

**T. C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**BİR AYDIN HAREKETİ OLARAK AYDINLAR OCAĞI
VE TÜRK SİYASETİNE ETKİLERİ**

**DOKTORA TEZİ
Fatma YURTTAŞ ÖZCAN**

Enstitü Anabilim Dalı: Kamu Yönetimi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Davut DURSUN

OCAK-2011

T. C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ


BİR AYDIN HAREKETİ OLARAK AYDINLAR OCAĞI
VE TÜRK SİYASETİNE ETKİLERİ

DOKTORA TEZİ

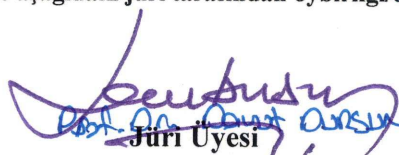
Fatma YURTTAŞ ÖZCAN

Enstitü Anabilim Dalı: Kamu Yönetimi

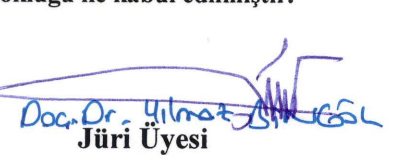
Bu tez 03.01.2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. 
Halim POYRAZ
Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme


Prof. Dr. Ahmet ÖRSÜN
Jüri Üyesi

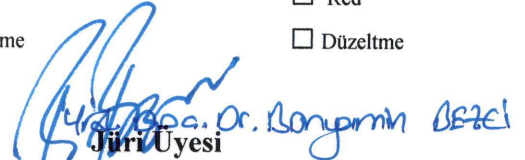
- Kabul
 Red
 Düzeltme

Doc. Dr. 
Yılmaz ŞİMŞEK
Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Doc. Dr. 
Bekir BENGİT ÖZPEK
Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme


Mustafa ÖZCAN
Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlâk kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Fatma YURTTAŞ ÖZCAN

03.01.2011

ÖNSÖZ

“Bir Aydın Hareketi Olarak Aydınlar Ocağı ve Türk Siyasi Hayatına Etkileri” konusu Türk aydınının özelliklerinin milliyetçi muhafazakâr Türk aydınlarından müteşekkil Aydınlar Ocağı üzerinden ortaya konulmaya çalışılması ve bir döneme ışık tutması hasebiyle Ocağın Türk siyasi hayatına etkilerinin incelenmesi bu çalışmanın yapılmaya değer bulunmasını sağlamıştır. Doktora aşaması, özellikle de tez aşaması her doktora öğrencisi için ayrı hikâyelerle doludur. Bunu hem kendimden hem de yakın arkadaşarımdan biliyorum. Doktora dönemimde sadece akademik olarak değil, hayat okulunda da birçok iniş çıkış yaşadım tek cümle ile özetleyecek olursam “kaybettiklerim kadar kazandıklarım da”. Bu süreç içerisinde karamsarlığa düştüğüm anlar da oldu ümitlendiğim anlar da. Yaşanan bu sürecin en güzel yanı ise desteğini ve dualarını benden esirgemeyen birçok insanın etrafımda var olduğunu görmem oldu. Burada saymadığım birçok hocamın, arkadaşımın, akrabamın desteğini gördüm herkese çok teşekkür ederim.

Ancak ilk önce Danışmanım Sayın Prof. Dr. Davut DURSUN’a teşekkür etmek istiyorum. O kadar yoğunluğun arasında bana vakit ayırdığı ve bugünlere gelmemde de büyük emek harcadığı için kendisine müteşekkirim. Yine lisans öğrenimimden itibaren desteğini benden esirgemeyen, hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Mahmut KARAMAN’a ve gerek öğrenciliğimde gerekse asistanlığımında yerine göre hoca yerine göre bir ağabey olarak her konuda yardımcı olan Sayın Yrd. Doç. Köksal ŞAHİN’e çok teşekkür ederim. Ayrıca her konuda benden desteklerini esirgemeyen sayın hocalarım Prof. Dr. Musa EKEN’e ve Doç. Dr. M. Kemal AYDIN’a da sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Çalışmayı ayrıntılı bir şekilde okuyup bana önemli tavsiyelerde bulunan Sayın Prof. Dr. Hakan POYRAZ’a, Sayın Doç. Dr. Burhanettin DURAN’a, Sayın Doç. Dr. Bekir Berat ÖZİPEK’e, Sayın Doç. Dr. Yılmaz Bingöl’e ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Bünyamin BEZCİ’ye de teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmada Aydınlar Ocağı’nın önemli isimleriyle görüşme fırsatım oldu. Her türlü ayrıntıyı kaçırmadan anlatan Sayın Dr. Metin ERİŞ’e, kendisinin yanından hem bilgi hem de duygu yoğunluğuyla ayrıldığım Sayın Prof. Dr. Süleyman YALÇIN’a, değerleri vakitlerini bana ayıran Sayın Prof. Dr. Salih TUĞ’a, yine yoğun bir gündemi olmasına rağmen beni kırmayan ve yaklaşık dört saatini bana ayıran Sayın Prof. Dr.

Nevzat YALÇINTAŞ'a ve son olarak da değerli bilgilerini paylaştığı için Sayın Prof. Dr. Mustafa E. ERKAL'a teşekkür etmek istiyorum.

Bana okuma yazmayı henüz öğrenmediğim zamanlarda bıkmadan hikâye kitapları okuyan ve okumayı sevdiren ve beni destekleyen kaybettiğim en kıymetlim, sevgili ANNEM'e ve onun yokluğunu bana hissettirmemeye çalışan sevgili BABAM'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Hayat kaybettirdikleriyle ruhumuzda derin boşluklar oluşturuyor ancak, bir o kadar da kazandırdıkları var. Orhan Veli'nin *"...Bilmezdim şarkıların bu kadar güzel, kelimelerinse kifayetsiz olduğunu..."* dizelerinin ne kadar gerçek olduğunu bana hissettiren, önce okul arkadaşım, sonra iş ve oda arkadaşım en sonunda da hayat arkadaşım olan Arş. Gör. Lütfi ÖZCAN'a çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLO LİSTESİ	iv
ÖZET	v
SUMMARY	vi
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: AYDIN KAVRAMININ ETİMOLOJİK KÖKENİ VE TANIMLANMASI	6
1.1. Kavramsal Çerçeve: Aydın Tanımları ve İkame Kavramlar.....	6
1.2. Entelektüel/Aydınların Sosyo-Tarihsel Tipolojileri.....	13
1.3. Entelektüellerin/Aydınların Misyonu ve Rolü	20
1.4. Modern Dönemde Entelektüellerin/Aydınların Ortaya Çıkışı ve Tarihsel Gelişimi	23
1.4.1. Batı’da Modernleşme Sonrasında Entelektüellerin Ortaya Çıkışı.....	24
1.4.2. Osmanlı-Türk Modernleşmesi ve Türk Aydınlarının Tarihsel Gelişimi	26
BÖLÜM 2: AYDINLAR OCAĞI’NIN FİKRİ TEMELLERİ: TÜRK İSLAM SENTEZİ DÜŞÜNCESİNİN OLUŞUMU	33
2.1. Osmanlı Son Dönemi Fikir Hareketleri	35
2.1.1. Osmanlıcılık.....	36
2.1.2. İslamcılık	38
2.1.3. Türkçülük.....	41
2.1.4. Jön Türkler: Türk Milliyetçiliğinin Teşkilatlanması	47
2.1.4.1. Türk Derneği (1908-1912).....	48
2.1.4.2. Genç Kalemler	50
2.1.4.3. Türk Yurdu Cemiyeti (1911-1912).....	51
2.1.4.4. Türk Ocağı (1912-1931)	55
2.2. Cumhuriyet Dönemi Türk Milliyetçiliği	57
2.2.1. Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Milliyetçiliği	58
2.2.2. Cumhuriyet Dönemi Türk Milliyetçiliğinin Dönüşümü: Türk-Batı Sentezinden Türk İslam Sentezine Türk Milliyetçiliği	65
2.2.3. 14 Mayıs 1950: Beyaz Devrim	65
2.2.4. Çok Partili Siyasal Hayata Geçiş Sonrası Kurulan Milliyetçi Dernekler	69
2.2.4.1. Milli Türk Talebe Birliği.....	69

2.2.4.2. Türk Kültür Ocağı	71
2.2.4.3. Türk Kültür Çalışmaları Derneği	72
2.2.4.4. Türk Gençlik Teşkilatı	72
2.2.4.5. Milliyetçiler Federasyonu	72
2.2.4.6. Türk Milliyetçiler Derneği	73
2.2.4.7. Milliyetçiler Derneği	74
2.2.5. Türklüğün Yeniden Tanımlanması: Türk-İslam Sentezi	74
BÖLÜM 3: AYDINLAR OCAĞI'NIN KURULUŞU VE TÜRK SİYASİ HAYATINA ETKİLERİ	82
3.1. Aydınlar Ocağı: Milliyetçi Muhafazakâr Aydınların Örgütlenme Çabaları	83
3.1.1. Aydınlar Kulübü'nden (1961) Aydınlar Ocağı'na (1970) 27 Mayıs Sonrası Milliyetçi Muhafazakâr Aydınların Örgütlenme Çabaları	84
3.1.2. Aydınlar Ocağı'nın Kurumsal Yapısı	93
3.1.3. Milli Kültür: Aydınlar Ocağı'nın Toplum Tasavvuru	98
3.2. Aydınlar Ocağı'nın Türk Siyasal Hayatına Etkileri	102
3.2.1. 12 Mart 1971 Sonrası Siyasal Ortam: Milliyetçi Cephe Hükümetleri'nin Oluşumunda Aydınlar Ocağı	103
3.2.2. 12 Eylül: Türk İslam Sentezi Düşüncesinin Devletin Resmi İdeolojisi Haline Gelmesi ve Aydınlar Ocağı	115
3.2.2.1. 1980-1983 Arası Milli Güvenlik Konseyi Dönemi Politikaları Ve Aydınlar Ocağı	118
3.2.2.2. 1982 Anayasası'nın Yapım Süreci'nde Aydınlar Ocağı	137
3.2.3. Turgut Özal (1983-1991) ve Aydınlar Ocağı	147
3.2.4. 21. Yüzyıla Doğru Aydınlar Ocağı ve Türk İslam Sentezi	155
SONUÇ	162
KAYNAKÇA	168
EKLER	191
ÖZGEÇMİŞ	373

KISALTMALAR

- ANAP** : Anavatan Partisi
- AY** : Anayasa
- Bknz.** : bakınız
- BTP** : Büyük Türkiye Partisi
- CHP** : Cumhuriyet Halk Partisi
- Çev.** : Çeviren
- DP** : Demokrat Parti
- DPT** : Devlet Planlama Teşkilatı
- HP** : Halkçı Parti
- MDP** : Milliyetçi Demokrasi Partisi
- MGK** : Milli Güvenlik Kurulu
- MTTB** : Milli Türk Talebe Birliği
- MP** : Millet Partisi
- MSP** : Milli Selamet Partisi
- s.** : sayfaları arasında
- S.** : Sayı
- SODEP**: Sosyal Demokrat Parti

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Türk Derneği Dergisi'nde Yayınlanan Yazı ve Şiirlerin Sınıflandırılması....	49
Tablo 2: Türk Yurdu'nda Basılmış Makalelerin Tasnifi (Cilt 1-6).....	53

Tezin Başlığı: Bir Aydın Hareketi Olarak Aydınlar Ocağı ve Türk Siyasetine Etkileri	
Tezin Yazarı: Fatma YURTTAŞ ÖZCAN	Danışman: Prof. Dr. Davut DURSUN
Kabul Tarihi: 03 Ocak 2011	Sayfa Sayısı: vi (ön kısım) + 190 (tez) + 182 (ekler)
Anabilimdalı: Kamu Yönetimi	
<p>Aydınlar Ocağı, 14 Mayıs 1970 tarihinde bir kısım milliyetçi muhafazakâr aydınının Türk-İslam projeksiyonu altında bir araya gelmesi ile kurulmuştur. Kurulduğu yıllardan itibaren düzenledikleri seminer, kongre ya da konferanslarla, üyesi olan ya da olmayan, dönemin sağ görüşlü aydınlarını bir araya getiren Aydınlar Ocağı, Türk siyasi hayatında da önemli etkilerde bulunmuştur. Ancak, 12 Eylül 1980 öncesindeki siyasal ve toplumsal dalgalanmaları Türk İslam Sentezi çerçevesinde tanımladıkları milli kültür perspektifinden açıklamaya çalışan Ocak'ın bu fikirlerinin 12 Eylül sonrasında icra makamları tarafından da uygulanması Ocak'ın darbe ile ilişkili olduğu konusunu gündeme getirmiştir. Bu nedenle 12 Eylül darbesine yapılan eleştirilerin temelinde Aydınlar Ocağı yerleştirilmektedir. Bu durum, öncelikle Türk İslam Sentezi düşüncesinin 12 Eylül 1980 sonrasında oluşturulan yapay bir düşünce gibi algılanmasına ve tarihi temellerinin göz ardı edilmesine neden olmuştur.</p> <p>Bu noktadan hareketle çalışmada, Türk aydınının Türk tarihi serüveni içinde Aydınlar Ocağı'nın yeri neresidir? Türk-İslam Sentezi düşüncesinin tarihi temelleri var mıdır varsa nelerdir? 1970'te kurulan Aydınlar Ocağı'nın günümüze gelene kadar Türk siyasi hayatına ne gibi etkileri olmuştur? Sorularına cevap aranmaya çalışılmıştır. Bu sorulara cevap ararken de literatür taramasına ek olarak, Aydınlar Ocağı'nın eski genel başkanları, mevcut genel başkanı ve kuruluşunda önemli görevler edindiği için eski genel sekreteri ile yarı biçimlendirilmiş mülakat yapılmıştır.</p> <p>Bu çerçevede yapılan çalışma sonucunda, Aydınlar Ocağı'nın mensubu olan aydınların gelenekçi ve liberal aydın çizgisinin devamı oldukları ileri sürülebilir. İkinci araştırma sorusuna cevaben de Osmanlı dönemi fikir hareketlerine bakıldığında dağılma döneminde ortaya çıkan Türk milliyetçiliğinin de esasında ırk temelli değil de İslâm'ı da içinde barındıran kültür temelli bir milliyetçilik olduğu söylenebilir. Son olarak ise, Aydınlar Ocağı'nın düzenlemiş olduğu ilmi seminer ve toplantılarda ileri sürülen düşüncelerin 1980'lerden itibaren icra makamları tarafından dikkate aldığı düşünülse de aslında 1970'te kuruluşundan itibaren önemli faaliyetlerde bulunduğu ifade edilebilir. Bu nedenle Aydınlar Ocağı'nın Türk siyasi hayatının önemli yapı taşlarından biri olduğu ve gerek üyelerinin dinlenmesi, gerekse yayınlarının takip edilmesi neticesinde 70'ler ve 80'lerin Türkiye'si'nin daha iyi anlaşılacağı iddia edilebilir.</p>	
Anahtar kelimeler: Aydın, Türk Milliyetçiliği, Türk-İslam Sentezi, 12 Eylül 1980 Darbesi, Aydınlar Ocağı.	

Title of the Thesis: As an Intellectual Action Aydinlar Ocagi and Impacts to the Turkish Politics	
Author: Fatma YURTTAŞ ÖZCAN	Supervisor: Prof. Dr. Davut DURSUN
Date: 03 Jan 2011	Nu. of pages: vi (pre text)+ 190 (main body)+ 182 (appendices)
Department: Public Administration	
<p>Aydinlar Ocagi was established on 14 May 1970 by some nationalist and conservative intellectuals with under projection of Turkish-Islamic. From the year established, Aydinlar Ocagi brought together -are members or not- the term of the right-wing intellectuals with organized the seminars, congresses or conferences. However, trying to explain the political and social fluctuations within the framework of Turkish-Islamic Synthesis from the perspective of national culture before 12 September 1980, their ideas have been implemented by the enforcement authorities after 12 September, which brought to the agenda that Ocak is associated with military coup. Therefore, Aydinlar Ocagi is placed the basis of the criticisms of the 12 September Military Coup. This situation caused primarily attributed that Turkish-Islam Synthesis was an artificial idea formed after 12 September 1980 and disregarded its historical bases.</p> <p>From this viewpoint in this study these questions have been researched answers; where Aydinlar Ocagi placed in the Turkish history adventure? Are there historical basis of Turkish-Islam Synthesis idea? What if, what are they? What sort of impacts had Aydinlar Ocagi established in 1970, in Turkish political life until today? When searching for answers to these questions in addition to the literature, a semi-formatted interviewed with former chairman, current chairman and has acquired an important role in the establishment of Aydinlar Ocagi former general secretary.</p> <p>As a result of the studies in this context, could be argued that intellectuals who are the members of Aydinlar Ocagi successor of the traditionalist and liberal intellectual line and keep going the legislator mission which is the general characteristics of Turkish intellectual. In response to the second research question; when look at the movement of ideas in Ottoman period, Turkish nationalism emerged during distributing term not based on race-based but it was nationalism based on culture which also immanent Islam can be said. Finally, ideas which were suggested in scientific seminars and meetings organized by Aydinlar Ocagi, to be thought that these ideas considered by authorities from 1980's, indeed it can be expressed that they engaged in important activities since its foundation in 1970. Hence, it can be asserted that Aydinlar Ocagi is one of the important building blocks of the Turkish political life and as a result of interview with its members and examination its broadcasts, 70's and 80's in Turkey can be understand better.</p>	
Keywords: Intellectual, Turkish Nationalism, Turkish Islamic Synthesis, The 12 September 1980 Military Coup, Aydinlar Ocagi.	

GİRİŞ

Modernite, yeniçağ Avrupası'nda ortaya çıkan ve günümüzde de kurum ve davranış biçimleriyle etkisini sürdüren bir süreçtir. Aydınlanma dönemi Avrupası'nda bir ideoloji olarak ortaya çıkan ve 19. yyda milli devletlerin oluşumunu etkileyen akım olarak milliyetçiliğin serüveni de, Batıda modernleşme serüvenine paralel ilerlemiştir. Avrupa'da Nietzsche'nin "Tanrı öldü" şeklinde izah ettiği ve insanın her şeyin ölçüsü haline geldiği aydınlanma döneminde Batılı insan Tanrı'nın yerine yeni bir metafizik gönderme alanı aramış ve bu alana milliyetçiliği yerleştirmiştir. Dolayısıyla modernleşme serüvenine geç başlamış toplumlarda milliyetçilik farklı şekilde seyretmiştir. Milliyetçilik doğası gereği evrenselleşemez ve hatta liberalizm ve sosyalizm gibi evrensel teorileri de sarsıntıya uğratar. Örneğin bir sosyalist bütün dünya işçilerini birleşmeye çağırırken, bir milliyetçi farklı uluslardan milliyetçileri bir dünya milliyetçiliği idesi altında toplanmaya çağıramaz. Bu nedenle milliyetçilik konusunda çalışırken onun yerelliğini ve bu yerellik içerisinde gerçekleşen pratiğini göz önüne almak gerekir.

Türk modernleşmesi ve milliyetçilik pratikleri görece geç başlamıştır. Dolayısıyla Türk milliyetçiliği, diğer sanayileşmiş ve ulus devlet olma sürecini erken tamamlamış ülkelerin sınırları içerisinde gerçekleşen milliyetçilikten farklıdır. Bu açıdan bakılacak olursa, Osmanlı son dönemi fikir hareketleri içinde oluşan Türk milliyetçiliği ortaya çıkışından itibaren dönemin diğer ideolojisi olan İslamcılıkla ciddi bir çatışmaya girmemiş; bilakis bu farklı fikir hareketleri birbirlerini beslemişlerdir. Söz gelimi, 1908-1912 yılları arasında modernist İslamcılarla, Türk milliyetçileri uygulamada müttefik olmayı başarmışlardır. Ahmed Ağaoğlu, Yusuf Akçura gibi Türkçü aydınların Sebilürreşad ve Sırat-ı Müstakim gibi İslamcı dergilere katkıda bulunmaları bu iki akımın zaman zaman birbirine destek verdiğiine örnek olarak ele alınabilir.

Ancak erken cumhuriyet döneminde milliyetçilik ve laiklik anlayışları çerçevesinde Türk milliyetçiliği ile İslam'ın ayrıştırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Devlet kademesinde bu ayırım yapılmaya çalışılsa da, halk ve bir kısım milliyetçi muhafazakâr aydın tarafından Türklük ve İslam birlikteliği anlayışı sürdürülmüştür. 1946 sonrasında

çok partili siyasal hayata geçişle birlikte hızla çoğalan milliyetçi örgütlenmelerin bunun en belirgin göstergesi olduğu söylenebilir.

Aydınlar Ocağı'nın kurulmasına giden süreç ise 1960'lı yıllarda sağ görüşlü aydınların siyasal elit haline gelme arayışı olarak nitelendirilebilir. 27 Mayıs 1960 tarihinde sivil siyasal sürecin bir askeri darbe ile kesintiye uğraması sonrasında siyasetin yeniden yapılan(dırıl)ması çalışmalarında sol görüşlü aydınların etkili olması ve özellikle anayasa yapım sürecinde bizzat yer almaları, sağ görüşlü milliyetçi muhafazakâr aydınların örgütsüzlüklerini fark etmelerine neden olmuştur. Bu nedenle sağ görüşlü aydınlar önce 1961 yılında Aydınlar Kulübü çatısı altında daha sonra da 1970 yılında isim babalığını Necip Fazıl Kısakürek'in yaptığı Aydınlar Ocağı çatısı altında birleşmişlerdir. İslamın Türk kimliğinin önemli bir bileşeni olduğunu ileri süren bu aydınlar, bu konuda düzenledikleri ilmi seminer ve toplantılarda bu fikirlerini beyan etme imkânı bulmuşlar ve bu fikirlerini icra makamlarına iletmeye çalışmışlardır.

Çalışmanın Konusu: Çalışmanın ana konusu bir aydın hareketi olarak Aydınlar Ocağı ve Türk siyasetine etkileri olsa da, üyelerinin kendilerinin diğer aydın gruplarından farklı olduklarını vurgulama çabaları Aydınlar Ocağı'nı ele almadan önce belli bir aydın yaklaşımının ortaya konulmasını gerektirmektedir. Yine aynı şekilde Aydınlar Ocağı tarafından formüle edilen Türk İslam sentezi düşüncesinin temellerinin de ele alınması gerekmektedir. Bu nedenle çalışma üç bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde aydın kavramı (ikame kavramlarla birlikte) incelenmeye çalışılacak, aydınların Batı'da ve Türkiye'de tarihsel gelişimi üzerinde durulacaktır.

Tarih belli bir birikimin neticesinde oluşur, Aydınlar Ocağı da milliyetçilikle İslamcılığın birlikteliğinden hareket eden milliyetçi bir kuruluştur. Aydınlar Ocağı'nın fikri temellerini oluşturan Türk-İslam Sentezi formülasyonunun temellerinin Osmanlı dönemine dayandığı öngörüsünden yola çıkılarak Osmanlı son döneminde ortaya çıkan fikir hareketleri üzerinde durulacaktır. Çünkü Aydınlar Ocağı Osmanlı son döneminde gelişen fikir hareketlerinin sentezinin Cumhuriyet dönemindeki savunucusu olmuştur. Çalışmanın devamında bu fikir hareketlerinin Cumhuriyetin kuruluşu dönemindeki yansımalarına değinilecek ve Türk İslam Sentezi düşüncesi ele alınmaya çalışılacaktır.

Üçüncü bölümde ise, milliyetçi muhafazakâr aydınların Aydınlar Ocağı çatısı altında birleşmelerine giden süreç incelenecek ve sonrasında kuruluşundan günümüze Aydınlar Ocağı'nın Türk siyasal hayatına etki ettiği noktalar üzerinde durulacaktır.

Çalışmanın Önemi: Türk siyasal hayatı oldukça renkli ve bir o kadar da karmaşık bir alanı kapsamaktadır. Özellikle siyasal hayatımıza etki eden hareketler önemli çalışma sahalarıdır. Ancak küçük bir aydın zümresi tarafından oluşturulan sonrasında ise ülke çapında genişleyen Aydınlar Ocağı üzerine tarihi arka planı da içerecek yeterli çalışma yapılmamıştır.

1970'lerde kuruluşundan günümüze Ocak bünyesinde yapılan ilmi seminerlerde alınan kararlar dönem dönem icra makamlarında uygulanmış, bazen de Aydınlar Ocağı üyeleri bizzat bu kararların uygulayıcısı olarak önemli devlet görevlerinde bulunmuşlardır. Bu nedenle Aydınlar Ocağı'nın düşünsel arka planı, kuruluşundan bugüne amacına uygun olarak düzenlenen ilmi toplantılarda ve seminerlerde alınan kararlar ve bunların icra makamları tarafından dikkate değer bulunan hususlarının ortaya konulması gerekmektedir. Aydınlar Ocağı'nın kuruluşundan itibaren Türk siyasal yapısına ve işleyişine yön vermesi noktasından hareket edilirse çalışmanın önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Çalışmanın Amacı: Aydınlar Ocağı ile ilgili literatürde yeterli çalışma bulunmamaktadır. Mevcut çalışmalarda da Aydınlar Ocağı genelde tek bir boyuttan ele alınmıştır. Örneğin, Bozkurt Güvenç, Gencay Şaylan, İlhan Tekeli ve Şerafettin Turan (1991), tarafından hazırlanan ve "Türk İslam Sentezi" başlığını taşıyan çalışmada, Aydınlar Ocağı'nın, 1970'te kuruluşundan itibaren faaliyetlerine değinilmeden, 12 Eylül 1980 askeri müdahalesinin ardından siyasal hayatın yeniden yapılanmasındaki etkileri üzerinde durulmuştur. Ayrıca Türk İslam Sentezi düşüncesinin, geçmişe hasretle bakmaktan ibaret olduğu ve gelişen dünyanın sorunlarına kültürel bir çözüm üretemeyeceği üzerinde durulmuştur. Aydınlar Ocağı'nı oluşturan aydınlar da geçmişe özlem duymaktaydılar. Fakat bu özlem, devlet ve halk arasında ortak referans noktası olarak İslamın yer aldığı, kısacası devlet ve halkın kültürünün bir bütün olduğu Osmanlı dönemine aitti. Bu nedenle Aydınlar Ocağı'nı ve Türk İslam Sentezi düşüncesini sadece geçmişe hasretle bakılan bir formülasyondan ibaretmiş gibi ele almak tarihten gelen kültürel birikimin de anlaşılmasına neden olacaktır.

Aydınlar Ocağı merkezli olmasa da milliyetçi muhafazakâr aydınları anlamaya ve açıklamaya çalışan, Tanıl Bora ve Kemal Can (2004) tarafından hazırlanan “Devlet, Ocak, Dergâh 12 Eylül’den 1990’lara Ülkücü Hareket” başlıklı çalışmada da milliyetçi muhafazakâr aydınların temel gayelerinin sosyalist devrimi engellemek olduğu düşüncesinden hareket edilmiştir. Yine aynı şekilde Yüksel Taşkın (2007) tarafından hazırlanan “Anti-Komünizmden Küreselleşme Karşıtlığına Milliyetçi Muhafazakâr Entelijansiya” başlıklı çalışmada da milliyetçi muhafazakâr aydınların ve Aydınlar Ocağı’nın Soğuk Savaş döneminde anti-komünizmden beslenen bir fikri yapıda oldukları belirtilmektedir. Genelde milliyetçi muhafazakâr aydınlara ve özelde Aydınlar Ocağı’na böyle bir perspektiften bakmak, Türk aydınının, bilhassa sağ görüşlü aydınların anlaşılmasını güçleştirmektedir. Zira Aydınlar Ocağı üyeleri antikomünist olmakla birlikte devletçiydiler de ve devlet ile toplumun birlikteliğini savunmaktaydılar.

Bu çalışma, Aydınlar Ocağı’nın Türk-İslam formülasyonu etrafında şekillenen fikri temellerinin Osmanlı dönemi fikir hareketlerinden etkilenen bir aydın hareketi olarak ortaya çıktığı ve kurulduğu yıllardan itibaren Türk siyasi hayatını etkilediği hipotezinden yola çıkılarak hazırlanmıştır. Bu hipoteze ulaşmak için de Türk aydınının tarihi serüveni içinde Aydınlar Ocağı’nın yeri neresidir? Türk-İslam Sentezi düşüncesinin tarihi temelleri var mıdır varsa nelerdir? 1970’te kurulan Aydınlar Ocağı’nın günümüze gelene kadar Türk siyasi hayatına ne gibi etkileri olmuştur? Sorularından hareket edilmiştir.

Çalışmanın Yöntemi: Çalışmanın teorik çerçevesini çizmek amacıyla eleştirel literatür taraması yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın ampirik kısmının oluşturulması için ise yarı biçimlendirilmiş derinlemesine mülakat yöntemi ve doküman incelemesi yöntemlerinden yararlanılmıştır.

Öncelikle Aydınlar Ocağı bir aydın hareketi olarak incelendiğinden Batı’da ve Türkiye’deki gelişim süreciyle bir aydın kavramı tanımlaması yapılmaya çalışılmıştır. Daha sonra ise Aydınlar Ocağı’nın oluşum sürecini hazırlayan fikri zemini inceleyebilmek için konu ile ilgili literatür taraması yapılmıştır.

Ayrıca Aydınlar Ocağı’nın kuruluş amacına uygun olarak düzenlemiş olduğu birçok ilmi toplantı ve seminer metinleri ile yayınladıkları bildiri ve kitaplar bulunmaktadır. Öncelikle bu metinlere ulaşılmaya çalışılmıştır. Daha sonra Aydınlar Ocağı’nın hayatta

olan genel başkanları, Prof. Dr. Süleyman Yalçın, Prof. Dr. Salih Tuğ, Prof. Dr. Nevzat Yalçın ve Prof. Dr. Mustafa Erkal ile ve ayrıca Ocak'ın kuruluşunda görev almış ve dönem dönem Genel Sekreterlik görevini yerine getirmiş Dr. Metin Eriş'le yarı biçimlendirilmiş mülakat yöntemi ile ortalama üçer saat görüşme yapılmıştır. Araştırmanın konusu Aydınlar Ocağı'nın Türk siyasal hayatına etkileri ile sınırlı olduğundan diğer Ocak üyeleri ile görüşme yapılmamıştır.

Mülakatta, "Aydınlar Ocağı'nın ortaya çıktığı dönemden ve bu dönemde milliyetçi muhafazakar aydınların bir araya gelmesini etkileyen faktörlerden bahsedebilir misiniz?; Aydınlar Ocağı'nın dayandığı Türk-İslam Sentezi düşüncesi hakkında bilgi verir misiniz?; Kuruluşundan bugüne Ocağın kuruluş amaçları, hedefleri ve çizgisinde ne gibi değişimler olmuştur?; 28 Şubat, Türk İslam sentezinin ayrışmasına neden olmuştur diyebilir miyiz?; Türkiye'nin uzun dönemdir gündemini meşgul eden Demokratik açılım hakkında ne düşünüyorsunuz?; Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik süreci hakkında ne düşünüyorsunuz?" şeklinde mülakat soruları hazırlanmıştır. Ancak konuşmanın seyrine göre derinlemesine mülakat tekniğine uygun olarak başka sorular da yöneltilmiştir.

Her ne kadar çalışmada kullanılmasa da tezin arka planına yardımcı olacağı düşüncesiyle, gerek İstanbul'da Genel Merkez tarafından yapılan toplantılara gerekse, Sakarya Aydınlar Ocağı'nın toplantılarına katılarak Ocak üyeleri ile temas sağlanmıştır.

BÖLÜM 1: AYDIN KAVRAMININ ETİMOLOJİK KÖKENİ VE TANIMLANMASI

Sosyal bilimlerde “kavram çözümlemesi”, çalışmaların önemli ve vazgeçilmez bir unsurudur. Ancak bir konu üzerinde tek bir kavramsal mutabakat da bulunmamaktadır. Bu nedenle bir kavram, farklı şekillerde tanımlanabilir. Özellikle kavramların zihinsel arka planları ve işlevleri, içinde buldukları toplumlarda da farklılık arz etmektedir. Bu tartışmalı kavramı somutlaştırmak için kavrama yüklenen anlamlar, bu kavramla alakalı olan ve çoğu kez eşdeğer olarak kullanılan terimler ile tarihsel arka plan ve başlıca özelliklere göz atılabilir.

Bu sorun aydın kavramının tanımlanmasında da karşımıza çıkmaktadır. Zira aydın kavramını tanımlamaya çalışan sosyal bilimciler de yöntemleri ve bakış açıları itibarıyla farklı noktalardan hareket etmişlerdir. Her tanım şüphesiz bilimsel anlamda büyük önem taşır; ancak aydın kavramının tanımlanmasının ayrıca bir önemi vardır. Şeriatî'nin de belirttiği gibi, *kendi aydınını tanımayan birinin, toplumu tanıma imkânı yoktur* (2004:7). Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde aydın kavramı ve entelektüel, entelijansiya gibi ikame kavramlar, aydın tipolojileri, aydınların misyonu ve rolü ile aydınların tarihsel süreç içerisindeki gelişimi üzerinde durulacaktır. Batılı kavramlarla Türk aydınını tartışmak büyük ölçüde eksiklik taşıyacağından Batı'da entelektüel ve Türk aydını karşılaştırmalı olarak ve tarihsel arka planı göz önünde bulundurularak ayrıca ele alınacaktır.

1.1. Kavramsal Çerçeve: Aydın Tanımları ve İkame Kavramlar

Entelektüel, entelijansiya, aydın, seçkin, literati ya da münevver gibi kavramların aynı anlama gelip gelmediği farklı anlamlar içerip içermediği konusu önemli tartışmalardan biridir. Çünkü bu kavramlar çoğu zaman birbirinin yerine kullanılmaktadır.

Bu kavramların literatürde birbirlerinin yerine kullanıldığı ve karmaşanın buradan kaynaklandığı Türkçe sözlüklere bakıldığında da görülmektedir. Münevver, aydın, ve entelektüel sözcüklerinin nasıl ve ne anlamda kullanıldığını anlamak için sözlük taraması yapmak yeterlidir. Sözlüklerde Münevver, *parlatılmış, tenvir olunmuş, ziyadar, ruşen, dırahşan* (Samî, 2004: 1422; Birinci, 2005: 332), *tahsil, bilgi ve görgü*

sahibi olan, fikri meselelerle uğraşan kültürlü (kimse) aydın (Ayverdi, 2005b: 2214; Toparlı, 2005: 1436) olarak tanımlanmaktadır. Aydın ise, *kültürlü, tahsilli, bilgili ve ileri görüşlü (kimse), münevver* (Ayverdi, 2005a: 227; Toparlı, 2005: 157) olarak tanımlanmaktadır. Entelektüel kelimesinin *fikir adamı, akıllı, zeki, fikir işlerini anlayan* (Alp ve Alp, 1958: 321) *kültürlü kimse, aydın, münevver* (Ayverdi, 2005a: 861) anlamına geldiği; Entelijansiya/İntelijansiya kelimelerinin ise *bir milletin aydınlar sınıfı* (Ayverdi, 2005a: 861)nı belirtmek için kullanıldığı ifade edilmektedir.

Görüldüğü üzere sözlüklerde de münevver, aydın, entelektüel, birbirinin aynı anlamları taşıyor gibi gösterilmiş, entelijansiya da tek tek bireylerden ziyade bir sınıfı tanımlamak için kullanılmıştır. Bütün tanımlamalardan da anlaşıldığı üzere bütün kavramlar “kültürlü, tahsilli, bilgili ve ileri görüşlü kimseler” olarak ortak bir noktada birleştirilmektedir. Mardin’in de ifade ettiği üzere (1984: 9), Batının kendi toplumsal tarihi içinde ortaya çıkan “intellectuel-intellectuals, intelligentsia, literati” gibi ayrıntılı kavramların beraberinde getirdiği ayrıntılı inceleme sorumluluğu, bu uzantıları tek bir terime yani “aydınlar”a indirgemek suretiyle ortadan kaldırılmıştır.

Bu kavramlar tarihi sıralama itibarıyla da farklılık arz etmektedirler. Kavram üç aşamada gelişme göstermiştir. Aydın için kullanılan ilk kavram “literati”dir. Literati Latince kökenli bir kelimedir ve geleneksel topluluklarda hayatlarını “bilme”ye adanmış kişileri ifade etmek için kullanılmıştır. Bu topluluklarda literati denilen kişiler, toplumsal kültürün sürdürülmesini sağlamak, toplumsal yapıyı güçlendirmek ve dinsel değerleri aktarmak görevlerini üstlenmişlerdir.

Latince kökenli bir kelime olan “entelijansiya” ise, özellikle XIX. yy Rusya’sındaki aydınları tanımlamak için kullanılmış olup, bilim ve sanatta öncülük yapma niteliğiyle öne çıkmış kesimi ifade etmektedir. O dönem Rusyası’nda bu kesim, aristokrat ailelerin, küçük burjuvazinin ve hatta iyi durumdaki köy kökenli ailelerin erkek çocuklarıydılar. Geleneksel kültürden kopuk oldukları gibi kurulu düzene eleştirel bakışları da ortaktı (Aron, 1979: 261). Sabri Ülgener, entelijansiyanın Batı dünyasında muhalefet yapmak anlamına geldiğini ancak devrim sonrası Rusyası’nda herhangi bir muhalefete müsaade edilmeyeceğinden bu özelliğini kaybederek yönetimin çarkları arasında öğütülerek, bir hizmetliler sınıfı haline getirildiğini belirtmektedir (2006: 88-89).

Yine Latince kökenli bir kelime olan “entelektüel”, daha çok Batı dillerinde kullanılmıştır. Bu sözcük yirminci yüzyılın ilk yıllarında ve Aydınlanma çağı boyunca bilginin üretilip yayılmasıyla bağlantılandırılmış olan toplumsal merkeziliği ve küresel kaygıları yeniden yakalamak ve bir kez daha vurgulamak amacıyla türetilmiştir. Sözcük, romancıları, şairleri, sanatçıları, gazetecileri, bilim adamlarını ve toplumca bilinen başka kişilerin oluşturduğu karışık bir topluluğu ifade etmek için kullanılmaktaydı. Bu karışık topluluk ulusun zihnini etkileyip politik liderlerinin hareketlerine biçim vermek suretiyle siyasal sürece doğrudan müdahale etmeyi ahlaki sorumlulukları ve kolektif hakları olarak görmekteydi (Bauman, 2003: 7).

Kimlerin entelektüel olarak nitelendirilebileceği sorusuna Aron, entelektüel, yazar veya sanatkârsa fikir adamı; âlim veya mühendis ise, ilim adamıdır. Entelektüel insana ve akla inanır (1979: 264) ifadesini kullanarak cevap vermektedir. Kısacası entelektüel aklıyla bilgisiyle geçinen kişidir.

Benda ise entelektüelin “*dünya ile aşkın tarzda konuşan herkes*” (2006: 90) olduğunu ifade etmektedir. Ya da entelektüel kendi mesleği veya sanat türü ile ilgili uğraşının üzerine çıkan ve içinde yaşadığı zamanın –hakikat, yargı ve beğeni gibi- küresel konularıyla ilgilenen kişilerdir (Bauman, 2003: 8). Bunu yapmak için de ne belirli bir şeyin özel bilgisine ve zekaya ne de özgün bir düşünür ya da bir akademisyen olmaya ihtiyaç yoktur. Yüksek tahsil gören herkesi entelektüel olarak nitelendiremeyiz. Ancak bu tip bir öğrenim gören herkes potansiyel olarak bir entelektüeldir (Schumpeter, 1966: 190-191).

Bu nedenle bu sınıfın sadece gazeteciler, öğretmenler, bakanlar, yayıncılar, radyo yorumcuları, roman yazarları ve sanatçılardan oluşmadığı, bunların tümünün kendi alanlarında uzman olsalar da genelde amatör oldukları söylenebilir. Çünkü bu sınıfı oluşturan kişilerin belirleyici özelliği kendi alanları dışındaki yeni fikirlerin taşıyıcıları olmalarıdır. Dolayısıyla sadece sosyal bilimlerle uğraşanlar değil, bilim adamları, doktorlar gibi birçok meslek insanı ve teknisyeni de bu grubun içine dâhildir. Bugünün sıradan insanı ancak bu sınıf aracılığıyla yeni fikirler hakkında bilgi sahibi olabilir (Hayek, 2004/2005: 244-245).

Entelektüeller, köylüler veya işçiler gibi tek bir sosyal sınıf meydana getirmezler. Entelektüeller toplumun her köşesinden çıkar ve kendi sınıflarının dışındakilerin

düşüncelerini savunmak için çabalarlar. Bu durumda da entelektüeller, genellikle belli sosyal sınıflara katılmaktadırlar (Schumpeter, 1966: 190-191). Gerçekten de toplumu oluşturan ve birçok açıdan farklılıklar gösteren, akademik meslek kuruluşları, bürokratlar, mimar ve mühendisler, avukatlar, gazeteciler, yazarlar, tiyatrocular ve sanatçılar gibi kesimler aynı başlık altında yan yana sıralanmış gözükmektedir.

Dahrendorf ise, entelektüelin muhalif kişiliğine vurgu yapmaktadır. Ona göre “*modern toplumun saray soytarısı olarak, her entelektüel görünen her şeyden şüphe etme, kayıtsız ve mutlak olan otoriteyi biraz sarsma ve kimsenin cesaret edemediği soruları sorma görevini üstlenir*” (2005: 90). Bu çerçevede entelektüelin, bilen, bilmesinin bilincinde olan, öğreten, her daim öğrenme tutkusuna sahip araştırmacı, sorgularken sorgulatan, bildiklerinden sorumlu, dolayısıyla her daim huzursuz, sorun sahibi bir sorumlu ve muhalif kişilik olduğu söylenebilir (Taşçer, 2006: 35). Shayegan da entelektüelin toplumun mutsuz bilincini temsil ettiğini, epistemolojik statüsü eleştiri olup ayrı bir grubu oluşturduğunu ifade etmektedir. Ona göre, en çok rağbet gören entelektüeller de iktidara muhalif olup, eylemleri her şeyden önce siyasi olanlardır (2007: 134).

Entelektüelin aslında elindekiyle yetinemeyen kişi olduğunu ifade edenler de bulunmaktadır. Bu nedenle de entelektüel olma çabası içine girmiştir. O, toplumunda ve çağında yaygın “normlar” açısından, yersiz-yurtsuz, “anormal”, uyumsuz ve rahatsızdır. Zaten onu entelektüel olmaya iteleyeni de bu durumdur (Aruoba, 1995: 216). Foucault da entelektüelin “sıra dışılığına” vurgu yaparak “*entelektüel, hala hakikati görmemiş olanlara, hakikati söyleyemeyenler adına, hakikati söylüyordu: entelektüel, vicdandı, bilinçti, belagâtti*” (2005: 32) demektedir.

Entelektüelleri, içinde buldukları toplumun kurucu dönüştürücü unsurları olarak tanımlayanlar da bulunmaktadır. Sartre’a göre, entelektüeller evreni ve doğayı açıklama misyonunu edinmiş kişiler olarak tanımlanabilir. Bu nedenle entelektüeller kendisini ilgilendirmeyen şeylere burnunu sokan ve küresel insan ve toplum kavramı adına kabullenilmiş, gerçeklerin ve bundan kaynaklanan davranışların tümünü sorgulama iddiasında olanlar olarak nitelendirilebilir (2000: 11). Bu nedenle entelektüeller, belli bir kamu için ve o kamu adına bir mesajı, görüşü, tavrı, felsefeyi ya da kanıyı temsil etme, cisimleştirme, ifade etme yetisine sahip olan bireyler olarak nitelendirilebilir (Said,

2004: 28). Kısacası entelektüel, illa yüksek tahsil görmesi gerekmesede de akıyla geçinen, muhalif olan, elindekiyle yetinmeyen ve toplumun kurucu, dönüştürücü unsuru olarak tanımlanmaktadır.

Batı'da kavramın gelişimi bu şekildeyken Türkiye'deki seyri daha farklı olmuştur. "Aydın" kelimesi Cumhuriyet sonrasında türetilmiştir. Osmanlı döneminde bu kavramın kelime karşılığı "münevver"di. Batı'daki "entelektüel" ve "intelijensiya" gibi kavramlar yukarıdaki tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere, "akıl" ya da "zeka" kökünden türemiştir.

Aslında kavramın Türkiye ideolojik ortamında geçirdiği bu değişikliğin, Osmanlı aydınlarının Batı'nın "Aydınlanma Çağı"na borcunu dile getirmesinden kaynaklandığı söylenebilir. Yeni oluşmaya başlayan eğitilmiş tabakanın böyle yeni bir ada sahip olmasının, bilginin geleneksel sahibi sınıfla, yani "ulema" ile bir farklılaşmayı belirttiği ileri sürülebilir. Bu durum toplumun da genel bir şekilde, "aydınlanmış" ve "aydınlanmamış" diye nitelenebilecek iki gruba ayrılmasına neden olmuştur (Belge, 1985: 124).

Münevver ve aydın sözcükleri okumuşluğu, önyargılardan sıyrılmış eleştirel düşüncüyü ve bunların yanı sıra görgü sahibi olmayı da içermektedir. Bu iki sözcük ilk bakışta, Fransızca kaynağı "Intellectuel" olan ve düşünce ve kültür ürünlerine büyük ilgi duyan, bunlardan tat alan, zihinsel yaşantısı ağır basan entelektüelden değil de, Fransızca, "éclairé"den (aydınlanmış) kaynaklanmış gibi gözükmektedir. Ayrıca Çarlık Rusya'sında öğrenim görmüş ve daha sonra Türkiye'ye gelmiş bazı yazarların kullandığı "firka-i münevver" (aydınlar sınıfı, zümresi) söylemi, sadece bilgili ve kültürlü olmakla kalmayıp, toplumsal ve siyasal sorunlara ilgi duyan ve çözüm üretmek amacıyla etkinlik gösteren kişileri de kapsamı bakımından, Rusça'da kullanılan ve 1920'li yıllarda Fransızca'ya da geçmiş olan "intelligentsia" (entelijansiya) sözcüğünden aktarılmış izlenimi vermektedir (Hilav, 2002: 103).

Türkiye'de siyasal, ekonomik ve toplumsal olaylara bakış açıları birbirinden farklı olan okumuş yazmış kesimler, kendilerini birbirlerinden ayırmak için entelektüel, münevver ya da aydın kavramlarını bilinçli olarak farklı şekillerde tanımlamakta ve kullanmaktadırlar. Bu tanımları yapan kişiler aynı zamanda tanımlamaya çalıştıkları nadide türün üyeleri olduklarından önerdikleri her tanım da kendi kimliklerinin sınırını

çizmeye yönelik bir girişimdir. Bauman'ın ifadesiyle “...sınır, alanı ikiye ayırır: burası ile orası, içerisi ve dışarı, biz ve onlar. Sonuç olarak her kendini tanımlamanın sınırın bir yanında bulunup, öte yanında bulunmayan ayırt edici bir özelliğin vurgulandığı bir karşıtlığın dile getirilmesi olduğu belirtilmelidir” (2003: 15). Türkiye’de entelektüel, münevver, aydın kavramlarının kullanımlarına bakıldığında böyle bir karşıtlığın izlerini görmek mümkündür.

Bu çerçevede Saybaşı, kendisini Batı'nın temsilcisi olarak gören kimselere Batı kökenli bir kelime olan “entelektüel”; geleneksel değerleri temsil ettiklerini ileri sürenlere, Osmanlı kökenli bir kelime olan “münevver” ve son olarak da konuya içinde yaşadığı ülkenin insanları ve onların sorunları açısından bakan, hem Osmanlı kaynaklı düşünceye hem de Cumhuriyet düşüncesine eleştirel yaklaşan kimseleri ise “aydın” kelimesi ile tanımlamanın mümkün olduğunu düşünmektedir (1995: 157). Saybaşı'nın burada belirttiği “Osmanlı kaynaklı düşünce” cümlesinden Osmanlı aydınlanmasından ziyade Osmanlı medrese/ulema düşüncesinin anlaşılması gerektiği belirtilmelidir.

Çalışmanın konusunu oluşturan Aydınlar Ocağı üyeleri de Cumhuriyet düşüncesine devlet ve toplum ayrılığı yarattığı ve erken cumhuriyet döneminde geleneksel değerlerden uzaklaştığı için eleştirel bakmakla birlikte kendilerini “aydın” olarak nitelendirmişlerdir. Daha sonraki bölümlerde inceleneceği gibi, Ocak kurulurken adı “Münevverler Ocağı” olarak düşünülmüş ancak “Aydınlar Ocağı” isminin daha uygun olduğu kararlaştırılmıştır. Bu durumun münevver kavramının kullanımının daha az tercih ediliyor olmasından kaynaklandığı ileri sürülebilir.

Tanzimat dönemi ve onu takip eden süreçte, bizde “münevver”lerin büyük çoğunluğu üst sınıflara mensup yönetici ve bürokrat zümrelerden, itibarlı meslek gruplarından çıkmıştır. Kısacası münevverler, merkez çevre ilişkileri modelinden bakıldığında, çevrenin henüz siyaset ve düşünce dünyasında var olma mücadelesini vermediği dönemlerin insanı olarak görülmektedir. Dolayısıyla sıfatlandırılmaları da “İslamcı”, “Kürt”, “feminist” gibi çevresel bir aidiyete işaret etmemekte, mevcut düzeni çok fazla sarsmayacak “yeni” ya da “genç” sözcükleri kullanılarak yapılmıştır (Vergin, 2006: 12).

Genç Osmanlılar ve Jön (Genç) Türkler bu sınıflandırmaya örnek olarak gösterilebilir¹.

Bu durum, bizde, bir mesleği profesyonel olarak icra eden, devlet yönetiminde yer alan, “okumuş”, “bilgi sahibi”, “kültürlü” insan ile “entelektüelin” yanlışı olarak özdeşleştirilmesine yol açmıştır. Gerçekte de “münevver”in entelektüel etkinlikte bulunan kişiden daha fazla “aydınlanmış” kişiyi karşılayan bir terim olması bile, bu durumun bir göstergesi olarak belirtilebilir. Bizdeki münevver, Batılı entelektüelin tavrıyla yöneticinin, bürokratin, meslek sahibinin tavrı arasında sıkışıp kalmıştır (Özlem, 1995: 208–209). Bu nedenle Türk aydını incelenirken Batı’nın kendi dinamikleri içinden çıkan entelektüelden farklı olarak ele alınması gerekmektedir.

Meriç’in ifadesiyle aydın “...yazı ve söz aracılığıyla toplumun şuurlanmasına yardım eden, yol gösteren, aydınlatan kişi” (1983a: 130) olarak nitelendirilebilir. Onların bu avangart/öncü bir kimliğe sahip olma nitelikleri onları aynı zamanda yalnız da kılmaktadır. Yani aydınlar buldukları toplum içinde yalnızdırlar ve bu yalnızlık çoğu zaman onların tercihlerinden çok itilmişliklerini resmeder (Çağan, 2005: 15).

Geleneksel topluluklarda hayatlarını “bilmeye” adayan kişilerin, edindikleri bilgileri entelektüellerden çok farklı biçimde kullandıkları söylenebilir (Mardin, 1984: 9). Misyonları ise toplumsal kültürün sürdürülmesini sağlamak, toplumsal yapıyı güçlendirmek ve dinsel değerleri aktarmak olarak sıralanabilir (Erkan ve Bozgöz: 2004: 225). Bu noktadan hareketle Mardin, Türkiye’deki aydınların literati olduğunu ve bu özelliklerini geçmişten günümüze koruduklarını ileri sürmektedir (Mardin, 1984: 9).

Ülgener, bu çerçevede aydını, “*fikir ürünleri ve temsil ettikleri değer anlayışı ile toplumu etkilemede lider fonksiyonuna sahip (veya öyle olduklarına kendilerini ve başkalarını inandırmış) kişilerin dağıntık ve gevşek gruplanması*” olarak tanımlamakta ve birleştirici çizgiyi ise “fikri-aydın vasıfları ile çoğu zaman tenkit ve opposizyon biçiminde, ses ve söz sahibi olmayı statülerinin vazgeçilmez misyonu sayan bir grup”

¹ Avrupa’da gerek I. Meşrutiyet için çalışan Namık Kemal ve onun kuşağına, gerekse II. Meşrutiyet için çalışanlara Jön Türkler olarak hitap edildiği halde, Türkiye’de daha çok 1889 sonrasında II. Meşrutiyet için çabalayanlar Jön Türkler olarak nitelendirilmektedir. İlk devrimci kuşak olanlar ise Türkiye’de daha çok Yeni Osmanlılar olarak adlandırılmaktadır. Hatta bu kuşağı Genç Osmanlılar olarak adlandıranlar da bulunmaktadır (Akşin, 2006: 32). Örneğin Tarık Zafer Tunaya, Yeni Osmanlılar hareketini, Avrupa’da Jön Türk hareketi denilmesinden hareketle I. Jön Türk hareketi, 1889 yılından sonraki hareketi ise II. Jön Türk hareketi olarak adlandırmaktadır (2004a): 56-66).

olarak belirtmektedir (2006: 89,92). Türköne'ye göre de aydınlar, fikirlerini kalemiyle kâğıda döker ve bunları halka aktarır. Yani fikir yapıcı bir işleve sahiptir (1994: 149).

Entelektüelin aydından daha geniş bir anlam taşıdığını ileri sürenler bulunmaktadır. Bunun bir sebebi aydının, bir ferdin düşüncesine verilen bir sıfatken, entelektüelin bir ferdin çalışmasına verilen bir sıfat olmasıdır. Diğer bir sebep ise aydının eşanlamlısı olarak kullanılan münevverin “nur”dan geliyor olmasıdır. Nur ise akıl kategorisi düzleminde ele alınmazlığı dolayısıyla kaynaklar açısından akla indirgenemez bir içerik kazanmaktadır. Entelektüelin nihayetinde Hıristiyanlığın yol açtığı sekülerleşmenin ürünü olduğu, oysa münevverin nur ile tamamen teolojik-mistik bir düzleme kaydığı ifade edilmektedir (Çağan, 2005: 11; Demiralp, 2002:132). Ancak münevvere teolojik ve mistik bir düzeyden bakmak birtakım yanlış anlamaları da beraberinde getirmektedir. Çünkü münevver kelimesi Batı'nın aydınlanma çağının Osmanlı dönemindeki yansımasının bir ürünüdür ve bilginin geleneksel sahibi yani “ulema” ile bir farklılaşmayı belirtmek için kullanılmaya başlanmıştır. Münevver kelimesinin ziya/nur/ışık kökünden gelmesi onun aydınlanmanın ışığından faydalanması ve ulemadan farklı olması sebebiyledir.

Ayrıca Türk aydın sınıfı, tarihsel koşulların oluşturduğu, kurumlararası ilişkiler sistemi ve oryantasyonunun ürünüdür. Bu nedenle de, toplum dokusu ile örtünmüş durumdadır (Türkdoğan, 2003: 63). Sonuç olarak, entelektüel kavramının batının kendi kültürel dinamiklerinin içinden çıktığını, literatürümüzde kullanılmasının ise tamamen çeviriden kaynaklandığını belirtmek mümkündür. Oysa aydın kavramının kendisi gibi içeriği de bize özgüdür. Bu nedenle aydın kavramının bize özgün ve açıklayıcı özelliğinden yola çıkılarak, çalışma boyunca Türkiye pratiğinden bahsedilirken “aydın” kavramı kullanılacaktır.

1.2. Entelektüel/Aydınların Sosyo-Tarihsel Tipolojileri

Aydınları sınıf orijinleri bakımından tiplere ayırmak oldukça zordur (Dereli, 1974: 33). Çünkü aydınlar belirli bir sosyal sınıftan gelmemektedirler. Özellikle Türk aydınında durum daha da karmaşık bir hal almaktadır. Çünkü ekonomik temelli sınıf ayrımı sanayi devriminin bir ürünüdür ve Türkiye’de 1950’li yıllara kadar burjuva sınıfı oluşmamıştır. 1950’li yıllarda oluşan burjuva sınıfı da hiçbir zaman batıdaki gibi bir faaliyet

gösterememiştir. Bu nedenle aydınlar sınıfsal olarak kategorileştirilemez, ancak grup olarak değerlendirilebilirler.

Entelektüel kavramı üç dönemde ve üç farklı şekilde anlaşılabilir. Bunlardan ilki, 17. yüzyılın tanımladığı bir insan tipi olarak entelektüeldir. Yani zihinsel (Intellectual) faaliyetlerden hoşlanan, her şeyden mümkün olduğu kadar haberli olmaya çalışan, kişiliğinin yanı sıra dünyaya bakış açısını genişletmeye çabalayan bir insan tipidir. İkincisi, 18. yy aydınlanma çağının tanımladığı ve Batı toplumlarının son iki yüz yıllık kültür ve politika tarihlerinde başat olan bir insan tipi olarak entelektüeldir. Bu entelektüel tipi de Aydınlanma Çağı ile birlikte gelişmiş ve 17. yy entelektüeline sadece kişiliğini ve dünyaya bakış açısını genişletmeye çalışan bir insan olarak bakmakla yetinmemiş, ona daha iyi bir toplum, daha iyi bir insanlık için düşünce üretme ve gerektiğinde politik eylemde bulunma misyonu da yüklemiştir. Üçüncüsü ise anlama, sorgulama ve eleştirme etkinliğini sürdüren insan tipi olarak entelektüeldir. Bu üçüncü tipin tanımının kendi içinde çeliştiği açıktır. Fakat bu tip de kültür tarihinin her döneminde vardır ve bugün de kendilerine “postmodern” denilen bir entelektüel tip içinde varlığını sürdürmektedir (Özlem, 1995: 207–208).

Gramsci’ye göre entelektüeller “Kent Tipi Entelektüeller” ve “Köy Tipi Entelektüeller” olmak üzere iki tipte kategorileştirilebilir. Kent Tipi Entelektüeller, endüstri ile birlikte gelişmiş ve onun yazgısına bağlanmışlardır. Onların görevi, ordudaki astsubayların görevine benzetilebilir. Yapım planlarının hazırlanmasında hiçbir özerk payları yoktur. İşçi sınıfını önemseyerek onunla işletme sahibi arasında ilişki kurarlar. Başlıca çalışma evrelerini denetleyerek endüstri kurmaylarının koyduğu üretim planının hemen uygulanmasını sağlarlar. Genel olarak, kent entelektüelleri çok kalıplaşmışlardır. En yükselmişleri, git gide asıl endüstri kurmaylarından ayırt edilmez olurlar. “Köy Tipi Entelektüeller”in çoğu ise “geleneksel”dirler, yani köy topluluklarına ve kapitalist düzenin henüz değiştirip harekete geçiremediği kentlerin (özellikle maden ocağı merkezlerinin) küçük burjuvazisine bağlıdırlar. Bu entelektüel tipi, köylü yığını ile merkez ya da bölge yönetimi (avukatlar, noterler) arasında ilişki kurar ve bu yoldan önemli bir görev yapar. Bu görev hem politik hem toplumsal bir görevdir, çünkü meslek aracılığı ile politika aracılığını birbirinden ayırmak güçtür. Köylü yığınının her organik

gelişmesi, bir noktaya kadar, entelektüellerin davranışlarına bağlı ve bağımlıdır (1983: 26-27).

Gramsci'ye göre, bugüne kadar entelektüel gruplarının yetişmesindeki gerçek oluşum değişik biçimler almıştır. Bu biçimlerin ilki, ekonomik üretim dünyasında, temel bir görevin doğuş alanında ortaya çıkan her toplumsal takımın, kendisiyle birlikte, organik olarak, bir ya da birkaç entelektüel katı yaratmasıdır¹. Bu entelektüel katları, toplumsal takıma, yalnızca ekonomik alanda değil, politika ve toplum alanlarında da, türdeşlik ve görev bilinci vermektedir. Kısacası, her yeni sınıf, kendisiyle birlikte yarattığı ve gelişimi boyunca yetiştirdiği bir “organik entelektüel” grubuna sahiptir. Bu organik entelektüeller, çoğu zaman yeni sınıfın yarattığı, toplumsal tiplerin ilk çabalarını bazı yönleriyle temsil eden birer uzmanlaşmadır. İkincisi ise, bir önceki ekonomik yapıdan gelen ve onun gelişiminin yönünü temsil eden her toplumsal temel takımın tarih yüzüne çıktığı zaman, kendinden önce var olan bazı, entelektüel takımları bulmasıdır. Bunlar, toplum ve politika alanında, en karmaşık ve en köklü değişmelerin bile durduramadığı tarihsel sürekliliğin de temsilcileri olmuşlardır (Gramsci, 1983: 15–17). Kısacası Gramsci, sınıfsal ilişkilerin tamamen dışında ve bağımsız kalabilmiş bir entelektüel sınıfın olduğu kanaatinde değildir.

Bauman da, bilgiye ulaşma ve bilgi edinme konusunda toplumun diğer kesimlerinden daha avantajlı konumda olan ve bu nedenle toplumdaki görüş ayrılıklarını hükme bağlamayı ve toplumsal düzenin korunması ve mükemmel hale getirilmesini kendilerine görev bilen modern dönemin ürünü olan “yasa yapıcı entelektüeller” ve en iyi toplumsal düzeni seçmek yerine özerk bağımsız katılımcılar arasında iletişimi kolaylaştırmak amacını taşıyan “yorumcu entelektüeller” olmak üzere iki ayrı aydın tipinden bahsetmektedir (2003: 11-12). Kısacası yasa yapıcı entelektüeller/aydınlar, toplumsal düzenin korunması ve iyileştirilmesi konusunda kendilerini yetkili görmektedirler. Tarihsel serüveni içerisinde değerlendirildiğinde de Türk aydınının kendine yüklediği en önemli misyonun kurtarıcılık ve toplumsal iyinin sağlanmasına çalışmak olduğunu söyleyebiliriz. Bu durumda Türk aydını aydın tipolojileri içinden Bauman'ın “yasa yapıcı entelektüel/aydın” tipolojisi içerisinde değerlendirilebilir. Zira Türk aydını

¹ Ancak Gramsci burada köylü yığını olarak nitelendirdiği köylü grubunun üretim dünyasında önemli bir görevi olmasına rağmen, kendine özgü organik aydın yetiştiremediğini belirtmektedir. Oysa başka toplumsal katlara bağlı aydınların büyük bölümü, köylü yığını içinden çıktığı gibi, geleneksel aydınların çoğu da yine köyden çıkmaktadır (Gramsci, 1983: 16).

aydınlanmacı yani modernisttir, yasa yapıcı aydın da “modern entelektüellerle” benzerlik taşımaktadır.

Sartre ise “sözde entelektüel”-“gerçek entelektüel” ayrımını kullanmaktadır. Sözde entelektüel, entelektüelmiş gibi davranır ve tıpkı onun gibi, egemen sınıfın ideolojisini sorgulamakla işe başlar. Fakat bu düzmece bir sorgulamadır ve öylesine kotarılmıştır ki, kendi kendini tüketir ve böylece, egemen sınıfın ideolojisinin her türden sorgulanmaya karşı direndiğini gösterir; başka bir deyişle, sahte aydın gerçek aydın gibi hayır demez. “Hayır, ama...” ya da “Bilmiyorum, ama gene de ...”yi diline dolamıştır (Sartre, 2000: 40). Sartre’ın bu tipolojisinden hareketle Türk aydınının, “Hayır, ama...” ya da “Bilmiyorum, ama gene de ...” sözlerine çok fazla başvurmasından dolayı sözde aydın kategorisine girdiği söylenebilir.

Edward Shils ise, “yaratıcı (productive)” ve “tekrarlayıcı (reproductive)” olmak üzere iki ayrı entelektüel tipinden bahsetmektedir. Yaratıcı entelektüeller, yüksek kültürün yaratılmasında ve dağıtılmasında iki yönlü bir fonksiyon görüp, yeni ve kıymetli eserler yaratırlar. Tekrarlayıcı entelektüeller ise, yaratıcı entelektüellerin eserlerini kısmen tadil ederek kitlelere yayma fonksiyonunu görürler (1968: 410).

Türk aydınına göre yapılan tipolojiler de değerlendirilmelidir. Belge, Cumhuriyet döneminde ortaya çıkan aydın gruplarını, “bürokratik aydınlar”, “bürokrasi dışı aydınlar”, “kır kökenli aydınlar” ve “şehirleşme sürecinin ürettiği yeni aydınlar” olmak üzere dörde ayırmaktadır. *Bürokratik aydınlar*, Tanzimat Fermanı’nın ilanından sonra ortaya çıkmışlardır. Bunlar, toplumsal değişimin öncüsü olmuşlardır. 19. yy dünyada pozitivizmin hüküm sürdüğü bir yüzyıl olmuştur ve Osmanlı aydınları da bu süreçten etkilenmiştir. Cumhuriyet döneminde inşa edilen fiili güç olan Cumhuriyet Halk Fırkası da, rejim çok partili yarışmacı bir demokrasiye dayanmadığı için, temsili bir politik parti olmaktan çok, seçkin karakter taşımaya devam eden aydınların toplumu dönüştürme aracı olmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında demokrasiye geçilememesi ve batılı anlamda güçlü toplumsal sınıfların yokluğu, aydınların ülkenin kaderini tayin etmesinde etkin rol oynamıştır. Bu koşullar altında toplumu dönüştürmenin yöntemi yukarıdan aşağıya ve çok çeşitli dallara ayrılmış karmaşık bir devlet aygıtından ayrı düşünülemeyeceği için, aydınların “bürokratik” karakteri de Osmanlı dönemine oranla fazla değişmemiştir. Kısacası Osmanlı’nın tepeden inmece bir şekilde toplumu

dönüştürmeye çalışan aydınları, Cumhuriyet döneminde de varlıklarını korumuştur. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın tek parti yönetimi de faaliyetlerini sürdürmelerinde önemli derecede etkili olmuştur. Diğer bir aydın grubu olarak Belge, *Bürokrasi dışı aydınları* göstermektedir. Tek partili rejimin sonlarına doğru, bu rejime muhalif, daha âdemi merkezîyetçi ve özellikle kültürel düzeyde daha geleneksel, ancak örneğin kapitalist ilişkilerin yayılması düzeyinde, daha atılımcı aydınlar çoğalmışlardır. Bu aydınlar, DP'nin kırsal kesimde yaygınlık kazanmasında rol oynayan avukat, doktor, noter gibi serbest meslek sahibi kişilerdir. *Kır kökenli aydınlar*, cumhuriyet döneminde ilkokulların kır düzeyinde yaygınlaşmasıyla, köyler eskisiyle karşılaştırılamayacak derecede okuma yazma bilen bir nüfusun oluşmasıyla ortaya çıkmıştır. Bu okullarda yetişen çocuklar da ilkokullarda öğretim yapmak üzere başka köy okullarında görevlendirilmişler ve devleti ve yeni cumhuriyeti köylerde temsil etmişlerdir. *Şehirleşme sürecinin yarattığı yeni aydınlar* ise, 1950 sonrasında Demokrat Parti iktidarıyla birlikte özel teşebbüsün gelişmesiyle birlikte oluşmuştur. Çünkü devletçi yapı içinde eğitilmiş insanların büyük bir çoğunluğu ancak devletin çeşitli kademelerinde istihdam edilebilmekteydi. Bu durum onların aydın etkinliklerini bürokratik aygıtların önceliği altında sürdürmelerine neden olmuştur. Oysa özel teşebbüsün artmasıyla ekonomik özerklik kazanan aydınların düşünce kalıplarında da zamanla değişim olmuştur (Belge, 1985: 126-127).

Ayrıca “devrimci” ve “muhafazakâr” aydınlar olarak da bir kategorileştirmeye gidilebilir. Mesela iktidarı ve iktidardaki hâkim grupları eleştiren “devrimci aydınlar” olabileceği gibi, mevcut düzenin meşruluğunu savunan, aydın olmak için gerekli olan yeterli tahlil ve tenkid gücüne sahip olsa da yine de iktidarın ideolojisinin savunuculuğunu yapan “muhafazakâr aydınlar”dan söz edilebilir. Devrimci grup da kendi içinde “ilerici” yani Avrupa’da daha çok 19. yy’da ortaya çıkan ve iktisadi faaliyetlerin devlet müdahalesi dışında tutulmasını savunan liberal görüşlü aydınlar ile, “radikal” yani sosyalist ya da anarşist eğilimli aydınlar olarak olmak üzere ikiye ayrılabilir (Dereli, 1974: 34-39).

Türköne ise aydınları, “devletli” ve “müstemleke” aydınlar olarak ikiye ayırmaktadır. Mesela Türk aydınları bu iki kategori arasında yani yerellik ve evrensellik arasında sıkışık kalmıştır. Bunlar yerel ölçüleri tamamen yitiren, evrenselliği ise batı dışı

(modernleşmemiş) bir toplumun üyesi olarak yakalamaya çalışan aydınlardır. Batı'ya karşı çıkarken bile imrenerek bakar ve yaşanmış tarihini Batı'nın "medeniyet seviyesi"ni yakalamada bir engel olarak görürler. Sosyalist ideolojilerin ve laisizmin kabul gördüğü kesimi de bunlar oluşturmaktadır ve Cumhuriyet dönemi aydınları bu kategoride değerlendirilebilir (1994: 153).

Modernleşme serüveni içerisinde Türk aydınını tek bir çizgi içerisinde incelemenin yanlış olduğu ileri sürülebilir. Osmanlı-Türk modernleşme sürecinin farklı aydın tipolojilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Osmanlı'nın kuruluşundan itibaren padişahlar tarafından kendilerine gerekli ilgi ve saygı gösterilen Ulema sınıfı¹ zamanla Padişah iradesini bile sınırlayacak bir konuma yükselmiş ve yönetim kademesini nitelendirmek için kullanılan Askeri Sınıf, İcrai Askeriler kısmını oluşturan Ulema dışındaki Askeri Sınıf ve Ulema sınıfı olmak üzere ikiye ayrılmıştır (Dursun, 1992b: 211-215)². Fakat Osmanlı klasik sisteminin modernleşmeye başladığı yıllarda "din bürokrasisini" oluşturan geleneksel aydınlardan oluşan "ulema sınıf"ı ve modernleşme çabaları sonucunda oluşan "modern bürokrasi"yi oluşturan "bürokratik aydınlar sınıfı" olmak üzere iki farklı aydın tipolojisi oluşmuştur³. İlk olarak Tercüme Odası'nda yetişen bu bürokratik aydınlar, daha sonra Batı'ya özellikle Paris ve Londra'ya giderek Batı'nın siyasal, ekonomik ve yönetsel gelişmişlik düzeyinden etkilenmişler ve bunu Osmanlı'ya uygulamaya çalışmışlardır. Daha sonra Genç Osmanlılar olarak nitelendirilen ve Tanzimat aydınlara karşı sert eleştiriler yönelten yeni bir aydın grubu daha ortaya çıkmıştır. II. Meşrutiyetin hürriyetçi ortamında da bu Genç Osmanlı olarak nitelendirilen aydın grubunun devamı olarak görülen ve Jön Türkler olarak nitelendirilen bir aydın grubu daha oluşmuştur.

¹ Devletin oluşumu esnasında ulemaya gösterilen ilgi, Anadolu'daki diğer beyliklerde bulunan meşhur bazı âlimlerin de Osmanlı Beyliği'ne katılmalarına ve devletin niteliğini belirlemede önemli bir etken olmuştur (Özkul, 2005: 44,45). Osmanlı Devleti'nin oluşması döneminde Osman Bey'in başa geçtiği dönemde Şeyh Edebalı, Şeyh Mahmûd, Ahî Şemsü'd-Din, Dursun Fakîh, Kasım Karahisarî, Şeyh Muhlis Karamanî, Aşık Paşa ve Elvan Çelebi gibi her biri tasavvufî din seçkini toplumsal ve siyasal hayatta önemli role sahip olmuşlardır (Dursun, 1992a: 139).

² Padişah iradesi bu sınıf karşısında adeta sınırlandırılmış, Kul kökenli olmayan ulema mensuplarına siyaseten katılma cezasının verilmesine oldukça ender rastlanmıştır. Ayrıca müsadere kurumu da ulema için işlememiştir. Bu durum din bürokratlarının maddi bakımdan da iyi yerlere gelmelerine neden olmuştur (Dursun, 1992a: 214-215; Dursun, 1992b: 161-168).

³ Arslan, Dini bürokrasiyi oluşturan Ulema'yı "Klasik (veya İslami) Epistemik Cemaat", modernleşme sürecinde ortaya çıkan yeni tip bürokratik aydını ise "Modern Epistemik Cemaat" olarak nitelendirmektedir (2007: 169).

Fakat genel olarak bu aydınların devletçi oldukları ve Osmanlı'nın nasıl kurtulacağı konusuna kafa yordukları, kurtuluşun temeline de Batı'yı yerleştirdikleri söylenebilir. Ancak bu durum onların da tam bir homojenlik sergilemediklerini göstermemektedir. Temelde iki ana damardan beslenmişlerdir ve bu durum Cumhuriyet Türkiye'sine de yansımıştır. Bu ana damardan birincisi pozitivist, merkezîyetçi ve Batı'nın tüm kurumları ile yeni bir toplumsal, siyasal ve ekonomik bir yapının oluşturulmasını savunmuş, diğeri ise pozitivist olmakla birlikte, âdem-i merkezîyetçi, gelenekçi ve Batı'nın sadece kurumsal yapısının örnek alınmasını Türk-İslam gelenekleri ile şekillenmiş kültürün korunmasını savunmuştur.

Ünüvar, zaman zaman Osmanlıcılığa, zaman zaman da varolan Müslüman kitleyi bir arada tutmak ve mobilize etmek için halifeliğin gücünü kullanmaya çalışan bir İslamcılık anlayışına ve daha sonra da Türkçülük politikalarına sarılan Osmanlı aydınlarının, sadece hikmet-i hükümet fikrinin devamlılığı için hareket etmediklerini belirtmektedir. Ona göre, bütün bir tartışma Osmanlı İmparatorluğu'nun bekasına halel getirmeyecek bir yolun bulunması ve devletin ihya edilmesi düşüncesinin bir sonucudur (2003a: 130). Bu durumda Osmanlı döneminde aydınları "ihyacı aydınlar" olarak ifade etmenin mümkün olduğu söylenebilir. Yine Ünüvar, İttihat ve Terakki'nin kadrolarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile yine iktidara geldiklerini ve Kemalist düşüncenin temellerini attıklarını ifade etmektedir. Ancak bu iki dönemin düşünce yapısında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Özellikle her iki dönemdeki Türkçülük anlayışı birbirinden ayırmak gerekmektedir. Çünkü Osmanlı Devleti'nin beka kaygısına çare olarak ortaya çıkan Türkçülük anlayışı ile ulus devletin inşa sürecinde faaliyete geçirilen Türk Milliyetçiliği arasında devamlılıktan fazla farklılıklar söz konusudur. İttihatçıların amacı devleti kurtarmak ve ihya etmek iken, Kemalist yönetim ulus-devletin inşasına yönelmiştir (2003a: 132, 137). Buradan yola çıkılarak Erken Cumhuriyet dönemi aydınlarını da "inşacı aydınlar" olarak kategorileştirmenin mümkün olduğu söylenebilir.

Çalışmanın konusunu oluşturan Aydınlar Ocağı da gerek Türk milliyetçiliğine bakış açıları, gerekse yeni bir düzen inşa etmektense varolan düzeni iyileştirmeye, ihya etmeye yönelik faaliyetlerde buldukları için "ihyacı aydınlar" olarak nitelendirilebilir.

1.3. Entelektüellerin/Aydınlarnın Misyonu ve Rolü

Niteliği değişmekle birlikte kısacası bilgi ve yetenek olarak halktan farklılaşmış sosyal bir kesim olan aydın, eski çağlarda büyücü veya şaman, ortaçağda din adamı, yeniçağlarda medyada gazeteci veya üniversite kürsüsünde akademisyen; genelde mevcut yönetime tavr almış ya da yöneticilerin icraatlarını meşrulaştırmaya çalışmışlardır. 15.yy sonrasında modern dönemlerde her sosyal olgu yeniden tanımlanıp şekillenirken aydın da yeniden ifade edilmiştir. Geçmiş dönemlerden farklı olarak bu yeni dönemde aydının, bilgisinin ve konumunun gizemliliği ortadan kalkmıştır ve sekülerleşmiştir. Aydın'a göre (2005: 46-47), aslında aydın sahip olduğu bilgi ile yine de din yüklü bir misyon taşımaktaydı. Kendisi bu defa bilim için vardı. Ancak bilim de geri dönüşlü olarak aydının varlık sebebini oluşturmaktaydı. Kısacası aydın da "epistemik cemaatti" ve bilim aydının ürettiği araçsal bir veri değil, kendini var eden amaçsal bir öğe idi.

Batı'da entelektüelin 16.yy'a kadar rahip-bilge kimliği ile değer sağlayıcı işlevini devam ettirdiği görölmektedir. Fransız İhtilali'nden sonra çıkan savaşlarda manastırlara sığınan bu din adamları daha sonra Batı insanı için sığınak olmuştur. Ancak 19.yy da din adamlarının yerini materyalist felsefenin etkisine giren filozoflar yüklenmişlerdir. Buldukları ortamda artık bir denge unsuru değil, taraftarlar ve iktidar oluşumunun destekçileri olmuşlardır. Aydın bu yeni dönemde geleneksel çizgiden çok farklı modern bir işleve sahiptir. Bilgi sisteminin dönüştürülmesi, siyasal seçkincilik gibi öteden beri var olduğu düşünölen işlevler de bu modern dönemlerde yeniden türetilmiş, farklı bir içerik kazanmıştır. Bunlar, Toplumsal hayatı dönüştürmek (sosyal işlev), Ulus devleti dönüştürücü seçkincilik (siyasal işlev), Sınai kapitalist düzeni dönüştürmek (ekonomik işlev), Bilgi sistemini dönüştürmek (eğitim işlevi) olarak sıralanabilir (Aydın, 2005: 56).

Said'e göre, entelektüelin temel misyonu, belli bir ırkın ya da ulusun çektiği acıları daha geniş bir insani bağlama oturtup bu deneyimi başkalarının acılarıyla ilişkilendirmektir. Ayrıca entelektüelin, bir amatör ve aynı zamanda toplumun düşünölen ve ilgili bir üyesi olmak için kişinin ülkesine ve iktidarına; ülkesinin kendi yurttaşları ve diğer toplumlarla ilişki kurma tarzına dair en teknik ve profesyonelleşmiş faaliyetlerin bile özünde yatan ahlaki meseleleri gündeme getirmeye yükümlü olduğunu düşünölen biri olması gerektiğini belirtmektedir (2004: 55, 88).

Said, entelektüelin kamusal rolüne en çok gölge düşüren tavırların, nabza göre şerbet vermek, konuşulması gereken yerde susmak, şovenist kabadayılıklara, tantanalı döneklik ve günah çıkarma törenlerine rağbet etmek olduğunu belirtmektedir. Ona göre *entelektüelin asli görevi halkı bir kenara itip devlete biat etmek olmamalıdır*. Said, entelektüelin asli görevinin *bu tür baskılar karşısında görece bağımsızlığını korumak* olduğunu belirtmektedir. Entelektüeli bu nedenle *sürgün ve marjinal olarak, amatör olarak, iktidara karşı hakikati söylemeye çalışan bir dilin müellifi* olarak nitelemektedir (2004: 12, 15). Bunu yaparken de entelektüel, milli bir dili kullanmak durumundadır. Kendi halkının kolektif acılarını temsil etme, çektiklerine tanıklık etme, hala ayakta olduğunu gösterme, belleğini pekiştirme yolundaki bu olağanüstü önemli göreve bir şey daha eklenmelidir ki bunu gerçekleştirme yükümlülüğü yalnızca entelektüele aittir. Yani entelektüelin görevi krizi evrenselleştirmek, belli bir ırkın ya da ulusun çektiği acıları daha geniş bir insani bağlama oturtup bu deneyimi başkalarının acılarıyla ilişkilendirmektir (Said, 2004: 41, 55). Sartre ise “*entelektüelin içinde yaşadığı toplumu anlayabilmesi için tek bir yol vardır: o da toplumu ezilenlerin bakış açısından ele almak*”tır ifadesini kullanmaktadır (2000: 44).

Bu nedenle entelektüelin, egemen otoritenin yaramaz ve uslu durmayan çocuğu olduğu söylenebilir. Ancak entelektüeller bir taraftan, toplumun kendisinden beklediği aykırı ses olmanın yarattığı sorunlar, diğer taraftan ise bu sesi kısmaya çalışan otoritenin baskısı altında kalmıştır. Bu baskıya karşılık, entelektüel toplumun ortak aklını ve vicdanını temsil eden sesi yükseltir (Taşçılar, 2006: 28).

Shayegan da, kültür aracı olarak bir Batı dili kullanmayan sömürgeleşmemiş ülkelerde çevirinin temel bir rol oynadığını ve bu ülkelerdeki entelektüellerin en önemli rolünün çeviri yapmak olduğunu belirtmektedir (2007: 135). Osmanlı’da da Cumhuriyet Türkiye’sinde de modernleşme, batılılaşma olarak algılandığından bizde de yabancı dil bilen az çok bir Avrupa ülkesi görmüş aydınlarımız da batılı eserleri Türkçe’ye çevirerek bu misyonu yerine getirmişlerdir ve getirmektedirler.

Türk aydınının geleneksel rolü ise, din adamlığıdır. Geleneksel toplumlarda aydınların en önemli işlevlerinden biri halkın değerlerini paylaşmak ve aynı zamanda halk ile siyaset arasında ikincil bir yapı görevini yerine getirmektir. Halkın değerlerini, özellikle dinini paylaştığı oranda aydın halkın yanında idi. Bu durumun en güzel örneğini modern

öncesi dönemde İslam toplumlarının aydınının verdiği söylenebilir. Örneğin, Emeviler ve Abbasiler döneminde, o dönemin aydını sayılan ulema, merkezi temsil eden devletin değil, halk katlarının yanında yer almıştır. Bu dönemde ulema mümkün olduğunca devletten uzak durmaya, kendisine verilen resmi görevleri almamaya özen göstermektedir. Yani politize olmaktan kaçınmaktadır. Selçuklular bir geçiş dönemi olmuştur. Osmanlı'da ise ulema yine dini temsil etmekteydi. Fakat ulema bu kez merkez çevre denklemindeki yerini değiştirmiş ve siyaset ögesiyle birlikte hareket ederek merkeze yerleşmiştir (Aydın, 2005: 54- 55). Ancak Osmanlı'nın son döneminde modernleşme politikaları ile birlikte ulema merkezden çevreye yönelmiştir.

Modern çağda ise aydınların rolü, eskiden “avam” ya da “güruh” olarak bilinen halk kitlelerini millet olarak bilinçlendirmek, milletlerini tarif etmek ve siyasi kimliği ön planda tutan yeni bir topluluk oluşturmaktır. Ortaya çıkacak olan milletin de bir yandan tarihi bağlarını ve kültürünü devam ettirecek, içeriği değişik bir varlık olacağı kesindir. Osmanlı'nın son yarım yüzyılında ve cumhuriyetin ilk dönemlerinde kısacası modernleşme yolunda adımlar atılırken, aydınlara çok büyük bir rol düşmüştür. Bu dönemde kendini batı karşısında ezik hissetmelerine rağmen kendi kültürel özlerinden ve tarihlerinden uzaklaşmamışlardır (Karpaz: 2006: 62). Uzaklaşmaya çalışanlar da yine bu dönem aydınları tarafından her fırsatta eleştirilmiştir

Shayegan'ın ifadesiyle entelektüellerin kendi kültürlerinden uzaklaşmaları;

“kültürel klastrofobiye de beraberinde getirmektedir. Çünkü bu entelektüeller bir yandan kendilerini halk kitlesinin üstünde hisseder, halktaki tarihsel gecikme ve taassuptan yakınıırken, sinsice halkın bozulmamışlığını överlerken, diğer yandan kendilerini Batı karşısında aşağı konumda hissederler, Batı'nın ürünlerine hayrandırlar ve kulakları sağır edici patırtılarına rağmen modernliğin römorkunda olduklarını iyi bilirler. Çoğu zaman itiraf edemedikleri gizli hırsları vardır ve sözüm ona uygarlaşmış dünya tarafından tanınmak evrenselliğe ulaşmak, boğucu ve güçsüzleştirici taşralığı aşmak istemektedirler. İki boyutlu klastrofobiye yaratan rahatsızlık da buradan doğmaktadır; kendini beğenmiş olduklarında bir tür yaratıcı krizine vardırıan anlaşılmaşlık duygusu da buradan doğmaktadır. “İlerisinde” oldukları bir kültür içine giremedikleri ve sahne ışıkları gözlerini kamaştıran daha geniş bir dünya arasında kısıka alınan bu entelektüeller iki açıdan da yabancılaşmışlardır” (2007: 144).

Bu nedenle olsa gerek Mehmet Akif tüm tepkileri üstüne çekmek pahasına da olsa aydınlar için, “...okur yazar denilen eski baş belası...” demektedir (1950: 347)¹. Ülgener ise, aydının çevreye kendini sevimsiz kılmak ve yabancılaştırmak için elinden geleni yaptığını ve bu halini de bırakmaya niyetinin olmadığını belirtmektedir. Oysa aydınların temel rolleri ve fonksiyonları, kültür değişimine öncülük etmek, değişeni daha popüler ve yaygın hale getirmek, yeni bir zevkin ve üslubun öncülüğünü sürdürmek, halkın politik, sosyal tercihlerini etkilemektir (2006: 88). Dolayısıyla aydınların hem halk için düşünen ve çalışan bir grup olup hem de halktan bu derece uzak durabilmeleri anlaşılabilir bir durum değildir.

Ancak fikrin aydınlar için çok önemli olduğu, sadece bir araç olmaktan ziyade bir amaç niteliği taşıdığı unutulmamalıdır. Fikre bu derin bağlılığın onların değer sisteminin en önemli unsurunu teşkil etmesi ve fikre diğer insanlardan daha fazla ehemmiyet vermeleri onları toplumun diğer kategorilerinden ayırmaktadır (Dereli, 1974: 23). Bu durum da onların diğer kategorilerle arasındaki çizgiyi belirleyen “akıllı”lıktan, “ukala”lığa kadar uzanan bir çizgiyi ifade etmektedir². Böylelikle hem kendileri toplumdan uzaklaşmakta hem de toplumu kendilerinden uzaklaştırmaktadırlar.

1.4. Modern Dönemde Entelektüellerin/Aydınların Ortaya Çıkışı ve Tarihsel Gelişimi

Genel olarak aydın sınıfının 17. asırda oluştuğu ifade edilmektedir. Bu asırdan önce, fikir sahasında çalışanlar yok muydu? Tahsil görmüş, diploma sahibi, fikir işçisi sınıfının 17. asırda teşkil edildiği hangi sebeple söylenmektedir? Oysa tarihin her döneminde ve her devresinde misyonu ve rolü farklı olsa da aydınların var olduğu söylenebilir. Bilginin değişmesinin, bilginin taşıyıcısı sınıfın da değişmesini

¹ Akif, aydınlardan okur yazar olarak bahsettiği gibi mütefekkir kavramını da kullanmaktadır. Özellikle Batı’da eğitim görerek memleketine geri dönen ve orada gördüklerini tatbik etmeye çalışan mütefekkilere kızmakta ve halk ile zıt düşüncelere sahip olduklarına değinmektedir. Safahat adlı eserinin 2. kitap kısmında yer alan “Süleymaniye Kürsüsü’nde” bölümünde de bu durumu izah etmeye çalışmaktadır (Ersoy, 1950: 155-188).

² Ülgener, aydın ve sade vatandaş iki ayrı dünyanın insanı olarak nitelendirmektedir. Bu iki ayrı bakış açısına sahip insan topluluğu arasındaki sürtüşmeler romanlara, hikâyelere, hatta temaşa sanatımızın geleneksel kolu olan hayal oyununa konu olmuştur. Başkahramanların biri sokağın basit ve cahil adamını yakalar yakalamaz bir yığın ağdalı ve perdahlı söz kullanıp karşısındakinin ayaküstü hesabını görmeye çalışan Hacivad, diğeri ise Hacivad’ın ağdalı sözleri yüzünden kafası karışan saf ve cahil ama tepesi atınca da karşısındakinin ağzının payını vermeyi bilen hazırcevap halk adamı Karagöz. Oyun ise her defasında, halk imajının her şeye rağmen cahil, ama içi dışı bir vatandaş hayal perdesinde de olsa bilgiç ve ukala aydına baskın çıkarmanın ferahlığı ile sona ermektedir (2006: 95).

beraberinde getireceği unutulmamalıdır. Batı’da dinin ideolojiye dönüşmesi sürecinde Hıristiyanlıkta “ruhban” sınıf yerini entelektüellere, İslamda ise “alim” sınıf yerini “aydın”lara bırakmışlardır (Gencer, 2008: 173).

Bu noktadan hareketle, özellikle Fransız İhtilali’nin aydın sınıfının ortaya çıkması ve gelişimi açısından önemli olduğu ve bu sürecin Osmanlı İmparatorluğu’nu da etkilediği söylenebilir. Çünkü 1789 tarihli Fransız İhtilali, aslında 19. yüzyıldaki siyasi, sosyal ve idari bütün alanları kapsayacak surette yenilikleri beraberinde getirmiştir. Bu süreçte oluşan yeni fikirler, sadece Fransa’da değil, kısa sürede Avrupa başta olmak üzere tüm dünyada etkisini, göstermiştir. Ayrıca yeni sınıflar, yeni aktörler, yeni değer ve düşünce sistemleri oluşmaya başlamıştır. Klasik/geleneksel sistem olarak nitelendirilebilecek eski rejimlere ait kurumlar, yapılar, değerler, düşünceler, aktörler ve süreçler giderek gündemden düşmüş ve yeni bir değerler sistemi, aktörler ve süreçler ortaya çıkmıştır (Dursun, 2002: 581-582). Bu süreçte Batıda entelektüel sınıf, Osmanlı’da da yeni bir aydın sınıfı oluşmuştur.

1.4.1. Batı’da Modernleşme Sonrasında Entelektüellerin Ortaya Çıkışı

Batı’da bilgin, doktrin sahibi, okumuş adam, düşünür gibi birçok adın arasında entelektüel, sınırları iyice belirlenmiş olan okul hocalarının ortamını işaret etmektedir. Bu ortam ortaçağın başlarında kendini belli etmeye başlamış, XII. Yüzyılda kent okullarında gelişmiş ve XIII. Yüzyıldan itibaren üniversitelerde görülmüştür. Entelektüeller, düşünmeyi ve düşüncelerini öğretmeyi meslek edinmiş kimselerdir. Ancak entelektüellerin bu işi profesyonel olarak yapması ancak kentlerle birlikte ortaya çıkmaya başlamıştır (Le Goff, 2006: 18, 24).

Fakat Cemil Meriç, Batı’da entelektüellerin ortaya çıkışını ve evrimini “Sofistler”, “Rahipler”, “Filozoflar” ve “Entelektüeller” olarak dört aşamalı ele almıştır. Ona göre, entelektüelin ilk ortaya çıkışı M.Ö. 5. yüzyılda yaşayan “Sofistler” kadar eskiye götürülebilir. Çünkü onlar yerleşik inançlara savaş açmışlar ve hem ahlâk hem de düşünce alanında birer devrimci olmuşlardır. Soyut delillere itibar etmemişler ve tek ölçü olarak insanı ele almışlardır. Sofistler, kültürü dar çevrelerin tekelinden kurtarmış, felsefeye ve ilme eleştiriyi getirmişlerdir. Sokrates ve Perikles gibi önemli düşünürler onların öğrencileridir. Batı’da ikinci entelektüel tipi “Rahipler”dir. “Klerk” Batı dillerinde hem rahip hem de entelektüel demektir. Yani bu iki kavram birbirinin

karşılığı olarak kullanılmıştır. 16. yüzyılda entelektüelin karşılığı hümanist, 17. yüzyılda Liberten¹ yani dinsiz, 18. yüzyılda ise ideolog olarak nitelendirilmiştir. Çağdaş entelijansiyanın gerçek öncüsü ise “Filozoflar” olmuşlardır. Bu dönemde şuurlanan burjuvaziye desteklemek amacıyla bir ideoloji oluşturulmasına gerek duyulmuştur. Bu dünya görüşünü rahipler değil pratik bilgi uzmanları kuracaklardır. Amaçları diğer sosyal sınıfların ideolojilerini yıkmaktır. Yani Gramsci’nin organik entelektüeller tanımlamasına uyan davranışlar sergilemektedirler. Son olarak ise 19. yy ın sonunda filozofların torunları olan “Entelektüeller” ortaya çıkmıştır. Bu terim ilk olarak Dreyfus Davası’nda² isim olarak kullanılmıştır (Meriç, 1983a: 130-133). Başlangıçta bu yeni terim, kendi mesleki görevlerini yerine getiren bilim adamlarının, siyasetçilerin, yazarların, sanatçıların, felsefecilerin, hukukçuların, mimarların, üst düzey mühendisler gibi oldukça farklı uğraşlardan ve toplumsal konumlardan kadınlarla erkeklerin birliğini sağlama yönünde bir girişimdi (Bauman, 2003: 30).

Schumpeter’e göre, rasyonel düşünce kapitalizmin doğuşundan binlerce yıl önce ortaya çıkmıştır. Kapitalizm de bu gelişime yeni bir yön ve hız kazandırmıştır. Eski Yunan ve Roma bir kenara bırakılırsa kapitalizm öncesi devirlerde de entelektüellerin mevcut olduğu görülmektedir. Ancak bu entelektüellerin (özellikle papazlar ve rahipler),

¹ Aslında Liberten kelimesinin karşılığı özgürlüktür. Özgür olmak demek de her şeyden yani dinden de özgür olmak demektir. Yoksa Liberten kelimesinin karşılığı dinsizlik demek değildir.

² “Dreyfus Davası, Alman Elçiliği’nde hizmetçi olarak çalışan Fransız gizli servisine bağlı bir kadının çöp sepetinde Alman askeri ateşesine yazılan ve Fransa’ya ait bilgilerin verilmesini vaat eden bir mektup bulmasıyla başlamaktadır. Fransız Genelkurmayı tarafından başlatılan soruşturmada özellikle gizli bilgilere ulaşma imkanı en çok olan Genelkurmay’da görevli subaylar üzerinde önemle durulmuştur. Bu subayların içinden yazısı mektuptaki yazıya benzeyen Yahudi bir Yüzbaşı olan Alfred Dreyfus hakkında Savaş Bakanı tarafından dava açılmasına karar verilmiştir. Bunun neticesinde 15 Ekim 1894’te Yüzbaşı Dreyfus tutuklanmış, bir ay süren hazırlık aşamasından sonra suçlu bulunarak mahkum olmuştur. 1896’da yine Alman elçiliğinde çalışan bir hizmetçi kadın, bir Alman subayından Esterhazy adındaki bir Fransız binbaşısına yazılan bir mektubun müsveddelerini ele geçirmiştir. Yazının diğer mektuptaki yazı ile aynı olması neticesinde Dreyfus davası yeniden gündeme gelmiştir. Fakat Genelkurmay ilk davada hazırlanan bilirkişi raporlarının yanlışlığının Genelkurmay’ın prestijini sarsacağı düşüncesiyle davayı yeniden açmamakta direnmiştir. Dreyfus’un karısının olayı basın yoluyla yeniden gündeme getirmesi çabaları sonuç vermeye başlayınca, Genelkurmay Esterhazy’nin hakkında dava açmış ve bu dava iki gün sonra Esterhazy’nin beraat etmesiyle sonuçlanmıştır. Beraatin ertesi günü Emile Zola L’Aurore Gazetesi’nde “Suçluyorum” başlığını taşıyan, Genelkurmay Başkanı’na ve diğer yüksek rütbeli subayları kamuoyunu yanıltmakla suçlayan, Cumhurbaşkanı’na yazdığı açık mektubu Fransa’da yankı uyandırmıştır. Birkaç gün içinde, profesörler ve aydınlar Millet Meclisi’nde Zola’nın mektubunu destekler mahiyette bir bildiri yollamışlardır. Daha sonra ise orduya hakareten Zola hakkında dava açılmış ve Zola’nın mahkumiyetiyle sonuçlanan davada avukatlar sözü hep Dreyfus Davası’na getirmişlerdir. Bu nedenle Dava da Dreyfus’u savunanlar açısından başarılı olmuştur. 1904’te Yargıtay genel kurulu Savaş Bakanı General Andre’nin isteği ile dava yeniden ele alınmıştır. 1906’da verilen kararlar ise Dreyfus beraat etmiş, oniki yıl önce sökülen nişanları yeniden takılmış ve ayrıca kendisine Legion d’Honneur nişanı verilmiştir.” bu konuda bakınız çerçeve yazılar (CDTA, 1985: 132-133).

sayıları çok azdı ve yazılı çalışmaları oldukça sınırlı bir halk tabakasına yayılmaktaydı. Manastırlar, Ortaçağ dünyasında entelektüellerin yetişme yeri olsa da, bunları hürriyete kavuşturan ve baskı tekniklerini destekleyen kapitalizm olmuştur. Laik entelektüelin ortaya çıkması da bu genel kapitalist gelişimin niteliklerinden biridir (Schumpeter, 1966: 191-192).

1.4.2. Osmanlı-Türk Modernleşmesi ve Türk Aydınının Tarihsel Gelişimi

Modern Türk aydınının ilk ortaya çıkışı, XVII. yy başlarında Osmanlı'nın gerilemeye başlaması ile başlatılabilir. Bu tarihten önce de “ulema” olarak nitelendirilen ve Naima'nın “*devlet vücudunun önemlisi, devletin damarlarındaki kan*” olarak nitelediği bir ilim adamı sınıfı vardır. Ancak Ulema'nın yetiştiği ocak olan medreselerin zaman içinde koyu bir dogmatizme saplandığı ve insanları hayata değil, ahirete hazırlar bir mahiyete büründüğü söylenebilir. Sonuç olarak da gerek ulema sınıfı gerekse medreseler Osmanlı'nın son döneminde yaşadığı sıkıntılara da cevap verememiştir. (Tunaya, 2004a: 12). XVII. yy ile beraber ise, hepsi devletin içinden olan ve devletten geçinen okumuşların, bilgi ve birikimlerini “ideal düzenin” kurulması yönünde kullanmaya başladıkları görülmektedir.

Türk aydınının ikinci doğuşunun Tercüme Odası'nda yetişen bürokratların Batı'yı keşfetmeye başlamasıyla oluştuğu söylenebilir. Batı karşısında alınan yenilgiler, Batı'ya karşı eksiksiz bir hayranlık oluşturmuş ve bu durum Türk aydınının misyoner yanını güçlendirmiştir. Ülgener'in deyiimiyle “...aydın artık belli bir statünün adamıdır...” (2006: 100). Tercüme Odası'nın öncesinde, Divan-ı Hümayun tercümanlığı mevcuttu ve esasen Reis'ül-küttab'ın maiyetinden olmamakla beraber bu tercümanlar da saraydaki Divan'da vazife yapmaktaydılar. Reis'ül-küttab'ın dış işlerinden sorumlu memur statüsünün gün geçtikçe güçlendiği dönemde, bu tercümanlar onun maiyetinin bir parçası sayılmaya başlanmışlardır. II. Mahmut döneminde, Bâb-ı Âli'nin yıldızının parlaması ve Divan'ın yıldızının sönmesiyle, burada bahsedilen diğer memurlar gibi tercümanlar da yeni icra merkezine taşınmışlardır (Findley, 1994: 67).

Ayrıca, 16. ve 17. yüzyıllarda bu görevi Müslümanlar yerine getirmekteyken, 18. yy'ın başlarından 1821 Mora isyanına kadar Bab-ı Âli'de bu işi Fenerli Rumlar yürütmüşlerdir. Bu isyanda, Rum tercümanlarının alakaları olduğu düşünüldüğü için, Devletin Rumlara güveni kalmamış ve Tercüme Odası'nda tercümanlık görevlerine

Müslümanların alınması sağlanmıştır. Namık Kemal, Ahmet Vefik Paşa, Agâh Efendi, Mustafa Reşit Paşa, Mehmet Emin Âli Paşa ve Fuat Paşa gibi Tanzimat döneminin ileri gelenlerinin bir kısmı Tercüme Odası'nda yetişmiştir. Ancak Tanzimat devlet adamlarından Âli Paşa döneminde, Müslüman tercümanlar kademeli olarak tasfiye edilerek onların yerine Ermeniler alınmıştır (Eryılmaz, 2006: 61-64; Ortaylı, 2001: 126-127). Neticede, ulemeden farklı olarak Avrupa'yı gidip gören, oradaki gelişmelerin farkında olan yeni bir aydın sınıfı ortaya çıkmıştır denilebilir. Ancak, Meriç'in ifadesiyle (1983a: 133), Kur'an'ın, hadislerin ve daha önceki imam ve müçtehidlerin tekrarlayıcısı olarak çalışan ulemanın yerini bu defa da Avrupalı yazarların tekrarlayıcılığını yapan Tanzimat aydınları almıştır. Osmanlı'da düşünce ile uğraşana âlim ya da ârif denilmiştir. Tanzimat'tan sonra aydınlar özellikle 18. yüzyıl Fransası'ndan etkilenmişler¹ ve kendilerini önce "efkârı münevvere eshabı" daha sonra ise kısaca "münevver" olarak nitelendirmişlerdir.

Tanzimat'la birlikte aydınlar kendilerine iki ana misyon belirlemişlerdir. Bunlardan biri "uygarlaştırma" diğeri ise "kurtarıcılık"tır. Tanzimat aydınının Batı'nın kendi dışındaki ülkeler için sahip olduğunu öne sürdüğü uygarlaştırma görevini gönüllü olarak üstlendiği ve bu yüzden geleneğin taşıyıcısı olan halk kitlelerini travmaya sokarak aydın-halk çatışmasının ve zıtlaşmasının temellerini attığı söylenebilir. Batı Avrupa'nın kendisine özgü koşullar içinde, üretim araçlarının mülkiyetine göre şekillenen sınıflara benzer bir oluşumu ve biçimlenişi Osmanlı'da görmek mümkün değildi. Çünkü üretim araçlarının büyük bir bölümü ve esas olarak toprağın mülkiyeti devletin elindeydi. Bu durum Osmanlı İmparatorluğu'nda Platongil bir tabakalaşmaya yol açmıştır². Yani Osmanlı'da sınıf yapısını Filozof kral olarak padişah, koruyucular olarak seyfiye ve ilmiye son olarak da reaya oluşturmaktaydı. Osmanlı aydını sünuf-u devlet kökenli olduğu için, Osmanlı egemen ideolojisi içinde, halkı Tanrı'nın bir emaneti olarak görmüş ve onu kurtarma misyonunu kendine yüklemiş; ayrıca halk için neyin iyi

¹ Bu dönem aydınlarında Fransız hayranlığı o kadar büyüktür ki, 1857 yılında İstanbul'da Beyoğlu ve Galata semtlerinin birleştirilmesi ile oluşturulan ilk belediyeye "Altıncı Belediye Dairesi" adı verilmiştir. Bunun nedeni ise Tanzimat'ın mimarlarından Mustafa Reşit Paşa ile Âli Paşa'nın, Paris'in, seçkin ve modern semti olan "Sixieme Arondissement" (Altıncı Daire) denilen bölgesinde kısa bir süre oturmuş olmalarıdır (Eryılmaz, 2006: 206-207).

² Çünkü Platon'a göre Devleti iyi ideasına sahip olan filozoflar yönetmelidir. Toplumun diğer bilgisiz olarak nitelendirdiği kesimleri ise devlet işlerinden uzak durmalıdır. Zaten örneğin zanaatçıların devlet işleriyle uğraşacak vakitleri de yoktur. Onların işi atölyelerinde çalışmaktır; başka bir yerde mesela mecliste kaybedecek zamana sahip değildirler (Platon, 1999).

olacağını kararlaştırma hakkını da kendinde bulmuştur. Bu nedenle Cumhuriyet döneminde yapılan uygulamalar için kullanılan “halka rağmen halk için” sloganının başlangıcı olarak Osmanlı son dönemi gösterilebilir (Kılıçbay, 1995: 176–177). Örneğin Osmanlı aydınlarının da, erken Cumhuriyet dönemi aydınlarının da savundukları temel fikirler, mesela demokrasi, halk tarafından hemen hemen hiçbir anlam ifade etmemektedir. Bu uzun bir dönem de bu şekilde devam etmiştir¹. Bu nedenle demokrasi halk tarafından anlaşılamayan bir “aydın lüksü” olarak düşünülmüştür (Türköne, 1994: 145).

Belge ise Osmanlı’da modern anlamda aydınların ortaya çıkışını 19.yy’a dayandırmaktadır. Bundan önce, Osmanlı devlet yapısı içinde, ortaçağda Batı’da görülenlere benzeyen kurumlar vardı. Kısaca özetlenecek olursa, bilgi ve ideoloji, “ulema” olarak tanımlanan, otoritesini dinden alan sınıfın tekelindeydi. Bunun bir ölçüde dışında kalan sanatçılar, yazarlar (eğer yine dini olan “tekke” gibi kurumlarda yetişmemişlerse) Batı’dakine benzer biçimde sarayın veya devlet büyüklerinin himayesi (patronaj) altında var olabilmekteydiler. Ancak hem Batılı olmayan hem de bir şekilde batı düzeyine erişmeye çalışan başka toplumlarda da benzeri gözlemlenen bir biçimde, edindikleri bilgilerin sonucunda kendileriyle devlet arasında belirli mesafelerin açılması kaçınılmaz olmuştur². Bu durum aydınların kendi ortamlarındaki duruma karşı görece daha “radikal” tavırlar alabilmelerine zemin hazırlamaktaydı (Belge, 1985: 123-124). Bu dönemden sonra aydın kendine yeni bir misyon bulmuştur: Batı’nın bilimini, ışığını getirerek devleti ve toplumu geri kalmışlıktan kurtarmak.

1867-1878 yılları arasında Yeni Osmanlılar olarak nitelendirilen ve bu dönemde yazı dilinin sadeleştirilmesinden, köklü sivil hürriyetlere kadar birçok konuda öncü çalışmaları olan bir aydın topluluğu daha ortaya çıkmıştır. Yeni Osmanlılar hem Türkçe okuyan halkın aydın donatımının aydınlanmacı kısmını hazırlayan ilk aydın topluluğu

¹ Örneğin Tanzimat Fermanı’nın ilanı halk tarafından “vergilerin kaldırılması” olarak anlaşılmıştır, Meşrutiyet’in ilanı ise askerliğin kalktığı ve artık halktan vergi alınmayacağı düşüncesini doğurmuştur. Yine Cumhuriyet döneminde halk, Demokrat Parti’yi “Demirkırat” olarak nitelendirmiş ve demokrasiyi jandarma zulmünün sona ermesi, zorla çalıştırmanın kalkması, vergi tahsildarlarının denetlenmesi olarak ifadelenmiştir. Bu aslında demokrasinin halk tarafından anlaşılması konusunda aydınların yeterli açılımı sağla(ya)mamasından kaynaklanmaktadır. Çünkü böylelikle aydınlar, demokrasiyi anlaşılabilir kılarak onu üstü kapalı olarak tutarak seçkinci özellikler sergilemektedirler (Türköne, 1994: 145-146).

² Bu nedenle Türk aydınları her dönemde yönetimler tarafından yaramazlık yapan çocuklar gibi görülmüş, muhalif söylem ve davranışlarına karşılık cezalandırılmaları da şiddetli olmamıştır. Sadece siyasi iktidar tarafından sağa sola yüksek devlet memuriyetleri verilerek sürülmüşlerdir (Türköne, 1994: 145).

olmaları hem de bu fikirlerle İslam arasında bir sentez meydana getirmeye çalışmaları bakımından oldukça önemlidirler (Mardin, 2002: 10). Bu nedenle Cumhuriyet döneminde de yaşanan Türk devletinin temellerine İslamı da yerleştirmeye çalışan çabaların temelleri Yeni Osmanlılar dönemine kadar götürülebilir.

Jön Türkler ise pozitivist tarih felsefesinden etkilenmişlerdir. Pozitivizmin temel vaadi, bilindiği gibi “ilerleme”dir. Jön Türkler’e göre, Batı’yı ileri kılan koşullar Osmanlı’da da yaratılmalıdır. Söz konusu koşullar bir kez yaratıldıktan sonra, Osmanlı’nın geleceği, Batılı ülkelerden farksız olacaktır. Jön Türk ideolojisi’ne göre; “ilerleme”, eğer toplumun daha iyiye doğru değişmesini ifade ediyor ise, toplumun yöneleceği “iyi”nin ne olduğu da, sadece “ilerleme taraftarları”na bilinebilir. Dolayısıyla, toplumsal sorunların çözümü de “iyi”yi bilenlerin yönetimi altında gerçekleştirilmelidir (Köker, 2004: 127-128). Jön Türk İdeolojisi’nin, pozitivist bir akılcılık, anayasal bir rejim (meşrutiyet) isteği ve halkçılık temelli bir yapılanması olduğu söylenebilir. Ancak Jön Türkler’in “halkçılık” ideolojisi demokratik ve özgürlükçü bir boyut taşımaktan çok, eğitilmiş seçkinlerin halkı aydınlatmaları, daha doğrusu seçkinlerin kendi “iyi”lerini halka benimsetmeye çalışmaları gibi bir görünüm ortaya koymaktadır.

Jön Türkler’de parlamenter bir siyasal rejim kurma isteği vardır. Bu istek onların demokrasi yanlısı olduğunu düşünmemize neden olabilir. Örneğin, Çaha (1999: 33), demokrasi düşüncesinin Jön Türkler’e kadar geri götürülebileceğini söylemektedir. Ancak onların bu isteği, devletin farklı “milliyetçilik akımları” sonucunda parçalanmasını önlemek amacıyla ortaya attıkları ifade edilebilir. Kısacası parlamentonun yerleşmesini istemek, özgürlüğün gerçekleştirilmesi için değil, devletin güçlendirilmesi ve kurtarılması içindir (Köker, 2004: 129-132). Diğer taraftan ne bireylerin ne de diğer etnik unsurların hak ve özgürlüklerini tesis etmek çabasının Jön Türk tarihinde görülmeyen bir olgu olduğu belirtilmelidir.

Zaman içinde Jön Türkler, kendi içlerinde ikiye ayrılmışlardır. Jön Türkler’in ilk kanadının başında Fransız Pozitivizmi’nden etkilenmiş olan Ahmed Rıza (kendisi İttihat ve Terakki’nin kurucularındandır), diğer kanadında ise Anglo-Sakson Pozitivizmi’nin sözcülüğünü üstlenmiş olan Prens Sabahattin (kendisi Hürriyet ve İtilaf Fırkası’nın kurucularındandır) vardır. Ahmed Rıza ve taraftarlarının merkeziyetçi, otoriter, rasyonalist ve üstten inmece bir siyaset önermelerine karşılık, Prens Sabahattin âdem-i

merkeziyetçi, deneyimci, pragmatist ve liberal bir siyaset öğretisinin sözcülüğünü yapmıştır.

Tarihsel sürecin de bu iki ana akımın birbiri ile ilmi ve siyasal alanda çatışması neticesinde geliştiği belirtilmelidir. Küçükömer, bu iki farklı akımı, yeniçeri-esnaf-ulema birliğinden gelen; gerçek ve büyük kitlesiyle “Doğucu-İslamcı” halk cephesine dayanan “sol yan” ile devleti kurtarmak amacıyla olan ve “Baticı-laik” bürokratik geleneği temsil eden “sağ yan” olarak ikiye ayırmaktadır. Küçükömer’in gruplandırmasına göre; Jön Türklerin Prens Sabahattin Kanadı, Hürriyet ve İtilaf Fırkası, Birinci Meclis’teki İkinci Grup, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Serbest Fırka, Demokrat Parti ve Adalet Partisi yeniçeri-esnaf-ulema birliğinden gelen “Doğucu-islamcı” halk cephesine dayanan gruplardır ve “sol yan”ı oluştururlar. Buna karşılık, Jön Türklerin İttihad ve Terakki Kanadı, Birinci Meclis’te Birinci Grup, Cumhuriyet Halk Fırkası ve sonra Partisi, Milli Birlik Grubu ve Ortanın Solu hareketini oluşturan CHP “Baticı-laik” bürokratik geleneği temsil eden kuruluşlardır ve “sağ yan”ı oluştururlar. Küçükömer’in aynı zamanda muhalafet cephesi olarak da adlandırdığı “Doğucu-islamcı” grup, daima halkın geneline dayanmıştır ve seçim fırsatı bulduğunda halktan büyük destek kazanmıştır (2002: 72). Küçükömer’in bu sınıflandırmasının, belli bir bilgi birikiminin sonucu olduğu ve kendi içinde tutarlı olduğu söylenebilir. Ancak bu sınıflandırmanın her şeyden önce eleştirel bir amaçla yapıldığını söylemek de yanlış olmayacaktır¹ (Metin, 2002: 173). Aslında Doğucu-İslamcı cephenin de tamamen Batı karşıtı olduğu düşünülmemelidir. Burada Doğucu-İslamcı nitelendirmesi kültürel bir nitelendirme değildir.

Küçükömer’e göre Batıdaki’nin tam aksine tarihi oluşumu içinde sınıfsal yapısı açıkça görülmeyen bir devlette, Baticı-laik grup, ortaya çıkan anarşik ortamda iktidarda kalabilen bürokratlardı. Bu bürokratik grup ellerine geçen artık ürünü tekrar üretime yatırarak bu yoldan yeni bir artık ürün elde edebilecek sınıfa dönüştürmemekteydi. Bu baticı grup, aydın kesimi temsil eder görünse de halktan kopuk olarak yaşamaktaydı ve

¹ İdris Küçükömer hem sağ söyleme ait “kültürel yabancılaşma, Baticı-laik ideolojinin yukardan dayatması” gibi kavramları; hem de sol söyleme ait “artık ürün, üretici güçler” gibi kavramları kullanmıştır. Her ne kadar Küçükömer, Baticı-laik grubu eleştirse ve Doğucu-islamcı grup tarafından söylemleri sıklıkla kullanılsa da Nuray Mert’in de (2000: 66) belirttiği gibi onu sağ söylemlerin içinde değerlendirmek doğru olmaz. Çünkü Küçükömer, meseleye öncelikle “toplumcu” bir hassasiyetle yaklaşmaktaydı; diğer yandan da tarihsel değerlendirmesini büyük ölçüde Marksist tarih anlayışı çerçevesinde yapmaktaydı.

Batı'nın kendi gelişim modeline ters düşen bir yönde Batılaştırma politikası gütmekteydi. Batıcı akımın bu özellikleri, Batı açısından değerlendirildiğinde, onda Batı'nın çıkarlarına aracı olmak durumuna düşmüş bir akım niteliği görülmektedir (1983: 248).

Sadece sözde kültürel devrimden oluşan bir Batılaştırma ne Osmanlı ne de Türkiye için bir kurtuluş yolu olarak görülebilirdi; çünkü bir devrim ancak ekonomik değişimlerle yani altyapıdaki değişimlerle tanımlanabilirdi. Batılaştırma hareketini yürütenlerin başarısız olması ve bu hareketin yabancılaşma olarak tanımlanması da bu yüzden. Oysa, Osmanlı ve Türkiye tarihine özgü bir anlamda bürokrat olarak kabul edebileceğimiz Batıcı-laik grup, üretici güçlerin daha hızlı gelişmesini engellemiştir. Bazı dönemlerde (özellikle Tanzimat döneminde) üretici güçlerin azalmasına, hatta tasfiyesine sebep olmuştur. Batıcı akım bu yolda; hem Doğucu-İslamcı akım içinden gerçek bir sınıf hareketinin doğmasını; hem de varolan düzenin temelden reddine gidebilecek bir oluşumun gelişmesini sürekli olarak engellemiştir (Erdem, 2000: 15-18).

Yaygın kanı Cumhuriyet'i kuranların, başını Ahmed Rıza'nın çektiği kanattan geldiği biçimindedir. Bu durumda, "Cumhuriyet Türkiye'si"nin kuruluşunda Comte'un "pozitivist siyaset sisteminin izinde, merkeziyetçi, otoriter, bürokratik, seçkinci, laisist ve tepeden inmece" felsefesinin yattığı söylenebilir (Özlem, 2002: 460). Keza Mustafa Kemal'in, düşüncede ve eylemde, büyük ölçüde pozitivist olduğu ve CHP'nin ünlü "altı oku"nun da pozitivist öğretinin temel şartlarından etkilendiği bilinmektedir.

Türk aydınınının ortaya çıkışı ve gelişimi sürecindeki en önemli sorunun aydın-halk kopukluğu olduğu söylenebilir. Örneğin Ziya Gökalp, bir milletin münevverlerine, mütefekkirlerine o milletin güzideleri adı verilebileceğini, bu güzidelerin yüksek tahsil ve terbiye görmüş olmaları sebebiyle halktan ayrıldıklarını belirtmektedir. İşte bu güzideler halktan "harsi" bir terbiye almak ve halka medeniyet götürmek için halka gitmelidirler (1997: 40). Gökalp bu söylemiyle aslında Batı'nın medeniyetinden haberdar olmayan ama kültürün de taşıyıcısı olduğuna inandığı halkla aydınlar arasında bir iletişim kurulması gerektiğini belirtmektedir.

Özellikle tek parti döneminde bu yapının daha da belirginleşmesi ve devlet politikası olarak kullanılması, muhalif seslerin de 1923 tarihinde oluşturulan II. TBMM'ye alınmaması çok partili siyasal hayata geçilinceye kadar âdem-i merkeziyetçi, deneyimci, pragmatist ve liberal aydınların kendilerini ifade mekanizmalarının da kapanmasına yol

açmıştır. Bu dönemde milliyetçi/muhafazakar sağ görüşlü aydınlar belli bir hareketin içinde yer al(a)mamışlar ve dağınık halde kendi düşüncelerini ifade etmeye çalışmışlardır. 1945 yılında çok partili hayata geçildikten sonra oluşan demokratik ortamda ise sağ aydınlar önce 1961 yılında Aydınlar Kulübü, daha sonra da 1970 yılında Aydınlar Ocağı çatısı altında bir araya gelmişlerdir.

BÖLÜM 2: AYDINLAR OCAĞI'NIN FİKRİ TEMELLERİ: TÜRK İSLAM SENTEZİ DÜŞÜNCESİNİN OLUŞUMU

Aydınlar Ocağı kendini, “*Türkün tarih ve kökü ve milli şuuruna sahip aydınlarının bir kuruluşu olarak*” tanımlamaktadır (Aydınlar Ocağı, 1984: 7). Aydınlar Ocağı kurulduğu dönemde iki önemli alanda faaliyet göstermiştir. Bunlardan ilki daha önce Aydınlar Kulübü tecrübesinin yardımı ile Türk milliyetçileri ve mukaddesatçıları arasındaki görüş farklarını asgari düzeye indirebilecek makul ve ilmî ortak noktayı bulmasıdır. Bu da Türk İslam terkibi veya sentezi düşüncesidir. İkinci önemli hizmet sahası meselelere ilmî çerçeveden bakılması ve milliyetçi mukaddesatçı aydınları bir araya getiren, panel, seminer, toplantı, kurultay gibi organizasyonlarla gelecek nesillere de kalacak eserler bırakılmasıdır.

Türk-İslam Sentezine karşı ileri sürülen tepkilerin ve eleştirilerin tarihsel bir bakış açısıyla yapıldığı ve bu sentezin tarihsel ve kültürel arka planının yeteri kadar ele alındığı söylenemez. Genelde itirazlar “Aydınlar Ocağı” üzerinde toplandığı için, sentezin tarihsel boyutu değerlendirme dışı bırakılmıştır. Oysa Türk milliyetçiliği literatürü din ile milliyetçilik arasında ilişki kuran zengin bir literatüre sahiptir.

Bu literatür içinde Ziya Gökalp'den, Ahmed Ağaoğlu'na, Yusuf Akçura'dan, Gaspıralı İsmail'e ve Resulzade Ahmed Emin'e kadar birçok düşünür bulunmakta ve hemen hemen hepsi de özenle din ile milliyetçilik çatışması yaratmamaya, yani milliyetçiliğe jakoben bir anlam yüklememeye çalışmışlar, değişik biçimlerde sentez işinin içinde yer almışlardır¹. Ayrıca, Kemalist anlamda laiklik, dinin ve dinsel hayatın gerek pratik gerekse teorik yanlarını sindirmeye dayanan otoriter bir yapılanmadır. Türk İslam sentezine reddiye yazarlar da bu durumun içine düşmektedirler (Öğün, 1992: 51-53).

Hatta Osmanlı döneminde Türkçülük politikalarının en siyasi, kültürel ve iktisadi bir boyut kazandığı 1913'te İttihat ve Terakki'nin iktidara gelmesi ile başlayan dönemde dahi, Osmanlılık, İslamcılık ve Türkçülük, katı sınırlarla birbirinden ayrı kesimler tarafından temsil edilmemiştir. Bilhassa İslamcılık ve Türkçülük arasında devam eden

¹ Öğün, Genç Osmanlı olan Ali Suavi'nin bile naiv bir düzeyde de olsa bu ideolojik ilişkilendirmeyi yaptığını ifade etmektedir (1992: 51). Oysa Ali Suavi Türk kelimesini sık kullansa ve Orta Asya hanlarının Rusya'ya karşı Osmanlı'dan yardım taleplerine önem vermesi nedeniyle ilk Türkçü olarak nitelendirilse de bu durum kandırıcıdır. Çünkü O İslam kardeşliği ile daha fazla ilgilenmektedir (Mardin, 2002: 410-412).

bir ilişki vardır ve bu ilişkiden birbirlerini hem zihinsel hem de siyasal olarak etkileyen anlamlı bir terkip ortaya çıkmıştır (Ünüvar, 2003a: 132).

Kara (2008: 14), Mustafa Kemal Paşa da dahil olmak üzere, bilhassa farklı fikir akımlarının bir arada bulunduğu II. Meşrutiyet dönemi aydınlarının ortak özelliklerini,

“XIX. Asrın son çeyreğinde dünyaya gelmiş, Sultan Abdülhamit döneminde çocukluk ve eğitim devrelerinden geçmiş ve ilk memuriyetlerine başlamış; II. Meşrutiyet devrinde İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin içinde veya yanında bulunmuş; Osmanlıcılık, İslamcılık, Milliyetçilik politikalarından ve fikirlerinden birlikte etkilenmiş; filli dindarlıkları farklılıklar gösterse de kendisi, millet ve devleti için İslamı/dini birinci derecede önemseyen, bilim ve teknolojiye hayranlığı olan, pozitivist fikirlere mütemayil, zor şartların içinden gelmiş, mütehammil, cesur fakat aynı zamanda ihtiyatlı; kültür ve medeniyet itibarıyla batı hayranı (ve müttefiki), bağımsızlık ve emperyalizm sözkonusu olduğunda Avrupa düşmanı ve milliyetçi...”

olarak belirtmiştir. Kısacası II. Meşrutiyet aydınları pozitivist fikirlere sahip olmakla birlikte, toplum ve devlet söz konusu olduğunda İslamı öncelikli tutmaktadırlar. Temel amaçları toplumu ve devleti bir arada tutmak olmuştur.

Erken Cumhuriyet döneminde ise devletin yeniden inşa sürecinde ciddi bir devlet toplum ayrılığı meydana gelmiştir. Devlet ve toplum birlikteliğini savunan aydınlar ise sürece dahil edilmemişler ya da süreçten zaman içinde çıkarılmışlardır. Bu dönemde laikleş(tir)me politikaları çerçevesinde İslamdan ayrıştırılmış bir Türk milliyetçiliği anlayışı geliştirilmeye çalışılmıştır. Oysa Türklük ve İslam kültürel olarak toplum temelinde ve milliyetçi muhafazakâr aydınlar tarafından yaşatılmıştır. 1945 sonrası yarışmacı siyasal hayata geçilmesi ile oluşan özgürlükçü ortamda Tek parti döneminde bir faaliyet gösteremeyen milliyetçi muhafazakâr aydınlar örgütlenme yoluna gitmişler ve devlet toplum birlikteliğini Türklük ve İslamiyet temelinde yeniden sağlamaya çalışmışlardır.

Çalışmanın bu kısmında 1970 yılında bu endişeler çerçevesinde kurulan Aydınlar Ocağı ile günümüzde önemli tartışma konularından biri haline gelen Türk İslam Sentezi düşüncesinin daha iyi anlaşılabilmesi için, tarihsel arka planı ve gelişimi üzerinde durulacaktır. Bu yapılırken de aydınların bir araya geldikleri ve bir aydın hareketi oluşturdukları, Osmanlı döneminde ve Cumhuriyet döneminde kurulan Milliyetçi teşkilatlanmalar da incelenmeye çalışılacaktır.

2.1. Osmanlı Son Dönemi Fikir Hareketleri

19. yy'da ortaya çıkan ve ulemanın yerini alan aydınların hepsinin üzerinde Batı etkisinin söz konusu olduğu belirtilmelidir. Çünkü 18. yy'da Osmanlı İmparatorluğu'nun eski ihtişamlı günlere geri dönebilmesi için Batı'nın üstünlüğü kabul edilmiş ve Batı örnek alınmaya başlanmıştır. Batılılaşma süreci eğer dönemleştirme yapacak olursak Tunaya'nın da belirttiği üzere üç aşamada incelenebilir. Birincisi "kısmi müessese ıslahları" dönemidir ve 1718-1826 yıllarını kapsar. İçinde askeri ve ilmi alanlarda yeni bir hayat anlayışının başlangıcını temsil eden Lale Devri (1718-1730) ve dar anlamda askeri düzenden başka bir şey ifade etmeyen ancak geniş anlamda mevcut rejimin yerine yenisini koymak anlamı taşıyan Nizam-ı Cedid (1789-1807) bulunmaktadır. İkinci dönem "aydın despotluk" devresidir. Nizam-ı Cedid hareketine birlikte karşı çıkan ulema ve yeniçeri arasındaki denklem bozulmuş, ulema bu sefer devletin yanında yer almıştır. Sonuç olarak da Yeniçeri Ocağı'nın yıkılmasına dair fetvayı vermiştir. Üçüncü dönem ise, Genç Osmanlılar'ın da ortaya çıktığı "modern devlet fikrinin gerçekleşme safhası"dır. Tanzimat, Islahat ve Meşrutiyet hareketlerini kapsar (2004a: 17-45).

Aslında Batılılaşma, kökleri 16. yy sonlarına kadar uzanan bir sosyal değişme sürecidir. Bu dönemde alınan askeri yenilgiler böyle bir ihtiyacın dile getirilmesine sebep olmuştur. Ancak Batılılaşma Osmanlı'da II. Meşrutiyet'e kadar bir devlet politikası olarak değil, bir özlem olarak daha çok aydınlar arasında ortaya çıkmıştır. 1904'lerde Mısır'da basılan "Üç Tarz-ı Siyaset" adlı risalede "Batılılaşma" kavramına yer yoktur. Çeşitli ufuklardan gelen ve dönemini çok iyi tanıyan üç Türk aydını (Yusuf Akçura, Ali Kemal ve Ahmet Ferid Beyler) Osmanlı Devleti'nin tarihinde böyle bir eğilimden söz etmezler. Onlara göre Devlet-i Âli'ye üç siyasi ideal tanınmıştır. Bunlar: Osmanlılık, İslam Birliği ve Türkçülük'tür. II. Meşrutiyet aydınlarında ortak bir emel haline gelen "Avrupalılaşma", en kesin ifadesini Ağaoglu Ahmed ve Abdullah Cevdet'te bulur. Ziya Gökalp de, Hüseyinzade Ali Turan'ın "Türkleşmek, İslamlaşmak, Çağdaşlaşmak" sloganını bayraklaştırır (Meriç, 1983b: 234).

Osmanlı döneminde ortaya çıkan bütün siyasi akımlar, Batı karşısında gerileyen Osmanlı'yı geri kalmışlıktan kurtarmak isteyen birer aydın hareketidirler. Hatta İslamı batı karşısında ilerlemeci ve ideolojik mahiyete büründüren İslamcılar da geleneksel

ulemanın rolünün ötesine geçmişlerdir. Türkçülükten İslamcılığa siyasi fikir akımlarında ortak nokta, bir yandan Batı'dan medeniyetle ilgili hususlarda istifade edilirken, diğer yandan milli/kültürel olanın korunması düşüncesidir (Duran, 2007: 185).

Bu noktadan hareketle çalışmanın bu bölümünde Türk İslam Sentezi düşüncesinin yeni değil aslında eski bir fikir olduğunu ifade edebilmek amaçlanmaktadır. Bu çerçevede Osmanlı aydınların zihin dünyalarını yansıtan fikir akımları üzerinde durulacaktır. Ayrıca Türklüğün son dönem Osmanlı aydınlarının sığındığı bir ideolojiden, ulus devletin ismi ve aynı zamanda temel ilkelerinden biri haline gelmesi kısacası, tarihsel süreçte evrilmesi incelenmeye çalışılacaktır.

2.1.1. Osmanlılık

Fransız İhtilali sonrasında Fransa'da ortaya çıkan milliyetçilik fikirleri bütün Avrupa'da ve Osmanlı'nın Avrupa'daki topraklarında etki yaratmıştır. Milliyetçi hareketler, 1815 yılında Viyana Kongresi sonucunda özellikle Kutsal İttifak devletleri ve onlara İngiltere ve Fransa'nın da katılımıyla oluşan beşli ittifak tarafından engellenmeye çalışılsa da ilk patlama Osmanlı'ya karşı ortaya çıkan Yunan İsyanı'dır (1812-1829). Bu isyan ilk defa Osmanlı'ya, milliyetçilik fikriyle başlayan bir isyan sonucunda toprak kaybettirmiştir ve diğer unsurların da isyan etmesini teşvik etmiştir.

Bu durum Osmanlı aydınlarını harekete geçirmiş ve yeni siyasal yapılanmanın nasıl olacağına dair fikir üretmeye sevk etmiştir. Çünkü Milletler çağında Osmanlı siyasal toplumundan sadece Osmanlı Milleti, İslam Milleti ve Türk Milleti olmak üzere üç ayrı millet yaratılması mümkündür¹. Aslında Anadolu'da, Balkanlar'da ve Kafkaslar'da yaşayan Müslümanlar, Osmanlılığı bir çeşit Müslüman siyasal kimliği olarak benimsemişlerdi. Bu bölgelerde Osmanlı hâkimiyeti, kanunları, gelenekleri devamlı surette uygulanmış ve her türlü dil, etnisite ve soy farklılıkları ile çatışmaksızın kendine has bir siyasal kültür yaratmıştır. Böylece Müslümanlar arasında Osmanlılık din çerçevesinde hareket ederek tarihi esaslara dayanan bir siyasal kimliğin temelini oluşturmuştur (Karpas, 2006: 74). Ancak özellikle Müslüman olmayan gruplar kendilerini Bulgar, Sırp veya Yunanlı şeklinde tanımladıklarından Osmanlılık gibi bir

¹ Bu konuda yapılan ilk derli toplu çalışma Yusuf Akçura'nın 1904 yılında Mısır'da yazdığı "Üç Tarz-ı Siyaset" başlıklı makalesidir.

üst kategoriye ihtiyaç duymamışlardır. Osmanlılık onlar için sadece kendilerinin bağımsızlık hareketini önlemeye yönelik yapay bir kimlik niteliğindedir (Hanoğlu, 1985a: 1390).

1839'da Gülhane Hatt-ı Hümayunu ile başlayan Tanzimat hareketinin liderleri, Osmanlı halkına, Osmanlı milleti fikrini benimsetmeye çalışmışlardır. Böylece muhtemel hoşnutsuzluklar ve ayaklanmalar önlenmesi düşünülmektedir. Yeni siyaset Osmanlılık diye tanındı. Osmanlılık, imparatorlukta Gayrimüslim tebaaya diğer Osmanlı vatandaşları gibi bütün haklarını kullanma yetkisini vermektedir. Ayrıca bu hak, Tanzimat döneminin bütün idari ve hukuki reformlarının altında gizlice yer almıştır (Kushner, 2009: 18) İşte bu kültürel Osmanlı kimliği daha sonra devlet tarafından resmi politika olarak ısrarla savunulmuş ve imparatorluğun sonlarına kadar da Osmanlı milleti¹ oluşturmak politikasından vazgeçilmemiştir.

Yaratılacak olan bu millet tıpkı Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Amerikan milleti gibi ortak bir vatanla birleşmiş yeni bir milliyet olarak Osmanlı milleti olacaktır ve Devlet-i Aliye-i Osmaniye asıl sınırları ile devam edecektir (Akçura, 2005: 36). Osmanlılık² milli bir kimlik değildir ve zaten bu iddia ile ortaya atılmamıştır. Tam tersine milli kimlik taleplerini bastırmaya dayalı bir siyasal kimliktir (Öğün, 2003: 67). Kısacası Osmanlı milleti yaratmak düşüncesinin asıl amacı Osmanlı'yı oluşturan farklı milletlerin ayrılmalarının önüne geçmek ve onları bir Osmanlı üst kimliği adı altında birleştirerek parçalanmayı önlemektir.

Osmanlılık fikri bu gerekçeyle ilk olarak II. Mahmud zamanında bir "Osmanlı milleti" vücuda getirmek amacıyla savunulmuştur. Onun "ben tebaamdaki din farkını cami, havra ve kiliselerine girdiklerinde görmek isterim" sözü bize bu siyasetin boyutları hakkında fikir vermektedir (Kara, 1985: 1408).

II. Abdülhamit döneminde ise, muhalif gruplar onun Osmanlılık siyasetini olumsuz yönde etkileyen bir yönetim anlayışına sahip olması noktasında birleşmişlerdir. Muhalifler, onun yönetiminin ortadan kaldırılması ve bütün unsurlara belli bir oranda

¹ Osmanlı milleti yaratmak düşüncesi daha çok Ali ve Fuat Paşalar zamanında geçerli olmuştur (Akçura, 2005, 37).

² Milli kimlik taleplerinin ortaya çıkması öncesinde Tanzimat'a kadar Osmanlılar diye başlayan bir siyasal manifestoya rastlamak mümkün değildir. Osmanlı kimliği ise bir hanedan kimliğidir ve kiskançlıkla dar bir elit tarafından temsil edilmektedir (Öğün, 2003: 58).

temsil hakkı veren meclislerin açılmasının tüm sorunları çözeceğine inanmaktaydılar. Nitekim II. Meşrutiyet'in ilanını takip eden günlerde Osmanlılık ideali etrafında çeşitli kent meydanlarında gösteriler yapılmıştır. Lakin başta Osmanlılık düşüncesi özellikle Müslüman unsurlar tarafından kabul edilebilir gibi algılansa da daha sonra bu gruplar da milliyetçilik fikrinden etkilenmişlerdir. Yine bazı Hıristiyan gruplar, Arap Katolikleri ve kendilerini eski dinleri Ortodoksluğa tekrar ihtida etmek isteyen İstanbul Patrikhanesi gibi hasım gruplara karşı Osmanlılık kimliğini siper olarak kullanmakla beraber, genelde bu kimliği bir çeşit asimilasyon tuzağı olarak görmüşlerdir (Karpat, 2006: 73). Sonrasında ise 1912-1913 Balkan Harpleri sonucunda Avrupa-i Osmanlı adı verilen Balkan topraklarının kaybedilmesi Osmanlı'nın çok ulusluluğundan çok şey kaybetmiş olduğunu göstermiştir (Hanioğlu, 1985a: 1392-1393). Ancak siyasi olarak Osmanlılık başarısızlığa uğrasa da kültürel ve tarihsel olarak modern Türkiye'nin doğuşunu hazırladığı söylenebilir (Karpat, 2006: 74-75).

2.1.2. İslamcılık

Osmanlı milleti yaratmak düşüncesinin imparatorluğun parçalanmasına engel olamadığının görülmesi, beraberinde İslam milleti oluşturmak düşüncesini getirmiştir. Bazı devlet adamları ve aydınlar "ittihad"ın sınırlarını daraltmak, böylelikle devleti kurtarmak için geri adım atmışlar, "İttihad-ı Anasır"dan "İttihad-ı İslam"a dönmüşlerdir (Kara, 1985: 1408). Genç Osmanlılar, Avrupalıları, Levantenleri ve bazı Hıristiyanları ayrıcalıklı bir grup haline getirerek Müslüman nüfusu ihmal ettikleri için yüksek bürokratları ve paşaları ikaz etmişlerdir. Aslında Genç Osmanlılar da Tanzimat döneminin bir ürünüydüler. Çünkü o dönem basınının ve eğitiminin bir aydın sınıfın gelişimini sağlayan etkisiyle ortaya çıkmışlardır (Ahmad, 2010, 45).

Akçura'nın da ifade ettiği gibi daha önce Osmanlılık nidalarıyla işe başlayan Genç Osmanlı şairlerinin ve siyasetçilerinin birçoğunun duruş noktası İslamiyet olmuştur (2005: 38). Osmanlı aydınlarının 1860'lı yılların sonundan itibaren geliştirdikleri ve kendileri tarafından İttihad-ı İslam, Batı tarafından ise (Abdülaziz dönemine denk gelmektedir) Panislamizm olarak nitelendirilen ideoloji de budur¹. Bu ideoloji 1871-

¹ Bu hareket Mısır'da aslen İranlı olan Cemaleddin Afgani (1839-1897), sadık talebesi Muhammed Abduh (1845-1905), Hindistan'da Seyyid Ahmed Han (1817-1898), Seyyid Emir Ali (1849-1928), Türkiye'de ise Sırat-ı Müstakim-Sebilü'r Reşad, Beyanu'l Hak ve Volkan gibi dergilerde toplanan aydınlar öncülüğünde ortaya çıkmış ve gelişmiştir (Kara, 1985: 1405).

1876 yılları arasında revaçta olmuş (Türküne, 2003: 39) ve II. Abdülhamid tarafından gerek ülkedeki tebaayı birleştirmek için bir bayrak niteliğinde gerekse ülke dışındaki Müslümanlar için emperyalizme karşı koymak için bir araç olmuştur. Sadece bir dış politika enstrümanı olarak kullanılabilmiştir. II. Abdülhamit'in halk arasında Müslümanlık bilincini bir çeşit "misyoner" örgütüyle yaymaya çalıştığı söylenebilir (Mardin, 1985: 1402).

Hatta bu dönemde II. Abdülhamit, padişah, sultan, hükümdar yerine "halife" ünvanını kullanmaya ağırlık vermiştir. Yine bu dönemde İslam dünyasının etkili âlim ve şeyhleri İstanbul'a davet edilmiş, Afrika içlerine kadar tarikat mensupları gönderilmiş, tekke ve zaviyelere olan resmi ilgi de önemli oranda artmıştır. Din öğretiminin oranı arttırılmış, temel dini kitaplar basılarak İslam ülkelerine ücretsiz gönderilmiştir. Hac işlerine ve hacılara özel ilgi gösterilmiş, Hicaz demiryolu projesi uygulamaya konulmuş ve yine bu dönemde II. Abdülhamit karşıtı olsun olmasın aydınlar İslamcılık siyasetinden yana tavır göstermişlerdir (Kara, 1985: 1409).

Abdülhamit temelde, milliyet fikrini reddeden İslamın Halife-Sultanı olmak ve bütün Müslüman tebasını, yalnız dini birlik camiasıyla hükmü altında tutmak, böylelikle gerçekte devamı artık mümkün olmayan Halife-Saltanat ilişkisini devam ettirmek düşüncesinde idi (Akçura, 1981: 97-98). Ancak bu durum paradoksal bir sonuç getirmiş din ile milletin bir olduğu düşüncesinden hareket edilen bu düşünceyle daha önce siyasi anlamda bir ayrıma tabi tutulmayan gayrimüslim tebaa Osmanlı tebaasından ayrı tutulmuştur.

Bu dönemde her ne kadar aydınlar, II. Abdülhamit'le İslamcılık siyaseti noktasında buluşsalar da aynı zamanda II. Abdülhamit'e karşı derin de bir muhalefet içindeydiler¹. Çünkü Abdülhamit'in anayasayı askıya almasına ve meşrutî yönetimi kesintiye uğratmasına karşı çıkmaktaydılar. Bu nedenle İslamcılığın bir fikir hareketi olarak ortaya çıkışı ancak II. Meşrutiyet'ten sonra olmuştur.

II. Meşrutiyet'in ilanının ertesi gününde (1908) II. Abdülhamit'e başkaldıran ilk İslamcı-Türkçü yayın organı olarak Eşref Edib tarafından Sırat-ı Müstakim Dergisi

¹ Bu dönemde aydınlar II. Abdülhamit'in Batı'ya karşı duruşunu gericilik olarak yorumlamışlardır. Bu durum günümüzde tarih söyleminde de devam ettirilmektedir. Oysa II. Abdülhamit Batı medeniyetinin teknik boyutuna hayrandı. Özellikle Batılı tarzda eğitim veren okullar onun padişahlığı döneminde açılmıştır.

kurulmuştur. İlk sayısı, daha sonra İttihatçıların şeyhülislamlığını üstlenecek olan Musa Kazım Efendi'nin "Hürriyet-Müsavat" başlıklı yazısı ile çıkmıştır. Mehmet Akif (Ersoy) ilk sayıdan itibaren dergide yazar ve bir Türk milliyetçisi olan Ahmed Ağaoğlu da İslam'ı da içeren milliyetçi tezlerini bu dergide işlemiştir¹. Ayrıca Türk Ocağı'na dönüşecek olan Türk Derneği'nin kuruluşu da yine bu dergide kamuoyuna duyurulur. (Toprak, 1985: 126). Bu durum Türkçü ve İslamcı aydınların devletin ihyası konusunda ortak hareket ettiklerinin bir göstergesidir. Sırat-ı Müstakim'in yanı sıra, Sebilü'r-Reşad, Beyanülhak, Mahfel, Livai İslam, Mekatip ve Medaris gibi dergiler de İslamcı bir çizgide yayın yapmıştır. İslamcılık akımının başlıca temsilcileri olarak ise, Said Halim Paşa, Mehmet Akif Ersoy, Babanzade Ahmed Naim, M. Şemseddin (Günaltay) sayılabilir (Tunaya, 2004b: 58).

Abdülhamit'in uygulamalarında ve aydınların fikirlerinde devletin ihyası için İslamcılık siyasetinin yürütülmesi düşüncesi hâkimken, bu defa da Mısır ve Suriye başta olmak üzere Arap İslam dünyasında, Hristiyan Araplar tarafından da yoğun destek gören ayrılıkçı ayaklanmalar olmuştur. Ayrıca 1910 da Arnavutlar'ın isyanı ve bu isyanda Arnavut Müslümanların milliyetçi Arnavutları desteklemeleri, sonrasında ise Trablusgarp ve Balkan savaşlarında Türk olmayan Müslüman unsurların Osmanlı Devleti'nin karşısında yer almaları İslamcıları derin bir sarsıntıya sevk etmiştir (Kara, 1985: 1409).

Genç Osmanlılar, Osmanlı siyasi terminolojisine yabancı olan "nation" terimini kullanmışlardır. Fakat "nation"dan anladıkları farklıydı. Örneğin, Namık Kemal, Hürriyet Gazetesi'nde çıkan bir makalesinde Bâb-ı Âli'nin "nation" kelimesinin karşılığı olarak "millet"i kullanmasına kızar. Rical-i Devlet'i cehaletle suçlar. Çünkü ona göre "nation"un karşılığı "ümme'tir. Bu kavramın kullanılmasının etimolojik bir tarafı bulunmamaktadır. Sadece ideolojik bir tercih durumunu yansıtmaktadır. Yine benzer kullanıma Cevdet Paşa, Ali Suavi ve Şemseddin Sami'de rastlanmaktadır (Türköne, 1994: 132-133). Genç Osmanlılar Batı'yı Osmanlı'ya karşın üstün kabul etmişlerdir. Ancak Avrupa, özellikle de Alman romantizminden gelen bir etkiyle de gelenekçiydiler. Batı üstündü, fakat Osmanlı tarihinin şanlı zaferlerini de unutmamak ve

¹ Daha sonra, İslamcılarının ünlü yayın organı Sebilü'r-Reşad'a dönüşecek Sırat-Müstakim, Rusya Müslümanlarına geniş yer vermektedir (Toprak, 1985: 126).

terk etmemek gerekmekteydi. Batı bütün halinde alınmamalıydı, böylelikle de bir Osmanlı-Batı karışımına varılmalıydı (Tunaya, 2004a: 59).

Genç Osmanlılar için İslam, imparatorluktaki temel bağlardan biridir ve modern dünyaya uyarlanması gerekse de devletin ve toplumun temelidir. Genç Osmanlılar meşrutiyet yönetimini İslam aracılığıyla meşrulaştırmaya çalışmışlardır ve Tanzimat döneminde ortaya çıkan aşırı batılılaşma hareketlerine karşı çıkmışlardır. Jön Türkler zamanında ise bu tavır değişir. Çünkü Jön Türkler pozitivismden etkilenmişlerdir ve bir noktaya kadar dinin yerini bilimin alması gerektiğini savunmuşlardır. Fakat Jön Türkler İslamı, siyasi açıdan Avrupalıların saldırılarına karşı korumuşlar ve toplumsal açıdan da toplumsal dayanışma noktasında değerini de yadsımamışlardır.

Ancak 1920'den sonra laiklik politikasının benimsenmesiyle İslam meşrulaştırıcı bir referans olmaktan çıkmıştır. Bu durum Ziya Gökalp'te açıkça görülmektedir. Gökalp, 1909'dan 1918'e kadar geçen sürede ulus kavramının içinde din unsuruna da yer verirken, daha sonra ulus kavramını gittikçe laikleştirmiştir. 1860-1870 yıllarında Namık Kemal tarafından yüceltilen vatan fikrinin aslında İslamcı bir yönü de vardı. Yine Türkiye'de anısı günümüze kadar yaşamış ve 1877-1878 Türk-Rus Savaşı'na katılarak Plevne Kalesi'nin savunan Gazi Osman Paşa da bir vatansever kahraman olarak anılmaktadır. Namık Kemal ve Osman Gazi Paşa'nın yansıttıkları vatan fikrinin Jön Türk kuşağını da beslediği söylenebilir (Georgeon, 2009: 15-16).

2.1.3. Türkçülük

Osmanlı aydınlarının milli devlet arayışına girmeleri, batı dışı bir toplumun arayışına benzememektedir. Osmanlı devlet erkanının ve aydınlarının bu konudaki arayışları ile buldukları çözüm de ancak Avusturya ve Rusya gibi imparatorluklarla karşılaştırılarak anlaşılabilir (Türköne, 2003: 34).

Türk aydınının ortaya çıkması ve milliyetçilikle ilişkilenebilmesini de bu çerçevede ele almak gerekmektedir. Bu nedenle Türk aydını Rus entelijansiyası ile karşılaştırılabilir. İslam inancının her türlü etnik özgüllük izini yok etmek iddiasına karşılık, Osmanlı İmparatorluğu'nda gizli bir Türk kimliği bilincinin var olduğu söylenebilir. Bunun en bariz göstergesi ise Arapça ve Farsça'dan alınmış terimlerle dolu olmasına karşın Türk dilinin varlığıdır (Georgeon, 2009: 23).

Türk milliyetçiliği kökenleri ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısına kadar uzansa da¹ devletin son yıllarına kadar açığa çıkmamıştır. İlk Türkçüler iki gruba ayrılabilir. Bunlardan birincisi, Türk etnik kökeninden gelmeyen Osmanlılar, ikincisi ise Rusya’da Çarlık yönetiminin baskılarından kaçarak Osmanlı Devleti’ne sığınan ve Türkiye’de önce kültürel sonra ise siyasi Türkçülüğün gelişmesini sağlayan Türk aydınlarıdır (Sarnay, 1994: 57)². İlk Türkçü teorisyenler arasında Türk etnik kökeninden gelen yerli aydın yoktur. Örneğin, ilk Türkçülerden Mahmud Celaleddin Paşa (Kont Konstanty Polkozic Borzecki) bir Leh asilzadedir. Ahmet Vefik Paşa Yahudi bir muhtedinin torunudur. Şemseddin Sami Arnavut, Ömer Seyfettin Çerkez, Ziya Gökalp Kürttür. Yusuf Akçura, Ahmet Ağaoğlu ve Mehmet Emin Resulzade Rusya’da yetişmiş aydınlarıdır (Türküne, 2003: 39, 43).

Akçura’nın da ifade ettiği gibi Genç Osmanlılar, her ne kadar Fransızca ünvanları La Jeune Turquie (Genç Türkiye)³ olsa da Osmanlıcı idiler. Türkçe kendilerine “Genç Osmanlılar adını vermeleri de bu amaçtan kaynaklanmaktadır (1981: 15). Bu nedenle Namık Kemal, Ali Suavi gibi Türk etnik kimliğine sahip olan ve Genç Osmanlılar olarak nitelendirilen aydınlar, açıkça Türkçülüğe karşı çıkmışlardır. Çünkü bir imparatorluğun mesuliyetini taşıyan aydınlar için Türkçülük, bölücülükten başka bir anlam taşımamaktadır. Ayrıca vurgulanması gereken diğer bir husus da imparatorluk

¹ Karpat’a göre; ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından itibaren Türkçe yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmış ve zamanla Osmanlı Devleti’nin iletişim dili haline gelmiştir. En önemlisi de aydınların, bürokratların ve ordunun da Türkçe konuşmaya önem vermesidir. Ayrıca Askeri okullarda eğitim veren Hüsnü Süleyman Paşa gibi bazı hocalar da Türk kavminin tarihinden ve Orta Asyalı kökenlerinden bahseden ve Türklerle Osmanlıları İslam tarihi çerçevesi içine yerleştiren resmi çizgiyle de açıkça karşıtlık halinde ders kitapları okutmaktaydılar. Ahmet Vefik Paşa ve Ahmed Cevdet Paşa gibi önde gelen devlet adamları ise Osmanlı Devleti’ni Türklerin kurduğunu ve onun gerçek ve sadık koruyucularının Türkler olduğunu açıkça dile getirmekteydiler (2009: 46-47).

² 19. Yüzyılın ortalarından itibaren Kırım’da, Kazan’da ve Azerbaycan’da Batı Liberalizmi, Rus romantizmi ve Osmanlı’daki Batılılaşma hareketlerinden etkilenen geniş bir aydın grubu bulunmaktaydı. Ancak Rusya Türkleri arasındaki ilk uyanış hareketinin Kazan Türkleri arasında başladığı söylenebilir. Abdünnasır Kursavi (1771-1812), Şehabettin Mercani (1818-1889), Hüseyin Feyizhane (1828-1866) ve Kayyum Nasırı (1824-1902) kültürel olarak başlayan ama sonrasında Pan-Slavizme tepki olarak Pan-Türkizme dönüşen ve siyasallaşan bu aydın hareketinin öncüleri olmuşlardır (Sarnay, 1994: 57).

³ Bu dönemde Avrupa’nın her yerinde “Genç İtalya”, “Genç İsviçre” gibi hürriyetçi ve halkçı teşkilatlanmalar da mevcuttur (Akçura, 1981: 15). Genç İtalya örgütü bunlardan en ünlüsüdür ve 1831’de Mazzini tarafından kurulmuştur. Amacı ise İtalya’nın Cumhuriyet yönetimi altında birleşmesidir (Akşin, 2006: 32).

içinde Türklerin üstünlüğüne dair bir iddianın da mevcut olmamasıdır. Kısacası Osmanlı İmparatorluğu'na aidiyet bağıyla bağlı olan aydınlar yerli bir ideolojiyi geliştirmek için çaba harcarlarken, yabancı aydınların Türkçülüğe sahip çıkmasının nedeni, Osmanlı Devleti'nin Batılı milliyetçilikler türünde bir milliyetçiliğe ihtiyacı olduğu yönündeki inançlarıdır (Türköne, 2003: 44).

Ancak Tanzimatçılar ve Genç Osmanlıların tamamen milli düşünce ve histen uzak kalmadıkları, özellikle dil, edebiyat, filoloji ve tarih sahalarında yaptıkları çalışmalarından anlaşılmaktadır. Akçura Osmanlı'da Türkçülüğün devrelerini üç aşamada ele almaktadır. Osmanlı Türkleri arasında Türkçülük faaliyetinin ilk devresini Genç Osmanlılar dönemini kapsayan 1865-1870 yılları olarak kabul etmektedir. Ona göre, Türkçülük fikrinin ilk izleri İbrahim Şinasi'nin eserlerinde görülmektedir. Türkçülük fikri, dilin edebiyat şubesinde Ziya Paşa, lûgat şubesinde Pantürkizm akımının özelliklerini gösteren Ahmed Vefik Paşa, filoloji araştırmalarında ise aynı zamanda etnoloji ve tarih alanlarında çalışan Mustafa Celalettin Paşa'da hayat bulmaktadır (1981: 27- 29). Ancak bu aydınların, siyasal anlamda Türkçülük yaptıkları söylenemez.

Akçura'ya göre, Türkçülüğün ikinci evresi ise 1876-1880 yıllarını kapsamaktadır. Bu devrenin Türkçüleri Süleyman Paşa ile Özbekler Şeyhi Süleyman Efendi ve Rumelili Ahmed Midhat Efendi ile Ahmet Cevdet Paşa'dır. Bu devrede Türkçülük, lisan, tarih, eğitim ve siyaset alanlarını kapsamaktadır (1981: 40). Türkçülüğün üçüncü devresi olarak da 1897-1900 yıllarını ele almaktadır. Bu devrede Şemseddin Sami Bey, Necib Asım Bey, Veled Çelebi Efendi, Bursalı Tahir Bey, Raif Paşazade Mehmed Fuad Bey, Ahmed Hikmet Bey, Şair Emin Bey, Tunalı Hilmi Bey, İkdam sahibi Ahmed Cevdet Bey, Emrullah Efendi, Necib Bey gibi Türkçü isimler bu devirde önemli eserler hazırlamışlardır (1981: 82-133). Türkçülüğün dördüncü devresi ise 1909-1928 yılları arasında oluşmuştur ve diğer üç devirden daha karışık ve önemli gelişmeleri ihtiva etmektedir.

Bu nedenle yerli aydınlar önce Osmanlılık daha sonra ise İslamcılık siyaseti gütmüşler fakat, Balkan Harpleri sonunda Arnavutların da milli gayelerle ayaklanmaları bu siyasetin de çok fazla işe yaramadığını görmelerini sağlamıştır. Bu nedenle Balkan

Harpleri sonrasına rastlayan 1912 yılında İttihat ve Terakki hükümeti büyük ölçüde İttihad-ı İslam siyasetinden vazgeçmiş ve Türkçülüğe yaslanmıştır.

İttihatçıların yaslandığı Türkçülük anlayışının içinde İslam da vardır. İttihatçıların yarı resmi yayın organlarından biri olan ve 1914'te Halim Sabit'in yönetiminde yayınlanmaya başlayan İslam Mecmuası modernist İslamcı görüşlere yer vermektedir. Dergide özellikle Ziya Gökalp'in din, ahlak, eğitim gibi konular üzerinden toplumbilimsel değerlendirmeleri yer almaktadır. Derginin temel işlevlerinden biri Türkçülük ve İslamcılığı bağdaştırmaktır (Toprak, 1985: 127).

1918'de I. Dünya Savaşı bittiği zaman ise İslam milleti yaratma fikri bütünüyle dayanaklarını kaybetmiş, fakat İslam'la takviye edilmiş bir milliyetçilik anlayışı devam etmiştir (Kara, 1985: 1410). Türk milliyetçiliğinin önemli isimlerinden Yusuf Akçura da bu durumu vurgulamış, kendi zamanında birleşmesi muhtemel Türklerin önemli bir bölümünün Müslüman olduğuna dikkat çekmiştir. Bu noktadan hareketle, İslam dininin büyük Türk milliyetinin teşekkülünde önemli bir unsur olabileceğini belirtmektedir. Ona göre, *“dinler, din olmak bakımından gittikçe siyasi önemlerini ve kuvvetlerini kaybetmektedirler, çünkü zamanın siyasal yapısı ırklar üzerinedir. Bu nedenle dinler ancak ırklarla birleşirlerse, ırklara yardımcı ve hatta hizmet edici olarak siyasi önemlerini koruyabilirler”*¹ (2005: 60).

Akçura Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük akımlarını ele aldığı, Üç Tarz-ı Siyaset adlı makalesinde bir Osmanlı milletinin kurulmasının imkânsızlığından bahsederken (2005), Ziya Gökalp ise 1918'de yazdığı, *Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak* adlı kitabında Osmanlılığın sadece bir devlet adı olduğundan hareket etmiş ve onun yerine Muasırlaşmayı koymuştur (2001). Bu durum Gökalp'in kendi dönemindeki Batılılaşma düşüncesine kayıtsız kalmadığının bir göstergesidir.

Türkçülük Balkan Savaşları sonrasında kültürel değil siyasal bir boyut kazanmaya başlamış ve ilk hedef olarak siyasal bir Türk birliği önerilmiştir. Ziya Gökalp, Balkan Savaşları sonrasında ortaya çıkan tabloyu “artık biz değil ben varım” şeklinde yorumlamaktadır (2001: 43-54). Bunun için de ilk önce Türklerde ulusal bir şuur uyandırarak onları harekete geçirmek, ikinci olarak ise bütün Türkleri birleştirmek

¹ Akçura burada Rusya'da Ortodoksluğu, Almanya'da Protestanlığı, İngiltere'de Anglikanlığı ve muhtelif memleketlerde Katolikliği örnek göstermektedir (Akçura, 2005: 60).

yolunda bir yol haritası öngörülmüştür. Bu nedenle öncelikle bir lisan birliği oluşturmak düşüncesinden hareketle, ortak lisan ve hars etrafında Türklerin tek bir siyasal organizasyon etrafında toplanabilecekleri düşüncesi ortaya atılmıştır.

Bu organizasyonun sınırları daha ilk başlarda Türkçüler arasında bölünmelere neden olmuştur. Örneğin bir grup, Mançu, Moğol, Fin ve Türk bütün Turani kavimleri kapsayacak, İşkodra'dan, Çin denizine kadar, Norveç dağlarından Pekin'e kadar ulaşan bir "Büyük Turan" fikrini ortaya atarken, diğer bir grup ise bu dört kavimden sadece Türkleri kapsayacak bir organizasyon tahayyül etmekteydi. Bu organizasyonun içine ise Osmanlı ülkesiyle, Rus ve Çin memleketlerindeki Türkler dahil edilecek ve bu da "Küçük Turan" olarak adlandırılacaktı. Ancak oluşturulacak olan Turan bir milletler topluluğu olmayacaktı, sadece milli varlığının bilincinde olan bir kavmin toplanması hedeflenmekteydi (Hanioğlu, 1985b: 1398). Ziya Gökalp de Turan'ı, Türkler'in oturduğu ve Türkçe'nin konuşulduğu bütün ülkeler olarak tanımlamakta ve "*Vatan ne Türkiye'dir Türk için ne Türkistan; Vatan büyük ve müebbed bir ülkedir; Turan!...Turan; bütün Türkleri bir araya toplayan ve kendinden olmayanları dışarıda bırakan ideal vatandır.*" demektedir (2001: 74).

İlk Türkçüler soya ve dile dayalı bir milliyetçilik fikrini savunmak yerine, kültüre dayalı, yumuşak bir milliyetçiliği ön plana çıkarmışlardır. Bu aslında Tanzimat mirasına sahip olmalarına da dayandırılabilir (Türköne, 1994: 137). Kısacası ülke sınırları içinde yaşayan Türk ve Müslüman olmayan unsurlar dışlanmak istenmemiştir. Türkçülük akımının devletin resmi ideolojisi haline getirilmesi ise İttihat ve Terakki dönemine rastlamaktadır. İttihat ve Terakki 1908-1911 yılları arasında laiklik ve kavimsel milliyetçiliğe karşı yakınlık gösterse de aslında II. Abdülhamit döneminde yürütülen Osmanlıcılık ve İslamcılık düşüncelerinden ayrılmamıştır.

İttihat ve Terakki'nin ideologlarından Ziya Gökalp, Türkçülerin millet ideali Türklük ise, ümmet idealinin İslamlık olduğunu belirtmekte ve İslam ümmetçisi olmalarının da onları İslam milliyetçilerinden ayırdığını ifade etmektedir. Ayrıca Gökalp milletlerin öncelikle dillerini millileştirmekle işe başlamalarını, dil bağımsızlığının ilk adım olduğunu belirtmektedir. Dilden sonra ise tarih gelmektedir. Bir kavim ancak tarihinin en eski kaynaklarına ulaşarak, milli hayatının ilk gelişme atılımlarını duyarsa yitirmiş olduğu ruhunu yeniden bulur demektedir. Bunlardan sonra dini eğitim ve ekonomi

gelecektir. Özgür bir eğitim ise önce milli dil ve tarihe, sonra da ekonomik bağımsızlık ilkelerine dayalı olmalı ve bütün manevi esinlerini dinden almalıdır (2001: 52, 53, 91, 92). Akçura da dil konusunda önemle durmuş ve milliyetin en sağlam temeli olduğunu ifade etmiştir. Hıristiyan âleminde de her kavmin kendi lisanını edebi surette kullanmaya başlamasıyla milletlerin oluştuğunu belirterek dil konusunun önemini vurgulamıştır (2004: 34-35).

Ziya Gökalp, Bergson'dan ve Durkheim'den çok etkilenmiştir. Bergson'a göre, bir milletin gelenekleri ruhunu, kuralları bedenini oluşturur. Ziya Gökalp de bu nedenle eski geleneklerin aranıp bulunmasını, araştırılmasını önermektedir. Durkheim ise, ahlak, hukuk, siyaset, mantık, estetik, ekonomi gibi kurumların hepsinin dinden doğduğunu belirtmektedir. Bu dallar köklerini dini bir kaynaktan almakla diri bir bolluk ve verimli bir diriliğe ulaşır. Bu nedenle Gökalp çocuklara üç türlü bilgi öğretilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bunlardan birincisi, milli dil ve edebiyatımız ve milli tarihimiz, ikincisi Kuran-ı Kerim, tecvid, ilmihal gibi din dersleri ve İslam Tarihi ile İslam dilleri ve üçüncüsü ise medeniyeti yakalayabilmek için, matematik, doğa bilgisi bilimler ve bu bilimleri öğrenmeye yarayan yabancı dillerle, el işleri, spor becerilerdir. Milliyet düşüncesi güçlendiği ölçüde İslam ümmetçiliği düşüncesi de o ölçüde kültürleneceği için var olan kültürü destekleyecek ve sağlamlaştıracaktır (2001: 55, 93).

Görüldüğü üzere, Gökalp çağdaş bir İslam Türklüğü yaratmak için Türkleşmek ve İslamlaşmak mefkûrelerini çağdaşlaşmak ile çatışmasız bir biçimde birlikte ele almaya çalışmıştır. Ona göre, “ulusunu tanı, inandaşlarını (ümmetini) tanı, uygarlığını tanı” (1997: 46) düsturu bize yol gösterici olmalıdır. Bu durumda Gökalp, Türk muhafazakârlığının ana mecrasını teşkil eden İslamcılık ve milliyetçilik ekseninin farkına varan ve bunu milliyetçilik yönünde bir hamle fırsatı telakki eden siyasal düşünürlerin önde gelenlerinden biri olarak nitelendirilebilir (Ünüvar, 2003b: 30-31). Ziya Gökalp örneğinden yola çıkılarak, Türkçülerin aslında gelenekçi oldukları söylenebilir. Türkçüler, geleneklerden ve kültürel heyecanlardan faydalanmak istemişler ve bu çerçevede İslamcılığı da Osmanlıcılığı da içerecek bir sentez etrafında birleşmişlerdir (Tunaya, 2004a: 79). Ayrıca Ziya Gökalp, Türkçülüğün ırkçılık olmadığını, çünkü ırkın ancak hayvanlarda, esasen atlarda bir öneminin olduğunu vurgulamaktadır. Onun Türküm diyen her ferdin Türk kabul edilmesi düşüncesi (1997:

19) Cumhuriyet döneminde resmi söylem içinde de kendine “Ne mutlu Türküm diyene” sözleri ile yer bulmuştur.

İttihat ve Terakki Gökâlî’ne partinin ideologu gibi davranmış ancak söylediklerine uymak için çaba harcamamıştır. Atatürk ve CHP ise onu yüceltmemiş fakat düşüncelerinin gerçekleşmesini sağlamıştır. Gökâlî’nin ideolojisi koşullara göre zaman içinde değişmiş ve olgunlaşmıştır (Belge, 2004: 31-35). Bu nedenle Gökâlî’nin özellikle Cumhuriyet döneminde, Gramsci’nin aydın/entelektüel tipolojilerinden “organik entelektüel/aydın” kategorisine girdiği söylenebilir.

Kısacası Gökâlî üzerinde değerlendirme yapılırken onun nasıl bir aydın profili çizdiğini de unutmamak gerekir. Çünkü Gökâlî tam da bir faal siyasal düşünür olarak hareket etmiş ve her an değişen siyasal konjonktürün tesirinden kurtulamamıştır. Özellikle 1914-1918 arasında fikir dünyasında yaşadığı değişimler bunun en önemli kanıtıdır. Örneğin, Türklerle Moğolların birliğini savunurken, 1917’den sonra ayrılığında söz etmiştir. Birinci Dünya Savaşı sonuna doğru Arapların kaynaşmasını durdurmak için “hükümet-i müsenna” (ikili irade) adıyla Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’nu örnek alan bir Türk-Arap birliği fikrini icat etmişti. Ancak imparatorluk parçalandıktan sonra yayınladığı bir şiirde “*Öğün çoban öğün el’in saf kaldı. Sevin çoban sevin, dilin saf kaldı*” diyerek durumdan memnuniyetini belirtmiştir. Ülken’in de belirttiği üzere, bu görüş ümmetçi, hilafetçi, hakancı, modernist Gökâlî’nin düşüncelerine aykırıdır (1999: 374). Bu durum aslında Türk aydınlarının siyasi eyleme verdikleri önemden kaynaklanan genel bir sorundur. Çünkü aydınlar eylem adamı olmaya başladıkları andan itibaren zihin dünyaları da o çerçevede yeniden şekillenmektedir. Kısacası Ziya Gökâlî örneğinden hareketle, Türk aydınlarının Gramsci’nin de organik entelektüel/aydını tanımlarken ifade ettiği üzere, organik entelektüel/aydınlar “...toplum ve politika alanında, en karmaşık ve en köklü değişmelerin bile durduramadığı tarihsel sürekliliğin de temsilcileri olmuşlardır” (1983: 17).

2.1.4. Jön Türkler: Türk Milliyetçiliğinin Teşkilatlanması

Fikir hareketleri kısmında da kısaca belirtildiği gibi, Genç Osmanlılar ve sonrasında devam eden Jön Türk hareketleri birbirlerinden oldukça önemli farklılıklar arz etmektedirler. Fakat aralarındaki temel farklılık olarak Jön Türklerin devlet idaresini de ellerine almaları gösterilebilir. Hatta bu nedenle Batı, 1908 sonrası oluşan II. Meşrutiyet

evresine “Jön Türk Hükümeti” adını vermektedir. Bu da Jön Türklerin fikirlerini gerçekleştirebilecekleri imkânlarla sahip olduklarının bir göstergesidir (Tunaya, 2004a: 61). Bu noktadan hareketle bu başlık altında Osmanlı döneminde Türk Milliyetçiliği esasında oluşturulan ve Yusuf Akçura’nın Türkcülük hareketinin dördüncü evresi olarak nitelendirildiği ve Jön Türklerin öncülüğünde gelişen teşkilatlanma dönemi incelenmeye çalışılacaktır. Bu teşkilatlanmaların yapıları, yayınları ve faaliyetleri, daha sonra Cumhuriyet döneminde kurulacak milliyetçi teşkilatlanmaların da temeli niteliğinde olduğundan ayrıca ele alınmaya değer görülmüşlerdir.

2.1.4.1. Türk Derneği (1908-1912)

1908 yılı Kasım ayında İstanbul’a gelen Yusuf Akçura, öğrencilik yıllarından tanıdığı ve Türkcü düşüncenin önemli isimlerinden olan Necib Asım Bey ve Veled Çelebi Efendi’ye, Türk milliyetçiliği esasına dayanan ancak, siyasi olmayan sadece kültürel faaliyetlerde bulunmak amacıyla bir Türk Cemiyeti kurulmasını teklif etmiştir. Nihayetinde de Mekteb-i Mülkiye Müdürü Celal Bey’in odasında yapılan bir toplantıyla “Türk Derneği” adlı ilmi bir cemiyet oluşturulmuştur (Akçura, 1981: 188-189). Bu dernek, sadece Jön Türk döneminde kurulan ilk milliyetçi örgüt olmayıp, aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu sınırları dâhilindeki ve haricindeki bütün Türkleri bir araya getirmesi bakımından da oldukça önemlidir (Arai, 2008: 23-24). Bu derneğin nizamnamesi 12 Kanun-ı Evvel 1324 (25 Aralık 1908) tarihinde yayınlanmıştır. Derneğin oluşturulma amacı bu nizamnamenin 2. maddesinde belirtilmiştir;

“Cemiyetin maksadı Türk diye anılan bütün Türk kavimlerin mâzi ve haldeki âsâr, efâl, ahvâl ve muhiti öğrenmeye ve öğretmeye çalışmak yani Türklerin âsâr-ı atîkasını, tarihini, lisânlarını avam ve havâs edebiyatını, etnografya ve etnolojisini, ahval-i içtimâiye ve medeniyet-i hâzıralarını, Türk memleketlerinin eski ve yeni coğrafyasını, araştırıp tarastırıp ortaya çıkararak bütün dünyâya yayıp dağıtmak ve dilimizin açık, sade, güzel ilim lisânı olabilecek surette geniş ve medeniyete elverişli bir dereceye gelmesine çalışmak ve imlâsını ona göre tedkik etmektir”

Gazetelere verilen bir ilanla da dernek çatısı altında toplanan Türkcü aydınların isimleri verilmiştir: Ahmed Midhat Efendi, Emrullah Efendi, Necib Asım Bey, Bursalı Tahir Bey, Korkmazoğlu Celal Bey, Veled Çelebi Efendi, Akçuraoğlu Yusuf, Boyacıyan Agob Efendi, Arif Bey, Akyiğitoğlu Musa Bey, Fuad Raif Bey, Rıza Tefvik Bey, Ferid Bey. Cemiyetin siyasi bir amacı olmaması ve sadece ilimle uğraşacağı ifadesi Türk olmayan Türkiyatçı aydınların da derneğe üye olmalarını sağlamıştır. 15 Teşrinevvel

1328 (1912) tarihine kadar azalık taksitlerini ödeyen kişilerin tamamı, cemiyetin kasa defterine nazaran 63 kişi olarak görülmektedir. Bunların arasında Prof. Gordlevsky, Doktor Karaçon, Prof. Martin Hartman gibi müsteşrikler (doğu bilimci), Boyacıyan Agob ve Antuvan Tıngır Efendiler gibi Türk olmayan Osmanlılar da vardır (Akçura, 1981: 189-190).

Derneğin 15 Ekim 1912 tarihine kadar kütük defterinde 63 kişinin adı yer almaktaydı. Bu durum derneğin kemiyetten (nicelik) ziyade keyfiyete (nitelik) önem verdiğini göstermektedir. Şair Mehmet Emin, İsmail Gaspıralı, Hüseyin Cahit, Azerbaycan Cumhuriyeti Başkanvekillerinden Yusuf Beyzade Nazif, Ağaoğlu Ahmet, Hüseyinzade Ali, Köprülüzade Fuat, Sabit ve Ispartalı Hakkı Beyler derneğe ilk sene kaydolan üyeler arasındadır. Prens Sait Paşa, Köse Raif Paşa, Halit Ziya Bey gibi devlet adamları da derneğe nakdi yardımda bulunmuşlardır (Darendelioğlu, 1968: 39). Bu durum ilk Türkçü örgütlenme olarak nitelendirilen Türk Derneği'nin ırk esaslı bir örgütlenmeden ziyade ilmi ve kültürel bir temelle oluşturulduğunu ve Türk milliyetçiliğini yaymak ve geliştirmek amacı taşıyan kişilerin üye olarak kabul edildiğini göstermektedir.

Zaten Türk Derneği tarafından 1911 tarihinde çıkarılan Türk Derneği Dergisi'ne de bakıldığında bu durum daha açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu dergi sadece 7 sayı çıkarılmış olsa da dönemin anlaşılması bakımından oldukça önemlidir.

Tablo 1: Türk Derneği Dergisi'nde Yayımlanan Yazı ve Şiirlerin Sınıflandırılması

Sayı/Konu	Tür A	Tür B	Tür C	Tür D	Diğer
I	5-10	3-4	7		1-2-6-8-9-11
II	2-4-5	1-6	3-5	7	8
III	1-4-7	6	1	3	2-5-8-9
IV	2-3-5-7	1-6	7	4	
V	1-2-3-4-10	5		6-7	8-9-11-12-13
VI	1-5-6-7	3	5	4	2-8-9
VII	1-4	5	6-7	3	2-8

Kaynak: Arai, (2008: 29)¹.

¹ Tabloda Tür A, Osmanlı İmparatorluğu'nun o günkü durumunu, Tür B: İmparatorluğun geçmişine ait olayları, Tür C: Orta Asya'nın o günkü durumunu ve Tür D: Orta Asya'nın geçmişine ait konuları ifade etmektedir (Arai, 2008: 29).

Tablodan da anlaşılacağı üzere, genelde makaleler ve şiirlerde Osmanlı Türkleri ve Orta Asya Türkleri'nin geçmişteki ve o günkü birlikteliklerinden bahsedilmekle birlikte çoğunlukla Osmanlı İmparatorluğu'nun o günkü durumu üzerinde yoğunlaşmıştır. Ayrıca Türk Derneği Dergisi'nde, derneğin politikasına uygun olarak, çeşitli Türkoloji incelemelerinin yer aldığı ve ortak bir hedef bulunmadığı söylenebilir. Ayrıca derneğin beyannamesinde de Osmanlıların yazılarının büyük bir kısmında da çeşitli etnik gruplardan oluşan Osmanlı milletinin birliğinin sağlanması için dilin sadeleştirilmesi konusu üzerinde durulmuştur. Osmanlı Türkçesi, imparatorluğu birleştirecek en etkili araç olarak görülmektedir (Türk Derneği, 1911: 3-6).

Kısacası Türk Derneği siyasal anlamda Osmanlıcı ideolojiye sadık kalmakla birlikte, kültürel alanda ve dilde Türkçü bir yaklaşım sergilemektedir. Hatta Türk Derneği'nin Osmanlı Türkçesi'ni Osmanlı unsurları arasında konuşulan bir ulusal dil haline getirmeyi amaçladığı da söylenebilir. Çünkü dernek, Türk dili üzerine araştırmalar yapılmasını, resmi kurumların yazışmalarında Türkçe kullanımını yaygınlaştırma görevlerini de üstlenmiştir. 1913'e kadar Derneği canlandırma girişimleri olsa da, Türk Derneği'nin faaliyetlerinin ağır aksak ilerlediği görülmektedir. Derneğin resmi kapanış tarihi ile ilgili kesin bir bilgi yoktur. Ancak dernek üyelerinin çoğunun 1911'de kurulan Türk Yurdu'na ve 1912'de kurulan Türk Ocağı'na geçtikleri söylenebilir. Bilimsel çalışmalarından geriye sadece 7 sayılı Türk Derneği Dergisi ile Necib Asım'ın Türklerin Pek Eski Yazısı ve Bursalı Tahir Bey'in 1911'de yayımlanan Türklerin Ulûm ve Fünûn'a Hizmetleri adlı kitapları kalmıştır (Üstel, 2004: 15-34).

2.1.4.2. Genç Kalemler

Genç Kalemler Dergisi'nin kuruluş tarihi bilinmemektedir, bunun nedeni ise, derginin ilk sayısının tarihsiz olmasıdır. Fakat derginin birinci cildinin her sayısının kapağında, yayınlanma tarihleri sırasını gösteren "1-9", "2-10", "3-11" gibi ikincisi birincisinden hep sekiz büyük olan iki tane sayı vardır. Bu durum da Genç Kalemler'in ardılı olduğu bir derginin dokuzuncu sayısı olarak çıktığı düşüncesini ortaya çıkarmaktadır (Arai, 2008: 49). Bu dergi ise Manastır'da çıkan, "Hüsn ve Şiir" adlı edebiyat dergisidir. Bu, 1908 devriminden sonra, Bahçe ve Kadın gibi başka edebiyat dergileriyle birlikte Rumeli'de çıkan ve genç yazarların eserlerini basan bir dergidir. Hüsn ü Şiir, ünlü ittihatçı Doktor Nazım'ın yeğenleri olan ve o sırada Selanik'te hukuk eğitimlerine

devam eden Hüsni ve Hamit adlı iki genç tarafından çıkarılmıştır (Alangu, 1968: 127, 156).

Genç Kalemler Dergisi'nin, ilk sayıları genellikle "Osmanlılık"la ilgili yazıların ağırlığını taşımaktadır. Ancak, Türk dili üzerinde ilk yazılan, Kazım Nami'nin "Türkçe mi Osmanlıca mı?" başlıklı yazısının dördüncü sayıda yayınlanması ile birlikte Genç Kalemler dilde milliyetçiliğin bir organı haline gelmiştir (Arai, 2008: 56). Dilde Türkçülük yapan Genç Kalemler Dergisi'nde Ziya Gökalp'in önemli etkisi vardır. Gökalp, İttihat ve Terakki Partisi Merkez-i Umumi üyesi olarak Selanik'e yerleştiğinde, gençleri parti çevresinde toplayıp bir kadro hazırlama işini üzerine almış ve 31 Mart vakasından sonra da artık devletin bütününe ele geçirme gereği duyararak "Yeni Lisan" adlı bir hareket başlatmıştır. Hatta son kıtasıyla ünlü "Turan" şiirini de Ali Canip vasıtasıyla derginin altıncı sayısında yayınlamıştır¹. Genç Kalemler Dergisi etrafında toplanan gençler yeni dile ve edebiyata yönelirken aslında bir politikanın da yolunu açmışlardır. Özellikle bu dönemde Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp'ten oldukça fazla etkilenmiştir (Alangu, 1968: 177).

Genç Kalemler'de çıkan yazılar genellikle Türkçe'nin Farsça ve Arapça kelimelerden arındırılması ile ilgilidir. Kurucu üyeler, Türk Milletinin uzun ve eski tarihinden ziyade mevcut yaşayan halk üzerinde durmuşlardır. Bu durum onları Cumhuriyet devrindeki çok eski ve kullanılmayan Türkçe kelimeleri diriltten özleştirme hareketinden ayırmaktadır (Arai, 2008: 62-63). Genç Kalemler Dergisi her ne kadar bir edebiyat dergisi olsa da bu dergi etrafında toplanan dönemin aydınları yaşadıkları dönemin gelişmelerine ve siyasal olaylarına kayıtsız kalamamışlar ve siyaset, felsefe, sosyoloji, güncel olaylar, yabancı ülkelerin durumu gibi konularda da yazılar yazmışlardır².

2.1.4.3. Türk Yurdu Cemiyeti (1911-1912)

Türk Yurdu Cemiyeti ve Dergisi, Türk Ocağı'nın fiili kuruluş tarihi olan Temmuz 1911 ve resmi kuruluş tarihi olan Mart 1912 tarihleri arasında, 1911 yılında Yusuf Akçura'nın önderliğinde kurulmuştur. Bu cemiyetin ve derginin oluşumunda Mehmed Emin (Yurdakul), Ahmed Hikmet, Ahmed Agayef (Ağaoğlu) gibi isimler de yer

¹ Turan şiiri, "*Vatan ne Türkiye'dir Türklere, ne Türkistan, Vatan büyük ve müebbed ülkedir:Turan!*" sözleriyle noktalananmaktadır. Bu son kıta Türk milliyetçiliğinin önemli argümanlarından biri olarak kullanılmıştır.

² Örneğin felsefe ve sosyolojiye ilişkin yazıların çoğunu Ziya Gökalp yazmıştır (Arai, 2008: 61-69).

almaktadır. Türk Yurdu Dergisi'nin 1. sayısı "*Türklüğe hizmet etmek, Türklere faide dokundurmak istiyoruz*" (1911: 11) başlığıyla aslında nerede durduğunun mesajını vermektedir. Türk Yurdu Cemiyeti, Türk Ocağı'nı kurma çalışmalarının yapıldığı sırada ortaya çıktığından, dernek sıfatıyla önemli faaliyetlerde bulunamamıştır. Ancak daha sonra Türk Ocağı'nın yayın organı haline gelecek ve gelecekte Türkçülük akımını derinden etkileyecek olan Türk Yurdu Dergisi'ni faaliyete geçirmesi bakımından önem arz etmektedir (Üstel, 2004: 42-43).

Derginin 1. ve 6. ciltlerine bakıldığında Osmanlı Türkleri ve İmparatorluğuyla ilgili sadece iki yazı çıktığı, ayrıca Türk Derneği ve Genç Kalemler'den farklı olarak bu yazılarda Osmanlı Devleti'nin bütünlüğüne değinilmediği görülmektedir. Bütün bunlar, Türk Yurdu Dergisi'ni Osmanlıcı olmayan ve Pantürkist bir dergi saymayı olanaklı kılmaktadır (Arai, 2008: 85). Bu durum ilk ciltler olması sebebiyle derginin 1. ve 6. ciltleri üzerinde tasnif yapılarak daha iyi anlaşılabilir.

Tablo 2: Türk Yurdu’nda Basılmış Makalelerin Tasnifi (Cilt 1-6)¹

	I	II	III	IV	V	VI	Toplam
Edebiyat	35	31	24	31	26	33	180
Türki Halklar Üzerine Bilgi²	18	14	21	25	34	37	149
Tarih	18	10	5	9	12	8	62
Profil	1	3	6	12	3	6	31
Gezi	1	3	6	7	9	4	30
Siyaset	9	10	2	-	-	5	26
Ekonomi	3	6	4	3	3	5	24
Sosyoloji	-	1	8	9	2	4	24
Mektuplar³	5	7	3	4	3	2	24
Başka Gazete’den Yapılan Alıntılar	2	1	6	2	4	6	21
Dil	9	-	1	4	4	1	19
Yerel Haberler	10	2	3	-	-	1	16
Eğitim	2	6	5	1	-	1	15
Türk Edebiyatı Tarihi	1	2	2	-	4	6	15
Kitap Eleştirisi	2	4	3	3	-	2	14
Coğrafya ve Etnografya	1	6	-	-	-	1	8
Kitap⁴	2	1	-	1	-	1	5
Sağlık	2	-	-	-	-	-	2
Diğer⁵	7	5	6	5	7	4	34

Kaynak: Arai, (2008: 84).

Ayrıca, Türk Yurdu’nda çeşitli yerlerde yaşayan Türkler hakkında bilgi toplanmasına ve sunulmasına özel önem verildiği görülmektedir. Türk Yurdu’nun ilk altı cildine bakıldığında Orta Asya üzerine yazılanların sayısının, Osmanlı İmparatorluğu üzerine yazılanların sayısına da eşit olduğu görülmektedir⁶. Özellikle Genç Kalemler’de Orta Asya üzerine hiç yazı yazılmadığı düşünüldüğünde arada geçen dönemde dönemin Osmanlı aydınlarında yaşanan değişim de ortaya çıkmaktadır.

¹ Sınıflandırma, genellikle yazı başlıklarının üstündeki “Edebiyat”, “Tarih”, ve “Siyaset” gibi üst başlıklara uygun olarak yapılmıştır, fakat yazının içeriğine göre de birkaç değişiklik yapılmıştır.

² Türki halklar üzerine bilgi bölümü, her sayının sonundaki “Türklük Şüunu” sütunlarında çıkan haberlerden oluşmaktadır.

³ Mektuplar bölümü, okur mektuplarını ve derginin cevaplarını içermektedir. Ancak bu verilerin içinde mektupları izleyen cevaplara yer verilmemiştir.

⁴Kitap bölümü, özellikle Türkoloji üzerine yeni yayınların listesini içermektedir.

⁵ Diğer kısmı ise, kurban bayramı tebrikleri gibi, dergi yönetiminden çeşitli haberleri içermektedir.

⁶ İlk altı ciltte Orta Asya üzerine 70 ve Osmanlı İmparatorluğu üzerine de 70 tane makale yazılmıştır (Arai, 2008: 86).

Yine Türk Yurdu'nda Ahmed Agayef'in¹ bir dizi şeklinde yazdığı "Türk Alemi" başlıklı makale dizisinde, İslam medeniyetinin aydınlarının Batı karşısında ilim ve fen bakımından daha güçlü olduğu dönemlere geri dönmeye çalıştıklarını belirtilmektedir. Bu aydınların arasında Cemaleddin Afgani², İsmail Gasprinski gibi aslen Türk olanları da vardır. Bu durum İslam âleminde yeni bir ümit yeni bir gaye, yeni bir hedef doğurmuştur. "*Bilim ve fen olarak Batı ile donanmış, ahlâk ve İslâmi karaktere sahip olarak İslâmiyet-i ihya etmek.*" Türklerin de diğer İslam âlimleri ile aynı düşüncelere sahip olduğu ve bu idealin Türkler tarafından da benimsendiği ifade edilmektedir (1911: 46). Agafey, bugün Türk âlemi içinde iki akımın mevcut olduğunu bunlardan birisinin İslamiyet diğerinin ise Türklük akımları olduğunu belirtmektedir. Ona göre, bu iki akım bazen birleşerek bazen ise çatışarak aynı saha üzerinde yürümektedir. Her iki akım da aynı derecede mühim ve yararlıdır (1912a: 82). Yine Agayef (1912c: 162: 163),

"Türklerin mukadderatı devr-i tarihiye geçtiklerinden itibaren İslamiyetin mukadderatı ile ayrılmayacak, kırılmayacak derecede merbuttur...İslamiyet Türkler için bütün manasıyla kavmi, cinsi bir din rengini kesbetmiştir...bin üç yüz senelik tarih-i İslamiyetin dokuz yüz senesinde İslamiyeti müdafaa, muhafaza, sıyanet ve himayet vazifesini Türk kavmi kendi omzuna almıştır. Artık bu kadar müddet bir fikri, bir usulü, bir dini kendisine gaye-i hayal edinmiş bir kavim şu fikri, şu usulü, şu dini kendi kavmi namı ile tesmiye etmeğe belağ ma belağ hak kazanmış olur. Bu yalnız bir hak değil aynı zamanda da bir vazifedir. İslamiyet Türk için yalnız bir din değil aynı zamanda kavmi, cinsi bir dindir. Eğer bugün Almanlar Luteranizme, İngilizleri, Anglikanizme, Ruslar Ortodoksluğa milli, kavmi din diyebilirlerse Türkler İslamiyeti bin kat haklı olarak ziyade kavmi din diye telakki edebilirler."

demektedir.

Genç Kalemler ve Türk Yurdu Dergileri Osmanlı döneminde başlayan Türkçülük akımının önemli edebi dergileridir. Genç Kalemler Dergisi devam edemese de Türk Yurdu Dergisi, daha sonra Türk Ocağı'nın yayın organı haline gelmiştir. Bu iki derginin önemi 1982'de hazırlanan Milli Kültür Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda da belirtilmiş ve yeni Türk alfabesiyle tekrar basılmaları önerilmiştir (1984: 40).

¹ Asıl adı Ahmed Ağaoğlu'dur ancak o dönemde Rusça Agayef soyadını kullanmaktadır.

² Kaynaklarda Cemaleddin Afgani'nin aslında Arap kökenli olduğu yazmaktadır. Agayef'e de bu yazısından dolayı eleştiri geldiğinden olsa gerek, Cemaladdin Afgani'nin aslında Azerbaycan'ın Mereg şehrinde doğduğunu, Azeri Türkçesini ana dili gibi konuştuğunu ve daha çok küçükken babasının işlerinin bozulması dolayısıyla Afganistan'a taşındıklarını kendi ağzından not ettiğini belirtmiştir (1912b: 114).

2.1.4.4. Türk Ocağı (1912-1931)

Türk Ocağı, II. Meşrutiyet'in sağladığı hürriyet ortamında kurulan çok sayıda dernek arasından¹ en uzun ömürlüsü, en örgütlenmiş, şube sayısı ve üye sayısı bakımından en geniş kitleye hitap edeni olmuştur (Üstel, 2004: 51). Türk Ocağı'nın fiili kuruluş tarihi Temmuz 1911 (1327) ve resmi kuruluş tarihi ise Mart 1912 (1328) olarak gösterilir. Bu iki tarih arasında yaşanan dönüşüm ve değişimler önemli oluşumları ortaya çıkarmıştır. Türk Ocağı'nın öncülü sayılabilecek olan Türk Derneği, kurulma kararı alındıktan ve fiili kuruluşundan bir ay sonra resmen kurulmuştur. Ayrıca Türk Ocağı'nın resmi kuruluş tarihleri arasında Türk Yurdu Cemiyeti kurulmuş ve onun bünyesi içinde Türk Yurdu Dergisi yayınlanmaya başlamıştır (Arai, 2008: 111-112). Bu durum dönemin aydınlarının bir arayış içinde olduklarının önemli bir göstergesidir.

Akçura, 1919'da İstanbul Türk Ocağı'nda verdiği bir konferansta “demokratik Türkçülük” ve “emperyalist Türkçülük” fikirleri üzerinde durmuştur. Akçura, demokratik Türkçülüğün açılımı olarak, “*Türklerin ekseriyeti diğer milletlere mahkûm mevzuunda bulduklarına ve hatta hâkim sayılanlarının bile iktisaden ve harsen yalnız mağlup değil, adeta tabi olduklarına ve binaenaleyh ancak hakka istinaden kurtuluşun mümkün olacağına*” dayanan bir milliyetçilik anlayışı olduğunu belirtmiştir. Bolşevizmin etkisi altında olan Rusya Türklerinin değişen siyasal anlayışları üzerinde durarak “*Osmanlı Türkleri de, diğer Türkler gibi, hakkı ve halkı seven ve onu düşünen bir Türkçülük, demokratik Türkçülük sancağı altında toplanmalı onu bütün gayreti ile müdafaa etmeli ve asla elinden düşürmemelidir*” demektedir (Şenoğlu, 2009: 44-45).

Türk Ocağı Mart 1920'de İstanbul'un işgal edilmesinden sonra kapatılmıştır. Ancak üç yıl sonra 1923 yılında düzenlenen İstanbul Türk Ocağı Kongresi ile tekrar faaliyete başlamıştır. Ancak Ocağın asıl faaliyetleri 23-24 Nisan 1340 (1924) tarihinde yapılan Türk Ocakları Birinci Umumi Kongresi ile başlamıştır. Genel olarak ifade etmek gerekirse, Türk Ocakları ilk döneminde Türkçülük, hars milliyetçiliği ve Turancılık etrafında şekillenirken, Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte bu kez milliyetçiliğini yeni kurulan devletin ideolojisi doğrultusunda yeniden biçimlendirmiştir. İttihat ve Terakki döneminde Ocak, Yusuf Akçura gibi bazı kurucularının çabaları sonucu, İttihat ve

¹ Bu dernekler, Donanma Cemiyeti, Türk Teavün Cemiyeti, Matbuat Cemiyeti, Muallimler Birliği, Türk Neşr-i Maarif Cemiyeti, Türk Derneği, Türk Gücü, Türk Kadınlar Birliği, Milli Talim Terbiye Cemiyeti, İhtiyat Zabıtları Cemiyeti vb.

Terakki Fırkası'nın bütünüyle denetimi altına girmeyerek görelî özerkliğini korumaya çalışmış ve bunu da başarmıştır. Fakat Cumhuriyet döneminde Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF) ile ilişkilerini aynı düzeyde tutamamıştır. CHF, Türk Ocakları'nı bir kültür şubesi olarak görmüştür. Türk Ocakları, 1926 Çalışma Talimatnamesi ve 1927 Mesai Programıyla kurumlaşma doğrultusunda çabalar harcamaya başlayınca, CHF tarafından kendi varlığına bir tehdit olarak algılanmıştır (Üstel, 2004: 401-403).

10 Nisan 1931'de Türk Ocakları olağanüstü kurultayı toplanmıştır. Kurultayda konuşma yapan Hamdullah Suphi'nin, Atatürk'ün halkçı ve milliyetçi Türk gençliğini CHF ile beraber çalışmaya çağırdığını ve kurultayın da bu isteğe gerekli cevabı vereceğini vurgulamıştır. Bunun üzerine Kurultayda, önce bütçe, sonrasında ise Türk Ocaklarının kendisini feshederek CHF'ye katılması ve bütün mal varlığının partiye devredilmesi hakkında hazırlanan encümen kararı oy birliği ile kabul edilmiştir (Sarıay, 1994: 364). Türk Ocakları'nın kendini feshederek CHF'ye katılması ve sonra açılan Halkevleri'ne bütün Ocak üyelerinin doğal üye olarak kabul edilmesinin, CHF'nin gerek üye sayısı gerekse şubeleriyle oldukça geniş ve hazır bir kitle örgütünden yararlanması gibi bir amaca hizmet ettiği söylenebilir.

Sonuç olarak, Osmanlı topraklarından milliyetçi hareketler ilk kez XVIII. yy.'ın ilk yarısında ortaya çıksa da imparatorluğun Müslüman tebaasının, 1908 Jön Türk İhtilali'ne kadar tam bir etnik milliyetçilik deneyimi yaşamadığı söylenebilir (Karpat, 2009: 35). Ancak 1908-1912 yılları arasında modernist İslamcılarla, Türk milliyetçileri uygulamada müttefik olmayı başarmışlardır. Ahmed Ağaoğlu, Yusuf Akçura gibi Türkçü aydınlar da Sebilürreşad ve Sırat-ı Müstakim gibi İslamcı dergilere katkıda bulunmuşlardır. Mehmed Emin Yurdakul ve Mehmet Akif Ersoy gibi İslamcı aydınların akıl hocası da Cemaladdin Afgani olmuştur. 1912-1918 yılları arasında da bu aydınlar arasında Trablusgarp ve Balkan Savaşları ile Arnavut Ayaklanması karşısında da bir birliktelik söz konusu olmuştur (Çetinsaya, 1999: 356-357). Kushner'in de ifade ettiği üzere, ilk Türkçülerin milliyetçiliği büyük ölçüde kültürel dir. Türkçüler, dergi ve gazete yazılarının hiçbirinde devletin resmi doktrinleri olan Osmanlıcılık ve İslamcılığa karşı bir meydan okumamışlardır (2009: 186).

Hatta İslamcı aydınların en önemli isimlerinden olan Said Halim Paşa da (1991: 214) "*...İslam esaslarını, milliyeti inkar ediyor veya kuvvetten düşürüyor diye tefsir etmeye*

hiçbir şekilde imkan yoktur. İslam'ın hücum ettiği, bugünkü ırkçılığın sapıklığı, hurafeleri, taasubu ve bencilliğidir” sözleri ile İslamın ırkçı olmadığı sürece milliyetçiliği yadsımadığını hatta milli ve İslamlararası yardımlaşmaların birbirini tamamladığını ifade etmektedir.

Neticede başlangıçta İslamcı ve Türkçü aydınlar arasında bir birliktelik olduğu, bunun Kurtuluş Savaşı da dâhil olmak üzere, özellikle savaş zamanlarında daha da belirginleştiği, ancak Cumhuriyet kurulduktan sonra Türkçü ve İslamcı aydınlar arasında ulus devlet inşa sürecinde benimsenen milliyetçilik anlayışı çerçevesinde ayrışmaların yaşandığı söylenebilir. Çünkü başlangıçta önemli olan devletin ihya edilmesi iken, Cumhuriyet döneminde yeni bir devlet inşa sürecine gidilmiştir. Bu oluşturulacak yeni devletin temel prensiplerinden biri de laiklik olduğundan İslamcı aydınlar oluşum sürecinin dışına çıkarılmıştır. Neticede devlet ve toplum arasında derin bir ayrım meydana gelmiştir. Çünkü artık devlet laikleş(tir)me politikası ile toplumun kültürel değerlerini de değiştirmeye çalışmıştır.

2.2. Cumhuriyet Dönemi Türk Milliyetçiliği

Tunaya (2004a: 188) Türk tarihinin evrelerinin üç aşamalı ele alınabileceğini belirtmektedir. Bunlar, Türk-İslam sentezi dönemi, Türk-İslam-Osmanlı sentezi dönemi, Türk-Batı Sentezi dönemidir. Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında diğer iki sentez dönemi yok sayılarak Türk Batı sentezi oluşturulmaya çalışıldığı söylenebilir.

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında devlet, Türk milliyetçiliğini geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu nedenle önce 1923'te yeniden kurulan Türk Ocakları'na dayanır. Ancak milliyetçiliği kendi tekelinde tutmaya çalışır. Bu nedenle 1924 ve 1933'te çıkan milliyetçi öğrenci eylemleri iktidar tarafından bastırılır. Yine bu amaçla 1927'den itibaren Türk Ocakları'na devlet kendi adamlarını yerleştirir ve 1931'de de bu dernekler kapatılarak, onların yerine Cumhuriyet Halk Fırkası'nın bir örgütü olarak hareket eden Halkevleri kurulur. Bu tarihten sonra milliyetçilik artık bir devlet işidir ve Halkevleri de Anadolu'da yeni bir kolektif kimlik yaratılması amacıyla hareket eder. Heyecanlı ve küçük bir seçkinler grubu şehirlere ve kasabalara dağıtılarak, yerel geleneklerle ilgilenmek ve dergi ve kültürel gösteriler aracılığıyla bir bilgi/haber dağıtım ağı oluşturulmuştur (Georgeon, 2009: 20).

Yine bu dönemde devlet düzeyinde de Mustafa Kemal'in bizzat ilgilendiği milliyetçi tezler oluşturulmuştur. Bunlardan en önemlisi olan ve Türk Tarih Kurumu tarafından oluşturulan Türk Tarih Tezi'nde, Hititlerin ve Sümerlerin aslında Türk oldukları noktasından hareketle, Türklerin Anadolu'daki tarihsel kökenleri gösterilmeye çalışılmıştır. Yine bu dönemde Güneş-Dil Teorisi ile de evrensel kültür tarihi içerisinde Türklerin yeri ve önemi hatırlatılmaya ve benimsetilmeye çalışılmıştır. Ulus devletin kuruluşundan sonra oluşturulan bu tezler, erken Cumhuriyet döneminde devletin milliyetçilik üzerindeki egemenliğini göstermektedir

2.2.1. Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Milliyetçiliği

Milliyetçilik, Batı'da ilk ortaya çıktığı dönemde klasik liberal özellikler göstermekteydi. Yani etnik, dini, kültürel vb. özellikten çok vatandaşlığa dayanan ve ulus devletle vatandaş arasındaki bağı ifade eden bir yapıya sahipti. Milliyetçilik ikinci evrimini XX. yüzyılda göstermiştir. Bu dönemde ortak soy düşüncesine dayanan etnik unsurları öne çıkararak etnik milliyetçilik şeklini almıştır. Günümüzde ise özellikle İslam ülkelerinde dinin etkin olduğu bir milliyetçilikle karşılaşmaktadır (Altuntaş, 2004: 174). İslam dünyasında yöneten sınıf ve ulema, milliyetçiliği ve millî devlet inşa sorununu, Hıristiyan Batı karşısında yaşanan mağlubiyetin sebebi olarak algılamıştır. İslam dünyasında millet inşa sürecine hâkim olan telaş, dini tasavvurun sağladığı güvenin çöküşünden doğan telaşla birleşmiştir (Bora, 2007: 104).

Tunaya (2004a: 189), Cumhuriyetin kuruluş yıllarında yapılan değişiklikleri Türk devrimi olarak ifade etmektedir. Bu fikir ve hareketler bütünü, ilk yıllarında oldukça yıkıcı bir reaksiyon devresi geçirmiştir. Bu devrenin tansiyonu kuşkusuz her devrim hareketinin tabii bir unsurudur. Ancak asıl sorun olan nereye kadar gidileceği ve nerede durulacağı belirsiz olmasıdır. Kuşkusuz Türk inkılâbı Osmanlı İmparatorluğu'nun çekingen, kararsız, verimsiz hareket ve metotlarına karşı bir isyan hareketiydi. Ancak sosyal ve siyasal hakların genişletildiği II. Meşrutiyet döneminin bile unutulması ya da unutturulması Osmanlı İmparatorluğu'nun hatalarına dönmek çabasının kurbanı olmuştur.

Bu nedenle Cumhuriyet döneminde oluşturulan milli devlet, mübadele sonrasında millet sisteminin üzerine oturduğu "millet-i hâkime" anlayışının seküler versiyonuna dayalı, siyasi meşruiyeti seküler temeller üzerine kurulu, muasır medeniyet seviyesine ulaşmak

hatta aşmak amacına göre yapılandırılmıştır. İmparatorluğun bakiyesi üzerine kurulacak olan yeni siyasi rejimin Cumhuriyet olarak belirlenmesi ancak adlandırma sürecinde yaşanan tartışmalar daha sonra oluşturulacak Kemalist milliyetçiliğin de bir resmini çizmektedir. Çünkü Pantürkçüler “Anadolu Cumhuriyeti”, Panislamcılar ise “Türkiye İslam Cumhuriyeti” adını önermişlerdir. Fakat Kemalist milliyetçilik anlayışının temellerini oluşturacak olan hanedanlık karşıtı, İslami olmayan ve etnik imâlar barındıran mülki açıdan sınırlandırılmış milliyetçilik anlayışı çerçevesinde yeni kurulacak devletin adının “Türkiye Cumhuriyeti” olması kararlaştırılmıştır (Yıldız, 2004: 210-211).

Türk milli kimliği Kemalist inşa süreci içerisinde 1919-1945 yıllarını kapsayan iki dönemde ele alınabilir. Bunlardan birincisi, Mustafa Kemal’in Samsun’a çıkışıyla başlayıp 1922’de saltanatın kaldırılması, 1923’te muhalif grupların seçim sürecine dâhil edilmemesi ile daha homojen bir meclis oluşturulması ve 1924’te de halifeliğin kaldırılması süreçlerini takip eden üç aşamada sona eren dönemdir. Milli mücadele dönemi olarak nitelendirebileceğimiz bu dönemde yoğun bir İslam ve Osmanlılık vurgusu vardır¹.

Örneğin 7 Ağustos 1919’da yapılan Erzurum Kongresi’nin sonunda yayınlanan beyannamenin birinci maddesinde (Kansu, 1997: 114-116);

“Trabzon vilâyeti ve Canik (Samsun) sancağı ile Vilâyatı Şarkıye namını taşıyan, Erzurum, Sivas, Diyarbakir, Mamuretülaziz, Van, Bitlis vilâyeti ve bu saha dâhilindeki elviyei mustakile hiçbir sebep ve bahane ile yekdiğerinden ve Camiai Osmaniye’den ayrılmak imkânı tasavvur edilemeyen bir küldür. Saadet ve felakette iştirâki tam kabul ve mukadderattı hakkında aynı maksadı hedef ittihaz eyler. Bu

¹ Çalış, birinci dönem olarak adlandırılan bu dönemi 1919’da Mustafa Kemal’in Samsun’a çıkışıyla başlatıp, 1922’de Mudanya Ateşkes Antlaşması ile sona eren “İstiklal Harbi” dönemi olarak nitelendirmektedir (2003: 389). Yıldız ise, Erken Cumhuriyet döneminde Türk Milliyetçiliğinin seyrini üç dönemde incelemektedir. Ona göre bunlardan birincisi 1919-1923 yılları arasını kapsayan dönemdir ve Milli Mücadele Dönemi olarak nitelendirilebilir. Türk milli kimliğinin baskın bir dini karaktere sahip olduğu bu dönemi, milliyetin Müslümanlıkla tanımlandığı ve resmi politik söylemin etnik çoğulculuğa dayandırıldığı, dönem olarak ifade etmektedir. İkincisi ise, Kemalist aydınların oluşturduğu bir aydınlanma hareketi ile yeni baştan inşa edilmeye çalışıldığı dönemdir. Bu dönemde din sosyopolitik ortamdan kovulmuş ve yerine din olarak algılanan milliyet duygusu yerleştirilmeye çalışılmıştır. Cumhuriyetçi dönem olarak nitelendirilebilecek olan ve 1924 ve 1929 yılları arasını kapsayan bu dönemde, Osmanlı İmparatorluk özelliklerine göre oluşturulan İslamcılık ve Türkçülük yerine yeni ferdi ve kolektif kimliğin belirleyicileri olarak milliyetçilik ve medeniyetçilik esasları ikame edilmiştir. Üçüncüsü ise, 1929 ve 1938 yılları arasını kapsayan ve etnik vurgunun arttığı “Halkta Birlik” Dönemidir. Bu dönemde ortak köken duygusu temel alınmış, ırkı- ve soya dayalı motiflerin kullanımı çoğalmıştır (2004: 217-225).

sahada yaşıyan bilcümle anasını islâmiye yekdiğerine karşı mütekabil bir hissi fedakâri ile meşhûn ve vaziyeti ırkıye ve içtimaiyelerine riayetkâr öz kardeşiler.”

ifadesi yer alırken ikinci maddede, “*Osmanlı Vatanı’nın tamamıyet ve istiklâli milliyemizin temini ve makamı saltanat ve hilâfetin masuniyeti için kuvayı milliyeyi âmil ve iradei milliyeyi hâkim kılmak esastır.*” ifadesi yer almaktadır. Dokuzuncu maddede ise, Şarki Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine üyelik şartı olarak Müslümanlık belirtilir: “*Bilcümle İslâm vatandaşlar cemiyetin azayı tabisindedir*”. Ayrıca 4-11 Eylül 1919 tarihleri arasında yapılan Sivas Kongresi’nde, Erzurum Kongresi’nde alınan kararlar genişletilmiş ve bu kongrede seçilen Heyet-i Temsiliye’ye Batı ve Orta Anadolu’dan gelen temsilcilerin de katılımıyla toplanan Sivas Kongresi daha ulusal bir Kongre havasına kavuşmuştur. Bu kongrenin beyannamesinde de yine Osmanlı ve İslâm vurgusunun devam ettiği görülmektedir. Yine aynı şekilde 28 Ocak 1920’de hazırlanan ve 24 Temmuz 1923’te imzalanan Lozan Andlaşması’nda ısrarla savunulan Misak-ı Milli kararlarında da (Çoker, 1994: 32) “...*Osmanlı İslam çoğunluğun yerleşik bulunduğu kısımların tamamı gerçekten ve hükmen hiçbir nedenle ayrılık kabul etmez bir bütündür*” (md.1) ve “*İslam Hilafetinin karargâhı, Osmanlı yüce saltanatının başkenti ve Hükümetinin merkezi İstanbul şehri ile Marmara Denizi’nin güvenliği her türlü bozukluğa karşı korunmalıdır...*” (md. 4) ifadeleri ile aynı vurgunun devam ettiği görülmektedir. Birinci Büyük Millet Meclisi’nde de saltanat ve hilafet, dolayısıyla Osmanlı ve İslam vurgusunun devam ettiği görülmektedir. Hatta Birinci Büyük Millet Meclisi 23 Nisan 1920’de Hacı Bayram Camii’nde kılınan Cuma namazı sonrasında dualarla açılmıştır.

İkincisi ise 1924 yılında başlayıp 1946 yılında çok partili siyasal hayata geçişin hemen sonrasında sona eren dönemdir. Çünkü 1946 yılı sonrasında aydınlar ve öğrenci grupları tarafından oluşturulan dernekler vasıtasıyla Erken Cumhuriyet döneminde oluşturulmaya çalışılan “milliyetçilik” anlayışına farklı yorumlar getirilmeye çalışılmıştır.

Kemalist milliyetçilik anlayışı, seküler bir kolektif tasavvur oluşturabilmek için daha çok etnik temalara başvurmuştur. Örneğin, dönemin tüm millet inşa araçlarında milli türeyiş destanı olan Ergenekon Destanı’nın temel figürü olan “bozkurt” kullanılmıştır. Bu tarihsel efsane de yaşayan bir efsane ile kaynaştırılmış ve “Gazi”, “En büyük baş”, “Büyük şef” ve nihayetinde “Atatürk” olarak Mustafa Kemal, tüm milletin babası, atası

yani Bozkurt olarak nitelendirilmiştir (Yıldız, 2004: 211). Cumhuriyet döneminin kuruluş yıllarında Türk aydınlarının, İslamcılık ve Osmanlıcılık yerine Türk milliyetçiliğini kabul ettikleri görülmektedir. Ancak Türklerin oturduğu veya geçmişte Osmanlı Devleti'nin egemenliği altında olan topraklar üzerinde herhangi bir talepte bulunulmamaktadır. İlk defa Misak-ı Milli ile teyit edilen sınırlar, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırları olarak kabul edilmiştir ve içinde Turanist öğeler yoktur. Ziya Gökalp, Yusuf Akçura, Tekin Alp ve Ahmet Ağaoğlu gibi Türkçü aydınlar da, Kemalist harekete katılmışlar, Turancılıklarını askıya alarak Anadolu temelli Misak-ı Milli sınırları içinde kalan yeni yapılanmaya destek vermişlerdir.

Bu dönemde aydınlar arasında sınırların belirlenmesi ile ilgili bir mutabakat olsa da milli kimliğin sınırlarının belirlenmesi hususunda ciddi problemler olduğu söylenebilir. Çünkü “milli kimlik”ten söz edebilmek için öncelikle bir millet söz konusu olmalıydı. Bu nedenle milletin nasıl tarif edileceği ile ilgili çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Akçura'ya göre teşkilatlanma halinde olan her millet mevcut şartlara ve hedef alınan amaca göre milleti tarif etmiştir. Öncelikle batıdan örnek göstererek, Almanlar ve Slavlar ırk ve lisanı yani tarihi mecburiyeti, Fransızlar arzu ve iradeyi yani ferdi hürriyeti, İtalyanlar arazi ve lisanı yani coğrafi ve tarihi mecburiyeti milletin meydana gelişinde ve devamında esas aldıklarını belirtmiştir. Ona göre ise “*millet, ırk ve lisanın esasen birliğinden dolayı içtimai vicdanında birlik hâsıl olmuş bir insan topluluğudur*” (1981: 4-5). Akçura'nın bu millet tanımından hareketle, millet oluşturma sürecinde ve devamında, Almanlar ve Slavların yaptığı gibi ırk ve dil temelli bir yapılanmanın altını çizdiği söylenebilir.

Bu dönemde Ziya Gökalp'in düşünceleri temel alınmış ancak, Gökalp'in yaklaşımından farklı olarak, ortak kimliğin kaynağı olarak İslam'ın yerini İslam öncesi geçmiş almıştır (Yıldız, 2004: 212). Anadolu tarihindeki Osmanlı geçmişinin görmezden gelinmesi ve Turancılık fikrinin önüne geçmek amacıyla bu dönemde Etiler ve Sümerlere vurgu yapılmaya çalışılmıştır. Cumhuriyetin ilk yirmibeş yılında Türk milliyetçiliği -küçük bir aydın zümrenin kabul edebileceği şekilde- rasyonalist, laik ve materyalist özelliklere sahipti. Oysa kitleler milliyetçiliği dinle bir tutarak benimsemişlerdir. Bu durum da biri halkın biri de aydınların olmak üzere iki farklı milliyetçilik anlayışının oluşmasına ve bunların birbiriyle çatışmasına sebep olmuştur (Karpat, 1996: 211).

Bunun en belirgin şekilde, Mustafa Kemal tarafından Afet İnan'a hazırlatılan Medeni Bilgilerde vurgulandığı söylenebilir. Medeni Bilgiler'de (2003: 24-28), Türk milletinin her kişinin, birtakım farklarla ve fakat genel olarak birbirine benzedikleri, bu farklılığın da ortak tarih ve ortak ahlaki değerlerle ortadan kalktığı belirtilmiştir. Oysa bir milletin oluşmasında din birliğine gerek yoktur¹. Mustafa Kemal'in (2003: 28);

“Türkler Arapların dinini kabul etmeden evvel de büyük bir millet idi. Arapların dinini kabul ettikten sonra, bu din, ne Arapların, ne aynı dinde bulunan Acemlerin ve ne de Mısırlıların vesairenin Türklerle birleşip bir millet teşkil etmelerine hiçbir tesir etmedi. Bilâkis, Türk milletinin millî rabitalarını gevşetti; milli hislerini, milli heyecanını uyuşturdu. Bu pek tabii idi. Çünkü Muhammed'in kurduğu dinin gayesi bütün milliyetlerin fevkinde, şamil bir Arap milliyeti siyasetine müncer oluyordu.”

Sözleri ile ifade ettiği durum aslında Mustafa Kemal'in ulus devlet oluşum sürecinde kurmaya çalıştığı ideolojinin temellerinin nereye dayandırıldığını da göstermektedir. Bu Erken Cumhuriyet dönemi politikalarının bir yüzüdür, diğer taraftan ise, modernleşme çabası içindeki hâkim görüşün dini tam olarak tarihe gömülmüş bir çağ dışılık olarak değil, her şey gibi modernleştirilmesi gereken bir olgu olarak gördüğü de söylenebilir. Lakin din ancak hurafelerden arındırıldığında, toplumsal ahlak ve vicdanları tertipleyecek bir kurum olarak iş görebilirdi (Bora, 2007: 118).

3 Mart 1924 tarihinde kurulan Diyanet İşleri Başkanlığı ile 30 Kasım 1925 tarihinde *Tekke ve Zaviyeler ile Türbelerin Kapatılması ve Türbedarlar ile Bazı Ünvanların Men ve İlgasına Dair* Kanun çıkarılması sonucunda devlet merkezli bir din politikası yürütülmeye çalışılmıştır. Ayrıca yine bu dönemde Mustafa Kemal'in Kuran tefsiri ve tercümesi ile hadis çalışması yaptırdığı da belirtilmelidir. Mustafa Kemal, her iki çalışma için Meclis kararı çıkartarak, özel bütçe ayırmıştır. Kuran tefsiri için Elmalılı Hamdi Yazır'ı, Kuran tercümesi için Mehmet Akif Ersoy'u, hadis çalışması için ise Babanzade Ahmet Naim Bey'i görevlendirmiştir. Ancak Mehmet Akif Ersoy tercümeden vazgeçince Elmalılı Hamdi hem tefsir hem tercüme yapımıştır. Hadis

¹ Medeni Bilgiler, ilk olarak Prof. Dr. A. Afet İnan tarafından “Vatandaş İçin Medeni Bilgiler” adıyla 1930 yılında yayınlanmış ve 1931'de ortaokullarda ders kitabı olarak okutulmuştur. Ancak bu metinlerin Mustafa Kemal tarafından kaleme alındığı orijinal metinlerden anlaşılmaktadır. Bu belgeler daha sonra Mustafa Kemal'in vefatının 25. Yılında Türk Tarih Kurumu'nun düzenlediği konferanslar dizisinde “Atatürk'ün Vatandaşlık Hak ve Vazifeleri Üzerindeki Düşünceleri” olarak sunulmuştur. 1969 yılında ise Türk Tarih Kurumu tarafından bu çalışma “Medeni Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları” adıyla Prof. Dr. A. Afet İnan imzasıyla yayınlanmıştır. Ancak Türk Tarih Kurumu 1969'daki ilk baskıda da 1988 yılındaki ikinci baskıda da kitabın bazı bölümlerini sansürlemiştir. Sansürlenmiş kısımlar ise genelde Mustafa Kemal'in din konusundaki görüşlerinin bulunduğu kısımlardır. Daha sonra 2003 yılında kitap Örgün Yayınevi tarafından yeniden basılmış ve bütün kısımlara yer verilmiştir. Bu konuda bkz. (Atatürk, 2003).

çalışmasını 3 yıl sürdüren Babanzade Ahmet Naim Bey vefat edince, yarım kalan çalışmayı Kamil Miras yürütmüştür. Kuran tefsiri ve tercümesi, 'Hak Dini Kuran Dili' adında 9 ciltlik tefsir ve tercüme olarak yayınlanmıştır. Hadis çalışması ise "Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecridi Sarih Tercümesi" adıyla 1935'te yayınlanmıştır. Bu durum devlet kontrolünde ve Sünni inanca daha yakın modernleştirilmeye çalışılan bir İslam anlayışının erken Cumhuriyet dönemi tarihinde benimsendiğinin en belirgin göstergesi olarak ileri sürülebilir.

Resmi ideoloji de Türkçülük öğelerini kullanmış ya da kullanılmasına izin vermiştir. Böylece oluşan Türkçülüğün de farklı bir ideoloji olarak konumlanması ve resmi tarih tezinin dışına çıkılması engellenmeye çalışılmıştır. Ancak bu politika gençler arasında şoven duyguların oluşmasına da yol açmıştır. Nitekim Nihal Atsız'ın Atsız Mecmua'sındaki (1931-1932) ırkçı yayınlar büyük ilgi görmüştür (Okutan, 2004: 86). Yine bu dönemde Reha Oğuz Türkkan tarafından çıkarılan Ergenekon Dergisi'nde de (1938-1939) ırkçı temalara rastlanmaktadır.

Kemalist milliyetçilik anlayışının iki farklı boyutu bulunduğu söylenebilir. Bunlardan ilki dış ilişkilere, ikincisi ise içeriye yöneliktir. Kemalist milliyetçilik dışta irredentist olmayan bir anlayışa sahiptir¹. Mustafa Kemal Atatürk'ün "yurtta sulh cihanda sulh" sözü bu anlayışı en iyi şekilde açıklamaktadır. Kemalist milliyetçilik içte ise millet kavramına yeni bir anlayış getirmeye uğraşmaktadır (Köker, 2004: 149-150).

Ernest Gellner "milletlerin olmadığı yerde milliyetçilik onu icat eder" demektedir (2008). Kemalizmle de çok milletli bir devletten yeniden yapılanmış tek bir milletin egemen olduğu yeni bir siyasal yapıya geçiş sağlanmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede, bu milletin ortak bir siyasal varlık (üniter devlet) ortak bir dil, ortak bir vatan, ortak bir ırk ve köken, tarihsel ve ahlaki akrabalık bağları etrafında birleşmesi için çabalanmıştır. Ancak bu yeni millet tanımının içinde din yoktur. Türklük ırksal bir kategori olarak belirtilmemekte, daha çok rızaya dayalı bir temele oturtulmaktadır. Hukuki olarak da, 1924 Anayasası'nın 88. maddesinde, "Türkiye'de din ve ırk ayırt etmeksizin

¹ Irredentist kavramı daha önce kaybettiği toprakları isteyen anlamına gelmektedir. Osmanlı Devleti'nin Afrika'dan Balkanlar'a oldukça geniş bir coğrafyada hüküm sürdüğü düşünülürse, Kemalizmin sadece Anadolu topraklarını kapsayan ve Misak-ı Milli ile belirlenen sınırlar içinde kalması onun irredentist olmadığının en önemli kanıtıdır.

vatandaşlık bakımından herkese “Türk” denir.¹” İbaresine yer verilmesi de bunun en belirgin kanıtıdır (Kili ve Gözübüyük, 1985: 128; Tanör, 2006: 309-310). Ne var ki milli birliği tehdit eden durumlarda Türklük, kapsamı derhal daraltılarak dışlayıcı bir kategoriye dönüştürülmektedir (Çelik, 2004: 84).

Kısacası Kemalist milliyetçilik anlayışı da tıpkı halkçılık anlayışında olduğu gibi homojen bir toplum yaratmayı hedeflemektedir. Bu toplumda farklılıkların var olmasına ve ifade edilmesine imkân tanınmamaktadır. Bu nedenle Kemalizm’in demokrasiden daha çok milli birlik ve bütünlüğün sağlanması için uğraştığı söylenebilir. Kemalizm’in kendisini modernleşmiş rasyonel laik siyasal topluluğun oluşturulmasının bir aracı olarak sunması ve kendini buna adanması, ulus olabilmenin, bu anlamda milliyetçi olmak da yurttaş olabilmenin ön koşulu haline gelmektedir. Bu özdeşlikler zinciri ise beraberinde meşruiyet sorununu getirmektedir. Çünkü geleneksel olanın yok sayılması, çabuk ve derin çatışmaları uyandırır. Bu nedenle modernleşme projesinin meşruiyetini sağlamak sorunu Kemalistleri, tarihe ve etnik kökenlere dönmeye zorlamıştır (Çelik, 2004: 84-85). Bu çerçevede Türk ulusunun tarihi ve etnik kökenleri üzerinde, devlet kurumlarında araştırmalar başlatılmıştır. Bunun somut yansıması olarak da, bu dönemde Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu’nun kuruluşunu ve bu kurumlarda üretilen Türk Tarih Tezi ve Güneş Dil Teorisi’ni gösterebiliriz.

Türk etnisitesi, Kemalist milliyetçilik içinde giderek merkezi bir konuma sahip olmuştur. Kemalizm, Türk milli kimliğinin etnik-soya dayalı sınırlarını belirlemede, ırkı kurucu bir unsur olarak tanımlasa da hiçbir zaman sistematik bir ırkçılık politikası gütmemiştir. Kısacası Kemalist milliyetçilik, ırkçı değil etnisisttir, etnoseküler bakımdan farklı kalmak isteyenlere karşıdır ve etnik farklılıkları milli farklılıklara dönüştürdüğü için etnik farklılıkları tanımayı reddetmiştir. Bu nedenle, Kemalist milli bütünlüşme sürecinde asimilasyon, tehcir gibi etnik yöntem stratejileri uygulanmıştır (Yıldız, 2004: 228).

Türkiye’de Kemalist milliyetçilik geleneği içinden gelen, fakat zaman içerisinde Kemalizmin toplumla sağlam bağlar kuramadığının farkına vararak gelenekle ilişkisini yeniden kurması gerektiği sonucuna ulaşan fikirler 1930’lu yılların ikinci yarısından

¹ 1924 Anayasası’nın 88. maddesinin ilk fıkrasının orijinal metni “*Türkiye ahalisine din ve ırk farkı olmaksızın vatandaşlık itibarıyla (Türk) itlak olunur*” şeklindedir (Kili ve Gözübüyük, 1985: 128).

itibaren ortaya çıkmıştır. Peyami Safa, Hilmi Ziya Ülken, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Mustafa Şekip Tunç gibi isimlerin bu doğrultudaki arayışları mevcuttur (Taşkın, 2003: 383). Çok partili siyasal hayata geçişin hemen ardından kurulan derneklerle de örgütlü bir şekilde bu fikirleri yaymaya ve uygulamaya çalışmışlardır.

2.2.2. Cumhuriyet Dönemi Türk Milliyetçiliğinin Dönüşümü: Türk-Batı Sentezinden Türk İslam Sentezine Türk Milliyetçiliği

Cumhuriyetin ilk yıllarında uygulanan farazi Türk ırkına dayalı milliyetçilik anlayışı, kültürün içinden dini çıkararak bir laiklik anlayışıyla desteklenmiştir. Bu durumun neticesinde çok partili siyasal hayata geçişin hemen ardından özellikle gençlik teşkilatı olarak birçok milliyetçi dernek ile birlikte 1931 yılında kapatılan Türk Ocağı 1949'da yeniden kurulmuş; Kemalist milliyetçiliğin aşırılıklarına karşı bir tepki yükselmiş ve Osmanlı mirasına yönelik ilgi artmıştır. Yeni bir kültürel sentez yaratılmış, hatta Türklüğün yeniden tanımlanmasının yolu açılmıştır.

Egemen siyasal kültürün karşısında alternatif bir siyasal kültür geliştirmeye çalışan bu sosyal hareketler¹, tek parti döneminde uygulanan politikaları değiştirmeye ve kendi siyasal görüşlerini siyasal alanda uygulamaya çalışmışlardır. Temel olarak komünizmi en büyük tehlike olarak gören ve bu nedenle komünizm propagandası yapan aydınlarla ve siyasilerle mücadele etmeye çalışan bu dernekler 1951 yılında bir birliktelik oluşturma düşüncesinden hareket ederek önce Milliyetçiler Federasyonu'nu, sonrasında ise Türk Milliyetçiler Derneği'ni kurmuşlardır. Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde çok partili siyasal hayata geçiş süreci incelenmeye çalışılacak ve bu derneklerde görev yapan dönemin genç üniversite öğrencileri ile seminer ve toplantılara katılan öğretim üyelerinin daha sonra Aydınlar Ocağı'nın kuruluşunda da önemli görevlere geldikleri göz önünde bulundurularak bu derneklerden kısaca bahsedilecektir.

2.2.3. 14 Mayıs 1950: Beyaz Devrim

II. Dünya Savaşı sonrasında tüm dünyada otoriter ve totaliter ideolojiler son bulmuş, bunun yerine liberal ve demokratik değerler yükselmiştir. S. Huntington bu gelişmeyi

¹ Sosyal hareketler en genel ifadeyle, bir grup insanın ortak bir amaç etrafında, uzun veya kısa bir zaman dilimi içinde bir araya gelmesi; ortak bir kimlik ve faaliyet yaratmasıyla oluşmaktadırlar (Sanlı, 2005: 11-12).

ikinci demokratikleşme dalgası olarak adlandırmıştır.¹ Türkiye bu aşamada tam bir yol ayrımında kalmış ve seçimini demokratikleşme yolunda yapmıştır. Türkiye’de çok partili siyasal hayata geçişin ilk partisi 7 Temmuz 1945 tarihinde Nuri Demirağ’ın kurduğu Milli Kalkınma Partisi’dir. Ancak genelde çok partili siyasal hayata geçişin başlangıcı olarak 7 Ocak 1946’da Demokrat Parti’nin (DP) kurulması gösterilmektedir². Bunun sebeplerinden biri, DP’nin kurulmasıyla birlikte ülkede 1923’ten beri süregelen³, Cumhuriyet Halk Partisi’nin (CHP) devletçi ve monist yönetim anlayışının sona ermesi ve DP’nin parti politikasında yer alan liberal anlayışın ülke yönetimine hâkim olmasıdır (Yazıcı, 1997: 52).

¹ Huntington’a göre 1820’li yıllarda ABD’de erkek nüfusun büyük bir kısmına oy hakkı tanınması birinci dalga olarak adlandırılabilir. Bunun ters dalgası İtalya’da Mussolini’nin 1922’de İtalyan demokrasisini yıkmasıdır. İkinci dalga, İkinci Dünya Savaşı’nı demokratik ülkelerin kazanmasıyla başlar ve 1960’lı yılların başında Latin Amerika’da bazı Asya ülkelerinde diktatör rejimlerin doğmasıyla başlayan ters dalga sonucu sona erer. Üçüncü dalga ise 1974 yılında İspanya, Portekiz ve Yunanistan’da demokratik rejimlerin kurulmasıyla başlar; ancak bunun ters dalgası henüz bilinmemektedir (Huntington, 1996).

² Hükümet tarafından Ocak 1945’te TBMM’ye gönderilen Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu tasarısının, Mayıs ayında görüşülmesi esnasında ciddi tartışmalar olmuş ve ilk muhalefet kendini göstermiştir. Mecliste ikili bir yapı ortaya çıkmış, bir kesim alınacak önlemlerle Türkiye’yi bağımsız bir mülk sahibi köylüler cumhuriyetine dönüştürmek ve toprak sahipleri ile savaş zenginlerinin gücünü kırmak isterken diğer kesim ise buna karşı çıkmıştır. Tasarıyı eleştirenler hükümete, biri ekonomik diğeri anayasal olan iki nedenle saldırmışlardır. Onlara göre toprak reformu bütün olumsuz sonuçlarıyla birlikte üretimde azalmaya yol açacaktı ve böylece anayasanın garanti altına aldığı özel mülkiyet ilkesi de ihlal edilecekti (Ahmad, 2002: 134). Daha sonra 7 Haziran 1945’te CHP içerisinde Celal Bayar, Refik Koraltan, Adnan Menderes ve Fuat Köprülü tarafından verilen ve “Dörtlü Takrir” olarak adlandırılan takrir ile de muhalefet harekete geçtiğini belli etmiştir. Takrirden 1924 Anayasası’nın aslında demokratik niteliklere sahip olduğu; fakat harp zamanının şartları nedeniyle bu anayasada bazı sınırlamalara gidildiği belirtilmiştir. Ancak artık harp koşulları ortadan kalkmış ve dünya ülkelerinin birçoğu demokratikleşmeye başlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti de bu duruma kayıtsız kalamazdı ve bir an önce demokratik sistemin bir gereği olan çok partili siyasal hayata geçilmeliydi. Sonuç olarak, Dörtlü Takrir CHP Parti Meclisi’ne verildi ve burada reddedildi. Böylelikle bir bakıma, muhalefet partisinin kurulması da hızlandırılmış oldu (Ahmad, 1994: 26-27; Dursun, 2001: 14-15; Karpat, 1996: 130-131). Önce Menderes, Köprülü ve Koraltan partiden ihraç edildi, daha sonra da Bayar Meclis’teki görevinden istifa etti.

³ Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kuruluş yıllarında da çok partili siyasal hayata geçiş denemeleri olmuş; ancak her biri başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Kasım 1924’te kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Şeyh Said İsyanı sonrası kapatılmıştır. Daha sonra Ağustos 1930’da Fethi Okyar tarafından kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın (SCF) ise Ekim 1930’da yapılan yerel seçimlerden yeni kurulan bir partiye nazaran başarılı sayılabilecek bir sonuçla çıkması neticesinde büyük bir şaşkınlık yaşanmıştır. Fethi Okyar, TBMM’de belediye seçimlerine fesat ve yolsuzluk karıştırdığı gerekçesiyle Dahiliye vekili Şükrü Kaya Bey’e karşı bir gensoru önergesi vermiş ve 15 Kasım’da ateşli tartışmalardan sonra, bakan 10 muhalife karşı Meclis’in çoğunluğunun güvenoyunu almıştır. Bu olumsuz gelişmeler karşısında Fethi Okyar 17 Kasım 1930’da Dahiliye Vekaletine gönderdiği dilekçeyle SCF’yi kapattığını açıklamıştır (Tuncay, 2005: 271-275). Böylece CHP kurulduğu 1923’ten 1945’e kadar ülkede tek parti olarak hüküm sürmüştür.

Diğer bir sebep ise DP'nin "toplum"un desteğini de arkasına alarak, çok kısa zamanda iktidara gelmesidir.¹

DP kurulduktan sonra ilk aylarda yavaş bir gelişme seyretmiş ve ülkedeki mevcut altmış üç vilayetten on altısının vilayet merkeziyle, otuz altı kaza merkezinde ve sayısı belirsiz köyde şubeler açmıştır (Karpaz, 1996: 135). DP'nin tüm muhalif hareketleri bünyesinde toplaması CHP kanadında tedirginlik yaratmış ve 1947 yılında yapılacak olan yerel ve genel seçimler bir yıl erkene alınmıştır. DP, 26 Mayıs 1946 tarihinde yapılacak yerel seçimlere, antidemokratik kanunların kaldırılmamasını ve iktidarın gerçek bir muhalefetin gelişmesini önlemek niyetiyle hareket etmesini gerekçe göstererek katılmamıştır (Dursun, 2001: 16; Karpaz, 1996: 138; Yazıcı, 1997: 55).

DP'nin kurulmasıyla birlikte çok fazla oy kaybeden Milli Kalkınma Partisi ise ilk önce yerel seçimlere katılma kararı almıştır; ancak bu parti de seçim günü hükümeti taraf tutmakla suçlayarak seçimlerden çekilmiştir (Karpaz, 1996: 138). Bunun yanı sıra DP, örgütlenmesini hâlâ tam olarak tamamlayamamış olmasına rağmen, 21 Temmuz 1946'da yapılan genel seçimlere katılmıştır. Buna mukabil, DP'nin liberal siyasi stratejisine kayıtsız kalamayan CHP, halka demokratikleşen bir CHP sunma gayreti ile tek dereceli seçim usulünün benimsenmesi, Basın Kanunu'nun hükümete gazete kapatma yetkisini veren hükmünün kaldırılması ve üniversitelere özerklik tanınması gibi hususlarda birtakım düzenlemeler getirmiştir (Ahmad, 1994: 53; Yazıcı, 1997: 55)

Seçimlerden bir süre önce çıkarılan 4918 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu tek dereceli bir sistem öngörmekteydi. Yine bu kanuna göre oy verme açık, oyların tasnifi ise gizli yapılacak ve seçimler belediye meclisi üyelerinden oluşan seçim kurullarının denetiminde olacaktı. Cumhuriyet döneminde birden çok partinin katıldığı ilk genel seçimlere bu şartlar altında gidilmiştir. Sonuçta, doğal olarak, CHP seçimleri kazanmış; ancak DP de meclise 68 milletvekili göndererek büyük bir başarı göstermiştir (Dursun, 2001: 17).

¹ Türk siyasal hayatını merkez-çevre ilişkileri yönünde açıklamaya çalışan Şerif Mardin' e göre; DP'nin iktidara gelmesi bir bakıma siyaset sahnesinde çevrenin de etkili olmasına neden olmuştur. Burada, DP'nin din kurumuna verdiği önemin de onu iktidara taşımakta yadsınamaz bir gerçek olduğu unutulmamalıdır. DP'den sonra onun çizgisinde devam eden partiler bu misyonu devam ettirmişlerdir (Mardin, 1995b: 34-76).

14 Mayıs 1950 genel seçimleri ise muhalefetin baskısıyla değiştirilen yeni seçim kanunu doğrultusunda yapılmıştır. Bu yeni düzenlemeye göre, seçimler yargı denetimi altında ve “gizli oy” “açık tasnif” yöntemi ile yapılacaktı. Sonuçta halkın büyük bir çoğunluğu oy verdi ve bu oyların %53,3’ünü alarak DP seçimi kazanmış CHP ise %39,9’da kalmıştır. Millet Partisi (MP) %3,1, Bağımsızlar ise 4,8 oranlarında oy almışlardır. Meclis’te DP’nin 420 milletvekili, CHP’nin 69 milletvekili, MP’nin 1 milletvekili vardı ve 1 milletvekili de bağımsız olarak bulunmaktaydı (Dursun, 2008: 381). Ezici çoğunlukla DP’li olan Meclis’te Celal Bayar Cumhurbaşkanı olarak seçilmiş ve o da Adnan Menderes’i Başbakan olarak atamıştır.

1950 sonrasında oluşan yeni siyasal tablo halk ve milliyetçi muhafazakâr aydınlar tarafından coşkuyla karşılanmış ve bu dönem Beyaz Devrim olarak nitelendirilmiştir. Yalçın’a göre (1992: 13-15), milli mücadele dönemi Türk İslam sentezi düşüncesinin şahlanmış somut bir örneğidir. Ancak tamamen Türk’e has İslami inanç, töre ve adetlerle başlatılan ve 1920-1923 yılları arasında faaliyet gösteren Birinci Büyük Millet Meclisi’nin yapısında kendisini bulan bu hava 1923 yılında yapılan seçimlerle oluşturulan İkinci Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne girememiştir. Bu durum da Tek Şefli, tek partili ve tek fikirli yeni bir rejimin ortaya çıkmasına ve Türk’e has İslami değer ve fikirlerin hâkim olduğu liderler kadrosunda hızlı bir tasfiye süreci yaşanmasına zemin hazırlamıştır. Sonuçta Batıya karşı savaş meydanında kazanılan zafer, kurucu kadroların batılı fikirlere sahip çıkması ve bunları uygulanması ile adeta sosyal ve siyasal alanda kaybedilmiştir. Osmanlı devri aydınlarındaki üç farklı görüş (Türkçülük, İslamcılık, Batıcılık) yerini CHP ile radikal Batıcı aydınların iktidarına bırakmıştır. Türkçülerin fikir yuvası olan Türk Ocakları’nın dahi kapatılması ve yerine halka ve aydınlara Batılı düşünme ve davranmanın fikrî ve pratik yönlerini öğretmek için Halkevleri’nin kurulması bu dönemde yaşanan baskıya bir örnektir.

Yalçın (1992: 14-15), bu dönemi şoven milliyetçilik dönemi olarak nitelendirmektedir ve bunu takip eden dönem olarak da 1938- 1950 yıllarını kapsayan Milli Şef dönemini göstermektedir. Bu dönemde ırkçı, şoven milliyetçilik yerine Anadolu medeniyetleri, Anadolu’da yaşamış eski milletler topluluğundan yeni bir millet oluşturma görüşü ortaya atılmıştır. Batı kültüründe olduğu gibi, eski Yunan ve Latin düşünce, fikir ve sanat değerleri ile irtibat aranmıştır. İkinci Dünya Savaşı’nın sıkıntılı, yokluk yıllarında

hümanist görüşler yanında Köy Enstitüleri'nin kurulması ve Marksist-ateist kadroların yetiştirilmesi de bu dönemde olmuştur.

2.2.4. Çok Partili Siyasal Hayata Geçiş Sonrası Kurulan Milliyetçi Dernekler

1945 yılında çok partili siyasal hayata geçişle birlikte tek parti döneminin bu tek tipleştirici ve baskıcı yönetim tarzının sona ermesiyle birlikte milliyetçi mukaddesatçı çizgi de kendini ifade imkânı bulmuştur. Bu dönemde, Milliyetçi-mukaddesatçı akımın kendisini ifade ettiği Millet, Orhun, Kopuz, Büyük Doğu, Hareket vb. birçok dergi yayın hayatına başlamıştır. Yine bu dönemde Ali Hatiboğlu, Rahmi Eray, Bahadır Dülger, F. Kadri Timurtaş, Turgut Atasoy, Fethi Gemuhluoğlu, Said Bilgiç, Kubilay İmer, M. Emin Alpkan, Bekir Berk, Mehmed Turgut, Şadi Pehlivanoglu, İrfan Atagün ve Ömer Öztürkmen gibi aydınların içinde yer aldığı dernekleşme ve teşkilatlanma tecrübeleri de ön plana çıkmıştır.

Özellikle, 1950 sonrasında Demokrat Parti'nin seçimleri kazanması ile Güngör'ün ifadesiyle, inkılâpçılık cereyanı memleketin meselelerini çözmekte başarısız kalmış ve bu cereyanı temsil eden kadro millet tarafından tasfiye edilmiştir. İnkılâpçılar, Türk milletini tanımadan onu bir ideal olarak benimsedikleri Batı medeniyeti kalıbı içine sokmaya çalışmışlar, fakat Türk milletinin kültürel temellerini oluşturan İslamiyet ve Türklüğün birbirinden ayrı düşünülmemeyeceğini anlayamamışlardır (1982: 151). Özellikle gençlik hareketi olarak başlayan milliyetçi hareketler ve örgütlendikleri dernekler, o dönem gençlerinin bir arayışının ürünüdür ve bu derneklerde yetişen gençler ileride topluma yön veren aydınlar olarak ortaya çıkmışlardır.

2.2.4.1. Milli Türk Talebe Birliği

Milli Türk Talebe Birliği'nin (MTTB) ambleminde ve tabelalarında kuruluş tarihi 1916 olarak belirtilse de esasında, 1929 yılına kadar çok fazla faaliyet gösterememiştir (Oruç, 2005: 15; Duman ve Yorgancılar, 2008: 35; Okutan, 2004: 25). MTTB, özellikle 1929 yılında Tevfik Celal (İleri) başkanlığında, 1933'ün sonlarına kadar devam edecek olan aktif bir döneme girilmiştir (Okutan, 2004: 25). Bu nedenle Darendelioğlu (1968: 59) MTTB'nin kuruluş tarihi olarak 1929 yılını vermektedir.

Tek parti döneminde, MTTB rejimin ve Kemalist ilkelerin savunucusu olmuştur. Her türlü sosyal ve siyasal faaliyetin kontrolünü eline alan tek parti yönetimi, siyasal

iktidarla hemen hemen aynı değerleri paylaştığından olsa gerek 1936 Hatay Mitingi'ne kadar kapatılmamıştır. Hatay'da yaşayan Türklere zulüm yapıldığı gerekçesiyle yapılan mitingle birlikte, siyasal iktidardan bağımsız da hareket edebileceklerini gösterdiklerinden MTTB kapatılmıştır (Duman ve Yorgancılar, 2008: 52-54; Oruç, 2005: 15).

Bu tarihten sonra 10 yıl boyunca MTTB'nin faaliyetleri durdurulmuştur. 1945 sonrası çok partili siyasal hayata geçişle birlikte oluşan demokratik ortamda tıpkı diğer milliyetçi muhafazakâr öğrenci hareketleri gibi 1946 yılında Türk Talebe Birliği adı ile faaliyete başlamıştır. Daha sonra 1947 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla "milli" kelimesi eklenmiştir. Birlik 1960 yılına kadar geçen dönemde daha önceki dönemlerden daha pasif bir şekilde faaliyet gösterse de yeni dönemde zihniyet olarak diğer dönemden önemli farklılıklar vardır. Çünkü yeni dönemde MTTB önceki dönemine hâkim olan milliyetçi/özcü ve Turancı çizgisinden uzaklaşmış ve yüzünü Anadolu'ya dönen milli/manevi değerlere önem veren yeni bir milliyetçilik anlayışına yönelmiştir (Okutan, 2004: 101-103). Kısaca belirtmek gerekirse, 1945 sonrasında oluşan bütün milliyetçi gençlik örgütleri gibi MTTB de milliyetçi muhafazakâr çizgiye yönelmiş ve ciddi bir komünizm düşmanlığı benimsemiştir.

27 Mayıs 1960 askeri müdahalesi sonrasında MTTB'de önemli bir yönetim boşluğu baş göstermiştir. Ancak Mayıs 1961'de Faruk Narin'in genel başkan olması sonrasında bir toparlanma sürecine girilmiş, 1963'te Yüksel Çengel, 1965'te Rasim Cinisli, 1967 yılında ise İsmail Kahraman yönetime gelmiştir. 1965 yılına kadar MTTB'ye, DP karşısında CHP'li bir sol anlayış hâkim olmuştur (Okutan, 2004: 133). MTTB'de Türk İslam sentezi düşüncesinin hakim olduğu dönem ise 1965 yılında Rasim Cinisli'nin genel başkan olması ile başlatılabilir. Türk İslam Sentezi düşüncesi 1967'de İsmail Kahraman'ın genel başkanlığında devam etmiştir. 1969'da Burhanettin Kayhan'ın Genel Başkanlığı ile başlayan ve 1979 yılında Haşmet Oğuzalp'in genel başkanlığa geldiği dönem ise İslamcı dönem olarak nitelendirilmektedir¹.

Burhan Kayhan ile birlikte MTTB, Milli Selamet Partisi (MSP) ile aynı görüşleri paylaşan bir örgüt haline dönüşmüştür. Hatta MSP'nin etkisi altındaki Akıncılar

¹ Bu konuda bkz (Doğan ve Yorgancılar, 2008).

Derneği'ne MTTB'lilerin büyük bir bölümünün katılımı gerçekleşmiştir. Neticede 12 Eylül 1980 sonrasında kapatılan MSP gibi MTTB de kapatılmıştır (Okutan, 2004: 200).

1980 sonrasında ise, İsmail Kahraman öncülüğünde MTTB'lileri birleştirmek amacıyla İstanbul'da Birlik vakfı kurulmuş ancak önemli bir faaliyet gösterememiştir. MTTB, 16 Aralık 2006 tarihinde de yine İsmail Kahraman öncülüğünde, yaşları bir hayli ilerleyen ve öğrenci olmayan birçok eski bürokrat tarafından, yeniden kurulmuştur (Duman ve Yorgancılar, 2008: 282). Eski günlerindeki gibi çok faal olmasa da halen bir gençlik örgütü olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

MTTB'nin özellikle çalışma açısından da büyük önem taşıyan kısmı Rasim Cinisli ve İsmail Kahraman'ın genel başkanlığı dönemi olan 1965-1969 dönemidir. Bu dönemde 10-12 Şubat 1967'de Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) Milliyetçiler I. Büyük Kurultayı'nı düzenlemiştir. Yine MTTB tarafından 23 Mart 1968'de Bursa'da Milliyetçi Teşekküller İstişare Kurultayı Tertip Komitesi toplantısı yapılmıştır. Kısacası MTTB bu tarihler arasında milliyetçi muhafazakâr aydınlar arasında bir birlik oluşturulması için yapılan Kurultay ve toplantılara bir gençlik hareketi olarak katılmış ve destek vermiştir.

2.2.4.2. Türk Kültür Ocağı

Türk Kültür Ocağı, 1946'da üniversite öğrencileri tarafından kurulan bir gençlik teşkilatıdır. Kurucuları arasında Cevdet Akçalı, Turgut Atasoy, Faruk Sükan, Kemal Bozkurt, Asım Salih, Orhan Özil, İhsan Çirkinioğlu yer almaktadır. Türk Kültür Ocağı'nın, Türklüğü milletlerarası camiada her bakımdan ileri hale getirmek için; Türk milliyetçiliğini yaymak, Türk kültürünü dil, tarih, edebiyat, güzel sanatlar, halk bilgisi, gelenek, ahlak, hukuk ve iktisad gibi çeşitli yönlerden incelemek, manasını belirtmek ve fikir âlemine yayarak idamesine çalışmak, Türkler arasında içtimai tesanüt fikirlerini yaymak, Türk ahlak ve geleneklerine uygun yaşamayı ve milli mukaddesata hürmeti telkin etmek, milliyetçiler arasındaki bağları kuvvetlendirmek gibi amaçlara hizmet etmek için kurulduğu belirtilmektedir (Darendelioğlu, 1968: 154-155). Türk Kültür Ocağı Anadolu'nun hiçbir yerinde şube açmamıştır. Ocağın üyeleri daha sonra 1950 yılında Milliyetçiler Federasyonu ve sonrasında Türk Milliyetçiler Derneği'nin kurulmasında öncülük etmişlerdir.

2.2.4.3. Türk Kültür Çalışmaları Derneği

Türk Kültür Çalışmaları Derneği, 3 Eylül 1946 yılında İstanbul'da yine üniversiteli gençler tarafından milli kültürü korumak amacıyla kurulmuştur. Derneğin ilk toplantısına katılan isimler, Behran Atamer, Müfid Adil Çulcuoğlu, Kemal Şahin, Kemal Göksel, Ahmet Mirkelamoğlu, Rıza Serhatoğlu, Ali Gür, M. Ali Tuna, Necati Balaşoğlu, Celal Sungur, Doğan Can, Ömer Tekinoğlu, Fethi Gemuhluoğlu, Ziya Işıldak, Namık Tekin Turan, Osman Nedim Tuna, K. Abbas Altunkaş, Bülent Olcay ve İlhan Darendelioğlu'dur. Dernek bünyesinde birçok konferans ve seminerler düzenlenmiş ve bu toplantılara Mirza Bala, Cafer Seydahmet Kırimer, İsmail Hami Danişmend, Zeki Velidi Togan, Mükrem Halil, M. Halit Bayrı gibi dönemin önemli milliyetçi muhafazakâr isimleri katılmışlardır (Darendelioğlu, 1968: 158-160). Türk Kültür Çalışmaları Derneği de Anadolu'nun hiçbir yerinde şube açmamıştır. Dernek daha sonra Milliyetçiler Federasyonu'na dâhil olmuş ve Türk Milliyetçiler Derneği kurulduktan sonra da kapanmıştır.

2.2.4.4. Türk Gençlik Teşkilatı

Türk Gençlik Teşkilatı ise, 1947 yılında Türk Kültür Ocağı ve Türk Kültür Çalışmaları Derneği'nin faaliyetlerini ağırbaşlı, durgun ve pasif olarak nitelendiren bazı üniversite öğrencileri tarafından kurulmuştur. Diğer iki dernekten farklı olarak da Anadolu'ya yayılmış ve 1950'de Milliyetçiler Federasyonu'na dahil olduğunda da yaklaşık 40 şubeye ulaşmıştır. Kurucuları arasında Necati Tanrikulu, İrfan Atagün, Kubilay İmer, Yusuf Ziya İnan, M. Emin Alpkan, Ömer Öztürkmen, Mehmet Metin Ören, Erdoğan Özbenli, Şadi Pehlivanoglu, Hasan Karahan, Erdoğan Okçu, Gökhan Evliyaoğlu, Cahit Çakmak, Orhan Özer, Tuğrul Önder, Celal Erçikan, Remzi Sakarya, Kemal Cabioglu, Sami Binicioğlu, Galip Erdem ve Arslan Topçubaşı gibi isimler yer almıştır (Darendelioğlu, 1968: 161-162).

2.2.4.5. Milliyetçiler Federasyonu

Milliyetçiler Federasyonu, 1950 yılında milliyetçi kuruluşların ortak hareket etme düşüncelerinden yola çıkılarak, Türk Kültür Ocağı, Türk Gençlik Teşkilatı, Türk Kültür Çalışmaları Derneği, Türk Kültür Derneği, Kayseri Türk Kültür Birliği ve Genç Türkler Cemiyeti temsilcilerinin katılımıyla oluşturulmuştur. Federasyon başkanlığına seçilen

Bekir Berk temel amaçlarının, Türk gençliğini temsil etmek ve komünizme karşı mücadele etmek olduğunu belirtmektedir.

Arif Nihat Asya, Nurettin Topçu ve İsmet Tümtürk gibi isimlerin konferanslar verdiği Federasyon ilk büyük kurultayını 1951 yılında yapmış ve bu kurultayda, Federasyonun kuruluşundan itibaren, milliyetçiliğin herhangi bir partinin malı olmadığı, partiler üstü bir dava olduğu ve bu dava için bütün vatanseverlerin bir safta toplanmalarının gerektiğini duyurduğu ifade edilmiştir. Ayrıca federasyonun türlü ithamlara maruz kalan Müslüman Türk çocuklarının koruyucusu ve türlü iftiralara uğrayan milliyetçilik cereyanının müdafii olduğu vurgulanmıştır. Yine bu kurultayda federasyona bağlı bütün dernekler kendilerini feshederek bir tek teşekkülde birleşmeye karar vermişlerdir (Darendelioğlu, 1986: 225-230). Neticede de Türk Milliyetçiler Derneği kurulmuştur.

2.2.4.6. Türk Milliyetçiler Derneği

1951 yılında Milliyetçiler Federasyonu'nun ilk büyük kurultayında Türk Kültür Ocağı, Türk Kültür Çalışmaları Derneği, Genç Türkler Derneği ve Türk Kültür Derneği'nin birlikten kuvvet doğar düsturundan hareketle kendilerini feshederek Türk Milliyetçiler Derneği adı altında birleşmeye karar vermeleri ile kurulmuştur. İlk idare heyeti toplantısında derneğin başkanlığına Haluk Karamağaralı, Başkanvekilliğine Abdulhadi Toplu, Genel Sekreterliğe Erhan Löker, Muhasipliğe Necati Torun, üyeliğe de Abdullah Savaşçı seçilmişlerdir. İlk nizamnamede derneğin amacı, "*Allah, Vatan, Soy, Tarih, Dil, an'ane, Sanat, Aile, Ahlâk, Hürriyet ve Milli Mukaddesat esaslarına dayanan Türk milliyetçiliğini işlemek, Türk milletini meydana getiren unsurları muhafaza etmek ve bütün milliyetçileri teşkilatlandırmak*" olarak belirtilmektedir. Dernek kurulduktan 15 ay sonra şube sayısını 60'a yükseltmiş ve bu şubeler arasında birliği sağlamak ve temaslar kurabilmek için 20 Ekim 1951 tarihinde Mefkûre adlı bir dergi yayına çıkarmaya başlamıştır (Darendelioğlu, 1968: 245-256).

Ancak, bu dönemde iktidarda bulunan Demokrat Parti (DP) iktidarı ve Başbakan Adnan Menderes ile de ilk defa "Bu millet Müslüman'dır ve Müslüman kalacaktır, Müslümanlığın bütün icabları yerine getirilecektir" sözü kullanılmış, bu defa da milliyetçilik görüşü resmi ideolojiye uymadığı gerekçesiyle bütün ülkeye yayılan Türk

Milliyetçiler Derneği din ve ırk esası üzerine kurulu olduğu gerekçesiyle 1953'te kapatılmış ve beş idare heyeti üyesi¹ yargılanmıştır.

2.2.4.7. Milliyetçiler Derneği

Milliyetçiler Derneği, Türk Milliyetçiler Derneği'nin kapatılmasının ardından, kuruluş dilekçesi 3 Temmuz 1953'te verilmiş olmasına rağmen, 1954 yılında Nisan ayında kurulmuştur. Derneğin kuruluş amacı, “*Milletimizi vücuda getiren kıymetlerin muhafaza ve tekâmülüne hizmet etmek ve tarih şuuruna, ilmi zihniyetine, feragat, fedakarlık, hak ve fazilet duygularına sahip örnek Türk Milliyetçileri yetiştirmek*” olarak belirtilmiştir. Bu amaca ulaşmak için de derneğin seminer toplantıları, konferanslar, neşriyat, sergiler ve anketler yapmak gibi faaliyetlerde bulunacağı açıklanmıştır (Darendelioğlu, 1968: 282). Bu derneğin amacından ve faaliyet alanlarından da anlaşıldığı üzere, diğer milliyetçi teşekküllerden farklı olarak, dönemin milliyetçi ve muhafazakâr aydınlarını bir araya toplamaya ve ilmi tartışmalarla milliyetçiliği geliştirmeye çalışan bir teşekkül olduğu anlaşılmaktadır.

Derneğin kurucuları arasında ise, Mehmet Emin Alpkın, A. Ferruh Bozbeyle, Hüsni Demirkıran, Celal Erçikan, Cemal Külahlı, Orhan Okay ve İdris Yamantürk yer almaktadır. Derneğin adı, 1954 yılında Peyami Safa tarafından verilen “ Batı Medeniyetinin Buhranı” ve Ali Fuat Başgil tarafından verilen “İnsan Hakları ve Milliyetçilik” konferanslarıyla duyurulmuştur. Daha sonraki yıllarda dernek çatısı altında konferans verenler arasında, Nurettin Topçu, İsmail Hami Danişmend, Prof. Dr. Mümtaz Turhan, Prof. Dr. Sabahattin Zaim, Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu, Tağrik Buğra, Nihat Sami Banarlı, Erol Güngör, Fethi Gemuhluoğlu, Salih Tuğ, İsmail Dayı, Nevzat Yalçıntaş, Ahmet Kabaklı, Süleyman Yalçın (Darendelioğlu, 1986: 284) gibi daha sonra Aydınlar Ocağı'nda da yer almış önemli isimler bulunmaktaydı.

2.2.5. Türklüğün Yeniden Tanımlanması: Türk-İslam Sentezi

Türk-İslam Sentezi'ne çeşitli eleştiriler getirilmektedir. İlk eleştiri noktası da “sentez” kelimesi noktasından çıkmaktadır. Sentez kimine göre, Yunanca, kimine göre ise Fransızca'dır. Anlamı ise, “unsur veya parçaların bir araya getirilerek bir bütün

¹ Bu üyeler, Necati Torun, Abdullah Savaşçı, Nuri Turumtay, Süreyya Bilgiç ve Ali Uygur'dur (Darendelioğlu, 1986: 262).

meydana gelmesidir”. Ayrıca sentez kelimesini diyalektik metotla da açıklamaya çalışanlar vardır. Mesela Hegel ve Karl Marx tez ve antitez çatışmasından sentez çıkardığına göre, Türk İslam Sentezi düşüncesiyle de yeni bir sentez mi meydana getirilmektedir sorusunu yöneltenler bulunmaktadır. Çünkü sentez iki ayrı şeyin birleştirilmesidir. Sentez yerine Arapça olan ve “birkaç şeyi birleştirip birleşik bir şey vücuda getirme” anlamı taşıyan “terkib” kelimesini de önerenler bulunmaktadır. Bu eleştirileri yapanlara göre, Türk-İslam Sentezi ya da Türk-İslam Terkibi kavramları yanlıştır ve de iki ayrı şeyin birleştirilmesi gibi gözükmemektedir. Oysa Türklük ve İslamlık birbirinden farklı gibi görünse de aslında 1000 senedir bir aradadırlar ve artık kaynaşmışlardır. Türklük bir idealdir, ülküdür; İslam dini de bütün vecibelerini yerine getirmek isteyen insanlar için bir ülküdür (Donuk, 1992: 26). Bu nedenle Seyyid Ahmed Arvasi gibi Türk İslam Ülküsü tabirini kullanan aydınlar da bulunmaktadır. Arvasi’ye göre, “*bir ülkede değerler ikizleşince, kadrolar da ikizleşir ve çatışır. Bir insan hem dindar, hem milliyetçi hem de medeniyetçi olabilir. Din ve milliyet birbirine zıt değerler değildir. Bu nedenle “sentez”, tez ile antitez arasında söz konusu olacağına göre, yıllardan beri kullanılan Türk-İslam Sentezi yerine Türk-İslam Ülküsü tabiri kullanılmalıdır*”¹ (Arvasi, 1979: 8-10).

Milliyetçilik tarihinin din ve milliyetçiliğin örtüştüğü bir tarih olduğu söylenebilir. Ancak Fransız milliyetçiliği gibi din ve milliyetçilik ideolojilerinin birbirlerini rakip olarak algıladıkları; yani din ve milliyetçiliğin antagonistik bir çatışma ile karşımıza çıktığı örnekler de bulunmaktadır. Din ile milliyetçilik arasında bir eklektizm kuran Türkiye ve pek çok Müslüman topluluğa da rastlanmaktadır. Hatta Doğu Avrupa modeli milliyetçiliklerde, örneğin Polonya’da, din ve milliyetçilik arasında sıkı bir ilişkinin bulunduğu da bilinmektedir. Polonya ve Fransa karşılaştırmalarına bakıldığında dinin bir ideoloji olarak her zaman ve mutlak surette milliyetçilik ile çatışması gerekmediği görülmektedir. Böyle bir çatışma ancak özel bir tarihsel kültür çerçevesinde ortaya çıkabilir (Öğün, 1992: 49-50).

18. yüzyılda Batı’da gelişen milliyetçilik fikirleri aslında Aydınlanma düşüncesinin doğrudan bir ürünü olduklarından laik oluşumlardır. Oysa Osmanlı böyle bir süreç geçirmemişti ve doğal olarak batılı milliyetçilik akımlarının temelinde yatan laik-

¹ Arvasi yazmış olduğu 3 ciltlik kitabında da Türk-İslam Ülküsü tabirini kullanmaktadır bkz. (Arvasi, 1979; Arvasi, 1988a; Arvasi 1988b).

aydınlanmacı fikirler de Osmanlı'da karşılığını bulamamıştır. Bu nedenle Osmanlılık ve Türkçülük akımlarının temelinde hep İslami unsurlar bulunmuştur. Namık Kemal'in "vatan" kavramının içeriğinde İslami bir vatan anlayışı yatmaktadır. Türkçüler kendi tezlerinde İslam'dan tasdik almışlar ve bugün de bu özelliklerini sürdürmektedirler (Türköne, 1994: 137).

Türk milliyetçiliğinin İslamiyeti içeren yorumları 1950'li yıllarda Kemalist milliyetçilik anlayışına bir tepki olarak önem kazanmıştır. Bu dönemde Türklük ve İslam arasında bir birliktelik olduğunu savunan en önemli isimlerden biri Nurettin Topçu olmuştur. Topçu, Türk Milletinin iki kaynaktan doğduğunu bunlardan ilkinin onun maddi yapısını teşkil eden Oğuzlar olduğunu, ikincisinin ise ruhunu meydana getiren İslam dini olduğunu belirtmektedir. *"İslam dininde, Türk asıl kendini buldu; kendi cevherini belirtecek hayat unsurunu buldu. İslamın Türk ile birleşmesi cihan tarihinin belki en büyük harikasını doğurdu"* (Topçu, 1978: 24-25) sözleri ile de bu düşüncesini ifade etmektedir.

Anadolucu milliyetçilik akımının temsilcisi olan ve Turancılık ile Kemalist Türk milliyetçiliğine karşı olan Topçu, Anadolucuların, gerçek milliyetçiliği bir yıllık tarihten çıkararak kalbine İslamı koyduklarını, Turancıların maddeci realizmin ve altı okçuların kaba maddeci idealizmine karşılık, ruhçu bir idealizme başvurduklarını ifade etmektedir (Topçu, 1978: 35).

Ancak Türk milliyetçiliğinin İslamiyeti de içeren yorumlarının asıl önem kazanması 1960'lı yıllardan sonra olmuştur. Çünkü 1960'lı yıllarda artık daha geniş bir tabana yayılabilmek için dinselliği de içeren bir ideolojik dönüşüme ihtiyaç duyulmaktadır. Kemalizmin bürokratik askeri cephesinin ilerlemeci-pozitivist ve devletçi söylemlerle hareket etmesine karşılık, bu dönemde oluşan taşra elitinin ve onun politik uzantılarının yönelişleri muhafazakâr bir nitelik taşımaktaydı (Öğün, 2000: 142, 145).

Copeaux'a göre (2006: 82), Türk-İslam sentezi düşüncesi aslında İslamın ideolojileştirilmesinin bir biçimidir. Fakat temeli sadece Kur'an'daki temellere dayandırılmamakta, Türklerin kendi geçmişleri ile İslamiyet arasında sentezin bir ürünü olarak görülen Türk milli kültürüne dönüşü ön plana çıkartmaktadır. Bu görüşlere göre, İslam Türk kültüründen üstündür ve eğer İslam olmasaydı Türk kültürü yaşayamazdı. Yine aynı şekilde Türk kültürü de İslamı korumuş ve güçlendirmiştir. Bu nedenle Türk-

İslam sentezi düşüncesinin tarihi ve mekanı da Türklükle İslamın birlikte yaşadığı mekanlar ve zamanlara dayanmaktadır.

İbrahim Kafesoğlu'nun Türk-İslam Sentezi başlıklı kitabında¹ ilk olarak Türklerin kültür bakımından Bozkır kültürüne sahip olduğundan ve Bozkır kültürünün göçebelik ve köylülükten ayrı olduğundan bahsedilmiştir². Yine Kafesoğlu'na göre, Türklerin "ata" olarak bilinen kurta taptıkları ve Oğuz boylarının totem kuşları bulunduğu iddiaları asılsızdır. Türk tarihinin hiçbir safhasında çok saygı duyulmasına rağmen kurta tapılmamıştır. Bunun ispatı ise totemcilikte ruh ölürken, Türklerin ruhun ebediliğine inanmasıdır. Orta Asya'da yaşayan bazı Türkler Şamanizm'e inansa da, Şamanlığın yaygın olduğu görüşü de yanlıştır. Türkçe'de din adamını ifade eden "kam" kelimesi ile "şaman" kelimesinin aynı olduğuna dair iddia da "şaman" tabirinin Hind-İran dilinde keşfedilmesinin ardından geçerliliğini kaybetmiştir (Kafesoğlu: 1999: 83). Türk-İslam sentezi düşüncesini benimseyen birçok yazarın da Kafesoğlu'nun bu düşüncelerini destekler nitelikli tespitleri bulunmaktadır³. Arvasi de Bozkurtun, Türklerin hiçbir zaman totemi olmadığını ifade etmekte ve Türk'ün milli dininin Şamanizm olmadığını belirtmektedir (1979: 97-101).

Kafesoğlu'na göre, Türk inanç sistemini üç noktada toplamak mümkündür. Birincisi tabiat kuvvetlerine inanmadır. Mesela bir coğrafi avarıza (dağ doruğu, kaya parçası, derin vadi, göl vb.), ayrıca gök gürlemesi, yıldırım gibi doğa olaylarına ruh atfetmek eski çağlarda bütün kavimlerde görülen bir davranış şeklidir. Bu nedenle sadece Türklere atfedilemez. İkincisi, ölen büyüklere saygının bir şekilde devamına ilişkin sayılan Atalar kültüdür. Bu da Antik-Çağ (Yunan-Roma)dan beri birçok toplulukların düşüncelerinde yer almış bir sistemdir. Türkler besledikleri hürmet hissi sebebiyle atalarını anarlar (bitig-taş), hatıralarını abideler (bengü-taş) dikerler, kurgan adı verilen kabirlerini korurlardı. Üçüncü inanç şekli de Gök-Tanrı inancıdır ve Türklerin asıl dinini oluşturur. Türklere göre, Gök-Tanrı şafak söktürmesi, bitkiye hayat vermesi,

¹ Bu çalışma, Kafesoğlu'na rica edilerek hazırlanmış ve Aydınlar Ocağı kurulduğundan beri savunduğu Türk-İslam Sentezi görüşünü bu vesileyle kitaplaştırmıştır. Ancak bu konuda başka birçok çalışma da bulunmaktadır.

² Kafesoğlu'na göre Türklere sistemli bir besicilik, inançta tek tanrıcılık, hukukta evrensellik, ailede adalet, mazide tarihilik, ahlakta şovalyelik (alplık) varken; göçebelere daha çok "asalak" ekonomi çok tanrıcılık (veya totemcilik) aile çevresini aşmayan bir hakimiyet anlayışı (aşiret devleti) tarihsizlik görünmektedir. Ayrıca Türk maddi kültüründe temel teşkil eden "At ve Demir" göçebelikte bulunmamaktadır (Kafesoğlu, 1999: 47-48).

³ Bu konuda bkz (Güngör, 1988: 61-63;

insanlara can bağışlaması ve dilediği zaman canlarını alması, emrine uymayanları cezalandırması sebebiyle varlıkların ilk prensibidir. Her şeyi duyar, görür, onun iradesine karşı gelinemez. Gök-Tanrı özellikle Türkler için çok önemlidir çünkü hakani da o tayin eder, hakana kut (iktidar, nasip ve kısmet) ihsan eder (1999: 84-85).

Ayrıca Kafesoğlu, Türklerle Müslümanlar arasında temas kurulmasının ise önce savaş meydanlarında olmak üzere, Halife Osman zamanında 652'de Hazar hakanlığı hakimiyetindeki Kafkas Cephesi'nde başladığını belirtmektedir. Orta Asya'da devam eden bu ilişki, özellikle 752 Talas Savaşı'ndan sonra da dostluğa dönüşmüş, nihayetinde de bir kısım Türklerin İslam ülkelerinde oturmaları ve Hilafet ordularında vazife almaları ile sonuçlanmıştır. Böylece birbirlerini yakından tanıma imkanına sahip olan iki büyük kavim talihlerini de birleştirmiştir (1999: 93). Hatta Kafesoğlu İslamiyetin kaderini Türklerle o kadar kesiştirmiştir ki ona göre, “...eğer II. Asırda (Selçuklular) Doğu İslam dünyasına hakim olmasalardı, belki İslamiyet, ümmetleriyle birlikte tarihe gömülebilirdi” (1984: 41).

Ziya Gökalp'in de belirttiği üzere Türklerin İslamiyeti gönüllü olarak ve topluca kabul etmelerinin sebebi, İslamiyetin Türklerin karakterlerine ve yaşama tarzlarına uygun bir din olmasından kaynaklanmaktadır (1977: 45). Kısacası Gök-Tanrı inancı ile İslam inancı arasındaki benzerlikler Türklerin kolaylıkla İslamiyeti seçmelerini sağlamıştır (Güngör, 1988: 68). Türklerin İslamiyeti resmen seçmeleri de X. Yüzyılda olmuştur. İlk Türk İslam Devleti'nin hangisi olduğu konusunda tartışmalar olsa da (bir iddiaya göre İtil (Volga) Bulgar Devleti İslamiyeti kabul eden ilk Türk siyasi kuruluşudur). Orta Asya'daki Büyük Karahanlı (840-1212) iktidarı ilk İslam Türk devleti sayılmaktadır. Karahanlı Devleti'ni, Gazneli Devleti (963-1187), Selçuklu İmparatorluğu (1040-1157), Osmanlı İmparatorluğu (1299-1922) takip etmişlerdir.

İslam için Türkler en çok Selçuklu zamanında gayret göstermişlerdir. Bu devirde sonraki 1000 yıllık tarihi gelişmeye temel verecek olan hakiki Arap-İranlı-Türk kültür kaynaşması ve bir İslam-Türk topluluğunun vücut bulması bu devrin karakteristik hadisesidir. İslamın, dünyevi davranışları da betimleyen kitabî bir din olması, diğer taraftan, yerli halkın İslami telakkilerle birlikte daha önce İranî hayatın bazı unsurlarını da yaşatmakta bulunması bu çevrenin sosyal özellikleri arasında yer almaktaydı. Halk yerli dili Farsça konuşmakta, Kuran dili Arapça da dini ve ilmi eserlerde

kullanılmaktaydı. Böyle bir kültür çerçevesinde bir Müslüman-Türk devleti kuran ve gelenekleri gereği idarede doktriner saplantılardan uzak, pratik yollar tercih ederek, alışılmış adetlere dokunmayıp, sadece cemiyette huzursuzluk sebebi hadise ve icraatı ortadan kaldırmakla yetinen Türkler İslami isimler (Tuğrul Bey, Rükne'd-din Muhammed, Çağrı Bey, Davud//Melik'ül-müluk vb.), ünvanlar (Hakan yerine Sultan, Yabgu yerine Melik, Tegin yerine Vezir vb.) almış; hazır buldukları hükümet teşkilatını muhafaza etmiş (Divan-Bakanlık, Tuğracı-Dışişleri vb.); idare mekanizmasının işletilmesine yerli unsurların katılmasında sakınca görmemişler ve dolayısıyla İslam inanç ve ideallerini üstün bir manevi güç vasfında tutmuşlardır (Kafesoğlu, 1999: 145).

Kısacası kaynaşma, siyasette, orduda, ekonomide, edebiyatta gelişmiş ve ortaya yeni bir Türk-İslam cemiyeti ve kültürü çıkmıştır. Bu kültür ve medeniyet Çin ve Hint içlerinden Avrupa ortalarına, Kırım ve Volga boylarından Kuzey Afrika'ya kadar uzanan geniş bir coğrafyada Türklerin hâkimiyetinde 10 asra yakın bir zaman devam etmiştir (Yalçın, 1988: 17). Kafesoğlu'na göre (1984: 41) *“Türkler, İslamın tesiri ile biraz yumuşamış, İslam milletleri de Türk'ün gücü ile kudret ve cesaret sahibi olmuşlardır”*. Güngör'ün ifadesiyle ise (1988: 68-69), *“İslam olmaları sayesinde Türkler kendilerini tarih sahnesinde üstün millet olarak devam ettirmenin de bir yolunu buldular...Öbür yandan İslam âlemi de Türkler'in katılmasıyla tâze bir kan ve can buldu.”*. Hatta Kaplan (1987: 55), *“Türklerin İslamiyeti, esaslarına hâlel getirmeden tarihin değişen şartlarına göre uygulamaları, bütün İslâm aleminin örnek alması gereken bir husustur.”* Sözleri ile İslamın ancak Türkler vasıtasıyla gelişip bugünlere kadar gelebildiğini ifade etmektedir. İslama yabancı kalan Türkler ise 1-2 nesil içinde Türk milletinin bütünlüğünden koştuklarını ve diğer toplumlar içinde kalarak dillerini kaybedenlerin Müslüman olsalar da Türk olma şuurunu yitirdiklerini belirtmişlerdir. Bu nedenle Müslüman Arap ülkelerinde, İran'da bu şekilde milyonlarca Türk erimiştir (Yalçın 1988: 17).

Osmanlı'nın Avrupa'daki kralları bile kendisinin atadığı Kanuni Devri'nden, iç karışıklıkların ve ayaklanmaların yaşandığı bir döneme geçilmesi, İlk 300 yıl Kafkaslar'dan Fas'a, Ukrayna'dan Habeşistan'a kadar her yerde bir Osmanlı barışı (Pax Ottomana) çağı yaşatan bu kültürün, tedricen çökmesinin birçok sebebi bulunmaktadır. Ancak temel sebepler olarak aile terbiyesi (insan sevgisi ve büyüğe saygı), cami terbiyesi (Allah korkusu, ahlaki sağlamlık) ve kışla terbiyesinde (disiplin, vazifenin

kudsiyeti) dengenin bozulması gösterilebilir. Artık ne Sokullu, Köprülüler gibi yüksek vasıflı devlet adamları, ne Süleyman Çelebi, Molla Gürani, Ak Şemseddin gibi din temsilcileri, ne Kınalızade ve Koçi Bey gibi siyaset ahlak düşünürleri, ne Koca Sinan, Mimar Kasım Ağa gibi sanatkarlar, ne Aşıkpaşazade, Naima, Piri Reis gibi ilim adamları kalmamıştır ve de yetişmemektedir. Türk aydınları birer Batı hayranı olmuşlar, hürriyet havarisi kesilmişler, Paris, Londra modaları (giyimde, eğlencede, edebiyatta vb.) başta İstanbul olmak üzere büyükşehirleri istila etmiş, millet de bu nedenle ikiye ayrılmıştır. Ülke milli değerler hiçe sayılarak ve karakterce de zaafa uğrayan memleket idarecilerinin eliyle çökertilmiştir. Günümüz meselesi de, bundan ibarettir. Zira milletlerin tarihini kendi milli kültürlerinin yaptığını unutmamak lazımdır (Kafesoğlu, 1999:186-187).

Türk İslam sentezcileri, ırk konusuna da farklı yaklaşmışlardır. Örneğin Arvasi'ye göre, “biyolojik ırkçılık” yerine sosyolojik bir içeriği olan “içtimai ırk” kavramı kullanılmalıdır. Arvasi bu kavramı, bir milleti oluşturan fertlerin, ailelerin, sınıf ve tabakaların “soy birliği” şuru olarak tanımlamaktadır. Ona göre, yabancı milletlerin kız ve oğulları ile evlenmenin teşviki önlenmeli, fakat bölge, aşiret, tabaka ve etnik gruplar arasındaki evlenmeler teşvik edilmelidir (1979: 135-142.) Böylece milli bütünleşme ve toplumsal dayanışmanın sağlanacağını savunmaktadır.

Kısacası milliyetçi muhafazakar aydınlar tarafından savunulan ve Aydınlar Ocağı'nın şekillendirdiği Türk İslam Sentezi düşüncesi, İslamiyetin Türkler için özel bir çekiciliğe sahip olduğu, çünkü İslam uygarlığıyla Türklerin İslamiyet öncesi kültürleri arasında birtakım benzerlikler bulunduğu temeline dayanmaktadır. Bu benzerlikler, tek tanrı inancı, adalet ve eşitlik duyguları, ruhun ölümsüzlüğüne inanç, ruhban sınıfının olmayışı gibi unsurların önemle vurgulanmasından oluşmaktadır. Türklerin “İslam'ın askerleri” olmak gibi özel bir misyonu vardı. Bu kurama göre, Türk kültürü, 2500 yıllık Türk unsuru, öteki 1000 yıllık İslam unsuru olmak üzere iki sütun üzerine kuruludur.

İslam saflaşarak modernist çizgiye dönüşebileceği gibi, Vehabilik hareketinde olduğu gibi koyu bir modernizm aleyhtarlığına da dönüşebilir. Modernist bir çizgiye kavuşan İslamcılık ile İslami değerleri son tahlilde harcamamaya özen gösteren Türkçülük arasında kendiliğinden bir yakınlaşmanın olması da mümkündür. Bu yakınlaşmanın doğuşu Türk milliyetçiliğinin jakoben versiyonu olan Kemalizm'den önceye

dayandırılabilceği gibi, Kemalizm'den sonra da varlığını sürdürdüğü söylenebilir. Türkçülerin büyük çoğunluğu İslamı bir topluluk değer olarak vazgeçilmez görmekteydiler. Buna sebep olarak öncelikle, yerleşik bir değer olarak İslam'ın kültürel düzeyde ve zihniyetteki "aşılmaz" gücünün Türkçüler üzerinde yarattığı baskı; ikinci olarak da doğrudan doğruya pek çok Türkçünün toplumsallaşmalarının sonucu olarak samimiyetle dini (İslamı) dışlamak istememeleridir. Ama her halükarda bu sebeplerden birisi ya da her ikisi birden işlemiş ve sonuç olarak din ve milliyetçilik arasında sıkı bir bağ kurulmuştur (Öğün, 1992: 51).

1940'lardan itibaren devletin dine bakışı ılımlılaştı, bazen örtük bazen ise açık bir şekilde bir İslamizasyon tadilatı başlamıştır. Kısacası, Kemalizm'in din karşısında radikal ve ödünsüz politikalar izlemesi kısa sürmüştür. Bu süreçte Kemalizm de İslamize olmuştur. Kemalizm'in yanlış anlaşıldığından yola çıkan bu görüş, Kemalizm'in ve Mustafa Kemal'in fikirlerinin bazı Batıcılar tarafından rayından çıkarıldığını ileri sürmekteydi. Yine bu görüşte Mustafa Kemal'in özde İslamı tolere ettiği ve hatta İslama sıkı sıkıya bağlı olduğu temaları dile getirilmekteydi. Kemalizm'in bu şekilde İslamize edilmesi ve popülist bir hale gelmesi Demokrat Parti dönemine kadar götürülebilir (Öğün, 1992: 53).

Aydınlar Ocağı'nın Türk İslam Sentezi fikriyatını uygulamaya geçirmesi ancak 1975-1978 Milliyetçi Cephe hükümetleri sırasında özellikle AP'nin elinde bulunan Kültür Bakanlığı aracılığıyla mümkün olmuştur. Kurucuları arasında olmasa da Ocak üyesi olan Emin Bilgiç'in Kültür Bakanlığı müsteşarı olması vesilesiyle bakanlık bünyesinde çıkarılan Milli Kültür Dergisi vasıtasıyla bu fikir yaygınlaştırmaya çalışılmış, Milli Eğitim müfredatında Türk-İslam Sentezi'ne uygun değişiklikler yapılmıştır (Alper ve Göral, 2009: 585).

BÖLÜM 3: AYDINLAR OCAĞI'NIN KURULUŞU VE TÜRK SİYASİ HAYATINA ETKİLERİ

Kolektif toplumsal ve siyasi sorunların ağırlaştığı, savaşların, yolsuzlukların gündemi belirlediği, adalet duygusunun şiddetle sarsıldığı dönemlerde, gözler daha dikkatle aydınların üzerine döner ve aydınlardan bir çözüm önerisi beklenir. Ancak paradoksal olarak aydınların önemli bir bölümü bu anlarda susmayı tercih eder. Bu sessizliğin temel nedeni ise, bu anlarda konuşmanın genellikle bir bedel gerektirmesinden kaynaklanır. Diğer bir kesimin de söyleyecek sözü yoktur. Böylelerinin susması hem daha iyi hem de erdemli bir tavidir. Çünkü bir anlamda bunalım dönemleri, aydınların sınındığı anlarıdır (Özbek, 2006: 5).

Bu nedenle, Edward Said'in de ifade ettiği gibi, her toplum kendi aydınlarını yaratmıştır. Özellikle modern tarihte aydınların işin içine karışmadığı ne önemli bir devrim ne de önemli bir karşıdevrim olmuştur. (2004: 27). Bu bunalım dönemleri mevcut aydınların sınınsının yanı sıra yeni aydın sınıflarının da doğmasına neden olmaktadır. Örneğin Osmanlı'nın son dönemlerinde ulema sınıfının karşısına batı fikir dünyası ile tanışan yeni bir aydın sınıfı çıkmış ve bu yeni aydın sınıf "devlet nasıl kurtulur?" düşüncesinden hareketle devletin yapısında ve işleyişinde Tanzimat ve Islahat Fermanları ile Meşrutiyet'in ilanı gibi önemli bazı düzenlemelere imza atmışlardır.

Marx'ın, Feuerbach Üzerine Tezlerinden 11. sinde bahsettiği "*filozoflar dünyayı yalnızca değişik biçimlerde yorumladılar, sorun onu değiştirmektir*" (Marx ve Engels, 2004: 24) sözünü destekler nitelikte, mevcut kurum ve değerlerin modernleşme paradigması karşısında yetersiz kaldığını gören Türk aydınının Tanzimat'tan beri devlet gücünü de yanlarına alarak toplumu topyekun dönüştürme hamlesi başlattığı görülmektedir.

Bu genel özellik Türkiye'de "aydın"ın Batı örneğinde olduğu gibi devlet karşısında toplum tarafında yer alan, demokratik, sivil toplumsal bir kümeyi ifade etmekten çok, devlet çatısı altında yer alarak, "toplumu aydınlatan", "topluma yol gösteren" aydınlatıcı bir misyonun temsilcisi olarak rol oynadığını göstermektedir. Dolayısıyla Türkiye'de aydın mevcut durumu analiz etmekle yetinen bir sosyal mühendislik boyutunu aşmakta

ve geleceğe dönük normatif projeksiyonlar geliştirmektedir (Çaha, 1999: 184-185). Milli devletin kimliğinin kültürel, tarihi, psikolojik ve sosyolojik temellerini, dönemin aydınları yazıları ve tartışmaları ile atmışlardır. Ayrıca aydınlar, eğitim, sınıf ve aile yoluyla da sahiplendikleri ideolojileri ve görüşleri kimlikle bağdaştırmak yolunu aramışlardır. Kısacası milli devlet dönemi, aydınların çağı olmuştur (Karpat, 2009: 80-81).

Türkiye’de devlet ve onun ideolojisini taşıyan aydınlar üstlendikleri bu aydınlatıcı misyonun temeline batıyı yerleştirmişlerdir. Bu durum Türkiye’de var olan entelektüel birikimi kesintiye uğratmış ve özellikle tek parti dönemi politikaları kültürel anlamda bir travmanın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu gelişmelere eleştiriler ise genelde muhafazakâr aydınlar tarafından ve milliyetçi ve dini argümanlara dayanılarak yapılmıştır (Vergin, 2006: 17).

Esasında Osmanlı son döneminde ortaya çıkan aydınlar da pozitivist ve batıcıydılar. Fakat yine de Türklük ve İslamiyet temelli toplumsal kültürü de dışlamamaktaydılar. Onların temel amacı devletin ihyası idi. Oysa Erken Cumhuriyet dönemi aydınları yeniden bir devlet ve toplum inşa etmek düşüncesinden hareket etmekteydiler ve bu inşa sürecinde gerek devlet katında gerekse toplum katında İslamiyete yer yoktu. Tek partinin baskıcı politikaları altında herhangi bir örgütlenme gösteremeyen milliyetçi muhafazakâr aydınlar, tek partili dönem sonrasında bu kaygılar etrafında birleşmeye çalışmışlardır. Çalışmanın bu kısmında milliyetçi-muhafazakâr aydınların örgütlenme çabaları ve Aydınlar Ocağı çatısı altında birleştikten sonra düzenledikleri seminerler ve devletin yeniden ihyası ve devlet toplum birlikteliğini yeniden kurmak amacıyla, icra makamlarını etkileme çabaları üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

3.1. Aydınlar Ocağı: Milliyetçi Muhafazakâr Aydınların Örgütlenme Çabaları

Dünyada sosyal hareketler, daha çok özgürlük ve demokrasi taleplerinin arttığı 1960’lı yıllardan sonra gelişmeye başlamış ve doğa, etnisite, din ve cinsel kimlik sorunlarını da içermiştir. Oysa Türkiye’de sosyal hareketlerin ortaya çıkması ancak çok partili siyasal hayata geçişten sonra mümkün olmuş, çeşitlilik kazanması da ancak 1980’lerden sonra gerçekleşmiştir.

Aydınlar Ocağı tam da bu noktada, bu topraklara özgün bir kültürel üretimin temellerini atmak düşüncesiyle, “Türk İslam Sentezi” projeksiyonu etrafında bir araya gelen aydınlardan oluşan bir sosyal hareket olarak ortaya çıkmıştır. Aydınlar Ocağı’nın isim babalığını da Necip Fazıl Kısakürek yapmıştır. “Aydınlar Ocağı” isminin bile sol aydınlara karşı gerçek (yerli) aydın kimliğini sahiplenme iddiasının bir uzantısı olduğu söylenebilir. Çünkü toplumda entelektüel sözcüğünü daha çok solcu aydınlar kullanmaktadır.

Bu nedenle Aydınlar Ocağı’nın ilk döneminde, solcu aydınların Türkiye’deki toplumsal, siyasal ve kültürel tartışma üzerindeki tekeli kırarak amacıyla kültür, eğitim, toplumsal yaşam ve ekonomi alanlarındaki meseleler için çözümlerin önerildiği seminerlere ve yayınlara ağırlık verdiği ve mali destekte bulunduğu görülmektedir (Zurcher, 2004: 419). Kısacası Aydınlar Ocağı, Türkçüleri, Milliyetçileri, muhafazakâr İslamcılarını, İslamcı Ümmetçileri bir araya toplayan, dönemin koşulları nedeniyle ortaya çıkmış bir sosyal hareket olarak nitelendirilebilir. Bu noktadan hareketle çalışmanın bu bölümünde öncelikle Aydınlar Ocağı’nın oluşturulmasına zemin hazırlayan siyasal ortamdaki ve Ocak’ın kurumsal yapısından bahsedilecek, sonrasında ise kuruluşundan günümüze Türk siyasi hayatına etkileri üzerinde durulacaktır.

3.1.1. Aydınlar Kulübü’nden (1961) Aydınlar Ocağı’na (1970) 27 Mayıs Sonrası Milliyetçi Muhafazakâr Aydınların Örgütlenme Çabaları

DP iktidara geldiğinde CHP ile adeta bütünleşen bir bürokrasi ile karşılaşmıştır. 27 Mayıs 1960 askeri darbesine kadar geçen süre siyasal alanda tam bir çekişme ile geçmiştir. CHP’nin ve bürokrasinin yıpratıcı muhalefetine karşı DP de iktidara geldiğinde ekonomik ve siyasal alanda yürüttüğü liberalleşme politikasını bir kenara bırakmış ve zamanla muhalefetle sivil bürokrasinin ve sonrasında basınının dayanışmasını engellemek için bazı düzenlemelere gitmiştir¹.

DP’nin, özellikle 1954 seçimleri sonrasında yeniden iktidara gelmesiyle 21 Mayıs 1954 tarihli kanunda yapılan değişikliklerle, öğretim görevlilerinin 65 yaşına kadar çalışabilecekleri hükmü getirilmiştir. Diğer bir taraftan da aynı değişikliklerle hükümete,

¹ Bu dönemde DP’nin baskıcı uygulamaları kendi içinden de bir muhalefetin çıkmasına neden olmuş; bu muhalif grup 25 Aralık 1955’te Hürriyet Partisi’ni (HP) kurmuştur (Ahmad, 1994: 75).

25 yıllık görev süresi dolan Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay üyeleriyle üniversite öğretim görevlilerini res' en emekliye sevk etme yetkisi tanınmaktaydı. 5 Temmuz 1954'te çıkarılan başka bir kanunla da, hükümete tüm memurlar için azil yetkisi tanınmıştır. Yürürlüğe konulan bu yeni kanunlarla hükümet, 13 Temmuz 1954'te 3 yargıç ve 17 profesörü emekliye sevk etmiştir (Yazıcı, 1997: 60). Kısacası muhalif aydınların etkisi azaltılmak istenmiştir.

27 Ekim 1957 tarihli genel seçimler ise siyasi bir istikrar ve sükûneti sağlamak için yapılmış, sonuçta Meclis'te ezici bir çoğunluk elde ederek DP (424 sandalye) seçimleri kazanmıştır. CHP 178, CMP ve HP dörder sandalye elde etmişlerdir¹ (Dursun, 2002; 379). CHP, oy oranının yükselmesine güvenerek, muhalefeti arttırmış ve ülkede tam bir iktidar-muhalefet çatışması baş göstermiştir. DP kanadında ise, uzlaşma sağlanacak yerde, ülke genelinde baskı artırılmış ve sıkıyönetim ilan edilerek muhalefet bastırılmak istenmiştir. Ayrıca DP'lilerin askeri müdahale sonrası yargılamalar esnasında sık sık karşılıklarına çıkacak olan Tahkikat Komisyonları'nın kurulması da bu zamana rastlamaktadır. Neticede yaşanan siyasal ve ekonomik karmaşa beraberinde 27 Mayıs 1960 tarihinde, Cumhuriyet tarihinin ilk askeri darbesinin yaşanmasına neden olmuştur².

27 Mayıs askeri darbesi ile de mevcut dernekler kapatılmış ve anayasa yürürlükten kaldırılarak yeni anayasa yapım çalışmaları başlatılmıştır. Hatta sağ görüşlü aydınlar yeni anayasa yapım sürecine dâhil edilmemiştir.

27 Mayıs 1960'ta darbeyi yapan Milli Birlik Komitesi, yeni anayasayı hazırlama görevini İstanbul Üniversitesi Rektörü Sıddık Sami Onar'ın başkanlık ettiği bir profesör

¹ Ancak seçimlere, göreceli olarak, daha az seçmen katılmıştır. 1950'de %89,06, 1954'te %88,75 olan seçmen katılım oranları, 1957 seçimlerinde ise %77,15'e gerilemiştir. DP oyların %47,90'ını almıştır; oysa 1950 ve 1954'te bu oran %50'den fazladır. CHP'nin oyları ise %36'dan %41'e yükselmiştir (Ahmad, 1994: 78). Bu durum bize ekonomik durumu gittikçe bozulan halkın da DP hükümetine güveninin azaldığını göstermektedir.

² Nietzsche, Zerdüşt Böyle Diyordu da, bir ip cambazından bahseder, ip cambazı Pazar yerinde gösteri yapmakta ve halk da onu coşkuyla seyretmektedir. Ancak beklenmeyen bir şey olur ve ip cambazı ipten düşer. Hemen sonrasında ise kalabalık dağılır, gösteri bitmiştir çünkü. İp cambazının cesedini sırtlayıp götürmek ve gömmek işi de Zerdüşt'e kalır (1983: 28-39). Ne yazık ki 27 Mayıs'ın hemen öncesinde Adnan Menderes'i meydanlarda karşılayan coşkulu kalabalık askeri darbe sonrasında ve Adnan Menderes'in idamı noktasında sesini çıkar(a)mamıştır.

grubuna vermiştir¹. Anayasa'yı oluşturacak ve kurucu meclis görevi yapacak Temsilciler Meclisi'nin seçimi ise 13 Aralık 1960 ve 158 sayılı kanuna göre yapılmıştır (Kili ve Gözübüyük, 1985: 157-165; Tanilli, 1976: 125-139). Bu kanunun 2 maddesine göre; Temsilciler Meclisi'ne Devlet Başkanı 10 temsilciyi, MBK Komitesi ise kendi içerisinden 18 temsilciyi seçecekti. Bunun yanı sıra, İllerden 75 temsilci, CHP'den 49, CKMP'den ise 25 temsilci, Barolardan 6 temsilci, Basından 12 temsilci, Eski Muharipler Birliği'nden 2 temsilci, esnaf teşekküllerinden 6 temsilci, 1 Gençlik temsilcisi, İşçi Sendikalarından 6 temsilci, Odalardan 10 temsilci, Öğretmen teşekküllerinden 6 temsilci, Tarım teşekküllerinden 12 temsilci, Üniversitelerden 12 temsilci ve son olarak Yargı organlarından 12 temsilci seçilecekti. 3. Maddeye göre ise; Devlet Başkanı ve MBK temsilcileri seçimlerini bilim, sanat, eğitim, askerlik, diplomasi, siyaset, iktisat ve ticaret gibi alanlarda başarı gösterenler arasından yapacaktı.

Özellikle illerden gelen temsilciler arasında partili-partisiz ayrımı kaldırıldığından, hemen hemen her yerde seçimleri CHP adayları kazanmıştır. Bunun yanı sıra Temsilciler Meclisi'nde CHP'ye ayrılan kontenjan da hesaba katıldığında CHP'nin Meclis'te çok fazla söz hakkı olduğu söylenebilir (Çavdar, 1996: 101; Dursun, 1999a: 560). Gerek anayasanın hazırlanması aşamasında oluşturulan Temsilciler Meclisi'nde DP'lilere yer verilmemesi; gerekse hazırlanan tasarinın yine bu büyük kitle tarafından kabul edilmemesi, yönetimin sivillere bırakılmasından sonra ciddi sorunlara yol açmıştır. Bu durum, Demokrat Parti çizgisinde kurulan ve daha sonra büyük bir destekle iktidara gelen Adalet Partisi döneminde de ciddi anayasa tartışmalarının yaşanmasına neden olmuştur. Çünkü 1961 Anayasası, darbe ile kesintiye uğrayan sistemde askeri dönemden sonra, yeniden anayasal düzene geçişi sağlaması bakımından önemlidir, ancak bu anayasa askeri otorite-sivil otorite ilişkileri açısından paradoksal (Erdoğan, 2003a: 84) bir özelliğe sahiptir. 1961 Anayasası bir yandan temel hak ve özgürlükleri

¹ Bu Profesörlerin önerileri doğrultusunda, 12 Haziran 1960 tarihinde, 1924 tarih ve 491 sayılı Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun bazı hükümlerinin kaldırılması ve bazı hükümlerinin değiştirilmesi hakkında bir kanun çıkarılmıştır. Bu kanun 1 Sayılı Kanun olarak adlandırılır ve Erkanlı'nın ifadesiyle; "bu kanun müşavir profesörlerin onlara ilk hediyesidir." (Erkanlı, 1973: 25). Çünkü bu kanunun genel hükümler bölümüyle, eski iktidar mensuplarının kaderleri peşin olarak tayin edilmiş ve 1. madde ile komiteye sadece Anayasa ve seçim kanununu yapmak vazifesi verilmiştir.

genişletmiş, diğer yandan da getirdiği yeni dzenlemelerle devlet iktidarını kontrol altında tutmak amacıyla bazı mekanizmalar geliştirmiştir.

15 Ekim 1961 tarihinde yapılan genel seçimlerin sonucunda CHP'nin oyların % 36,7'sini alarak 173 milletvekili çıkarması, ancak salt çoğunluğu elde edememesi, DP çizgisinde kurulan Adalet Partisi (AP)'nin ise yargılama ve karalamalara rağmen oyların %34,8'ini alarak 158 milletvekili çıkarması (Dursun, 2008: 385) solda büyük bir şaşkınlık ve tedirginlik yaratmıştır. Neticede sol görüşlü aydınlar birçok örgütlenme oluşturmuşlardır. Doğan Avcioğlu, Cemal Reşit Eyüboğu ve Mümtaz Soysal öncülüğündeki ilk örgütlenme 20 Aralık 1961 tarihinde yayınlanmaya başlanan "Yön Dergisi" etrafında oluřmuřtur¹ (Özdemir, 1986: 50). Yayın hayatına 1000'i aşkın kişinin imzaladığı bir bildiri ile başlayan Yön Dergisi², Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal sorunlarının aşılması için köklü reformlar yapılmasını ve "kapitalist olmayan" bir kalkınma modelinin seçilmesini savunmaktaydı. "Ara tabakalar" ve "zinde güçler" tezlerini geliştiren Yöncüler, bu amaçlara ulaşmak için de toplumun ara tabakalarına dayanılması gerektiğini belirterek, "zinde güçler" olarak nitelendirdikleri gençlik ve orduyu ilerici hamlelere öncülük edebilecek başlıca toplumsal güç olarak görmekteydiler (Dursun, 2003: 31). Yön Dergisi 1963 yılında Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından kapatılmış ve 25 Eylül 1964 günü yeniden yayınlanmaya başlanmıştır. Dergiye 1967 yılının ortalarına kadar çıkararak Doğan Avcioğlu'nun başını çektiği grup kendi kararları ile 1967 yılında dergiye kapatmışlardır. Bu aydınlar daha sonra 21 Ekim 1969'da "Devrim" adlı bir dergi çıkarmıř³ ve 27 Nisan 1971'de 12 Mart askeri muhtırasının hemen öncesinde kapanmış (Kara, 2006: 67) ancak bu döneme kadar ordu içindeki "reformcu/devrimci" gruplarla temaslarını sürdürmüşlerdir.

Yine bu dönemde Yön Dergisi etrafında birleşen aydınlar, Kemalizmle bağdaşabilen bir parti kumayı tasarlamışlardır. Fakat daha sonra kendileri dışında oluşan Çalışanlar Partisi'ne dahil olmuşlardır. Ancak bu girişimin sonuçsuz kalması ile tekrar orta vadeli

¹ Yön Dergisi aslında 6 kişilik bir kadro tarafından kurulmuştur. Fakat İlhan Selçuk ve İlhami Soysal başka gazetelerde çalıştıkları için, Hamdi Avcioğlu da işin siyasi yanıyla değil de teknik yanıyla ilgilendiği için adları derginin künyesinde yer almamıştır (Atılğan, 2002: 257).

² Bu bildirinin tam metni ve bildiriye imza atanlar için bkz. (Özdemir, 1986: 295-327; Atılğan, 2002: 331-354; Kara, 2006: 292).

³ Devrim Dergisi'nin bildirisi için bkz. (Kara, 2006: 259-270).

hedeflerine geri dönmüşlerdir (Atılğan, 2002: 290)¹. Neticede 1963 yılında 41 kurucu üye ile Sosyalist Kültür Derneği (SKD) faaliyete başlamıştır². Kuruluş bildirisinde çok partili siyasi sistemin halk isteklerinin belli çıkarlar için istismar edilmesi şeklinde işlediği belirtilmiş, 27 Mayıs hareketinin bu düzene karşı halk tepkisinin sonucunda ortaya çıktığı ve Türk aydınlarının çoğunluğunun da bu dönemden sonra uyandığı ifade edilmiştir. SKD'nin de *“Türkiye'nin meselelerini sosyalist bir dünya görüşü açısından incelemek, bunları açıkça tartışmak ve bu çalışmaların sonuçlarını yaymak üzere...”* kurulduğu belirtilmiştir. SKD'nin bunu gerçekleştirmek için ise sosyalizme inananlar için *“...daha yakın fikri temasa geçirmek, aralarında sosyalizmin meselelerini tartışmalarına imkan vermek, belli sonuçları demeçler, konferanslar, açık oturumlar, broşürler, kitaplar yoluyla yaymak...”* gibi faaliyetlerde bulunacağı ifade edilmiştir (Atılğan, 2002: 294, 355, 356).

Yön Hareketi, 1965 seçimlerini takiben Türkiye gibi ülkelerde parlamenter yolun sosyalizme kapalı olduğuna kanaat getirip kendi içinde bölünmüştür. Bu aşamadan sonra SKD'nin işlevinin de ortadan kalktığı söylenebilir. Akım içinde, önce bir dernekle sosyalizme öncülük edecek kadroları bir araya getirmek, sonrasında ise, bu kadrolar aracılığıyla kitlelerin desteğini kazanarak iktidara yürümek amacından uzaklaşılması ve parlamenter olmayan yollardan iktidar olmaya doğru yönelişin başlaması SKD'nin de işlevini yitirmesine neden olmuştur. Mümtaz Soysal'ın ifadesiyle, *“Yön Dergisi “yön” değiştirdi SKD'ye katkıda bulunanlar da yavaş yavaş çekildiler ve dernek söndü”* (Atılğan, 2002: 303).

Bu dönemde solda bu gelişmeler yaşanırken, sağda da 27 Mayıs askeri darbesinde bir birliktelik sergileyemeyen ve anayasa yapım sürecine de dâhil edilmeyen, İstanbul'da üniversite ve çevresindeki 5-10 genç milliyetçi-mukaddesatçı ilim adamı bir durum muhakemesi yapmışlardır. Tuğ, kendisiyle yapılan kişisel görüşmede (2010), 1960'lı yıllarda ülkede bir kaos halinin egemen olduğunu, her gün bombaların atıldığını, hocaların kürsülerinden sökülüp alındığını, derslerine mani olduğunu ve

¹ Çalışma Partisi'nin sonuçsuz kalması neticesinde ya Mehmet Ali Aybar öncülüğünde canlanmaya başlayan Türkiye İşçi Partisi'ni (TİP) destekleyecekler ya da kendi örgütlerini kuracaklardı. Ancak TİP'e onu sosyalist hareketi işçi sınıfı öncülüğünde gerçekleştirmek istemesi sebebiyle girmemişlerdir. Yöncüler ise, Kemalizm'den kaynaklı bir sosyalizm hedeflemekteydiler (Atılğan, 2002: 290-291).

² Kurucuları arasında, Sadun Eren, Doğan Avcıoğlu, Cemal Reşit Eyüboğlu, Mahir Kaynak, İdris Küçükömer, Mümtaz Soysal, Cahit Tanyol gibi önemli isimler yer almaktadır (Atılğan, 2002: 360).

hükümetlerin icra edemez hale geldiklerini belirtmiştir. O dönemin aydınlarının “*biz de bir dernek kuralım ve bu dernek bir şeyler yapsın. Bu karmaşa gidişine son verelim ve bir yapı ortaya çıksın, milliyetçi görüşe kültür milliyetçiliğine sahip olan bu kimseler bir araya gelsin*” düşüncesiyle bir araya gelmeye çalıştıklarını ifade etmiştir. Bu düşüncelerden yola çıkarak dönemin milliyetçi muhafazakar aydınları ilk olarak 1961 yılında “Aydınlar Kulübü” isimli yeni bir dernek faaliyete geçirmişlerdir. Kulübün tüzüğü hazırlanırken isminin “Aydınlar Kulübü” mü yoksa “Münevverler Kulübü” mü olması gerektiği hususunda bir müzakere yapılmış ve neticede anlayış ve söyleyiş kolaylığından ötürü “Aydın” kelimesinin tercih edilmesi kararı alınmıştır. Ayrıca Kulübün kuruluş amacı tüzükte, “*Fertler ve topluluklar arasında karşılıklı sevgi ve saygı duygularının uyanmasını, üyelerinin okuma zevki ve kültürlerinin geliştirilmesini, boş vakitlerinin ilmî, edebî, tarihî sohbet vesair hususlarla değerlendirilmesini, her türlü zararlı düşünce ve meşguliyetlerden kaçınılmasını, feragat, vatanseverlik duyguları ile karşılıklı dayanışmalarını temin etmektir*” şekilde belirtilmiştir. Kulüp tıpkı Milliyetçiler Derneği’nde olduğu gibi bu amacını gerçekleştirmek için, konferanslar ve sohbetler düzenleyecek, kitap broşür ve mecmua çıkaracaktı. Ayrıca aynı amaca hizmet eden teşekküllerle de maddi ve manevi temaslar kurulacak ve karşılıklı yardımlaşmalar sağlanacaktı (Darendelioğlu, 1968: 335).

Aydınlar Kulübü, Beyazıd’da, Karaağaç İşhanı’nın üst katında toplanmıştır. Kurucuları arasında Süleyman Yalçın, Dr. Asım Taşer, Faruk Kadri Timurtaş, Dr. Ayhan Songar, İsmail Dayı, Kemal Erbakan ve Mahmut Ayla bulunmaktadır. Kulübün başkanlığını Süleyman Yalçın, Genel Sekreterliğini ise İsmail Dayı yapmıştır (Süleyman Yalçın, Kişisel Görüşme, 2010). 1965 yılında Süleyman Yalçın’ın ABD’ye, İsmail Dayı’nın da askerlik görevine gitmesi sebebiyle başkanlığa Prof. Dr. Sabahattin Zaim, Genel Sekreterliğe ise Dr. Asım Taşer getirilmiştir (Darendelioğlu, 1968: 336).

Aydınlar Kulübü, dört yıllık hizmet süresi boyunca Prof. Dr. Ali Fuad Başgil, Prof. Dr. Mümtaz Turhan, Prof. Dr. Osman Turan, Nihat Sami Banarlı, Arif Nihat Asya, Necip Fazıl Kısakürek, Nureddin Topçu, Nihal Atsız, İsmail Hami Danişmend, Tarık Buğra, Hasan Basri Çantay, Şemseddin Yeşil ve Said Çekmegil gibi belki de normal hayatta bir araya gel(e)meyecek önemli isimlerin görüş ve düşüncelerini yansıttığı bir teşkilat

olmuştur. Ayrıca çeşitli fakültelerde okuyan gençler de bu aydınları tanıma ve burada tartışma imkânı bulmuşlardır (Yalçın, 1992: 19-20).

1970 öncesinde yaşanan karışıklıklar özellikle üniversitelerde yaşanan karmaşa, milliyetçi muhafazakâr aydınların önemli seminer ve kurultaylarda bir araya gelmelerini ve fikir alışverişinde bulunmalarını sağlamıştır. Bu çerçevede 10-12 Şubat 1967'de Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) Milliyetçiler I. Büyük Kurultayı'nı düzenlemiştir. Toplantı başkanı Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu ve yardımcıları Doç. Dr. Saffet Solak olan bu kurultayın hazırlık çalışmalarını, MTTB ve 48. dönem Kongre Divanı Başkanı Niyazi Özdemir, Nevzat Kösoğlu, Dursun Ali Çemberci ve Kültür Ocağı idarecileri yürütmüşlerdir. Çeşitli tebliğlerin sunulduğu Kurultay'ın neticesinde bir icra kurulu oluşturulmuş ve bu kurula Prof. Dr. Sabahaddin Zaim, Rasim Cinisli, Dr. Enver Esenkova, Tarık Buğra ve Avukat Fazlı Akkaya seçilmişlerdir.

Yine bu dönemde birçok sağ örgüt de toplantılar düzenlemiştir. Örneğin Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği (TKMD) 28 Ağustos 1967'de İzmir'de Milli Ahlâk ve Kültür Semineri ve 17 Mart 1968'de Eskişehir'de Birinci Milliyetçiler Kurultayı adıyla bir toplantı yapmıştır. Prof. Dr. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu'nun başkanlığındaki Türkiye Muallimler Birliği tarafından da, 27-28 Nisan 1968 tarihlerinde İstanbul'da bir Dil Kurultayı düzenlenmiştir. Yine MTTB tarafından 23 Mart 1968'de Bursa'da Milliyetçi Teşekküller İstişare Kurultayı Tertip Komitesi toplantısı yapılmıştır. Milliyetçi Öğretmenler Konfederasyonu da 14 Mayıs 1968'de Ankara'da Milliyetçi Öğretmenler Kurultayı'nı toplamıştır. Son olarak ise 10-11 Mayıs 1969 tarihleri arasında düzenlenen Milliyetçiler İlmi Semineri'nde¹ sağ görüşlü aydınlar² bir araya gelmişlerdir.

Kafesoğlu açış konuşmasında, milliyetçiliğin biri duygu diğeri ise fikir olmak üzere iki safhası olduğunu ifade etmiştir. Fikirde milliyetçiliğin son yüzyıllardaki siyasi ve

¹ Kafesoğlu katılımcılara yazdığı davet mektubunda ve açılış konuşmasında her ne kadar bu toplantının adını Milliyetçiler İlmi Semineri olarak nitelendirse ve II. Büyük Milliyetçiler Kurultayı'na hazırlık maksadıyla düzenlendiğini belirtse de (1969a: 12; 1969b: 17) daha sonra bu seminer II. Büyük Milliyetçiler İlmi Semineri olarak nitelendirilecektir.

² II. Milliyetçiler İlmi Semineri tertip komitesi, Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu, Fazlı Akaya, H. Cengiz Alpay, Nihat Sami Banarlı, A. Aydın Bolak, N. Nihat Bozkurt, Rasim Cinisli, Altan Deliorman, Doç. Dr. Muharrem Ergin, Metin Eriş, Ahmet Kabaklı, Dr. Mustafa Kafalı, İsmail Kahraman, Doç. Dr. Halûk Karamağralı, Prof. Dr. Selçuk Özçelik, Ekrem Özer, Prof. Dr. Faruk Timurtaş, Osman Yamuk ve Prof. Dr. Sabahattin Zaim'den oluşmaktadır.

iktisadi meselelerin eseri olduğunu, özellikle Fransız İhtilali sonrasında ortaya çıkan Nation (millet) anlayışının ardından gelişen fikir milliyetçiliğinin “Natioanalisme” adı altında özel bir önem kazandığını belirtmiştir. Ancak gittikçe milletlerin gelişmesinde yol gösterici konuma gelen milliyetçilik düşüncesini henüz ilmî manada tartışmayan milletlerin, milliyetçiliğin manevi inşa ve kültür boyutlarını aşarak, kendilerini imtiyazlı millet vahmine kaptırarak yeryüzüne hükmetme hayallerine dayalı bir ideoloji haline dönüştürmeye çalıştıklarını vurgulamıştır. Neticede ise bu durum I. ve II. Dünya savaşlarının yaşanmasına neden olmuştur. Bu nedenle artık, Batılı bu tip bir milliyetçilik anlayışından bahsetmemektedir. Kafesoğlu’na göre, Türk Milliyetçiliği her yerde huzurun sağlanmasına yardım eden, asla istismar yoluna sapmayan, Türk bayrağı altındaki her çeşit kütleyi muhafaza etmeye çalışan, himayeci ve dört bin yıllık bir geçmişe sahip olan bir karakter taşımaktadır (1969b: 17-19). Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere, Kafesoğlu Türk Milliyetçiliğini Batılı milliyetçilik anlayışından ayırmakta ve ırki temellere dayanmadığını vurgulamaktadır.

Ekonomik, siyasal ve toplumsal olarak milliyetçiliğin ele alındığı bu seminerde ayrıca Türk Milliyetçiliğinin İslamiyet ile ilişkisine de değinilmiş ve Müslümanlığın Türk milliyetçiliğinin vazgeçilmez bir unsuru haline geldiği belirtilmiştir. “Kişinin önce Müslümanlığı mı yoksa Türklüğü mü önce gelir?” sorusuna gelince ise, bu iki vasfın bir tek bünyenin birbirinden ayrılmaz unsurlarını teşkil ettiği ifade edilmiştir. Ayrıca sonraki yıllarda Aydınlar Ocağı tarafından düzenlenen ilmi seminerlerde de vurgulanan din eğitiminin de bu seminerde vurgulandığı, çocukların, aydınların, halkın ve din adamlarının yeterli din eğitimine sahip olmadıklarının belirtildiği görülmektedir. Bu nedenle din adamı yetiştirecek okulların açılması, bu din adamlarının halkı milli ve dini konularda eğitmesi, ilk ve ortaokullarda da dini bilgilerin kuru nazari bilgilerle değil de din sevgisini uyandıracak şekilde verilmesi önerilmiştir (Tanyu vd., 1969: 189-198).

Metin Eriş (Kişisel Görüşme, 2010) bu Kurultay sonrasında sağ görüşlü aydınların birleşmesini,

“1969 kurultayının en önemli meselesi değerli hocalarımız muhteşem konuşmalar yaptılar, ama bir başka şeye daha yol açtılar; Türk milliyetçilerinin, muhafazakârlarının gelecekte birlik olabilecekleri siyaset üstü bir kurul kurulması hususunda adeta emir verdiler. Bu kurulu teşekkül ettirmek üzere bir heyet teşekkül ettiler. Bu heyette rahmetli Kafesoğlu hocamıza de-facto görev verdiler. Kafesoğlu hocamızla beraber Süleyman Yalçın hocamız var, bendeniz varım, Rasim Cinisli

var, kimi arkadaşlar var vs. Buradan yola çıkarak, altyapı çalışmalarına başlandı. Nasıl yapılabilir? Tabii hepimizin hayal dünyasında, bakıyorsunuz sol müthiş bir hücum halinde, her şeyiyle. Devrim Ocakları kuruluyor, Devrim Ocakları'nın yanında askerler bir taraftan hücum ediyorlar, aydınlar bir taraftan hücum ediyorlar ve siz bir nevi köşeye sıkıştırılmış tarzda sadece nefis müdafaasında bulunuyorsunuz, değerlerinizin müdafaasında bulunuyorsunuz nefis müdafaasında derken, sadece değerlerinizin müdafaasında bulunuyorsunuz ve başka hiçbir davranış biçiminiz yok. Ama olayların gelişmesi içersinde şu prensibe varıldı; öyle bir dernek kuralım ki veya öyle bir sivil toplum örgütü kuralım ki bu sivil toplum örgütü içersinde o günlerin siyasi platformunda kimler varsa, bugünkü Milliyetçi Hareket Partisi'nin (MHP) atası olan Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP) var biliyorsunuz. MÇP'den arkadaşlarımız veya ona gönül veren arkadaşlarımız, Milli Selamet Partisi (MSP) var, ona gönül veren arkadaşlarımız var, Adalet Partisi (AP) var, ona gönül veren arkadaşlarımız olsunlar ama bu bir fikir ocağı olsun, bu bir siyasi kadrolaşma hareketi olmasın! Ne yapacağız? O zaman öyle bir kurul kuralım ki bu kurulun içersinde bu dostlarımız oldukları gibi yönetim kurulunda da temsil edilsinler.”

sözleri ile özetlemektedir.

Yalçın da daha sonraki yıllarda, 1960 askeri darbesi sonrasında, özellikle üniversitelerde gençlik olayları şeklinde aşırı sol fikir akımlarının şiddet uygulamaya başladıklarını ve bu davranışların bazı ilim adamları ve siyasilerce desteklendiğini belirtmiştir. Ona göre (1988: 4),

“Türkün her türlü kök değerlerini karşısına alan solun bu azgınlığı, bu değerlere sahip bir grup Türk aydını, pek tabii olarak İstanbul Üniversitesindekilerini bir araya gelme, kendi inançlarını müdafa etme ihtiyacına sevketti. Bu ihtiyaç şahısları aşan, fakat tek tek her Türk ferdinden başlayarak millet, vatan ve devlet üçlüsünden, bunları meydana getiren tarih bütünlüğümüze uzanan bir şuur ve inançtan geliyordu. Bu düşünceler, Türk aydını olmanın idrakinden taşan bir mes'uliyet duygusu ile birçok ilim ve fikir adamını bir araya gelmeye zorluyordu.”

Bu toplantılar sonucunda Prof. Dr. Mümtaz Turhan, Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan, Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu, Doç. Dr. Nureddin Topçu, Nihad Sami Banarlı ve birçok farklı meslek ve meşreb sahibi Türk aydını “*Varlığı tehlikeye düşen Türk'ün cesur bir hamle ve imanla bir harekete ihtiyacı vardır*” sözünden hareket ederek yeni bir teşkilatlanmaya ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir (Yalçın, 1992: 20). Aydınlar Ocağı'nın ilk Genel Sekreteri Metin Eriş, Aydınlar Ocağı'nın kuruluş tarihinin 14 Mayıs 1970 olduğunu önemle vurgulamaktadır. Kendisinin ifadesine göre, “*14 Mayıs tarihi aslında bir tesadüf değil bilinçli bir tercihtir*” (Kişisel Görüşme, 2010). Çünkü 14 Mayıs 1950 genel seçimleri bir kırılma noktasıdır.

Hatta Rauf Tamer'in ifade ettiği üzere (1982), “14 Mayıs, bir bayraktır, ışıktır, doktrindir... Milli iradenin doğum günüdür”. Kısacası seçimlerden siyasal anlamda DP başarılı çıksa da bu tarih aynı zamanda Türkiye'deki milliyetçi muhafazakâr aydınların da kendilerini ifade etmelerine zemin oluşturmuştur. Yine aynı şekilde 27 Mayıs bu aydınlar tarafından “bir çöküntü” (Yalçın, Kişisel Görüşme, 2010) “bir yara” (Eriş, Kişisel Görüşme, 2010) olarak nitelendirilmektedir. Bu çöküntüden kurtulmak için de sağ görüşlü aydınlar, ilmi ve içtimai konularda tartışıp, konuşabilecekleri ve icra makamlarını etkileyebilecekleri mekanizmalar üretme yolunu seçmişlerdir ve Aydınlar Ocağı'nın da bu amaca hizmet ettiği söylenebilir.

3.1.2. Aydınlar Ocağı'nın Kurumsal Yapısı

Eriş (Kişisel Görüşme, 2010) Aydınlar Ocağı'nın kuruluşunun Hilton Oteli'nde yapılan bir toplantı neticesinde olduğunu belirtmiştir. Ocak'ın isminin “Türk Aydınlar Ocağı” olması kararlaştırılmıştır. Ancak “Türk” tabirinin kullanılması Bakanlar Kurulu kararına bağlı olduğu için bu karardan vazgeçilmiştir. Ocak'ın ilk genel başkanı olarak İbrahim Kafesoğlu seçilmiştir. Kuruluş hedefi olarak da, o güne kadar kurulan milli teşekküller gibi çok amatörce yönetilmemesi, icrai organın vermiş olduğu kararların tahkikatçısı olacak veya takipçisi olacak bir genel müdür atanması, gereği kadar profesyonel eleman çalıştırılması, yazışmaların muntazam tutulması ve bütün değerlendirmelerin de muntazaman yapılacak olan yönetim kurulları kararlarıyla yapılması belirlenmiştir¹.

Aydınlar Ocağı'nın kurumsal yapısını 1970 yılında hazırlanan kuruluş tüzüğüne ve 2005 yılında yürürlüğe giren Dernekler Yasası'na uygun olarak yeniden hazırlanan ana

¹ Eriş kendisiyle yapılan görüşmede Ocak'ın faaliyetlerini yürütebilmesi ve Çağaoğlu'nda Çatalçeşme Sokak'ta, konferans ve toplantılar yapılabilmesi için çok geniş bir salonu olan üç katlı bir bina kiralandığını belirtmiştir. Bu binada bir de lokal hazırladıklarını ancak lokal işinin tutmadığını ifade etmiştir. “Lokali bir başka şekilde daha düşünüyorduk; diyorduk ki Aydınlar Ocağı bir nüvedir, bu nüvenin etrafında başka halkalar da olacaktır. Yani üye olmamakla beraber fikri bağımlılık fikri hareket içersinde bizimle beraber düşünen insanlarımız mutlaka olacaktır ve onlarla beraber bu lokalden istifade edilecektir. Nasıl istifade edeceğiz? Burası cumartesi Pazar günü konferans olmadığı günler veya akşam saatlerinde gelip kitapların okunacağı, çay kahve içileceği hatta yemeklerin beraber yeneceği, ailelerin beraber olacağı, bu beraberlikler içersinde çocuklarımızın beraber yaşayacakları birbirini tanıyacakları bir muhit olsun. Maalesef bu ikinci fasıl tutmadı. Yani bir arada olalım bir arada yaşayalım, ailelerimizle beraber olalım, bir araya gelelim çay kahve içelim yemek yiyelim falan.. ki o şekilde organize etmiştik yani bir mutfak falan da kurmuştuk orada. Bu tahakkuk etmedi, acıdır, neden? Bilemiyorum. Yani böyle çok daha sosyal olma vasfında belki değildik hiç birimiz, olabilir yani böyle de değerlendirmek mümkün. Ve yahut endişelerimiz vardı o da olabilir. Çünkü endişelerimiz vardı derken hemen şöyle söyleyeyim Çatalçeşme Sokakta iki veya üç defa sol örgütlerin taarruzuna uğradı Aydınlar Ocağı, sis bombaları atıldı içeriye filan falan birtakım şeyler oldu.” sözleriyle de dönemin koşullarını özetlemiştir (2010).

tüzüğe göre incelemek mümkündür. Her iki tüzüğün (1970 ve 2005)¹ ilk maddesinde Aydınlar Ocağı'nın, İstanbul'da kurulmuş olan bir dernek olduğu vurgulanmıştır. İlk uygulamada prensip kararı olarak Aydınlar Ocağı'nın şube ya da temsilcilik açmasına Milliyetçiler Derneği'nin Malatya'da Dernek üyesi Hüseyin Üzmez tarafından gazeteci Ahmet Emin Yalman'a suikast düzenlemesi nedeniyle kapatılması üzerine temkinli yaklaşmıştır.

Metin Eriş'in (Kişisel Görüşme: 2010) belirttiğine göre, 1980'den itibaren bu yönde teklifler gelmesi üzerine bazı kararlar dikkate alınarak, illerde Ocak'lar açılabilceği karara bağlanmıştır. Eriş, bu kararlardan ilkinin, illerde şube statüsünde Aydınlar Ocağı açmamak olduğunu belirtmektedir. İkincisi, mutlaka bir üniversite şehrinde kurulmalarını sağlamak, üçüncüsü herhangi bir siyasi partinin içerisinde olmamakla beraber siyasi temayülü ne olursa olsun milliyetçi-muhafazakâr olmak şartı ile bütün mensupları, düşünürleri, münevverleri bünyesine almak, dördüncüsü ise akademik kariyeri olan kimselerin mutlaka başkan olması noktasındadır. Bu çerçevede ilk harekete geçen Ankara olmuştur. Eriş Ankara Aydınlar Ocağı'nın kurulmasına bizzat kendinin ilk önce gittiğini sonradan diğer yönetim kurulu üyelerinin geldiğini belirtmiştir. Önce Devlet Planlama Teşkilatı'nda sonrasında ise Başbakanlıkta Müsteşar olarak görev yapan Mustafa Erman, Hasan Celal Güzel, Sabahattin Alpat gibi isimlerle Aydınlar Ocağı'nın kurulmasına müsaade edilmiş ve Prof. Dr. Ahmet Soner de başkanlığa getirilmiştir. Sonrasında ise Ocak başkanlığını Prof. Dr. Şaban Karataş yapmıştır. Daha sonra Bursa, Kocaeli, İzmir, Erzurum, Konya gibi şehirlerden teklifler gelmeye başlamıştır. Sadece o dönemde üniversite şehri olmamasına rağmen Kocaeli'de alınan kararların dışına çıkmış ve Kocaeli Aydınlar Ocağı kurulmuştur. Bu çerçevede 1988'e kadar sekiz tane aydınlar Ocağı kurulmuştur. Ancak bu Ocaklar kendi başına müstakil olmakla birlikte her zaman Genel Merkezle irtibat halinde olacaklardı.

Fakat yeni tüzükte eskisinden farklı olarak *“ülke genelinde kanuna uygun olarak şube açılabilir”* (2005/md 1) ve (2005/md 4/f) *“Derneğimiz gerekli gördüğü yerlerde dernek faaliyetlerini yürütmek amacıyla temsilcilik açabilir. Temsilcilikler, şube veya dernek Yönetim Kurulunda temsil edilemezler. Şubeler temsilcilik açamazlar”*

¹ Aydınlar Ocağı'nın tüzüğü, 2005 yılında çıkarılan Dernekler Kanunu'na göre yeniden hazırlanmıştır. Bu durum metinde karışıklığa sebep olacağından eski tüzük (1970) yeni tüzük (2005) olarak gösterilecektir.

maddesiyle yurt dışı temsilcilik ve şube açılmasına da müsaade edilmiştir. Bu çerçevede 39 tane Aydınlar Ocakları bulunmaktadır.

Aydınlar Ocağı, “...*milli kültür ve şuuru geliştirmek suretiyle **Türk Milliyetçiliği** fikrini yaymak, milli bünyemizi sarsan fikir buhranı ve mefhumlar anarşisi ile mücadele ederek milli varlığımızı meydana getiren unsurları yaşatıp kuvvetlendirmek...*” amacıyla kurulmuştur (md 2). Bu amacı gerçekleştirmek için ise, *Milli ve manevi değerleri yıkıcı ve bozucu akımlara karşı, Türk ahlak ve geleneklerini, Türk dilini ve sanatını müdafaa etmek; memleket meselelerine ve milli davalara Türk Milliyetçiliği açısından bakarak milli menfaatlere en uygun çözüm yollarını araştırıp bulmak ve yaymak; fikirde ve davranışta milli ideale bağlı nesiller yetiştirmeye çalışmak; üyeleri ile amaca uygun şahıslar ve kuruluşlar arasında sosyal dayanışma kurmak konularında faaliyet gösterecektir* (Md 3). *Bu faaliyetleri gerçekleştirmek için ise konferanslar, seminerler, açık oturumlar ve benzeri faaliyetler yapmak ve bunları temin için lokal açmak; konserler ve temsiller verdirmek, sergiler açmak ve bunlara benzer sanat ve kültür faaliyetlerinde bulunmak; ilmi çalışmalar ve araştırmalar yapmak, yaptırmak ve bu gibi çalışmalara yardım etmek; neşriyat ve dağıtım yapmak; kabiliyetli gençlerin yetişmesini temin için muhtelif fonlar, vakıflar ve tesisler kurmak çalışma biçimlerini uygulamaktadır* (Md. 4).

Aydınlar Ocağı'na üyelik de tüzükler arasında farklılık göstermektedir. 1970/4'te 18 yaşını bitiren, medeni haklara sahip ve meslek sahibi her Türk'ün derneğe üye olacağı belirtilmiştir. Fakat 2005/5'te bu uygulamadan farklı olarak fiil ehliyetine sahip gerçek kişilerin derneğe üye olabilecekleri belirtilmiştir. Yabancı uyruklu olan ama Türkiye'de ikamet eden Türkler de Türk vatandaşlarında aranan şartlarla birlikte derneğe üye olabilirler (2005/4). Görüldüğü üzere Türk asıllı olup Türkiye'de ikamet edenler de dernek üyesi olabilmektedirler.

Ayrıca derneğe giriş için de iki üyenin yazılı tezkiyesi gerekmektedir. Yetkili Kurul, müracaatı en çok 30 gün içinde karara bağlar ve sonucunu müracaat sahibine yazılı olarak duyurur, ancak üyeliğin reddi durumunda red sebebini açıklama gibi bir mecburiyeti bulunmadığı da belirtilmiştir (2005/md 5/b). Ocak'a üye olmak için iki üyenin yazılı önerisinin alınmasının gerekliliği, üyelik konusunda da oldukça titiz davranıldığını göstermektedir.

Özellikle kuruluş yıllarında üye sayısı artırılmamaya çalışılmıştır. Aydınlar Ocağı'nın kuruluş döneminde oldukça seçkin bir dernek olduğunu üyelik şartı olarak meslek sahibi olmak vurgusundan anlayabiliriz. Çünkü 1970/md 4'e göre meslek sahibi değilseniz Ocak'a üye olamazsınız. Aydınlar Ocağı'nın kurucularının profiline bakıldığında da çeşitli meslek gruplarından insanların yer aldığı bir dernek olduğu anlaşılmaktadır. Aydınlar Ocağı 24 öğretim üyesi, 5 idareci, 4 işadami, 4 ticaretle uğraşan, 3 avukat, 3 doktor, 3 asistan, 1 yüksek mühendis, 1 mühendis, 1 müellif, 2 gazeteci, 1 öğretmen, 1 yazar, 1 serbest meslek sahibi, 1 muhasebeci ve 1 de mesleği belirtilmeyen seçkin bir grup tarafından kurulmuştur. Kurucular kurulu 56 kişiden oluşmuştur ve bu sayı da çok fazla artırılmamaya çalışılmıştır. Eski Genel Sekreter Metin Eriş kendisiyle yapılan görüşmede (Kişisel Görüşme, 2010), "*Mümkün olduğu kadar dar kadrolarla hizmet vermeye çalışmak yani keyfiyetle hareket etmek, kemiyetle değil*" ifadesini kullanmış ve 1988'de görevden ayrıldığında üye sayısının sadece 100 kişi olduğunu, bunlardan 15-20 kişinin vefat ettiği düşünülürse yine sayının 70-80 civarlarında olduğunu belirtmiştir. Kısacası Aydınlar Ocağı tıpkı 1908'de kurulan Türk Derneği gibi üye sayısını artırmama politikası gütmüştür.

Aydınlar Ocağı'nın 1988'den sonra üye sayısı artırılmıştır ve hâlihazırda üye sayısı 270'tir. Derneğe üyelik konusunda eski tüzükten farklı olarak yeni tüzükte (md 5/d) derneğin fahri ve asli olmak üzere iki üyesinin bulunduğu belirtilmiştir. Fahri üyelik müessesesinin, ilerde ayrıntılı bir şekilde ele alınacak olan, 1987 Kurultayı'ndan sonra kurucu üyelerden bir kısmının dernekle iletişimi kesmeleri, üyelikten ayrılmak istemeleri ve aidatları ödememeleri neticesinde oluşturulduğu söylenebilir. Çünkü bu üyelerin oy kullanma hakkına sahip olmamakla birlikte istedikleri takdirde aidat ödeyebilecekleri de yine bu maddede kurala bağlanmıştır.

Dernek üyeleri arasında, sadece sosyal bilimlerle ilgilenen ilim adamları yoktur. Aslında Süleyman Yalçın bir toplantının açılış konuşmasında bir aydın tanımı yaparak bu durumu açıklığa kavuşturmuştur. Ona göre, "*Aydın, çeşitli ilim kollarına ait muayyen bilgi hamulesini sindiren, içtimai mes'elelere bir bakış açısı bulunan kişi olduğuna göre, çevresinde cereyan eden hadiseleri doğru tanıma ve değerlendirme zorundadır*" (1984: 13). Yani aydın çeşitli ilim dallarından biri hakkında bilgi sahibi olan, ancak sosyal meselelere de duyarlı olan bir kişidir.

Ocak'ın Genel Başkanları da kuruluşundan günümüze hep Profesörler olmuştur. Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu 14 Mayıs 1970'de kurucu genel başkan olarak göreve başlamış ve 30 Ocak 1974'te görevi Prof. Dr. Süleyman Yalçın'a devretmiştir. Süleyman Yalçın ise 31 Mayıs 1979'da görevden ayrılrsa da 4 Nisan 1984 ikinci kez genel başkan olmuş 29 Haziran 1988 de görevden ayrılmıştır. Prof. Dr. Salih Tuğ 31 Mayıs 1979'da görevi Süleyman Yalçın'dan devralmış ve 24 Aralık 1982'de Prof. Dr. Ayhan Songar'a devretmiştir. Ayhan Songar ise 4 Nisan 1984'e kadar görevde kalmıştır. Aydınlar Ocağı'nın 6. genel başkanı olan Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş 29 Haziran 1988'de görevi Prof. Dr. Süleyman Yalçın'dan devralmış ve 27 Haziran 1998'de, Prof. Dr. Mustafa Erkal'a bırakmıştır. Mustafa Erkal görevine hala devam etmekte ve en uzun dönem genel başkanlık yapan kişi sıfatını korumaktadır.

Aydınlar Ocağı, Derneğin oy verme hakkına sahip üyelerinden oluşan ve olağan olarak iki yılda bir Haziran ayında toplanan Genel Kurul (2005/md 9); İlim-İstişare Kurulu, Yönetim Kurulu ve Denetim Kurulu'ndan oluşan Divan (2005/md 16); Genel Kurul tarafından seçilen onbeş kişiden oluşan İlim-İstişare Kurulu (2005/md 18); Genel Başkan, Genel Başkan Yardımcısı, Genel Sekreter, Sayman, Veznedar ve dört üyeden oluşan Yönetim Kurulu (2005/md 20) ve son olarak üç asil ve üç yedek üyeden oluşan ve Genel Kurul tarafından seçilen, bir yılı aşmayacak şekilde denetim görevini yapan Denetim Kurulu (2005/md 22) organlarından oluşmaktadır. Genel kurul kararı ile başka organlar da kurulabilir, ancak bu organlara Genel Kurul ve Denetim Kurulunun yetki ve sorumlulukları devredilemez (2005 md/8). Aydınlar Ocağı'nın gelir kaynakları, üyelerinden aldığı aidatlarla, bağış, yardım ve neşriyat gelirleridir (2005/md 31).

Aydınlar Ocağı üyelerinin topluma hizmet konusunda temel çıkış noktaları ise, *"...mes'eleleri ilmi bir seviye ve çerçeve içinde ele alarak hakikatin araştırılmasına yardımcı olurken, aynı zamanda Türk insanının içtimai vakıaları değerlendirmesinde ve kendi öz şahsiyetini bulmasında da hizmet..."* tir (Yalçın, 1984: 13). Kısacası Aydınlar Ocağı üyeleri, ilmi bir bakış açısı ile hareket eden aydınlar olarak, Türk toplumunun kendi sosyal hayatını değerlendirmesi ve kendi şahsiyetini bulması noktasında öncülük etmeyi hedeflemektedirler.

3.1.3. Milli Kültür: Aydınlar Ocağı'nın Toplum Tasavvuru

Kültür, milli kültür ve medeniyet kavramları, özellikle milli devlet oluşturma sürecinde önemli tartışma konuları olmuşlardır. Kültür bir toplumun sahip olduğu bilgi, alaka, itiyat, kıymet ölçüleri, genel davranışlar, görüş ve zihniyeti ile her nevi davranış şekillerini içine alır. Kısacası kültür, bir toplumun maddi ve manevi değerlerinin tümüne denir. Ayrıca, bütün bunlar birlikte, o topluma mensup olanların genelinde müşterek olan ve onu diğer toplumlardan ayırt eden özel bir hayat tarzını oluşturur (Turhan, 2002: 48). Kısacası kültürler toplumdan topluma farklılık göstermektedir.

Milli kültür ise, bir toplumu devlet yapan değerler olan tarih, sanat, dil, folklor ve gelenekleri içinde barındırmaktadır. Bütün bu değerlerin milli bir bakış açısı ile ele alınması, geliştirilmesi ve milli bir politika yapılması, milletin varlığının bekası için oldukça önemlidir (Yakıt, 2002: 22).

Mümtaz Turhan'a göre medeniyet, aynı coğrafi bölgede yaşayan birçok milletlerin içtimai hayatlarının ortak bir ürünüdür. Örneğin Avrupa ve Amerika'da bütün Avrupalı milletler arasında bir Garp medeniyeti vardır. Bu medeniyetin içinde de birbirinden ayrı İngiliz kültürü/harsı, Fransız kültürü/harsı, Alman kültürü//harsı gibi gibi kültürler mevcuttur (2002: 39). Ya da medeniyet kelimesi bir toplumun inanç, düşünce ve sanat hayatına ait temel niteliklerinin evrenselleşmesi olarak tanımlanabilir (Yakıt, 2002: 23). Kısacası kültür geleneğe, medeniyet ise daha çok teknolojiye dayanmaktadır.

Bilhassa Ziya Gökalp kültür ve medeniyet kavramları üzerinde durmuştur. Her ne kadar kültür ve medeniyet tarifi ayrıntıda bazı sorunlar içerse de onun bu kavramsallaştırması hala güncelliğini korumaktadır. Gökalp, 1923 tarihinde yazdığı "Türkçülüğün Esasları" başlıklı çalışmasında bu konuyu ayrıntılı bir şekilde ele almıştır. Gökalp, Kültür (hars) ile uygarlık arasında hem birleşme noktaları hem de ayrılık noktaları bulunduğunu ifade etmektedir. Kültür ile medeniyet arasındaki birleşme noktası, ikisinin de bütün toplumsal yaşayışları kapsamalarıdır. İkisi arasındaki ayrılıkların temelinde ise öncelikle, kültür ulusal olduğu halde medeniyetin uluslar arası olması yatmaktadır. İkinci olarak, medeniyetin bireysel istekler çerçevesinde oluşan toplumsal olayların toplamı olduğunu, kültürün ise, bireylerin istekleriyle yapay bir şekilde oluşmadığını belirtmektedir. Üçüncü olarak, kültürün, özellikle duyguların, medeniyetin ise özellikle bilgilerin bileşimi olmasıdır. Dördüncü farklılık da, her toplumun önce kültürünün var

olmasıdır. Yani önce kültür vardır, sonra kültürün yükselmesiyle medeniyet doğar. Kültür ile medeniyet arasındaki son ayrılık ise, kültürü güçlü fakat medeniyeti güçsüz bir ulusla, kültürü bozulmuş fakat medeniyeti yüksek bir ulus savaşa girdiğinde kültürü güçlü olan ulusun diğerine karşı galip gelmesidir¹ (1997: 25-36). Kısacası Gökalp'in bu ayrımı yaparken, medeni bir toplum olmak için illa Batılı bir hayat tarzının benimsenmesi gerekmediği, hatta medenileşirken kültürden uzaklaşırsa, devletin de ortadan kalkacağını vurgulamaya çalıştığı söylenebilir. Parla'nın ifadesiyle Gökalp'in, bu ayrımı yaparken, kültürel bir aşağılık duygusuna yer vermeyen, savunmaya yönelik bir modernleşmeyi önerdiği söylenebilir (2005: 58).

Daha önce de belirtildiği üzere Gökalp, Türk aydınının medeniyete sahip olduğunu fakat kültür yönünde eksiklikler taşıdığını ifade etmektedir. Bu nedenle aydınların, halktan kültürel bir eğitim almak ve halka medeniyet götürmek için halka doğru gitmeleri gerektiğini ifade etmiştir (1997: 40). Böylece Gökalp, Türk aydınına halka medeniyet götürme misyonunu da biçmiştir. Ancak bunu yaparken de aydının kendi kültürünü yine halktan alacağını belirtmesi de ideal kültürün halkta yaşadığına inanmasındandır. Ancak Gökalp'in bu düşüncüyü ileri sürerek Osmanlı dönemindeki kültürel birikimi yok saydığı söylenebilir. Kösoğlu da Ziya Gökalp'i destekleyerek, Türklerin kendi kurumlarını yükselterek bir medeniyet kurma yoluna gitmediklerini, yabancı milletlerin kurumlarını alarak, onlardan oluşan bir medeniyet düzenlediklerini ifade etmektedir. Ona göre, Türk kavminin yönetici kesimleri başkalarına uyarken halk kesimi sözlü geleneğini yani Türklüğünü devam ettirmiştir (2005: 170-171).

Oysa Güngör bilhassa Gökalp'in görüşlerine karşı çıkarak, 17. Yy'da Osmanlıyı köy ve kasabalarına kadar bir baştan bir başa dolaşan Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nden de anlaşılacağı üzere, Osmanlı döneminde Türk halkı ve aydınlarının birlikte son derece yaygın bir kültür meydana getirdiklerini ileri sürmektedir (2004: 73-75). Güngör'e göre, asıl aydın ve halk arasındaki kopukluk Cumhuriyet döneminde ortaya çıkmıştır. Aydınlar tıpkı A'raf sakinleri gibi, yerli kültür ile Batılı kültür arasında marjinal bir varlık sürdürmektedirler. Yine Cumhuriyet dönemi aydınları, Batı'ya karşı kendi kültürünün

¹ Gökalp, bu ilişkiyi Mısırlılar ve Farşlılar'dan verdiği örnekle desteklemektedir. Ona göre, Eski Mısırlılar, medeniyette yükselince kültürleri bozulmaya başlamıştır. Farşlılar ise, medeniyette geri olmakla birlikte, oldukça güçlü bir kültüre sahiptiler. Bu nedenle Farşlılar Mısırlıları yenilgiye uğratmıştır. Birkaç yıl sonra da İran'da medeniyet yükselmeye başlamış ve kültürel güç zayıflamıştır. Bu sefer de Farşlılar, kültürleri henüz bozulmamış olan Yunanlılar'a yenilmişlerdir (1997: 36).

hiçbir değer taşımadığı kanaatindedir. Hatta kendi yerli kültürü ile ilgili yeterli bilgisi de bulunmamaktadır (1982: 164).

Kısacası Ziya Gökalp'in Türkçülüğün Esasları başlıklı çalışmasında yer alan kültür ve medeniyet ayrımı iki bakımdan oldukça önemlidir. İlk olarak, bu ayrımla Gökalp kültürel yozlaşma yaşanmadan da medeni bir toplum olunabileceğini vurgulamaktadır. İkinci olarak da kültür ve medeniyeti tanımlarken kullandığı argümanlar, yeni kurulan milli devletin ideolojisini yansıtmaktadır. Çünkü Cumhuriyet ideolojisinin temelinde Osmanlı dönemine ait her şeyi kötüleme ya da yok sayma düşüncesi yatmaktadır. Güngör de Ziya Gökalp'in düşüncesine karşı çıkararak, Osmanlı'yı anlamadan Türk kültürünün anlaşılamayacağını vurgulamaktadır.

Aydınlar Ocağı'nın, temelinde Türk İslam düşüncesi bulunan toplum tasavvurunun ana hareket noktasını da milli kültür oluşturmaktır. Ocak üyelerinin özellikle devleti milli kültürün korunması noktasında önemsedikleri görülmektedir. Tuğ, (Kişisel Görüşme, 2010), *bizim anladığımız manada milliyetçilik kültür milliyetçiliğidir. Her milletin kendine has kültürü vardır. Bu kültür dayanaklarıyla kendi sanatını kurar, istikbalini tayin ve tespit etmeye çalışır*" sözleri ile aslında Ocak'ın milli kültüre yüklediği anlamı vurgulamaktadır. İçinde Türklükle harmanlanmış İslam vurgusu bulunan milli kültür politikası, Aydınlar Ocağı'nın 1970'lerde kuruluşundan, 1980'lerde siyasal süreçte etkili olmaya başlamasından itibaren kendini siyasal ve toplumsal hayatta oldukça fazla hissettirmiştir.

Güngör de, Türk milliyetçiliğinin, Batıdaki örneklerinden farklı olarak ırki temeller üzerine kurulu olmadığını bilakis, milli kültürü bir medeniyet kaynağı haline getirmek ve toplumun olumsuz yönde değişmesini önlemek amacıyla oluşturulan bir hareket olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre, dünyada çeşitli milli kültürler vardır ve bu çeşitlilik ve zenginlik dünya medeniyetinin gelişmesini teşvik eder (2004: 98-100). Kısacası Güngör, Türk milliyetçiliğinin temel unsurunun Türk kültürünün korunması ve geliştirilmesi olduğunu vurgulamaktadır.

Süleyman Yalçın'a göre kültür, "farklı vatan coğrafyasında, müşterek tarih içinde, dil, din, estetik duygu zemininde oluşarak gelişen ve nesilden nesile intikal eden bir topluma has olan hayat tarzıdır" (1992: 10). Aynı zamanda Yalçın, Mustafa Kemal'in 1936'da yaptığı ve "Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli kültürdür. Kültür; okumak,

anlamak, görebilmek, görebildiğinden mana çıkarmak, ders almak, düşünmek, zekayı terbiye etmektir” ifadelerini kullandığı kültür tanımına karşı çıkmaktadır. Yalçın’a göre, bu tanım Türk kültür değerleri hakkında gerekli bilgiyi vermemektedir (1992:14).

Nevzat Yalçıntaş, Aydınlar Ocağı’nın “Milli Kültür Politikası’ndaki Yanlışlar” (1992: 5), başlıklı çalışmasının önsözünde

“Devletin görevi, milli kültürün korunması, geliştirilmesi için tedbirler almak ve uygulamaktır. Yeni kültürü zorla benimsetmek ve bunu toplumun örf ve adetlerine ahlak anlayışına, dil ve inançlarına rağmen uygulayabilmek mümkün olsaydı bir zamanlar süper bir güç olan Sovyetler dağılmazdı.”

ifadelerini kullanmaktadır. Burada kullanılan milli kültür kavramının Türk İslam kültürü ile aynı anlama geldiği unutulmamalıdır. Devlete de milli kültürü korumak ve geliştirmek görevinin verildiği görülmektedir. Erkal ise, bir kültür dairesine, bir derneğe girer gibi iradi olarak girilmediğini ve ondan istenildiği zaman çıkılmadığını, bazı insanların istese de istemese de aslında Türk-İslam kültürünün mensupları olduğunu belirtmektedir. Bu mensup olmanın genellikle irade dışı davranışlarla kendini dışa vurduğunu belirtmektedir (1992: 44).

1983-1986 yılları arasında Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1986-1987 yılları arasında da Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı yapan ve aynı zamanda Aydınlar Ocağı’nın üyesi olan Mükerrerrem Taşçıoğlu da “*Memleketin ekonomik meselelerinin halledilmesi gerek şarttır, ama yeter şart değildir... Ekonomisi, hayat standardı düzgün bir ülkenin kültürden hele milli kültürden nasipleri yok ise veya az ise uzun ömürlü olmadıkları tarihte görülmektedir.*” Diyerek, kültür politikasının ekonomi politikasından önce gelmesi gerektiğinin altını çizmiştir (1984: 33).

Erkal’a göre de, her devletin iktisadi politikaları olduğu gibi kültür politikasının da olması gerekmektedir. Kültür politikası, metodlu maksatlı bir amaç tayini, önceliklerin belirlenmesi, şuurlu ve planlı işlerin bütünü kapsayan faaliyetler dizisidir ve amaç devlet tarafından ortak değerlerin tayin edilmesi veya planlanması değil tam tersi, toplumdaki ortak değerlerin ve kabullerin korunarak geliştirilmesidir¹. Ayrıca Türk

¹ Erkal bu durumu iki farklı örnek üzerinden desteklemektedir. Mesela Sovyetler Birliği’nin, 1917’den itibaren uygulamaya çalıştığı yeni bir kültür yaratma çabası yürümemiştir. Ama Almanya’nın birleşmesi, Berlin’in yeniden başkent yapılması, yeni yabancılar kanunu çıkarılarak yabancı kaynaklı nüfusun ikinci hatta üçüncü nesline sahip çıkılması, yine Almanya’nın Ukrayna ile pazarlık yaparak Kırım’a Alman kökenlileri yerleştirme faaliyetleri yapması birer kültür politikasının sonucudur (1992: 45).

kültürü yerine Anadolu kültürü tabirinin kullanılmasına karşı çıkmaktadır. Çünkü tabii çevre kültürü etkileyen faktörlerden sadece birisidir. Yaşama tarzı eğer hâkim kültür özellikleri taşıyorsa, damgasını vurarak coğrafyayı vatanlaştırabilmektedir. Aynı şekilde kültür teması sonucunda hâkim kültür özelliği gösteremiyorsa, o coğrafyada mevcut kültürün alıcısı durumuna girerek eriyebilmektedir. Türk kültürünün örneklerini Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetlerinde, Anadolu'da, Balkanlar'da ve Rumeli'de hala canlılığını korumuş bir şekilde görmemiz de bu durumun bir yansımasıdır (1992: 44-46)

Köseoğlu, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren kültür meselelerinin yeterince ciddiye alınmadığını belirtmektedir. Ona göre, Kültür Bakanlığı gibi önemli bir müessesenin bir kapanıp bir açılması, sonuçta da bir gezi, bir eğlenceli piknik konusu gibi kabul edilerek Turizm Bakanlığı'nın sonuna eklenmesi de bunun bir göstergesidir¹ (1984: 61). 1970'lerin sonlarında Türk-İslam Sentezi düşüncesi sağ siyasette, Milli Selamet Partisi'nde (MSP) hatta Türkeş'in Milliyetçi Hareket Partisi'nde (MHP) hayli tutulmuştur. 1983'ten sonra ise Özal'ın Anavatan Partisi'nde (ANAP) rehber bir ilke haline gelmişti; ancak bu ideoloji orada, Batı'ya yetişmek (ya da Özal'ın deyimiyle “çağ atlamak”) için teknolojik yenilik yapma konusundaki güçlü inançla birleştirilmiştir (Zürcher, 2000: 420).

3.2. Aydınlar Ocağı'nın Türk Siyasal Hayatına Etkileri

Aydınlar Ocağı, 1970 yılında kurulduğunda daha çok toplantılar düzenlemek, yayınlar yapmak gibi kuruluş amacına uygun faaliyetlerde bulunmuştur. Hiçbir partinin programında, Türk İslam Sentezi düşüncesine isim olarak yer verilmezken, bu hiçbir partiye mal edilemeyeşinden olsa gerek, Türk İslam Sentezi düşüncesi, mevcut ve gelecekte kurulacak olan tüm sağ partilerin ideolojik repertuarında yer almıştır (Ç. Dursun, 2002: 73). Milliyetçi, Muhafazakâr, İslamcı kısacası sağ görüşe sahip siyasal partilerin tümü bu düşünceyi desteklemiştir.

Ocağın Türk siyasal hayatında asıl etkili olduğu dönem olarak 1980 sonrası işaret edilmektedir. Bunun temel nedeni 12 Eylül 1980 sonrasında darbeyi yapanların siyasal,

¹ Ülkemizde Kültür Bakanlığı 1975 yılında kurulmuştur. 1957-1963 yılları arasında Basın Yayın ve Turizm Bakanlığı, 1963-1981 yılları arasında ise Turizm ve Tanıtma Bakanlığı bulunmaktaydı. 1981 yılında Kültür ve Turizm Bakanlıkları birleştirilmiş, 1989-2003 yıllarında ise Kültür Bakanlığı ve Turizm Bakanlığı adı altında iki ayrı bakanlık kurulmuştur. 2003 yılında da Kültür ve Turizm Bakanlıkları tekrar birleştirilmiştir.

ekonomik ve sosyal alanı yeniden inşa etmeye çalışmaları ve bunun temeline Türk İslam Sentezi düşüncesini oturtmak istemeleridir. Bu durum Aydınlar Ocağı'nın ve Türk İslam Sentezi düşüncesinin yeterince anlaşılmasına neden olmuştur. Bu nedenle Aydınlar Ocağı üzerinde yapılan çalışmalarda genellikle 12 Eylül darbesi-Aydınlar Ocağı ilişkisi üzerinde durulmuş, öncesi ve sonrasıyla ele alınmamıştır. Örneğin Ocağın hemen kuruluşu ertesinde yapılan 12 Mart 1971 Muhtırası sonrasındaki faaliyetleri incelenmemiştir. Oysa Aydınlar Ocağı kuruluşundan itibaren siyasal iktidarı etkileme çabasında olmuştur. Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde öncelikle Aydınlar Ocağı'nın kurulduğu dönemde yaşanan 12 Mart Muhtırası sonrası sürece etkileri, daha sonra ise 12 Eylül sonrasında Aydınlar Ocağı'nın faaliyetleri incelenmeye çalışılacaktır.

3.2.1. 12 Mart 1971 Sonrası Siyasal Ortam: Milliyetçi Cephe Hükümetleri'nin Oluşumunda Aydınlar Ocağı

27 Mayıs sonrasında sol aydınlar ile sivil ve askeri bürokraside “Ülkenin kalkınması parlamentarizmle mi yoksa bir devrimci güçle mi gerçekleşecektir?” noktasında giderek öne çıkan bir ikilem vardı. Devrimci güçlerin tüm reformları yapmasını savunan Doğan Avcıoğlu ve İlhan Selçuk gibi Yön ve Devrim Dergisi çevresinde toplanan aydınlar bunun zinde güçlerin öncülüğünde, darbeci yöntemlerle gerçekleştirileceğine inanmaktaydılar. Özellikle 1969 seçiminde Adalet Partisi'nin (AP) ve sağ partilerin demokratik yollarla iktidardan uzaklaştırılmasının mümkün olmadığı anlaşılınca ordu seçeneği daha da gündeme getirilir olmuştur. Bu dönemde giderek artan anarşi, öğrenci olayları ve işçi hareketleri Türkiye'yi istikrarsızlaştırmaya başlamıştır (Dursun, 2003: 36- 41). Huzursuzluğun giderek artmış ve son olarak da Milli Güvenlik Kurulu bildirileri, hükümetin askerler tarafından desteklendiği izlenimini verecek şekilde kaleme alınmıştır. Bu gelişmeler, 12 Mart Muhtırası'nın verilmesine ortam hazırlamıştır¹.

¹ Altına Milli Güvenlik Kurulu'nun askeri üyelerinin1 imza attığı 12 Mart Muhtırası'nın, birinci maddesinde, sorumluluk yine halkın seçimle meclise gönderdiği temsilcilerine yani parlamentoya yüklenmiştir. İkinci maddeyle de TSK yeni bir hükümetin idareyi ele almasını açık bir dille ifade etmektedir. Yine bu maddeyle Demirel Hükümeti, üstü kapalı da olsa, Atatürkçü bir görüşe sahip olmayan ve inkılâp kanunlarını uygulamayan bir hükümet olarak nitelendirilmiştir. Son maddede ise TSK'nın aslında sadece kanunların kendisine verdiği yetkiyi yerine getirmekte olduğu belirtilerek muhtıra yasal bir dayanağa kavuşturulmuş ve isteklerinin yerine getirilmemesi halinde ordunun idareye el koyacağı belirtilmiştir.

Altına Milli Güvenlik Kurulu'nun askeri üyelerinin¹ imza attığı 12 Mart Muhtırası'nın, birinci maddesinde, sorumluluk yine halkın seçimle meclise gönderdiği temsilcilerine yani parlamentoya yüklenmiştir. İkinci maddeyle de TSK yeni bir hükümetin idareyi ele almasını açık bir dille ifade etmektedir. Yine bu maddeyle Demirel Hükümeti, üstü kapalı da olsa, Atatürkçü bir görüşe sahip olmayan ve inkılap kanunlarını uygulamayan bir hükümet olarak nitelendirilmiştir. Son maddede ise TSK'nın aslında sadece kanunların kendisine verdiği yetkiyi yerine getirmekte olduğu belirtilerek muhtıra yasal bir dayanağa kavuşturulmuş ve isteklerinin yerine getirilmemesi halinde ordunun idareye el koyacağı belirtilmiştir.

Başbakan Demirel muhtıra sonrasında herhangi bir direniş göstermemiş ve hemen istifa etmiştir.² CHP Genel Başkanı İsmet İnönü ise, ilk başta bildiriye oldukça sert bir biçimde karşı çıkmış; fakat daha sonra hükümeti kurma görevinin kendi partisinden Nihat Erim'e verildiğini öğrenince onu desteklemiştir (Erdoğan, 2003a: 116). Erim hükümeti, ulusal bir hükümet olmaktan çok öte, çelişkili ve birlikten yoksun bir kabineydi. Erim, kabineyi reformları gerçekleştirecek teknokratlardan oluşan bir beyin takımı olarak niteledi; ancak bu durum, demokratik bir rejimde reformların gerçekleştirilemeyeceğinin üstü kapalı bir itirafıdır (Ahmad, 1994: 338).

Aydınlar Ocağı'nın ilk siyasi ilişkileri ise, 12 Mart sonrası 14 kişilik bir heyetle dönemin Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ı biri Çankaya'da diğeri Florya'da ziyarete gitmeleri ile başlatılabilir. Eriş (Kişisel Görüşme, 2010), Ocak'ın yönetim kurulu üyeleri ve fikir adamlarından oluşan heyetin, Sunay'a "*Türkiye'nin milli meseleleri bunlardır, olması gerekenler bunlardır, yanlış zeminde at koşturulmaktadır*" noktasında adeta deklarasyon verdiğini, Cevdet Sunay'ın da "*Neredesiniz sizler?*" ve "*neden bu fikirlerinizi açıklamıyorsunuz?*", "*ilk defa duyduğum şeyler değil ama bunu siz kamuoyuna duyurmak mecburiyetindediniz*" dediğini ifade etmektedir.

¹ 12 Mart Muhtırası'nın altına imza atan ve aynı zamanda Milli Güvenlik Kurulu üyesi olan bu komutanlar; Genelkurmay Başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç, Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Faruk Gürler, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Celal Eyiceoğlu, Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Muhsin Batur'dur (Tanilli, 1976: 378).

² Demirel, "Muhtırayı, Anayasa ve Hukuk Devleti anlayışı ile bağdaştırmak mümkün değil" sözleriyle bitirdiği istifa dilekçesini, muhtıranın yayınlandığı aynı gün saat 17.00'de Cumhurbaşkanı'na göndermiştir. Bkz. (Demirel, 1973: 7).

12 Mart 1971’de muhtıranın okunması ile başlayan ve 14 Ekim 1973 tarihinde yapılan genel seçime kadar devam eden süreç, denetimli demokrasinin başka bir modeline örnek teşkil etmektedir. Çünkü bu dönemde Meclis açık olmakla birlikte asker baskı ve yönlendirme ile demokratik sürecin işleyişinde bir şekilde etkili olmuştur. Bu dönemde partiler üstü nitelikte Nihat Erım’in başkanlığında Birinci ve İkinci Erım Hükümetleri ile Ferit Melen ve Naim Talu hükümetleri olmak üzere dört hükümet kurulmuştur. Sonuçta yeni anayasal ve yasal düzenlemelere gidilmiş ve asker yine geri çekilse de siyasal hayatın içindeki konumunu daha da güçlendirmiştir.

1971 askeri muhtırası sonrasında yapılan 14 Ekim 1973 genel seçimlerinden 12 Eylül 1980’e kadar devam eden süreç Türk siyasal hayatı bakımından oldukça hareketli geçmiştir. Bu dönemde Türk siyasal hayatının ana profilinin solda yükseliş ve sağda bölünme olarak kendini gösterdiği söylenebilir. 1970’li yılların ortalarında solda 1974 yılında Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP), 1975 yılında Türkiye İşçi Partisi (TİP), 1975 yılında Türkiye Emekçi Partisi (TEP), Vatan Partisi (VP), Türkiye İşçi Köylü Partisi (TİKP) ve 1977 yılında Sosyalist Parti/Sosyalist Devrimci Partisi (SDP) kurulsada hiçbirini seçimlerde bir varlık gösterememişlerdir¹ (Dursun, 2005: 46-47).

Bu dönemde 14 Ekim 1973 ve 5 Haziran 1977’de olmak üzere iki genel seçim yapılmıştır. Ancak 1973 genel seçimleri de 1977 genel seçimleri de kazananı olmayan seçimlerdir. 1973 genel seçimlerinden CHP %33,3 oy oranı ile çıkmasına ve Türkiye’nin en büyük partisi durumuna gelmesine rağmen tek başına hükümet kuracak sayıda sandalyeye ulaşamamıştır. Sonuçta da yetmişli yılların siyasal hayatına zayıf koalisyon hükümetleri hâkim olmaya çalışmış ve bu dönemde toplam yedi hükümet kurulmuştur (Dursun, 2005: 14-30).

Bunlardan ilki, 28 Ocak 1974-17 Kasım 1974 tarihleri arasında kurulan Bülent Ecevit hükümetidir; ikincisi 17 Kasım 1974-31 Mart 1975 tarihleri arasında kurulan Sadi İrmak hükümeti; üçüncüsü 31 Mart 1975- 21 Haziran 1977 tarihleri arasında Süleyman Demirel’in başkanlığında kurulan I. Milliyetçi Cephe Hükümeti, dördüncüsü 21 Haziran 1977- 21 Temmuz 1977 tarihleri arasında kurulan II. Bülent Ecevit hükümeti; beşincisi

¹ Yine bu dönemde İstanbul Yüksek Öğrenim Kültür Derneği (İYÖKD), Ankara Demokratik Yüksek Öğrenim Derneği (ADYÖD), Dev-Yol, Dev-Sol gibi gençlik örgütleri etkili olmuştur.

21 Temmuz 1977- 5 Ocak 1978 tarihleri arasında kurulan yine Süleyman Demirel'in başkanlığında kurulan II. Milliyetçi Cephe Hükümeti; altıncısı 5 Ocak 1978- 12 Kasım 1979 tarihleri arasında kurulan III. Bülent Ecevit hükümeti; yedincisi ise 12 Kasım 1979- 12 Eylül 1980 tarihleri arasında Süleyman Demirel'in başkanlığında kurulan III. Milliyetçi Cephe Hükümeti'dir.

1973 genel seçimlerinden sonra Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, mecliste en çok oy alan CHP'nin lideri Bülent Ecevit'e parti kurma görevini vermiştir. Fakat tek başına hükümeti kuramayan Ecevit'in koalisyon çağrısına diğer partilerin cevap vermemesi ve Ecevit'in azınlık hükümeti kurma düşüncesinin de eleştirilmesi üzerine¹, Ecevit görevini iade etmiştir. Bunun üzerine Meclis'ten en çok sandalyesi olan Süleyman Demirel'e hükümet kurma görevi verilmiştir. Ancak onun da hükümet kuramaması neticesinde bu durum krize neden olmuştur.

Aydınlar Ocağı'nın kurucu üyelerinden Ahmet Kabaklı'nın ve yine Aydınlar Ocağı üyesi olan Ergun Göze'nin Tercüman Gazetesi'ndeki yazıları Aydınlar Ocağı'nın bu dönemdeki öneri ve endişelerini belirtir niteliktedir. Dönemin en önemli gazetesi olarak ifade edilebilecek ve milliyetçi ve muhafazakâr bir çizgide bulunan Tercüman Gazetesi, sağda bir koalisyonun ülke menfaatleri açısından daha yararlı olacağı vurgusunu seçim sonuçlarının açıklanmasından hemen sonra ifade etmiştir. Ergun Göze, 20 Ekim 1973 tarihinde "Bir Koalisyonun Anatomisi" başlıklı yazısında CHP ve MSP koalisyonundan ziyade AP, DP, CGP ve MHP arasında aynı tabana istinat ettikleri için bir koalisyon hükümeti kurulmasını vurgulamıştır.

Ayrıca Ahmet Kabaklı da, 15 Kasım 1973'te "Birleşiniz Artık" başlıklı yazısında sağ partilerin birleşmesi gerektiğini vurgulamıştır. Aynı tarihte Göze de "Sağ Koalisyon, Sağsalim Koalisyon" başlıklı yazısında sağ koalisyonun önemini belirtmiştir. Ayrıca Kabaklı "Azınlık Hükümeti!" başlıklı yazısında hiçbir parti liderinin katılmayacağı

¹ Tercüman Gazetesi 23 Kasım 1973 tarihinde Azınlık hükümetine karşı olduğunu "Azınlık Hükümetine Hayır" başlıklı başyazıda, ana sayfada belirtmiştir. 1969 seçimlerinde parlamentoya 263 milletvekili ile giren AP'ye "Genel oyların %46'sını almıştır ve azınlığa düşmüştür şeklinde eleştiri yönelten CHP bugün nasıl olur da genel oyların %33,6 sını alarak bir azınlık hükümeti kurmak ister" şeklinde eleştiri yönelmiştir. Yine bu yazıda Türkiye'de ilk defa 25 Aralık 1963 tarihinde Kıbrıs'ta Makarios'un Türklere uyguladığı katliam girişimi nedeniyle İsmet İnönü tarafından "harp hükümeti" görevi görecektir olan bir azınlık hükümeti kurulduğu fakat olağanüstü koşulların ortadan kalkmasıyla hükümetin düştüğü belirtilmektedir. Yazıda ayrıca Cumhurbaşkanı'nın da bir azınlık hükümeti kurulmasını desteklemediği ifade edilmiştir.

MHP'yi de içine alan bir “MİLLİ KOALİSYON” un kurulması gerektiğini belirtmiştir. Yine Kabaklı 3 Aralık 1973 tarihli ve “Milli Koalisyon” başlıklı yazısında seçim sonuçları açıklanınca “Millet bize muhalefet görevini verdi” sözünü söyleyip daha sonra koalisyon görüşmelerine sürekli olumsuz cevaplar veren Süleyman Demirel'i üstü kapalı bir şekilde eleştirmiştir. Özellikle 9 Aralık'ta yapılacak olan Mahalli Seçimlere hükümsüz girilmemesi gerektiğini ve “Ben muhalif kalmak istiyorum” demenin doğru olmadığını vurgulamıştır. Kabaklı bu nazik dönemde partilerden ziyade, memleketin ve milletin şahsında düşünülmesi gerektiğini belirtmiştir. Ancak sağ partiler bir türlü bir araya gelememiştir.

Ayrıca 4 Aralık 1973 tarihinde Tercüman Gazetesi tarafından, Aydınlar Ocağı üyesi Prof. Dr. Ahmet Kılıçbay, Prof. Dr. Faruk Timurtaş, Prof. Dr. Feridun Ergin, Prof. Dr. Hayri Domaniç, Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu, Prof. Dr. İsmet Giritli, Prof. Dr. Muharrem Ergin, Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş ve Prof. Dr. Rüknettin Tözüm'ün katıldığı bir açık oturum düzenlenmiştir. Bu 9 profesör, hükümet bunalımı konusundaki görüşlerini bildirmiş ve her birinin uzmanlık alanı ile ilgili konularda siyasal, toplumsal ve hukuki açıklamalarda bulunmuşlardır. Örneğin, Kılıçbay, “hükümet olmayınca ekonomi de yoktur” sözleri ile Türk ekonomisinin düzenli ve istikrarlı bir hükümetin varlığına ve iyi bir iktisat politikasına ihtiyaç duyduğuna dikkat çekmiştir. Timurtaş ise, hükümetlerin istikrarsız olması nedeniyle eğitim sahasında da ciddi buhranların yaşandığını, “üniversiteye giriş”te, “mektupla öğretim”de ve “öğretmen okullarının durumlarında” ciddi sorunlar olduğunu belirtmiştir. Ergin, Giritli ve Domaniç, tek bir partinin çoğunluk sağlayarak iktidara gelmesini engelleyen seçim sisteminin değişmesini savunurlarken, Kafesoğlu ise milli karakterimize ters olduğu için 1961 Anayasası'nın değişmesi yönünde icra makamlarının faaliyete geçmesi gerektiğini belirtmiştir. Ergin'in de özellikle milli kültür üzerinde durduğu görülmüştür. Ona göre “milli kültür buhranı Türkiye'de bir şahsiyet buhranını da ortaya çıkarmıştır.” Sonuç olarak ise hepsi, yaklaşık %60'la çoğunluğa sahip sağ cephede liderler arasında bir birleşme olması ve milliyetçi bir koalisyon kurulması noktasında hem fikir olduklarını beyan etmişlerdir.

Korutürk de yaklaşık iki aydır bir hükümetin kurulamaması ve Mahalli İdareler Genel Seçimlerine 4 gün gibi kısa bir zaman kalması üzerine partileri koalisyona çağırmıştır.

Korutürk, “Ya AP-CHP koalisyonu ya Milli Koalisyon kurulmalıdır” şeklinde açıklama yapmış ve bütün partilerden bir hafta içinde yazılı açıklama beklediğini beyan etmiştir (Tercüman, 5 Aralık 1973). Korutürk’ün bu beyanı partiler tarafından da (Tercüman, 6 Aralık 1973), Türk-İş gibi sivil toplum örgütlerinden de destek bulmuştur (Tercüman, 7 Aralık, 1973). Yine 8 Ocak 1974 tarihine kadar hala bir sonuç elde edilememesi üzerine Tercüman Gazetesi’nde, “A.P.’nin Tarihi Sorumluluğu” başlıklı bir başyazı yayınlanmış ve ekonomik ve sosyal konular ile güvenlik konularında memleketin geleceğinin temini için en kısa zamanda bir hükümetin kurulmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

Ancak ne CHP ile AP arasında ne de meclisteki sağ partiler arasında bir koalisyon hükümeti kurulamamıştır. Bu süre zarfında CHP ile MSP arasında devam eden görüşmeler olumlu sonuç vermiş ve 25 Ocak 1974 tarihinde imzalanan protokolle Ecevit’in Başkanlığında CHP-MSP koalisyon hükümeti kurulmuş; fakat o da 8 ay kadar kısa bir süre sonunda 18 Eylül 1974’te Ecevit’in erken seçim umuduyla istifa etmesi neticesinde son bulmuştur (Dursun, 2005: 30-34).

Bu istifanın ardından oluşan yeni hükümet bunalımı nedeniyle, Prof. Dr. Muharrem Ergin, Prof. Dr. Sabahattin Zaim, Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş, Prof. Dr. Süleyman Yalçın, Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu, Prof. Dr. Oktay Aslanapa, Prof. Dr. Mustafa Köseoğlu, Prof. Dr. Hayri Domaniç, Prof. Dr. Selçuk Özçelik, Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu, Prof. Dr. Ali Uras, Prof. Dr. Nuri Muğan, Prof. Dr. Faruk Timurtaş, Prof. Dr. Cevat Babuna’nın yer aldığı 14 profesörden oluşan bir grup, CHP dışında kalan beş milliyetçi partinin birleşmesi için 11 Kasım 1974 tarihli Ortadoğu Gazetesi’nde bir bildiri yayınlamışlardır. Bu bildiride demokrasinin memleketin çoğunluğu tarafından yönetilmesi demek olduğu, halkın da 14 Ekim 1973 genel seçimlerinde % 67 gibi bir oy oranı ile tercihini milliyetçi cepheden yana kullandığı bu nedenle bu milliyetçi cephe tarafından idare edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Böyle bir oluşum dışındaki alternatiflerin aslında milli iradeye ters düştüğü, bu nedenle de son bir yılda geçen hükümetli ya da hükümeteşiz dönemlerde Türkiye’nin iktisadi, sosyal ve siyasal olarak zor günler geçirdiği, bu durumun devamı neticesinde ülkeyi daha ağır koşulların beklediği ifade edilmiştir. Bu noktada milliyetçi partilerin artık muhalefette kalmamaları, bizzat iktidara gelip yönetimi devralmaları gerektiği belirtilmiştir.

Ecevit'in istifası neticesinde mecliste partiler arasında bir koalisyon kurulamaması nedeniyle Cumhurbaşkanı Kontenjan Senatörlerinden Sadi Irmak'a bu görevi vermiştir. Irmak da 17 Kasım 1974'te teknokrat ve memurlardan oluşan bir hükümet kurmuş; ancak mecliste yapılan güven oylamasında sadece 17 oy alabilmiştir. Bunun üzerine Irmak istifasını Cumhurbaşkanı'na sunsa da yeni bir hükümetin kurulacağı 31 Mart 1975 tarihine kadar müstafi bir hükümet olarak görev yapmıştır (Dursun, 2005: 35). Görüldüğü üzere, mecliste temsil hakkı elde eden sağ partilerin, CHP'nin kendi başına hükümet kuramamasını lehlerine çevirememesi hem siyasal çekişmelerin yaşanmasına hem de ülkenin yönetilememesine neden olmuştur.

Bu noktada Aydınlar Ocağı, sağ partileri bir araya getirmek için kulis yapmak üzere Ankara'ya bir heyet göndermiştir. Ancak Aydınlar Ocağı'nın işi kolay olmamıştır. Çünkü bir yanda seçimlerden sonra "millet bize muhalefet görevini verdi" diyen Süleyman Demirel diğer yanda ise Demirel'e karşı husumet besleyen Demokratik Parti (DP) lideri Ferruh Bozbeyli bulunmaktaydı (Metin Eriş, Kişisel Görüşme, 2010). Bu süreçte DP sağ kesimden gelen baskılara ve eleştirilere dayanamayarak bölünme tehlikesiyle karşı karşıya gelmiş, Celal Bayar'ın da Bozbeyli'den desteğini çekmesiyle birlikte Saadettin Bilgiç ve sekiz arkadaşı partiden istifa etmiştir. Neticede ise 31 Mart 1975'te AP, MSP, MHP ve CGP'nin de bir araya gelmesiyle Süleyman Demirel'in başkanlığında Milliyetçi Cephe hükümeti kurulmuştur.

Nevzat Yalçıntaş (Kişisel Görüşme, 2010), Milliyetçi Cephe hükümetlerinin güvenoyu alma sürecinde yaşananları,

...artık iş güvenoyu isteyecek boyuta gelmişti. Biz de heyetçe kalktık gittik Ankara'ya meclise gidip takip edelim düşüncesiyle, güvenoyu için temaslarda yapıyoruz. Şüphelendiğimiz, insanları ikna ediyoruz anlatıyoruz. Genellikle 10 kişi gitmişsek 8'i üniversite hocası. Elimizin altında gazete Ortadoğu Gazetesi var Tercüman Gazetesi falan. Oy verileceği zaman gittik. Oturup seyretmek için genel müdürlük meselesi, senato vardı. Senatonun başkanı da Tekin Arıburun Paşa. Bizi gördü, girin benim odaya dedi benim odada ekran var, televizyon dâhili televizyon, orda canlı yayın yapılıyor dedi. İşte hayır evet neyse, tek tek oy veriliyor. Urfa'ya geldi. Urfa'da evet denilince biz ayağa kalktık. İş bitti, ondan sonra bir iki Zonguldak falan eski vilayetler, onlar yoktu o zaman Zonguldak'ta bitiyordu. 67'de bitiyor, şimdi 81 oldu. Urfa evet diyince biz ayağa fırladık. Birbirimize sarıldık bitti. Sayılar geldi anons etti meclis başkanı, hükümet kuruldu memleket krizden kurtuldu. Süleyman Bey başbakan, onun yardımcısı koca reis Turan Feyzioglu, Alparslan Türkeş. Biz Süleyman Bey'e gittik tabi başbakan oldu. En büyük parti zaten onunla asıl diyalogumuz oradan. Odaya gittik o da aşağıdaydı biraz sonra geldi. Karşıladi bizi ilk bana sarıldı. Hem öndeydim, hem de ilk işim onunla

olmuştur. DSİ'de. Bir sarıldı vallahi her tarafı su gibiydi. Kolay değil. Sonra arkadaşına sarıldı. Sonra bana döndü dedi ki “Nevzat, bizi bırakmayın” dedi, sayın başbakanım emriniz olur. Bırakmayı iki manada söylüyor adam. Birisi, her an şey çıkarabilir bunlar gideceksin anlatacağım yapmayın etmeyin. Bu işi şöyle halledin falan diye. O manada ikincisi de, yani fikri ve idari manada...”

sözleri ile ifade etmektedir. Neticede I. Milli Cephe Hükümeti kurulmuştur. CGP lideri Turhan Feyzioğlu yükselen sola karşı milliyetçilerin bir cephe oluşturduklarını ileri sürmüş ve hükümetin isim babalığını yapmıştır. Eriş (Kişisel Görüşme, 2010), “*Bu koalisyonda bizim arzumuz, açık ve net olarak söyleyeyim, o zaman Demokratik Parti adıyla kurulmuş olan Ferruh Bozbeyle başkanlığındaki partinin de koalisyona girmesi idi. Girseydi çok başarılı olurdu. Yani onlar da başarılı olabilirlerdi, koalisyon hükümetleri de başarılı olabilirlerdi.*” Sözleriyle her türlü çabayı göstermelerine rağmen yine de arzu ettikleri gibi tüm sağ partileri kapsayan bir koalisyon oluşturamadıklarını ifade etmiştir. Daha sonra kurulan diğer milli koalisyon hükümetlerini sıralandırmak bakımından bu hükümete “I. Milliyetçi Cephe Hükümeti” ismi verilmiştir. I. Milliyetçi Cephe Hükümeti ile Türk siyasal hayatında yaşanan önemli krizlerden birinin aşıldığı ve erken genel seçimlerin yapıldığı 5 Haziran 1977’ye kadar nispeten istikrar sağlandığı söylenebilir.

1975 yılına gelindiğinde kuruluşunun 5. yılında Ocak bünyesinde bir toplantı yapılmış ve dönemin siyasi liderleri olan Süleyman Demirel, Turan Feyzioğlu, Necmettin Erbakan ve Alparslan Türkeş siyasi istikrar, Türkiye’nin iç ve dış güvenliği, dış politika, ekonomi ve iç güvenlik, sanayileşme meseleleri olmak üzere Türkiye’nin siyasi durumunu belirten birtakım konuşmalar yapmışlardır. Eriş 1970’li yıllarda Devlet Planlama Teşkilatı’nda önemli isimlerin olduğu gibi, siyasetin içerisinde de Yılmaz Ergenekon, Hulusi Tanman, Nihat Tahsin, Sabahattin Alpak, Nazım Başlıca, Aykut Han, Bahri Dağdaş, Saadettin Bilgiç, Rasim Cinisli, Korkut Özal, Baki Tuğ, Cahit Aydoğan, Mustafa Enan gibi Ankara’nın kalburüstü bürokratları ile mütemadiyen irtibat içerisinde olduklarını belirtmiştir (Eriş, Kişisel Görüşme, 2010).

I. Milliyetçi Cephe hükümeti döneminde gündeme gelen en önemli gelişmelerden biri de 17 Mayıs 1975’te TRT Genel Müdürlüğü’nden İsmail Cem’in alınarak yerine Aydınlar Ocağı üyesi olan Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş’ın atanmasıdır. İsmail Cem’in TRT Genel Müdürlüğü’nden alınmasının gündeme gelmesi 24 Şubat 1974’te Bülent Ecevit’in TRT’den halka seri zamların gerekçelerini anlatmak üzere bir konuşma

yapması ve bu konuşmada geçmiş yönetimleri ve AP'yi suçlayan ifadeler kullanmaları üzerine Demirel'in cevap verme hakkını kullanmak için TRT'ye başvurması üzerine ortaya çıkmıştır. Çünkü bu başvuru TRT nin "siyasi kurul"unda reddedilmiştir. Bu durum basında yankı bulmuş¹ ve Cem'in TRT Genel Müdürü seçildiğinde Fahri Korutürk tarafından kabulünde söylediği "TRT iktidarın borazanı olmayacaktır" sözü kendisine hatırlatılmıştır (Civaoğlu, 1974). Sonuç olarak ise, göreve 17 Mayıs 1975'te Nevzat Yalçıntaş atanmış ve 24 Kasım 1975 tarihine kadar bu görevini sürdürmüştür. Yalçıntaş'tan sonra ise 19 Ocak 1976'da görevi şu anda Ankara Aydınlar Ocağı başkanı olan Prof. Dr. Şaban Karataş almış ve o da 27 Haziran 1977'ye kadar sürdürmüştür.

Ancak Milliyetçi Cephe hükümetinin sola karşı izlediği tutum ve CHP'nin seçimlerden en çok oy alan parti olmasına rağmen iktidar olamaması, ülkeyi erken seçimlere götürmek için kendi kurduğu hükümeti bozduğu halde bunu başaramaması, sol kesimlerde ciddi bir tepkisel refleksin doğmasına neden olmuştur (Dursun, 2005: 36-38). Solda ve sağda yaşanan çekişme CHP'nin ve AP'nin oylarını artırmaları neticesini doğursa da genel seçimleri sonucunda Türkiye yine koalisyon hükümetlerine mahkûm olmuştur. %41,4 ile en çok oy alan CHP'ye görev verilse de Ecevit hiçbir partiyi razı edememiş bir azınlık hükümeti kursa da güvenoyu alamamıştır. Böylece 21 Haziran 1977- 21 Temmuz 1977 tarihleri arasında kurulan II. Bülent Ecevit hükümeti güvenoyu alamadığından başarısız olmuştur.

Süleyman Demirel'e hükümet kurma yetkisi verilmesi neticesinde yine sağ partiler bir araya gelmiş ve 21 Temmuz 1977- 5 Ocak 1978 tarihleri arasında AP, MHP ve MSP'nin yer aldığı II. Milliyetçi Cephe hükümeti kurulmuş ve Süleyman Demirel beşinci kez başbakan olmuştur. Birbirine pamuk ipliği ile bağlı olan Cephe hükümeti 11 Aralık 1977 tarihinde yapılan mahalli idareler genel seçimlerinden elde edilen netice ile sarsılmıştır. Çünkü seçimlerden CHP %44, AP %39, MHP %7,1 ve MSP ise % 6,6 oranında oy almıştır. Görüldüğü üzere seçim sonuçlarına göre AP ile MHP'nin oyları artmış, MSP ise gerileme göstermiştir. Mevcut hükümetin MHP'ye ve muhalefette kalan CHP'ye yaradığının anlaşılması üzerine AP içerisinde huzursuzluklar artmış

¹ Ahmet Kabaklı da bu durumu Tercüman Gazetesi'nde, 7 Mart 1974 tarihinde "TRT ile Sohbet" başlıklı yazısında belirtmiştir.

AP'den 12 milletvekilinin¹ istifası neticesinde hükümet Mecliste azınlığa düşmüştür. Bülent Ecevit'in hükümet aleyhine gensoru vermesi ve AP'den istifa eden milletvekillerinin CHP ile birlikte güvensizlik oyu vermesi üzerine hükümet düşmüştür (Dursun, 2005: 40-41).

Neticede 5 Ocak 1978'de CHP, DP ve CGP koalisyonuyla III. Bülent Ecevit hükümeti kurulmuş ve o da 12 Kasım 1979 tarihleri arasında faaliyet göstermiştir. III. Bülent Ecevit hükümeti dönemi siyasal ve toplumsal karışıklıkların da hızla artış gösterdiği bir dönem olmuştur. Devletin organlarında, Çorum, Sivas ve Kahramanmaraş gibi illerde ciddi güvenlik krizleri ve katliamlar yaşanmış, sağ ve sol diye başlayan kutuplaşma Alevi ve Sünni ayrımına doğru gitmiş ve akademisyenlere, gazetecilere, siyasetçilere ve sendikacılara suikastler düzenlenmiştir. Doğan Öz, Orhan Yavuz, Bedrettin Cömert, Bedrettin Karafakioğlu, Cavit Orhan Tütengil, Ümit Doğanay, Abdi İpekçi, eski Başbakan Nihat Erim, DİSK'in eski Genel Başkanı Kemal Türkler, Gün Sazak gibi önemli isimler düzenlenen suikastlerde hayatlarını kaybetmişlerdir. Neticede 13 ilde sıkıyönetim ilan edilmiştir (Dursun, 2005: 42-43). 14 Ekim 1979 tarihinde yapılan kısmi Cumhuriyet Senatosu ve boş bulunan beş milletvekilliği için yapılan ara seçimlerde CHP'nin hezimete uğraması neticesinde ise Ecevit istifa etmiştir.

1973-1980 arasında kurulan yedinci ve son hükümet ise 12 Kasım 1979 tarihinde Demirel'in MSP ve MHP'nin dışarıdan desteğini alarak kurduğu bir azınlık hükümeti olan VI. Süleyman Demirel hükümetidir. Koalisyon hükümetleri döneminde, Milli Güvenlik Kurulu vasıtasıyla siyaset üzerinde etkili olmaya çalışan ordunun, herhangi bir müdahalesi gözlenmemiştir. 1974 yılındaki Kıbrıs harekâtında elde edilen askeri başarı, sivil hükümete duyulan güveni de arttırmıştır; ancak sivil rejimin 1978 yılından sonra sendelemeye başlamasıyla müdahale planları yeniden ortaya çıkmıştır (Hale, 1996: 185).

Ayrıca 20 Nisan 1980'de Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün görev süresinin sona ermesi ve yerine bir türlü yeni bir Cumhurbaşkanı seçilememesi de önemli siyasal krizlerden biridir. 1961 Anayasası ile Cumhurbaşkanı'nın görev süresi yedi yıla çıkarılmış, bir kez seçilebilmesi kuralı getirilmiş, partisiyle ilişkisini koparılmış, yetki

¹ Bu milletvekilleri, Oğuz Atalay, Mustafa Kılıç, Şerafettin Elçi, Mete Tan, Güneş Öngüt, Hilmi İşgüzar, Cemalettin İnkaya, Ahmet Karaaslan, Enver Akova, Tuncay Mataracı, Ali Rıza Septioğlu ve Orhan Alp'tir.

ve sorumlulukları yeniden düzenlemiştir. Seçimini de öncekinden farklılaştırarak parlamentonun üçte iki oyu gerekli görülmüştür. 1961 Anayasası'nın 95. maddesinde Cumhurbaşkanı'nın TBMM tarafından ve kendi üyeleri arasından seçileceği belirtilmesine rağmen, Cumhuriyet Senatosu'nun tabii üyeleri ve devlet başkanı¹ kontenjanından atanan üyelerin de parlamentoda yer almaları, bu kişilerin de Cumhurbaşkanı olabilmelerini mümkün kılmıştır. Yine Anayasanın 97. maddesine göre Cumhurbaşkanı'nın Bakanlar Kurulu'na başkanlık edeceği belirtilmiştir. Böylece seçilmemiş bir kişinin ve doğal olarak bir askerın hükümete başkanlık etmesi olanağı sağlanmıştır (Mazıcı, 1989: 123; Parla, 2002: 77).

1961 yılında Cemal Gürsel askeri baskıyla seçilmiş, 1965 yılında Cevdet Sunay'ın seçilmesi ise ordunun etkisinin sivil siyasetçiler tarafından da desteklenmesiyle gerçekleştirilmiştir (Dursun, 2005: 50). Fahri Korutürk ise 1973 yılında Cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturmuştur. Meclisteki partiler işbirliği yapmış olsalar da, seçilmesi hayli meşakkatli olmuştur. Korutürk 15. turun sonunda, oylamaya katılan 557 milletvekilinden 365'inin oylarını alarak Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir. Ayrıca seçimlerin ilk turunda 635 sandalyeli parlamentonun üçte ikisi mecliste hazır bulunmuştur. 1973 yılında yaşanan bu kriz 1980 seçiminde tekrar ortaya çıkmış, Meclis dışından bir adayın seçimi anayasa gereği mümkün olmadığından Meclis içerisinden bir sivilin seçilmesi de mümkün olmamıştır².

Salih Tuğ, Cumhurbaşkanı'nın bir türlü seçilememesi üzerine kendilerine Cumhurbaşkanlarının Genelkurmay Başkanlığı yapmış kimseler arasından seçilmesi gerektiğine dair bir tez oluşturma teklifi geldiğini ifade etmiştir. Kendisi ile yapılan görüşmede, (Kişisel Görüşme: 2010),

“...o teze o iddiaya göre bundan böyle adaylar reis-i cumhur adayları parlamentonun oylayacağı adaylar vaktiyle Genelkurmay başkanlığı yapmış kimselerden biri olabilirdi aday. Bu teklifi biz kabullenip de tez olarak müdafaasını yapsaydık ve bir de tabi icraya girseydi kanun, anayasa değişecekti şu bu falan gibi

¹ Cumhurbaşkanı terimi, ancak doğrudan ya da dolaylı seçimler sonucu seçilen Devlet Başkanları için kullanıldığından, Milli Birlik Komitesi Başkanı için Devlet Başkanı terimi kullanılmıştır. 12 Eylül Askeri Darbesi'nden sonra da bu hususa özen gösterilerek 2324 sayılı Kanun'un 2. maddesinde Devlet Başkanı terimine yer verilmiştir (Yazıcı, 1997: 95).

² Partilerin kendi aralarında anlaşamamaları üzerine her parti kendi adayını çıkarmıştır. CHP, 12 Mart Muhtırasına imza koyanlardan Muhsin Batur'u; AP, emekli generallerden Faik Türün'ü; MSP, eski Diyanet İşleri Başkanı Lutfi Doğan'ı; DP ise başkanları Ferruh Bozbeyle'yi aday olarak göstermiştir (Dursun, 2005: 51).

meseleler. Bu yönetim kuruluna geldi gündem maddesi oldu ilk parmağı ben kaldırdım bu hukuka aykırı dedim, bu saltanat kurmak gibi bir şeydir dedim yani askerler saltanatı kurmaktır biçiminde ve hukuka yani anladığımız manada hukuka aykırı bir şey olduğunu söyledim. Yani ne anayasa hukukuna ne hukuk anlayışına, hukuk ilmine uygun bir tekliftir.”

Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere, yaşanan krizi çözmek için dönemin en etkili aydın topluluğu olan Aydınlar Ocağı’ndan bir nevi fetva alınmaya çalışılmıştır. Ancak Ocak üyeleri, bu tarz bir tezin hukuka aykırı olacağı yönünde ortak karar almışlar ve bu konuda hassas davranmışlardır.

Neticede İhsan Sabri Çağlayangil 12 Eylül 1980’e kadar bu göreve vekaleten atanmıştır. Aylarca devam eden oylamalardan sonuç alınamaması, 12 Eylül darbesinin gerekçelerinden biri olmuştur (Özcan ve Yurttaş, 2008: 70).

Siyasal alanda yaşanan bu karmaşa toplumsal hayata da sirayet etmiş; 12 Eylül öncesinde yaşanan ve ideolojik temelli olan toplumsal kargaşa gittikçe dini bir kisveye bürünmüş, etnik ve dini çekişmeler sağ ve sol gruplar arasındaki mücadeleleri körüklemiştir. Örneğin birçok ilde Aleviler, kendilerini solcu güçlerle özdeşleştirmiş, sağ görüşe sahip olanlar ise solcuların karşısında Sünnilerden destek alma yoluna gitmişlerdir. En büyük Sünni-Alevi çatışmaları, Kahramanmaraş (1978) ve Çorum’da (1980) ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda Kürtler arasında başlayan potansiyel huzursuzluk ve İran’daki Devrim ile tüm dünyada yükselmeye başlayan İslami uyanış hareketleri de birbirinden farklı boyutlarda askerlerin kaygılarını artıracak şekilde gelişme göstermiştir (Subaşı, 2005: 83-84). Hatta 27 Aralık 1979’da Genelkurmay Başkanı Kenan Evren yanına üç kuvvet komutanını ve Jandarma Genel Komutanını da alarak Cumhurbaşkanı Korutürk’ün yanına çıkmış ve bir uyarı mektubu vermişlerdir. “Türk Silahlı Kuvvetlerinin Görüşü” başlıklı bu mektupta (Soysal, 1986: 126),

“Türk Silahlı Kuvvetleri, İç Hizmet Yasası ile kendisine verilen görev ve sorumluluğun idraki içinde, ülkemizin bugünkü hayatî sorunları karşısında siyasi partilerimizin bir an önce millî menfaatlerimizi ön plana alarak, Anayasamızın ilkeleri doğrultusunda ve Atatürkçü bir görüşle bir araya gelerek, anarşi, terör ve bölücülük gibi Devleti çökertmeye yönelik her türlü hareketlere karşı bütün önlemleri müştereken almalarını ve diğer anayasal kuruluşların da bu yönde yardımcı olmalarını ısrarla istemektedir.”

sözleri ile ordu üst düzey kademesi, siyasi partileri bir araya getirerek ülkede yaşanan terör ve anarşiyi çözmeleri konusunda Cumhurbaşkanıya göreve çağırmıştır. Ancak Korutürk’ün harekete geçmemesi üzerine komutanlar 1 Ocak 1980’de Köşke çıkarak

Korutürk'ü ziyaret etmişlerdir. Korutürk ise, Nisan 1980'de görev süresi dolana kadar yönetime müdahale edilmemesini istemiştir. 2 Ocak 1980 tarihinde olay Hürriyet Gazetesi tarafından “*Ordu uyarı mektubu verdi*” manşetiyle gündeme getirilince Cumhurbaşkanı, Başbakan ve AP lideri Demirel ile CHP lideri Ecevit'i Köşk'e çağırarak mektubun birer nüshasını vermek zorunda kalmıştır. Fakat siyasetin kendi krizlerini uzlaşma ile çözememe sorunu neticesinde 12 Eylül 1980'de asker ikinci kez doğrudan askeri müdahale ile yönetimi devralmıştır.

3.2.2. 12 Eylül: Türk İslam Sentezi Düşüncesinin Devletin Resmi İdeolojisi Haline Gelmesi ve Aydınlar Ocağı

Türkiye'de resmi ideoloji “Kemalizm” kavramı etrafında şekillenmiştir. Kemalizm kavramı ilk kez 1920 yılında İngiliz Yüksek Komiseri De Robeck'in bir raporunda kullanılmıştır: “Fransızlar, Kemalistlere karşı iyi niyetli görünüyorlar”. Bu nedenle, söz konusu kavramın ilk olarak İngilizler tarafından kullanıldığı söylenebilir (İnan, 2004: 109). Bir başka ifade ile Kemalizm kavramı, ilk olarak, Türkiye'de olup bitenleri anlamaya çalışan yabancı yazarlar tarafından kullanılmıştır. Ancak günümüzde farklı Kemalizm tanımlamaları bulunmaktadır. Diğer taraftan Kemalist ideolojinin farklı şekillerde nitelendirildiği ve “Atatürkçülük”, “Atatürkçü Düşünce Sistemi” gibi kavramların da kullanıldığı görülmektedir¹.

Kemalist ideolojinin 1930'lu yıllarda oluşmaya başladığı söylenebilir. 1930'larda dünyada hızla tek partili totaliter rejimler kurulmaktaydı. İtalya'da Faşizm, Almanya'da Nasyonal Sosyalizm, Sovyet Rusya'da Komünizm hareketleri bir çıkış etkisi yaratmıştı ve bütün devletler bu hareketlerden etkilenmekteydi. Kemalist ideolojinin oluşturulmasının altında bu rejimlere yönelmek veya kendine ait bir ideoloji oluşturmak

¹ Özellikle askeri yetkililerin/bürokrasinin “Atatürkçü Düşünce Sistemi” kavramını kullanmaya özen gösterdikleri gözlenmektedir. Ş. Mardin, bilhassa Atatürkçülük kavramını kullanmaktadır. Mardin, Atatürkçülüğün “Cumhuriyet Türkiye”sinde, Osmanlı İmparatorluğu'ndan kalma bazı temel yapısal unsurları değiştirip, onların yerine yenisünya uygarlığına gidişte ilk adım sayılan Batı uygarlığından esinlenilmiş bir topluluğu kurmak amacına yönelen bir görüş olduğunu belirtmektedir. Ona göre, bu dünya görüşünü birkaç odak noktasında toplayarak bir devlet politikası şekline dönüştüren Mustafa Kemal olduğundan, yaklaşıma onun adı verilmiştir (1995a: 181). Buna mukabil Kemalizm kavramının kullanılmasında ısrar edenler de vardır. Örneğin A. Taner Kışlalı, “Atatürkçülük” kavramı yerine “Kemalizm” kavramını kullanmaktadır. Buna gerekçe olarak da iki neden ileri sürmektedir. Bunlardan ilki, Kemalizm'in artık uluslararası dile girmesi; ikincisi ise, bazı kesimlerin kendilerini Atatürk'ün sağlığında yaptıklarının bekçisi gibi görmeleri ve Atatürkçülük kavramını kalıplaştırıp, dondurmalarıdır. O'na göre “Kemalizm ilerici bir ideolojidir” (1997: 15).

düşüncesinin yattığı belirtilmektedir (İnan, 2004: 111). Sonuç itibariyle Türkiye Cumhuriyeti kendi ideolojisini oluşturma yoluna gitmiştir.

Atatürk'ün ölümünden sonra ise Kemalizm, Atatürk'ün merkez alındığı elitist, dogmatik, dünyaya, değişime ve her türlü eleştiriye kapalı bir ideoloji olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle 1946 yılında demokrasi ile yüzleşmek zorunda kalan CHP'nin Kemalizm vurgusu artmıştır (Çaha, 1999: 37). Kemalizm'in katı bir ideoloji olarak kurgulanması ve siyasal kutuplaşmalarda bir araç olarak kullanılması ise 1960 sonrası dönemde görülmüştür. 27 Mayıs sonrasında siyasal, ekonomik ve sosyal alanlarda oldukça yoğun bir düşünsel platform oluşmuştur. Özellikle Kemalizm/Atatürkçülük tartışmalarının da bu dönemde arttığı görülmektedir. Bu yoğun tartışma ortamında, doğal olarak, bir değil birden fazla Kemalizm yorumları geliştirilmiştir (Fedayi, 2004: 88). Özdemir'e göre de, herkesin Kemalizm'i kendine göredir ve derli toplu tek bir doktrinden söz etmek mümkün değildir (1995: 246).

Bu çerçevede “Kemalizm nasıl bir ideolojidir” sorusu akla gelebilir. Bu soruyu Şerif Mardin'in “sert” ve “yumuşak” ideolojiler ayrımından istifade ederek cevaplamak mümkündür. Bilindiği gibi, Mardin, sert ideolojileri “sistematik bir şekilde işlenmiş, temel teorik eserlere dayanan, seçkinlerin kültürüyle sınırlandırılmış, muhtevası kuvvetli bir yapı”, yumuşak ideolojileri ise, “kitlelerin çok daha şekilsiz inanç ve bilgisel sistemleri” olarak tanımlamaktadır (1969: 6).

Kemalizm, cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, laiklik ve inkılâpçılık temel ilkeleri etrafında ideolojileştirilmiştir. Ne var ki Kemalizm, örneğin Marksizm gibi, hayatın bütününe açıklama iddiası taşımamaktadır. Kemalizm daha yerel ve tarihsel, daha özgün bir siyasi düşünce akımı olarak diğerlerinden ayrılmaktadır. Bu nedenle Kemalizm'in esneklik içeren yumuşak ideolojiler kategorisine girdiği söylenebilir (İnan, 2004: 115). Kemalizm her ne kadar sert bir ideoloji haline getirilmeye çalışılsa da bunun başarısızlığa uğradığı söylenebilir.

Kemalizm'in, Türkiye'de sağ-sol ayrışmasının ya da başka bir ideolojik kutuplaşmanın olmasını engelleyici egemen bir ideoloji olduğu söylenebilir. Ancak bazı siyaset bilimciler Kemalizm'in de kendi içinde sağ ve sol yorumları bulunduğunu ifade etmektedirler. Sol Kemalist söylemlerin başlangıcı, Kadro Hareketi'nden başlatılmaktadır. Kadro hareketi, 1932 yılında Kadro Dergisi etrafında şekillenmiştir.

Dergi Türkiye Komünist Partisi'nin eski yöneticileri olan Şevket Süreyya Aydemir ve Vedat Nedim Tör ile İsmail Hüsrev Tökin, Burhan Asaf Belge gibi sosyalist kökenli kişiler başta olmak üzere Yakup Kadri Karaosmanoğlu tarafından yayınlanmaya başlamıştır. Sol Kemalizm'in ikinci yorumu ise, 1961 yılı sonunda bir grup Kemalist sol görüşlü aydınının bir araya gelerek Yön Dergisi'ni çıkarmaya başlamaları ile ortaya çıkmıştır.

Yön Dergisi'nin düşünsel temelinde ise Doğan Avcıoğlu ve İlhan Selçuk başta olmak üzere, Mümtaz Soysal, Cemal Reşit Eyüboğlu ve Hamdi Avcıoğlu bulunmaktadır. 12 Mart sonrası Sol Kemalizm ise, daha çok Cumhuriyet Gazetesi'nde köşe yazarı olarak istihdam edilen ya da bu gazetede yazıları yayımlanan tek tek aydınların savunduğu bir ideoloji haline dönüşmüştür (Alpkaya, 2004: 477-479).

Bora ve Taşkın'a göre, Sağ Kemalist söylemler 1946-1960 arasında Demokrat Parti ile başlatılabilir. Demokrat Parti'nin üst düzey yöneticileri Celal Bayar başta olmak üzere, Kemalizm'i "bitmemiş bir medeniyet projesi" olarak görmüşler ve de kalkınmacı bir söylemle yeniden yorumlamaya çalışmışlardır. Hatta Kemalizm'in temel ilkelerinin Tek Parti keyfiliği içinde yozlaştırıldığını ileri sürmüş ve Kemalizm'i restore etmek düşüncesiyle yola çıkmışlardır. 1980 sonrasında ise Sağ Kemalizm'in, "Türk İslam Sentezi" düşüncesi etrafında yeniden şekillendiği söylenebilir (2004, 529-545).

Aydınlar Ocağı'nın da aslında Kemalist söylemi devam ettirdiği ve Kemalizmin sağ yorumu üzerinden siyasal sistemi şekillendirmeye çalıştığı ifade edilmektedir. Güvenç vd. (1991: 206-211), Kemalist ideolojiyi yeniden tanımlamak isteyen Yön ve Kadro dergileri etrafında toplanan iki kadrocu hareket gibi, ama sağdan yola çıkan bir kadrocu hareket olduğunu ileri sürmektedirler. Taşkın ise (2007: 57-78), Aydınlar Ocağı mensuplarının, Kemalizm'in etkisinde kalarak geleneğin yeniden inşasını sağlamayı amaçladıklarını ileri sürmektedir.

Aydınlar Ocağı aslında sağ Kemalist bir söylemle yola çıkmamıştır. Tam tersine Kemalizm'in eleştirisi üzerine fikri temellerini inşa etmiştir. Buna karşın 12 Eylül 1980 sonrasında oluşturulan yeni sivil ve siyasal ortamın Kemalizm'in sağ yorumu üzerine kurulduğu söylenebilir. Kısacası 1960'lı yıllardan itibaren sağ görüşlü aydınların ifade etmeye çalıştığı ve 1970 yılında Aydınlar Ocağı çatısı altında birleşerek düzenledikleri sempozyum, konferans gibi faaliyetlerle etkilemeye çalıştıkları toplumsal düzen

tasavvuru 12 Eylül 1980 sonrasında askeri yönetim tarafından yeniden yapılanmada bir araç olarak kullanılmıştır denilebilir.

Askerin dini bir referans noktası olarak görmesinin temelinde aslında güvenlik endişesi bulunduğu söylenebilir. Çünkü yetmişli yılların sonlarında, önce Afganistan'ın Sovyetler Birliği'nin kontrolüne geçmesi ve burada Sovyet yanlısı bir yönetimin kurulması, ardında da Ortadoğu'nun en önemli ülkelerinden biri olan İran'da batı yanlısı olan Şah yönetiminin bir halk ayaklanması neticesinde çökmesi ve Batı'ya karşı radikal bir tavır içerisinde olan İslami bir yönetimin kurulması, sıranın stratejik önemi gittikçe artan Türkiye'ye mi geleceği yönünde endişelerin doğmasına neden olmuştur.

Dini ve geleneksel değerlere açıkça sahip çıkan MSP'nin 1973 ve 1977 seçimlerinde başarı gösterip meclise girmesi, üç ayrı hükümette koalisyon ortaklığı elde etmesi ve batıcılık politikasını sorgulayıp, İslam ülkeleriyle ilişkilerin geliştirilmesini savunması, içte ve dışta, İran'daki gelişmelerin Türkiye'ye de sıçrayabileceği yönünde endişelerin ortaya çıkması neticesini doğurmuştur (Dursun, 2005: 60-66).

Bu bağlamda gerek güvenlik endişeleri gerekse 1980'li yıllarda dünyada var olan liberalleşme dalgası ve merkezin, çevrenin değerlerini artık yadsıyamaz hale gelmesi 12 Eylül 1980 sonrasında siyasal ve toplumsal hayatın yeniden yapılandırılması sürecinde "din" vurgusunun öne çıkmasına neden olduğu belirtilebilir. Bu noktada, zaten 1960'lı yıllardan beri sağ aydınlar arasında dile getirilen ve ilmi seminer ve toplantılarla da paylaşılan Türk-İslam Sentezi düşüncesinin tekrar gündeme geldiği söylenebilir.

3.2.2.1. 1980-1983 Arası Milli Güvenlik Konseyi Dönemi Politikaları Ve Aydınlar Ocağı

12 Eylül 1980 askeri darbesi, 27 Mayıs'tan farklı olarak emir-komuta zinciri içerisinde gerçekleştirilmiş; askeri müdahaleyi gerçekleştiren Genel Kurmay Başkanı ile Kuvvet Komutanları Milli Güvenlik Konseyi'ni oluşturmuşlardır. Kenan Evren, 12 Eylül sabahı radyo ve televizyonlardan bu müdahaleyi Milli Güvenlik Konseyi'nin 1 numaralı bildirisini okuyarak halka duyurmuştur.

12 Eylül 1980’de 1 numaralı bildirin¹ yayınlanması ile 1983 tarihleri arasında yaşanan ve “Ara dönem”², “Milli Güvenlik Konseyi Dönemi” gibi isimlerle ifadelendirilen dönem, Türkiye’de askeri darbelerin sadece ordu-siyaset ilişkisi bağlamında değil, aynı zamanda kültürel, ekonomik, sosyolojik bağlamlarda da incelenmesi bakımından çok önemlidir. Çünkü ülkemizde her darbe sonrasında yaşanan ara dönemlerde siyasal alanın yanı sıra ekonomik ve sosyal alanlarda da dönüşümler gerçekleştirilmiş ve bu dönüşümler yasal ve anayasal bakımdan da güvenceye alınmışlardır.

Türkiye’de yaygın söylem, askeri müdahalelerin kalıcı olmadığı, yaşanan her müdahaleden sonra askerin, yönetimi sivil idareye bıraktığı ve demokratik hayata yeniden başladığı şeklindedir. Aslında bu düşünce bir yönden doğrudur. Çünkü askeri müdahaleler sonrasında demokrasinin bir unsuru olan seçimler yapılmış ve yönetime siviller geçmiştir.

Diğer taraftan askeri yönetim yerini sivillere bırakırken kendi konumunu gerek anayasal gerekse yasal düzenlemelerle adeta garanti altına almıştır. Asker kendine bazı yeni “çıkış garantileri”³ oluşturarak bir çeşit “denetimli demokrasi” uygulamasına

¹ Bu bildiri oldukça önemlidir. Çünkü askerler doğrudan ya da dolaylı bir şekilde yaptıkları her darbe veya müdahale sonrası yayınladıkları bildirimlerde, hükümetlerin ülkeyi iyi yönetemediklerini ve ülkedeki her türlü olumsuzluğun kaynağı olduklarını önemle vurgulamışlardır. Bu, askerin siyasi iradeye duyduğu güvensizliğin en önemli göstergelerinden biridir (Dursun ve Yurttaş, 2006). 12 Eylül askeri darbe bildirisinin ikinci kısmında Evren, silahlı kuvvetlerin iç hizmet kanununun kendisine verdiği “Türkiye Cumhuriyetini koruma ve kollama” yetkisini kullanan silahlı kuvvetlerin yönetime el koyup parlamento ve hükümeti feshettiğini belirtmiştir. Bu bildiriye 5 bildiri daha izlemiştir.

² Subaşı, bu dönemi Ara dönem olarak ifade etmektedir (Subaşı, 2005: 77-123).

³ Çıkış garantileri, sadece askeri rejimlerde değil her tür otoriter rejimlerde demokrasiye geçişte mevcut olabilir. Ancak kurumsal özelliklerinden dolayı askeri rejimler, ordu bir kurum olarak iç dayanışmasını koruduğu sürece, bu güvenceleri daha iyi empoze ve dikta edebilirler (Özbudun, 2003: 97-98). Bu çıkış garantileri, vesayet yetkileri, ayrılmış nüfuz alanları, seçim sürecini etkilemek ve mevcut siyasal kültür olarak sayılabilir. Vesayet yetkileri ile asker, yönetimi sivillere bıraksa da siyasal sürece müdahale etmeye devam eder. Bunu yaparken de, ulus devletin belli belirsiz olarak tanımlanan temel ve kalıcı menfaatlerini temsil etme iddiasıyla hükümet ve onun siyasi kararlarına gözetim uygular. Ayrılmış nüfuz alanları ile asker, muğlak ve oldukça genel tanımlanan vesayet yetkilerinin aksine, hükümet otoritesinin belirli alanlarını ve önemli siyasetlerin belirlenmesini seçilmiş görevlilerin alanından çıkarır. Seçim sürecini etkilemek de ilk seçimlerle sınırlı olabileceği gibi daha uzun sürede de devam edebilir. Son çıkış garantisi ise, toplumda mevcut bulunan siyasal kültürün askeri müdahaleye müsait olmasıdır. Sivil siyasal aktörlerin, askeri darbeleri ya da başkaldırıları hükümetlerin yerine geçecek muhtemel araçlar olarak görmeleri askeri müdahaleyi kolaylaştırır (Valenzuela, 1992: 62-70). Huntington ise, askeri yönetimlerin elde ettiklerini çıkış garantilerini beş başlıkta toplamıştır. İlk olarak askeri rejimler, iktidarı kendi istekleriyle sivil siyasal iktidarlara bırakmalar da kamu düzeni, milli güvenliği sağlama, cumhuriyetin kurumsal düzeninin güvencesi olma ya da devrimin kazanımlarını koruma gibi sorumlulukları orduya veren bazı özel hükümlerin anayasaya konulmasında ısrar etmektedirler. İkinci olarak askeri rejimler eylemlerini, çıkarmış oldukları yasaları eleştirilemez ve geri dönülemez hale getirmektedirler. Üçüncü olarak askerlerin hakim olduğu yeni yönetim kurumları yaratılmıştır. Dördüncü olarak bazı durumlarda yüksek askeri komutanlar, kendileri yeni demokratik yönetimlerde önemli mevkileri üstlenmektedirler.

geçilmiştir¹. Kısacası darbe sonrasında asker kışlasına dönerken, geçmiştekenden daha önemli bir rolü meşrulaştıracak biçimde siyasi sistemi değiştirmiştir (Brown, 1989: 389).

12 Eylül darbecileri, faaliyetlerine meşruluk kazandırmaya çalışmaları neticesinde sürekli olarak Atatürkçülük vurgusu yapmışlardır. 12 Eylül yönetimi, toplumda yaşanan din eksenli sorunların resmi düzlemde güncelleştirilerek aşılmasını amaçlamıştır. Çiler Dursun'un da ifade ettiği gibi, özellikle darbenin hemen ardından yapılan söylemlerde var olan Atatürk vurgusu tam da Zizek'in de belirttiği gibi gerçek anlamda gücün kaybı karşısında simgesel gücün elde edilmesi olarak da değerlendirilebilir². Bu dönemde Kenan Evren'in giyiminden, hal ve hareketlerine kadar her şeyiyle bir Atatürk benzeri olarak simgesel alana dâhil olması söz konusu olmuştur (2002: 21).

Ancak 12 Eylül darbecileri Kemalizmin dinle arasındaki mesafeyi ortadan kaldırarak sağ-Kemalizm olarak nitelendirilebilecek yeni bir Kemalizm yorumu üretmişlerdir. Bunu yaparken de Atatürk'ün İslamiyetle ilgili görüşlerini ve sözlerini vurgulamışlar ve Aydınlar Ocağı'nın kuruluşunda itibaren gerek yayınlarında gerekse, konferans ve seminerlerde gündeme getirdikleri konuları öncelikli olarak değerlendirmişlerdir. Bu durum darbe ve Aydınlar Ocağı arasında ilişki kurulmasına ve Ocak üyelerinin sağ-Kemalist bir çizgide olduklarına dair ifadelerin ileri sürülmesine neden olmuştur. Ancak Aydınlar Ocağı'nı sağ-Kemalizm içinde değerlendirmekten ziyade 12 Eylül sonrasında oluşturulan yeni yapıyı sağ-Kemalizm olarak nitelendirmenin daha uygun olacağı söylenebilir.

Fakat 12 Eylül döneminde gerek ordunun İslam söyleminin gerekse Aydınlar Ocağı ile ilişkisinin organik bir kaynaşmadan daha çok ileride bozulabilecek bir ittifaka dayandığı

Son çıkış garantisi ise, askerlerin genellikle silahlı kuvvetlerin gelecekteki özerkliğini, özellikle personel ve mali işlerinin bağımsızlığını, seçilmiş sivil yönetimlere karşı güvence altına almaya teşebbüs etmeleridir (2002: 231-232).

¹ Erdoğan, Türkiye'de 1961-1965 ve 1983-1989 arası dönemleri denetimli demokrasi modeli içinde değerlendirmektedir. Aynı zamanda fiilen bir darbe olmamış olsa da 1971-1973 dönemini ve 28 Şubat 1997'de başlayan ve halen devam etmekte olan dönemi de "denetimli demokrasi" modeline örnek olarak göstermektedir (Erdoğan, 1998: 331).

² Zizek, Stalin'in 1930'lu yılların sonunda nomenklaturalar karşısındaki mücadelesini kaybetmesiyle birlikte halkın Stalin figürüne vurgusunda bir artış gözlendiğini belirtmektedir. Zizek'e göre, Stalin'in insanlığın en büyük dehası olarak kutlandığı bu durum, aslında gerçek iktidardaki bir kayıp anlamına gelmektedir. Neticede de bu kayıp simgesel iktidar tarafından bir şekilde telafi edilmiştir (Zizek, 2008). Yine aynı okumayla CHP'nin çok partili siyasal hayata geçiş sonrasında gücünü kaybetmesiyle de Kemalizmin oluşturulduğu ve hâlâ CHP ve bürokrasinin gücünü kaybetmeye başladığını anladığında Kemalizm ve Atatürk vurgusuyla öne çıkmaya çalıştığını söyleyebiliriz.

söylenbilir (Alper ve Göral, 2009: 585). Nitekim 28 Şubat 1997’de yapılan post-modern darbe ile ordunun Türk-İslam Sentezi düşüncesinden desteğini çektiği ifade edilebilir.

Kenan Evren’in 12 Eylülün hemen sonrasında 2 Ekim 1980’de Van’da yaptığı konuşma aslında bu durumu açıklamaktadır (Evren, 1981, 50-51);

“...laiklik, dinsizlik demek değildir. Bugüne kadar kim hangi vatandaşımızın dini inançlarına karşı çıktı? Kimin ibadetine karşı çıktı? Hangi Cami yapılmasına mani oldu?...Bir insan, bir Müslüman yalnız namaz kılmakla, oruç tutmakla, hacca gitmekle Müslüman olmaz. Kalbi temiz olsun, kalp temizliği esastır... Ben bir hoca çocuğuyum. Dinin ne demek olduğunu pekâlâ bilirim.”

Ayrıca Evren, 25 Temmuz’da Trabzon’da yaptığı konuşmada evi olmayanlara ev sağlanacağını “*ahrette iman dünyada mekân demişler*” sözü ile tamamlamıştır (1981: 350).

Yine Evren, Kahramanmaraş’ta 17 Ocak 1981’de yaptığı konuşmada 12 Eylül öncesinde ülkede yaşanan Alevi-Sünni çatışmasına değinmiş birlik ve beraberlik mesajları vererek laiklik ilkesinin öneminden bahsederek, mezhepsel ayrılığın olmadığını vurgulamıştır.

“Bizim dinimizde mezhepçilik yoktur. En son olan ve en iyi din olan dinimizi bize emanet eden peygamberimiz mezhepçilikle mi teslim etti. Sonradan gelenler bu mezhepçiliği çıkardılar. Eğer, bir zaman gelecek böyle mezheplere ayrılmış Müslüman kişilerin birbirlerinin gırtlığına sarılacaklarını bilselerdi, bilselerdi böyle bir şey olacağını muhakkak ki Hazreti Ali’yle Hazreti Muaviye birbirleriyle ters düşerlerdi. Ne bilsinler bir zaman gelecek de böyle olacak. Hepimiz bir Allah’a inanıyoruz, bir peygamberimiz var, aynı Kur’an’ı kullanıyoruz, aynı Kur’an’ın sureleriyle namaz kılıyoruz. O halde bu ayrılık neden? Hepimiz inancımızda hürüz. Onun için Atatürk laiklik ilkesini bu memlekete koydu. En büyük iyiliklerinden birisi de budur. Eğer laikliği kabul etmemiş olsaydı, o zaman düşününüz ki bu dini ayrılıklar devletin içerisine de girecek maazallah paramparça olacaktık.” (1981: 162).

Evren’in bu konuşmasında, birlik ve beraberlik mesajları vererek aslında mezhepçiliğe de karşı olduğunu belirtmesinin, gelecekte devlet tarafından izlenecek din politikasının ipuçlarını verdiği de söylenebilir.

Evren’in gezilerinde Turgut Özal’ın tesiri olmuş mudur? Sorusu üzerine Metin Eriş (Kişisel Görüşme, 2010),

Turgut Özal Bey'in mutlaka tesiri altında olan şeylerdir ve Ulusu da aslında muhafazakâr bir başbakan'dır. Yani askeri kanatta bu kadar muhafazakâr insanı bir arada bulabilmek kolay bir şey değil. Gerek Evren Paşa gerekse Ulusu Paşa, ikisinin de ben milli meselelerimize uzak isimler olduklarını ben hiç düşünmüyorum. Turgut Bey'i zaten muhafaza etmezlerdi, aksine bir davranışları olmuş olsaydı. Turgut Bey çok akıllı bir adam olduğu için belki direk bazı şeyleri ifadelendirmiyordu ama bu ifadelerin içersinde öylesine geniş bir potansiyel sağlıyordu ki istese de istemese de Evren Paşa bu tesirin altında kalıyordu, diye düşünüyorum.”

sözleri ile cevap vermiştir.

Kısacası dinsel muhafazakarlığın Kemalizm'le kolaylıkla eklemlenebileceği varsayımı içinde inşa edilen resmi söylem, Aleviler başta olmak üzere, bütün “farklı” ve “marjinal” unsurları sistemin dışında tutmaya çalışmıştır. Bu bağlamda özellikle Aleviler, genel Sünni söylem içinde kendilerine yeni bir alan üretmeye zorlanmışlardır (Subaşı, 2005: 95).

Din derslerinin zorunlu hale getirilmesi ve bazı alevi köylerine cami yapılması Aleviler tarafından bir sünnilleş(tir)me politikası olarak görülmüştür. 12 Eylül döneminde gerçekleştirilen bu politikaların günümüzde yaşanan mezhepsel sorunlara da temel teşkil ettiği söylenebilir.

Esasında Milli eğitim ve dini hayat konusu kuruluşundan itibaren Aydınlar Ocağı'nın ilmi toplantı ve seminerlerinde gündeme gelmiştir. Özellikle 1978 yılında Aydınlar Ocağı tarafından düzenlenen Milliyetçiler III. Büyük İlmi Kurultayı'nda¹ “Milli Eğitim” ve “Din Hayatı” Komisyonları kurularak milli eğitim ve din eğitimi konuları ele alınmıştır². Milli Eğitim Komisyonu'nda sunulan tebliğlerde yabancı özel okullar konusuna değinilmiş ve Osmanlı'dan günümüze yabancı okulların önemli bir sorun olduğu çünkü misyonerlik faaliyetlerinde buldukları üzerinde durulmuştur. Çözüm olarak da yabancı okullara karşılık, “...*Türk okulunun kültür anlayışı, prensipleri,*

¹ 1967 yılında Milliyetçiler I. Büyük Kurultayı'nda, bu bir gelenek halini almış ve Milliyetçiler İlmi Semineri düzenlenmiştir. Milliyetçiler III. Büyük İlmi Kurultayı ise Aydınlar Ocağı'nın öncülüğünde 1978 yılında toplanmıştır. Eğitim, Kültür, Sanat, Dini Hayat, Basın-Yayın, Hukuk, İktisat, Çalışma Hayatı, Dış Siyaset, Sağlık alanlarında Komisyonlar kurulmuş, önemli tartışmalar yapılmış ve kararlar alınmıştır (Aydınlar Ocağı, 1978).

² Milli Eğitim Komisyonu'nun Başkanlığını Prof. Dr. Süleyman Yalçın yapmıştır. Rıza Kardeş, Prof. Dr. Erol Güngör, Doç. Dr. Ayla Oktay, Hasan Celal Güzel, Zeki Kuşoğlu, Abdullah Nişancı ve Prof. Dr. Kemal Oğuzman tebliğleri ile komisyon toplantısına katılmışlardır. Din Hayatı Komisyonu'nun Başkanlığı'nı ise Prof. Dr. Salih Tuğ yapmıştır. Doç. Dr. Süleyman Hayri Bolay, Rıdvan Çongur, Dr. Yaşar Karademir, Prof. Dr. Hikmet Tanyu, Bekir Topaloğlu ve Salih Tuğ bildiri sunmuş; Dr. Cahit Yalçın, Mehmet Akif Aydın, Dr. Mustafa Bilge, Ertuğrul Düzdağ, Hayrettin Karaman ve Hakkı Maviş müzakerelere katılmışlardır.

gayesi, müfredat programları, öğretmenleri, manevi havası, metodları ve fiziki yapısı ile tamamen düzeltilmesi gerekir. Bu da belirgin bir kültür anlayışının, eğitim temeline oturtulması ile mümkündür.” (Dinçer, 1978: 44) sözleri ile Türk okullarının her yönüyle iyileştirilmesi için gerekli çalışmaların yapılması gerektiği üzerinde durmuştur. Hacıeminoğlu ise (1978) yabancı okulların, kültür emperyalizmi yaptıklarını belirtmiş ve yabancı okulların kendi dillerini öğreterek Türk çocuklarının öncelikle Türk dili, Türk edebiyatı ve Türk sanatı ile irtibatlarını koparıp onların yabancı dil vasıtasıyla yabancı sanat ve edebiyat ile temas kurduklarını ifade etmiştir. Bu durum ikinci aşamada Türk kültüründen kopuşu da beraberinde getirmektedir.

Kardaş ise, öğretmenin öğrenmenin yöneticisi olduğunu ve kamu hizmetlisi olarak kültür aracısı konumunda bulunduğunu belirtmiştir. Ona göre, öğretmen toplumda kültürlü kişiyi temsil eder ve bu nedenle fikirler âleminin de öncüsüdür. Aynı zamanda öğretmenler, geleneğin muhafızı ve statükonun destekleyicisi rolünü icra etmektedirler. Kısacası “...öğretmen, bir eğitim sisteminin anahtar şahsiyetidir.” (1978: 189) bu nedenle öğretmenlik toplumdaki kilit rollerden biridir. Görüldüğü üzere Kardaş, toplumda bu derece kilit rol oynayan öğretmenlerin yetiştirilmesi noktasında da belli amaç ve ilkeler etrafında hareket edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

“Üniversitelerin Milli Gelişmedeki Yeri” başlıklı bir tebliğ sunan Mehmet Kaplan ise, Türkiye’de bir eğitim ıslahatına ihtiyaç duyulduğu ve bu ihtiyacın da ilk olarak üniversitelerden başlatılması gerektiği üzerinde durmuştur. Ona göre, üniversiteler artık, bilgi aktarmaktan ziyade bilgi üreten kurumlar olmalı, bunu yaparken de ortak manevi değerler üzerinden hareket etmelidirler (1978).

Bu kurultayda Salih Tuğ (1978, 236);

“Ancak gerçek bir din eğitimiyledir ki insan, Allah’ın zatını ve sıfatlarını sembolik şeyler ve putlar şeklinde somut olarak temsil etme ihtiyacını duymaksızın Allah’ı soyut bir mefhum olarak anlayıp idrak edecektir ve insan bu seviyeye yükselecek kadar akıllı ve muhakemesi yerinde bir mahlûktur. Ancak, insan aklı ve muhakemesi, eğitim yoluyla kontrol altında tutulma ve sistemleştirilme ihtiyacındadır. Müsbet bir “din eğitimi” iledir ki, insanlar hurafe ve batıl itikatlar ötesinde tutulabilecek ve gerçek Allah inancına ulaştırılabileceklerdir.”

sözleri ile din eğitiminin önemini vurgulamıştır. Yine Tuğ’a göre, “*din eğitimi insana mutlaka yardımcı olma durumundadır ve insanı ruhi-manevi alanda tamamlayıcı bir rol oynama niteliği taşımaktadır.*” ve “*Din eğitiminin en müsbet bir yolda, özgün ve yaygın*

bir biçimde yürütülmesinde hükümetlerimize de çok şeyler düşmektedir.”(1978: 238, 248). Kısacası Tuğ’un bu sözleri ile din eğitiminin insani bir ihtiyaç olduğunu ve bu ihtiyacın devlet tarafından yaygın ve kontrollü bir şekilde karşılanması gerektiğini vurguladığı söylenebilir.

Türkiye’de esasında din dersleri seçmeli olarak 1949 yılında ilkokullarda, 1956 yılında ortaokullarda ve 1967 yılında liselerde başlatılmıştır. Ancak Hikmet Tanyu (1978a: 250), Salih Tuğ’un bildirisini müzakere ederken ilk olarak din kültürü derslerinin süre bakımından yetersiz olduğundan bahsetmiştir. İkinci olarak ise, din kültürü dersleri seçmeli olduğu için bazı öğrencilerin dersi bir sene alıp başarısız olunca, bir daha seçmeme yoluna gittikleri üzerinde durmuştur. Bu nedenle bu derslerin seçmeli olmaktan çıkarılıp, mecburi olmasa bile, derse devam etmeyecek olanlardan dilekçe alınması yöntemine gidilmesini önermiştir. Görüldüğü üzere, seçmeli olarak okutulan din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin zorunlu hale getirilmesi tartışmaları 12 Eylül’den önceye dayanmaktadır. Fakat din derslerini zorunlu hale getirince derse katılmak istemeyenlerin de dilekçe yazarak dersten çıkmaları yönünde de bir kolaylık önerilmiştir.

Cahit Baltacı ise (1978: 257), kurumlarda sivil savunma uzmanı bulundurmak nasıl zorunluysa, bir din adamının da devamlı bulundurulmasını savunmuştur. Ayrıca kurultayda anayasa ve kanunlarda Radyo ve Televizyonlarda dini yayını yasaklayıcı bir hüküm bulunmamasına rağmen, dini yayın konusunda yeterli çalışmanın yapılmadığı vurgulanmıştır¹. Yine bu kurultayda Türk milletinin oluşmasında İslamiyet’in rolü ve Türklerin İslamiyet’in yayılması konusunda gösterdikleri çaba anlatılmıştır (Bolay, 1978; Tanyu: 1978b).

¹ Çongur, Radyo ve Televizyon yayınlarının başladığı 1927 yılından itibaren dini yayının dört evre gösterdiğini, ilk devre olarak nitelendirilebilecek olan 1927-1950 arasında dini yayının hiç olmadığını, 1950-1959 yılları arasında haftada bir veya iki “Dini Ahlaki Sohbetler” ile “Mevlit”, naklen yayınlarına, son yılda da “Sahur” programına yer verildiğini belirtmiştir. 1960-1964 yılları arasında haftada bir “Din ve Ahlak Sohbeti” ile dört defayı aşmamak şartıyla “Mevlit” ve Cuma sabahları “Kur’an’ı Kerim ve Açıklaması”na bazı yıllarda da “İftar” programlarına ya da Yunus Emre ve Mevlana gibi İslam düşünce adamlarının anlatıldığı kültür programlarına yer verildiğini ifade etmiştir. 1964-1978 yılları arasında ise belirtilen dini yayınların sürdürüldüğü, ancak televizyonda 1968-1974 yılları arasında dini günlerde sadece Diyanet İşleri Başkanı’nın kısa konuşması dışında hiçbir Dini yayının yapılmadığını ancak, 1974 yılından sonra bu kısa konuşmalara yılda bir iki Mevlit naklen yayını eklendiğini belirtmiştir. Radyo ve televizyonda dini yayın sayısının artması ise ancak 1976 yılından sonra olmuştur. Bu tarihten sonra her gün 20-30 dakikalık “iftar” programları eklenmiştir. Yine aynı yıl (1975) Ramazan ayı içerisinde dini konuları işleyen televizyon programları haftada bir yayınlanmıştır (1978: 265-266).

12 Eylül sonrasında ise aydınların din politikalarını yönetme çabası ilk olarak Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin 23-25 Nisan 1981 tarihinde yaptığı I. Din Eğitimi Semineri'nde ortaya konulmuştur. Dekan Hüseyin Atay, 12 Eylül darbesini, "Türkiye'nin ve Türk milletinin ikinci kurtuluş olayı" şeklinde ifade etmiştir.

Yine bu dönemde Diyanet İşleri Başkanlığı'nın da önemli faaliyetler yürüttüğü görülmektedir. 1981 yılında hazırlanan, "Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretimi Hakkında Rapor" da ve 1982 yılında hazırlanan "Atatürk ve Din Eğitimi" başlıklı çalışmada din eğitiminin gerekliliği önemle vurgulanmıştır.

Ayrıca bu dönemde 1923 yılından beri askeri okullarda okutulan ve Diyanet İşleri Başkanı Ahmet Hamdi Akseki tarafından hazırlanan "Askere Din Kitabı" (1980) adlı eserin yerine 1981 yılında Osman Güngör Feyzoğlu, Ahmet Okutan ve Turgut Durukan'a "Askerin Din Bilgisi" başlıklı yeni bir eser hazırlanmıştır. İki kitap arasında bir karşılaştırma yapıldığında da önemli birkaç nokta hemen göze çarpmaktadır.

1923 yılında hazırlanan Askere Din Kitabı adlı eserde daha çok temel İslam bilgisinin ve kahramanlık hikâyelerinin yer aldığı görülmekte iken, 1981 yılında hazırlanan Askerin Din Bilgisi kitabında ise temel İslam bilgilerinin yanı sıra Atatürk'ün İslam ile ilgili temel sözlerinin yer aldığı ve sık sık Türklük ve İslamiyet arasındaki bağlantının vurgulandığı görülmektedir¹. "Ders Konularının İşlenmesine Ait Öğretmene Not" başlıklı kısımda (Feyzoğlu vd., 1981: XXXIII-XXXIV) sayılan;

Madde 2. Konular işlenirken, ulusumuzun, dinsel olduğu kadar ulusal inanç ve ahlakının da temel yapısı, anlatımda bütünleştirilecektir. Başka bir deyişle, tarih boyunca süregelen ulusal adetlerimizin ve ahlak anlayışlarımızın Müslümanlığın esasları ile birbirine karşıt düşen değil, birbirine uyan, hatta birbirini tamamlayan nitelikler olduğu göz önünde bulundurulacaktır.

Madde 5. Ulusumuzun din anlayışının, öteki Müslüman toplumlarla dayanışmaya nasıl bir yön verdiği anlatılırken, ulusal varlığımızın ve çıkarlarımızın bu anlayış içerisinde tuttuğu önemli ve üstün yer özenle belirtilecektir.

Madde 6. Her ders konusunun işlenmesinde, ulusumuzun yapıcı, yaratıcı ve geliştirici karakteri; bu karakterin İslamlık esasları ile uyumlu olduğu, ulusumuzun doğruya, iyiye ve güzele olan eğilimi ve tutkunluğu; ideal düzeydeki insan ve

¹ Örneğin Akseki'nin hazırladığı kitapta (1980: 181-186) içki yasağı konusu Cahiliye devrinden başlatılarak anlatılırken, Feyzoğlu vd.'nin hazırladığı kitapta içki yasağı daha çok Kur'andan ayetlerle açıklanmış ve "Türkler İslamiyeti kabul etmeden evvel de içkiye düşkün olmayan bir kavimdi. İslamiyeti kabul ettikten sonra ise daima içkiye nefretle baktı. Atalarımızın kuvvet, cesaret ve zekâ bakımından Müslüman olmayan ve sarhoş zümrelere üstün olmasına içki içmemelerinin tesiri çoktur..." sözleriyle de Türklük ve Müslümanlık arasındaki geçmişten gelen uyum da desteklenmek istenmiştir (1981: 146-148).

insanlık anlayışındaki seçkin niteliği, Türklüğün, İslamlığın yayılmasında ve savunulmasında tuttuğu yerin ve yaptığı öncülüğün önemi özenle vurgulanacaktır.

Madde 8/c. “Okuma parçaları” örneklerinde öncelikle ve özellikle “Atatürk’ten seçmeler” üzerinde, konuyu açıklama ve değerlendirme bakımlarından, önem ve ısrarla durulacak, öteki örneklerden seçilecekler, konunun işleniş ve gelişmesine uygun biçimde okutulup açıklanacaktır.”

maddelerinde de Türklük ve İslâmiyet arasındaki bağlantı önemle vurgulandığı görülmektedir.

Yine bu dönemde Devlet Planlama Teşkilatı da yayınladığı, “Milli Kültür Özel İhtisas Raporu”nda din eğitiminin öneminden bahsedilmektedir. Ancak 12 Eylül’ün din politikalarına yön verme konusunda asıl etkili olan Aydınlar Ocağı olmuştur. Ocağın Türk İslam Senteziyle, ara dönem din politikasının belirlediği bilinen bir gerçektir. Aydınlar Ocağı, 9-10 Mayıs 1981’de “Milli Eğitim ve Din Eğitimi” adı altında bir seminer düzenlemiştir. 1982 yılında Aydınlar Ocağı üyelerinin de katılımıyla düzenlenen bir komisyonla Devlet Planlama Teşkilatı’nın V. Beş Yıllık Kalkınma Programı için hazırlanan Milli Kültür Özel İhtisas Komisyonu Raporu ve yine 1984 yılında düzenlenen “Ülkemizi 12 Eylül’e Götüren Sebepler ve Türkiye Üzerindeki Oyunlar” başlıklı seminer oldukça önemlidir.

3.2.2.1.1. Milli Eğitim ve Din Eğitimi Semineri (9-10 Mayıs 1981)

Ankara Dedeman Oteli’nin konferans salonunda yapılan bu seminerin açılışında Aydınlar Ocağı Genel Başkanı Salih Tuğ’un yaptığı açılış konuşmasındaki,

“Sırf ilmi araştırma yapmanın ötesinde, bu seminerde varılacak sonuçların icra mevkiinde bulunan Devlet adamlarımız tarafından gereken alaka ile karşılanıp, varılan sonuçların tatbikatta nazarı itibara alınmaya layık bulunabileceği ümidi bizim için cidden en başta gelen bir teşvik unsuru teşkil etmiştir (1981: 12-13).”

sözleri aslında seminerin yapılış amacını açıkça ortaya koymaktadır. Neticede bu seminerle 12 Eylül sonrasında yeniden düzenlenen eğitim politikasının etkilenmeye çalışıldığı söylenebilir. Eriş (Kişisel Görüşme, 2010), Türkiye’de Din Hayatı ve Din Eğitimi konulu bir seminer yapılması kararının Aydınlar Ocağı bünyesinde yapılan masa toplantılarından birinde planlandığını ifade etmiştir. Neticede 9-10 Mayıs tarihleri arasında ilim adamları ve devlet adamlarının katılımıyla Din Eğitimi ve Milli Eğitim Semineri yapılmıştır.

Seminerde iki komisyon oluşturulmuştur. Birinci komisyonda Milli eğitim meseleleri üzerinde durulmuş ve özellikle mesleki eğitim üzerinde durulmuştur. İkinci komisyonda ise din eğitimi meseleleri tartışılmıştır. Erol Güngör (1981, 71), “...*milletin milli kültür istikametinde bir öğrenimden geçmesi gerekir. İşte bu işi yapacak olan da öğretmenlerdir.*” sözleri ile öğretmenlerin yetiştirilmesinde özel bir ihtimam gösterilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Hasan Celal Güzel (1981: 109) ise, “*Milli eğitimin en önemli gayesi, milli kültür, ahlak ve şuur sahibi, memleketsever ve milliyetçi vatandaşlar yetiştirmektir. Türkiye’de orta öğretim ve mesleki-teknik eğitimin en önemli hedefi bu olmalıdır.*” ve “*Mesleki ve teknik eğitimin teşviki için gerçekçi tedbirler alınmalıdır.*” sözleri ile milli eğitime nasıl “milli” karakter kazandırılacağı üzerinde durmuş ve mesleki eğitimin önemi vurgulamıştır. Ayrıca Güzel (1981: 110);

“temel eğitim sekiz yıla çıkarılarak ortaokulların geliştirilmesi sisteminden behemehal vazgeçilmelidir. Bu mümkün olmadığı takdirde ise, geliştirilmenin insangücü ihtiyaçlarına ve mesleki-teknik eğitimin teşviki prensibine tezat teşkil etmeyecek şekilde yapılmasına ve bazı mesleki okulların muhafazasına itina edilmelidir. (İmam-hatip, kız sanat, sağlık, teknik ziraat ortaokulları gibi)

sözleri ile de dönemin ve 1997’de resmileşse de günümüzün en önemli tartışma konularından biri olan temel eğitimin sekiz yıla çıkarılması konusundaki görüşlerini bildirmiştir.

Yine bu toplantıda Kemal Oğuzman ise 1980 Kasım ayından beri Milli Güvenlik Konseyi tarafından yüksek öğretim alanında yapılmaya çalışılan kanun taslağı için bazı önerilerde bulunmuş ve “*Yüksek öğretimin bütünlük içinde ele alınması, ancak, bütün yüksek öğretimi planlayacak ve koordinasyonu sağlayacak bir sistemin kabulünü gerekli kılar.*” (1981: 149), sözleri ile yüksek öğretimde genel bir koordinasyon ve planlama yapılmasının gerekliliğini vurgulayarak, bir kurulun kurulmasını ya da bu görevin bakanlık tarafından yönetilmesini önermiştir.

Servet Armağan sunduğu tebliğde, başörtülü talebe ve memurların durumunun din ve vicdan hürriyeti kapsamında değerlendirilmesini, Anayasada da din ve vicdan hürriyetinin tanındığını bu nedenle anayasaya aykırılığının da söz konusu olmadığını belirtmektedir. Çünkü burada kamu düzenini ihlal eden bir durum söz konusu olmadığı gibi, devlet hizmetini aksatıcı bir durum da söz konusu değildir. Ayrıca Armağan, “*Laiklik prensibi müdafaa edilecek diye, din düşmanlığı yapmak, dinsizliği (ateisme)*

siyasete alet etmek demektir. Din siyasete alet edilmediği gibi, dinsizlik de siyasete alet edilmemelidir.” (1981: 182-183) demektir. Günümüzde temel tartışma meselelerinden olan ve laikliğe aykırı olduğu düşüncesinden hareketle eğitim kurumlarında ve kamusal alanda yasaklanan başörtüsünün 80’li yıllarda da önemli tartışma konularından biri olduğu görülmektedir.

Bu sorunu, “laiklik” anlayışının Türkiye’de farklı uygulanmasının bir yansıması olarak nitelendirmek mümkündür. Çünkü Türkiye’de laiklik iki düzeyde anlaşılmaktadır. İlk olarak, ulus egemenliği kavramının bir sonucu olarak dinsel olanın siyasal alandan çıkartılması anlamında devlet aygıtının laikleştirilmesini ve buna paralel olarak da ikinci düzeyde toplumun modern uygarlıkların dayandığı bilimsel ilkeler ve kurallara göre örgütlenmesini kapsamaktadır. Bu ilkeyle birlikte iktidarın kaynağı dinsel olmaktan çıkmakta, egemenlik hakkının kaynağı olarak ulusal irade / halk iradesi olarak gösterilmektedir. Ancak laiklik ilkesi sadece egemenliğin kaynağının ne olacağı ile sınırlı kalmaz, toplumun dinsel ve geleneksel ahlaki değerlerinin laik, rasyonel ve bilimsel değerlerle değiştirilmesini de kapsamına alır (Çelik, 2004: 85).

Aslında bu sorunun temelinde laikliğin Cumhuriyet Dönemi’nde devletin resmi ideolojisinin ana unsurlarından biri olarak ortaya konması yatmaktadır. Cumhuriyet Dönemi, laiklik anlayışı temelinde, Osmanlı’dan radikal bir kopuş olarak değerlendirilebilir. Keza tekke ve zaviyelerin kapatılması, medreselerin tasfiye edilmesi, Latin Alfabesi’ne geçilmesi gibi dönüşümler, bir yönüyle Batılı anlamda laik bir zeminin oluşturulmasına imkân verirken, bir yönüyle de Osmanlı’nın kurumsal yapısını tasfiye etmiştir. Büyük ölçüde bununla bağlantılı olarak, Türkiye’de laiklik anlayışı, düşünsel arka planından ziyade pratik tezahürleri itibariyle ele alınmıştır denilebilir¹. Sonuç olarak da laiklik tartışmaları Türk aydınının, Küçükömer’in kavramlaştırdığı, “Batıcı-Laik” ve “Doğucu-İslamcı” cepheler arasında hep var olagelmıştır.

Dönemin Başbakan Yardımcısı Turgut Özal da toplantının sonunda bir konuşma yapmış (1981: 428, 430) ve

“...aslında her bakımdan eğitimi birbirinden ayırmamak icab eder. Terbiye, eğitim, ahlak hepsi bir arada olan kavramlardır... Yine bugün inanıyorum ki, Türkiye’mizin karşılaştığı bunalımların temelinde insan unsurumuz rol

¹ Nuray Mert Laiklik Tartışmasına Kavramsal Bir Bakış” (1994), başlıklı çalışmasında Laikliğin Batı’da ve Türkiye’de gelişme serüvenini ayrıntılı ve karşılaştırmalı olarak ele almaktadır.

oyunmaktadır. Geçtiğimiz senelerde insan unsurumuzu tamamlayan eğitimimizde hatalar yapmamış olsaydık, her halde bugün geçirdiğimiz bunalımlarla karşı karşıya gelmezdik... Ümid ediyorum ki bu yapılmış olan ilmi Kurultay, ilmi seminer, bu sahada çalışanlarda, bizlerde, Milli Eğitim Bakanlığında ve diğer ilgililerde gerekli alakayı toplayacaktır. Gerekli tesiri uyandıracaktır. Biz sizlere elimizden geldiği kadar bu hususta yardımcı olacağız. Çünkü inanıyorum ki Türkiye'nin geleceği, moral ve ahlakı yüksek genç nesillerin eseri olacaktır. O nesillerin yetiştirilmesi de sağlam bir milli eğitim ve sağlam bir dini eğitimden geçer..."

sözleri ile bu toplantının gerekli icra makamları tarafından da dikkate alındığının ve icraya geçirileceğinin mesajını vermiştir diyebiliriz. Yine dönemin Diyanet İşleri Başkanı Tayyar Altıkulaç¹ da toplantıya katılmış (1981: 432) ve

"Diyanet İşleri Başkanlığı olarak çalışmalarımızda bu bildiride ileri sürülen değerli görüşlerin ve fikirlerin ışığında hareket edeceğimizi huzurlarınızda ifade etmek istiyorum. Çalışmalarımızda bu fikirlerden yararlanılacaktır. İnanıyorum ki Milli Eğitim Bakanlığımız ve diğer ilgili bakanlık ve kuruluşlarımız da, memleketimizin son derece seçkin âlimlerin fikirlerinden ortaya çıkan bu kararlardan, kendilerini müstağni görmeyecekler, çalışmalarını planlarken ve icra ederken bu değerli fikirleri göz önünde bulunduracaklardır."

sözleri ile bu toplantıyı desteklediğini ve çalışmalarında bu fikirlerden yararlanacaklarını ifade etmiştir.

Dönemin Milli Eğitim Bakanlığı Din Eğitimi Genel Müdürü Necati Öztürk ise, bu toplantıda sunulan tebliğlerdeki özellikle din eğitimi konusundaki önerilerin aslında beş ay önce başlatılmış olduğunu ve bu çalışmalarla hemen hemen bağdaştığını görmekten memnunluk duyduğunu belirtmiştir (1981: 434).

Bu toplantıda sunulan tebliğlerin başlıklarının ve içeriklerinin aslında toplantının icra makamlarını etkileme amacıyla yapıldığını açıkça ortaya koymaktadır. Toplantıya Başbakan Yardımcısı Turgut Özal, Diyanet İşleri Başkanı Tayyar Altıkulaç ve Milli Eğitim Bakanlığı Din Eğitimi Genel Müdürü Necati Öztürk'ün de iştirak etmeleri ve bu toplantıda alınan kararların icra makamları tarafından da dikkate alınacağını belirtmeleri Aydınlar Ocağı'nın Türk siyasi hayatına etki ettiği başka bir hususun daha göstergesidir.

¹ Tayyar Altıkulaç 1978 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı görevini Süleyman Ateş'ten almış ve 1986 yılında Mustafa Sait Yazıcıoğlu'na bu görevi devretmiştir.

3.2.2.1.2. Milli Kültür Özel İhtisas Komisyonu Raporu (1982)

Devlet Planlama Teşkilatı¹ Başbakanlık'a bağlı olsa da, Bakanlar Kurulu'nun icraatlarını belirlemede çok etkili olması nedeniyle merkezin önemli kalelerinden biridir. Bu nedenle Aydınlar Ocağı tarafından da oldukça önemsenmiştir. Hasan Celal Güzel gibi Ocak üyeleri ya da Turgut Özal gibi Ocak'a yakın isimler DPT de görev alsalar da, Ocak için asıl önemli dönemin 1980 sonrası olduğu söylenebilir.

Özellikle 1982 yılında DPT tarafından, Aydınlar Ocağı üyesi Ayhan Songar, Erol Güngör, Muharrem Ergin, Ahmet Kabaklı, Ekrem Hakkı Ayverdi, Altan Deliorman gibi isimlerin yanı sıra, Aydınlar Ocağı üyesi olmamakla beraber toplantılarına iştirak eden önemli öğretim üyelerinin katılımıyla oluşturulan Milli Kültür Özel İhtisas Komisyonu ile Aydınlar Ocağı'nın görüşlerinin devletin merkezine taşınması bakımından önem taşıdığı söylenebilir.

V. Beş Yıllık Kalkınma Programı² çerçevesinde hazırlanan, Milli Kültür Özel İhtisas Komisyonu bir ana komisyon ve onüç alt komisyondan oluşmaktadır. Ana komisyonun dışında, Türk Dili ve Edebiyat, Türk Musikisi, Türk Mimarisi ve Mekân Tanzimi, Türk Temaşa Sanatları, Türk Güzel Sanatları, Türk Halk Bilgisi, Türk Halk Tababeti, Kitle Haberleşme Vasıtaları, Kültür Koruma ve Yayma Kurumları, Türkiye'nin Dış Kültür ve

¹ 1961 Anayasası ile oluşturulan birçok yeni müessese arasında, merkezi idare, mahalli idareler ve planlı kalkınmaya ilişkin açık hükümlere yer verilmiş ve Devlet Planlama Teşkilatı (md.129) kurulmuştur. Bu maddeye göre, “İktisadî, sosyal ve kültürel kalkınma plâna bağlanır. Kalkınma bu plâna göre gerçekleştirilir.” 1982 Anayasası'nda ise 166. madde planlamaya ayrılmıştır. Bu maddenin ilk fırcasına göre; “Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayinin ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak Devletin görevidir.” Bu çerçevede Türkiye, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasını 1963 yılından bu yana beşer yıllık dönemler için hazırlanan “Kalkınma Planları” vasıtasıyla yürütmektedir. Kalkınma Planları genellikle, ülke ve toplumun geçmişteki ve o sıradaki ekonomik, sosyal ve kültürel durumunun çözümlenmesi ve eleştirisi ile başlamaktadır. Daha sonra mevcut dönemdeki ekonomik, sosyal ve kültürel durumun eleştirisi ile başlanılır, mevcut eğilimler ve olası gelişmeler tahmin edilir, ilişkin bulunulan beş yıllık dönem için genel ve özel politikalar saptanır, doğrultular gösterilir, amaçlar belirlenir, bunların gerçekleştirilmesi için öncelikler, alınacak önlemler, yapılacak tahsisler, uygulanacak ilke ve yöntemler belirlenir. Bu konular sadece gelecekteki yaşamın bütünü hakkında değil; aynı zamanda her sektör için ayrı ayrı ve ilgilileri birtakım noktalarda bağlayabilecek daha somut ve ayrıntılı hükümler biçiminde öngörülür ve ortaya konulur. Bakanlar Kurulu beş yıllık planların uygulanmasını sağlamak durumunda olduğu gibi bütün kamu kuruluşları da planlara aykırı işlem yapmamakla hükümlüdür (Karaer, 1991: 51-52).

² 1963–1967 yılları arasında Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1968-1972 yılları arasında İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1973-1978 yılları arasında Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1979-1983 yılları arasında Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1985-1989 yılları arasında Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1990-1994 yılları arasında Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1996-2000 yılları arasında Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ve son olarak 2000-2005 yılları arasında Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlanmıştır.

Münasebetleri, Türk Tarihi, Sosyal Yapı Araştırmaları ve Kültür Değişmeleri, Din ve Ahlak Komisyonları bulunmaktadır.

Dönemin Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Turgut Özal'ın komisyona gönderdiği ve , “...ekonomik gelişme gayretlerimizi geniş bir program çerçevesinde devam ettirirken, insan unsuruna ve milletimizin tarihinden süzülüp gelen manevi mirasına da eğilmek zorundayız. Milli haslet ve değerlerimiz gelişme gayretlerinin hem başlıca dayanağı hem de hedefi olmak mecburiyetindedir” sözleri ile (1984: XXIII) bitirdiği mesaj aslında Komisyonun toplanma amacını açıklamaktadır. 1980 askeri darbesinden sonra sadece hukuki ve siyasal değil, toplumsal, sanatsal, kültürel bir dönüşüm de sağlanmaya çalışıldığı söylenebilir.

Zira raporda da bu durum özellikle “ Devlet ekonomik ve sosyal kalkınmanın kemiyeti ile olduğu kadar keyfiyeti ile de ilgilenmek mecburiyetindedir. Şu halde mesele, Devletin kültür sahasındaki sorumluluklarını tesbit etmek ve bu sahada girişilecek olan faaliyetleri ekonomik ve sosyal planlama faaliyetleri ile bağdaştırmaktır.” (1984: 7) sözleri ile de vurgulanmıştır. Her ne kadar, planlamanın kültür sahasına da sokulması amaçlananın, değerlerin devlet tarafından tayini ve planlanmış bir kültürün yaratılması olmayıp, kültür faaliyetlerinin devlet tarafından operasyonel düzeyde uygulanması olduğu ifade edilse de (1984: 7), devletin beş yıllık ekonomik programını hazırlamakla görevli olan DPT tarafından oluşturulan bu komisyon raporuyla 12 Eylül öncesinde ülke çapında yaşanan karmaşaya “Türkiye, hızlı bir sanayileşme dönemine girdikten sonra, sosyal bilimler ve özellikle Türk tarihi ile Türk kültürü ihmal edilmiştir. Böylece yeni nesillerin manevi buhrana sürüklendikleri müşahede edilmektedir.” (1984:125) sözlerinden yola çıkılarak, 12 Eylül sonrası siyasal, sosyal, ekonomik yapılanmada izlenecek yolun belirlendiği söylenebilir.

Bu çerçevede milli kültür politikasını yürütecek gerekli teşkilatlanmanın sağlanması da Komisyon'un önerileri arasındadır. Komisyon çalışmalarında dilin önemi “...dil..., bir milletin en büyük sosyal müessesesidir” (M.K.Ö.İ.K.R., 1984: 28), sözleri ile vurgulanmış ve Türk dilinin korunması ve geliştirilmesi konularında alınacak tedbirler sıralanmıştır. Bu konuda öncelikle Türk dili ile meydana getirilmiş eserlerin korunması, Türk dilinin yapısının korunması ve Türkçenin gelecek nesillere aktarılması çalışmalarının yapılması ve bu amaçla da bir dil akademisinin veya akademi düzeyinde

bir müessesenin kurulması, üniversitelerde Türkoloji Enstitüleri kurulması, Milli Eğitim Bakanlığı'nın dil konusunda çalışmalar yapması, TRT'de Türk Dili Dairesi'nin, YÖK'te Türk Dili Komisyonu'nun kurulması ve kütüphane ve arşiv çalışmalarının yapılması karara bağlanmıştır. Yine bu komisyon raporunda ticari kuruluşların adlarında yer alan dil bozukluklarının düzeltilmesi için de bir kontrol teşkilatının kurulması öngörülmüştür (M.K.Ö.İ.K.R., 1984: 27-36).

Komisyonunda Türk Edebiyatı konusunda da bazı tespitlerde bulunulmuş ve aydınların üzerinde münakaşasız ittifak ettiği ortak milli hedeflere uygun, milli eserlerin tespit edilmesinin ve yaygınlaştırılmasının önemi vurgulanmıştır (M.K.Ö.İ.K.R., 1984: 46). Bu çerçevede, Türk Edebiyatı Enstitüsü, Türk Edebiyatı Araştırma Merkezi ve Edebiyat Liselerinin kurulması ve Türk edebiyatı müzesi ve sözlü edebiyat eserlerinin yer aldığı bantları içeren arşivlerin oluşturulmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur (M.K.Ö.İ.K.R., 1984: 47). Yine aynı şekilde “...*milli birlik, bütünlük, milli gurur ve dış kültür saldırılarına karşı...*” (M.K.Ö.İ.K.R., 1984: 127) Türk tarihinin araştırılması için ilmi çalışmaların yapılmasının önemi üzerinde durulmuştur.

Bu raporda ayrıca “*Anadolu ve Türk Tarihi incelendiği zaman, “Mezhep ayrılığı”nın hiçbir aklı, dini ve mantıkî esasa dayanmadığı görülür.*” (M.K.Ö.İ.K.R., 1984: 129) sözleri ile mezhepsel farklılıklar yok kabul edilmiştir. Bunun yanı sıra “*Aslında Türkiye’de çeşitli etnik menşeler meselesi pek yoktur. Türk kültürü ve İslâmiyet faktörü, herkesi bütünleştirmiş ve benzetmiştir.*” (M.K.Ö.İ.K.R., 1984: 129) sözleri ile de etnik farklılıkların olmadığı ifade edilmiştir. Bu çerçevede ciddi bir din eğitimi mekanizması kurulmasının önemi ve devletin kalıcı bir din ve ahlak eğitimi politikasının olmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Bu çerçevede Milli Eğitim kurumlarında, hatta öncesinde din eğitiminin önemi konusunda ailelerin eğitiminden işe başlanması, sonrasında da devletin din eğitimi politikasının kitle iletişim araçları ile (özellikle TRT) yaygınlaştırılması kararı verilmiştir (M.K.Ö.İ.K.R., 1984: 144-149).

Ayrıca raporda Milli bir kültür planının sadece devlet tarafından yürütülmemesi gerektiği bunun hem ciddi bir finansman sorunu teşkil edeceği hem de kültür faaliyetlerini sadece devletin yürütmesinin totaliter devlet düzenlerine mahsus bir uygulama olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle, kültür faaliyetlerine, bu planın yol göstericiliği altında gönüllü kuruluşların, dernek ve vakıfların katkısını sağlamak ve

vatandaşların bu tür faaliyetlere katılmasının teşvik edilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır (M.K.Ö.İ.K.R., 1984: 162-163).

Komisyon raporunun genel başlıklarına bakıldığında dahi Aydınlar Ocağı'nın kuruluşundan itibaren savunduğu görüşlerin politik hayata ve kurumlara da aksettği anlaşılmaktadır. Keza bu rapor hazırlandıktan sonra, 1982 Anayasası'nda 134. maddede sonrasında da 1983 yılında 2876 sayılı kanunla, Türk Dil Kurumu¹, Türk Tarih Kurumu², Atatürk Araştırma Merkezi³ ve Atatürk Kültür Merkezi⁴nden oluşan, Cumhurbaşkanı'nın gözetim ve denetimi altında ancak, Başbakanlığa bağlı Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu oluşturulmuştur. 2876 sayılı kanunda kurumun faaliyet alanları arasında (md 4),

“Milli mücadele ruhu ve bilinci içerisinde; Atatürkçü düşünceye, Atatürk ilke ve inkılaplarına, Türkiye Cumhuriyetinin sonsuza kadar var olma şuuruna, kişilerin ve milletin refahına, toplumun mutluluğu inancına, milli kültürümüzü çağdaş medeniyet seviyesinin üstüne çıkarma azim ve kararlılığına bağlı kalmak ve sahip olmak; Topluca Türk Vatandaşlarının milli gurur ve iftiharlarında, milli sevinç ve kaderlerde, ortak ve bölünmez bir bütün halinde, milli kültür ve ülkeler etrafında toplanmasını güçlendirecek doğrultuda hareket etmek; Milli dayanışma ve bütünleşmede Atatürkçü düşünce, Atatürk ilke ve inkılaplarını, kültür, dil ve tarih değerlerini, birleştirici bir güç olarak göz önünde tutmak; bu değerlere karşı girişilecek her türlü yabancı ve bölücü akımların bilimsel yoldan çürütülmesini esas almak; Kültür, dil ve tarihi değerlerimizin bilimsel yoldan ortaya çıkarılmasını, belgelenmesini, araştırılıp incelenmesini esas almak; Toplumda yaratılan bütün maddi ve manevi kültür değerlerinin; sürekli, düzenli ve kapsamlı bir şekilde birikimini ve gelecek kuşaklara aktarılmasını temel kabul etmek; Milli bütünlük ve güvenlik gereklerini, milli ahlak değerlerini ve milli gelenekleri koruyucu ve gözetici doğrultuda hareket etmek; Türk dilinin öz güzelliğini ve zenginliğini meydana çıkaracak, O'nu yeryüzü dilleri arasında değerine yarasır yüksekliğe eriştirecek, kuşaklararası anlayışta ve söyleyişte birleştirici yönde hareket etmek.”

¹ Türk Dil Kurumu (TDK), 12 Temmuz 1932'de Türk Dili Tetkik Cemiyeti olarak kurulmuştur. 1934'te Cemiyetin adı Türk Dili Araştırma Kurumu, 1936'da ise Türk Dili Kurumu olmuştur. 1951 yılında Milli Eğitim Bakanı'nın Kurum başkanı olmasını sağlayan tüzük değiştirilmiş ve böylece devletle olan tüm bağlar koparılmıştır. 1982'de yapılan bu düzenleme ile TDK tekrar devlet denetimine geçmiş ve 1982 Anayasası ile oluşturulan Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurulu'na bağlı statüye getirilmiştir.

² Türk Tarih Kurumu (TTK), 15 Nisan 1931'de Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti olarak kurulmuştur. 3 Ekim 1935'te kurumun adı Türk Tarih Kurumu olarak değiştirilmiştir. Daha sonra ise, 1982 Anayasası ile oluşturulan Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurulu'na bağlı statüye getirilmiştir.

³ Atatürk Araştırma Merkezi, 1982 Anayasası'nın 134.maddesi uyarınca, 2876 sayılı kanunla Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'nun kuruluşuna dahil, tüzel kişiliğe sahip, bilimsel hizmet ve faaliyetlerde bulunmak üzere 1983 yılında kurulmuştur.

⁴ Atatürk Kültür Merkezi, 1982 Anayasası'nın 134.maddesi uyarınca, 2876 sayılı kanunla Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'nun kuruluşuna dahil, tüzel kişiliğe sahip, bilimsel hizmet ve faaliyetlerde bulunmak üzere 1983 yılında kurulmuştur.

ilkeleri sayılmıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Türk Cumhuriyetleri'nin bağımsızlıklarını ilan etmesiyle birlikte, 1993 yılında “Atatürk ilke ve inkılâplarını, Türk dilini, Türk kültür ve medeniyetlerini, Türk tarihini, Türklerin medeniyete hizmetlerini, milli bütünlük anlayışı içinde, Türk Cumhuriyetleri ile Türklerin yoğun olarak yaşadığı diğer ülkelerde de tanıtmak ve yaymak, bunları bütün Türklüğe mal etmek için çalışmalar yapmak” da kurumun faaliyet alanlarına eklenmiştir.

Sonuç olarak, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'nun 12 Eylül sonrasında oluşturulmaya çalışılan yeni Atatürkçü ideolojiye hizmet ettiği ve gündelik sorunların bu kaygılarla üretilmiş argümanlar setiyle aşılması amacıyla Atatürk'ün aslında ne dediği ya da ne demek istediği konusunda yargılarda bulunmak (Subaşı, 2005: 90) ve milli kültür komisyonu raporunda belirtilen hususlarda hizmet yürütmek üzere oluşturulduğu söylenebilir.

3.2.1.1.3. Ülkemizi 12 Eylül'e Götüren Sebepler ve Türkiye Üzerindeki Oyunlar Semineri (14-15 Eylül 1984)

1984 yılında yapılan bu seminerde Yalçın, ülkemizin 12 Eylül'e geliş sebebi olarak, Türk insanının milli ruh kökünden uzaklaştırılmasını temel almaktadır. Ona göre,

“... milli kültür mihrakına, memleketin milli birlik ve bütünlüğüne ve devletin bekasına bağlı mes'eleleri baş meşgale telakki eden Aydınlar Ocağı, 12 Eylül'e geliş çizgisinde Türk insanının bu milli ruh kökümüzden safha safha uzaklaştırılmasının, uyutulmasının, aldatılmasının ve nihayet ihanet çukuruna düşmesinin dramını bulmaktadır. 12 Eylül, Türkün düşmanlarının ezeli niyetlerinin son meyvasını elde edeceklerini zannettikleri bir anda Türkün öz varlığı olan Ordusunun bu kabusa dur dediği “Türkoğlu, titre ve kendine dön” dediği günün adıdır. Bundan dolayı Aydınlar Ocağı mensuplarının niyet ve gayretleri ile 12 Eylül mübarek hareketinin istikamet ve hedefi aynıdır.”

Kafesoğlu ise, bu yozlaşmanın Tanzimat dönemine kadar götürülebileceğini, o dönemin aydınlarının batı karşısında bir teslim oluş sergilediklerini ve Cumhuriyeti kuran kadroların da aynı süreci devam ettirerek yeni yetişen nesilleri de gittikçe milli kültürden uzaklaştırdıklarını belirtmektedir (1984: 45-62). Ona göre,

“...milli eğitim aşırı sosyalist görüşlerle doldurulmuş, TRT'nin ve eğitim sistem ve programlarının baskısı altında kalan, daima millete öncülük ettikleri iddiasındaki bir zamanların inkılâpçı, sonra hümanistleri, şimdi de, ilerici-sosyalistler kesilerek karşı cephede yerlerini almışlardır. 1960'ı müteakip iyice açığa vurulan bu vahim manzara, 1978'de başlayan iç savaş provaları karşısında, cephecileri, milli

menfaatler hesabına harekete geçirememiş, belki onları, başta Anayasaya geçirilmek suretiyle (1937’de) millete mal edilen Atatürk İlkelerini özel parti amblemi haline sokarak kendi tekeline alan bir siyasetçiler grubunun güdümünde Marksist görüşlerin savunucusu yapmıştır. Bazı sendika menşe’i bilinmez paralarla cüzdanları dolu bir kısım basın-yayıncılar, edebiyat alanında sun’i yollarla şişirilmiş, sürü halinde sahte şöhretler ilerici-solcu takımın elemanları idiler. Durumun hayli olgunlaştığına kanaat getiren yüksek taktikçiler (!) umumi iç savaş için artık zamanın geldiğine hükmederek tam faaliyete geçecekleri günlerde ordu yetiştirdi (12 Eylül 1980).” (1984: 62).

Sonuç olarak Kafesoğlu yürütülmesi gereken işleri de sıralamıştır (1984: 62-63). Öncelikle, Türk milli tarihi, coğrafyası ve kültürü gençliğe iyi öğretilmelidir. İkinci olarak, çocukların zihinlerinde Türklük zihniyetini canlandırabilmek için, Türk İslam kültür sentezi esasları okullarımıza sokulmalıdır. Üçüncü olarak, yabancı kaynaklı “izm”ler asla ülkeye sokulmamalıdır. Dördüncü olarak, Türk’ün Türk olarak kalabilmesi için gerçek bir milliyetçilik akımı harekete geçirilmeli ve takip edilmelidir. Son olarak ise, bir “milli siyaset” çerçeve programı oluşturulmalı ve Milli Eğitim Bakanlığı, TRT, Milli Savunma Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı ve diğer bakanlıklar ile, üniversiteler, sendikalar, gazeteler, diğer kitap, dergi yayınları, her çeşit telkin vasıtaları, sinema, tiyatro, gösteri, şenlik ve festivaller ile bu milli siyaset programı yürütülmelidir

Köni ise, 12 Eylül harekâtının, hükümet otoritesinin tamamen kaybolmasına karşı yapılmış olduğunu belirtmektedir. Ona göre, 1971 yılında, 1961 Anayasası’na getirilen değişiklikler hükümet otoritesinin sağlanmasına yetmemiş; siyasi partiler de güçlü bir koalisyon kuramamışlardır. 6 Kasım’da kabul edilen 1982 Anayasası’nda oluşturulan Milli Güvenlik Kurulu’nun¹ kararlarının Bakanlar Kurulu tarafından zorunlu olarak göz önünde tutulmakta, Devletin bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği ve toplumun barış ve güvenliği ile ilgili konular Kurul’un denetiminde kalmakta böylelikle Devlet otoritesinin sarsılması önlenilmeye çalışılmaktadır. Bu nedenle tüm dernek ve kuruluşlar partizan siyasal çekişmelerin dışında tutulmaya çalışılmış ve rejimin bekçiliği anayasa ile daha da sağlamlaştırılmıştır. Sonuç olarak ise Atatürk’ün 60 yıl önce kurduğu Türkiye Cumhuriyeti’nin devamını sağlamak için getirilen rejim, yeni devlet kurumlarıyla sistemini sürdürecektir güçte yeniden ortaya çıkmıştır (Köni, 1984: 189). Songar’a göre ise, tarih meseleyi daha soğukkanlılıkla değerlendirecektir. Gelecek

¹ Köni burada Milli Güvenlik Konseyi tabirini kullansa da metnin devamından Milli Güvenlik Kurulu’nu kastettiği anlaşılmaktadır.

nesiller bile 12 Eylül öncesini ürpererek hatırlayacak ve her nefeste darbeyi yaparak toplumsal kargaşayı sonlandıranlara dua edeceklerdir (1984: 319).

Kemal Dal da, 12 Eylül 1980 darbesinin Türk egemenliğini hiçe saymaya kalkan herkese karşı yapıldığını belirtmektedir. Ona göre, bu darbeyle birlikte, terör durdurulmuş; Türk milli hakimiyeti yeniden kurulmuş; yeni bir anayasa millet oyu ile yürürlüğe koyulmuştur; Türk toplumunda huzur ve güven getirilmiş, kargaşa ve güvensizliğe son verilmiştir. Hatta toplumun genel düşüncesi olup da bir türlü açıkça kanunlarda belirtilmeyen düşünceleri açıkça Anayasada ve kanunlarda öngörülmüştür. Tüm dünyaya da terör ve anarşinin üstesinden nasıl gelineceği ve bozulan düzenin nasıl kurulacağı gösterilmiştir. Hatta Dal, Anayasaya getirilen eleştiriler de haksız bulunmaktadır. Çünkü şimdiye kadar millet iradesi tarafından bu kadar çok oy alan anayasa pek olmamıştır demektedir (1984: 200, 201, 210).

Seminerin sonuç bildirisinde ise, ülkemizi 12 Eylül'e getiren sebepleri sadece yakın tarihte değil, Türk'ün insan, cemiyet ve devlet olarak tarih içindeki geliş çizgisinde aramak gerektiği belirtilmektedir (Aydınlar Ocağı, 1984: 331-337).

Hun Türkleri Batı Roma'yı yıktıktan sonra, Osmanlılar da Doğu Roma'yı yani Bizans'ı tarih sahnesinden kaldırmışlardır. Gerek bu nedenle gerekse Türklerin İslamiyeti seçmiş olmaları nedeniyle Hıristiyan Batı Türklere karşı ön yargılıdır. Oysa Osmanlı onlara karşı hep hoşgörülü davranmıştır. İmparatorluk dağıldığında birçok ayrı millet ve devletin ortaya çıkması da bunun en önemli kanıtıdır. Üstünlük Batı'ya kaptırıldıktan sonra aydınların Batı'ya hayranlık duymaları neticesinde ise aydınların kendi öz benliklerinden uzaklaşmalarına neden olmuştur. Batı'ya karşı verilen milli mücadele sonrasında Anadolu'da kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde bile Kuzey ve Batı'da Türk'e dost olmayan kavim ve inanışlar hakim olmuştur. Allah ve kanun huzurunda sorumluluk duygusu taşıyan, insanı insana ezdirmeyen Türk insanı, yüzünü yeni devlet rejiminde Batı'nın materyalist pozitivist dünya görüşü ve ahlak telakkilerine çevirmiştir. Takriben Tanzimat'la başlayan bu olay Cumhuriyetin ilk yıllarında da devam etmiştir.

II. Dünya Savaşı sonrasında dünya konjonktüründe yaşanan değişimler, teknik ilerleme, haberleşme ve ulaşımında yaşanan şaşırtıcı gelişmeler, milli şahsiyet duyguları zayıflamış Türk gencinin Batı'dan ve Kuzey'den gelen fikir akımlarına fazlasıyla ve kolayca teslim olmaları sonucunu doğurmuştur. Burada özellikle maarifin büyük hataları vardır. Çok partili demokratik rejimin yanlış tatbik edilmesi, arkasından gelen 27 Mayıs 1960 darbesi sonrasında devleti tahribe açık tutan 1961 Anayasası toplumsal çözülmenin hızlanmasına neden olmuştur. Neticede 12 Eylülde yapılan askeri darbeyle bu gidişe dur denilen sürece kadar da ülkede anarşi artmıştır. Ancak bu dur deyiş yeterli değildir. Türk insanı fert ve aile olarak da tıpkı geçmiş parlak devirlerindeki gibi Türk İslam ahlakı ve vatanperver faziletlerle donatılmalıdır. Türkiye kuvvetlendikçe üzerindeki tehlikeler uzaklaşacaktır. Kuvvetli olmanın ilk arştı da güçlü devlet ile milletin birlik ve

bütünlüğüdür. Bu durumda milli kültüre bağlı, Atatürk inkılapları çerçevesinde yetiştirilecek genç nesiller Türk Milli Eğitim ve Kültür bakanlıkları gündeminde süratle yer almalıdır. 12 Eylül bir bitiş noktası değildir. 12 Eylülle başlatılan mücadele kesintisiz devam ettirilmelidir ki zaten bugün Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile, hükümeti ile, maddi ve manevi yapısı ile bu yoldadır.

Bu seminerde yapılan tartışmaların ortak noktası olarak, askerin bu darbeye siyasal ve toplumsal karmaşanın önüne geçtiği ve sonrasında oluşturulan anayasal ve yasal düzenlemelerle bir daha böyle bir karışıklığın olmasını önlemeye çalıştığı hatta demokrasiye geçişi kolaylaştırıcı düzenlemelere gittiği yönündedir. Türkiye’de askerin sürekli yönetimde kalmak istemediği, uygun koşullar sağlandığında yönetimi tekrar sivilere bırakmak ve demokratik hayata dönüşü sağlamak şeklindeki yargının bu seminerde vurgulandığı gözlenmektedir.

3.2.2.2. 1982 Anayasası’nın Yapım Süreci’nde Aydınlar Ocağı

1982 Anayasası yetmişli yıllardaki siyasi ve sosyal kargaşanın bir sebebi olarak gördüğü anayasal düzenlemeleri ortadan kaldırarak pek çok konuda yeni ve sınırlandırıcı düzenlemelere gitmiştir. Müdahale sonrası oluşturulan anayasa ile 1961 anayasası tamamen yürürlükten kaldırılmış, yerine yepyeni bir düzenleme ile oluşturulan ve demokrasi kılıfıyla süslenen bir anayasa getirilmiştir. Çünkü Anayasa 24 Eylül 1982’deki halk oylamasında %91, 37 evet oyuyla kabul edilmiştir. Bu anayasa, cunta idaresinin atama ile oluşturduğu Danışma Meclisi’nde hazırlanmış ve darbeyi gerçekleştiren beş generalden oluşan Milli Güvenlik Konseyi tarafından son şekli verilmiştir.

Danışma Meclisi’nde oluşturulan Anayasa Komisyonu’nun başkanlığını yapan Prof. Dr. Orhan Aldıkaçtı’nın, başka kurum ve kuruluşlardan da (üniversiteler, yüksek mahkemeler, sendikalar, meslek kuruluşları vb.) Anayasa taslağı istemesi üzerine İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi (İÜHF), İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (İÜSBF), Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TİSK), Odalar Birliği, Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB) birer anayasa taslağı hazırlamışlardır. Aydınlar Ocağı’nın da Süleyman Yalçın ve Salih Tuğ başkanlığında bir anayasa komisyonu oluşturulmuş ve bir anayasa taslağı hazırlanmıştır. Eriş (Kişisel Görüşme, 2010), Anayasa komisyonunda Prof. Dr. Salih Tuğ ve Prof. Dr. Süleyman Yalçın’ın dışında, Prof. Dr. Muharrem Ergin, Dr. Avukat Selçuk Özçelik,

Ceza hukukundan Prof. Dr. Sulhi Dönmezer, Prof. Dr. Servet Armağan gibi birçok ismin yer aldığını ve anayasa taslağı hazırlanması çalışmalarına katıldıklarını ifade etmektedir. Ayrıca Prof. Dr. Orhan Aldıkaçtı'nın da bu toplantılara katıldığını belirtmektedir. Aldıkaçtı, Aydınlar Ocağı'nın oluşturduğu komisyona bazı konuları getirmiş, o konular hakkında müzakere ve tartışmalar açılmış ama o metne kesin olarak bağlılık hissedilmemiştir¹.

Bu taslağın takdim kısmında yazan (Yalçın ve Tuğ, 1982: 5),

“Cumhuriyet Türkiyesinin aydını, devletinin hukuk yapısı ve bunun işleyişile Tanzimat, Meşrutiyet ve Millî Mücadele münevverlerinden daha çok ve derinden ilgilenme imkân ve zaruretile karşı karşıya bulunuyor. Bu zaruret, milletini tarih ve kültür birliği içinde vatan ve devlete bölünmez bir vahdet şeklinde gören, bunu yıkmak isteyen hain emellere karşı savunan aydınlar için, ihmal edilemez vazifelerden biri oluyor.”

sözlerinden yola çıkılarak aslında Aydınlar Ocağı'nın, devlet ve toplumu birleştirme misyonunu, kendinde daha zaruri bir vazife olarak gördüğünü ifade edebiliriz. “*Türk Milletine nasıl bir anayasa?*” sorusundan yola çıkılarak hazırlandığı belirtilen bu anayasa taslağında, 1961 anayasasına yöneltilen eleştirilere vurgu yapılarak, anayasa hazırlanmasında “belli bir aydınlar zümresinin fikrini değil, milletin hayat tarzını ve felsefesini aksettirme” nin temel ilke olduğu belirtilmiştir (Yalçın ve Tuğ, 1982: 9).

Kemal Dal'ın *Ülkemizi 12 Eylül'e Getiren Sebepler ve Türkiye Üzerindeki Oyunlar* seminerinde kullandığı ifadesi aslında sağ cenahta 1961 Anayasası ile ilgili genel kanıyı özetlemektedir. Ona göre, “1961 Anayasası Türk milletinin Anayasası değildir, bir aydın zümre anayasasıdır ve hayali bir düşünceden yola çıkılarak Türk toplumuna empoze edilmeye çalışılmıştır.” (1984: 210-211). Aslında 1982 Anayasası'nın özünün de, liberal anayasalardan ve 1961 Anayasası'ndan farklı olarak, özgürlük ve demokrasi olmadığı; anayasanın devlet ve otoriteden yana olduğu görülür. Bu çerçevede düşünüldüğünde anayasanın işlevinin de toplumsal, siyasal hayatı kendi doğal akışı içinde kanalize etmek değil; bütün olanları global bir devlet ve toplum projesi içinde tutmak şeklinde düzenlediği anlaşılır. Bu yönüyle anayasanın, belli bir yönetim düzeni

¹ Eriş, o dönemde Aydınlar Ocağı'nın yönetim kurulunda yer almadığını, ama yine anayasa taslağı hazırlamakla görevli olan TİSK'in yönetim kurulunda bulunduğunu bu nedenle de TİSK'in anayasa taslağı ile Aydınlar Ocağı'nın hazırladığının birbirine paralellik arz ettiğini belirtmiştir (Kişisel Görüşme, 2010).

kurmadan öte, topyekün bir toplumsal-siyasal sitem oluşturmak ve bunu da dondurmak çabası içinde olduğu (Tanör, 1994: 154) söylenebilir.

Yalçın ve Tuğ taslak metinde, yeni anayasanın devletin kutsallığı ilkesinden hareket edilerek oluşturulması, devlet sistemini ve kuruluşunu ihata edecek bir çerçeveyi aşmaması, kısa olması, Cumhuriyet, Demokrasi ve Atatürkte ifadesini bulan Milli Kültür çerçevesinde dokunulamaz maddelerinin hazırlanması ifade etmişlerdir (Yalçın ve Tuğ, 1982: 9). Bu anayasanın başlangıç kısmında da (Yalçın ve Tuğ, 1982: 13-14);

Tarihte Türk Milletinin daima hür ve müstakil ve Türk tarihinin bir bütün olduğu; Türkiye Cumhuriyetinin bir ateş çenberinden geçilerek kurulduğu; Türkiye Cumhuriyetinin kahramanlık ve kültür temeli üzerinde kurulduğu; Türk Milletinin, son Türk devletini ebediyete kadar yaşatacağı azim ve kararı, Atatürk'te ifadesini bulan Milliyetçiliğe bağlı kalınacağı; Milli birlik ve bütünlüğün, vatanın bölünmezliğinin gözetileceği; Devlet-Millet bütünlüğünün gözden uzak tutulmayacağı; Güçlü devlet anlayışına sahip olunacağı; İnsan haklarına itina edileceği, Millet hayatının Milli Kültür içinde gelişmesine çalışılacağı; Milli hâkimiyet esasının kurulacağı ve buna ortak kabul edilmeyeceği, bölüşülmeyeceği; Çağdaş medeniyet hedefinden şaşılmayacağı; Devletin bekası ve milletin saadet ve selâmeti esası; Yeni Anayasanın buna hizmet etmesi için kabul ve ilan edildiği”

nin belirtilmesinin gerekliliği ifade edilmiştir. Neticede ise 1982 anayasasının başlangıç kısmına bakıldığında 1982 Anayasası'nda “milli”lik ve “Türk”lük vurgusunun 1961 Anayasası'na kıyasla oldukça fazla başvurulduğu “...*Hiçbir düşünce ve mülahazanın¹ Türk milli menfaatlerinin, Türk varlığının, Devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihi ve manevi değerlerinin, Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılâpları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği ve laiklik ilkesinin gereği olarak kutsal din duygularının, Devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılmayacağı...*” ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Yine bu taslağın temel ilkeler kısmında, devletin vasıfları arasında “sosyal devlet” tabirine yer verilmemesi(Yalçın ve Tuğ, 1982: 9-10), devletin iktisadi hayattaki rolünün serbest ekonomi sistemine adapte olabilecek şekilde yeniden düzenlenmesi belirtilmiştir (Yalçın ve Tuğ, 1982: 12). Devletin şekli olarak da “...*hukuka bağlı, demokratik, laik, insan haklarına saygılı bir milli devlet...*” olduğu vurgusu yapılmıştır (Yalçın ve Tuğ, 1982: 35). Ancak 1982 Anayasası'nın 2. maddesinde devletin şekli “...*demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti...*” olarak belirtilmiştir.

¹ Bu fıkrada geçen, “Hiçbir düşünce ve mülahazanın” ibaresi, 3/10/2001 tarih ve 4709 sayılı Kanununun 1.maddesiyle “Hiçbir faaliyetin” şeklinde değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

Yine bu taslakta 1961 Anayasası'nda da belirtildiği gibi resmi dilin Türkçe oluşunun aynen kalması, ancak 1982 Anayasası ile Dil ve Tarih Akademisi kurularak Türkçenin korunması fikrine tahsis edilmesi önerilmiştir (Yalçın ve Tuğ, 1982: 14). Devletin resmi dilinin Türkçe olarak ifade edilmesi ilk olarak 1876 Kanun-i Esasi'sinde de görülmektedir. Tebaa-i Devlet-i Osmaniye'nin hukuk-u umumiyesi' başlıklı bölümün 18. maddesinde bu husus aynen "Tebaa-i Osmaniye'nin hidemat-ı devlette istihdam olunmak için devletin lisan-ı resmisi olan Türkçeyi bilmeleri şarttır." şeklinde düzenlemiştir. 1921 Anayasası'nın ilk halinde resmi dille ilgili bir düzenleme olmamasına rağmen, 1923 yılında Cumhuriyet'in ilanı sonrasında madde 2'de devletin resmi dilinin Türkçe olduğu belirtilmiştir. 1924 Anayasası'nda ise 1945 yılında yapılan değişiklikle madde 2'de "Devlet Dili Türkçedir" ibaresi getirilmiştir. 1961 Anayasasında da madde 3/2'de "resmi dil Türkçedir" ibaresi kullanılmıştır. 1982 Anayasası'nda ise 3. maddede "Türkiye Devleti'nin... Dili Türkçedir" ifadesi kullanılmıştır.

Taslak metnin 5. maddesinde "*Türkçenin millet dili olarak korunmasına, nesiller arasında kopukluk meydana getirmeden gelişmesine ve zenginleşmesine, yaygınlaşmasına, yaşayan canlı tabii Türkçenin kullanılmasına*" devletin özel itina göstermesi konusu vurgulanmış ve bu amaçla Dil Akademisi kurulması önerilmiştir. Bu çerçevede 1982 Anayasası'nda oluşturulan kurumlar arasında yer alan ve 134. madde ile hükme bağlanan Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Kurumu'nun bu çerçevede kurulduğu ifade edilebilir.

"Aşırı hürriyetler" vurgusundan kaçınılması, "ferdi alacaklı devleti borçlu ilan edecek bir hürriyet anlayışının desteklenmemesi" ve "anarşiye ve buhranlara kapalı bir demokrasi anlayışına sahip olması" gerektiği ifade edilmiştir (Yalçın ve Tuğ, 1982: 10). Neticede 1961 Anayasası'nda "insan haklarına dayanan devlet"ten söz edilmekteyken, 1982 Anayasası'nda "insan haklarına saygılı devlet" ibaresi kullanılmıştır. Böylece insan hakları bu maddeyle devletin temeli sayılmamaktadır ve onun dayandığı kavramlar ve değerler bütünü olmaktan çıkmıştır denilebilir. Artık 1982 Anayasası ile devlet insan haklarından önce "toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı" için var olacaktır (Soysal, 1986: 188-190). Anayasa'nın bu anlayışı 1986 yılında Muharrem Ergin, A. Aydın Bolak ve Süleyman Yalçın tarafından yayınlanan Milli

Mutabakatlar'da da vurgulanmıştır. Türkiye'nin Milli Mutabakatlarının verildiği Kırk maddelik bu metinde fertlerin hayatlarının gelip geçici olduğu, esas önemli olanın devlet ve millet hayatı olduğu vurgulanmıştır. Devlet ve millet hayatı için fertlerin fedakarlık ve feragat göstermeleri gerektiği ve sırası gelince bazı değişikliklerin yapılabileceği belirtilmiştir (1986: 405-406). 1982 Anayasası'nın, 1961 Anayasası'nın tersine otoriteye önem veren ve özgürlükleri ikinci plana iten, bireyle devlet arasında da devleti tercih eden bir anayasa olduğu ifade edilmelidir.

Yine bu taslakta, din eğitiminin ve hizmetlerinin devlet eliyle yürütülmesinin gereklilikleri vurgulanmış ve anayasaya buna dair hükümler konulması önerilmiştir (Yalçın ve Tuğ, 1982: 12). 1982 Anayasası'nın en tartışmalı ve Aydınlar Ocağı ile ilişkilendirilen maddesi ise din ve vicdan özgürlüğünü belirten 24. Maddedir. Bu maddede herkesin vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahip olduğu belirtilmekle birlikte, din ve ahlak eğitim ve öğretiminin Devletin gözetim ve denetimi altında yapılacağı belirtilmiştir. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alacak ve bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlı olacaktır. 1961 AY'nin 19 maddesinde ise sadece din eğitim ve öğretiminin ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlı olduğu belirtilmekteydi. Ancak Aydınlar Ocağı'nın hazırladığı taslak metinde din kültürü ve ahlak öğretiminin ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer almamakla beraber, 1982 Anayasası'nı yapan kurucu iradenin Aydınlar Ocağı'nın düzenlediği ilmi toplantılarda dile getirilen "din derslerinin zorunlu hale getirilmesi" düşüncesini icra ettiğini söylemek mümkündür.

Din işleri ile ilgili bir başka düzenleme ise Diyanet İşleri Başkanlığı noktasındadır. Anayasa taslağı önerisinde 1961 Anayasası'ndaki Diyanet İşleri maddesinin kısa olduğu, (çünkü 1961 Anayasası'nın 154. Maddesinde Diyanet İşleri Başkanlığı'nın özel kanunda gösterilen görevleri yerine getirdiği belirtilmekteydi) bu maddenin genişletilerek, devletin laiklik ve inkılâpçılık çerçevesinde, milletin din eğitimi ve hizmeti ile mükellef olduğu, bu ihtiyacın devlet tarafından iki şekilde karşılanacağını belirtilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Din eğitiminin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından; din hizmetlerinin ise Diyanet İşleri tarafından karşılanması fakat her iki kuruluşun da bu

konuda yardımlaşma içinde bulunmaları gerektiği vurgulanmıştır (Yalçın ve Tuğ, 1982: 15, 62). 1982 Anayasası'nda da 136. maddede Diyanet İşleri Başkanlığı düzenlenmiş ve ayrıntılı olarak, genel idare içinde yer aldığı ve laiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasi görüş ve düşüncelerin düşüncülerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek, özel kanununda gösterilen görevleri yerine getireceği belirtilmiştir.

Ayrıca üniversite özerkliğinin anayasadan çıkartılması belirtilmiştir (Yalçın ve Tuğ, 1982: 15). Yine taslakta belirtilmese de, 1981 yılında düzenlenen Milli Eğitim ve Din Eğitimi seminerinde Kemal Oğuzman'ın "*Yüksek öğretimin bütünlük içinde ele alınması, ancak, bütün yüksek öğretimi planlayacak ve koordinasyonu sağlayacak bir sistemin kabulünü gerekli kılar.*" (1981: 149), sözleri ile yüksek öğretimde genel bir koordinasyon ve planlama yapılmasının gerekliliğini vurgulayarak, bir kurulun kurulmasını ya da bu görevin bakanlık tarafından yönetilmesini önerdiği hatırlanacak olunursa Aydınlar Ocağı'nın bu konuda da etkili olduğu ifade edilebilir.

Darbenin hemen sonrasında yapılan ve yukarıda zikredilen toplantılar çerçevesinde oluşturulan din politikası 1982 Anayasası ile resmi statüye kavuşturulmuştur. 1982 Anayasası'nda laiklik yine ana paradigmadır ve güvence altına alınarak korunmak istenmiş, dinsel fenomenlere ise bir uyum stratejisi içinde bakılmıştır. Bu nedenle olsa gerek laiklik, ceza hukuku alanındaki düzenlemelerle de güvence altına alınmıştır. Yine bu çerçevede laikliğe aykırı bir şekilde devletin sosyal, ekonomik, siyasi ya da hukuki temel düzeninin kısmen de olsa dini inançlara uydurulması amacıyla örgütlenilmesi, gerek bu amaçlarla gerekse siyasal ya da kişisel çıkar sağlamak için propaganda yapılması ya da din duygularının sömürülmesi ceza alanı içinde değerlendirilmiştir (Subaşı, 2005: 101-102). Bu durum darbe sonrasında yeniden yapılanma sürecinin aktörlerinin "din"i bir yandan toplumsal yapıyı birleştirici bütünleştirici bir unsur olarak gördüklerini aynı zamanda siyasal arenada komünizme ve İran İslam Devrimi'ne karşı bir set olarak düşündüklerini; bir taraftan ise denetlenmesi ve kontrol altında tutulmasının gerekliliğini vurguladıklarını göstermektedir.

12 Eylül yönetiminin uygulamaya çalıştığı yeni devlet söylemine karşı sağ eğilimdekiler eleştirel bir söylem geliştirmedikleri halde, Kemalistler, Sol eğilimliler ve İslamcılardan yoğun eleştiriler gelmiştir. Mesela Kemalistler, Kemalist söylemi ardına

alan bir yönetimin nasıl olup da “İslamcı yayılmaya fırsat verebilecek” kararlar alabildiğinin altını çizmişlerdir. Sol yaklaşımlar da, rejimin kol kanat gerdiğini düşündükleri “İslami kurumlaşmaların yaratabileceği tehlikelere” dikkat çekmeye ve sorunu Kemalist jargon içinde çözmeyi önermişlerdir. İslamcı eleştiriler ise, rejimin İslam vurgusunu “bir manipülasyon stratejisi” olarak değerlendirmişlerdir (Subaşı, 2005: 111).

1961 Anayasası ile zayıflatılan yürütme organının, 1982 Anayasası ile güçlendirildiği söylenebilir. Ancak tercih yürütmenin iki unsuru olan Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu’ndan, Cumhurbaşkanlığı makamı yönünde kullanılmıştır (Özbudun, 1998: 39-40). Bu doğrultuda asker, yönetimi sivillere bıraksa bile, Evren’in Cumhurbaşkanı olarak seçilmesi sonucu etkisini devam ettirebilecektir. Şöyle ki, çeşitli devlet kuruluşlarına ve özellikle yargı organlarına yapılacak atamalar bakımından Cumhurbaşkanının yetkileri genişletilmiştir. Ayrıca Cumhurbaşkanı’nın tek başına yapacağı işlemler yargı denetimi dışında tutulmuş ve Cumhurbaşkanı’nın yetkileri olağanüstü dönemler için arttırılmıştır.

Bütün bunların yanı sıra geçici 9. madde ile Cumhurbaşkanı’nın altı yıllık süre için Anayasa değişiklikleri üzerinde daha geniş bir denetleme yetkisi tanınmıştır. Böylece altı yıllık süre içinde Anayasa hükümlerinin değiştirilmesi güçleştirilmiştir. 175. maddenin son fıkrasıyla da Cumhurbaşkanı’na, anayasa değişikliklerini halkoyuna sunma yetkisi tanınmış; ancak Evren bu yetkilerini 12 Eylül öncesinde mevcut olan siyasal partilerin lider ve yöneticileri için beş ve on yıllık siyasi yasaklar öngören geçici 4. maddenin değiştirilmesi sırasında kullanmamıştır (Yazıcı, 1997: 178-179).

Anayasa taslağı önerisinde Cumhurbaşkanı’nın tek dereceli olarak doğrudan millet tarafından yedi yıllığına ve tek sefer için seçilmesi söz konusu edilmiştir (Yalçın ve Tuğ, 1982: 28, 53, 54). Ancak 1982 Anayasası’nın 102. maddesinde Cumhurbaşkanı’nın, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile ve gizli oyla seçileceği hükme bağlanmıştır. Yani Aydınlar Ocağı’nın bu önerisi dikkate alınmamıştır. Cumhurbaşkanlığı makamı ile ilgili bir diğer düzenleme ise Cumhurbaşkanı’nın meclis dışından da aday gösterilmesine olanak tanıyan 101. maddedir. Aslında 1961 Anayasası’nda da meclis dışından aday gösterme yolu tam olarak kapalı değildi; Cumhurbaşkanlığı kontenjanında bulunan on beş Cumhuriyet

Senatosu üyesinden birinin çekilmesi, boşalan üyeliğe işbaşında bulunan Cumhurbaşkanı tarafından ya da vekili tarafından yeni bir adayın getirilmesi, böylece Cumhurbaşkanı kontenjanından parlamento üyesi olan kimsenin Cumhurbaşkanlığındaki boşalma üzerine yeni Cumhurbaşkanı olarak seçilmesi, onun da kendisinden boşalan Senatodaki kontenjan üyeliğine zamanında kendisine yer açmak üzere seçilmiş olan kişiyi yeniden seçmesi mümkündür. Nitekim 1961 Anayasası'na göre seçilen ikinci Cumhurbaşkanı olan Cevdet Sunay, Genelkurmay Başkanlığı'ndan Cumhurbaşkanlığı'na bu yöntemle seçilmiştir (Soysal, 1986: 316-317). 1982 Anayasası ile getirilen yöntem en azından daha dürüstçe olmuş; bu gibi uygulamalara gerek kalmamıştır.

Kısacası devlet başkanı sembolik ve temsili bir organ olmaktan çıkarılarak oldukça önemli yetkilerle donatılmıştır. Ama bu güçlendirilmiş cumhurbaşkanına karşın, hükümet sistemi parlamenter bir hükümet sistemi olma özelliğini yitirip bir başkanlık ya da yarı başkanlık sistemi haline gelmiş değildir. 1982 Anayasası, parlamenter sistemin, hükümetin parlamento karşısındaki siyasal sorumluluğu, güvenoyu, bakanların parlamento önünde kolektif ve bireysel sorumlulukları, cumhurbaşkanının siyasal sorumsuzluğu, karşı imza kuralı, fesih ya da parlamento seçimlerinin yenilenmesi gibi belirgin öğelerini benimsemiş bulunmaktadır.

Cumhurbaşkanının çeşitli devlet kuruluşlarına ve özellikle yargı organlarına yapılacak atamalar bakımından yetkilerinin geniş olması ve bu yetkilerin Cumhurbaşkanı'nın tek başına yapabileceği işlemler oldukları için yargı denetimi dışında olması, olağanüstü dönemlerde Cumhurbaşkanının yetkilerinin artırılmış olması ve Anayasa'nın genel mekanizmasında ve özellikle geçici maddelerinde, Cumhurbaşkanına bir çeşit "Anayasa koruyuculuğu" veren yetkilerin bulunmasının cumhurbaşkanlığını klasik parlamenter sistemdeki cumhurbaşkanından ayıran önemli özelliklerinden olduğu ifade edilmektedir (Soysal, 1986: 314-315).

Diğer taraftan 1982 Anayasası'nın, 1961 Anayasası'na nazaran cumhurbaşkanlığı makamını daha fazla güçlendirmiş olmasına rağmen, cumhurbaşkanının yine de yasama-yürütme ilişkilerinin düzgün işlemeyişinden, parlamentonun yasama ve denetim işlevlerini gereğince yerine getiremeyişinden ve yürütmenin zaman zaman kendini gösteren iç uyumsuzluğundan ve hatta sorumsuzluğundan doğabilecek tıkanıklıkları,

kendi girişimiyle aşacak yetkilerle donatılmış olduğunun söylenemeyeceği belirtilmektedir. Nitekim bu sorunlara çözüm olarak, cumhurbaşkanlığı makamının anayasal düzen içinde daha etkin kılınabilmesi amacıyla doğrudan doğruya genel oyla seçilmesi ve bu makama dolaysız meşruluk kazandırma yoluna gidilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu durumun yerleşik parlamenter uygulamaya aykırı olmayacağı iddia edilmektedir (Erdoğan, 2000: 83-84).

Ayrıca 1982 yılında yürürlüğe giren Anayasa ile ordunun siyasal iktidarlar üzerindeki vesayeti ve kontrolü de iyice arttırılmış ve hemen hemen her türlü yüksek kurullarda ordu mensuplarına yer verilmiştir (Dursun, 1999b: 64-65). En önemlisi de parlamento tarafından seçilmesi gereken Cumhurbaşkanlığına yeni anayasanın geçici 1. maddesine göre Milli Güvenlik Konseyi Başkanı ve aynı zamanda da Genelkurmay Başkanı olan Orgeneral Kenan Evren Cumhurbaşkanı seçilmesidir. Cemal Gürsel gibi Kenan Evren'in Cumhurbaşkanlığı'na seçilmesinin de Milli Güvenlik Konseyi (MGK), rejiminin iktidardan tamamen çekilmek yerine devlet yönetimindeki etkisini sivil yönetime geçildikten sonra da sürdürme isteğinden kaynaklandığı (Yazıcı, 1997: 176) söylenebilir.

Yalçın ve Tuğ hazırladıkları tasarıda 1961 Anayasası ile oluşturulan MGK'nın yapısında değişiklikler yapılmasını önermişlerdir. Milli Güvenlik Kurulu'nun Cumhurbaşkanı, Başbakan, Meclis Başkanı, Genel Kurmay Başkanı, Kuvvet Komutanları ve Jandarma Genel Komutanı ile MİT Başkanı, Dışişleri, İçişleri, Savunma Bakanlarından oluşmasını; olağanüstü hallerde Cumhurbaşkanı'nın, Ana Muhalefet Partisi Genel Başkanı ve yargı organları başkanlarını da toplantıya davet etmelerini ve Milli Güvenlik Kurulu kararlarının istişari mahiyette olmasını belirtmişlerdir (1982: 12). Ancak 1982 Anayasası ile MGK'nın yetki alanı genişletilmiş ve üye sayısında değişiklikler yapılmıştır. 1961 Anayasası'nda 111. maddede Kurul toplantılarına katılacak bakanların kanunla düzenleneceği belirtilmiştir. Oysa 1982 Anayasası'nda ilk halinde MGK'yı düzenleyen 118. maddede Bakanların açıkça sayılması yoluna gidilmiş "*Milli Güvenlik Kurulu Cumhurbaşkanının Başkanlığında, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Milli Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanından kurulur. Gündemin özelliğine göre*

kurul toplantılarına ilgili bakan ve kişiler çağırılıp görüşleri alınabilir.” ifadesi kullanılmıştır.

Daha önce kanunda belirtilen ve Kurul toplantılarına katılan Devlet Bakanı, Başbakan Yardımcıları, Maliye, Ulaştırma ve Çalışma Bakanı Kurul’un daimi üyeliğinden çıkarılmış ve dolayısıyla sivil üyeler azalmıştır. Bunun tersi bir düzenleme ise asker üyeler için söz konusudur. Çünkü bu yeni düzenleme ile Jandarma Genel Komutanı da Kurul’un daimi üyesi olma sıfatını kazanmıştır. Bu durumda, 1982 Anayasası’nın 118. maddesi ile daha önceki düzenlemelerde daha fazla olan sivil sayısı azaltılmış; bunun aksine asker üye sayısı ise arttırılmıştır. 2001 yılında yapılan anayasa değişikliği ile de 118. madde değiştirilmiş ve Başbakan Yardımcılar ve Adalet Bakanı da Kurul toplantılarının daimi üyeleri olma sıfatına kavuşturulmuştur. Ayrıca 1961 Anayasası’nın ilk halinde Milli Güvenlik Kurulu görüşlerini Bakanlar Kurulu’na “bildirir” ifadesi bulunmaktaydı. 1971 askeri müdahalesi sonrası yapılan değişikliklerle bu durum değiştirilmiş ve MGK görüşlerini Bakanlar Kurulu’na “tavsiye eder” ifadesi kullanılmıştır. 1982 Anayasası ile Aydınlar Ocağı’nın MGK’da alınan kararların istişari bir nitelik taşıması gerektiği vurgusu yerine, MGK’nın yetkileri daha da genişletilmiş ve “görüşlerini” Bakanlar Kurulu’na bildirmesi ve bu görüşlerin Bakanlar Kurulunca “öncelikle dikkate alması” kuralı getirilmiştir. MGK 2001 yılında yapılan değişikliğe kadar bu kuralı uygulamış ancak, 2001 değişikliklerinden sonra MGK’nın görüşlerinin Bakanlar Kurulu tarafından değerlendirileceği belirtilmiş ve yasal olarak MGK istişari bir niteliğe kavuşturulmaya çalışılmıştır.

Metin Eriş’in (Kişisel Görüşme, 2010), *“Bütün bunlar ne kadar tahakkuk etti? Bana göre % 50 tahakkuk etti, daha fazlasını tahakkuk ettirmek mümkün değildi zaten. Siz çünkü askeri mercilere ancak belli bir zeminde müessir olabiliyorsunuz.”* Sözleri ile ifade ettiği gibi 1982 Anayasası’na son hal Milli Güvenlik Konseyi tarafından verilmiştir. Dolayısıyla yine askerlerin istediği yönde bir anayasa hazırlanmıştır. Ancak Milli Güvenlik Konseyi tarafından son hali verilen bu anayasa ile Aydınlar Ocağı çatısı altında toplanan aydınların dönemin organik aydınları haline geldikleri ve Türk-İslam Sentezi düşüncesinin de devlet politikası olarak uygulandığı söylenebilir. İttihat ve Terakki döneminde uygulanan ve Cumhuriyet kurulduktan sonra da Tek parti döneminde devam ettirilen, toplum ve devlet arasındaki bağları koparan “pozitivist”,

“laikçi”, “tepeden inmeçi” zihniyete karşı bir araya gelen aydınlardan oluşan Aydınlar Ocağı’nın özellikle milli kültür ile ilgili görüşleri oldukça önemlidir. Milli kültürün temel noktası toplumun kendi içinde ve toplumla devlet arasında yaşanan çatışmaların önlenmesidir. Bu durum, Çiler Dursun’un da belirttiği üzere, darbe öncesinde yaşanan toplumsal karşıtlıklar ve bölünmüşlükleri giderme açısından uygulanabilir en güçlü ideolojik- siyasal proje olarak darbe yapanlar tarafından ciddiye alınmasına neden olmuştur (2002: 1). Aydınlar Ocağı’nın Anayasa’nın temel ilkelerinin neler olması gerektiği taslaktan da anlaşılacağı üzere, 1982 Anayasa’nın son yirmi yılda Türkiye’de yaşanan hukuki, siyasal, sosyal, ekonomik, ideolojik vb. temel sorunları ve hatta bazen ikincil sorunları bile kapsadığı söylenebilir. Böylece yasa koyucunun, yaşanan bu sorunları adeta anayasa eliyle çözmek istediği ileri sürülebilir.

3.2.3. Turgut Özal (1983-1991) ve Aydınlar Ocağı

Türkiye’de Yeni Sağ’ın sadece 12 Eylül’ün askeri rejimi ile özdeşleştirilmesinin yetersiz olduğu; Türk İslam Sentezi ile donatılmış bir serbest piyasacılık düşüncesinin askeri rejimden sonra Turgut Özal liderliğindeki Anavatan Partisi (ANAP) tarafından temsil edildiği söylenebilir. Turgut Özal, 1965 yılında Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) müsteşarlığına atanmıştır. Ancak 12 Mart 1971 yılında siyasi ve bürokratik kadroların tasfiye edilmesiyle birlikte Özal da DPT’den ayrılmış ve ABD’ye Dünya Bankası’nda çalışmak üzere gitmiştir. 1973’te Türkiye’ye döndüğünde Aydınlar Ocağı toplantılarına büyük önem göstermiştir. Aydınlar Ocağı üyesi olmamakla birlikte, 1980 öncesinde de Ocak bünyesinde yapılan, ilmi seminer ve toplantılarda gerek dinleyici gerekse konuşmacı olarak bulunmuş ve Ocak’ın fikri atmosferinden etkilenmiştir ve kendisi de Aydınlar Ocağı’nı etkilemiştir.

Turgut Özal, Aydınlar Ocağı toplantılarına katılmaya başlayınca Devlet ve Millet Hayatının Bugünkü Çıkmazları, İçinde Bulduğumuz Buhran ve Anayasa, Basın Meselemiz, Çalışma Hayatımız, Dış Politika Üzerine gibi... Turgut Özal’la birlikte Ocak artık dışarıya da açılmaya başlamış Büyük Tarabya’da, Intercontinental’de, Sheroton’da, Divan Oteli’nde salonlar kiralayarak daha büyük toplantılar yapmaya başlamıştır. Bu büyük toplantıların bazıları bazen birkaç konuşmacının bazen de, Divan Oteli’nde mesela, sadece Turgut Özal’ın çeşitli konularda yapmış olduğu konuşmalar şeklinde devam etmiştir. Ancak Eriş, özellikle Ankara, 28-29 Nisan 1979 Dedeman

Otel’de yapılan “Türkiye’nin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Meseleleri” başlıklı toplantının çok önemli olduğunu belirtmektedir. Bu toplantıda, Özal o zamana kadar söylemiş olduklarını adeta bir bütün halinde gündeme taşıdığını, “Devlet nasıl olmalıdır?”, “Devletin organları nasıl olmalıdır?”, “İktisadi bakımdan gelişmeler nasıl olmalıdır?”, “Bu gelişmelerde T.C devletinin dünyaya açılan perspektifi ne olmalıdır?” soruları çevresinde bir konuşma yaptığını belirtmiştir. Ayrıca Eriş, “*Özal’a üyelik teklifinde bulunulduğunu ancak belki de siyaseten bir gelecek zemininde olmasından olsa gerek üyelik tekliflerini kabul etmediğini*” belirtmiştir (Kişisel Görüşme, 2010).

Gerçekten de Özal’ın siyasete hep sıcak baktığı söylenebilir. Çünkü Özal, 1977 Genel Seçimlerinde MSP’den İzmir milletvekili adayı olarak adaylığını koysa da seçilememiştir. Sonrasında III. Milliyetçi Cephe Hükümeti döneminde Devlet Planlama Teşkilatı müsteşarlığına getirilen Özal, tarihe 24 Ocak kararları olarak geçen kararlara imza atmış ve 12 Eylül döneminde kurulan Bülent Ulusu hükümetinde (12 Eylül 1980-13 Aralık 1983) ekonomiden sorumlu Başbakan Yardımcılığı yapmıştır.

Evren’in, 29 Nisan 1983’te seçimlerin 6 Kasım 1983 tarihinde açıklaması ve 15 Mayıs’tan itibaren siyasi parti kurma başvurularının başlayacağını bildirmesi üzerine hemen 15 Mayıs’ta ilk olarak Orgeneral Turgut Sunalp tarafından Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP), kurulmuştur. Hemen arkasından Emekli Orgeneral Ali Fethi Esener başkanlığında Büyük Türkiye Partisi (BTP), Prof. Dr. Erdal İnönü tarafından Sosyal Demokrat Parti (SODEP) ve Başbakanlık Müsteşarı Necdet Calp tarafından Halkçı Parti (HP) kurulmuştur (Dursun, 2005: 117). Turgut Özal da 14 Temmuz 1982’de bu görevinden istifa etmiş ve 20 Mayıs 1983’de Anavatan Partisi’ni (ANAP) kurmuştur. Ancak Özal, Anavatan Partisi’ni kurarken aslında iktidara gelemeyeceğini düşünmekteydi. Bunu “...biz Türk milliyetçi-muhafazakâr, Türk-İslam dünyası düşüncesi içerisinde olan insanların kurmuş olduğu bu partinin bu dönem iktidar olma şansı yok” sözleri ile ifade etmiştir (Eriş, Kişisel Görüşme, 2010). Aslında Özal, 12 Eylül sonrasında Süleyman Demirel, Necmettin Erbakan, Alpaslan Türkeş ve Bülent Ecevit’in yasaklı hale gelmesinden dolayı şanslı sayılabildi. Ancak Özal’ın iktidara gelemeyeceklerini düşünmesinin altından başka bir nedenin yattığını söylemek mümkündür. Çünkü Evren ve arkadaşları MDP’nin kurulmasında katkıda bulunmuşlar ve seçimde açıkça olmasa da onu MDP’yi desteklemişlerdir.

Turgut Özal'ın Anavatan Partisi (ANAP), MGK'nın 6 Kasım seçimlerine girmesine izin verdiği üç partiden biridir¹. Neticede ise ANAP %45,1 oy oranıyla salt çoğunluğu kazanmış ve mecliste 211 sandalyenin sahibi olmuştur. HP, %30,5 oy oranıyla 117, MDP %23,3 oy oranıyla 71 sandalye kazanmıştır (Dursun, 2008: 396). Özal, *"...şansımız yok, seçimleri MDP kazanacak ama biz alternatif parti olarak kalacağız, onun için sağlam zemine basmamız lazım, MDP kazandığı vakit de çok fazla iktidarda kalamaz zaten çünkü askerlerin desteklemiş olduğu bir parti olduğu için belli bir zaman sonra yıpranacaktır, biz ikinci parti olarak ama büyük parti olarak gireceğiz"* (Eriş, Kişisel Görüşme, 2010) ifadelerini kullansa da tarihin tam tersi istikamette de akabileceğini tahmin edememiştir. Evren açıkça belli etmese de seçimden bir gün önce televizyonda yaptığı konuşmasında Özal'ı üstü kapalı bir şekilde eleştirirken, Sunalp'i tutar gibi gözükmemesinin MDP'nin başarısını olumsuz etkilediği ileri sürülmektedir (Dursun, 2005: 125).

ANAP, 12 Eylül darbesiyle kapanan AP, MSP ve daha ağırlıklı olarak MHP kökenli kadroları kendi bünyesinde toplamıştır. Gerek Turgut Özal'ın milliyetçi muhafazakâr kişiliğinin gerekse bu durumun 1980'lerde dünyada yükselen yeni sağın milliyetçi, muhafazakâr ve mukaddesatçı politikalarını partiye taşımakta son derece etkili olduğu söylenebilir (Öğün, 2000: 147).

Ancak Eriş (Kişisel Görüşme, 2010) genel seçimlerden sonra, Prof. Dr. Sabahattin Zaim'in *"...gerçek halkın nabzını tutmak istiyorsan bunlarla arada sırada bir araya gel!"* uyarısına Turgut Özal'ın *"ben size söz veriyorum bundan böyle en az üç ayda bir biraraya geleceğiz, istişare edeceğiz çeşitli meselelerimizi ve sizin sesinizi duyuracağım, Anadolu'da da yapacağım bunu..."* sözleri ile cevap vermesine karşın bu sözünü gerçekleştirmediğini ve üçüncü toplantıdan sonra Özal'ın Ocak üyeleri ile özel olarak bir araya gel(e)mediğini ifade etmiştir. Ocak, Özal'la eskisi gibi iletişim kuramasa da dönemin Devlet Bakanı Kazım Oksay ve Diyanet İşleri Başkanı Mustafa Sait Yazıcıoğlu² da Aydınlar Ocağı toplantılarına iştirak etmişlerdir. Eriş'in ifadesiyle

¹ 6 Kasım seçimlerinde partilerin seçimlere girmesine ve adayların onaylanmasına izin veren mercii MGK'dır. MGK, yeni siyasi partilerin kuruluşuna izin verilmesinden sonra kurulan partilerden sadece ANAP'a, Halkçı Parti'ye (HP) ve Milliyetçi Demokrasi Partisi'ne (MDP) izin vermiştir. Sosyal Demokrasi Partisi (SODEP) ile Doğru Yol Partisi (DYP) MGK'dan izin alamamıştır (Dursun, 2008: 395).

² Mustafa Sait Yazıcıoğlu, Tayyar Altıkulaç'tan görevi 1987'de devralmış ve 1992'ye kadar Diyanet İşleri Başkanlığı yapmıştır.

(2009: 220), “...Turgut Özal, artık bâzen Aydınlar Ocağı'nın toplantılarında protokolün Başbakanı, bâzen seyahatlerde samimî ve yakın eski bir dost, bâzen etrâfi kalabalık devlet adamı hâline gelmişti...”

Neticede Özal'ın iktidar yıllarında Aydınlar Ocağı ile örtüşen fikirlerini uygulama imkanı bulsa da Ocak'la iletişiminin eskisi gibi olmadığı hatta koptuğu söylenebilir. Örneğin Özal 1978 yılında Milliyetçiler III. İlmi Kurultayı'nda sunduğu bildiri (1978: 43),

“Bizim Milliyetçilik anlayışımızda, milleti meydana getiren fertlerin kabiliyetlerinin azamiye çıkartılması ve bunlardan teşebbüs gücü olanlarının memleket yararına çalışmalarının temini önemli hedeflerden biri olmalıdır. Devletin rolü esas itibariyle siyasi ve sosyal güç olarak önde gelmelidir. Aksi takdirde karma ekonomi sisteminde, iktisadi devlet teşekkülleriyle, özel teşebbüse aynı eşitliği sağlayamıyorsunuz, birine ayrıcalıklar yapmaya başlıyorsunuz... Mümkün olan, tabii hedef olarak, en kısa zamanda sanayileşme, hızlı bir sanayileşmedir.”

sözleri ile milli iktisat politikasının, serbest piyasa ekonomisine dayanması gerektiğini vurgulamış ve aslında bu politikanın sinyallerini vermiştir. Sonrasında ise ekonomiye yön veren isim olarak 24 Ocak kararlarının alınması¹ ve 1983'te iktidara geldiğinde de uyguladığı iktisat politikasıyla, geleneksel ithal ikameci sanayileşme politikasının yerine ihracata yönelik bir iktisat politikası anlayışını sürdürmüştür (Aydın, 2007).

Eriş, 24 Ocak kararlarının da aslında Ocak bünyesinde görüşülen düşünceler olduğunu ve geçmişte yapılan toplantı ve konferansların birikiminin akışlarından birisi olduğunu söylemektedir. Süleyman Yalçın da (1988: 5-6), 28-29 Nisan 1979 Dedeman Otel'de iki gün süren “Türkiye'nin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Mes'eleleri” isimli ilmi seminerde Prof. Dr. Muharrem Ergin tarafından “Sosyo-kültürel mes'elelerimiz,” Prof. Dr. Orhan Aldıkaçtı tarafından “Anayasa ve Hukuk”, Gültekin Samancı tarafından “basın” Refik Sönmezsoy tarafından “çalışma hayatı”, Emin Aytekin tarafından “dış siyaset” ve

¹ 24 Ocak kararları 1980 yılında dönemin Başbakanı Süleyman Demirel tarafından o dönemde Başbakanlık ve DPT Müsteşarı olarak atanan Turgut Özal'ın oluşturduğu bir teknokrat grup tarafından hazırlanmıştır. 24 Ocak kararlarının üç temel unsura dayandığı söylenebilir. Bunlardan ilki döviz kuru politikasında sabit döviz kuru rejiminden giderek uzaklaşıp, ekonominin gereklerini yansıtan daha esnek bir döviz kuru rejimine geçiş politikasıdır. İkincisi, yurt içi fiyat politikasıdır. Bu politikayla, Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) ürünlerinin fiyatlarının devlet müdahalesi asgari düzeye indirilerek piyasa koşullarından serbestçe belirlenmesi yetkisi KİT yöneticilerine bırakılacaktır. Üçüncüsü ise, kurumsal reformlardır. Bu çerçevede ekonomik politikaların koordinasyonunu sağlamak için “Koordinasyon Kurulu” kurulmuş ve Başkanlığına dönemin Turgut Özal getirildiği bu kurul, Maliye, Sanayi ve Ticaret, Enerji ve Dışişleri Bakanlıkları ile Merkez Bankası'nın üst düzey yetkililerinden oluşturulmuştur. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. (Kazdağlı, 2003).

Turgut Özal tarafından da “iktisat” konularında raporlar hazırlandığını belirtmektedir. Bu raporlar Prof. Yılmaz Altuğ, Prof. Servet Armağan, Dr. A. Büyükkaya, Prof. Tahsin Banguoğlu, Aydın Bolak, Dr. Ö. Bolcan, H. Çetinoğlu, Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer, Doç. Dr. Mustafa Erkal, Ahmet Kabaklı, Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu, Ömer Okçu, Prof. A.S. Özçelik, Prof. Tunca Toskay, Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş, Doç. Dr. Turan Yazgan, Altan Deliorman, Dr. Metin Eriş, Prof. Dr. Salih Tuğ, Prof. Dr. Süleyman Yalçın ve Prof. Dr. Sabahattin Zaim’den oluşan komisyonlar tarafından incelenmiştir. Tahlil ve tenkidlerle olgunlaştırılan bu konular, Ankara’da yüksek seviyede ilmi ve idari kadroda bulunanların huzurunda tartışılmıştır. Yalçın bu çalışmanın sonucunda 24 Ocak kararları olarak bilinen ekonomik istikrar tedbirlerinin esaslarının belirlendiğini ifade etmektedir.

Aslında bu durumun Özal’ın dünyadaki gelişmeleri yakından takip ettiğinin bir göstergesi olarak ifade edilebilir. Çünkü dünyada, başta ABD’de Regan ve İngiltere Thatcher dönemlerinde olmak üzere, 1970’lerden itibaren klasik liberalizm önce düşünce planında sonrasında ise kamu politikaları alanında yeniden etkili olmaya başlamıştır. Özal iktidara gelince, özellikle dışa açılmaya, uluslar arası piyasalarla bütünleşmeyi sağlamaya yönelik köklü değişiklikler yapmıştır. İçte ise, bireysel girişimin önünü açarak, serbest piyasa ekonomisi oluşturmaya çalışmıştır (Erdoğan, 2003b: 21-22). Bu durumun 1952’de Amerika’ya gidişiyle başladığı belirtilmelidir. Çünkü 50’li yıllarda Özal’ın Amerika’da gördükleri ve yaşadıkları bütün hayatı boyunca savunduğu siyasal görüşlerini ve uyguladığı politikalarını belirleyecektir (Bozkurt, 2003: 181). Neticede Turgut Özal’ın 1983 yılında iktidara gelince daha önce Aydınlar Ocağı toplantılarında da dile getirmiş olduğu iktisadi politikaları uygulama imkânına kavuştuğu söylenebilir.

Özal iktidara geldikten sonra, ülkeyi ekonomik, toplumsal ve siyasal olarak dönüştürmeye çalışmıştır. Bu konuda Özal’la Evren arasında gizli bir mutabakatın var olduğu söylenebilir. Bu durum 1987’de askerle yaşanan atama krizinde Özal’ın takındığı tavrı Evren’in desteklemesiyle de açıklanabilir. 1987’de görevi dolan Genelkurmay Başkanı Orgeneral Necdet Üruğ’un görev süresinin bitmesine iki ay kalmasına rağmen istifa ederek, görevini emekliliği dolan Orgeneral Necdet Öztoran’a devretmesi söz konusu olduğunda, askerleri dinlemeyen Özal, askerler arasındaki

anlaşmayı bozarak kendi tercihi olan Necip Torumtay'ı Genel Kurmay Başkanlığı'na atamıştır. Bu devir teslimden sonra Üruğ'un, Evren'den boşalan Cumhurbaşkanlığı makamına geçirilmesi konusunda askerlerle arasında var olduğu söylenen gizli mutabakat da ortadan kalkmıştır. Özal bu kararlılığıyla hem kendinin Cumhurbaşkanı olmasının hem de Cumhuriyet tarihinin ilk sivil cumhurbaşkanı seçilmesinin önünü açmıştır.

Özal iktidara geldiğinde, tarihine yabancılaştırılmış, kendisiyle barışık olmayan bir toplum, kavga ve tahrip ilkelerine oturtulmuş bir siyaset yapma anlayışı ile devleti kayıtsız şartsız kutsayan bir zihniyetle karşı karşıya kalmıştır. Özal bu çerçevede ilk olarak Cumhuriyeti Osmanlı ve İslamla barıştırma, toplumu birbiriyle, halkı da siyasetle ve devletle barıştırma şeklindeki siyasi öncelikler doğrultusunda bir yol izlemiştir (Sezal, 2003: 165-166). Bu durumun aslında Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren, Cumhuriyetle barışık ancak kendi yaşam tarzını merkeze taşıyamayan toplumun ve milliyetçi ve muhafazakâr Türk aydınlarının temel sorunu olduğu ifade edilebilir. Nihayetinde Özal'la birlikte toplumun ve milliyetçi muhafazakâr aydınlardan müteşekkil Aydınlar Ocağı'nın toplum tasavvuru Özal döneminde icra edilebilmiştir denilebilir. Çalış'ın (2003: 395) da ifade ettiği üzere, Özal dönemindeki politikalarda, geleneksel İslami ve Türkçü motifler, liberal ve modern motiflerle birlikte kamusal alanda daha bir görünür hale gelmiştir. Ayrıca yine Özal döneminde Milli Eğitim Bakanlığı, 1930'lu yıllarda üretilen Türk Tarih Tezine uygun tarih anlayışını, daha milliyetçi muhafazakâr çizgide yeniden gözden geçirmiş ve 1980'li yıllardan sonra Osmanlıyı daha çok dikkate alan yeni bir tarih ve eğitim anlayışı Türk eğitim sistemine hâkim olmuştur.

Yine Özal'la birlikte Türkiye'nin de özellikle teknolojik olarak hızlı bir batılılaşma sürecine girdiği söylenebilir. Aydınlar Ocağı da, 1980'li yılların ikinci yarısında dünyada ve Türkiye'de yaşanan siyasal ve toplumsal gelişmelere kayıtsız kalmamıştır. Hatta 1986 yılında Muharrem Ergin, Aydın Bolak, Süleyman Yalçın gibi Ocağın önde gelen üyeleri tarafından imzalanan Milli Mutabakatlar'da ilk defa Türk-İslam-Batı Sentezi ibaresi kullanılmıştır. Bu üç unsurun Türk kültürünün temelini oluşturduğu, milli kültürü oluşturan bu yapının birinci sütununu oluşturan Türklük'ün 2500 yıllık, İslâm'ın 1000 yıllık, Batı değerlerinin ise 150-200 senelik bir değeri olduğu

belirtilmiştir. Aynı zamanda Türk İslam Sentezi'nin bu kültürün değişmez özü olduğu, Batı kolunun ise medeniyeti, çağdaşlığı, sanayileşmeyi, müsbet ilmi, teknolojiyi ve medeniyetin kültür üzerindeki tesirlerini içeren, değişen ve gelişen bir unsur olduğu ancak batılılaşmanın medeniyet sınırında kalması ifade edilmiştir (1986: 408-409).

Bu ifade o döneme kadar Batılılaşma retoriğinden ısrarla uzak duran ve sol/sosyalist düşüncelerle bütün hesaplaşmasını yerlilik ve kökü dışarıda olmak üzerine kuran Ocak için önemli bir değişme olarak gösterilebilir.

Tanıl Bora, 1970'lerde Aydınlar Ocağı'nın milliyetçi-muhafazakâr Türk-İslam sentezini, "Türk-İslam-Batı Sentezi" adı altında resmi ideolojinin Batıcılığına ve Kemalizme bağlamaya çalıştığını ileri sürmektedir. Ona göre, 12 Eylül askeri yönetimi, bu üçlemeyi daha da pragmatik ve kendiliğinden bir biçimde ve resmi ideolojinin klasik çerçevesinde kalarak gerçekleştirmiştir (2007: 127). Oysa Aydınlar Ocağı'nın Milli Mutabakatlar başlıklı yazıdan da anlaşıldığı üzere, böyle üçlü bir terkibi ilk defa bu makalede kullandıkları belirtilmelidir. Dolayısıyla bu durum dahi Ocak'ın illa kendini resmi ideoloji ile bağdaştırmaya çalıştığı ön kabulünü reddetmeye yarayabilir.

Alper ve Göral da (2009: 587-588) bu adımı batılılaşma konusunda ısrarcı olan ve katı laik tutumlarından taviz vermeyen cumhuriyetçi muhafazakar çevreleri ve İslamcı kadroların devlet içinde etkin bir rol almaya başlamasından ötürü rahatsızlık duyan bazı ordu mensuplarını sentezi büyüterek içine alma çabası olarak da nitelendirmektedir. Oysa bu durumun Ocak'ın dünyada yaşanan hızlı değişmeye ayak uydurma ve Batılılaşma retoriği çerçevesinde milli kültürü koruma çabası içinde olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren önemli bir sorun olan Kürt sorunu, 1970'lerde oluşmaya başlayan Kürdistan İşçi Partisi'nin (PKK) 15 Ağustos 1984'te Erzurum'da yapmış olduğu kanlı baskınla eyleme dönüşmüştür. Bu süreçten sonra PKK hegemonyasında gelişen Kürt hareketlerinin, hızlı bir uluslararasılaşma sürecine girmiştir (Gençkaya, 2003: 105-106). Özal iktidarının ilk yıllarında Kürt sorunuyla bir hükümet başkanı olarak karşılaşmış olsa da hep mesafeli durmuştur. Özal'ın iktisadi alanda benimsediği ve uygulamaya çalıştığı siyasal liberalizmi ise ancak Cumhurbaşkanlığı döneminde uygulamaya geçirebildiği söylenebilir. Özal'ın Cumhurbaşkanlığı döneminde Türk-İslam düşüncesinde bir genişleme yaşayarak Yeni Osmanlıcı bir tavır takındığı

söylenbilir. Benzer düşünce kalıplarına dayansa da Türk İslam Sentezi düşüncesinin daha merkezîyetçi ve diğer etnik unsurlara karşı baskıcı bir söylem geliştirdiği ya da en azından kayıtsız kalarak Türklüğe önemli vurgu yapan düşünce kalıbından farklı olarak Yeni Osmanlıcılığın ise âdem-i merkezîyet sistemine dayanan bir yönetim biçiminin, farklı etnik unsurların tanınmasını ve kültürel ve idari özerkliklerinin kabul edilmesini benimsediği söylenebilir (Ataman, 2003a: 357).

Milli Mutabakatlarda, bölücülüğün (Kürt Sorunu kastedilerek) Türkiye için sun'î bir etnik farklılık olduğu, bunun yabancı güçler tarafından ortaya çıkarıldığı vurgulanmaktadır. Ergin vd.'ne göre, Türkiye ırkçı bir devlet değil, bir kültür devletidir. Kültür ise her milletin hayat tarzı ve karakteridir. Anadolu'da bin senedir yaşanan kültür ise Türk-İslam kültürüdür. Türklük nasıl kültürel bir homojenlik olarak tanımlanıyorsa, İslam da homojen bir yorumla ele alınmaktadır. Dinin içinde cemaatler ya da mezhepler olarak bir ayrımın da yapılmayacağı belirtilmektedir (1986: 408, 410).

Nevzat Yalçıntaş da (Kişisel Görüşme, 2010),

“...bir insan kendini nereye mensup buluyorsa, bizim hiçbir hakkımız yok. Bir insan Ben a milletindenim b milletinden değilim, tamam kardeşim. Onun beynini biz mi şekillendireceğiz, tabiatıyla bir insan ben filanca kavimdenim filanca şeydenim olmuyor. Mesele şuradan başlar. Kendine bir eşit vatandaş olarak bazı talepleri varlığı, talepleri Türkiye'nin bölünmez bütünlüğü ile bağdaşıyorsa onu da yapabilir ama yapamayacağım bir şey vardır. O da Türkiye'nin bölünmez bütünlüğünü tahrip etmeye zayıflatmaya, bölmeye, hakkın yoktur bu bir. İkincisi silahla, şiddetle, insan öldürerek, insan kaçıracak kendi gayelerini tahakkuk ettirmeye de hakkın yoktur.”

Salih Tuğ da (Kişisel Görüşme, 2010),

“...ırki mensubiyet varsa onların birlikte yaşaması lazım. Bu birlikte yaşamak kendi fikirlerinden vazgeçmek manasına gelmez fakat senin fikrin sana benim fikrim bana biçiminde gene bir dostluk ilişkisi sen Türk isen Kürt olabilirsin ben de Kürtsem Türk olabilirim. Ben kimsem o olabilir bu olabilir ama hep birlikte yaşamak ve bu toplumu dağıtıp parçalamamak biçiminde bir görüşün bugün de geçerli olması lazım.”

sözleri ile Aydınlar Ocağı mensupları arasında genel kabul gören, kültür milliyetçiliğine vurgu yapan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin bölünmez bütünlüğünü tehdit etmedikten ya da şiddet eylemlerine yönelmedikten sonra her türlü farklılığın kabul edilebileceğini belirtmişlerdir.

Özal ise, özellikle Cumhurbaşkanı seçildikten sonra Kürtler'in yanı sıra cemaat ve tarikatlarla yakından ilgilenmiştir. Özellikle 1990'lı yıllarda vefatına kadar Özal'ın Türk kavramını daha ihtiyatlı kullandığı ve İmparatorluk bakiyesi olarak Anadolu'da yaşayan çeşitli etnik, ve dini topluluklar olduğunu belirterek devletin adının Türkiye Cumhuriyeti tabiri yerine Osmanlı Cumhuriyeti olsa ne olacağını hemen hemen her ortamda dile getirdiği söylenebilir¹ (Çalış, 2003: 387-399).

Cumhurbaşkanlığı döneminde bu düşüncesini dış politikaya da yansıtan Özal, Türkiye'yi İslam dünyasında da merkezde ve lider yapmaya çalışmış ve Balkanlardaki ve Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra Orta Asya'daki Türk devletlerinde yaşanan gelişmelere kayıtsız kalamamıştır. Özal, bir taraftan Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü ve İslam Konferansı Örgütü'ne aktif katılmak gibi faaliyetlerle bölgesel anlamda, diğer taraftan da Avrupa Birliği ile ilişkilerini yoğunlaştırma yönünde girişimlerde bulunmuştur. Aslında bu durum Özal'ın Doğu'ya dönerek Türkiye'nin Batı'ya bağımlılığını azaltmaya çalışırken, Avrupa'yla ilişkilerini artırarak da Türkiye'nin NATO ve Amerika'ya bağımlılığını azaltmaya çalıştığı bir göstergesidir. Ataman'ın ifadesiyle Özal, “...ülke kimliğini hem kültürel hem de siyasi olarak “tamamen laik ve Batıcı” bir rejimden “teknolojik olarak Batıcı, fakat kültürel olarak Doğucu” bir devlete dönüştürdü” (2003b: 48). Kısacası Osmanlı'nın son döneminde merkezîyetçi Ahmed Rıza'nın karşısında yer alan ama etkili olamayan âdem-i merkezîyetçi Prens Sebahattin çizgisinin ve Cumhuriyetin kuruluşunda dışlanan Doğucu-İslamcı cephenin ancak Turgut Özal döneminde bir anlamda iktidara geldiği söylenebilir.

3.2.4. 21. Yüzyıla Doğru Aydınlar Ocağı ve Türk İslam Sentezi

Aydınlar Ocağı tarafından 24-26 Nisan 1987 tarihinde düzenlenen IV. Milliyetçiler Kurultayı hem son Milliyetçi Kurultay olması hem de Aydınlar Ocağı'nın son önemli organizasyonu olması nedeniyle oldukça önemlidir. Bu kurultayda Kültür, Eğitim, Dini

¹ Bu konuda bkz Fehmi Kuru (16 Kasım 2008), “Turgut Özal ve Anadolu Cumhuriyeti”, Yeni Şafak Gazetesi.

Hayat, İktisat, Sağlık, Dış Politika, Gençlik ve 21 Yüzyıla girerken Türkiye başlıklı tebliğler yer almış ve birçok mesele tartışılmıştır¹. Ayrıca Milli Kültür konusuna da ağırlık verilmiştir. Aydın Bolak tebliğinde, Türk milletinin inanç ve ahlakından doğan değerlerinin ebediyete kadar yaşatılması ve geliştirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu görevi de öncelikli olarak Türk devletinin sonrasında ise Türk aydınınının yerine getireceği belirtilmiştir. Ayrıca Bolak'a göre, “*devletin laik olması veya aydınların Batı medeniyeti ve Batı kültürününün değerlerini tanımış olmasının, Türk milletinin mukaddeslerini yaşatması ya da sevdirmesi noktasında bir ihmâl vesilesi olmaması gerekir. Şayet Devlet, milletinin imanına ve dinine saygılı bir devlet olmazsa onun milliliği de şüphelidir demektedir*” (1988a: 53).

Orhan Okay da milli kültürün okur-yazar, aydınların temsil ettiği yüksek kültür ile halk kültürü olarak ikiye ayrıldığını, bu iki kültürün birbirini tamamlayan unsurlarının olması gerektiğini aksi takdirde milli bir hayatın söz konusu olamayacağını belirtmektedir (1988a, 100). Aydınlar Ocağı tarafından düzenlenen toplantılarda vurgulanan milli kültür konusunun ve bu konuda aydınlara verilen milli kültürü devam ettirme ve geliştirme görevinin bu toplantıda ifade edildiği görülmektedir.

Yine bu toplantıda dil konusu da önemle vurgulanmıştır. Süleyman Yalçın'ın (Kişisel Görüşme, 2010), Türk'ü “Türkçe konuşan Müslüman” şeklinde tarif etmesinin ardında da önemli bir dil vurgusunun olduğunu söyleyebiliriz. Bolak (1988a: 53), “*Türk kültürününün din ve imandan sonra gelen en mühim unsuru ‘dil’dir.*” sözleri ile dilin önemini vurgulamıştır. Yıldız ise (1988: 131-132), milli kültürü geliştirecek en önemli müesseselerin başında Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın geldiğini sonrasında Atatürk Dil Tarih Yüksek Kurumu ile üniversitelerin geldiğini belirterek, milli kültürün en önemli unsurunun dil olduğunu belirtmiştir.

Kurultayın diğer önemli konusu da Aydınlar Ocağı'nın her toplantısında gündemde olan din ve laikliktir. Daha önce de vurgulandığı gibi, Türklük ile Müslümanlığın ayrılmaz birer unsur olduğu, Samuk'un ifadesiyle (1988a: 304), “*Türklük şuuru ile güçlenmemiş İslam imanı ne kadar müdafaasız kalıyorsa, İslam imanından uzaklaştırılmış Türklük de*

¹ Bu Kurultay'da alınan kararlar, Yeni Bir Yüzyıla Girerken Türk-İslam Sentezi Görüşünde Meselelerimiz I (Kültür-Eğitim-Dini Hayat), Yeni Bir Yüzyıla Girerken Türk-İslam Sentezi Görüşünde Meselelerimiz II (İktisat-Çalışma Hayatı ve Sağlık-Dış Politika), Yeni Bir Yüzyıla Girerken Türk-İslam Sentezi Görüşünde Meselelerimiz III (Gençlik ve Meseleleri-21 Yüzyıla Doğru Türkiye) başlıkları ile 1988 yılında kitaplaştırılmıştır.

o derece zayıf ve çelimsiz kalmaktadır” tahlilinin savunulmasına devam edildiği ve Türklük ve İslamın milli kültürün ayrılmaz iki unsurunun savunulduğu görülmektedir. Aydın da, Batı’da laikliğin bir nevi mecburiyet neticesinde doğduğunu, oysa milletlerin sosyal dayanışmayı tam olarak gerçekleştirebilmeleri için dini hayata önem vermeleri gerektiğini belirtmiştir (1988a: 267-271).

“21. Yüzyıla Doğru Türkiye” başlığının bu kurultayın en önemli başlığı olduğu söylenebilir. Çünkü bu başlık altında 2000’li yıllara doğru yaşanan hızlı teknolojik gelişmelerin 21. Yüzyılda daha da artacağı, bu noktada da Ziya Gökalp’in hars ve medeniyet ayırımından yola çıkılarak, Batı’nın ilmi ve teknolojik gelişmelerinin alınarak, milli kültür konusunda bilinçli olmanın vurgulandığı görülmektedir (Türkkan, 1988; Yalçıntaş, 1988). Aslında bu kurultayın başlığının Yeni Bir Yüzyıla Girerken Türk İslam Sentezi Görüşünde Meselelerimiz olması bile Aydınlar Ocağı’nın dünyanın içine girdiği yeni siyasi, ekonomik ve toplumsal yapının farkında olduğunun bir göstergesidir. Bu kurultay vasıtasıyla dönemin sağ görüşlü aydınlarının bir araya geldikleri ve mevcut ve muhtemel meseleler hakkında görüş bildirdikleri söylenebilir.

Ancak Aydınlar Ocağı’nın 1990’lı yıllara doğru siyasal arenada ciddi bir düşüşe geçtiği, belirleyiciliğinin kalmadığı ve öneminin azaldığı söylenebilir. Bunun üç sebebi olduğu ileri sürülebilir. İlk olarak 1988 genel kurulu sonrasında Aydınlar Ocağı’nın önemli isimlerinin Ocakla ilişkilerini kesmesi gösterilebilir. 1988 yılında yapılan genel kurulda önemli sorunlar yaşanmış ve Ocak’ın bazı önemli isimleri Ocak’la iletişimlerini kesmişlerdir. 1990’lı yılların başlarında Aydınlar Ocağı, İslâmiyet’i milletin en önemli unsuru olarak gören Nevzat Yalçıntaş gibi üyelerin etkin olduğu bir kuruma dönüşmüştür. Ancak Kemalistlerle, din alanının devlet eliyle düzenlenmesi noktasında bir uzlaşma da bulunmaktadır. Ocak tarafından Sünni İslâm’ın tanımını karşısında diğer anlayışları sapkınlıkla değerlendirilmektedir. Özellikle 1980 li yılların ikinci yarısından sonra İran etkisinde kalınarak ortaya çıkan oluşumlara karşı gösterilen tepki, Kemalist seküler milliyetçilerle aynı sertliktedir. Fakat aynı zamanda Kemalist din anlayışına, sessiz muhafazakâr kitleler tarafından gösterilen tepkiler de paylaşılmaktadır (Taşkın, 2003: 389). 1998 yılında ise Ocak’ın başkanlığına Prof. Dr. Mustafa Erkal getirilmiş ve Ocak daha milliyetçi bir çizgiye bürünmüştür. Prof. Dr. Süleyman Yalçın ve Prof. Dr.

Salih Tuğ gibi eski kadrolardan olup 1987’de irtibatını koparmamış isimler de Ocak’la iletişimlerini kesmişlerdir.

Salih Tuğ (Kişisel Görüşme, 2010), Aydınlar Ocağı’nın bütün kesimlere açık, basına, medyaya açık, üniversite adamlarına, ticaret adamlarına, kültür adamlarına, sanat adamlarına açık yapısının belli bir zümrenin idaresine geçtiğini ve bu zümrenin hâkimiyetinin hala devam ettiğini belirtmektedir. Onun ifadesiyle Aydınlar Ocağı artık Türkiye’de var olan bir kısmı kültür derneği olan binlerce dernekten birisi olmuştur. Tuğ,

“Biz öyle değildik. Biz aynı zamanda Anayasa esasları çerçevesinde hukuk esasları çerçevesinde bir baskı unsuru olmaya çalışıyorduk. Ağırlığımızı bir yere koyduğumuz zaman burada bir uzmanlar hareketi var bu uzmanların yani ilim adamlarının ve heyetlerin ortaya çıkardığı fikirler dikkate alınmalıdır. Baskı unsuru dediğim bu. Bu anayasamızın da kabul ettiği baskı unsurları meslek teşekkülleri, sendikalar, barolar, diğer meslek teşekkülleri, mühendisler, mimarlar, tabipler vs. bütün bu çerçeve hep baskı unsuru aynı zamanda vazifesi yüklenmiş şeylerdir. Biz de Aydınlar Ocağı olarak böyle bir yapıyı elde etmeye çalıştık ve olduk bence olduk. Yani iktidarda kaldığımız müddetçe Ocak bu anlayışı müdafaa etmeye çalıştığı nispette biz, bu baskı unsuru olur. Bu anayasadan doğan bir hakkımızdı ve bunu kullandık. Ama bugünkü idareciler bunu dikkate almadılar bir zümrenin temsilcisi gibi hareket etmeye başladılar biz çekildik.”

sözleri ile kendi perspektifinden durumu özetlemektedir.

İkinci olarak, Sovyetler Birliği’nin ve beraberinde komünist sistemin çökmesi, Balkanlar’da, Kafkaslar’da ve Orta Asya’da çoğunluğu Müslüman olan yeni devletlerin ortaya çıkması gösterilebilir. Bu süreçten sonra yeni bir siyaset arayışı başlamış ve bu durum Türkiye’ye de yansımıştır. Sağ-sol ayrışmasının artık anlamını kaybetmeye başladığı ve ideolojilerinin sonunun geldiğinden bahsedilen bu dönemde demokrasi ve sivil toplum gibi kavramlar her kesimden aydınların tartışma alanına girmiştir (Duran, 2007: 197).

Üçüncü olarak ise asker nezdinde İslamcı fikirlerin Türk-İslam sentezi aracılığıyla devlet içinde barınmaya ve gelişmeye başlamasının yarattığı rahatsızlık sonucunda ordunun Ocak çevresine verdiği desteği kesmesi ve 28 Şubat 1997’de askerin post-modern müdahalesi sonrasında Türk İslam Sentezi’nin devlet politikası olarak uygulanmasından vazgeçilmesi belirtilebilir. Özal’ın liderliğindeki ANAP döneminde (1983-1991) ve sonrasında DYP’nin liderleri Süleyman Demirel (1987-1993) döneminde ordu ile ilgili herhangi bir sorun yaşanmamıştır. Ordu, 1980 sonrasında Türk

İslam projeksiyonu çerçevesinde şekillenen yeni siyasi yapıya karşı çıkmamış, hatta bizzat uygulayıcısı olmuştur. Neticede Milli Selamet Partisi geleneğinin devamı olan ve 19 Temmuz 1983 tarihinde Ali Türkmen'in başkanlığında kurulan¹ Refah Partisi (RP) öncelikle çok fazla siyasal etki gösterememiştir. 6 Eylül 1987'de, 1980 öncesi siyasi liderlerinin siyasi yasakların kalkması için yapılan referandum sonrasında Necmettin Erbakan 11 Ekim 1987'de RP'nin Genel Başkanı olarak seçilmesi ve sonrasında 20 Ekim 1991'de yapılan erken Genel Seçimi ile Meclise girmiştir.

Oysa 1996-1997 yılları arasında Tansu Çiller Başkanlığındaki Doğru Yol Partisi (DYP) ve Necmettin Erbakan Başkanlığındaki Refah Partisi (RP) arasında kurulan Koalisyon hükümeti döneminde ordu ile önemli hükümet arasında önemli sorunlar yaşanmıştır. Neticede 28 Şubat 1997'de hükümetin, MGK toplantısında alınan ve İslamcı örgütleri yok etmeyi hedefleyen 20 tavsiye kararını uygulamaktan çekinmesi ve Meclise göndermeme cesareti göstermesi hükümetten düşmesine neden olmuştur. Bu süreçte MGK bildiriyle, askerinin açıkça hükümete bir program dayattığı söylenebilir. Bu tarihten sonra dönemin REFAHYOL hükümeti, MGK'nın gözetim ve denetimi altında toplantıda alınan kararları uygulamaya zorlanmıştır.

Esasında 28 Şubat müdahalesiyle, İslam-Devlet ilişkisi, sınırları daraltılmış yeni bir modele kaydırılmıştır denilebilir. Bu müdahale sonrasında merkez sağın kimlik politikalarının ve kurucu ideolojinin eleştirel tüketicileri konumunda olan, solun, muhafazakâr sağın, merkez solun, merkez sağın yani alternatif ideolojilerin önünün kesilmeye çalışıldığı söylenebilir. Böylece milliyetçilik dışında bütün siyasetler birer alternatif olmaktan çıkarılmış ve Türkiye'nin merkez sağ çizgisi sarsılmıştır (Cizre, 2004: 136, 149). Daha sonra bir sürekliliği ifade etmek üzere "28 Şubat Süreci" ya da diğer darbe girişimlerinden farklı olması nedeniyle "Postmodern Darbe" olarak nitelendirilen bu müdahalenin 1980 askeri darbesi sonrası siyasal, sosyal, hukuki ve ekonomik temel bulan Türk-İslam Sentezi düşüncesinin İslam kısmının ayrıştırılmasına neden olduğu söylenebilir. Kısacası 12 Eylül döneminde katı laiklik anlayışından taviz verilmesi ve Türk-İslam Sentezi düşüncesinin devlet politikası haline getirilmesi ancak 28 Şubat'a kadar mümkün olabilmiş; bu tarihten sonra yeniden laikleştirme operasyonu başlatılmıştır.

¹ Ali Türkmen'den sonra Refah Partisi'nin Genel Başkanlığını Ahmet Tekdal yapmıştır.

Bu siyasi gerilimler Türk siyasi hayatının hareket alanını daraltmış ve bu olaylara bakış açıları bakımından da sağda ve solda aydınlar arasında bir farklılaşma olmuştur. Liberalizmle Marksizm gibi 1990'lı yıllara kadar birbirine zıt olarak görülen iki farklı siyasal görüşü, siyasal ve bireysel özgürlükler bakımından birleştirip savunan aydınlarla muhafazakâr aydınların birlikteliğinin yanı sıra, kendini ulusalcı olarak nitelendiren Kemalist devletçi ve milliyetçi anlayışla hareket eden aydınlar ve milliyetçi aydınlar arasında da bir birliktelik sergilendiği görülmektedir. Aydınlar Ocağı üyeleri arasında da bu ayrışmanın yaşandığı görülmektedir.

Erkal'ın ifadesiyle (Kişisel Görüşme, 2010), *“bugün Aydınlar Ocağı'nın içerisinde çok değişik siyasi görüşlere sahip ancak sağ-sol ekseninden ziyade yerli/milli ve evrenselci/küreselci ayrımını daha çok göz önünde tutan aydınlar da yer almaktadır.”* Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere, Aydınlar Ocağı üyeleri arasında da bu ayrışmanın yaşandığı söylenebilir.

2000'li yıllarda ise dünya 1980'li yıllarda yaşanan teknolojik, ekonomik ve siyasal gelişmelerin zirveye taşındığı bir döneme girmiştir. Küreselleşme olarak nitelendirilen bu yeni dönemde toplumsal ve siyasal kimlikler çoğullaşmış/melezleşmiştir. Bu süreçte dini ideoloji ile milliyetçiliğin insanlara bütüncül kimlikler sunarak insanlara dayanak sağladığı söylenebilir. Bugün milliyetçilik, bir bakıma 18. yy'dan 19-20. yy dönümüne uzanan evrede dini ideolojinin yaşadığı tecrübeyi yaşamaktadır. Bu durumun milliyetçiliğin modernlikle ilişkisinin muhafazakârlaşmasına, dinsel siyasal gelenekler ile milliyetçiliğin muhafazakârlık zemininde birbirine kenetlenmesine ortam hazırladığı söylenebilir. Bu birliktelik sağlanırsa yeni bir ters dalganın yaşanmasına yani otoriter bir uyarlanma projesinin yaşanmasına neden olabilir (Bora, 2007: 144).

Erkal'ın Genel Başkanlığı'na denk gelen bu yeni dönemde 1970'li yılların bakış tarzı ile 2000'li yılların anlaşılamayacağı düşüncesinden hareketle yeniden “Milli Mutabakatlar”ı belirleme ihtiyacı duyulmuştur. Milli kimlik olan Türk kimliği, devletin birliği ve teklifi, Türk milletinin bölünmez bütünlüğü, Türk dilinin korunması, 21. yüzyılda milletlerin milli kimliklerini koruyarak dışa açılacakları ve çağdaşlaşabilecekleri gibi noktalardan hareket edilmiştir (Aydınlar Ocağı, 2004). Neticede 1986 yılında hazırlanan Milli Mutabakatlardaki “Milli Kültür vurgusu yerine daha ziyade “Milli Kimlik” üzerinden yeni bir söylem geliştirilmeye çalışıldığı

söylenebilir. Bu durum Aydınlar Ocağı'nın yeni dönemde kültür milliyetçiliğinden ziyade kimliğe dayalı bir milliyetçilik anlayışına yöneldiğinin bir göstergesidir. Kısacası gerek dış ve iç konjonktür gerekse Aydınlar Ocağı'nın kendi içinde bölünmelerin ve ayrılımların yaşanması Ocak'ın son dönemde Türk siyasal hayatına etkisinin kalmamasına neden olmuştur.

SONUÇ

Türkiye’de Batı’nın üstünlüğünün karşısında geri kalmışlığın fark edildiği 18. Yydan itibaren modernleşme süreci başlamıştır. Bu durum geleneksel Osmanlı ulemasının karşısında, Batı ile iletişim halinde olan yeni bir aydın sınıfının doğmasına neden olmuştur. Tanzimat döneminde, bürokrasinin en üst kademelerine yükselen ve kendilerini “bürokratik aydınlar” olarak nitelendirebileceğimiz bu aydınlar, kendilerinde iki ana misyon görmüşlerdir. Bunlardan biri “uygarlaştırma” diğeri ise “kurtarıcılık”tır. Geleneksel Osmanlı siyasi, idari ve toplumsal yapısını dönüştürmeye çalışmışlardır. Asıl amaç devletin kurtarılmasıdır, bu nedenle Tanzimat aydınlarının ilk etapta toplumsal bir dönüşüm planlamadıkları söylenebilir. Tanzimat aydınının Batı’nın kendi dışındaki ülkeler için sahip olduğunu öne sürdüğü uygarlaştırma görevini gönüllü olarak üstlendiği ve bu yüzden geleneğin taşıyıcısı olan halk kitlelerini gerilimli bir ruh haline sokarak aydın-halk çatışmasının ve zıtlaşmasının temellerini attığı ileri sürülebilir.

1867-1878 yılları arasında Yeni Osmanlılar olarak nitelendirilen ve bu dönemde yazı dilinin sadeleştirilmesinden, köklü sivil hürriyetlere kadar birçok konuda öncü çalışmaları olan bir aydın topluluğu daha ortaya çıkmıştır. Bu aydınlar Tanzimat döneminin bürokratik aydınlarından farklı olarak topyekün bir dönüşümü hedeflemekteydiler. II. Meşrutiyetin ilanına denk gelen 1900’lü yıllarda ise Genç Osmanlıların devamı niteliğini taşıyan ama dönemin şartları gereği bazı farklılıklar da içerdikleri için Jön Türkler olarak adlandırılan ve ilerlemeci pozitivist tarih felsefesinden etkilenmiş yeni bir aydın sınıfı daha ortaya çıkmıştır. Jön Türkler’e göre, Batı’yı ileri kılan koşullar Osmanlı’da da oluşturulmalıdır ve söz konusu koşullar bir kez oluşturulduktan sonra, Osmanlı’nın geleceği, Batılı ülkelere farksız olacaktır. Jön Türk İdeolojisi’ne göre; “ilerleme”, eğer toplumun daha iyiye doğru değişmesini ifade ediyor ise, toplumun yöneleceği “iyi”nin ne olduğu da, sadece “ilerleme taraftarları”na bilinebilirdi.

Jön Türkler, zaman içinde kendi içlerinde ikiye ayrılmışlardır. Jön Türkler’in ilk kanadının başında Fransız Pozitivizmi’nden etkilenmiş olan ve İttihad ve Terakki’nin kurucusu olan Ahmed Rıza, diğer kanadında ise Anglo-Sakson Pozitivizmi’nin sözcülüğünü üstlenmiş olan ve Hürriyet ve İtilaf Fırkası’nın kurucusu olan Prens Sabahattin bulunmaktaydı. Ahmed Rıza ve taraftarlarının merkeziyetçi, otoriter,

rasyonalist ve tepeden inmece bir siyaset önermelerine karşılık, Prens Sabahattin âdem-i merkeziyetçi, deneyimci, pragmatist ve liberal yani daha hürriyetçi bir siyaset öğretisinin sözcülüğünü yapmıştır.

Tarihsel sürecin de bu iki ana akımın birbiri ile ilmi ve siyasal alanda çatışması neticesinde geliştiği belirtilmelidir. Bu iki farklı akımı, kültürel bir nitelendirmeye tabi tutacak olursak “Doğucu-İslamcı”- “Batıcı-Laik”, “Batıcı” ve “Gelenekçi” ya da “Devrimci” ve “Evrimeci” gibi birçok ayrıma tâbi tutmak mümkündür. Her iki akımın da Batıcı olduğu ancak, arada yöntem farklılıklarının bulunduğu söylenebilir. Aradaki nüans farkının temelinde Batılılaşmanın kısmen mi tamamen mi olması ya da tepeden inmece ve devrimlerle mi yoksa, zamanla ve halkın taleplerine göre mi yapılacağı sorularının yer aldığı ifade edilebilir.

Sonuçta her iki aydın grubu Osmanlı son döneminde ve milli mücadele yıllarında her ne kadar bir birliktelik sergilese de 1923 tarihinde oluşturulan II. TBMM’ye gelenekçiler alınmamışlardır. Neticede çok partili siyasal hayata geçilinceye kadar âdem-i merkeziyetçi, deneyimci, pragmatist ve liberal aydınların kendilerini ifade mekanizmaları da kapanmıştır. Dolayısıyla erken cumhuriyet döneminde devlet merkezli ve laikleş(tir)me politikaları çerçevesinde İslamdan arındırılmış bir milli devlet düzeni oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu durum devlet ve toplum arasında ciddi bir farklılaşmanın da önünü açmıştır. Aydınlar Ocağı mensupları ile yapılan mülakatlarda konuşmaya kendi aile yapılarını anlatarak başlamaları ve toplumun mevcut uygulamalardan hoşnut olmadığını belirtmeleri bu durumun en güçlü kanıtıdır.

1945 yılına gelindiğinde ise çok partili siyasal hayata geçişle birlikte gelenekçi ve liberal aydınlar kendilerini tekrar ifade etme mekanizmalarını oluşturmuşlardır. 1945 yılından sonra gerek öğrenciler gerekse aydınlar tarafından birçok sivil toplum örgütünün kurulması bu durumun en açık göstergesidir. Fakat bu örgütlenmeler dağınık bir halde var olduklarından bir araya gelmeleri ancak, 1960’lı yıllarda mümkün olmuştur. Bu yıllarda öncelikle 1961 yılında Aydınlar Kulübü kurulmuştur. Dönemin milliyetçi muhafazakâr aydınlarından olan Prof. Dr. Ali Fuat Başgil, Prof. Dr. Mümtaz Turhan, Prof. Dr. Osman Turan, Nihat Sami Banarlı, Arif Nihat Asya, Necip Fazıl Kısakürek, Nureddin Topçu, Nihal Atsız, İsmail Hami Danişmend, Tarık Buğra, Hasan Basri Çantay, Şemseddin Yeşil ve Said Çekmegil gibi isimlerin bir araya gelmelerine

zemin hazırlamıştır. Ancak aktif olarak birkaç yıldan fazla hizmet verememiştir.

Bu durum milliyetçi muhafazakâr aydınların yeni arayışlar içerisine girmelerine neden olmuş ve 10-12 Şubat 1967’de Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) Milliyetçiler I. Büyük Kurultayı’nı düzenlemiştir. Toplantı başkanlığını Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu’nun yaptığı bu kurultayın hazırlık çalışmalarını MTTB ve 48. Dönem Kongre Divanı Başkanı Niyazi Özdemir, Nevzat Kösoğlu, Dursun Ali Çemberci ve Kültür Ocağı idarecileri yürütmüşlerdir. Daha sonra birçok milliyetçi seminer ve kurultay düzenlenmiştir. Ancak bunlardan en önemlisi Milliyetçiler I. Büyük Kurultayı’nın devamı niteliğini taşıyan ve 10-11 Mayıs 1969 tarihleri arasında düzenlenen Milliyetçiler İlmi Semineri’nde Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu, Fazlı Akkaya, H. Cengiz Alpay, Nihat Sami Banarlı, A. Aydın Bolak, N. Nihat Bozkurt, Rasim Cinisli, Altan Deliorman, Doç. Dr. Muharrem Ergin, Metin Eriş, Ahmet Kabaklı, Dr. Mustafa Kafalı, İsmail Kahraman, Doç. Dr. Haluk Karamağralı, Prof. Dr. Selçuk Özçelik, Ekrem Özer, Prof. Dr. Faruk Timurtaş, Osman Yamuk ve Prof. Dr. Sabahattin Zaim gibi sağ görüşlü milliyetçi muhafazakâr aydınlar bir araya gelmişlerdir.

Bu seminerde, Türk milliyetçilerinin bir araya gelecekleri yeni bir organizasyon kurulması sonuç olarak ifade edilmiş ve böylelikle Aydınlar Ocağı’na giden sürecin temelleri atılmıştır. Aydınlar Ocağı da 14 Mayıs 1970 tarihinde, Türkçüleri, milliyetçileri, muhafazakâr İslamcıları, İslamcı Ümmetçileri bir araya toplayan, kısacası dönemin koşulları nedeniyle ortaya çıkmış bir aydın hareketi olarak belirmiştir. Özellikle kuruluş yıllarında üye sayısı artırılmamaya çalışılmış ve üyelik şartı olarak meslek sahibi olma vurgusu yapılmıştır. Bu durumda Aydınlar Ocağı’nın kuruluş döneminde oldukça seçkin bir dernek olduğu söylenebilir.

Aydınlar Ocağı, 1970 yılında kurulduğunda daha çok toplantılar düzenlemek, yayınlar yapmak gibi kuruluş amacına uygun faaliyetlerde bulunmuştur. Ocak partiler üstü bir kuruluş olduğunu tüzüğünde de vurgulamıştır. Milliyetçi, Muhafazakâr, İslamcı kısacası sağ görüşe sahip siyasal partilerin tümü bu düşünceyi desteklemişlerdir. Ancak Ocak üyeleri aktif üyelikleri esnasında siyasi faaliyet yürütmemeye özen göstermişlerdir. Aydınlar Ocağı kültürel bir temele dayandırdıkları Türk-İslam Sentezi düşüncesi formülasyonu çerçevesinde örgütlenmiştir.

Türk-İslam Sentezine karşı ileri sürülen tepkilerin ve eleştirilerin tarihsel bir bakış açısıyla yapıldığı ve bu sentezin tarihsel ve kültürel arka planının yeteri kadar ele alındığı söylenemez. Genelde itirazlar “Aydınlar Ocağı” üzerinde toplandığı için, sentezin tarihsel boyutu değerlendirme dışı bırakılmıştır. Oysa Türk milliyetçiliği literatürü din ile milliyetçilik arasında ilişki kuran zengin bir literatüre sahiptir. Bu literatür içinde Ziya Gökalp, Ahmed Ağaoğlu, Yusuf Akçura, Gaspıralı İsmail, Resulzade Ahmed Emin gibi birçok düşünür bulunmakta ve hemen hemen hepsi de özenle din ile milliyetçilik çatışması yaratmamaya, yani milliyetçiliğe jakoben bir anlam yüklememeye çalışmışlar, değişik biçimlerde sentez işinin içinde yer almışlardır.

Ocağın Türk siyasal hayatında asıl etkili olduğu dönem olarak 1980 sonrası işaret edilmektedir. Bunun temel nedeni 12 Eylül 1980 sonrasında darbeyi yapanların siyasal, ekonomik ve sosyal alanı yeniden inşa etmeye çalışmaları ve bunun temeline Türk İslam Sentezi düşüncesini oturtmak istemeleridir. Bu durum Aydınlar Ocağı’nın ve Türk İslam Sentezi düşüncesinin yeterince anlaşılmasına neden olmuştur. Bu nedenle Aydınlar Ocağı üzerinde yapılan çalışmalarda genellikle 12 Eylül darbesi ile Aydınlar Ocağı ilişkisi üzerinde durulmuş, öncesi ve sonrasıyla ele alınmamıştır.

Aydınlar Ocağı’nın siyaseti etkilemeye yönelik ilk faaliyeti 12 Mart 1971 sonrasında yapılan 14 Ekim 1973 seçimleri sonucunda CHP’nin %33,3 oy oranı ile birinci parti olarak çıkması, fakat tek başına hükümet kuracak seviyeye ulaşamaması sonucunda kurulacak olan koalisyon hükümetinin sağ partiler tarafından oluşturulması yönünde temaslarda bulunmalarındır. Lakin dönemin mecliste temsil hakkı elde eden sağ partileri olan AP, DP, CGP, MHP ve MSP kendi aralarında bir koalisyon kuramamışlardır.

Aydınlar Ocağı üyelerinin Ankara’da bizzat yaptıkları görüşmeler ve dönemin Tercüman Gazetesi’nde konunun işlenmesi de taraflar için ikna edici olmamıştır. Neticede 25 Ocak 1974’te Bülent Ecevit başkanlığındaki CHP ve Necmettin Erbakan başkanlığındaki MSP arasında bir koalisyon hükümeti kurulmuştur. Ancak bu koalisyon da 18 Eylül 1974’te Ecevit’in istifası ile son bulmuştur. Ocak’ın amacına ulaşması ve Milliyetçi Cephe Hükümeti olarak nitelendirilen sağ partiler arasında bir koalisyon hükümeti kurulması ise ancak 31 Mart 1975 tarihinde mümkün olabilmıştır. “I. Milliyetçi Cephe Hükümeti” olarak nitelendirilen bu hükümetten sonra 12 Eylül 1980’e kadar iki Milliyetçi Cephe Hükümeti daha kurulmuştur. Milliyetçi Cephe

hükümetlerinin oluşturulması sürecindeki etkinlikleri ve bu hükümetler döneminde Ocak üyelerinin, Nevzat Yalçıntaş'ın TRT Genel Müdürü olması gibi, önemli bürokratik görevlere getirilmesi de Ocak'ın kuruluşundan itibaren Türk siyasi hayatının içinde yer aldığı önemli bir göstergesidir.

12 Eylül 1980 darbesinden sonra ise, Aydınlar Ocağı'nın kuruluşundan itibaren düzenledikleri sempozyum ve toplantılarda özellikle milli kültür üzerinden dile getirdikleri ve Türk milliyetçiliği ile İslam arasında kurdukları sentez de devletin resmi ideolojisinin içerisinde yer almaya başlamıştır. Daha önce Cumhuriyetin resmi ideolojisini oluşturan Kemalizm'in dine mesafeli ve yerine göre karşıt duruşunun yerine 12 Eylül sonrasında toplumun temelini oluşturan dini içselleştiren dinle daha barışık yeni bir resmi ideoloji anlayışı benimsenmiştir. Gerek Milli Güvenlik Konseyi döneminde gerekse Turgut Özal'ın başkanlığı döneminde Türk İslam Sentezi düşüncesi devletin resmi ideolojisinin içine yerleştirilmiştir. Yeni oluşturulan idari ve siyasi yapı bu çerçevede şekillendirilmiş, Aydınlar Ocağı da gerek 1982 tarihinde DPT tarafından hazırlanan Milli Kültür Özel İhtisas Komisyonu Raporu ile gerekse Anayasa Taslağı çalışmaları ile ön plana çıkmıştır. Kısacası 1980'li yıllar Ocak'ın en zirve yıllarını oluşturmuştur.

Gerek güvenlik endişeleri gerekse 1980'li yıllarda dünyada var olan liberalleşme dalgası ve merkezin, çevrenin değerlerini artık yadsıyamaz hale gelmesi 12 Eylül 1980 sonrasında siyasi ve toplumsal hayatın yeniden yapılandırılması sürecinde "din" vurgusunun öne çıkmasına neden olduğu söylenebilir. Bu noktada ise, zaten 1960'lı yıllardan beri sağ aydınlar arasında dile getirilen ve ilmi seminer ve toplantılarla da paylaşılan Türk-İslam Sentezi düşüncesinin tekrar gündeme geldiği ifade edilebilir.

1990'lı yıllara doğru, Aydınlar Ocağı'nın siyasi arenada ciddi bir düşüşe geçtiği, belirleyiciliğinin kalmadığı ve öneminin azaldığı söylenebilir. Bunun ilk sebebi olarak, 1987 yılında milliyetçi ve muhafazakâr aydınları IV. Milliyetçiler Kurultayı ile bir araya getiren Aydınlar Ocağı'nın hemen bir yıl sonrasında 1988 yılında düzenlenen Genel Kurul neticesinde ayrışmaların başladığı yeni bir sürece girmesi gösterilebilir.

İkinci sebep olarak dış konjonktürün etkisinden bahsedilebilir. 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılması, komünist sistemin çökmesi dünya konjonktürünün değişmesi, dolayısıyla antikomünizm ve komünizm üzerine kurulu sağ-sol ayrışmasının bu

dönemden sonra sona ermesi de Ocak'ın kendi içinde ayrışmaların yaşanmasına neden olmuştur. Ayrıca 2000'li yıllarda dünyada yaşanan ve küreselleşme olarak nitelendirilen yeni dönemde homojen toplumsal ve siyasal kimlikleri barındıran ulus devlet temelli değil de daha ziyade çoğulculaşmış etnik temelli yeni bir milliyetçilik anlayışının doğması Aydınlar Ocağı'nın fikri temelini oluşturan Türk İslam Sentezi düşüncesinin sarsılmasına neden olmuştur. Bu aşamada sol aydınlara karşı bir ittifak sergileyen sağ görüşlü aydınlar da kendi aralarında ayrışmaya başlamışlar ve küreselleşme yanlısı veya karşıtı, ulusalcı ya da evrenselci gibi yeni yönelişlerde bulunmuşlardır.

Üçüncü olarak da Türk siyasetinin 1990'lı yıllarda içine girdiği yeni dönem gösterilebilir. Bu yeni dönemde Turgut Özal'ın liderliğindeki ANAP tarafından uygulanan ve asker tarafından da desteklenen Türk İslam Sentezi düşüncesinin bir devlet politikası olarak uygulanmasından vazgeçilmesi ve 28 Şubat 1997'de yeniden laikleştirme politikasıyla İslam'ın devlet politikasından ayrıştırılması da yeni bir döneme girildiğinin en önemli işaretidir. Aydınlar Ocağı da bu durumdan etkilenmiş, bugün geldiği noktada daha ulusalcı, küreselleşme tabiri yerine küreselleştirme tabirini kullanmayı tercih eden, yine İslam vurgusu yapmakla birlikte milliyetçi söylemi daha da belirginleşmiş bir söylem geliştirmiştir.

Aydınlar Ocağı, kuruluşundan itibaren Türk aydınınının modernleşme serüveni içerisinde yüklendiği ihyacı rolünü 2000'li yıllara kadar sürdürmüş ve devlet ile toplum birlikteliğinin yeniden sağlanması yönünde çaba harcamıştır. Ancak Ocak'ın daha içe kapalı bir yapıya bürünmesi, yaşanan siyasal ve toplumsal değişimleri dar bir çerçeveden ele alması, mevcut iktidarla kendini özdeşleştirme gereği duymaması bu rolden uzaklaşmasına neden olmuştur.

KAYNAKÇA

- AGAYEF, Ahmed (1911), “Siyasiyat: Türk Alemleri 3”, *Türk Yurdu*, Yıl 1, Sayı 3, s. 46-48.
- AGAYEF, Ahmed (1912a), “Siyasiyat: Türk Alemleri 4”, *Türk Yurdu*, Yıl 1, Sayı 5, s. 80-82.
- AGAYEF, Ahmed (1912b), “Siyasiyat: Türk Alemleri 5”, *Türk Yurdu*, Yıl 1, Sayı 7, s. 111-114.
- AGAYEF, Ahmed (1912c), “Siyasiyat: Türk Alemleri 6”, *Türk Yurdu*, Yıl 1, Sayı 10, s. 161-163.
- AHMAD, Feroz (1994), *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, Hil Yayın, Çev., Ahmet Fethi, İstanbul.
- AHMAD, Feroz (2002), *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, Doruk Yayıncılık, 2.Baskı, Ankara.
- AHMAD, Feroz (2010), *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Çev. Sedat Cem Karadeli, İstanbul.
- AKÇURA, Yusuf (1981), *Yeni Türk Devletinin Öncüleri, 1928 Yılı Yazıları*, Haz. Nejat Sefercioğlu, Kültür Bakanlığı, Ankara.
- AKÇURA, Yusuf (2004), *Muası Avrupa'da Siyasi ve İctimai Fikirler ve Fikri Cereyanlar*, Yeni Zamanlar Yayınları, İstanbul.
- AKÇURA, Yusuf (2005), *Üç Tarz-ı Siyaset*, Lotus Yayınları, Ankara.
- AKSEKİ, Ahmet Hamdi (1980), *Askere Din Kitabı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları No: 187, Ayyıldız Matbaası A.Ş. Dördüncü Baskı, Ankara.
- AKŞİN, Sina (2006), *Jön Türkler ve İttihat ve Terakki*, İmge Kitabevi, Ankara.

- ALANGU, Tahir (1968), *Ömer Seyfeddin: Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, May Yayınları, İstanbul.
- ALP, Ali Rıza ve Sabahat ALP (1958), *Büyük Osmanlı Lügatı*, Türk-Ar Neşriyat Yurdu, İstanbul.
- ALPER, Emin ve Özgür Sevgi GÖRAL (2009), “Aydınlar Ocağı”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Muhafazakârlık*, C. 5, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 583-589.
- ALPKAYA, Faruk (2004), “Bir 20. Yüzyıl Akımı: Sol Kemalizm”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Kemalizm*, C. 2, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 477-500.
- ALTIKULAÇ, Tayyar (1981), “Kapanış Konuşması”, *Milli Eğitim ve Din Eğitimi*, Özal Matbaası, İstanbul, s. 431-433.
- ALTUNTAŞ, Nezahat (2004), “Yıldızı Sönmeyen Bir İdeoloji: Milliyetçilik”, *Doğu Batı/Dün Bugün Yarın İdeolojiler 3*, Ankara, s. 173-190.
- ARAI, Arai (2008), *Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği*, Çev. Tansel Demirel, İletişim Yayınları, İstanbul.
- ARMAĞAN, Servet (1981), “Din ve Vicdan Hürriyeti”, *Milli Eğitim ve Din Eğitimi*, Özal Matbaası, İstanbul, s. 177-184.
- ARON, Raymond (1979), *Aydınların Afyonu*, Çev. İzzet Tanju, Tur Yayınları, İstanbul.
- ARSLAN, Hüsamettin (2007), *Epistemik Cemaat, Bir Bilim Sosyolojisi Denemesi*, Paradigma Yayıncılık, İstanbul.
- ARUOBA, Oruç (1995), “Türk Aydını ve Felsefenin Gerekliliği”, *Türk Aydını ve Kimlik Sorunu*, Haz. Sabahattin Şen, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, s. 215-217.
- ARVASI, S. Ahmed (1979), *Türk-İslam Ülküsü*, Cilt I, Burak Yayınevi, İstanbul.
- ARVASI, S. Ahmed (1988a), *Türk-İslam Ülküsü*, Cilt II, Burak Yayınevi, İstanbul.

- ARVASI, S. Ahmed (1988b), *Türk-İslam Ülküsü*, Cilt III, Burak Yayınevi, İstanbul.
- ATAMAN, Muhittin (2003a), “Özal ve İslam Dünyası: İnanç ve Pragmatizm”, *Özal, Siyaset, İktisat, Zihniyet*, Ed. İhsan Sezal ve İhsan Dağı, Boyut Kitapları, İstanbul, s. 353-384.
- ATAMAN, Muhittin (2003b), “Özalist Dış Politika: Aktif ve Rasyonel Bir Bakış”, *Bilgi*, S. 7, ss.47-62.
- ATATÜRK, Mustafa Kemal (2003), *Medeni Bilgiler*, Örgün Yayınevi, İstanbul.
- ATILGAN, Gökhan (2002), *Kemalizm ile Marksizm Arasında Geleneksel Aydınlar Yöndevrim Hareketi*, Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı (TÜSTAV) Yayınları, İstanbul.
- AYDIN, Mehmet (1988), “Din ve Laiklik”, *Yeni Bir Yüzyıla Girerken Türk-İslam Sentezi Görüşünde Meselelerimiz I (Kültür-Eğitim-Dini Hayat)*, Aydınlar Ocağı Yayınları, İstanbul, s.267-271.
- AYDIN, M. Kemal (2007), “Türkiye Ekonomisinin Dönüşümü: “İthal İkamecilik”ten “Dışa Açık” Birikim Modeline Savruluş”, *Dönüşüm Sürecindeki Türkiye, Aktörler, Alanlar, Sorunlar*, Ed. Davut Dursun vd., Alfa Yayınları, İstanbul, s.303-324.
- AYDIN, Mustafa (2005), “Aydınlar ve Günümüzdeki İşlevleri”, *Entelektüel ve İktidar*, Ed. Kenan Çağan, Hece Yayınları, Ankara, s. 45-71.
- AYDINLAR OCAĞI (1978), *Milliyetçiler III. Büyük İlmi Kurultayı Kararları*, Aydınlar Ocağı Yayını, İstanbul.
- AYDINLAR OCAĞI (1984), “Sonuç Bildirisi”, *Ülkemizi 12 Eylül’e Getiren Sebepler ve Türkiye Üzerindeki Oyunlar*, Aydınlar Ocağı Yayını, İstanbul, s. 331-337.
- AYDINLAR OCAĞI (1988a), *Yeni Bir Yüzyıla Girerken Türk-İslam Sentezi Görüşünde Meselelerimiz I (Kültür-Eğitim-Dini Hayat)*, Aydınlar Ocağı Yayını, İstanbul.

- AYDINLAR OCAĞI (1988b), *Yeni Bir Yüzyıla Girerken Türk-İslam Sentezi Görüşünde Meselelerimiz II (İktisat-Çalışma Hayatı ve Sağlık-Dış Politika)*, Aydınlar Ocağı Yayını, İstanbul.
- AYDINLAR OCAĞI (1988c), *Yeni Bir Yüzyıla Girerken Türk-İslam Sentezi Görüşünde Meselelerimiz III (Gençlik ve Meseleleri-21 Yüzyıla Doğru Türkiye)*, Aydınlar Ocağı Yayını, İstanbul.
- AYDINLAR OCAĞI (2004), *Milli Mutabakatlar*, Aydınlar Ocağı Yayını, İstanbul.
- AYVERDİ, İlhan (2005a), *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Neşriyat, Cilt 1, İstanbul.
- AYVERDİ, İlhan (2005b), *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Neşriyat, Cilt 2, İstanbul
- BALTACI, Cahit (1978), “Müzakereler”, *Milliyetçiler III. Büyük İlmi Kurultayı/Milli Eğitim ve Din Hayatı*, Boğaziçi Yayınevi, İstanbul, s. 255-259.
- BAUMAN, Zygmunt (2003), *Yasa Koyucular ile Yorumcular*, Çev. Kemal Atakay, Metis Yayınları, İstanbul.
- BELGE, Murat (1985), “Tarihi Gelişme Süreci İçinde Aydınlar”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 1, İstanbul, s. 122-129.
- BELGE, Murat (2004), “Mustafa Kemal ve Kemalizm”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Kemalizm*, C. 2, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 29-43.
- BENDA, Julien (2006), *Aydınların İhaneti*, Çev. Cem Soydemir, Doğu Batı Yayınları,
- BİRİNCİ, Necati vd. (Haz.) (2005), *Mükemmel Osmanlı Lügatı*, Türk Dil Kurumu, Ankara.
- BOLAK, Aydın (1988a), “Kültür Değerlerimizin Korunması, Geliştirilmesi ve Yaygınlaştırılması”, *Yeni Bir Yüzyıla Girerken Türk-İslam Sentezi Görüşünde*

Meselelerimiz I (Kültür-Eğitim-Dini Hayat), Aydınlar Ocağı Yayınları, İstanbul, s. 53-61.

BOLAY, Hayri (1978), “Türk İnsanın ve Cemiyetinin Teşekkülünde Dinin Rolü”, *Milliyetçiler III. Büyük İlmi Kurultayı/ Milli Eğitim ve Din Hayatı*, Boğaziçi Yayınevi, İstanbul, s. 310-345.

BORA, Tanıl (2007), *Türk Sağının Üç Hali, Milliyetçilik, Muhafazakârlık, İslâmcılık*, Birikim Yayınları, İstanbul.

BORA, Tanıl ve Kemal CAN (2004), *Devlet, Ocak, Dergah/12 Eylül'den 1990'lara Ülkücü Hareket*, İletişim Yayınları, İstanbul.

BORA, Tanıl ve Yüksel TAŞKIN (2004), “Sağ Kemalizm”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Kemalizm*, C. 2, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 529-545.

BOZKURT, Veysel (2003), “Geleceğin Toplumu, Dönüşümcü Liderlik ve Turgut Özal”, *Özal, Siyaset, İktisat, Zihniyet*, Ed. İhsan Sezal ve İhsan Dağı, Boyut Kitapları, İstanbul, s.171-196.

BROWN, James (1989), “The Military and Society: The Turkish Case”, *Middle Eastern Studies*, Vol: 25, No: 3, p. 387-404.

CİVAOĞLU, Güneri (1974), “TRT’nin Tarafsızlığı”, *Tercüman Gazetesi*, 6 Mart.

CİZRE, Ümit (2004), “Egemen İdeoloji ve Türk Silahlı Kuvvetleri, Kavramsal ve İlişkisel Bir Analiz”, *Bir Zümre, Bir Parti Türkiye’de Ordu*, Der. Ahmet İnel ve Ali Bayramoğlu, Birikim Yayınları, İstanbul.

COPEAUX, Etienne (2006), *Tarih Ders Kitaplarında (1931-1993), Türk Tarih Tezinden Türk-İslam Sentezine*, İletişim Yayınları, İstanbul.

ÇAĞAN, Kenan (2005), “Entelektüel İmgesi Üzerine”, *Entelektüel ve İktidar*, Ed. Kenan Çağan, Hece Yayınları, Ankara, s.9-22.

ÇAHA, Ömer (1999), *Sivil Toplum, Aydınlar ve Demokrasi*, İz Yayıncılık, İstanbul.

- ÇAVDAR, Tefrik (1996), *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950-1995)*, İmge Kitabevi, Ankara-1996.
- ÇALIŞ, Şaban (2003), "Hayaletbilimi ve Hayali Kimlikler: Özal, Balkanlar ve Neo-Osmanlılık!", *Özal, Siyaset, İktisat, Zihniyet*, Ed. İhsan Sezal ve İhsan Dağı, Boyut Kitapları, İstanbul, s.387-423.
- ÇELİK, Nur Betül (2004), "Kemalizm: Hegemonik Bir Söylem", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Kemalizm*, C. 2, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 75-91.
- ÇETİNSAYA, Gökhan (1999), "Rethinking Nationalism And Islam: Some Preliminary Notes On The Roots Of "Turkish-Islamic Synthesis" In Modern Turkish Political Thought", *The Muslim World*, Vol. LXXXIX, No: 3-4, p. 350-376.
- ÇONGUR, H. Rıdvan (1978), "TRT ve Dini Yayınlar", *Milliyetçiler III. Büyük İlmi Kurultayı/Milli Eğitim ve Din Hayatı*, Boğaziçi Yayınevi, İstanbul, s. 262-285.
- ÇOKER, Fahri (1994), *Türk Parlamento Tarihi, Milli Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem 1919-1923*, Cilt 1, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları No.: 4, Ankara.
- DAHRENDORF, Ralf (2005), "Entelektüel ve Toplum", *Entelektüel ve İktidar*, Ed. Kenan Çağan, Hece Yayınları, Ankara, s.87-91.
- DAL, Kemal (1984), "12 Eylül 1980 Harekâtı Sonrası Hukuki Gelişmeler ve 1982 Anayasası", *Ülkemizi 12 Eylül'e Getiren Sebepler ve Türkiye Üzerindeki Oyunlar*, İstanbul, s.199-220.
- DARENDELİOĞLU, İlhan E. (1968), *Türkiye'de Milliyetçilik Hareketleri*, Toker Yayınları, İstanbul.
- DEMİRALP, Oğuz (2002), "Entelektüeller ve Aydınlar", *Cogito, Entelektüeller Gerekli mi?*, Yapı Kredi Yayınları, Sayı 31, 2. Baskı, İstanbul, s.121-132.

- DEMİREL, Süleyman (1973), *1971 Buhranı ve Aydınlığa Doğru*, Doğu Matbaası, Ankara.
- DERELİ, Toker (1974), *Aydınlar, Sendika Hareketi ve Endüstriyel İlişkiler Sistemi*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI (1984), *Milli Kültür Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, DPT Yayınları, Ankara.
- DİNÇER, Nahid (1978), “Yabancı Özel Okullar”, *Milliyetçiler III. Büyük İlmi Kurultayı/Milli Eğitim ve Din Hayatı*, Boğaziçi Yayınevi, İstanbul, s. 13-48.
- DONUK, Abdülkadir (1992), “Kültürümüzde Türk-İslam Sentezinin Yeri”, *Milli Kültür Politikasındaki Yanlışlar*, Ed. Ayhan Songar vd., Aydınlar Ocağı Açık Oturumlar Dizisi: 13, İstanbul, s.25-42.
- DUMAN, Doğan ve Serkan YORGANCILAR (2008), *Türkçülükten İslamcılığa Milli Türk Talebe Birliği (1916-2006)*, Vadi Yayınları, Ankara.
- DURAN, Burhanettin (2007), “Türkiye’nin Dönüşümünde Aydınların Rolü”, *Dönüşüm Sürecindeki Türkiye, Aktörler, Alanlar, Sorunlar*, Ed. Davut Dursun vd., Alfa Yayınları, İstanbul, s. 171-208.
- DURSUN, Çiler (2002), *İdeoloji ve Özne: Türk-İslam Sentezi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dan. Türker Alkan, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, Ankara.
- DURSUN, Davut (1992a), *Din Bürokrasisi, Yapısı, Konumu ve Gelişimi*, İşaret Yayınları, İstanbul.
- DURSUN, Davut (1992b), *Yönetim-Din İlişkileri Açısından Osmanlı Devletinde Siyaset ve Din*, İşaret Yayınları, İstanbul.
- DURSUN, Davut (1999a) “Anayasa Yapımında Temsil Sorunu”, *Yeni Türkiye: Demokrasi Yeni Anayasa*, S.29, s.557-563.

- DURSUN, Davut (1999b), *Demokratikleşemeyen Türkiye*, İşaret Yayınları, İstanbul.
- DURSUN, Davut (2001), *27 Mayıs Darbesi, Hatıralar, Gözlemler, Düşünceler*, Şehir Yayınları, İstanbul.
- DURSUN, Davut (2002), “Türk Siyasi Hayatında Klasik/Geleneksel Sistemden Modern Sisteme Geçiş Çabaları”, *Türkler*, Ed. Hasan Celal Güzel vd., Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 581-592.
- DURSUN, Davut (2003), *12 Mart Darbesi, Hatıralar, Gözlemler, Düşünceler*, Şehir Yayınları, İstanbul.
- DURSUN, Davut (2005), *12 Eylül Darbesi, Hatıralar, Gözlemler Düşünceler*, Şehir Yayınları, İstanbul.
- DURSUN, Davut (2008), *Siyaset Bilimi*, Beta Basım Yayım, İstanbul.
- DURSUN, Davut ve Fatma YURTTAŞ (2006), “Türkiye’de Demokrasiye Geçişlerde Askerin Elde Ettiği Çıkış Garantisi Olarak Milli Güvenlik Kurulu”, *Muhafazakar Düşünce*, Yıl 2, S. 9-10, s. 222-246.
- ERDEM, Tefik (2000), “Berkes ve Küçükömer’de Batılılaşma”, *Türkiye Günlüğü, Siyaset, Kültür, Tarih ve Din Sosyolojisini Kronik Gündemleri Üstüne Tartışmalar Sayısı*, Ankara.
- ERDOĞAN, Mustafa (1998), “Türkiye’de Siyasal Sistem ve Demokrasi”, *Liberal Toplum, Liberal Siyaset*, Ankara: Siyasal Kitabevi, s. 299-327.
- ERDOĞAN, Mustafa (2000), *Demokrasi Laiklik Resmi İdeoloji*, Genişletilmiş 2. Baskı, Liberte Yayınları, Ankara.
- ERDOĞAN, Mustafa (2003a), *Türkiye’de Anayasalar ve Siyaset*, Liberte Yayınları, 4. Baskı, Ankara.

- ERDOĞAN, Mustafa (2003b), “Türk Politikasında Bir Reformist: Turgut Özal”, *Özal, Siyaset, İktisat, Zihniyet*, Ed. İhsan Sezal ve İhsan Dağı, Boyut Kitapları, İstanbul, s. 17-31.
- ERGİN, Muharrem vd. (1986), “Milli Mutabakatlar”, *Türk Kültürü, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları*, Sayı 279, Yıl XXIV, s. 405-418.
- ERKAL, Mustafa (1992), “Milli Kültürü Bozma Gayretleri ve Sapmalar”, *Milli Kültür Politikasındaki Yanlışlar*, Ed. Ayhan Songar vd., Aydınlar Ocağı Açık Oturumlar Dizisi: 13, İstanbul, s.43-61.
- ERKAL, Mustafa (2010), Kişisel Görüşme.
- ERKAN, Rüstem ve Faruk BOZGÖZ (2004), “Aydınlar, Toplumsal Sınıflar ve İdeoloji”, *Doğu Batı/Dün Bugün Yarın İdeolojiler 2*, Ankara, s.215-227.
- ERKANLI, Orhan (1973), *Anılar, Sorunlar, Sorumlular*, Baha Matbaası, İstanbul.
- ERİŞ, Metin (2009), *Gönlümde Taht Kuranlar*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul.
- ERİŞ, Metin (2010), Kişisel Görüşme.
- ERSOY, Mehmet Akif (1950), *Safahat*, Haz. Ömer Rıza Doğrul, İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- EVREN, Kenan (1981), *Türkiye Cumhuriyeti Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren’in Söylevi (1980-1981)*, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- ERYILMAZ, Bilal (2006), *Tanzimat ve Yönetimde Modernleşme*, İşaret Yayınları, İstanbul.
- FEDAYİ, Cemal (2004), “CHP’nin Sosyal Demokratlaşması Sürecinde Kemalizm Tartışmaları:1961-80”, *Liberal Düşünce CHP ve Kemalizm*, S.36, s. 87-108.
- FEYZOĞLU, Osman Güngör (1981), *Askerin Din Bilgisi*, Kara Kuvvetleri Komutanlığı Ankara Basımevi ve Basılı Evrak Depo Müdürlüğü, Ankara.

- FINDLEY, V. Carter (1994), *Osmanlı Döneminde Bürokratik Reform Bâb-ı Âli (1789-1922)*, Çev. Latif Boyacı ve İzzet Akyol, İz Yayıncılık, İstanbul.
- FOUCAULT, Michel (2005), *Entelektüelin Siyasal İşlevi*, Çev. Işık Ergüden vd., Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- GELLNER, Ernest (2008), *Uluslar ve Ulusçuluk*, Hil Yayınları, İstanbul.
- GENCER, Bedri (2008), *İslam'da Modernleşme 1839-1939*, Lotus Yayınevi, Ankara.
- GENÇKAYA, Ömer Faruk (2003), "Turgut Özal'ın Güneydoğu ve Kürt Sorununa Bakışı", *Özal, Siyaset, İktisat, Zihniyet*, Ed. İhsan Sezal ve İhsan Dağı, Boyut Kitapları, İstanbul, s.105-149.
- GEORGEON, François (2009), *Osmanlı-Türk Modernleşmesi (1900-1930)*, Çev. Ali Berktaş, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- GÖKALP, Ziya (1977), *Malta Konferansları*, Haz. Fahrettin Kırzıoğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- GÖKALP, Ziya (1997), *Türkçülüğün Esasları*, İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- GÖKALP, Ziya (2001), *Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak*, Kum Saati Yayınları, İstanbul.
- GÖZE, Ergun (1973), "Bir Koalisyonun Anatomisi", *Tercüman Gazetesi*, 20 Ekim, s. 5.
- GÖZE, Ergun (1973), "Sağ Koalisyon, Sağsalim Koalisyon", *Tercüman Gazetesi*, 15 Kasım, s. 5.
- GRAMSCI, Antonio (1983), *Aydınlar ve Toplum (Denemeler)*, Çev. V. Günyol vd., Örnek Yayınları, İstanbul.
- GÜNGÖR, Erol (1981), "Milli Eğitimimizde Eğitici ve Öğretici Olarak İnsan", *Milli Eğitim ve Din Eğitimi*, Özal Matbaası, Ankara, s. 69-77.

- GÜNGÖR, Erol (1982), *Dünden Bugünden Tarih-Kültür-Milliyetçilik*, Mayaş Yayınları, Ankara.
- GÜNGÖR, Erol (1988), *Tarihte Türkler*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- GÜNGÖR, Erol (2004), *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- GÜVENÇ, Bozkurt vd. (1991), *Türk-İslam Sentezi*, Sarmal Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul.
- GÜZEL, Hasan Celal (1981), “Türkiye’de Orta Öğretim ve Mesleki-Teknik Eğitim”, *Milli Eğitim ve Din Eğitimi, Tebliğler/Müzakerelerden Özetler/Sonuç Bildirileri*, Ankara, s. 96-111.
- HACIEMİNOĞLU, Necmettin (1978), “Yabancı Okullar ve Kültür Emperyalizmi”, *Milliyetçiler III. Büyük İlmi Kurultayı/Milli Eğitim ve Din Hayatı*, Boğaziçi Yayınevi, İstanbul, s. 49- 102.
- HALE, William (1996), *Türkiye’de Ordu ve Siyaset*, Çev., Ahmet Fethi, Hil Yayın, İstanbul.
- HANİOĞLU, Şükrü (1985a), “Osmanlıcılık”, *Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, s. 1389-1393.
- HANİOĞLU, Şükrü (1985b), “Türkçülük”, *Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, s. 1394-1399.
- HAYEK, A. Friedrich (2004/2005), “Entelektüeller ve Sosyalizm”, Çev. H. Emre Bağçe, *Doğu Batı/Dün Bugün Yarın İdeolojiler 3*, Ankara, s.242-259.
- HİLAV, Selahattin (2002), “Entelektüller ve Eylem”, *Cogito, Entelektüeller Gerekli mi?*, Yapı Kredi Yayınları, Sayı 31, 2. Baskı, İstanbul, s.103-106.
- HUNTINGTON, Samuel P. (2002), *Üçüncü Dalga: Yirminci Yüzyıl Sonlarında Demokratlaşma*, Çev. Ergun Özbudun, Türk Demokrasi Vakfı, Ankara.
- HÜRRİYET GAZETESİ, 2 Ocak 1980.

- İNAN, Süleyman (2004), “Atatürkçülük (Kemalizm) ve İdeoloji”, *Liberal Düşünce CHP ve Kemalizm*, S.36, ss.109-116.
- KABAKLI, Ahmet (1973), “Birleşiniz Artık”, *Tercüman Gazetesi*, 15 Kasım, s.4.
- KABAKLI, Ahmet (1973), “Azınlık Hükümeti !”, *Tercüman Gazetesi*, 24 Kasım, s.4.
- KABAKLI, Ahmet (1973), “Milli Koalisyon”, *Tercüman Gazetesi*, 3 Aralık, s.4.
- KABAKLI, Ahmet (1974), “TRT ile Sohbet”, *Tercüman Gazetesi*, 7 Mart, s.4.
- KAFESOĞLU, İbrahim (1969a), “Hazırlık Çalışmaları”, *Milliyetçi Türkiye’ye Doğru, 10-11 Mayıs 1969’da Yapılan Milliyetçiler İlmî Seminerinde Varılan Neticeler*, Garanti Matbaası, İstanbul, s. 12-13.
- KAFESOĞLU, İbrahim (1969b), “Açış Konuşması”, *Milliyetçi Türkiye’ye Doğru, 10-11 Mayıs 1969’da Yapılan Milliyetçiler İlmî Seminerinde Varılan Neticeler*, Garanti Matbaası, İstanbul, s. 17-22.
- KAFESOĞLU, İbrahim (1984), “Türkiye’yi Bugünkü Şartlara Getiren Tarihi Gelişme”, *Ülkemizi 12 Eylül’e Getiren Sebepler ve Türkiye Üzerindeki Oyunlar*, İstanbul, s. 37-63.
- KAFESOĞLU, İbrahim (1999), *Türk İslam Sentezi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- KANSU, Mazhar Müfit (1997), *Erzurum’dan Ölümüne Kadar Atatürk’le Beraber*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Cilt I, Ankara.
- KAPLAN, Mehmet (1978), “Üniversitelerin Milli Gelişmedeki Yeri”, *Milliyetçiler III. Büyük İlmî Kurultayı/Milli Eğitim ve Din Hayatı*, Boğaziçi Yayınevi, İstanbul, s. 140-160.
- KAPLAN, Mehmet (1987), *Türk Milletinin Kültürel Değerleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 732, Ankara.

- KARA, İsmail (1985), “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e İslamcılık Tartışmaları”, *Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, s. 1405-1420.
- KARA, İsmail (2008), *Cumhuriyet Türkiyesi’nde Bir Mesele Olarak İslam*, Dergah Yayınları, İstanbul.
- KARA, Muzaffer Ayhan (2006), *Yön’ün Devrimi Devrim’in Yönü*, Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- KARAER, Tacettin (1991), “Kalkınma Planları ve İdari Reform”, *Amme İdaresi Dergisi*, C.24, S.2, Ankara, s. 43–65.
- KARDAŞ, Rıza (1978), “Türk Öğretmenin Yetiştirilmesi”, *Milliyetçiler III. Büyük İlmi Kurultayı/ Milli Eğitim ve Din Hayatı*, Boğaziçi Yayınevi, İstanbul, s. 161-203.
- KARPAT, Kemal (1996), *Türk Demokrasi Tarihi*, Afa Yayıncılık, İstanbul.
- KARPAT, Kemal (2006), “Aydınlar ve Kimlik Tarihsel Bir Bakış”, *Doğu Batı/Entelektüeller I*, Ankara, s. 61-84.
- KARPAT, Kemal (2009), *Osmanlı’dan Günümüze Kimlik ve İdeoloji*, Çev. Güneş Ayas, Timaş Yayınları, İstanbul.
- KAZDAĞLI, Hasan (2003), “Turgut Özal’ın İktisadi Reformları”, *Özal, Siyaset, İktisat, Zihniyet*, Ed. İhsan Sezal ve İhsan Dağı, Boyut Kitapları, İstanbul, s. 445-470.
- KILIÇBAY, Mehmet Ali (1995), “Türk Aydınının Dünyasını Anlamak”, *Türk Aydını ve Kimlik Sorunu*, Haz. Sabahattin Şen, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, s. 175-179.
- KIŞLALI, Ahmet Taner (1997), *Kemalizm, Laiklik ve Demokrasi*, İmge Yayınları, Ankara.
- KİLİ, Suna ve A. Şeref GÖZÜBÜYÜK (1985), *Türk Anayasa Metinleri “Sened-i İttifaktan Günümüze*, Türk İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

- KORU, Fehmi (2008), “Turgut Özal ve Anadolu Cumhuriyeti”, *Yeni Şafak Gazetesi*, 16 Kasım.
- KÖKER, Levent (2004), *Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- KÖNİ, Hasan (1984), “Anarşinin Stratejik Hedefleri ve 12 Eylül Harekatı”, *Ülkemizi 12 Eylül'e Getiren Sebepler ve Türkiye Üzerindeki Oyunlar*, İstanbul, s. 179-189.
- KÖSOĞLU, Nevzat (2005), *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu ve Ziya Gökalp*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- KUSHNER, David (2009), *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu (1876-1908)*, Çev. Şevket Serdar Türet vd., Kesit Yayınları, İstanbul.
- KÜÇÜKÖMER, İdris (1983), “Batılılaşmada Bürokrasinin Yeri”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 248-249.
- KÜÇÜKÖMER, İdris (2002), “Batılaşma” *Düzenin Yabancılaşması*, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- LE GOFF, Jacques (2006), *Ortaçağda Entelektüeller*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ayrıntı Yayınları, 2. Basım, İstanbul.
- MARDİN, Şerif (1969), *Din ve İdeoloji*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- MARDİN, Şerif (1984), “Aydınlar ve Ülgener”, *Toplum ve Bilim*, Sayı 24.
- MARDİN, Şerif (1985), “İslamcılık”, *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, s. 1400-1404.
- MARDİN, Şerif (1995a), “Atatürkçülüğün Kökenleri”, *Türkiye'de Toplum ve Siyaset (Makaleler I)*, Der. Mümtaz'er Türköne ve Tuncay Önder, İletişim Yayınları, İstanbul, s.181-188.

- MARDİN, Şerif (1995b), “Türk Siyasası’nı Açıklayabilecek Bir Anahtar: Merkez-Çevre İlişkileri”, *Türkiye’de Toplum ve Siyaset (Makaleler I)*, Der. Mümtaz’er Türköne ve Tuncay Önder, İletişim Yayınları, İstanbul, s.34-76.
- MARDİN, Şerif (2002), *Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu*, Çev. Mümtaz’er Türköne vd., İletişim Yayınları, İstanbul.
- MARX, Karl ve Friedrich ENGELS (2004), *Alman İdeolojisi (Feuerbach)*, Sol Yayınları, Ankara.
- MAZICI, Nurşen (1989), *Türkiye’de Askeri Darbeler ve Sivil Rejime Etkileri*, Gür Yayınları, İstanbul.
- MERİÇ, Cemil (1983a), “Batı’da ve Bizde Aydının Serüveni”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt: 1, İletişim Yayınları, İstanbul, s.130-137.
- MERİÇ, Cemil (1983b), “Batılaşma”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 234-244.
- MERT, Nuray (1994), *Laiklik Tartışmasına Kavramsal Bir Bakış/Cumhuriyet Kurulurken Laik Düşünce*, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- MERT, Nuray (2000), “İdris Küçükömer ve Düzenin Yabancılaşması”, *Doğu Batı*, Yıl 3, S. 11.
- METİN, Ali K. (2002), “Ortodoks Marksizmin Ufuk Açıcı Bir Entelektüeli: İdris Küçükömer”, *Tezkire*, Muhafazakarlık Özel Sayısı, S. 27-28.
- NIETZSCHE, Friedrich Wilhelm (1983), *Zerdüşt Böyle Diyordu*, Çev. Osman Derinsu, Varlık Yayınları, İstanbul.
- OKAY, Orhan (1988a), “Milli Kültür Politikamızın Temel Esasları”, *Yeni Bir Yüzyıla Girerken Türk-İslam Sentezi Görüşünde Meselelerimiz I (Kültür-Eğitim-Dini Hayat)*, Aydınlar Ocağı Yayınları, İstanbul, s. 99-101.
- OKUTAN, M. Çağatay (2004), *Bozkurttan Kur’an’a Milli Türk Talebe Birliği (1916-1980)*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

- OĞUZMAN, Kemal (1981), “Türkiye’de Yüksek Öğretim ve Özellikle Üniversite Sorunları”, *Milli Eğitim ve Din Eğitimi, Tebliğler/Müzakerelerden Özetler/Sonuç Bildirileri*, Ankara, s.148-161.
- ORTADOĞU GAZETESİ, Profesörler, Liderleri Göreve Çağırıldı, 11 Kasım 1974.
- ORTAYLI, İlber (2001), *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, İletişim Yayınları, 9. Baskı, İstanbul.
- ORUÇ, Zülküf (2005), *Bir Öğrenci Hareketi Olarak Milli Türk Talebe Birliği*, Pınar Yayınları, İstanbul.
- ÖĞÜN, Süleyman Seyfi (1992), “Türk-İslam Sentezi: İdeolojik Bir Süreklilik mi Kesinti mi?”, *Birikim*, S. 44, s.49-55.
- ÖĞÜN, Süleyman Seyfi (2000), *Mukayeseli Sosyal Teori ve Tarih Bağlamında Milliyetçilik*, Alfa Basım Yayım, İstanbul.
- ÖĞÜN, Süleyman Seyfi (2003), “Türk Milliyetçiliğinde Hâkim Millet Kodunun Oluşması”, *Türkiye Günlüğü*, S. 75, s. 53-85.
- ÖZAL, Turgut (1978), “Sanayileşme Stratejileri ve Türk Sanayiinin Yapısında Değişme Hedefleri”, *Milliyetçiler III. Büyük İlmi Kurultayı/İktisat ve Çalışma Hayatı*, Aydınlar Ocağı Yayını, İstanbul, s.39-45.
- ÖZAL, Turgut (1981), “Kapanış Konuşması”, *Milli Eğitim ve Din Eğitimi*, Özal Matbaası, İstanbul, s. 427-431.
- ÖZAL, Turgut (1984), “Kültür Özel İhtisas Komisyonu’na Mesaj”, *Milli Kültür, V. Beş Yıllık Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, DPT Yayınları, Ankara.
- ÖZBEK, Sinan (2006), “Sunu”, *Felsefelogos*, Bulut Yayınevi, Yıl: 8, S. 30-31, İstanbul, s.5-6.
- ÖZBUDUN, Ergun (1998), *Türk Anayasa Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara.

- ÖZBUDUN, Ergun (2003), *Çağdaş Türk Politikası*, Çev. Ali Resul Usul, 1. Baskı, İstanbul: Doğan Kitap.
- ÖZCAN, Lütfi ve Fatma YURTTAŞ (2008), “Türk Anayasalarında Cumhurbaşkanlığı Kurumu”, *Türkiye Günlüğü*, S.92, s.61-83.
- ÖZDEMİR, Hikmet (1986), *Kalkınmada Bir Strateji Arayışı, Yön Hareketi*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- ÖZDEMİR, Hikmet (1995), *Tarih ve Politika*, İz Yayıncılık, İstanbul.
- ÖZKUL, Osman (2005), *Gelenek ve Modernite Arasında Osmanlı Uleması*, Bir Harf Yayınları, İstanbul.
- ÖZLEM, Doğan (1995), “Felsefe Geleneği ve Aydınımız”, *Türk Aydını ve Kimlik Sorunu*, Haz. Sabahattin Şen, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, s. 205-214.
- ÖZLEM, Doğan (2002), “Türkiye’de Pozitivizm ve Siyaset”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Modernleşme ve Batıcılık*, Cilt 3, İletişim Yayınları, İstanbul: s. 452-464.
- ÖZTÜRK, Necati (1981), “Kapanış Konuşması”, *Milli Eğitim ve Din Eğitimi*, Özal Matbaası, İstanbul, s. 433-435.
- PARLA, Taha (2002), *Türkiye’de Anayasalar*, Genişletilmiş 3. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- PARLA, Taha (2005), *Ziya Gökalp, Kemalizm ve Türkiye’de Korporatizm*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- PLATON (1999), *Devlet*, Çev. Sabahattin Eyuboğlu ve M. Ali Cimcoz, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- SAID, Edward (2004), *Entelektüel (Sürgün, Marjinal, Yabancı)*, Çev. Tuncay Birkan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

- SAİD HALİM PAŞA (1991), *Buhranlarımız ve Son Eserleri*, Haz. M. Ertuğrul Düzdağ, İz Yayıncılık, İstanbul.
- SAMİ, Şemseddin (2004), *Kamus-ı Türkî*, Kapı Yayınları, İstanbul.
- SAMUK, Fevzi (1988a), “Günümüz İnançsızlığının Sosyo-Psikolojik Analizi”, *Yeni Bir Yüzyıla Girerken Türk-İslam Sentezi Görüşünde Meselelerimiz I (Kültür-Eğitim-Dini Hayat)*, Aydınlar Ocağı Yayınları, İstanbul, s. 303-310.
- SANLI, Leyla (2005), *Politik Kültür ve Toplumsal Hareketler*, Alan Yayıncılık, İstanbul.
- SARINAY, Yusuf (1994), *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- SARTRE, Jean-Paul (2000), *Aydınlar Üzerine*, Çev. Aysel Bora, Can Yayınları, İstanbul.
- SAYBAŞILI, Kemali (1995), “Münevver, Entelektüel, Aydın”, *Türk Aydını ve Kimlik Sorunu*, Haz. Sabahattin Şen, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, s.157-173.
- SEZAL, İhsan (2003), “Bir Toplumsal Barış Mimarı ve Yarım Kalmış Devrim”, *Özal, Siyaset, İktisat, Zihniyet*, Ed. İhsan Sezal ve İhsan Dağı, Boyut Kitapları, İstanbul, s.163-168.
- SCHUMPETER, Joseph A.(1966), *Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi*, Varlık Yayınları, C.I, İstanbul.
- SHAYEGAN, Daryush (2007), *Yaralı Bilinç*, Çev. Haldun Bayrı, Metis Yayınları, İstanbul.
- SHILS, Edward (1968), “Intellectuals”, *International Encyclopedia of The Social Science*, The Macmillan Company and Free Pres, Vol.7, p. 399-414.

- SONGAR, Ayhan (1984), “Türkiye’de Terör Olaylarının Arkasında yatan Gerçekler Sosyo-Psikolojik Araştırma ve Değerlendirme”, *Ülkemizi 12 Eylül’e Getiren Sebepler ve Türkiye Üzerindeki Oyunlar*, İstanbul, s. 309-328.
- SOYSAL, Mümtaz (1986), *100 Soruda Anayasanın Anlamı*, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- SUBAŞI, Necdet (2005), *Ara Dönem Din Politikaları*, Küre Yayınları, İstanbul.
- ŞENOĞLU, Kemal (2009), *Yusuf Akçura Kemalizmin İdeoloğu*, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- ŞERİATİ, Ali (2004), *Aydın*, Çev. İbrahim Ağacan, Dünya Yayıncılık, İstanbul.
- TAMER, Rauf (1982), “14 Mayıs Yazısı...”, *Tercüman Gazetesi*, 14 Mayıs.
- TANİLLİ, Server (1976), *Anayasalar ve Siyasal Belgeler*, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul.
- TANÖR, Bülent (1994), *İki Anayasa (1961-1982)*, Beta Basım Yayım, İstanbul.
- TANÖR, Bülent (2006), *Osmanlı Türk Anayasal Gelişmeleri (1789-1980)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- TANYU, Hikmet vd., (1969), “ Ahlak Anlayışımız, Türk Milliyetçiliği ve İslamiyet, Türk Milliyetçiliği Açısından Din, Türkiye’de Dini Eğitim, İslamî Ahlakın İktisadi Gelişmeye Tesiri, Milliyetçiliğimizde Din Unsuru, Bugünkü Dinî Hayatımız Meseleleri”, *Milliyetçi Türkiye’ye Doğru, 10-11 Mayıs 1969’da Yapılan Milliyetçiler İlmî Seminerinde Varılan Neticeler*, Garanti Matbaası, İstanbul, s. 189-215.
- TANYU, Hikmet (1978a), “Müzakereler”, *Milliyetçiler III. Büyük İlmî Kurultayı/Milli Eğitim ve Din Hayatı*, Boğaziçi Yayınevi, İstanbul, s. 249-252.
- TANYU, Hikmet (1978b), “Müzakereler”, *Milliyetçiler III. Büyük İlmî Kurultayı/Milli Eğitim ve Din Hayatı*, Boğaziçi Yayınevi, İstanbul, s. 347- 363.

- TAŞÇIER, Feysel (2006), “Kendi Çölünde Tanık Olarak Entelektüel”, *Felsefelogos*, Bulut Yayınevi, Yıl: 8, S. 30-31, İstanbul, s. 27-37.
- TAŞÇIOĞLU, Mükerrerem (1984), “Ülkemizi 12 Eylül’e Getiren Sebepler ve Türkiye Üzerindeki Oyunlar Semineri Açılış Konuşması”, *Ülkemizi 12 Eylül’e Getiren Sebepler ve Türkiye Üzerindeki Oyunlar*, İstanbul, s. 31-33.
- TAŞKIN, Yüksel (2007), *Anti-Komünizmden Küreselleşme Karşıtlığına, Milliyetçi Muhafazakar Entelijansiya*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- TAŞKIN, Yüksel (2003), “Muhafazakar Bir Proje Olarak Türk-İslam Sentezi”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Muhafazakarlık*, C. 5, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 381-401.
- TERCÜMAN GAZETESİ, 23 Kasım 1973.
- TERCÜMAN GAZETESİ, 4 Aralık 1973 (Özel Ek)
- TERCÜMAN GAZETESİ, 5 Aralık 1973.
- TERCÜMAN GAZETESİ, 6 Aralık 1973.
- TERCÜMAN GAZETESİ, 7 Aralık 1973.
- TERCÜMAN GAZETESİ, “A.P.’nin Tarihi Sorumluluğu”, 8 Ocak 1974.
- TOPARLI, Recep (Der.) (2005), *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu, 10. Baskı, Ankara.
- TOPÇU, Nurettin (1978), *Milliyetçiliğimizin Esasları*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- TOPRAK, Zafer (1985), “II. Meşrutiyet’te Fikir Dergileri”, *Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, C. 1, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 126-132.
- TUĞ, Salih (1978), “Türkiye’de Din Eğitimi”, *Milliyetçiler III. Büyük İlmi Kurultayı/ Milli Eğitim ve Din Hayatı*, Boğaziçi Yayınevi, İstanbul, s. 235- 261.

- TUĞ, Salih (1981), “Aydınlar Ocağı Genel Başkanı’nın Açış Konuşması”, *Milli Eğitim ve Din Eğitimi*, Özal Matbaası, İstanbul, s. 12-13.
- TUĞ, Salih (2010), Kişisel Görüşme.
- TUNAYA, Tarık Zafer (2004a), *Türkiye’nin Siyasi Hayatında Batılılaşma Hareketleri*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- TUNAYA, Tarık Zafer (2004b), *Hürriyetin İlanı, İkinci Meşrutiyet’in Siyasi Hayatına Bakışlar*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- TUNCAY, Mete (2005), *Türkiye Cumhuriyeti’nde Tek-Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- TURHAN, Mümtaz (2002), *Kültür Değişmeleri, Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Tetkik*, Çamlıca Yayınları, İstanbul.
- TÜRK DERNEĞİ (1911), “Türk Derneği Beyannamesi”, *Türk Derneği Dergisi*, Yıl 1, No.1, İstanbul, s. 3-6.
- TÜRKDOĞAN, Orhan (2003), *Türk Toplumunda Aydın Sınıfın Anatomisi*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- TÜRKKAN, Reha Oğuz (1988), “Teknoloji ve İletişim Araçlarının Gelişmesi İle Dünya Ortak Yaşayışı Karşısında İnsanımız”, *Yeni Bir Yüzyıla Girerken Türk-İslam Sentezi Görüşünde Meselelerimiz III (Gençlik ve Meseleleri- 21. Yüzyıla Doğru Türkiye)*, Aydınlar Ocağı Yayınları, İstanbul, s.119-126.
- TÜRKÖNE, Mümtaz’er (1994), *Modernleşme, Laiklik ve Demokrasi*, Ark Yayınevi, Ankara.
- TÜRKÖNE, Mümtaz’er (2003), “Milli Devlet-Laiklik-Demokrasi”, *Türkiye Günlüğü*, S. 75, s. 33-51.
- TÜRK YURDU (1911), Yıl 1, Sayı 1.

- ÜLGENER, Sabri F. (2006), *Zihniyet, Aydınlar ve İzm'ler*, Derin Yayınları, İstanbul.
- ÜLKEN, Hilmi Ziya (1999), *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, Ülken Yayınları, İstanbul.
- ÜNÜVAR, Kerem (2003a), "İttihatçılıktan Kemalizme İhya'dan İnşa'ya", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi*, C. 1, İletişim Yayınları, s. 129-142.
- ÜNÜVAR, Kerem (2003b), "Ziya Gökalp", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik*, C. 4, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 28-35.
- ÜSTEL, Füsun (2004), *İmparatorluktan Ulus-Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931)*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- VALENZUELA, J. Samuel (1992); "Democratic Consolidation in Post-Transitional Settings: Notion, Process, and Facilitating Conditions", *Issues in Democratic Consolidation: The New South American Democracies in Comparative Perspective*, Ed. Scott Mainwairng, Guillermo O'Donnell, and J. Samuel Valenzuela, Notre Dame: University of Notre Dame Press, p. 57-104.
- VERGİN, Nur (2006), "Entelektüel Olmak ya da Olmamanın Sosyolojik Belirlemeleri Üzerine Bir Deneme", *Doğu Batı/Entelektüeller III*, Ankara, s. 9-35.
- YAKIT, İsmail (2002), *Türk-İslam Düşüncesi Üzerine Araştırmalar*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- YALÇIN, Süleyman ve Salih TUĞ (1982), *T. C. Anayasası İçin Teklif (Gerekçeler ve Maddeler)*, Ünal Matbaası, 1982.
- YALÇIN, Süleyman (1984), "Ülkemizi 12 Eylül'e Getiren Sebepler ve Türkiye Üzerindeki Oyunlar Semineri Açılış Konuşması", *Ülkemizi 12 Eylül'e Getiren Sebepler ve Türkiye Üzerindeki Oyunlar*, İstanbul, s. 11-15.

- YALÇIN, Süleyman (1988), *Aydınlar Ocağı ve Türk İslam Sentezi*, Aydınlar Ocağı Yayınları, İstanbul.
- YALÇIN, Süleyman (1992), “Türkiye’de Fikir Hareketleri ve Kültür Hayatımızda Aydınlar Ocağı”, *Milli Kültür Politikasındaki Yanlılar*, Ed. Ayhan Songar vd., Aydınlar Ocağı Açık Oturumlar Dizisi: 13, İstanbul, s. 9-23.
- YALÇIN, Süleyman (2010), Kişisel Görüşme.
- YALÇINTAŞ, Nevzat (1988), “Geleceğin Türk İnsanı ve Aydını”, *Yeni Bir Yüzyıla Girerken Türk-İslam Sentezi Görüşünde Meselelerimiz III (Gençlik ve Meseleleri- 21. Yüzyıla Doğru Türkiye)*, Aydınlar Ocağı Yayınları, İstanbul, s.127-134.
- YALÇINTAŞ, Nevzat (1992), “Önsöz”, *Milli Kültür Politikasındaki Yanlılar*, Ed. Ayhan Songar vd., Aydınlar Ocağı Açık Oturumlar Dizisi: 13, İstanbul, s. 5-6.
- YALÇINTAŞ, Nevzat (2010), Kişisel Görüşme.
- YAZICI, Serap (1997), *Türkiye’de Askeri Müdahalelerin Anayasal Etkileri*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- YILDIZ, Ahmet (2004), “Kemalist Milliyetçilik”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Kemalizm*, C. 2, İletişim Yayınları, İstanbul, s.210-234.
- YILDIZ, Hakkı Dursun (1988), “Kültür Yozlaşmasına Karşı Alınacak Tedbirler”, *Yeni Bir Yüzyıla Girerken Türk-İslam Sentezi Görüşünde Meselelerimiz I (Kültür-Eğitim-Dini Hayat)*, Aydınlar Ocağı Yayınları, İstanbul, s. 129-132.
- ZIZEK, Slavoj (2008), *Stalinizm, ya da Stalin İnsanın İnsanlığını Nasıl Kurtardı?*”, Çev. Sabri Gürses, Encore Yayınları, İstanbul.
- ZURCHER, Erik Jan (2004), *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*, İletişim Yayınları, Çev. Yasemin Saner Gönen, 18. Baskı, İstanbul.

EKLER

EK 1: AYDINLAR OCAĞI ANA TÜZÜĞÜ (14 MAYIS 1970)

1. FASIL: OCAĞIN ADI VE AMACI

1. MADDE: Merkezi İstanbul'da olmak üzere «**AYDINLAR OCAĞI DERNEĞİ**» adı ile bir dernek kurulmuştur.

2. MADDE: DERNEĞİN AMACI, millî kültür ve şuuru geliştirmek suretiyle **Türk Milliyetçiliği** fikrini yaymak, millî bünyemizi sarsan fikir buhranı ve mefhumlar anarşisi ile mücadele ederek millî varlığımızı meydana getiren unsurları yaşatıp kuvvetlendirmektir.

Dernek, amacını gerçekleştirmek için:

- a) Millî ve manevî değerlerimizi yıkıcı ve bozucu akımlara karşı, Türk ahlâk ve geleneklerini, Türk dilini ve san'atını müdafaa eder.
- b) Memleket meselelerine ve millî davalara Türk Milliyetçiliği açısından bakarak millî menfaatlerimize en uygun çözüm yollarını araştırıp bulur ve yayar.
- c) Fikirde ve davranışta millî ideale bağlı nesiller yetiştirmeye çalışır.
- ç) Üyeleri ile amacına uygun şahıslar ve kuruluşlar arasında sosyal dayanışma kurar.
- d) Konferanslar, seminerler, açık oturumlar ve benzeri faaliyetler yapar ve bunları temin için lokal açar.
- e) Konserler ve temsiller veririr, sergiler açar ve bunlara benzer san'at ve kültür faaliyetlerinde bulunur.
- f) İlmî çalışmalar ve araştırmalar yapar, yaptırır ve bu gibi çalışmalara yardım eder.
- g) Neşriyat ve dağıtım yapar.
- h) Kabiliyetli gençlerin yetişmesini temin için muhtelif fonlar, vakıflar ve tesisler kurar.

2. FASIL: ÜYELİK

3. MADDE : Aydınlar Ocağı Derneği siyasetle uğraşmaz

4. MADDE: Üye Olmak

18 yaşını bitirmiş, medenî haklara ehil ve meslek sahibi her Türk, derneğe üye olabilir. 2908 Sayılı Kanunun 4'üncü maddesinin 2'nci fıkrasının 2 ve 3 numaralı bentlerinde gösterilenler ile diğer kanunların derneklere üye olamayacaklarını belirttiği kişiler dernek üyesi olamaz. Kendi iradesi dışında yabancı bir devletin uyruğunda bulunan Türkler de, Türk vatandaşlarında aranan şartlarla birlikte, Türkiye'de ikamet etme hakkına sahip buldukları takdirde, derneğe üye olabilirler.

Aydınlar Ocağı Derneği'ne giriş, iki üyenin tezkiyesini ihtiva eden yazılı' müracaatla olur. Yetkili Kurul, müracaatı en 'çok 30 gün içinde "karara bağlar ve sonucunu müracaat sahibine yazılı olarak"duyurur. Üyeliğin red sebebini açıklama mecburiyeti yoktur. Üye kabulü, idare heyeti tamsayısının üçte ikisi ile olur. (2908 sayılı Kanunun 16'ncı maddesi uyarınca)

5. MADDE: ÜYELİĞİN SONA ERMESİ

Üyeler yazılı olarak bildirmek suretiyle, diledikleri zaman dernekten ayrılabilirler. Yazılı istifadaki tarihe kadar birikmiş aidat borcunun ödenmesi şarttır.

Derneğin tüzük ve kararları ile maksat ve amacına aykırı hareket eden, şeref ve haysiyeti kırıcı bir fiil işleyen, tesanüdü bozan, 2. maddeye aykırı faaliyette bulunan, millet ve memleket severliğin şeref ve vakarı ile telifi mümkün bulunmayan her türlü fiil ve hareketlerin tahkiki ile karara bağlanması Yönetim Kurulu yetkisindedir. Yönetim Kurulu, gerekirse tahkikat komisyonu misyonu kurabilir ve aşağıda belirlenen şart ve şekillere uyulmak suretiyle Dernek'ten çıkarabilir:

Maddede yazılı fiilleri işlediği sabit olan üyelere aşağıdaki ceza kararları tatbik edilir:

- a) İhtar,
- b) Geçici ihraç,
- c) Daimi ihraç.

Ocağın Tüzük, talimatname ve kararları ile maksat ve amacına aykırı hareket etmek, şeref ve haysiyet kırıcı bir fiili işlemek, tesanüdü bozmak, 2. maddeye aykırı faaliyette bulunmanın cezası dernekten ihraçtır.

Herhangi bir cezai karar verilmeden önce alâkalıların dinlenilmesi ve yazılı müdafaalarının alınması lâzımdır. Tebligattan sonraki bir hafta içinde yazılı müdafaa göndermeyen üye bir hak iddia edemez.

Hakkında tebligat yapılan üye hakkında karar, takibat başladıktan sonra en geç iki ay içinde verilir. Bir ay zarfında itirazda bulunulmazsa bu karar kesinleşir. Genel Kurulun, ihracın tasdiki veya bozulması hakkındaki kararı kesindir. (2908 Sayılı Yasanın 17'nci Mad. uyarınca)

6. MADDE: ÜYENİN HAK VE VAZİFESİ

Hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamaz. Her üye istifa hakkına sahiptir.

Dernek üyeleri eşit haklara sahiptir.

Üyeler, Yönetim Kurulunun verdiği vazifeleri yapmak zorundadırlar. Üye herhangi bir sebeple yapamayacağı vazife için önceden mazeretini beyan ederek itirazda bulunabilir.

Birden fazla şubeye kayıt yapılamaz, ikametgâhın değişmesi ile şube de değiştirilebilir.

7. MADDE: AİDAT ÖDEME

Üyeler yılda 12.000.— TL aidat öderler.

3. FASIL: DERNEĞİN ORGANLARI

8. MADDE: Derneğin organları şunlardır:

- a) Genel Kurul
- b) Divan
- c) İlim ve İstişare Kurulu
- ç) Yönetim Kurulu

d) Denetleme Kurulu

Genel Kurulun ve Denetleme Kurulunun görev, yetki ve sorumlulukları devredilemez.
(2908 Sayılı Yasanın 19'uncu mad. uyarınca)

4. FASIL: GENEL KURUL ÇALIŞMALARI

9. MADDE: GENEL KURUL

1. Dernek tüzüğünde belli edilen zamanlarda olağan;
2. Yönetim veya denetim kurulunun gerekli gördüğü hallerde veya dernek üyelerinden beşte birinin yazılı isteği üzerine olağanüstü toplanır.

Olağan genel kurul toplantıları en geç iki yılda bir Haziran ayı içinde yapılır.

Genel kurul toplantıya yönetim kurulunca çağrılır.

Denetleme kurulunun veya dernek üyelerinin beşte birinin yazılı isteği üzerine yönetim kurulu genel kurulu bir ay içinde toplantıya çağırılmazsa, denetleme kurulu veya toplantı isteğinde bulunan üyelere birinin müracaatı üzerine mahallî sulh hukuk hâkimi duruşma yaparak dernek üyeleri arasından üç kişilik bir heyeti, genel kurulu toplantıya çağırarak görevlendirir. (2908 Sayılı Yasanın 20'nci mad. uyarınca)

10. MADDE: ÇAĞRI USULÜ

Yönetim Kurulu, dernek tüzüğüne göre genel kurula katılma hakkı bulunan üyelerin listesini düzenler. Genel kurula katılacak üyeler en az onbeş *gün* önceden, günü, saati, yeri ve gündemi mahallî bir gazetede ilân edilmek suretiyle toplantıya çağrılır. Bu çağrıda, çoğunluk sağlanamaması sebebiyle toplantı yapılamazsa, ikinci toplantının hangi gün yapılacağı da belirtilir. İlk toplantı *günü* ile ikinci toplantı arasında bırakılacak zaman bir haftadan az olamaz.

Toplantının yapılacağı gün, saat ve yer ile toplantı gündemi, toplantı gününden en az onbeşgün önce mahallin en büyük mülkî amirliğine yazı ile bildirilir ve bu yazıya toplantıya katılacak üyeleri gösteren liste de eklenir.

Toplantı başka bir sebeple geri bırakılırsa, bu durum, geri bırakma sebepleri de belirtilmek suretiyle, toplantı ilânının yapıldığı gazeteye ikinci bir ilân verilerek üyelere

duyurulur. İkinci toplantının geri bırakma tarihinden itibaren en geç iki ay içinde yapılması zorunludur.

Üyeler ikinci toplantıya, birinci fıkrada belirtilen esaslara göre yeniden çağrılır ve toplantı ikinci fıkra esaslarına göre mahallin en büyük mülkî amirliğine duyurulur.

Genel Kurul toplantısı bir defadan fazla geri bırakılamaz.

(2908 Sayılı Yasanın 21'inci Mad. uyarınca)

11. MADDE : TOPLANTI YERİ

Genel Kurul toplantıları dernek merkezinin bulunduğu yerden başka bir yerde yapılamaz.

12. MADDE: TOPLANTI YETER SAYISI

Genel kurul, dernek tüzüğüne göre genel kurula katılma hakkı bulunan üyelerin yarısından bir fazlasının katılmasıyla toplanır.

İlk toplantıda yeter sayı sağlanamazsa, ikinci toplantıda çoğunluk aranmaz. Ancak bu ikinci toplantıya katılan üye sayısı dernek yönetim ve denetleme kurulları üye tam sayısı toplamının iki katından az olamaz. -(İlgili yasa madde 23)

13. MADDE: TOPLANTININ YAPILIŞ USULÜ

Demek genel kurul toplantıları, ilânda belirtilen ve mahallin en büyük mülkî amirliğine bildirilen gün, saat ve yerde yapılır.

Genel kurula katılacak üyeler, Yönetim kurulunca düzenlenen listedeki adları karşısına imza koyarak toplantı yerine girerler.

12'nci maddede belirtilen tamsayı sağlanmışsa, durum bir tutanakla tesbit edilir ve toplantı yönetim kurulu başkanı veya görevlendireceği yönetim kurulu üyelerinden biri tarafından açılır.

Hükümet komiserinin toplantıya gelmemiş olması, toplantının ertelenmesini gerektirmez.

Açılıştan sonra, toplantıyı yönetmek üzere bir başkan ve yeteri kadar başkanvekili ile kâtip seçilir.

Toplantının yönetimi genel kurul başkanına aittir. Kâtipler toplantı tutanağını düzenler ve başkanla birlikte imzalarlar.

Toplantı sonunda, bütün tutanak ve belgeler yönetim kuruluna verilir. (İlgili yasanın 24'üncü maddesi)

14. MADDE: TOPLANTIDA GÖRÜŞÜLECEK KONULAR

Genel kurul toplantısında yalnız gündemde yer alan maddeler görüşülür. Ancak, toplantıda hazır bulunan üyelerin en az onda biri tarafından görüşülmesi istenen konuların gündeme alınması zorunludur. (İlgili yasanın 25'inci Mad.)

15. MADDE: GENEL KURULUN GÖREV VE YETKİLERİ

Aşağıda yazılı hususlar genel kurulca görüşülüp karara bağlanır.

1. Dernek organlarının seçilmesi,
2. Dernek tüzüğünün değiştirilmesi,
3. Yönetim ve denetleme kurulları raporlarının görüşülmesi, yönetim kurulunun ibra edilmesi,
4. Yönetim kurulunca hazırlanan bütçenin görüşülüp aynen veya değiştirilerek kabul edilmesi,
5. Dernek için gerekli taşınmaz malların satın alınması veya mevcut taşınmaz malların satılması hususunda yönetim kuruluna yetki verilmesi,
6. Derneğin federasyona katılması veya ayrılması,
7. Derneğin Uluslararası faaliyette bulunması, yurt dışındaki dernek veya kuruluşlara üye olarak katılması veya ayrılması,
8. Derneğin feshedilmesi,

9. İhraç kararlarını müzakere ve tasdik veya reddetmek,
10. Mevzuatta ve dernek tüzüğünde genel kurulca yapılması belirtilen diğer görevlerin yerine getirilmesi. (İlgili yasanın 26'ncı maddesi uyarınca)

16. MADDE: Seçimler için divan başkanının imzasını taşıyan ve Demeğin mührünü hâvi pusulaların kullanılması ve üyelere isimlerinin belirtilerek dağıtılması ve aynı şekilde toplanması şarttır. Rey verecek kimse kalmadığı anlaşılınca başkanlık seçime son verir ve sayıma geçilir. Bundan sonra artık rey verilmez. Dernek mührünü ve Genel Kurul başkanının imzasını ihtiva etmeyen, evvelden hazırlanmış basılı rey pusulaları geçerli değildir. Genel Kurul toplantılarına ait zabıtlar, kararlar, rey pusulaları, takrir ve teklifler başkanlık tarafından imza edilir, saklanmak üzere Yönetim Kuruluna tevdi edilir.

5. FASIL: DİVAN VE TEŞEKKÜLÜ

17. MADDE: Divan, Genel kuruldan sonra, Derneğin en yüksek organıdır. Divan; İlim ve İstişare Kurulu, Yönetim Kurulu ve Denetleme Kurulundan teşekkül eder. İlim ve İstişare Kurulu Başkanı aynı zamanda Divana başkanlık eder. Toplantılarda dernek başkanı, ikinci başkan ve genel sekreter de, divan kâtibi olarak vazife görür

18. MADDE: DİVANİN VAZİFE VE YETKİLERİ

- a) Derneğin faaliyetlerinin maksat ve amacına uygun olarak yapılıp yapılmadığını kontrol etmek,
- b) İlim ve İstişare Kuruluna vazife vermek, bu kuruldan gelen tavsiyeleri karara bağlamak, gerekiyorsa meselelerin halli hususunda komisyonlar kurmak,
- c) İcabı halinde Genel Kurulun toplanması hususunda Yönetim Kurulundan talepte bulunmak,
- ç) Yönetim Kuruluna vâkî şube açma talepleri hakkında birlikte müzakerede bulunmak ve mütalâa, vermek,
- d) Yönetim Kurulunun faaliyetlerine yön vermek, tavsiyelerde bulunmak,
- e) Yönetim Kurulunca hazırlanacak talimatnameleri gözden geçirip müzakere etmek.

6. FASIL: İLİM VE İSTİŞARE KURULU

19. MADDE: İlim ve İstişare Kurulu, Genel Kurulca onbeş kişiden teşekkül etmek üzere ve bir normal Genel Kurul dönemi için seçilir. Kurul, seçimi takiben arasında bir başkan, bir başkan vekili, bir de kâtip seçer. İlim ve İstişare Kurulu, Kurul Başkanının veya Yönetim Kurulunun lüzum gördüğü hallerde ve davet üzerine toplanır.

20. MADDE: VAZİFELERİ

- a) Derneğin amacına uygun olan ilmî faaliyetler, neşriyat ve konferanslar düzenlenmesi hususunda tavsiyelerde bulunur,
- b) Yönetim Kurulunun çalışmalarına ilmî ve istişarî mahiyette yardım eder,
- c) Derneğe üye olmak isteyenlerin müracaatlarını inceler ve derneğe alınıp alınmamları hususunda yönetim kuruluna mütalâa verir,
- ç) Millî kültürün gelişmesini sağlamak amacı ile çeşitli komisyonlar kurar ve dernek üyelerinden de bu komisyonlara üye seçer. Her türlü kültürel faaliyetleri tanzim ve bu çalışmalar sonunda meydana gelecek eserleri bastırmak hususunda yönetim kuruluna tavsiyelerde bulunur,
- d) Yurtlar ve vakıflar tesisi hususunda gerekli tetkikatı yapıp yönetim kuruluna mütalâa verir. Velhasıl, derneğin amacına uygun her türlü faaliyette Yönetim kuruluna yardımcı olur.

7. FASIL: YÖNETİM KURULU

21. MADDE: YÖNETİM KURULU TEŞKİLİ VE GÖREVLERİ

Yönetim Kurulu, dokuz asil ve dokuz yedek üyeden az olmamak üzere genel kurulca gizli oyla seçilir. Yönetim Kurulu üyeleri, seçimlerini takiben, kendi aralarında şu suretle iş bölümü yaparlar:

- a) Genel Başkan
- b) Genel Başkan Vekili (İkinci bşk.)
- c) Genel Sekreter
- ç) Muhasip üye

d) Veznedar

e) Dört üye

Yönetim kurulu, belirli gün ve saatte olmak üzere, en az ayda bir defa toplanır, kararları ekseriyetle verir. Oyların eşitliği halinde başkanın katıldığı tarafın kararı geçerli sayılır. Asıl üyeliklerde boşalma olduğu takdirde yedek üyelerin göreve çağrılması zorunludur.

Yönetim Kurulu aşağıdaki hususları yerine getirir.

1. Derneği temsil etmek veya bu hususta kendi üyelerinden bir veya birkaçına yetki vermek,
2. Derneğin gelir ve gider hesaplarına ilişkin işlemleri yapmak ve gelecek döneme ait bütçeyi hazırlayarak genel kurula sunmak,
3. Türk vatandaşı olmayanların dernek üyeliğine kabulü halinde bunları ongun içinde mahallin en büyük mülkî amirliğine bildirmek,
4. Dernek tüzüğünün ve mevzuatın kendisine verdiği diğer işleri yapmak ve yetkileri kullanmak,
5. Genel kurulun ve divanın kararlarını icra etmek,
6. İlim ve İstişare kurulu tarafından verilen mütalâaları karara bağlamak ve gereğinde divana sunmak,
7. Derneğin her türlü idarî, ilmî faaliyetlerini tanzim, etmek,
8. Lokali idare etmek, bu hususta mes'ul kimseleri tayin ve divanın tasdikinden geçen talimatnameye uygun idare ettirmek,
9. Genel kurula katılma hakkı olan üyelerin listesini tanzim etmek,
10. İlim ve istişare kurulunun mütalâasını alıp, divanın tasdikinden geçirmek suretiyle talimatnameler hazırlamak. Derneğin gelirlerini temin ve gereken masraflarını yapmak,
11. Lokal kiralamak, lüzumlu demirbaşları satın almak. Derneğin gayesine uygun şekilde lokali tanzim ve toplantılar tertip etmek,
12. Dernek lokalinde ve sair yerlerde konferanslar, seminerler tertip ve bunları Dernek

üyelerine veya amacına uygun çalışmaları ve neşriyatı olan kimselere verdirmek,

13. Üyelerden gerekenlere her türlü maddî ve manevî yardımlarda bulunmak.

14. Şube açmak isteyen yerlerden alınacak teklifleri ilim ve istişare kurulunun mütalâasını alıp Divanda müzakere ile divanın tavsiyelerine uygun karar vermek ve şube kurucularına yetki vermek,

15. Üye olmak isteyenlerin taleplerini ilim ve istişare kuruluna havale ile alınacak mütalâaya göre kararlar vermek,

16. İlmî ve kültürel çalışmalarda divanın direktiflerine, ilim ve istişare kurulunun tavsiye ve iş'arına göre faaliyetlerde bulunmak. (İlgili Yasanın 27'nci maddesi uyarınca)

22. MADDE: Yönetim Kurulunun yedek üyelerle tamamlanamaması

Yönetim kurulu üye sayısı, boşalmalar sebebiyle yedeklerin de getirilmesinden sonra, üye tamsayısının yarısından aşağı düşerse, genel kurul mevcut yönetim kurulu üyeleri veya denetleme kurulu tarafından bir ay içinde toplantıya çağrılır. Çağrının yapılmaması halinde, dernek üyelerinden birinin başvurması üzerine mahallin sulh hukuk hâkimi duruşma yaparak dernek üyeleri arasından seçeceği üç kişiyi, bir ay içinde genel kurulu toplamakla görevlendirir. (İlgili yasanın 28'nci mad. uyarınca)

23. MADDE: Yönetim kurulu toplantılarına mazeretsiz olarak birbiri ardına üç defa devam etmeyenler veya altı ay içinde mutad beş toplantıda hazır bulunmayanlar istifa etmiş sayılırlar. Bunların yerine sırada olan yedek üyeler taahhütlü mektupla davet edilir. Bu mektubun almışından itibaren bir hafta içinde mazeretsiz davete icabet etmeyen yedek üyeler dahi istifa etmiş sayılırlar. Yerlerine yedek kalmaksızın dört üyeliğin düşmesi halinde yönetim kurulu vazifeye devam edemez. Bu takdirde Dernekler Kanununun 28. maddesi gereğince işlem yapılır.

8. FASIL: DENETLEME KURULU

24. MADDE: Derneğin mali işlerini ve muamelâtını tetkik ve denetleme etmek üzere genel kurul tarafından üç aslî ve üç yedek denetici seçilir. Deneticiler seçildikleri devre içinde yönetim kurulunun gelir ve gider hesaplarını tetkik eder. Sarfiyatın yönetim kurulunun kararlarına, bütçe fasıllarına, tüzük hükümlerine uygun olup olmadığını

altışar ayı geçmeyen aralıklarla yapar ve denetleme sonuçlarını bîr raporla yönetim kuruluna ve toplandığında genel kurula sunar. Denetçilerin genel kurulca yeniden seçilmesi caizdir.

25. MADDE: Organlara seçilenlerin idareye bildirilmesi Genel kurulca yapılan seçimi izleyen yedi gün içinde, yönetim kurulu başkanı tarafından; yönetim ve denetleme kurulları ile derneğin diğer organlarına seçilen asil ve yedek üyelerin ad ve soyadları, baba adları, doğum yeri ve tarihleri, meslekleri ve ikâmetgâhları dernek merkezinin bulunduğu yerin en büyük mülkî amirliğine yazı ile bildirilir.

9. FASIL: TEŞKİLAT

26. MADDE: Vilâyet, kaza ve nahiyelerle köylerde şube açılabilir. Şube açılabilmesi için, derneğe üye olma şartlarını haiz en az beş kişinin yapacakları yazılı müracaatın *genel* merkez tarafından kabul edilmiş olması gereklidir.

27. MADDE: Şube genel kurulları, şubeye kayıtlı üyelere teşekkül eder. Yılda bir defa toplanır. Genel kurul toplantısının yeri, günü, saati ve gündemi en az üçgün önceden bir gazete ile ilân edilir. Toplantı geri bırakılırsa aynı şekilde ilân yenilenir.

28. MADDE: Genel kurul toplantısı, kayıtlı üyelerin yarısından bir fazlasının huzuru ile açılır. Nisab dolmazsa toplantı geri bırakılır. İkinci toplantıda gerekli çoğunluk elde edilemezse dahi görüşmelere başlanır.

29. MADDE: Şube genel kurulu, kendisine bir başkan, bir başkan vekili ve iki kâtip seçer. Genel kurulun müzakere zabıtları ve kararları başkanlık divanınca imzalandıktan sonra saklanır. Genel kurul kararları, dernek şubesinin ilân yerinde üyelere duyurulur. Ayrıca, alınan kararlar mektupla kendilerine bildirilir.

30. MADDE: Şube genel kurulunun gündeminde şu maddeler bulunur:

- a) Başkanlık divanı seçimi,
- b) Faaliyet ve hesap raporunun okunması,
- c) Denetleme kurulu raporunun okunması ve yönetim kurulunun ibrası,
- ç) Yeni bütçenin tasdiki,

d) Şube organlarının seçimi,

e) Dilekler.

31. MADDE: Şubeye kayıtlı üyelere beşte birinin isteği ile şube genel kurulu fevkalâde toplantıya çağrılabilir. Bu hususta, normal genel kurul toplantısındaki hükümler tatbik olunur. Ancak, fevkalâde toplantıda, gündemde bulunmayan hususlar görüşülemez.

32. MADDE: Şube yönetim kurulu, şube genel kurulunca gizli oyla seçilir. Beş kişiden müteşekkildir. Biri başkan, biri başkan vekili, biri sekreter, biri muhasip, biri de üye olmak üzere vazife taksimi yaparlar. Köylerde de şube yönetim kurulları üye sayıları beş kişidir. Yönetim kurulunda boşalma olduğu takdirde yedek üyelerle doldurulur.

33. MADDE: Şube başkanı, herhangi bir sebeple vazifesinden ayrılırsa, yönetim kurulu üyeleri kendi aralarından bir başkan seçer.

34. MADDE: Sekreter yazı işlerine bakar. Genel merkezle muhaberatı tanzim eder. Gelen giden evrak, karar ve üye kayıt defterlerini tutar.

35. MADDE: Muhasip, şube hesapları, gelir-gider, bilanço ve kâfi hesap defterleri ile alâkadar olur. Şube başkanı ile birlikte bankadan para çeker.

36. MADDE: Yönetim kurulu toplantıları en az ayda bir defa yapılır. Mazeretsiz olarak üst üste üç toplantıya gelmeyen yönetim kurulu üyesi istifa etmiş sayılır.

37. MADDE: Yıllık genel kurul toplantısında gizli oyla iki denetici seçilir. Bunlar hesaplarla ilgili hususları ve yönetim kurulunun faaliyetlerini tetkik ve kontrol ederek, şube genel kuruluna bir rapor hazırlar. Deneticiler beraberce çalışırlar ve şube genel kurulunun fevkalâde toplantıya çağrılması için genel merkeze müracaat edebilirler.

38. MADDE: Şube yönetim kurulları, disiplin işlerini tedvirle mükelleftir. Genel merkez yönetim kurulunun görev ve yetkileri, kendi bünyesinde şube yönetim kurulu için de geçerlidir.

39. MADDE: Şube yönetim kurulunun vereceği disiplin kararları için itiraz mercii genel merkez yönetim kuruludur. Bu kurulun vereceği kararlar kesindir.

40. MADDE: Şubeler genel merkez genel kurul toplantısına iştirak etmek üzere genel kurul toplantılarında iki delege seçerler. Üye sayısı elliden fazla olan şubelerde delege nisbeti yüzde iki olarak tayin edilir.

41. MADDE: Şubeler, gelirlerinin yüzde 15'ini her hesap yılı sonunda genel merkeze gönderirler.

10. FASIL: MALİ HÜKÜMLER

42. MADDE: Ocak, genel kurulca tasdik edilen bütçe ile idare olunur. Yönetim kurulu bütçedeki fasıllar ve maddeler arasında nakil yapabilirler.

43. MADDE: Yönetim kurulunun, tüzük ve bütçe hükümlerine göre yaptığı malî tasarruflarda heyet başkanı ile muhasibin veya başkanın yokluğunda, başkan vekili ile muhasibin imzası şarttır. Veznedarın üzerinde 10.000.— TL'dan fazla para bulunamaz. Derneğin parası millî bankalardan birine yatırılır. Bankadan para çekme halinde de başkan (veya yokluğunda başkan vekili), muhasip ve veznedardan üçünden ikisinin imzaları şarttır.

44. MADDE: Derneğin gelir kaynakları:

- a) Üye aidatları,
- b) Bağış ve yardımlar,
- c) Balo, eğlence, seyahat, müsamere, piyango gelirleri,
- d) Neşriyat gelirleri,
- e) Gayrimenkul gelirleri.

11. FASIL: ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

45. MADDE: Derneğin bulundurması mecburî olan defterler:

- a) Üye kayıt defteri,
- b) Üye aidat defteri veya üye sicil kartı,
- c) Yönetim kurulu karar defteri,
- ç) Gelir, gider, bütçe, kesin hesap ve bilanço defteri,

- d) Gelen-giden evrak defteri.
- e) İlim ve istişare kurulunun karar ve mütalâalarının yazılacağı defter
- f) Demirbaş defteri
- g) Tesis edilecek kitaplıktaki kitapları muhtevi defter.

Yazışmalarla makbuzların sıra numarası takip etmesi mecburîdir. Gelir ve giderlerin takibine ait usul, 2908 Sayılı Dernekler Kanununun 63¹üncü maddesi uyarınca yapılır. Lüzumlu dosyaların tanzimi, arşivlerin tesisi mecburîdir.

12. FASIL: TÜZEL KİŞİLİĞİN SONA ERMESİ

46. MADDE: Genel Kurul kararıyla fesih

Dernek genel kurulu her zaman derneğin feshine karar verebilir. Genel kurulun derneğin feshine karar verebilmesi için, tüzüğe göre genel kurula katılma hakkına sahip bulunan dernek üyelerinin en az üçte ikisinin toplantıda hazır bulunması şarttır. İlk toplantıda bu çoğunluğun sağlanamaması halinde, üyeler 21'inci maddeye göre ikinci toplantıya çağrılır. İkinci toplantıya katılan üye sayısı ne olursa olsun, fesih konusu görüşülebilir. Feshe ilişkin kararın, toplantıda hazır bulunan üyelerin üçte iki çoğunluğu ile verilmesi zorunludur.

Derneğin feshi yönetim kurulu tarafından beşgün içinde mahallin en büyük mülkî amirliğine yazıyla bildirilir.

47. MADDE: Tasfiye

Feshedilen veya kendiliğinden dağılmış sayılan derneklerin mal, para ve haklarının tasfiyesi, tüzüğünde gösterilen esaslara göre yapılır. Genel kurul derneğin feshine karar vermesi halinde, sahip olduğu bircümle menkûl ve gayrimenkûlleri amacına en uygun bir derneğe devre karar verebilir. Genel kurulca bir karar alınmamış veya genel kurul toplanmamışsa, derneklerin bütün para, mal ve hakları Hazineye intikâl eder.

Mahkemece kapatılan derneklerin bütün para, mal ve hakları Hazineye intikâl eder. Bu şekilde kapatılan dernekler ile birinci fıkra uyarınca mal, para ve hakları Hazineye intikâl edecek derneklerin tasfiye ve intikâlleri Hükümet Komiseri veya maliye

temsilcisinin gözetiminde yapılır. Bu işlemlere, fesih, kendiliğinden dağılma veya kapatılmanın kesinleştiği tarihten itibaren başlanır.

Feshine, kendiliğinden dağılmış sayılmasına veya kapatılmasına karar verilen derneklerin, para, mal ve haklarının tasfiye ve intikâl işlemlerinin tamamlanmasını müteakip, bunların «Dereker Kütüğü»ndeki kayıtları, faaliyetleri bir il sınırı içinde bulunanlar için mahallin en büyük mülkî amirinin, birden ziyade ilde faaliyette bulunanlar için İçişleri Bakanlığının onayı ile silinir.

Kapatılması için hakkında soruşturma veya dava açılmış olan bir dernek, fesih ve buna bağlı olarak dernek mallarının devrine dair bir karar aldığı takdirde, soruşturma ve dava sonuçlanıncaya kadar devir işlemi yapılmaz. (İlgili Yasanın 55'inci maddesi uyarınca)

48. MADDE: Tüzükte bulunmayan hususlar hakkında Dernekler Kanununun hükümleri uygulanır.

49. MADDE: Derneğin kurucuları

Adı ve Soyadı, Baba adı, Doğum yılı ve yeri, Mesleği, Uyuğu, İkâmetgâhı:

1.Ekrem H. Ayverdi, Hakkı, İstanbul, 1316, Yüksek Mühendis, T.C., Fevzipaşa Cad.
No:175 FATİH-İSTANBUL

2.Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Erzurum, 1901, Prof. Doktor, T.C., Ihlamur Yolu 21
Daire:5 NİŞANTAŞI-İSTANBUL

3.Nihat Sami Banarlı, Sami, İstanbul, 1907, Müellif, T.C., Ehram Yokuşu 19 BEBEK-
İSTANBUL

4.İbrahim Kafesoğlu, Recep, Tefenni, 1329, Öğretim Üyesi, T.C., Fındıkzade, Ziya
Gökalp Sokak, Nu.43/10 FINDIKZADE-İSTANBUL

5.Ekrem Kadri Unat, Mehmet, Ankara, 1914, Öğretim Üyesi, T.C., 4.Levent, Neşeli
Sokak 13 İSTANBUL

6.Oktay Aslanapa, Celal, Kütahya, 1915, Öğretim Üyesi, T.C., Atatürk Bulvarı 142
Emlak Kredi Apartmanı B-Blok 14 İSTANBUL

7.Said Bilgiç, Sadık, Ş.Karahisar, 1920, Avukat, T.C., Ataköy, 1.Kısım B-44 /

Daire:5 İSTANBUL

8.Yusuf Keçecioglu, Hüseyin, Ödemiş, 1920, Öğretim Üyesi, T.C., Aksaray, Atatürk Bulvarı 162 İSTANBUL

9.M. Fazlı Akaya, Bekir, Kemaliye,1337, Avukat, T.C., Sultanahmet, Cankurtaran Caddesi 46/3 SULTANAHMET-İSTANBUL

10.Ahmet İman, Muharrem, Balıkesir, 1337 İş Adamı, T.C, Beylerbeyi Küplüce Yolu 7 İSTANBUL

11.H.Cengiz Alpay, M.Sezai, Gürün, 1338, Ticaret, T.C, İncirli caddesi Camlık Sokak Çamaltısaray Nu.1 Daire 49 BAKIRKÖY-İSTANBUL

12.Fethi Gemuhluoglu, Neşet, İstanbul, 1338, İdareci T.C, Nişantaşı Madalyon Sokak Vali Konağı caddesi 23/7 İSTANBUL

13.Muharrem Viraboğlu, Şaban, Kayseri, 1922, Öğretim Üyesi, T.C, İskenderoğlu Sok. 31/9 ŞİŞLİ-İSTANBUL

14.Suat Vural, Rüştü, Rize, 1338, Öğretim Üyesi, T.C, Yeni Levent, 6.Cadde Daire:4 İSTANBUL

15.Muharrem Ergin, Haydar, Muş/Bulanık, 1339, Öğretim Üyesi, T.C, Yıldız, Mapuşlar Yokuşu 101 İSTANBUL

16.A.Selçuk Özçelik, M.Faik, Balıkesir, 1923, Öğretim Üyesi, T.C, Etiler Nispetiye Cad. Profösörler Sit. Al Kat 5 Daire: 16 İSTANBUL

17.Nahit Rıfki Dinçer, Yaşar, Kemalpaşa, 1340, Öğretmen, T.C, Topağacı İhlamur Yolu 73/2 İSTANBUL

18.Ahmet Kabaklı, Ömer, Elazığ, 1924, Yazar T.C, Millet Caddesi 168 AKSARAY-İSTANBUL

19.S.Necmettin İşli, A.Şefik, İstanbul, 1340, Doktor, T.C, Yeşilköy Ümraniye Mah. Halkalı Cad. 4 Kardeş Sok. 1 İSTANBUL

20.Nuri Mungan, Ekber, Ardahan, 1924, Öğretim Üyesi, T.C, Laleli Ordu Caddesi 275 İSTANBUL

- 21.Cevat Babuna, Halil, Köprülü, 1927, Öğretim Üyesi, T.C, Emlak Kredi Apartmanı B-Blok Daire:24 AKSARAY-İSTANBUL
- 22.İsmail Ekim, M.Abdullah, Pendik,1341 Serbest, T.C, Çiftehavuzlar, Hazırcevap Sok. 5/1 Daire:8 İSTANBUL
- 23.Faruk Kadri Timurtaş, Kilis, 1925, Öğretim Üyesi, T.C, Kızıtaşı, Sofular Cad. 123/3 FATİH-İSTANBUL
- 24.İsmail Hakkı Uğur, A.Necati, Balıkesir, 1925, Ticaret, T.C, Kızıltoprak-Opr. Cemil Topuz/Cad. 26 İSTANBUL
- 25.Mustafa Köseoğlu, İbrahim, Alanya, 1926, Öğretim Üyesi, T.C., Fatih, Kocatepe Mah. Silistre Sok. 8 İSTANBUL
- 26.Sabri Ülker, İslam, Kırım, 1926, İş Adamı, T.C., Aksaray, Lütfüefendi Sok. 20/4 İSTANBUL
- 27.Süleyman Yalçın, Ethem, Çanakkale, 1926, Öğretim Üyesi, T.C., Cihangir, Güneşli Sok. 62/5 TAKSİM-İSTANBUL
- 28.Sebahaddin Zaim, Mehmet, İştıp, 1926 Öğretim Üyesi, T.C., Bağdat Cad. 329 EREN KÖY-İSTAN BUL
- 29.Ayhan Songar, Nazmi, Gönen, 1927, Öğretim Üyesi, T.C., Fatih, Horhor Cad. 137 paksoy Apt. 3 İSTANBUL
- 30.Nazım Nihat Bozkurt, Hüseyin, Arpaçay, 1927, Ticaret, T.C., Koşuyolu, Servet Kaftancı Bora Apt. 8/3 İSTANBUL
- 31.Alaeddin Ertüzün, Cemal, Malatya, 1927, İdareci, T.C., Paktaş Fabrika Müdürü, ADANA
- 32.Nihat Keklik, Nasuhi, Ayvalık, 1927, Öğretim Üyesi, T.C., Fatih, Zülali Çeşme Sok. 5 İSTANBUL
- 33.Refik Özdek, Şevki, Köstence, 1928, Gazeteci, T.C., Basın Sit. C-8 ETİLER-İSTANBUL

- 34.Fevzi Sevgili, Etem, İstanbul, 1928, Ticaret, T.C., Hacı Tahsin Sok. 111/1
İSTANBUL
- 35.A.Mazhar Özman, İsmail Behzat, İstanbul, 1929, Doktor, Florya, Otlukbeli Sok. 20
Daire: 10 ŞENLİK-İSTANBUL
- 36.Sabahattin TOPBAŞ, M.Veysi, İstanbul, 1929, İşadamı, T.C., Göztepe, İstasyon
Cad. 32 İSTANBUL
- 37.Kemal Eraslan, Ahmet, Diyarbakır, 1930, Öğretim Üyesi, T.C., Mescit Sok. 29/8
BEŞİKTAŞ-İSTANBUL
- 38.Salih Tuğ, Mehmet, İstanbul, 1930, Öğretim Üyesi, T.C., Ahırkapı Meydanı, 2/6
İSTANBUL
- 39.Necati N. Bozkurt, Hüseyin, Arpaçay, 1931, İşadamı, T.C., Kantarcı Bilim Sok. 7/16
İSTANBUL
- 40.Asaf Ataseven, Mahmut, Gaziantep, 1932, Doktor, T.C., Soğanağa Mah.
Sümbül Sinan Sok. 21 Daire:6 İSTANBUL
- 41.Necmettin Hacıeminoğlu, Mustafa, Maraş, 1932, Öğretim Üyesi, Okumuş Adar Sok.
10/12 Daire: 11 FATİH-İSTANBUL
- 42.Faik Tan, İhsan, Devrekani,1932, Muhasebeci, T.C., Cevdetpaşa Cad. 19
FINDIKZADE-İSTANBUL
- 43.Yusuf Dönmez, Ahmet, Henege, 1933, Öğretim Üyesi, T.C., Ataköy, 2.Kısım L25
BAKIRKÖY-İSTANBUL
- 44.Özcan Bolca, A.Zekeriya, İstanbul, 1934, Öğretim Üyesi, T.C., Karadeniz
Teknik Üniversitesi TRABZON
- 45.Mustafa Kafalı, M.Ertuğrul, Konya, 1934, Öğretim Üyesi, T.C., İstanbul
Üniversitesi Edebiyat Fakültesi BEYAZIT-İSTANBUL
- 46.Erk Yurtsever, Ahmet, Erenköy, 1934, İdareci, T.C., Tayyareci Resmi Sok. Çin Apt.
Daire:3 BOSTANCI-İSTANBUL

- 47.Erol Tunalı, Mustafa, Tekirdağ, 1935, avukat, T.C., Nuruosmaniye Cad. Benice Han İSTANBUL
- 48.Altan Deliorman, M.Necmettin, İstanbul, 1936, Gazeteci, Basın Sit. A-13 ETİLER-İSTANBUL
- 49.Metin Eriş, Celal, Gaziantep, 1936, İdareci, T.C., Ataköy, 2.Kısım, H-4 16/7 İSTANBUL
- 50.Aykut Fevzi Şireii, Mehmet, Konya, 1938, Öğretim Üyesi, Ataköy, 2.Kısım H-3 Nu:19 İSTANBUL
- 51.İ.Alev Arık, Remzi Oğuz, Kozan, 1940, Asistan, T.C., Yaşilbahar Sok. 38/3 GÖZTEPE-İSTANBUL
- 52.Abdurrahman Çelik, Emin, Tefenni, Mühendis, T.C., bayındırlık Müdürlüğü ADANA
- 53.Arif Özkök, Bahri, Dörtıoi, 1941, İdareci, T.C., İSTANBUL
- 54.Türkay Tüdeş, Tevfik, Biga, 1942, Asistan, T.C., Karadeniz Teknik Üniversitesi TRABZON
- 55.Osman F. Sertkaya, Servet, Adana, 1946, Asistan, T.C., Moda, Lütfübey Sok. 17/1 KADIKÖY-İSTANBUL
56. Ruknettin Tözün, M. Fehmi, Erzurum, 1922, Öğretim Üyesi, Tepebaşı Meşrutiyet Cad. 48, İSTANBUL.

(İlgili yasanın 8'inci maddenin 3'üncü fıkrası uyarınca)

EK 2: AYDINLAR OCAĞI DERNEĞİ ANA TÜZÜĞÜ (31.03.2005)

MADDE:1

DERNEĞİN ADI: AYDINLAR OCAĞI DERNEĞİ

DERNEĞİN MERKEZİ: İstanbul'dur. Ülke genelinde Kanuna uygun olarak şube açabilir.

MADDE:2

DERNEĞİN AMACI: Aydınlar Ocağı Derneği'nin amacı; milli kültür ve şuuru geliştirmek suretiyle, Türk Milliyetçiliği fikrini yaymak, milli bünyemizi sarsan fikir buhranı ve mefhumlar anarşisi ile mücadele ederek milli varlığımızı meydana getiren unsurları yaşatıp kuvvetlendirmektir.

MADDE:3

DERNEĞİN ÇALIşMA KONULARI VE FAALİYET ALANI:

a.Aydınlar Ocağı Derneği siyasetle uğraşmaz.

b.Milli ve manevi değerlerimizi yıkıcı ve bozucu akımlara karşı, Türk ahlak ve geleneklerini, Türk dilini ve sanatını müdafaa eder.

c.Memleket meselelerine ve milli davalara Türk Milliyetçiliği açısından bakarak milli menfaatlerimize en uygun çözümleri araştırıp bulur ve yayar.

d.Fikirde ve davranışta milli ideale bağlı nesiller yetiştirmeye çalışır.

e.Üyeleri ile gayesine uygun şahıslar ve kuruluşlar arasında sosyal dayanışmayı kurar.

MADDE: 4

DERNEĞİN GAYESİNİ GERÇEKLEşTİREBİLMEK İÇİN YAPTIĞI ÇALIşMA BİÇİMLERİ:

- a.Konferanslar, seminerler, açık oturumlar ve benzeri faaliyetler yapar ve bunları temin için lokal açar.
- b.Konferans ve seminerler veririr, sergiler açar ve bunlara benzer sanat ve kültür faaliyetlerinde bulunur.
- c.İlmi çalışmalar ve araştırmalar yapar, yaptırır ve bu gibi çalışmalara yardım eder.
- d. Neşriyat ve dağıtım yapar.
- e. Kabiliyetli gençlerin yetiştirilmesini temin için muhtelif fonlar, vakıflar ve tesisler kurar.
- f. Derneğimiz gerekli gördüğü yerlerde dernek faaliyetlerini yürütmek amacıyla temsilcilik açabilir. Temsilcilikler, şube veya dernek Yönetim Kurulunda temsil edilmezler. Şubeler temsilcilik açamazlar.
- g. Temsilciliğin adresi, Yönetim Kurulu kararıyla temsilci olarak görevlendirilen kişi veya kişiler tarafından, o yerin mülki idare amirliğine yazılı olarak bildirilir.
- h. Dernek, tüzüğünde gösterilen amaçları gerçekleştirmek için uluslararası faaliyette veya işbirliğinde bulunabilir, yurt dışında temsilcilik veya şube açabilir, yurt dışında dernek veya üst kuruluş kurabilir veya yurt dışında kurulmuş dernek veya kuruluşlara katılabilir.
- i. Derneğimiz amaçları ile ilgisi bulunan ve kanunlarla yasaklanmayan alanlarda, kendi aralarında veya vakıf, sendika ve benzeri sivil toplum kuruluşlarıyla ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere ve yetkili organlarının kararı ile platformlar oluşturabilirler ve gerektiğinde Yönetim Kurulunun kararı ile nakdi yardım alıp verebilir.
- j. Derneğimiz defterlerinde, kayıtlarında ve Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi kurumları ile yazışmalarında Türkçe kullanılır.

MADDE: 5

DERNEĞE ÜYE OLMA:

Öğrenciler dernek üyesi olamaz.

a.Fiil ehliyetine sahip gerçek kişiler derneğe üye olabilirler.

b.Derneğe giriş, iki üyenin tezkiyesini ihtiva eden yazılı müracaatla olur. Yönetim Kurulu, müracaatı 30 gün içinde inceleyerek karara bağlar. Karar müracaat sahibine yazı ile bildirilir.

c. Üyeliğin ret sebebini açıklama mecburiyeti yoktur. Üye kabulü, Yönetim Kurulu tam sayısının üçte ikisi ile olur.

d.Derneğin fahri ve asil olmak üzere iki türlü üyesi vardır. Fahri üyelerin oy kullanma hakları yoktur. İstedikleri takdirde aidat ödeyebilirler.

e. Üyelerin ödeyecekleri yıllık aidat miktarı ve giriş aidatı Genel Kurul tarafından belirlenir.

f. Üyeler 250.-YTL. Giriş aidatı ile yılda en az 120.-YTL. Aidat öderler.

g. Asil üyeler seçme ve seçilme hakkına sahiptirler.

h. Hiç kimse derneğe üye olmaya ve üyelikte kalmaya zorlanamaz.

i. Üyeler, Yönetim Kurulunu verdiği vazifeleri yapmak zorundadırlar. Ancak, üye herhangi bir sebeple yapamayacağı vazife için önceden mazeretini beyan ederek itirazda bulunabilir.

j. Üyeler, dernekten ayrılmalarını yazılı olarak bildirmek ve birikmiş aidat borçlarını ödemek şartıyla her zaman dernekten ayrılabilirler.

MADDDE: 6

ÜYELİK TEN ÇIKARILMA ŞARTLARI:

a.5253 sayılı Dernekler Kanununa ve tüzük hükümlerine aykırı hareket edenler,

b.Üyeler arasında birlik ve beraberliği bozmak suretiyle ikilik yaratanlar,

c. Üyelik için aranan nitelikleri sonradan kaybedenler,

d. Derneğin tüzük ve kararları ile maksat ve gayesine aykırı hareket eden, şeref ve haysiyet kırıcı bir fiil işleyen, huzuru bozan, 2. Maddeye aykırı faaliyette bulunanlar,

e. Gönderilen yazılara rağmen aidatlarını ödeyemeyenler yazılı ikaza gerek duyulmadan Yönetim Kurulu kararıyla üyeliklerine son verilir.

MADDE: 7

ÜYELERİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ:

a. Dernek üyeleri eşit haklara sahiptir. Dernek, üyeleri arasında dil, ırk, renk, cinsiyet, din ve mezhep, aile, zümre ve sınıf farkı gözetemez. Eşitliği bozan veya bazı üyelere bu sebeplerle ayrıcalık tanıyan uygulamalar yapamaz. Her üyenin, derneğin faaliyetlerine ve yönetimine katılma hakkı vardır.

b. Dernekten çıkan veya çıkarılan üye, dernek mal varlığında hak iddia edemez.

c. Her üyenin Genel Kurulda oy hakkı vardır. Üye, oyunu şahsen kullanmak zorundadır.

MADDE: 8

DERNEĞİN ORGANLARI:

a. Genel Kurul

b. Divan

c. İlim-İstişare Kurulu

d. Yönetim Kurulu

e. Denetim Kurulu

Derneğimiz Genel kurul kararı ile başka organlardan kurulabilir. Ancak, bu organlara Genel Kurul ve Denetim Kurulunun görev, yetki ve sorumlulukları devredilemez.

MADDE:9

GENEL KURUL:

a.Genel Kurul, derneğin oy verme hakkına haiz üyelerinden müteşekkil en yüksek organdır.

-Dernek tüzüğünde belli edilen zamanlarda olağan,

-Yönetim ve Denetim kurullarının gerekli gördüğü hallerde veya dernek üyelerinin beşte birinin yazılı isteği üzerinde olağanüstü toplanır.

b. Olağan Genel Kurul toplantıları iki yılda bir Haziran ayı içerisinde yapılması zorunludur.

MADDE: 10

ÇAĞRI USULÜ:

Yönetim Kurulu, dernek tüzüğüne göre genel kurula katılma hakkı bulunan üyelerin üstesini düzenler. Genel kurula katılacak üyeler en az on beş gün önceden, günü, saati, yeri ve gündemi mahalli bir gazetede ilan edilmek suretiyle toplantıya çağrılır. Bu çağrıda, çoğunluk sağlanamaması sebebiyle toplantı yapılamazsa, ikinci toplantının hangi gün yapılacağı da belirtilir. İlk toplantı günü ile ikinci toplantı arasında bırakılacak zaman bir haftadan az atmış günden fazla olamaz.

Toplantı başka bir sebeple geri bırakılırsa, bu durum geri bırakma sebepleri de belirtilmek suretiyle ilk toplantı için yapılan çağrı usullerine uygun olarak üyelere duyurulur. Üyeler, ikinci toplantıya birinci fıkrada belirtilen esaslara göre yeniden çağrılır.

Genel Kurul toplantısı bir defadan fazla geri bırakılamaz.

MADDE: 11

TOPLANTI YERİ:

Genel Kurul toplantıları dernek merkezinin bulunduğu yerde yapılır.

MADDE:12

TOPLANTI YETER SAYISI:

Genel kurul toplantıya katılma hakkı bulunan üyelerin salt çoğunluğunun (tüzük değişikliği ve derneğin feshi hallerinde üçte ikisinin) katılımıyla toplanır. Çoğunluğun sağlanamaması sebebi ile toplantının ertelenmesi durumunda ikinci toplantıda çoğunluk aranmaz. Ancak, bu toplantıya katılan üye sayısı yönetim ve denetim kurulları üye tam sayısının iki katından az olamaz.

MADDE:13

TOPLANTININ YAPILIŞ USULÜ:

Genel kurula katılma hakkı bulunan üyelerin listesi toplantı yerinde hazır bulundurulur.

Üyeler, yönetim kurulu tarafından düzenlenen listedeki adları karşısına imza koyarak toplantı yerine girerler. Kimlik belgesini göstermeyenler, belirtilen listeyi imzalamayan üyeler toplantı yerine alınmaz.

Genel kurula katılma hakkı bulunmayan üyeler toplantı yerine alınmaz. Bu kişiler ve dernek üyesi olmayanlar, ayrı bir bölümde genel kurul toplantısını izleyebilirler.

Toplantı yeter sayısı sağlanmışsa, durum bir tutanakla tespit edilir ve toplantı yönetim kurulu başkanı veya görevlendireceği yönetim kurulu üyelerinden biri tarafından açılır.

Toplantı yeter sayısı sağlanamaması halinde yönetim kurulu tarafından bir tutanak düzenlenir.

Açılıştan sonra, toplantıyı yönetmek üzere bir başkan ve yeteri kadar başkan vekili ile yazman seçilerek divan heyeti oluşturulur.

Genel Kurul toplantısında yalnız gündemde yer alan maddeler görüşülür. Ancak, toplantıda hazır bulunan üyelerin en az onda biri tarafından görüşülmesi yazılı olarak istenen konuların gündeme alınması zorunludur.

Toplantının yönetimi ve güvenliğinin sağlanması divan başkanına aittir. Genel kurul, gündemdeki konuların görüşülerek karara bağlanmasıyla sonuçlandırılır.

Genel kurulda her üyenin bir oy hakkı vardır; üye oyunu şahsen kullanmak zorundadır.

Toplantıda görüşülen konular ve alınan kararlar bir tutanağa yazılır ve divan başkanı ile yazmanlar tarafından birlikte imzalanır. Toplantı sonunda, tutanak ve diğer belgeler yönetim kurulu başkanına teslim edilir.

Yönetim kurulu başkanı bu belgelerin korunmasından ve yeni seçilen yönetim kuruluna yedi gün içinde teslim etmekten sorumludur.

Mahkemece kayyım atanması veya medenî kanunun 75. maddesinin İkinci fıkrasına göre görevlendirme yapılması halinde bu maddede yönetim kuruluna verilen görevler bu kişiler tarafından yerine getirilir.

MADDE: 14

GENEL KURULUN GÖREVVE YETKİLERİ:

- a. Dernek organlarının seçilmesi,
- b. Dernek tüzüğüne değiştirilmesi,
- c. Yönetim ve denetim kurulları raporlarının görüşülmesi, yönetim kurulunun ibra edilmesi,
- d. Dernek için gerekli taşınmaz malların satın alınması veya mevcut taşınmaz malların satılması hususunda, yönetim kuruluna yetki verilmesi,
- e. Derneğin federasyona katılması veya ayrılması,

f. Derneğin Uluslar arası faaliyette bulunması, yurt dışındaki dernek veya kuruluşlara üye olarak katılması veya ayrılması,

g. Şube açılması hususunda yönetim kuruluna yetki verilmesi,

ğ. Derneğin feshedilmesi,

h. Mevzuatta ve dernek tüzüğünde genel kurulu tarafından yapılması belirtilen^ diğer görevlerin yerine getirilmesi.

MADDE:15

OY KULLANMA KARAR ALMA USUL VE ŞEKİLLERİ:

Genel kurulda her üyenin bir oy hakkı vardır. Üye oyunu bizzat kutlanır. Seçimler gizli oy, açık tasnif usulüne göre yapılır. Kararlar, geçerli oyların yarısından bir fazlası ile alınır.

MADDE: 16

DİVAN VE TEŞEKKÜLÜ:

Divan, Genel Kuruldan sonra derneğin en yüksek organıdır. Divan; İlim-İstişare Kurulu, Yönetim Kurulu ve Denetim Kurulu'ndan teşekkül eder. İlim-İstişare Kurulu Başkanı aynı zamanda Divan'a başkanlık eder. Toplantılarda dernek başkanı, İkinci Başkan ve Genel Sekreter de Divan kâtibi olarak vazife görür.

MADDE:17

DİVANIN GÖREV VE YETKİLERİ:

a. Derneğin faaliyetlerinin maksat ve amacına uygun yapılıp yapılmadığını kontrol etmek,

b. İlim-İstişare Kurulu'na vazife vermek, bu kuruldan gelen tavsiyeleri karara bağlamak, gerekiyorsa meselenin halli hususunda komisyonlar kurmak,

c.İcabı halinde Genel Kurulun toplanması hususunda Yönetim Kurulu'ndan talepte bulunmak,

d.Yönetim Kurulu'nun faaliyetlerine yön vermek, tavsiyelerde bulunmak,

e.Yönetim Kurulu tarafından hazırlanacak talimatnameleri gözden geçirip müzakere etmek.

MADDE: 18

İLİM-İSTİŞARE KURULUNUN TEŞEKKÜLÜ:

İlim-İstişare Kurulu, Genel Kurul tarafından 15 (onbeş) kişiden teşekkül etmek üzere ve bir normal Genel Kurul dönemi için seçilir. Kurul, seçimini takiben kendi aralarında bir başkan, bir başkan vekili, birde kâtip seçer. İlim-İstişare Kurulu, kurul başkanının veya Yönetim Kurulunun lüzum gördüğü hallerde ve davet üzerine toplanır.

MADDE: 19

İLİM-İSTİŞARE KURULUNUN GÖREVLERİ:

a.Derneğin gayesine uygun olan ilmi faaliyetler, neşriyat ve konferanslar düzenlenmesi hususunda tavsiyelerde bulunur.

b.Yönetim Kurulunun çalışmalarına ilmi ve istişari mahiyette yardım eder.

c. Derneğe üye olmak isteyenlerin müracaatlarını inceler ve derneğe alınıp alınmamaları hususunda Yönetim Kuruluna mütalaa verir.

d.Yurtlar ve vakıflar tesisi hususunda gerekli tetkikatı yapıp, Yönetim Kuruluna mütalaa verir. Velhasıl derneğin amacına uygun her türlü faaliyette yönetim kuruluna yardımcı olur.

MADDE:20

YÖNETİM KURULUNUN TEŞEKKÜLÜ:

Yönetim Kurulu (9) asil ve (9) yedek üyeden oluşmak suretiyle genel kurul tarafından gizli oyla seçilir. Yönetim kurulu üyeleri seçimlerini takiben kendi aralarında şu suretle işbölümü yaparlar:

a.Genel Başkan

b.Genel Başkan Yardımcısı

c.Genel Sekreter

d. Sayman

e.Veznedar

f. Dört Üye

Asil üyelere boşalma olduğu takdirde yedek üyelerin göreve çağrılması zorunludur.

MADDE: 21

YÖNETİM KURULUNUN GÖREVLERİ:

a.Derneği temsil etmek veya bu hususta kendi üyelerinden bir veya bir kaçma yetki vermek,

b. Derneğin gelir ve gider hesaplarına ilişkin işlemleri yapmak ve gelecek döneme ait bütçeyi hazırlayarak genel kurula sunmak,

c.Dernek tüzüğünün ve mevzuatın kendisine verdiği diğer işleri yapmak ve yetkileri kullanmak,

ç.Genel Kurulun ve Divan'ın kararlarını icra etmek,

d.İlim-İstişare Kurulu tarafından verilen mütalaaları karara bağlamak ve gereğinde Divan'a sunmak,

e.Derneğin her türlü idari, ilmi faaliyetlerini tanzim etmek,

f.Lokali idare etmek, bu hususta mesul kimseleri tayin ve Divanın tasdikinden geçen talimatnamelere uygun idare ettirmek,

g.Genel Kurula katılma hakkı olan üyelerin listesini tanzim etmek,

ğ.İlim-İstişare Kurulu'nun mütaalasını alıp, Divan'ın tasdikinden geçirmek suretiyle talimatnameler hazırlamak. Derneğin gelirlerini temin ve gereken masrafı yapmak,

h.Lokal kiralamak, lüzumlu demirbaşları satın almak, derneğin gayesine uygun şekilde lokali tanzim etmek ve toplantılar tertip etmek,

ı.Genel Kurula katılma hakkı olan üyelerin listesini tanzim etmek,

i.Üyelerden gerekenlere her türlü maddi ve manevi yardımda bulunmak.

j.Üye olmak isteyenlerin taleplerini İlim-İstişare Kurulu'na havale ite alınacak mütalaaya göre kararlar vermek,

k. İlimi ve kültürel çalışmalarda Divan'ın direktiflerine, İlim-İstişare Kurulu'nun tavsiye ve işaretine göre faaliyetlerde bulunmak.

MADDE: 22

DENETİM KURULU TEŞKİLİ VE GÖREVLERİ:

Denetim kurulu üç asil ve üç yedek üyeden oluşmak suretiyle genel kurul tarafından seçilir. Bu kurul, denetim görevini bir yılı geçmeyen aralıklarla yapar ve denetim sonuçlarını bir rapor halinde yönetim kuruluna ve toplandığında genel kurula sunar.

MADDE:23

İÇ DENETİM:

Genel kurul, yönetim kurulu veya denetim kurulu tarafından denetim yapılabileceği gibi bağımsız denetim kuruluşlarına da denetim yaptırılabilir. Genel kurul, yönetim kurulu veya bağımsız denetim kuruluşlarınca denetim yapılmış olması denetim kurulunun

yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz. Denetim kurulu dernek tüzüğünde gösterilen amaçlar doğrultusunda faaliyet gösterilip gösterilmediğini, hesap, defter ve kayıtların mevzuata uygun olarak tutulup tutulmadığını, tüzükte tespit olunan esas ve usullere göre bir yılı geçmeyen aralıklarla denetler ve denetim sonuçlarını bir rapor halinde yönetim kurulu veya toplandığında genel kurula sunar.

MADDE: 24

ŞUBELERİN KURULUŞU:

İl, ilçe ve nahiyelerde şube açılabilir. Genel Kurul kararı ile şube açılacak yerlerde en az altı aydan beri ikamet eden, en az 3 (üç) kişiye şubeyi kurma yetkisi verilir. Şube açmaya yetkili kılınanlar, kurucuların ad ve soyadlarını, baba adlarını, doğum yeri ve tarihlerini, mesleklerini, ikametgâh ve uyruklarını, şube merkezi ile adresini, şubenin açılacağı yerin en büyük mülki amirliğine bildirirler. Bu bildirimde, dernek ana tüzüğünden (iki) nüsha ile kuruculuk yetki belgesini de eklerler. Bu bildirim ile şube kuruluşu tamamlanmış olur.

MADDE:25

ŞUBELERİN HUKUKİ DURUMU:

Şubeler, ilgili kanunlar, tüzük ve dernekler yönetmeliği hükümleri gereğince dernek genel merkezine bağlı; Dernek genel merkezi ile ilişkileri ve karar yetkileri "Şubeler Yönetmeliği" hükümleri ile belirlenmiş; varlığı ve her türlü hakkı Dernek bünyesine dâhil, Dernek amaç ve hizmet konulan doğrultusunda Yönetim Kurulu kararı ile bağımsız faaliyetler yapmakla görevli ve yetkili, yapmış olduğu işlemlerden doğan hak ve borçlarından ötürü şubenin sorumlu olduğu, dernek iç organıdır.

Şubeler, Genel Merkez Genel Kurul toplantısına iştirak etmek üzere kendi genel kurul toplantılarında 2 (iki) delege seçerler. Üye sayısı 50 (elli) den fazla olan şubelerde delege nispeti yüzde 2 (iki) olarak belirlenir.

Bu tüzüğün Dernek tüzel kişiliğine ilişkin diğer hükümleri de şube kapsamında ve şubeye ilişkin olarak geçerli olup kıyasen uygulanır. Uygulamaya ve Genel Merkez-

Şube ilişkilerine dair hükümler, Dernek Yönetim Kurulu tarafından ilgili mevzuat ve tüzük hükümlerine uygun olarak hazırlanacak "Şubeler Yönetmeliğimde gösterilir.

MADDE:26

ŞUBELERİN ORGANLARI:

a.Şube Genel Kurulu

b.Şube Yönetim Kurulu

c. Şube Denetim Kurulu

Şubeler, Genel Kurul kararı ile başka organlarda kurabilir Ancak; bu organlara Genel Kurul ve Denetim Kurulu'nun görev, yetki ve sorumlulukları devredilemez.

MADDE: 27

ŞUBE GENEL KURULU

Şubeye kayıtlı ve genel kurula katılma hakkı olan üyelerin katılımıyla 2 (iki) yılda bir olağan olarak toplanır. Şubeler, olağan genel kurul toplantılarını, Genel Merkez olağan genel kurul toplantısından en az iki ay önce tamamlamak ve genel kurul sonuç bildirimini bir örneğini toplantının yapıldığı tarihi izleyen 30 (otuz) gün içinde mülki idare amirliğine ve Genel Merkezlerine bildirmek zorundadır.

Şube genel kurulunun toplantı ilkeleri, çağrı yöntemleri, olağanüstü toplantı ile görev ve yetkileri hakkında şube kapsamında ve şubeye ilişkin olarak bu tüzüğün Genel Kurul ile ilgili 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15 ve diğer maddeleri kıyasen uygulanır.

MADDE:28

ŞUBE YÖNETİM KURULU:

Şube genel kurulunda gizli oyla seçilen 9 (dokuz) asıl ve 9 (dokuz) yedek üyeden oluşur. Görev bölüşümü ve çalışma biçimleri ile görev ve yetkileri hakkında şube

kapsamında ve şubeye ilişkin olarak bu tüzüğün Yönetim Kurulu ile ilgili 20, 21 ve diğer maddeleri kıyasen uygulanır.

MADDE:29

ŞUBE DENETİM KURULU:

Şube genel kurul toplantısında gizli oyla seçilen 3 (üç) asıl ve 3 (üç) yedek üyeden oluşur. Çalışma biçimleri ile görev ve yetkileri hakkında şube kapsamında ve şubeye ilişkin olarak bu tüzüğün Denetim Kurulu ile ilgili 22,23 ve diğer maddeleri kıyasen uygulanır.

MADDE:30

TÜZÜĞÜN NE ŞEKİLDE DEĞİŞTİRİLECEĞİ:

Tüzük değişikliği kararları, genel kurula katılma hakkı bulunan üyelerin üçte iki katılımı ve toplantıya katılan üyelerin üçte iki çoğunluğuyla alınır. Birinci toplantıda çoğunluk sağlanamazsa ikinci toplantıda çoğunluk aranmaz. Ancak, bu toplantıya katılan üye sayısı, yönetim ve denetim kurulları üye tam sayısının iki katından az olamaz. Tüzük değişikliği kararının üçte iki çoğunlukla alınması gerekir.

MADDE:31

DERNEĞİN GELİR KAYNAKLARI:

Dernek gelirleri, üye ödentisi, dernek faaliyetleri sonucunda veya derneğin malvarlığından elde edilen gelirler ile bağış, yardım, finansal ve neşriyat gelirlerinden oluşur.

MADDE:32

MALİ HÜKÜMLER:

Dernek Genel Kurul tarafından tasdik olunan bütçeyle idare edilir. Yönetim Kurulu bütçedeki kalemler arasında nakil yapabilir.

Derneğin elde ettiği gelirler milli bankalardan birine veya bir kaçına yatırılır. Aydınlar Ocağı Derneği adına para çekmek, yatırmak v.b. her türlü banka ve mali işler için Genel Başkan, Sayman (muhasip) ve veznedar olmak üzere üçünden herhangi ikisinin imzası şarttır.

MADDE:33

DERNEĞİN BORÇLANMA USULLERİ:

Derneğin borçlanma usulleri genel kurul tarafından belirlenir.

MADDE:34

DERNEĞİN TUTACAĞI DEFTERLER:

31. 03. 2005 tarih ve 25772 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Dernekler Yönetmeliğinde belirtilen usul ve esaslara göre; Dernek tarafından aşağıda yazılı defterler tutulur.

İşletme hesabı esasında tutulacak defterler ve uyulacak esaslar aşağıdaki gibidir:

a)Karar Defteri:

Yönetim kurulu kararları tarih ve numara sırasıyla bu deftere yazılır ve kararların altı toplantıya katılan üyelerce imzalanır.

b)Üye Kayıt Defteri:

Derneğe üye olarak girenlerin kimlik bilgileri, derneğe giriş ve çıkış tarihleri bu deftere işlenir. Üyelerin ödedikleri giriş ve yıllık aidat miktarları bu deftere işlenebilir.

c)Evrak Kayıt Defteri:

Gelen ve giden evraklar, tarih ve sıra numarası ile bu deftere kaydedilir. Gelen evrakın asılları ve giden evrakın kopyalan dosyalanır. Elektronik posta yoluyla gelen veya giden evraklar çıktısı alınmak suretiyle saklanır.

ç)Demirbaş Defteri:

Derneğe ait demirbaşların edinme tarihi ve şekli ile kullanıldıkları veya verildikleri yerler ve kullanım sürelerini dolduranların kayıttan düşürülmesi bu deftere işlenir.

d)İşletme Hesabı Defteri:

Dernek adına alınan gelirler ve yapılan giderler açık ve düzenli olarak bu deftere işlenir.

e)Alındı Belgesi kayıt Defteri (EK 10);

Alındı belgelerinin seri ve sıra numaraları, bu belgeleri alan ve iade edenlerin adı, soyadı ve imzaları ile aldıkları ve iade ettikleri tarihler bu deftere işlenir.

MADDE: 35

DERNEĞİN FESHİ HALİNDE MAL VARLIĞININ TASFİYESİ:

Derneğin, genel kurul kararı ile feshi veya kendiliğinden dağılmış sayılmasına karar verildiğinde, mal varlığı ve parası aynı amaçla ilgili faaliyet gösteren başka bir derneğe devredilir.

MADDE: 36

DERNEĞİN KURUCULARI:

Adı ve Soyadı, Baba adı, Doğum yılı ve yeri, Mesleği, Uyuşu, İkâmetgâhı:

1.Ekrem H. Ayverdi, Hakkı, İstanbul, 1316, Yüksek Mühendis, T.C., Fevzipaşa Cad.
No:175 FATİH-İSTANBUL

2.Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Erzurum, 1901, Prof. Doktor, T.C., Ihlamur Yolu 21
Daire:5 NİŞANTAŞI-İSTANBUL

3.Nihat Sami Banarlı, Sami, İstanbul, 1907, Müellif, T.C., Efram Yokuşu 19 BEBEK-
İSTANBUL

- 4.İbrahim Kafesoğlu, Recep, Tefenni, 1329, Öğretim Üyesi, T.C., Fındıkzade, Ziya Gökalt Sokak, Nu.43/10 FINDIKZADE-İSTANBUL
- 5.Ekrem Kadri Unat, Mehmet, Ankara, 1914, Öğretim Üyesi, T.C., 4.Levent, Neşeli Sokak 13 İSTANBUL
- 6.Oktay Aslanapa, Celal, Kütahya, 1915, Öğretim Üyesi, T.C., Atatürk Bulvarı 142 Emlak Kredi Apartmanı B-Blok 14 İSTANBUL
- 7.Said Bilgiç, Sadık, Ş.Karahisar, 1920, Avukat, T.C., Ataköy, 1.Kısım B-44 / Daire:5 İSTANBUL
- 8.Yusuf Keçecioğlu, Hüseyin, Ödemiş, 1920, Öğretim Üyesi, T.C., Aksaray, Atatürk Bulvarı 162 İSTANBUL
- 9.M. Fazlı Akaya, Bekir, Kemaliye,1337, Avukat, T.C., Sultanahmet, Cankurtaran Caddesi 46/3 SULTANAHMET-İSTANBUL
- 10.Ahmet İman, Muharrem, Balıkesir, 1337 İş Adamı, T.C, Beylerbeyi Küplüce Yolu 7 İSTANBUL
- 11.H.Cengiz Alpay, M.Sezai, Gürün, 1338, Ticaret, T.C, İncirli caddesi Camlık Sokak Çamaltısaray Nu.1 Daire 49 BAKIRKÖY-İSTANBUL
- 12.Fethi Gemuhluoğlu, Neşet, İstanbul, 1338, İdareci T.C, Nişantaşı Madalyon Sokak Vali Konağı caddesi 23/7 İSTANBUL
- 13.Muharrem Viraboğlu, Şaban, Kayseri, 1922, Öğretim Üyesi, T.C, İskenderoğiu Sok. 31/9 ŞİŞLİ-İSTANBUL
- 14.Suat Vural, Rüşti, Rize, 1338, Öğretim Üyesi, T.C, Yeni Levent, 6.Cadde Daire:4 İSTANBUL
- 15.Muharrem Ergin, Haydar, Muş/Bulanık, 1339, Öğretim Üyesi, T.C, Yıldız, Mapuşlar Yokuşu 101 İSTANBUL
- 16.A.Selçuk Özçelik, M.Faik, Balıkesir, 1923, Öğretim Üyesi, T.C, Etiler NisDetiye Cad. Profösörler Sit. Al Kat 5 Daire: 16 İSTANBUL

- 17.Nahit Rıfıkı Dinçer, Yaşar, Kemalpaşa, 1340, Öğretmen, T.C, Topağacı İhlamur Yolu 73/2 İSTANBUL
- 18.Ahmet Kabaklı, Ömer, Elazığ, 1924, Yazar T.C, Millet Caddesi 168 AKSARAY-İSTANBUL
- 19.S.Necmettin İşli, A.Şefik, İstanbul, 1340, Doktor, T.C, Yeşilköy Ümraniye Mah. Halkalı Cad. 4 Kardeş Sok. 1 İSTANBUL
- 20.Nuri Mugan, Ekber, Ardahan, 1924, Öğretim Üyesi, T.C, Laleli Ordu Caddesi 275 İSTANBUL
- 21.Cevat Babuna, Halil, Köprülü, 1927, Öğretim Üyesi, T.C, Emlak Kredi Apartmanı B-Blok Daire:24 AKSARAY-İSTANBUL
- 22.İsmail Ekim, M.Abdullah, Pendik,1341 Serbest, T.C, Çiftelhavuzlar, Hazırcevap Sok. 5/1 Daire:8 İSTANBUL
- 23.Faruk Kadri Timurtaş, Kilis, 1925, Öğretim Üyesi, T.C, Kızıtaşı, Sofular Cad. 123/3 FATİH-İSTANBUL
- 24.İsmail Hakkı Uğur, A.Necati, Balıkesir, 1925, Ticaret, T.C, Kızıltoprak Opr. Cemil Topuz/Cad. 26 İSTANBUL
- 25.Mustafa Köseoğlu, İbrahim, Alanya, 1926, Öğretim Üyesi, T.C., Fatih, Kocatepe Mah. Silistre Sok. 8 İSTANBUL
- 26.Sabri Ülker, İslam, Kırım, 1926, İş Adamı, T.C., Aksaray, Lütfüefendi Sok. 20/4 İSTANBUL
- 27.Süleyman Yalçın, Ethem, Çanakkale, 1926, Öğretim Üyesi, T.C., Cihangir, Güneşli Sok. 62/5 TAKSİM-İSTANBUL
- 28.Sebahaddin Zaim, Mehmet, İştıp, 1926 Öğretim Üyesi, T.C., Bağdat Cad. 329 EREN KÖY-İSTAN BUL
- 29.Ayhan Songar, Nazmi, Gönen, 1927, Öğretim Üyesi, T.C., Fatih, Horhor Cad. 137 paksoy Apt. 3 İSTANBUL

- 30.Nazım Nihat Bozkurt, Hüseyin, Arpaçay, 1927, Ticaret, T.C., Koşuyolu, Servet Kaftancı Bora Apt. 8/3 İSTANBUL
- 31.Alaeddin Ertüzün, Cemal, Malatya, 1927, İdareci, T.C., Paktaş Fabrika Müdürü, ADANA
- 32.Nihat Keklik, Nasuhi, Ayvalık, 1927, Öğretim Üyesi, T.C., Fatih, Zülali Çeşme Sok. 5 İSTANBUL
- 33.Refik Özdek, Şevki, Köstence, 1928, Gazeteci, T.C., Basın Sit. C-8 ETİLER-İSTANBUL
- 34.Fevzi Sevgili, Etem, İstanbul, 1928, Ticaret, T.C., Hacı Tahsin Sok. 111/1 İSTANBUL
- 35.A.Mazhar Özman, İsmail Behzat, İstanbul, 1929, Doktor, Florya, Otlukbeli Sok. 20 Daire: 10 ŞENLİK-İSTANBUL
- 36.Sabahattin TOPBAŞ, M.Veysi, İstanbul, 1929, İşadamı, T.C., Göztepe, İstasyon Cad. 32 İSTANBUL
- 37.Kemal Eraslan, Ahmet, Diyarbakır, 1930, Öğretim Üyesi, T.C., Mescit Sok. 29/8 BEŞİKTAŞ-İSTANBUL
- 38.Salih Tuğ, Mehmet, İstanbul, 1930, Öğretim Üyesi, T.C., Ahırkapı Meydanı, 2/6 İSTANBUL
- 39.Necati N. Bozkurt, Hüseyin, Arpaçay, 1931, İşadamı, T.C., Kantarcı Bilim Sok. 7/16 İSTANBUL
- 40.Asaf Ataseven, Mahmut, Gaziantep, 1932, Doktor, T.C., Soğanağa Mah. Sümbül Sinan Sok. 21 Daire:6 İSTANBUL
- 41.Necmettin Hacıeminoğlu, Mustafa, Maraş, 1932, Öğretim Üyesi, Okumuş Adar Sok. 10/12 Daire: 11 FATİH-İSTANBUL
- 42.Faik Tan, İhsan, Devrekani,1932, Muhasebeci, T.C., Cevdetpaşa Cad. 19 FINDIKZADE-İSTANBUL

- 43.Yusuf Dönmez, Ahmet, Henege, 1933, Öğretim Üyesi, T.C., Ataköy, 2.Kısım L25
BAKIRKÖY-İSTANBUL
- 44.Özcan Bolca, A.Zekeriya, İstanbul, 1934, Öğretim Üyesi, T.C., Karadeniz
Teknik Üniversitesi TRABZON
- 45.Mustafa Kafalı, M.Ertuğrul, Konya, 1934, Öğretim Üyesi, T.C., İstanbul
Üniversitesi Edebiyat Fakültesi BEYAZIT-İSTANBUL
- 46.Erk Yurtsever, Ahmet, Erenköy, 1934, İdareci, T.C., Tayyareci Resmi Sok. Çin Apt.
Daire:3 BOSTANCI-İSTANBUL
- 47.Erol Tunalı, Mustafa, Tekirdağ, 1935, avukat, T.C., Nuruosmaniye Cad.
Benice Han İSTANBUL
- 48.Altan Deliorman, M.Necmettin, İstanbul, 1936, Gazeteci, Basın Sit. A-13
ETİLER-İSTANBUL
- 49.Metin Eriş, Celal, Gaziantep, 1936, İdareci, T.C., Ataköy, 2.Kısım, H-4 16/7
İSTANBUL
- 50.Aykut Fevzi Şireii, Mehmet, Konya, 1938, Öğretim Üyesi, Ataköy, 2.Kısım H-3
Nu:19 İSTANBUL
- 51.İ.Alev Arık, Remzi Oğuz, Kozan, 1940, Asistan, T.C., Yaşilbahar Sok. 38/3
GÖZTEPE-İSTANBUL
- 52.Abdurrahman Çelik, Emin, Tefenni, Mühendis, T.C., bayındırlık Müdürlüğü
ADANA
- 53.Arif Özkök, Bahri, Dörtıyoi, 1941, İdareci, T.C., İSTANBUL
- 54.Türkay Tüdeş, Tefvik, Biga, 1942, Asistan, T.C., Karadeniz Teknik Üniversitesi
TRABZON
- 55.Osman F. Sertkaya, Servet, Adana, 1946, Asistan, T.C., Moda, Lütfübey Sok. 17/1
KADIKÖY-İSTANBUL
56. Ruknettin Tözün, M. Fehmi, Erzurum, 1922, Öğretim Üyesi, Tepebaşı Meşrutiyet
Cad. 48, İSTANBUL.

MADDE:37

İş bu tüzük 5253 sayılı Dernekler Kanunu ile 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre ve 31.03.2005 tarih ve 25772 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Dernekler Yönetmeliğinde belirtilen usul ve esaslara göre düzenlenmiş olup, bu tüzükte hüküm bulunmayan hallerde bu kanun hükümleri ile bu yönetmelikte belirtilen esas **ve usuller uygulanır.**

EK 3. KURULUŞUNDAN BUGÜNE AYDINLAR OCAĞI'NIN GENEL BAŞKANLARI

1. Prof. Dr. İbrahim KAFESOĞLU (Merhum)
14 Mayıs 1970 - 30 Ocak 1974
2. Prof. Dr. Süleyman YALÇIN
30 Ocak 1974 - 31 Mayıs 1979
4 Nisan 1984 - 29 Haziran 1988
3. Prof. Dr. Salih TUĞ
31 Mayıs 1979 – 24 Aralık 1982
4. Prof. Dr. Ayhan SONGAR (Merhum)
24 Aralık 1982- 4 Nisan 1984
5. Prof. Dr. Nevzat YALÇINTAŞ
29 Haziran 1988- 27 Haziran 1998
6. Prof. Dr. Mustafa ERKAL
27 Haziran 1998-....

EK 4. AYDINLAR OCAĞI'NIN ESKİ GENEL SEKRETERİ DR. METİN ERİŞ İLE YAPILAN MÜLAKAT

F. Y. Ö.: Aydınlar Ocağı'nın ortaya çıktığı dönemden ve bu dönemde milliyetçi muhafazakâr aydınların bir araya gelmesini etkileyen faktörlerden bahsedebilir misiniz?

Metin Eriş: Konuya şöyle başlayalım mı? Sivil toplum örgütlerinin kuruluş amaçları nedir, niye varlardır? Baskı unsuru olmaktır değil mi? Nedir baskı unsuru olmak? Buna menfaat ilişkisi de diyebilirsiniz. Meselâ TÜSİAD iktisadî bir çıkar grubudur, başka örneklerinde olduğu gibi! Başkaca STK'ların varmak istedikleri hedefleri de fikri menfaat sağlamak olarak ifadelendirebiliriz, değil mi? Yahut fikri gelişmeyi sağlamak olarak da bakabilirsiniz bu hedeflere... Bu zaviyeden bakıldığında Aydınlar Ocağı'nın kuruluş sebeplerinden birinin fikri gücünü müessir hâle getirmek demek yanlış olmaz. Nerede? Toplumda.. Nerede? Tabiatıyla dolaylı olarak siyasi hayatta... Olaya böyle bakmak lazım. Böyle baktığınız vakit nereden nereye diye sorduğunuzda Aydınlar Ocağı'nın kuruluş temellerinin 1960 Darbesine kadar uzatmak mümkün. 27 Mayıs Darbesi ile Türkiye'de demokrasi büyük bir yara almıştır. Bu yarada çok açık ve net olarak görmemiz gereken şey darbeci kadroların, temelde millî değerlere, muhafazakâr değerlere, İslami değerlere karşı bir tavır sergilemiş olduklarıdır. Çok açıktır bu. Bunu hiç saklamanın bir mânâsı yoktur. Neden? Çünkü kafa yapıları, ideolojik bağlantıları, olaya bakışları bu yöndedir. Dünyada sol vardır, sol birçok şeyde başarılı olmak mecburiyetini duyar ama bizim gibi Batı kültüründen farklı yapıdaki ülkelerde halkının farkında mıdır? Sanırım işin temel yapısı bu noktada sarmalanır. Sol için dindi, milli olmaktı vs. unsurlar ise avamın işidir. Kendilerini halkının üstünde gören bir takım okumuş-yazmışlar, kendilerine aydın sıfatını yakıştırarak “tepeden inmece” metodlarla ülkeye, ülkenin halkına farklı bir kisve giydirmeye çalışırlar!.. 27 Mayıs Darbesinin çok açık ve net tavrı da budur. Biz düşünüyoruz, aydınız, biz bu devleti kurduk, o halde devletin sahibi aslisi biziz!. Açık veya gizli bir yapı içersinde yönetimin kendilerinden başkalarınca yürütülmesine tahammül göstermeyen bu kimselerdeki temel düşünce böyle olunca milliyetçi, muhafazakâr, dindar kesimler de; a) tepki hareketi olarak bir karşı koyma direncini göstereceklerdir, b) belli guruplar haline gelerek hiç değilse bunu belli bir sosyal zeminde güçlendirme çalışması yapacaklardır.

1960'lı yılların başından itibaren bu yönde çalışma yapan çeşitli kurumlarımız var, Meselâ Milliyetçiler derneği var. Aydınlar Kulübü kuruluyor. Milliyetçiler Derneği 1950'li yıllarda yediği darbeden sonra çok zayıflamış ama Aydınlar Kulübü önemli çalışmalar yapıyor Karaağaç İş hanında. Ama o da bir iki yıl boyunca yapmış olduğu hizmetlerden sonra maalesef kayboluyor. Türk Ocağı da var ama tıpkı Milliyetçiler Derneği gibi çok önemli hizmetler üretmiyor. Kültür Ocağı da var, biraz içine kapanık çalışma yapıyor. Ben askerden döndükten sonra (affedersiniz zaman zaman “ben” demek mecburiyetinde kalacağım, çünkü bahsedeceklerim şahsi notlarımdan olacaktır) Milliyetçiler Derneği'nin Sait Bilgiç rahmetli ağabeyimizin Genel Başkan olduğu 1960'lı yılların ikinci yarısında ben ikinci başkan oldum. Bugün Birlik Vakfının bulunduğu Çarşıkapı'daki Medrese Muallimler Birliğinin yeri olarak anılırdı, orada her biri bir odaya sığınmış başkaca dernekler yanında Milliyetçiler Derneği de küçücük bir odadaydı. Muallimler Birliğinin sanırım, hatırımda kaldığına göre, o yıllardaki Başkanı Prof. Dr. Faruk K. Timurtaş'tı. İlk bakışım, odamıza girdiğimde pek çok kitap arasına sıkışmış bir masa ve kasvetli!.. İkinci tespitim maalesef Milliyetçiler Derneğinin devrini tamamlamış olduğu, üyelerinin ilgisinin hemen hemen yok noktasına geldiği ve de birtakım neşriyatlarla kendini yenileme şansının da olmadığı idi. Bu durumda ister istemez sosyal dünyası olan insanlar olarak arayışa geçiyorsunuz. Askerden döndükten sonra yazma arzum beni rahmetli Muammer K. Özergin vasıtasıyla Kafesoğlu hocamızın önderliğinde bir sohbet meclisi hüviyetindeki Kültür Ocağı mensuplarıyla bir araya getirmişti. Ocak mensuplarını çıkardıkları Milli Işık adlı bir fikir dergisi bulunmaktaydı. Derginin öncesinde İsmet Tümtürk ağabeyinin kurmuş olduğu Milli Yol dergisi bulunuyormuş. Nasıl olduğunu çok bilmek istemediğim bir ihtilaf sonrasında dergi, isim değiştirerek yeni bir heyetçe yayınlanmağa başlamış. İşte Kültür Ocağı ve Milli Işık grubuyla Nuruosmaniye caddesinin Bab-ı Âli yönünden geliş tarafında köşede bir eczane vardı, onun hemen üst katında bir odada toplanıyor, sohbet ediyor, görüşmeler yapıyoruz. Bu arada zaman zaman vaktiyle kurulmuş ve sonra kapanmış olan eski Aydınlar Kulübü büyüklerimizle de, daha ziyade Kafesoğlu hocamız irtibatlarıyla, bir araya geliyoruz. İşte Süleyman Yalçın hocamızla ilk tanışmam bu vesileyle oluyor.

Bu arada 1967 yılındaki 1nci Milliyetçiler Kurultayı'na götürdü olayı. Bu kurultay çok başarılı mıydı? Bence o güne kadar olan dağınıklığı tam anlamıyla giderici bir başarı

içerisinde olduğu söylenemez! Neden? Onu da belki şöyle değerlendirme imkânımız var... Bizim yetişme dönemimizde, zamanımızda çok değerli büyük isimler bulunuyordu. Hemen aklıma gelen Z.F. Fındıkoğlu hocamız, Osman Turan hocamız, Nurettin Topçu hocamız, İbrahim Kafesoğlu hocamız, Necip Fazıl, Nihal Atsız ve daha başkaları gibi... Ama bunların birbiri ile rekâbeti demeyeceğim ama birbiriyle olan gönül kavgaları enteresandı!. Yani bu hocalarımızdan veya düşünürlerimizden birinin yanında ve/veya etrafında bulunduğunuzda onun başka gruplarla işbirliği yapmanıza çok fazla tahammülü olur muydu? Şüphedeyim! Çünkü “aman onun haberi olmasın” ifadelerini çok duymuşumdur. Garip bir şey! Oysa her biri zirve isimdi, hakikaten zirve isimlerdi ama galiba birbirlerine fazlaca tahammülleri yoktu. Benim talihim ise, ben önce bir yabancı okuldan geliyordum, yani bu isimlerin hepsiyle irtibatım olabiliyordu ve galiba bir arayışı temsil ediyordum galiba! Bu yapı içerisinde bu kurultay gerçekleşti. 1967 Kurultayında ülkenin önemli meseleleriyle ilgili olarak hocalarımız muhteşem konuşmalar yaptılar. Fakat bir başka şeye daha yol açtılar “Türk milliyetçilerinin, muhafazakârlarının gelecekte birlik olabilecekleri siyaset üstü bir kurul kurulması hususunda” âdetâ emir verdiler. Kurultayın başkanlığını da yapmış olan rahmetli Kafesoğlu hocamızsa böylesi bir yükümlülüğün yürütücüsü görevini üstleniverdi. Kafesoğlu hocamızla beraber Sabahattin Zaim, Süleyman Yalçın, Rasim Cinisli, Enver Esenkova, Tarık Buğra ve Fazlı Akkaya var. Bu karardan yola çıkarak, altyapı çalışmalarına başlandı. Nasıl yapılabilirdi? Tabii hepimizin hayal dünyasındayız. Bakıyorsunuz sol müthiş bir hücum halinde, her şeyiyle. Devrim Ocakları kuruluyor. Devrim Ocaklarının yanında bizlere darbeciler bir taraftan hücum ediyorlar, kendilerine aydın sıfatını veren yabancılaşmış kimlik taşıyanlar diğer taraftan hücum ediyorlar ve siz bir nevi köşeye sıkıştırılmış tarzda sadece nefis müdafaasında bulunuyorsunuz! Değerlerinizin müdafaasında bulunuyorsunuz. Hatta nefis müdafaasında bulunuyorsunuz! Bunu derken, değer hükümlerinizin müdafaasında bulunuyorsunuz ve başka hiçbir davranış biçiminiz yok.

Aydınlar Ocağı'nın kuruluş öncesindeki çalışmalara giden yolda ise daha müessir adımın atılmasına sebep olacak olan 1969 yılındaki İkinci Milliyetçiler İlmî Semineridir. İkinci Milliyetçiler İlmî Semineri birinci Kurultaydan iki yıl sonra gerçekleşecekti ve orada “Milliyetçi, muhafazakâr kadroların bir üst kuruluş altında birleşmeleri” kararı kesinleşti denilebilir. Yani bir altyapı oluşturulması, bir dernek

kurulması konusundaki irade tahakkuk etti. 1969'daki Kurultayının çeşitli komisyon çalışmalarlarıyla bir öncekinden daha ilmi olduğunu da söylemek noktasındayım. Olayların gelişmesi içersinde şu prensibe varıldı; öyle bir dernek kuralım ki veya öyle bir sivil toplum örgütü kuralım ki bu sivil toplum örgütü içersinde o günlerin siyasi platformunda kimler varsa bulunsunlar., Meselâ bugünkü MHP'nin atası olan Milliyetçi Çalışma Partisi MÇP'den arkadaşlarımız veya ona gönül veren arkadaşlarımız; Milli Selâmet Partisi var, ona gönül veren arkadaşlarımız var onlar da olsunlar; Adalet Partisi var, ona gönül veren arkadaşlarımız da olsunlar ama bu bir fikir ocağı olsun, bu bir siyasi kadrolaşma hareketi olmasın! Ne yapacağız? O zaman öyle bir kurul kuralım ki bu kurulun içersinde bu dostlarımız oldukları gibi yönetim kurulunda da temsil edilsinler. Hatta hatırlarım Aydınlar Ocağına giden güzergâhta en çok tenkit edilen şeylerden biri “canım işte o da mı var? Ama o içki içiyor!” Bizlerse “eee içerse içsin, içiyorsa içiyor yani çok önemli değil” demeğe çalışıyorduk. Sonra “biliyor musunuz ama o mason” lafları da dolaşıyordu. Doğrusu kim tevsik ediyor onun mason olduğunu ve hatta eğer bizim dünyamızı paylaşıyorsa, bizimle beraber kavganın içersinde bulunabiliyorsa, mücadele mânâsında söylüyorum kavgayı menfi anlamda söylemiyorum, o zaman neden aramızda olmasın, diyorduk! Böylesi görüş çatışmaları da vardı açıkçası.

F. Y. Ö.: Milliyetçiler İlmi Semineri diye not almışım...

Metin Eriş: Evet onun tam adı 1969 Milliyetçiler İlmi Semineri'dir. M.T.T.B., Kültür Ocağı, Milliyetçiler Derneği öncülüğünde, bir önceki Kurultayın icra kurulunun da içinde yer alacağı bir heyetle 2nci Milliyetçiler İlmi Seminerinin gerçekleşmesi çalışmaları başladı. Tabiatıyla yine ağırlık birkaç isim üzerinde kalıyordu ama İ. Kafesoğlu ile S. Yalçın hocalarımızın gönül zenginliği biz gençlere büyük destek veriyordu. Çalışmalarım gerçekleştiği yöreyi şöyle tarif edeyim. İran Konsolosluğuna doğru Milli Eğitim Müdürlüğü vardır, sol tarafta da eski Halkevi binası dediğimiz şimdi zannediyorum Halk Eğitim Merkezi olan bir bina vardı, orada Milli Türk Talebe Birliği bulunuyordu. Onun karşısında köşede ise bugün Diyanet Vakfı Yayınlarının yer var binada Talebe Federasyonu vardı. M.T.T.B.'nin başkanlığını o günlerde Rasim Cinisli, Talebe Federasyonun başkanlığını Ekrem Özer yapmaktaydı. İki grup da birbiriyle örtüşen milli değerlere sahip talebe kurumlarıydı. Biz 1969 Milliyetçiler İlmi

Seminerinin açılış ve komisyon çalışmalarını bu iki mekânda gerçekleştirdik. Komisyon çalışmalarından sonra belki ilk defa milli değer hükümlerine sahip aydınlar, bugünkü Büyükşehir Belediye Başkanlığı salonunda olacak ve bir Genel Kurul toplantısı yapacaklardı. Genel kurulda artık A.O'na giden yol güzergâhı belirleniyordu. Bu karar verildikten sonra altyapı oluşturuldu, tüzük çalışmaları değerlendirildi, Aydınlar Kulübünün, Milliyetçiler Derneğinin, Türk Ocaklarının ve benzeri kurumların tüzükleri gözden geçirildi. Ve bütün teknik safahat hazırlandıktan sonra kuruluşu özellikle 14 Mayıs 1970 tarihine gelecek tarzda değerlendirildi. Kısaca seçilmiş bir gündür. 14 Mayıs bizim için önemli bir gündür, demokrasiye geçiş günüdür ve 14 Mayıs 1970 A.O'nın da kuruluş günüdür.

A.O'nı bir öncesini söyleyeyim. Bizim aydınlarımız, o kadar ezilmiş bir topluluk haline gelmişti ki kuruluş işte şurada, burada gerçekleşsin derken, biraz da hocalarımla bizim direncimizle A.O'nın kuruluş beyannamesinin Hilton Oteli'nde imzalanmasını ve açıklanmasını gerçekleştirecektik. Birçok milliyetçi kardeşimizin belki ilk defa adım attığı bir mekândı orası ama buna ihtiyaç da vardı. İlk yönetim kurulu İbrahim Kafesoğlu hocamızın genel başkanlığında gerçekleşti. Süleyman Yalçın hocamız ikinci başkandı ama o sıralarda Amerika'dan kendilerine bir imkân çıktı ve iki yıl boyunca aramızda olamayacaklardı. Fakat şunu söyleyeyim bu kuruluş zemininde Süleyman Hocamızın çok yönlü ve önemli katkıları olmuştur. A.O'nın ilk merkezi Yerebatan caddesine dik inen Çatalçeşme Sokaktadır. Süleyman Yalçın hocamız ABD'ye gidince Salih Tuğ hoca Genel Bşk. yardımcılığına getirilirken ben de genel sekreter oldum.

Aydınlar Ocağının kuruluşunda hedef şuydu: Bir kere o güne kadar görülen milli teşekküller gibi çok amatörce yönetilmeyecekti. Bir genel müdür olacak, genel müdür icra organının vermiş olduğu kararların takipçisi ve tatbikatçısı olacak, gereği kadar profesyonel eleman çalışacak, yazışmalar muntazam tutulacak ve de bütün değerlendirmeler muntazaman yapılarak yönetim kurulları tarafından değerlendirilecek. Bir başka düşüncemiz. Mekân geniş bir salona sahip olduğu için orayı konferans salonu hüviyeti dışında üyelerin ve misafirlerin dostlarıyla gelip oturabileceği bir yer haline getirmektir. Öyle de yaptık. Bir başka önemli nokta A.O'nın, mümkün olduğunca kemiyet ile keyfiyet arasındaki farkı keyfiyette tutmaktır. 60 kişiyle kurulan Ocağın çevresi geniş olabilecekti ama her isteyen de A.O'na üye yapılmayacaktı. Belli bir ölçü,

belli bir standart içinde çok belli bir ayrıştırmaya dikkat edilecekti. Mümkin olduğu kadar dar kadrolarla hizmet vermeye çalışmak yani keyfiyetle hareket etmek hem insicamı sağlayacak, hem de dış unsurların baskısından masun olma imkânını sağlayacaktı. Hakikaten 1988 sonunda, benim ayrıldığı dönem geldiğimiz vakit A.O'nun sadece 100 üyesi vardı. Bunlardan 15-20'si de vefat veya ilgisinin azalmış olduğu düşünülürse, görülecektir ki A.O. yine 60-70 civarında faal üye ile fikrî ve sosyal hayatini sürdürmekteydi. Yani keyfiyeti hep önde tutarak A.O'nun başarılı adımlar atması mümkün kılınmıştır.

Lokali bir başka şekilde daha düşünüyorduk; diyorduk ki A.O bir nüvedir, bu nüvenin etrafında başka halkalar da olacaktır. Yani üye olmamakla beraber fikri bağlılık içerisinde bizimle beraber düşünen insanlarımız mutlaka olacaktır ve onlarla beraber bu lokalden istifade edilecektir. Nasıl istifade edeceğiz? Burası hafta sonlarında, günü konferans veya toplantı olmadığı günlerde veya akşam saatlerinde gelip kitapların okunacağı, çay kahve içileceği hatta yemeklerin beraber yeneceği, ailelerin beraber olacağı, bu beraberlikler içerisinde çocuklarımızın beraber yaşayacakları birbirini tanıyacakları bir muhit olsun. Maalesef bu ikinci fasıl tutmadı. Yani, bir arada olalım bir arada yaşayalım, ailelerimizle beraber olalım, bir araya gelelim çay kahve içelim, yemek yiyelim falan, ki mekânı o şekilde organize etmiştik meselâ bir mutfak kurmuştuk ama bu tahakkuk etmedi. Acıdır. Neden? Bilemiyorum. Belki birimiz çok sosyal olma vasfında değildik! Olabilir! Böyle de değerlendirmek mümkün. Yahut o zaman diliminin kargaşası içerisinde endişelerimiz vardı! O da olabilir. Endişelerimiz vardı derken hemen şöyle söyleyeyim. Çatalçeşme Sokaktaki merkezimiz iki veya üç defa sol örgütlerin baskınına uğradı. Sis bombaları atıldı içeriye. Bir takım şeyler oldu. Belki de özel sosyal birlikteliğin gelişmesine güvenlik endişesi engel olmuştur. Çünkü gerçekten 60'lı yıllar 70'li yıllar daha doğrusu 71'li yıllara gelinceye kadar çok önemle üzerinde durmanız gereken başkaldırı provaları yaşanmıştır ülkemizde. Meselâ 16-17 Haziran 1970 olaylarını bilmem duydunuz mu? Kocaeli'nden başlayıp Haydarpaşa ve Kadıköy'e kadar gelen DİSK'in önderliğindeki miting, miting olma hüviyetini aşmış adeta bir başkaldırı provası haline dönüşmüştü. Güzergâh boyunca etraftaki hemen bütün fabrikalar tahrip edilerek Haydarpaşa ve Kadıköy'e kadar gelinmiştir. Bu korkunç bir harekettir. Yani sol öylesine bir baskıncı hüviyet taşımaktadır ki, bir taraftan fikri bakımdan diğer taraftan sendikal hareketlerle ve nihayet siyasete tasallut edişiyle

Türkiye'yi sarsmaktadır! Evet Adalet Partisi iktidarda görünüyor ama kendi içinde de sıkıntılarla yaşıyordu.

F. Y. Ö. : Demirel bu Anayasa ülkemize bol gelmektedir diyordu.

Metin Eriş: Ama diğer taraftan da partisinin içinde buluna milli değerlere sahip, iktidarını başarıya taşıyan milliyetçi isimleri de tasfiye ediyordu! 1969 seçimlerinde hatırlayınız. Milliyetçi büyüklerimiz Mehmet Turgutlar, Ferruh Bozbeyler, Saadettin Bilgiçler, Rasim Cinisli vb isimler tasfiye edileceklerdir. Aslında A.P'nin başarılı olduğu, zirveye çıktığı dönem 1965-69 yıllarıdır. 1969 da seçimlere gidilirken tasfiyeye eğilimi hissediliyordu ve nitekim tasfiye etmiştir Yeminliler lehine gerçekleştirilecektir. Demirel bu tasfiyeyi yaparken nereden emir almıştır bilemem ama “bunlar bakanlık istiyorlar bakanlığı alamadıkları için A.P'den koptular” ifadesini kullanmak ihtiyacına sığınmıştır. Oysa öyle bir şey yoktu ve temelde fikri bir ayrılık vardı. Mutlaka inceliyorsunuzdur, Demirel'in A.P'nin başına gelişinde bazı büyüklerimizin de günahı vardır ama başka unsurların da güç denemeleri açıkçası bilinen bir şeydir.

A.O'nın, zaman dilimi içersinde başarıya gidişinde tabii, özellikle ilk yıllarında bazı sıkıntılar oldu. A.O birinci yönetim kurulunda, mesela çok sevdiğimiz bir benim büyüğüm, dostum, arkadaşım rahmetli oldu şimdi, doçent bir arkadaşımız Milli Selamet Partisi temayülü olmakla beraber yönetim kurulundaydı. Yine aynı şekilde bugünkü MHP'nin temelini oluşturan Milliyetçi Çalışma Partisinden bazı arkadaşlarımız, yine isim vermeyeyim, yönetim kurulundaydı. Kısaca siyasi temayüller hususunda da, partidaşlığı Ocağa taşımadığı sürece, A.O. adeta bir yapıştırmacı, uzlaştırıcı rol oynuyordu. Fakat bu gelişmeler, siyasi partilerin A.O'na el atma eğilimini uzaklaştırmadı. İlk hareket nereden geldi? Çok sevdiğim bir kardeşim, Allah selamet versin çok da başarılı bir arkadaşımız, büyüğümüzün de evladı ilk kongreyi adeta bastılar. Şu manada bastılar; dinleyici sandalyelerine oturarak tahriklerde bulundular, bağırıldılar çağırıldılar vs. Biz bu arkadaşlarımızı maalesef genel kuruldan çıkarmak mecburiyetinde kaldık. Bu M.Ç.P'nin A.O'na sahip çıkma hareketiydi. Bu temayülünün A.O'da tahakkuk etmeyeceği açık ve net olarak ortaya çıkınca bu arkadaşlarımızın bir kısmı yumuşadılar, bir kısmı ise kendilerini izole ettiler, yani daha uzak durmaya başladılar. Ama işbirliğinden tamamen kopmuşlar mıydı? Hayır değil, yine çok sevdiğimiz bazı dostlarımız aracılığıyla irtibatlarımız devam ediyordu. Bu fikir

hareketiyle devam ediyordu. İşte sanırım ondan sonra Ülkü Ocaklarının geliştirilmesi hızlandırıldı. Ülkü Ocakları kurulurken POLİS-BİR / POLİS-DER yanında çeşitli müesseselerde Bir’li Der’li parçalanmalar ortaya çıkıyordu. Eğitim-Bir var Eğitim-Der bunlar arasındaydı. Türkiye’nin gerçek manada siyasi zeminini incelemeniz bakımından o yıllar çok çok önemli bir dönemdir. Ve siz bu parçalanmalar zemininde milli değerlere sahip olan aydınları birleştirmek amacıyla A.O. kuruyor ve faaliyet yapıyorsunuz! A.O bir fikir kurumu olarak vardır.

Böylece İkinci dönem bazı arkadaşlarımız bu fikri yapıdan kopma arzuları duymuş oldular, yönetimden kopma arzuları duymuş oldular. Zira bizim düşüncemiz daha bir milli bir zeminin ortaya çıkması ve herhangi bir siyasi parti ile illiyet bağı kurmamaktı. Biz fikir organıyız, bir sivil toplum örgütüyüz, hepsinin üstündeyiz, hepsiyle de dostluğumuz var. Bu arada MSP’nin çok açık bir teklifi oldu. İsmi yine muhafaza ediyorum, ben hatıratımda yazdım ama sizin tezinizde yazmanız doğru olmayabilir!!! Açık ve net olarak bize bir teklifte bulundular: “biz sizin istediğiniz bütün mali kaynakları temin etmeye hazırız ama bizim organımız olarak çalışınız!” Bunu da reddettik.

F. Y. Ö.: Yani bütün bu siyasi teklifler Aydınlar Ocağı’nın kuruluş amacına uygun değildi.

Metin Eriş: Gariptir, bu red ettiğimiz tekliften sonra bizim bir bölümümüz Müslüman olmamakla suçlanacaktık. Tıpkı daha önceki teklifi red ettikten sonra Türkçü ve hatta milliyetçi olmamakla suçlandığımız gibi.. Yani dostlarımızın(!) böyle tavırları da vardı. Oysa Türk-İslam dediğiniz vakit her ikisi de var. Demek ki farklı bir zemindesiniz. Konuda ilk atak ne zamandır? Sizi ilgilendirmesi bakımından söylüyorum; bir ön altyapı oluşturma gayretindeydik, bu ön altyapı oluşurken çeşitli toplantılar tertip ediliyor, cumartesi toplantıları da devamlılık arz ediliyordu. Bu cumartesi toplantılarının dışında zaman zaman özel toplantılarda bir araya geliniyordu. 60 kişinin tamamı olmasa bile, 30-40 kişinin bir araya gelmiş olduğu “ilim istişare heyeti” gibi bir toplantılar yapılıyordu. Yaptığımız işlerin isimlerine baktığımda, neler yok ki? Toprak reformunun üzerinde çalışmışız. Hukuk dışı akımlar üzerinde durmuşuz. Türkiye’de fikir ve ifade hürriyeti üzerinde çalışmışız. Türk Amerikan ilişkileri ve haşhaş politikaları demişiz, Türk sendikacılığını anlatmışız, enflasyonist baskı ve Türk ekonomisi demişiz, Anayasa

Mahkemesi ve Danıştay'ın Türk cemiyetindeki ve devletindeki yeri diye bir konu açmışız, Kıbrıs meselesi var konular içersinde. Ve Türk-İslam Sentezinin ilk adımları bu ilk dönemlerde atılıyor. Türk-İslam düşüncesi nedir? Ne olmalıdır? gibi. Ama daha henüz belirgin bir şey yok açıkçası.

F. Y. Ö.: Bu aslında konuşulmuyor mu yoksa yazıya mı dökülmedi?

Metin Eriş: Henüz yazıya dökülmedi.

F. Y. Ö.: Aslında sonradan oluşan bir şey değil di mi?

Metin Eriş: Hayır hayır hep var. Bakın şimdi bütün bu meselelerin içersinde şöyle bir topladığım vakit nerdeyse bir yarım sayfa o günlerin ana başlıkları var. Bütün bunların içersinde Anayasa konusu var, Anayasayı tartışyorsunuz, Danıştay'ı tartışyorsunuz, tarım reformunu tartışyorsunuz. Hep uzmanları vasıtasıyla tartışmaya devam ediyorsunuz. Edebiyat meselesini dışarıda tutmuyorsunuz, Türkçemiz meselesini dışarıda tutmuyorsunuz, dış politikaya yöneliyorsunuz, bütün bunlar siyasi bir platform mudur? Bir manada de facto olarak evet tabii. Ama fikir hareketi olarak varsınız, siyasetin bir fiil içinde değilsiniz. Mesela dış Türkler meselesine giriyoruz, Çernobil faciasına giriyoruz, Türk-İslam tefekkürü ve tasavvuf diyoruz ana başlıkları itibari ile.

F. Y. Ö.: Yayınlarınızdan zaten bu çeşitlilik anlaşılıyor.

Metin Eriş: Ve bu arada çok güzel bir noktanın üzerinde hemen durmamız gerekecek; A.O bu fikir hareketlerini yaparken yine A.O mensupları, üyeleri bir araya gelerek, "peki bunu sadece A.O yayınları çerçevesinde mi yürütelim? Yoksa bir başka kurum, bir yayınevi de kurarak bu yayınevinde de fikri hareketin devamlılığını mı sağlayalım?" tarzında düşünceler gündeme gelmeye başladı. Sadece A.O'nın toplantıları, açikoturumları, panelleri neşretmek meselesi değil, bunun dışında bizim aydınlarımızın münevverlerimizin düşünce adamlarımızın eserleri var. Muharrem Ergin hocamızın, Kafesoğlu hocamızın, Faruk Timurtaş hocamızın eserleri var vs. Bunları acaba A.O nezdinden mi neşrederim? Ki galiba doğru olmayabilir, yoksa bir yayınevi mi kuralım? Böylece 1971 yılında da bu sefer Boğaziçi Yayınevi kuruldu. Tamamen A.O mensupları tarafından kurulmuştur. Komandit ortaklık olarak kuruldu, sonradan anonim şirkete dönüştürüldü Boğaziçi Yayınevi ve bu güne kadar da zannediyorum 380-400 civarında neşriyatı oldu. Neşriyat ise önce yine A.O bünyesinde başladı. Çatalçeşme sokakta, o

bahsetmiş olduğum ailelerimizle beraber olacağımız bölüm işlemeyince, burasını Boğaziçi Yayınevi'ne ayırdık. Boğaziçi Yayınevi orada fikri hareketini yayın hayatını sürdürmeye başladı. Böylece hem fikri entegrasyon doğmuş oldu, hem de kendi içersinde yaygınlığı sağlamış olduk.

Sizi ilgilendiren meselelerden bir tanesi nedir diye sorduğunuzda, 1971 yılında biliyorsunuz yeni bir darbe oldu. Cevdet Sunay paşamız Cumhurbaşkanı oldular. İşte bu bütün birikimleri, ortaya çıkmış olan fikir ve çalışmalarımızı, rahmetli Cevdet Sunay paşaya 14 kişilik bir Ocak heyetiyle, yönetim kurulu ve düşünce adamları ile, biri Çankaya'da diğeri Florya'da iki ziyaretle arz ettik. Adeta bir deklarasyon verdik. Yani "Türkiye'nin milli meseleleri bunlardır, olması gerekenler bunlardır, yanlış zeminde at koşturulmaktadır" vb.. Cevdet Sunay paşanın çok önemli bir ifadesi vardır. " Sizler neredesiniz? Neden bu fikirlerinizi açıklamıyorsunuz?" diyecektir. Devamla "ilk defa duyduğum şeyler değil bunlar ama bunları siz kamuoyuna duyurmak mecburiyetindedesiniz" demek ihtiyacını duyuyordu. Cevdet Sunay Paşa ile beraber başlayan bu ilk temas, beklide hani sizin söylediğiniz gibi, siyasi zeminde ağırlığını hissettirme davranışıdır. 1971'dir bunun başlangıcı.

F. Y. Ö.: Yani 80 değil aslında.

Metin Eriş: Hayır hayır katiyen söylüyorum, bu bilgisizlikten kaynaklanıyor. Daha sonra ne yaptık? A.O'nun beşinci kuruluş yıldönümüne giderken daha güçlü daha büyük bir ses getirmek gerekiyordu. Hâlâ Çatalçeşme sokaktayız. Ocağın kuruluşunun beşinci yılında Süleyman Demirel, Turan Feyzioğlu, Necmettin Erbakan, Alparslan Türkeş, Türkiye'nin siyasi durumunu, isterseniz şöyle diyelim başlıkları da vereyim; "siyasi istikrar, Türkiye'nin iç ve dış güvenliği, dış politika, ekonomi ve iç güvenlik, sanayileşme meselemiz" olmak üzere A.O'nun merkezinde konuşmalar yaptılar. İkinci siyasi zeminde hareketliliği sağladığımız zaman budur. Kimler davetimize gelmedi? Garip! Biri garip değil, Bülent Ecevit gelmedi. Garip olan Ferruh Bozbeyleli davetimize icabet etmedi. Ferruh Bozbeyleli aslında aramızdan çıkan bir büyüğümüz ama gelmedi. Neden gelmedi? Sanırım bazı dostlarımızın Süleyman Demirel fobisi vardır. Süleyman Demirel'i sevmeyebilirsiniz, onunla mücadele etmiş de olabilirsiniz ama sizin muhitinizde sizin sesinizin çıkması lazım gelirken siz yoksunuz. Bu iki siyasetçimiz teşrif etmediler. Bence onların kaybı oldu.

Bu çalışmalar hep devam ederken Devlet Plânlama Teşkilatında, bürokraside ve siyasetin içersinde fikriyatımıza yakın önemli isimlerimiz var. Başta Mehmet Turgut, Turgut Özal, Yılmaz Ergenekon, Hulusi Tanman, Nihat Tahsin, Sabahattin Alpak, Nazım Başlıca, Bahri Dağdaş, Saadettin Bilgiç, Rasim Cimisli, Korkut Özal, Baki Tuğ, Cahit Aydoğan, Mustafa Ernam gibi.. Ankara'nın kalburüstü bürokratları ile mütemadiyen irtibatlar içersinde A.O. şöyle olarak böyle olarak ama fikir alışverişinde bulunmak itibariyle işte sivil toplum örgütünün baskı unsuru olma dediğimiz fonksiyonu budur.

F. Y. Ö.: Peki bu 1971-1973 arasında yapılan Anayasa değişikliklerine Aydınlar Ocağı'nın katkısı var mıdır?

Metin Eriş: Daha öncesi var. Milliyetçi Cephe Hükümeti! Kim kurdu? Kuruluşunda A.O önemli rol oynadı, hatta A.O. kurdu denilebilir. O yıllar Türkiye'nin müthiş çalkantılı bir dönemdir. Kaos, 1973'de Ecevit seçimleri kazanmış ama tam iktidara gelememiş! İktidara gelebilmek içinse, 1960'lı yıllarda İnönü'nün AP'den kopartarak kurduğu hükümet örneğinden hareketle bir takım insanları "11 kişiyi" şu veya bu şekilde, adı Güneş Motel Hükümeti" denilecek tarzda kopararak ve aralarında okuma-yazma bilmeyenlere bile yani on birine de Bakanlık vererek hükümet olmuş! Onları hangi menfaatlerle yanlarına çektikleri tartışma konusudur ama siyasi literatürde bile bunun ahlâki olduğu söylenemez. Bakan koltuklarını parsellemişsiniz ve bu tip insanlarla iktidardasınız! Ama ülkedeki kaos devam ediyor. Evlerinize bakarak "sizin bu evlerinizi başınıza yıkacağız" diyerek insanlar geziyor İstanbul sokaklarında. Bunlar abartılı şeyler değil, biz bunların hepsini yaşadık. A.O bu zaman diliminde de yavaş yavaş Akosman İşhanı'nda yani Beyazıt'ta Üniversitenin hemen arka planındaki ikinci bir mekâna taşınacaktır. Bu Çatalçeşme Sokakta bahsettiğim baskınların hemen birinci kat sıkıntısından kaynaklanarak kolaylıkla yapıldığı ve tabiatıyla ev sahibimizin de konudan rahatsız olduğu için daha üst katlarda ve biraz daha muhafazalı bir yere taşınma gereği ortaya çıkmıştı.

Bu arada Ecevit+Bağımsızlar(!) Hükümeti başarısızlığını her gün biraz daha tescil ederek devam edip gidiyor. Bu arada sol kadrolaşma emniyet güçlerinde, adliyede ve de eğitim sisteminde alabildiğine layûsel hükümran olmağa başlamış duruma girmişti. Öyle ki MEB fütursuzca sol militanları 45 günlük bir eğitimden geçirerek öğretmen

olarak atıyor. Adliye Bakanı, sol militanların adli teşkilâta doldurulmaları karşısında “yani ne yapacaktım sizleri mi atayacaktım” diyebiliyor! Ve Türkiye iktisadi olarak da tam bir kaosa sürüklenmekle kalmıyor, Savaş yıllarında olduğu gibi yine dükkanlar önlerinde kuyruklar, akar yakıt fıkdanı gündemin baş köşesine oturuyor. İşte bu minvalde A.O bünyesinde hazırlanan bir çalışma sonrasında hepsi de Ocak üyesi olmamakla beraber sağ duyulu 14 bilim adamının imzası ile Ortadoğu Gazetesinde” 11 Kasım 1974 tarihinde 5 milliyetçi partinin iktidarı devralması hususunda bir deklarasyon yayınlayacaklardır. Kısaca “%67 oya ve 260 milletvekili ekseriyetine dayanan bir iktidar siyasi, sosyal ve iktisadi çözümüm tek çaresidir” başlığı içerisinde özetlenecek bu deklarasyonun hemen neticeye dönük tarzda bir gelişmeye sebep olduğunu söylemek mümkün değildir.

Nihayet Nisan 1975: A.O mensupları kendi çevresindeki dostlarla birlikte yeni bir toplantı yapıyor. Ülkedeki kaosun boyutları artık tahammülleri aşmış durumda. Ecevitin parçalı hükümeti karşındaysa Demirel var, öbür tarafta Erbakan var, Bozbeyle var ve Feyzioğlu var.

F. Y. Ö.: Ama bir araya gelemiyorlar.

Metin Eriş: Bir araya gelemiyorlar. Peki, Türk Aydınları olarak, milliyetçi aydınlar olarak, muhafazakâr aydınlar olarak bize düşen bir görev yok mu? “Var” denildi ve büyüklerimiz bir heyet teşkil edilerek biz icra içinde bulunanlardan bir ekip yaparak Ankara’ya gönderdiler. “Gideceksiniz orada her türlü faaliyeti yapacaksınız” sonra biz bir büyüğümüzün söylediği gibi “marangoz takımıydık” o zamanki ifade içerisinde. Allah rahmet eylesin ağabeyimiz “bu marangoz takımı mı bu işi yapacak?” demişti bizler için ama yola çıktık. Ekip olarak da alt yapıyı oluşturmak üzere Ankara’da neredeyse bir ay kadar kaldık. Gidiş gelişlerimiz oldu zaman zaman ama hiç Ankara’yı tam manasıyla da boş bırakmadık. Kızılayla Bakanlıklar arasında civarında Bulvar Palas diye bir otel vardı, şimdi yok sanırım, oraya merkez kurarak çok çeşitli temaslar yaptık. Bu sıralarda İstanbul’dan büyüklerimiz de zaman zaman Ankara’ya gelmek durumunda oluyorlardı. Ve Milliyetçi Cephe Hükümetlerinin birincisinde ve ikincisinde de kuruluşunda, A.O demeyeyim, ama A.O’na mensuplarının önemli çalışmaları oldu. Gerek Ankara’daki bürokratlar üzerinde gerekse Ankara’daki parlamenter dostlarımız üzerinde.

Bu koalisyonunu yapılanmasındaki arzumuz açıkça, o zaman Demokratik Parti adıyla kurulmuş olan Ferruh Bozbeyli başkanlığındaki partinin de koalisyona girmesi idi. Girseydi çok başarılı olurdu. Yani onlar da başarılı olabiliyorlardı, koalisyon hükümetleri de başarılı olabiliyorlardı. Ama dah önce söylemiş olduğum sebep, yani Demirel fobisi” dolayısıyla maalesef Hükümete girmediler. “Demirel’in Başbakanlığına hizmet mi edeceğiz?” Demirel’in Başbakanlığına hizmet edilmedi ama birinci koalisyon hükümeti parçalandı sonra ikincisi kuruldu ama bu ikisinin kuruluşunda da A.O’nun fiilen siyaset yapmak tarzında değil, ama “de facto olarak siyasetçilere müessir olmak” noktasında hizmeti olmuştur. Yani A.O’nun siyaseten baskı unsuru olma vasfı 1980’lerde başlamıyor. Daha önceki yıllara uzanıyor. Kısaca bu hedef tabii olarak bütün STK’larda olduğu gibi fikrin, ideallerin ve sosyo-kültürel yapının şekillenmesi sağlamak amacıyla en baştan, kuruluş anından itibaren var. Tabiatıyla burada bir başka soru sorulmalıdır. Hangi STK bundan aridir? Kısaca her hafta cumartesi günleri mutlak toplantılar yapılıyor, bu arada iki veya bir üç ayda daha geniş hacimli toplantılar yapılıyor ve bütün bunlarda devamlılık sürüp gidiyor. Tabiatıyla bütün çevreleri kapsayacak tarzda temaslarımız da sürüyor...

Bu arada, kimsenin bilmediği, kimsenin de bilmek istemeyeceği bir şey; Burdur’da bir kültür parkı kuruldu. Bu kültür parkında Türk tarihinin bütün unsurları Orta Asya’dan itibaren simgelenmiştir. Bunu A.O mensupları içersinde tartışarak aylarca yıllarca, nasıl olması gerektiğini tartışarak o zamanın Burdur Valisi Naci Bozkurt’a intikal ettirerek Anıtın gerçekleşmesine amil olduk. Türk tarihini simgeleyen, hâlâ vardır diye umuyorum, güzel bir anıt ortaya çıktı. Sonra Malazgirt’de, Malazgirt Zaferi’nin 900. yıldönümü itibariyle düşündüğümüz müthiş bir proje vardı. Sayın Demirel’e kabul ettiremedik. Orada bir Alparslan’ın kocaman bir Heykelini yapturmayı tasarlıyorduk, dağa yansıyacak müthiş bir simge olacaktı. Projesi de hazırlandı. Ama olmadı!

A.O.’nın kuruluş temellerinin 1969’da II. Milliyetçiler Kurultayı veya İlmi Seminerine dayandığını konuşmuştuk. Peki Milliyetçiler Kurultayı’nın görevi bitmiş miydi? Hayır, bizce bitmemiştir. O zaman 1977 tarihinde III. Milliyetçiler İlmi Kurultayı’nı yapmaya karar verdik. 26-28 Mayıs 1978 tarihlerinde III. M.İ.K toplandı. Bu ilmi kurultayda yine 10 komisyon kuruldu. Türkiye’nin, dünyanın meselelerini, dış politika da olmak üzere, tartışmak üzere toplandı ve o toplantıda yine bizim düşünce insanlarımızın çoğunun “

ya bu nasıl olur bu kadar nasıl olur? Bu kadar parayı nerden buluyorsunuz?” ifadeleri de oluyordu ama hizmet yapınca ve doğru dürüst yapınca para da bulunuyordu. Bu hasbi insanların isimlerini vermek istemem. Sanırım böyle bir şey karşısında kendileri veya ruhları muazzep olur. Ama biz parayı buluyorduk. Nasıl buluyorduk?

F. Y. Ö.: Aidatlarla.

Metin Eriş: Hayır aidatlarla değil! Açıkçası aidatlarla böylesi büyük sonuçlara varmak mümkün değil! O yüzden programları yapıyor ve cerre çıkıyorduk bir anlamda. Dostlarımız vardı, dostlarımızla. Bir de fikir adamlarımızın yanında güçlü isimler vardı.. Bunlara sanayiciler, iş adamları ve meselelere, Türkiye’sine gönül vermiş insanlar vardı ki kapılarını çaldığımız vakit size hiçbir zaman kapılarını kapatmıyorlardı. Onların yanında bir takım küçük katkıların dahil olmasıyla güçlükler aşılıyordu. Böylece 1977 yılında Tarabya Otelinde üç günlük bir büyük kurultay yaptık. Evet gümbür gümbür bir ses getiren bir toplantıydı bu.. Komisyon çalışmaları yapıldı, orada İstanbul dışından gelen herkes ağırlandı, yiyecekleriyle, içecekleriyle. Son gün Genel Kurulda kimler vardı diye soracak olursanız: Celâl Bayar, Aydın Menderes, Alparslan Türkeş, Süleyman Demirel. Bu isimler o günlerde vardı ve hakikaten çok önemli bir iş çıkardı bu kurultay. Sonuç Bildirisinde eğitim meselelerinden kültür ve sanat meselelerine, iktisadi konulara, çalışma hayatına, sağlık meselesine, hukuk, basın yayın ve dış siyasete her konuda gerek komisyon çalışmalarından gerekse Genel Kuruldan elde edilen sonuç kamuoyuna duyurulmuştur.

F. Y. Ö.: Bir çatışma var mı A.O içinde?

Metin Eriş: Yok hayır, şöyle söyleyeyim; o başlangıçtaki siyasi partilerin temayülleri sonrasında bir daha siyasi sahiplenme yönündeki baskı unsuru ile karşılaşmadık.

F. Y. Ö.: Yani oturdu tamamen.

Metin Eriş: Evet oturdu denilebilir. O dönemde A.O’nın çok ileri görüşlü ve aklî diyebileceğimiz başkaca davranışları da vardı. Yönetimimiz bizden sonra gelen gençlerin de bu işe sahip çıkmaları bakımından biraz daha genç kadroları içimize almaya çalışıyorduk. Mesela Kafesoğlu hocamız, birinci dönemden sonra Süleyman Yalçın hocamız Amerika’dan döndükten sonra yönetimden ayrıldılar. Ama bir teamül vardı A.O’da. Şimdi var mı bilmiyorum ama bu 1988 Genel Kurulunda kırıldı. Bir

önceki yönetim kurulunda bulunan ve yönetimden ayrılan isimler özellikle başkanları İlim İstişare Heyetine aktarılırdı. İlim İstişare Heyetimiz vardı, onları da üç ayda bir mutlaka toplantılara çağırırdık. Bu toplantılarda karşılıklı nelerin yapılması gerektiği görüşülürdü. Süleyman Yalçın hocamız başkan oldu, Salih Tuğ hocamız başkan oldu, ben genel sekreterliğe hep devam ettim uzun yıllar boyunca. Ama bu arada Süleyman Yalçın hocamız “ben artık gençlere bırakayım, kopmayayım ama gençlere bırakayım” dedi bir dönem Salih Hoca başkan oldu. O zaman ben ikinci başkan oldum. Daha sonra zaruretler Süleyman hocayı tekrar başkanlığa getirmemizi gerektirdi. Benim genel sekreterliğim devam etti, ikinci başkan-genel sekreter bir garip tarzda devam etti. Ancak şunu da söylemem gerekir. Bir dönem ben de ayrıldım ve yerime gençlerin geçmesini istedim. Fakat o kısa fasılada A.O. bünyesinde atalet olduğu iddialarıyla tekrar görev almak durumunda bırakıldım.

1977 kurultayından sonra orada belki şu çizgiyi de iyi tespit etmek lazım, 1971 darbesi Türk siyasi hayatında önemli bir kaotik ortamın doğmasına da sebep olmuştur. Sebep nedir? AP iktidardan uzaklaştırılmıştır ama AP’ni iktidardan uzaklaştırılırken yerine ikame edilen gene sol hükümetlerdir. Sağı biraz okşayan Nihat Erim gerçekte Beyin Takımlarıyla(!) sol kafa yapısını iktidarda tutmaktadır! Öyle ki bürokraside önceki dönem kadrolarının tamamı tasfiye edilerek yerlerine mutad devletçi yapı işbaşına getirilmiştir.

Turgut Özal Bey de o sırada Planlama Müsteşarı idi 65’li yıllardan 71’e kadar. Turgut Özal Bey de derlenip toparlanıp Planlama Müsteşarlığı’ndan ayrılmış Dünya Bankası’na Amerika’ya gitmek üzere yola koyulmuştur. Turgut Özal Bey’in bu Amerika’ya gidişinin dönüşü tekrar 77’li yıllar, 80’li yıllara doğrudur. Dünya Bankası’ndan dönmüş ve İstanbul’da bir sanayi kuruluşunun başında görev almışlardır. Sanayi kuruluşunun başında görev alırken de aynı zamanda MESS’in, biliyorsunuz MESS Madeni Eşya Sanaii İşverenlerin Sendikasıdır ki Türkiye’nin en büyük işveren sendikasıdır. Onun başında dolaylı olarak da sendikacılık hüviyeti taşımaya başlamıştır. Turgut Özal Bey zaten hiçbirimizin yabancıları değil.

F. Y. Ö.: Üye mi?

Metin Eriş: Yanlış hayır değil, hiçbir zaman üye olmadı. Eski sanayi bakanlarından Mehmet Turgut Bey, bürokratlardan Hulusi Çetinoğlu bey, siyasetçilerden Rasim

Cinisli üyemizdir. Mesela Ferruh Bozbeyli üyemiz değildir. Daha doğrusu ben bu kişiler üyemiz veya değildir derken şöyle söyleyeyim, 88'e kadar olanlardan sorumluyum, ondan sonrasından sorumlu değilim.

Turgut Özal Bey geldikleri vakit, tabiatıyla A.O. çevresinin içerisinde önce yaşdaşları olarak dostları var. Muharrem Ergin, Süleyman Yalçın, İbrahim Kafesoğlu, Mustafa Köseoğlu, Sabahattin Zaim gibi... Bir de kendisinden biraz daha küçük olmakla benim ve arkadaşlarım gibi etrafındaki genç kardeşleri var. Benim ayrıca bir Alman şirketi dolayısıyla da İşveren sendikacılığım var. Böylece Turgut ağabey çok yönlü irtibatım sürüp gidiyor. Bu sıralarda Boğaziçi Yayınevinin başında bulunan arkadaşımız, buranın ipini çekerek terk edip gitmişti. Yapacağım fiilen fazlaca bir şey yok ama kurucularından biriyim ve birçok insanın emaneti var. Aydın Bolak Bey'e gittim ne yapacağız, ne edeceğiz diye. O beni Turgut Bey'e yolladı. Zaten Turgut Bey'le de irtibatlıyız. Böylece Boğaziçi Yayınevinin anonim şirkete dönüşümü Turgut Özal ve Aydın Bolak Bey ile Sabahattin hocamızla yapmış olduğumuz görüşmeler sonrasında tahakkuk edecekti. Turgut Özal Bey zaten o sıralarda A.O'na sık sık gelip gitmeye başlamıştı. A.O'da fikir hareketlerinin gelişmesinde, kendisinin gelişmesinde ve A.O'nın fikri hareketliliğinde müştereken hareket halinde olama açısından büyük hamleler ortaya çıkmaya başlamıştı.

Turgut Özal A.O. zemininde ülke çapında sosyo-kültürel hareketlerin yeniden nasıl değişime uğraması gerektiği nokta-i nazarında farklı ve de atılım kokan yepyeni bir fikri yapıyı tartışmaya açacaktı. Bakınız neleri ele almışız: Devlet ve Millet Hayatının Bugünkü Çıkmazları, İçinde Bulduğumuz Buhran ve Anayasa, Basın Meselemiz, Çalışma Hayatımız, Dış Politika Üzerine gibi... Turgut Bey'in fikirleriyle daha fazlaca bir şekilde kendi mekânımızdan dışarıya açılmaya başlamıştık. Tarabya'daki kurultaydan sonra A.O üç ayda bir, en fazla altı ayda bir bu defa Intercontinental'de veya başka büyük otellerde, Sheraton da veya Divan Otelinde salonlar kiralarak daha büyük toplantılar yapmaya başladı. Bu büyük toplantıların bazıları birkaç konuşmacı ile oluyordu.

Tabiatıyla bu gelişmeler Turgut Özal Bey'i gündeme doğru çeken olaylar tarzına dönüşmeye başladı. A.O mensubu değildi ama A.O'da o kadar fikir hareketi içersindeydi ki adeta A.O'nın bir mensubu gibiydi, zaten temelde görüş ve dünyaya

bakış açısından birçoğumuzdan farklı da değildi. Düşüncelerimiz ve dünyalarımız birbirinden çok farklı değildi. Turgut Bey ile gerçekleşen çok önemli toplantımız Ankara'da Dedeman Otelinde yapmış olduğumuz bir toplantıdır. Bu toplantıda, Turgut Bey o zamana kadar söylemiş olduklarını adeta bir bütün halinde gündeme taşıdı. Devlet nasıl olmalıdır? Devletin organları nasıl olmalıdır? İktisadi bakımdan gelişmeler nasıl olmalıdır? Gelecekteki gelişmelerde T.C devletinin dünyaya açılan perspektifi nasıl olmalıdır?

O sıralarda yeni bir siyasi parti arayışı da vardı. Özellikle içinde bulunulan çekişmelerden bıkanlar böyle bir arayış içindeydiler. Mehmet Yazar o sıralarda Odalar Birliği başkanı idi. Ve adeta beklenen bir lider hüviyeti taşıyordu. Mehmet Yazar'ın böyle bir siyasi hareketin başına geçmesi arzu ediliyor. Demirel artık çok yıprandığı konuşuluyordu. Fakat Dedeman'da yapılan bu toplantıda Turgut Bey Korkut Özal'la, ki Korkut Bey o sırada bakan idi, müthiş bir fikri çatışmaya girdi. Konuşmada Turgut Bey adeta bir siyasi güneş gibi, açıkça söylüyorum, müthiş bir performans gösterdi. Devleti anlatışı, olayları anlatışı, Cumhuriyetin varlığındaki gelişmeleri, kapalı ekonomiden çıkış gibi... O gün rahmetli Erol Güngör'le beraber en arkada ikimiz yan yanaydık. Bana dedi ki; "Metin öyle zannediyorum ki Turgut Bey gelecekte çok önemli mevkilere gelecek". Ömrü vefa etmedi rahmetlinin ama aynı hisleri ben de aldım. Sonra yukarıda idari odamız vardı ve idari kısımdan ben sorumluydum. Zaman zaman Turgut bey ile Sabahattin Zaim hocamız yukarı çıkarlardı çeşitli meselelerde fikri tartışmalar yaparlardı özel olarak. Turgut Bey'in ivme kazandığı, fikri ivme kazandığı nokta olarak 1979 yılında Ankara Dedeman otelinde yapılmış olan toplantıyı görüyorum açıkçası. Ondan sonra devam etti. Turgut Bey'in o çıkışındaki tarihi tam söylemiş olayım 28-29 Nisan 1979 Konu: "Türkiye'nin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Meseleleri" başlığını taşıyor.

Turgut Bey, az önce de arz etmeye çalıştım Boğaziçi Yayınevi'nin 1980'li yıllara doğru içine girdiği sıkıntıdan kurtulmasının nasıl olabileceğini düşünürken Turgut Özal beyin yayınevine ortak olması gündeme geldi.. Bizim için mükemmel bir şeydi. Aydın Bolak, Sabahattin Zaim ve Turgut Beyle yapacağımız bu toplantı Sheraton Oteli'nde gerçekleşecekti. O gün Gebze'de fabrikadaydım. Turgut beyden bir telefon geldi. "Metin toplantı bugün var dimi?" dedi "var ağabey" dedim. "Bana birkaç saat önce

gelebilir misin?” dedi. “Geleyim ağabey bir emriniz mi var?” dedim “gel gel görüşmek istiyorum seninle” dedi. Biraz erken gittim Turgut Bey’in yanına. Dedi ki; “Metin sen siyasetçi olmadın ama bir kardeşimiz ve dışarıdan bir gözlemci olarak bu akşam da konuşacağız ama önce seninle, başkalarıyla da konuştum tabi, bir fikir teatisinde bulunmak istiyorum”. “Bu gün Demirel’den bir teklif aldım.” Türk ekonomisi tam bir çıkmaz içersinde. 1980’e doğru gidiliyor. Açmazın tam seyri içindeyiz.”

F. Y. Ö.: Bıçağın kemiğe dayandığı an.

Metin Eriş: Tam manasıyla! Çıkış yolu arıyor Türkiye. “Ekonomiyi bana teslim etmek istiyor, ne dersin?” Benim vereceğim cevap çok geçerli miydi değil miydi bilmiyorum ama dedim ki, “ağabey ben Demirel’i sizlerden öğrendim, yani Demirel’in ne kadar güvenilir adam olduğunu sizden biliyorum, Mehmet Turgut ağabeyimden biliyorum, diğer dostlarımdan biliyorum, onunla sıkı pazarlık yapıp kesin ve kayıtsız şartsız bütün ekonomiyi size bırakıyor ve bu zemini sağlayabiliyorsanız bence gitmenizde hayır vardır” dedim. “Peki bugün akşam da bunu konuşacağız ama seninle de, bir genç arkadaşımızın fikrini almak bakımından da düşündüm, iyi oldu” dedi. Akşam hakikaten biz Boğaziçi Yayınevini konuşacağız derken birden bire olay Turgut Ağabey’in Başbakanlık Müsteşarlığına gitmesi konusunda mutabakat çıktı. “Ağabey” dedim “peki Boğaziçi Yayınevi ne oluyor?”. “O zaman onun hissesini Milli Kültür Vakfı’na devri konu oldu.” Türkiye Milli Kültür Vakfı’da böylece Boğaziçi Yayınevinin büyük ortağı oldu uzun yıllar boyunca.

A.O’nın bir mensubu olmamakla beraber bizden bir parça olması itibariyle ve fikir üreten düşünce adamlarından biri olarak A.O’nın siyasete fiilen girişi belki O’dur.

F. Y. Ö.: Neden bu kadar yakınken üye sıfatı yoktu, olmadı?

Metin Eriş: Şöyle söyleyeyim, biz teklif etmedik değil, etmişizdir. Siyaseten bir gelecek zemininde olması bakımından belki girmemeyi uygun buldular ve de doğru olan da budur. Şimdi bakın Aydın Bolak Bey, bu kadar kendilerinden sevgi, saygı ve sitayişle bahsediyorum, o da uzun yıllar üyemiz olmamıştır ama hep bizimle birlikte. Zira Kurucu Meclis üyeliği vardır. Sırf o yüzden uzun süre A.O’na girmedi sanırım. Ama A.O’nın fiilen içindeydi zaten, her zaman her zeminde ta ki 1980’li yıllara kadar.. Sonradan girdi ama o zaman onun artık siyasi kimliği çoktan unutulmuş ve uzaklarda

kalmıştı. Bence çok doğru bir harekettir. A.O'nun 1988'lere kadar siyaset üstü kalışının sırrı da budur. İçimizden birileri siyasete girmede mi? Girdi. Hasan Celal Güzel, Kzım Oksay gibi... Ama dikkat ediniz ve araştırınız siyasetle i içe olanlar daha ziyade Ankara ve bürokrasi temellidirler!

A.O'nun bu gelişme seyri içersinde çok önemli bir başka hareket daha var. Çok çok önemli bulduğum bir hareket var. A.O'nun yılların birikimi ve tespit ettiği temel değerlerin kamuoyunda gündemde yer etmeye başlaması üzerine, ki biz zaten gerek Kurultaylarla, gerekse çeşitli irtibatlarla İstanbul dışında pek çok mnevverimizle, milli değerler savunucusu aydınlarımız ve ilim adamlarımızla, muhafazakâr halkımızla, kısaca Türk İşlam Dünyasına saygı duyan insanlarımızla irtibat iersindeydik. Bu, fikri güç dengesinin A.O. tarafından şekillendirilmeğe başlaması çeşitli şehirlerimizden A.O. şubelerinin kurulma tekliflerini getirmeye başladı. 1980'e doğru ve 80'den sonra da hızlanmıştır. Konuda prensip kararımız şuydu:

Her şeyden önce Milliyetçiler Derneği'nin başına geleni biliyorsunuz değil mi? Bilmiyorsunuz, o zaman söyleyeyim çok önemli. Milliyetçiler Derneği'nin zirvede olduğu zaman dilimi 1950'li yıllardır. Yani rahmetli Menderes'in iktidara geldiği, altyapısı da var ama o zaman dilimindedir. Malatya'da Ahmet Emin Yalman denen bir gazeteciye suikast tertip edilir. O kişi dengesiz biridir ama Derneğin de üyesidir! Türkiye çapında yaygın olan Milliyetçiler Derneği işte bu dengesiz ye yüzünden kapatılır ve mal varlığı Hazineye geçer. Çok önemli olaylardan birisi budur. Yani bir üyeniz bir fiil işliyor, o fiil bahanesiyle bütün Dernek kapatılıyor. Sonradan açıldı ama başarısız oluşunun sırrı da budur. Yani bütün mal varlığı elinden alındı, gücü elinden alındı vs. vs. Yeniden kurulduğu vakit Muallimler Birliği'nde bir odaya sıkışıp kalıyorsunuz. Biz bundan ders çıkardık; A.Ocamları kurulacak, Anadolu'nun bazı şehirlerinde ama bunlar hiçbir zaman şube olmayacaklar! Esas itibariyle Genel Merkezden msaadeyle kurulacak ve ana prensiplerde Genel Merkezle işbirliği yaparken mahalli çalışmalarda irtibatlı bağımsız olacak. Bilmem anlatabildim mi? Bir başka şeyi unuttum, söyleyeyim. A.O'nun ilk ismi Türk Aydınlar Ocağı'dır. Bu ismi bir süre devam ettirdik ama biliyorsunuz Türk ismini almak Bakanlar Kurulu kararına bağlı olduğu için ondan sarf-ı nazar ettik ve A.O ismiyle kaldık.

F. Y. Ö.: Bu arada tabi şöyle bir kaos var; 71'den 80'e kadar ekonomik, siyasi istikrarsızlık var. Bu tabi sosyal taban da buluyor. Çatışmalar var, sol-sağ olarak ülke ikiye bölünmüş durumda.

Metin Eriş: Şöyle değerlendirmek durumundayız; 1960 yılında darbe yapıyorsunuz, darbeyi yaptıktan sonra bir grubu yok kabul ediyorsunuz, yani DP'yi yok kabul ediyorsunuz, üstünü çiziyorsunuz. Diyorsunuz ki İsmet Paşa hiçbir seçimi kazanmadığı halde Başbakanıdır. Yani “ben halkın çoğunluğunun dediğine bakmıyorum benim dediğim budur” diyorsunuz. Bunu halkın hazmetmesi mümkün değildir. Bu zeminde Yeni Türkiye Partisi ve Adalet Partisi kuruluyor. YTP'nde de milliyetçi-muhafazakâr isimler var, AP'nde de var. Fakat bu ikisinin çekişmesi o 63 seçimlerindeki sıkıntılı zemini ortaya çıkartıyor. Nedir o sıkıntılı zemin? YTP ile AP arasında tercihimiz nereye doğru olacaktır? Türk halkının temayülü, yani DP'nin hangisi devamıdır? Bu arayış içerisinde AP biraz daha fark yapıyor YTP'ye karşı. Bunun üzerine iktidarını muhafaza edebilmek bakımından, bu iş sadece Ecevit'le çözülmüyor tabi biliyorsunuz İsmet Paşa da bu işin erbablarından birisidir, AP üzerinde oyun oynanıyor. AP ile CHP 1963 ile 1965 arasında. Bir koalisyon kuracaklardır, halkın arzusu hilafına. Fakat tutarsız bu işbirliği yürümeyince bu defa AP'li bakanlar partilerinden istifa ettirileceklerdir. Ama bütün bunlar halkın gözünden kaçmayacaktır. Siz yola hep darbeler veya böyle bir takım oyunlarla çıkarsanız alacağınız cevap açık olmalıdır. 1965 seçimleri işte bu oyunların cevabıdır. AP seçimleri büyük bir farkla kazanarak iktidara gelir. Bu yeni döneme baktığımız vakit AP'nin içerisinde milliyetçi-muhafazakâr Türk-İslam düşüncesi içerisinde bakanların ve idarecilerin belki sayı bakımından değil ama dirayet ve fikri ağırlık bakımından üstünlük taşıdığı görülecektir. Kabine şu veya bu olabilir ama ağırlığı olan fikri olan insanlar 1965-69 dönemine, 1961 Anayasasını getirmiş olduğu dengesiz kuvvetler ayırımı yapısına rağmen, AP'nin her konudaki hizmette zirve yıllarıdır. 1969 seçimlerine doğru giderken 68'den itibaren Demirel “yeminliler kadrosu” oluşturur. 1969 seçimlerine böyle girilir. Seçimlerden sonra muhafazakâr-milliyetçi kadroları kabine dışında tutarak ayağına baltayı da vurur. Ve Demirel'in bu Yeminliler Kabinesi ülkeyi 1971 12 Martı'na getirir. Daha önce de üzerinde durduk 12 Mart'tan 80'e kadar olan durum kaostur. Bu dönemde 7 ayrı hükümet kurulmuştur ve hiçbiri birbiriyle örtüşen hükümetler değildir. Cumhurbaşkanı seçilememiştir uzun zaman, kabine kurulamamıştır. Bunları bizim yaşadığımız şeylerdir. Ayrıca ekonomi

ayrı bir faciadır. Kuyruklara girerek erzak alma, benzin kuyrukları hep hatırlanması gerekenlerdir. Bir de yurt dışından ithal edilecek mallar için yaşanan "çift ödeme" adını verdiğimiz bir uygulama gündeme gelmiştir ki, bu da ithal mallarının fiyatlarının en az ikiye katlanmasının sebebi olmaktadır. İşte bu süreçte MC hükümetini kurulmasında hizmetlerimiz oldu. Yani MC hükümetini, biz onların karakaşlarına, kara gözlerine âşık olduğumuz için değil zaruretler dolayısıyla kurulmasını istedik. Güçlü bir birlik olursa hiç değilse birbirlerini tamamlarlar, birbirini kontrol ederler düşüncesinden hareket ettik.

Neyse gelelim biz A.O'na; Turgut Bey'in Ankara'ya gidişi gerçekten Türkiye için bence bir dönüm noktası oldu. Her şeyden önce ekonomik bakımdan almış olduğu tedbirler önemliydi. Türkiye'nin dışa açılmasını, kapalı ekonomi olmaktan çıkmasını 24 Ocak kararları sağladı.

F. Y. Ö.: Peki bu 24 Ocak kararları Aydınlar Ocağı'nda müzakere edildikten sonra mı devreye sokuldu?

Metin Eriş: Şöyle söyleyeyim. Bütün bu tedbirler A.O'nun bünyesinde yıllardır, aylardır zaten konuşulan şeylerdi. Bunlar 1976'da 77'de 78'de 79'da yapılan toplantılar boyunca konuşulmuş konulardı. Kısaca bir birikimin sonucuydu. Tabiiyle konular gerek ön çalışmalarda gerekse çeşitli toplantılarda başkaca katılımcıların da olduğu ortamlarda müzakere edilmişlerdi. Ama doğrudan proje A.O'nun birebir projesidir demek yanlış olur. Tabiiyle devletin veya siyasetin kendi akış seyri önceden plânlananların tamamının birebir tatbikatını önlemiş olabilir. Ama 24 Ocak Kararlarının büyük çapta A.O. bünyesinde şekillenmiş olduğu düşünülebilir. Ancak Turgut beyin Anavatanı kurduktan ve iktidar olduktan sonra bir Prensler uygulaması vardır ki bunun A.O. ile en ufak bir bağlantısı yoktur! Fakat özellikle daha önce bahsetmiş olduğum Ankara Dedeman Oteli'nde yapılan toplantıda dile getirilenlerin 24 Ocak kararlarının kaynağı olduğunu söyleyebilirim. Orada Turgut Bey bütün bunları söylemekle kalmadı, aralarında Demirel'in ve pek çok siyasetinin de bulunduğu büyük bir katılımcı önünde müzakereye açtı. Bu çok önemli bir toplantıdır !!! Üzerinde önemle durulması gereken bir toplantıdır. Turgut Bey'in Başbakanlık Müsteşarlığına gelmesi Türkiye'nin vechesini değiştirdi ama 12 Eylül Darbesini önlemedi. 12 Eylül Darbesi'ne gidiş yolunu biliyorsunuz. Cumhurbaşkanı'nızı seçemiyorsunuz, parlamentoda kaos yaşanıyor, ülkeyi

kan götürüyor, kimin ayakta kalacağı belli değil, her gün onlarca insan ölüyor ve ölmesi muhtemel hale geliyor, bir iç savaş ortamı yaşanıyor... Ben ömür boyunca hiçbir darbeyi tasvip etmemişimdir ama 1980 Darbesine hepimizin şükrettiğini söylersem yanlış olmaz.

Sonra Turgut Bey'in ihtilal-darbe döneminde de Başbakan Yardımcılığı Ulusu Hükümeti'nde Başbakan yardımcısı olarak devam etti. Bu hükümet döneminde özelleştirme meseleleri, yeni yatırım projeleri gündeme geldi. Ekonomik kalkınmayla ilgili hareketler oldu Türkiye'nin yurtdışına açılımı hareketleri başladı. Ve siyasi zemine, bizim askerimizin iyi bir tarafı var; darbeyi yaptıktan sonra fazlaca iktidarda kalmıyor. Nasıl olsa ben iktidardayım diyor herhalde ve böylece sivil siyasete yol açılıyor.

F. Y. Ö.: Ben yüksek lisans tezimde Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği idi ve sonra Davut Hocayla bir makale yazmıştık, ordunun aslında kendine çıkış garantileri oluşturarak yönetimi sivillere devrettiğini ama yani yine kendisi iktidarda. Vesayet aynen devam ediyor.

Metin Eriş: Evet. Milli Güvenlik Kurulu'nun yapısının değişmiş olması şekil olarak tamamen işin içinde olmuş olmalarına güç katıyor biliyorsunuz Bu arada daha garip, onu da tespit etmişsinizdir muhakkak, siyasi partilere müsaade ettiler ama siyasi partilere müsaade ettikten sonra bir de yasaklılar listeleri çıkardılar. Yani şunlar şunlar siyaset yapamazlar!

O arada Turgut Bey'in siyasi bir parti kurma düşüncesinin Aydınlar Ocağı'nda tartışılmadı dersem yanlış olur. Fakat bu tartışmalar kesinlikle Aydınlar Ocağı'nın bünyesinde ve lokalinde yapılmıyordu. Bu tür toplantıları daha ziyade büyüklerimizin evlerinde yapmayı tercih ediyorduk. Çünkü ne olursa olsun bir darbe zamanı dilimidir, kapalı kapılar ardında tartışmanın bir manası da yoktur. Böylece Turgut Bey'in siyasi parti kurma temayüllerindeki çalışmalar Süleyman Yalçın hocamızın evinde, Aydın Bolak Bey'in evinde yani daha ziyade ev zeminlerinde yapılıyordu. Kısa bir süre sonra artık görülen bir siyasi parti kurma temayülü değil, kararlılığıdır. Garip bir şey, belki de garip de değil! Siyasetçiler kendi yapıları tek ses olmayı hedefliyorlar. Hemen aynı tavır belli bir süre sonra Turgut beyde de belirginleşmeye başlamıştı. Konuşmalar yapılıyor, fikir alış verişinde bulunuluyor ama o sıralarda Aydınlar Ocağı'nın beyin takımı

mesabesindeki Süleyman Yalçın, Muharrem Ergin, özellikle de Aydın Bolak gibi isimlerin yeni kurulacak partide olması için herhangi bir talep yapılmıyordu!

Turgut Bey'in bu konudaki bir tavrını hiç unutmuyorum; Süleyman Yalçın hocamızın evinde çok açık bir ifadeyle sanırım bir soru karşısında aynen şöyle diyecekti “ben siyasi partiyi kurmaya karar verdim, seçimi ben yapacağım, benimle beraber olmak isteyenler tespitini de ben yapacağım.” Tabii öyle bir ortamda Aydın Bolak gibi, Muharrem Ergin gibi isimlerin “evet ama ben de sizinle beraber siyaset yapmak istiyorum” demesi beklenilemezdi. Böylece onlara açık bir teklif gelmeyince onlar da işin içinde fiilen olmadılar. Ama Aydınlar Ocağı'nın mensupları Anavatan'ın kuruluşunda mihmandarlık görevini yapmış oldu. Bu arada tek tek aramızdan bazılarına, bu arada meselâ bana özel olarak kurucu olmak teklifi de yapılıyordu. Aramızdan bazıları bu teklife sıcak bakarken, benim gibi bazıları siyasetin içinde olmak istemedik. Turgut beyle yapmış olduğum görüşme esnasında yaşadığım olay belki meselelere siyasetçi bakışını vurgulaması açısından önemlidir. Konuşmanın bir yerinde kendilerine “Ağabey A.O'dan kurucu olarak kimleri düşünüyorsunuz” dedim. Bunun cevabını alamayacaktım.. Siyasi liderlikteki ana tasamız galiba bu olmak durumunda maalesef. Bunu Türkiye'nin hâlâ içinde bulunduğu siyasi kaoslardan biridir diye düşünüyorum. Aslında böylesi bir zeminde tek seçicilik değil, takım çalışması ortada hedeflenseydi, zannediyorum çok daha başarılı olabilme şansı olabilirdi. Turgut Bey rahmetlinin böyle bir vasfı yoktu. Bana teklif ettiği gibi başka birçok dostlarımıza, ağabeylerimize filan da teklif götürdü galiba! Ama bunlar hep tek tek di. Yani yanında bir takım istemedi, benim gördüğüm. Doğrudur, yanlıştır.. Fakat bu beraberliğimiz sırasında önemli bir ifadesi var yapılacak seçimlerle ilgili olmak üzere: “Metin, biz Türk milliyetçi-muhafazakâr, Türk-İslam dünyası düşüncesi içersinde olan insanların kurmuş olduğu bu partinin bu dönem iktidar olma şansı yok”. Seçimleri MDP kazanacak ama biz alternatif parti olarak kalacağız, onun için sağlam zemine basmamız lazım. MDP kazandığı vakit de çok fazla iktidarda kalamaz zaten çünkü askerlerin desteklemiş olduğu bir parti olduğu için belli bir zaman sonra yıpranacaktır, Biz bir sonraki seçimler ikinci parti olarak ama büyük parti olarak gireceğiz” dedi. Fakat o sırada Evren Paşa'nın hamakat dolu beyanatını hesaba katmamıştı! Daha sonraları Turgut beyle olan toplantılar bazen yemekli toplantılar tarzına da dönüşerek devam etti.

Yalnız bana söylediği bir şey var o gün, çok önemli bir nokta var: çok açık ve net olarak kalkıp da “MDP’ye oy verin” deyince benim halkım olduğu gibi Anavatan’a verdi ve hakikaten beklenmedik tarzda, aslında beklemiyordu Turgut Bey, iktidara geldi. Güzel de oldu.

Ben biraz geri saracağım izin verirseniz. A.O’nın yurt çapında yayılışı nasıl oldu? Yurt çapında yayılması hususunda az önce vermiş olduğum örnekten hareket ederek 1) Milliyetçiler Derneği’ndeki hatayı yapmamak. Yani Milliyetçiler Derneği’ndeki gibi şube kurmamak.

2) Mutlaka bir üniversite şehrinde kuruluşlarını sağlamak. Temel hareket noktalarımızdan biri buydu.

3) Bu şehirlerde, bizim A.O’nın temelini kurmuş olduğumuz gibi, herhangi bir siyasi partinin içersinde olmamakla beraber siyasi temayülü ne olursa olsun milliyetçi-muhafazakâr olmak kaydı şartı ile bütün mensupları, düşünürleri, münevverleri bünyesine almak.

Bu noktada ilk harekete geçen Ankara oldu. Ankara’daki dostlarımız, Ankara’nın kendine mahsus bir hüviyeti vardır; Ankara’daki dostlarımız A.O kurmak istedikleri vakit tabi genel sekreter olarak önce bana görev düştü. Önce ben gittim, sonra hocalarımız falan da geldiler. Allah Rahmet etsin Mustafa Erman vardı DPT’de idi, sonra Başbakan müsteşarlığı yaptı. Mustafa Erman, Hasan Celal, Sabahattin Alpat gibi isimlerle A.O’nın kurulmasına müsaade ettik, Prof. Dr. Ahmet Soner’in başkanlığında.

4) Bir dördüncü kararımız da akademik kariyeri olan kimseler mutlaka başkan olmaları idi. Bununla şunu düşünüyorduk; a) ilmi vasfı taşısın b) üniversite ile irtibat noktasında olsun c) Milliyetçiler Derneği’ndeki gibi şube sıkıntısı yaşamamasın d) Fikir ocağı hüviyeti taşısın ve ne ırkçı tabanda, ne de fanatik ve şekilci islâmi anlayışta değil, bütün Türk-İslam düşüncesindeki münevverlere hitap etsin

Prof. Dr. Ahmet Soner hocamız dört dörtlük bir başkan oldu, Erman genel sekreter oldu. Hasan Celal sonra genel sekreterliği üstlendi veya birbirlerine devrettiler. Ankara’da bir gariplik vardı. Arkadaşlarımızın bir bölümü bürokraside iktidara gelirler, bir bölümü iktidardan düşerler, öbürleri gelirler, bu sefer o gelenlerle gidenler birbirleriyle kavga ederlerdi! Bunu ben çok yaşadığım için söylüyorum, hiç bitmeyen bir şeydir. Fakat

Ankara’da dengeyi sağladık. Ahmet Soner’den sonra da Prof. Dr. Şaban Karataş hoca başkan oldu orada. Sonra çeşitli şehirlerden teklifler gelmeye başladı; Bursa’dan, Kocaeli’nden, İzmir’den, Erzurum’dan, Konya’dan. Bu teklifler gelmeye başlayınca, bana genel sekreter olarak hafta sonlarında önemli seyahatler düşüyordu, mütemadiyen. Oralardaki tespitlerimi yaptıktan sonra rapor veriyordum. İstanbul genel merkezden verilen müsaade ile de Aydınlar Ocakları kuruluyordu. Zamanımızda kurulan Aydınlar Ocakları arasında üniversite şehri olmamasına rağmen birine, Kocaeli’ye istisna tanındı. Sebebi uzun yıllardır o bölgedeydim ve oraları iyi tanıyordum. Üstelik bölge sanayileşme ve işçi-işveren ilişkileri için de çok önem taşıymaktaydı. Üniversite şehri olmakla beraber mutabakat vermediğimiz bir şehir oldu: İzmir! Garip, belki altı defa belki sekiz defa, bilmiyorum kaç defa gittiğimi, fakat İzmir’de Müslüman aydınlarla milliyetçi aydınlar kavga halindeydiler. Uzlaştıramadım. Prof. Dr. Adnan Gülerman hocamızı biz çok tasvip ettiğimiz bir insandı, işbaşına getirmek istedik ama Müslüman dediğimiz, İslami dediğimiz cephe müthiş karşısına geçti onun. Çeşitli sebeplerle karşısına geçti. Bu kavgayı kavgasız haline getirmek için de İzmir’de A.O’nun kurulmasına müsaade etmedik.

Anavatan’ın bu beklenmeyen iktidarından sonra Turgut Bey, seçimi kazanmasının haftasında bir toplantı tertip etmek üzere İstanbul’a geldi. A.O mensuplarıyla bir araya gelindi. Davet Mehmet Üretmen Bey’in evindeydi, niye o evdi? Onu bilemiyorum. Çünkü biz hiç onun evinde toplantı yapmamıştık o güne kadar. Yani Anavatan’ın kuruluşu ile ilgili bir toplantı yapmamıştık veya benim haberim olmayan toplantılar yapılmış olabilirdi! Mehmet Üretmen Bey çok sevilen, muhafazakâr, dindar bir ağabeyimiz, bir büyüğümüzdür. Nevzat Yalçıntaş bey’in de kayınpederi. Onun evinde toplantıya çağrıldık. Süleyman Yalçın hocamız, ben, Muharrem Ergin, Sabahattin Zaim Hocamız Feyzi Samuk ve Yusuf Türel büyüğümüz vardı. İçeriye bir girdik ki aman Ya Rabbi! Ben diyeyim elli kişi siz deyin seksen kişi var evde! Turgut beyle bir şey konuşulması mümkün değil! Bir süre sonra bizler başka bir odaya geçtik. Turgut Ağabey ile oturduk, Türkiye’nin gelecek politikaları konuşuldu. Bu arada ben bir temennide bulundum, “ağabey seçimleri kazandınız, bir an evvel mahalli seçimleri yapın, mahalli seçimlerde de başarıya gidersiniz.” Olumlu karşılandı ki Mahalli Seçimleri Mart ayına çektiler ve seçimleri kazandılar. Bu arada Sabahattin Zaim hocamızın çok önemli bulduğum bir teklifi oldu; “bak aziz dostum, şu gördüğün

insanlar bugüne kadar hep seninle beraber oldular ama hiçbir zaman senden şahsi talepleri olmadı. Oldu mu? Olmadı. Bundan sonra olur mu? Yine olmaz! O zaman bunun gibi, burada biz varız, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde de başkaca bu minval dostlarınız muhakkak vardır. Başbakan olduğun vakit senin etrafını bir yığın insan saracaktır. Bu insanlardan azad olmak, gerçek halkın nabzını tutmak istiyorsan bunlarla arada sırada bir araya gel!" Turgut Bey hemen; "ben size söz veriyorum bundan böyle en az üç ayda bir biraraya geleceğiz, istişare edeceğiz çeşitli meselelerimizi ve sizin sesinizi duyacağım. Anadolu'da da yapacağım bunu" dedi. Doğru, iki toplantı yaptık ondan sonra karşılıklı sohbetimiz oldu. Üçüncü toplantı da yapıldı. Beyti'ye bir davet aldım çok şaşırđım. O güne kadar çeşitli mekânlarda toplanıyoruz ama bu daha çok evler şeklinde oluyor. Durup dururken Beyti ne oluyordu? Toplantıya gittim, yukarı katta dediler Turgut Bey, yukarıya çıktım, bir kocaman salon, masa U biçiminde hazırlanmış, Turgut Bey rahmetli oturuyor ortada, yanında X işadamaı, öbür yanında Z işadamaı, onun yanında Y işadamaı, onun yanında filan falan.. Ben girdim selamımı verdim ve hemen uca bir yerlere oturdum. Üç veya beş dakika sonra Aydın Bolak bey girdi içeri, hiç unutmuyorum onu, adımını attı durdu! Çünkü herhalde o da beklemiyordu bu kadar geniş bir topluluğu. Hemen yanıma çöktü ve "Metin bu iş burada biter" diye alçak sesle söylendi. Hakikaten o iş orda bitti. Biz Turgut bey'le ondan sonra dostane veya A.O.'nın yapmış olduğu büyük toplantılarda sık sık bir araya geldik. Ricalarımızı kırmadı, geldi toplantılarımıza hep katıldı ve A.O'nın talep etmiş olduğu doğrultuda bir takım hareketlere yön vermeye de gayret etti. Ancak özel kapalı toplantılar ortadan kalktı, onun yerine Devlet Bakanı Kazım Oksay, zaten Ankara'dan tanıdığımız dostumuz, bu toplantıları delege etmeye başladı. Toplantıları Kazım Oksay ile yapmaya başladı. Kendilerin kıramadığımız için de devam ettik o toplantılara. Ne kadar müessir olduk? Çok da müessir olmadığımızı söyleyemeyiz. Bazen ben konuşma yaptım, bazen Aydın Bey konuşma yaptı. Bazen çeşitli isimler konuşma yaptı. Diyanet İşleri Başkanı veya başka bürokratlar getiriliyor, sohbet toplantılarımız devam edip gidiyordu... Bu tip toplantıları yapıyorduk. Bu toplantıları yaparken büyük boyutlu toplantılarımıza da devam ediyorduk. Yani Sheroton'da, Intercontinental'de ve Dedeman'daki toplantılarımıza da devam ediyorduk.

Bu masa toplantılarından birinde, Turgut beyin Başbakan yardımcısı olduğu dönemde, "Türkiye'de Din Hayatı ve Din Dersleri" konusunda bir toplantı tertibi istendi. Tayyar

Altıkulaç Bey Diyanet İşleri Başkanı'ydı, 9-10 Mayıs 1981 "Milli Eğitim ve Din Eğitimi" konusunda büyük toplantı düzenlendi Ankara'da.

F. Y. Ö.: Tayyar Altıkulaç üye değildi di mi?

Metin Eriş: Hayır değildi. Dediğim gibi ama ben 1988'e kadar sorumluyum, ötesini bilmiyorum. İki gün süren çok önemli bir toplantı oldu Ankara'da ve din eğitimi konusunda Türkiye'de zannediyorum bugüne gelen prosedürü hazırlayan ortam ortaya konuldu. Turgut Bey toplantıya katıldı ve çok güzel bir konuşma yaptı.

F. Y. Ö.: Hocam bir de Kenan Evren'i sormak istiyorum size. Darbeden sonra ziyaret ettiniz mi?

Metin Eriş: Tabi tabi ettik. Onla da görüştük. Kenan Evren'in söylemleri özellikle.. Turgut Bey'in tesiri altındaydı. Turgut Bey çok akıllı bir adamdı.

F. Y. Ö.: Evren'in gezilerinde Turgut Özal'ın tesiri olmuş mudur?

Metin Eriş: Turgut Özal Bey'in mutlaka tesiri altında olan şeylerdir ve Ulusu da aslında muhafazakâr bir Başbakan'dır. Yani askeri kanatta bu kadar muhafazakâr insanı bir arada bulabilmek kolay bir şey değil. Gerek Evren Paşa gerekse Ulusu Paşa, ikisinin de ben milli meselelerimize uzak isimler olduklarını ben hiç düşünmüyorum. Turgut Bey'i zaten muhafaza etmezlerdi, aksine bir davranışları olmuş olsaydı. Turgut Bey çok akıllı bir adam olduğu için belki direk bazı şeyleri ifadelendirmiyordu ama bu ifadelerin içersinde öylesine geniş bir potansiyel sağlıyordu ki istese de istemese de Evren Paşa bu tesirin altında kalıyordu, diye düşünüyorum.

F. Y. Ö.: Zaten burada askerin de önemli bir değişimi dönüşümü var. Daha çok bizim Kemalist ideoloji dediğimiz hani o şekilde tek faktörlü eğitim görüyorlar ama mesela 81'den sonra bir 80 öncesinde okutulan bir kitap var. Aslında bu Kemalist ideolojinin de oluşmasından önce "Askerin Din Kitabı" diye Ahmet Hamdi Aksekili'nin kitabı. Mesela onun içinde daha böyle temel İslam inanç esaslarını anlatıyor, bazı hikâyeler anlatılıyor içinde mesela 81'de Osman Güngör Feyzoğlu'nun, Ahmet Okutan'ın hazırladığı kitap var. Orda daha çok Türk-İslam Sentezine vurgu yapılıyor ve Türk İslam Sentezi konusunda hocalara öğütler gibi

izleyecekleri yol gibi bir kısım var. Orda daha çok Türk-İslam Sentezi vurguları yapmaları tavsiye ediliyor. Kitap da önemli bir kırılma noktası.

Metin Eriş: Tabii tabii tabii. Şimdi şöyle düşününüz; Kemalizm ideolojisi ile geliyorsunuz, Kemalizm ideolojisinin içersine altı okla birtakım temayüller koyuyorsunuz, devletçilikti, inkılâpçılıktı, şuculuktan buculuktan filan falan diye, onların bir kısmının çöktüğünü görüyorsunuz. Yani yok, devletçilik var mı? Yani 1980'e gelmişsiniz devletçilik sizi dibe oturtmuş. Bunu kaldırmamız mümkün değil. Peki laik diyorsunuz, laikçiliğe dönüşmüş olduğunu görüyorsunuz ve halk ile mütemadiyen didişir hale geliyorsunuz. O zaman bir şeye doğru dönmek mecburiyetinde kalıyorsunuz, belki şu bahsetmiş olduğum Milli Eğitim ve Din Eğitimi toplantısı bir kırılma noktalarından birisidir. Turgut Özal Bey'in bu işin içersine girmiş olması tek başına, yani o hükümet tarzı içersinde, Başbakan Ulusu'dan mutabakat almadan olabilir miydi? Ondan emin değilim, açık konuşmak lazım. Ne olursa olsun hâlâ askeri darbe hükümetleri var. Ulusu var, Evren Paşa var ve de o komite var. Buna rağmen midir? Hayır, buna rağmen olması mümkün değildir. Öyle mi? Bir şeyi görüyorlar herhalde! Halkla mütemadiyen didişen bir yapı içersinde olduğunuz takdirde siz nereye kadar gidebilirsiniz? 14 Mayıs 1950 oluyor, didişmeye başlıyorsunuz 1960'a kadar, darbe yapıyorsunuz didişmeye devam ediyorsunuz, 1971'de darbe oluyor yine didişmeye devam ediyorsunuz. Nereye kadar? Ve görüyorsunuz ki sol sizi bir yere götürmüyor. Yani bir şeyleri inkâr ettiğiniz vakit, değer hükümlerinizi inkâr ettiğiniz vakit sizi götüren bir şey var mı? Sadece halkınızla kavga eden bir topluluk haline gelmeye başlıyorsunuz.

F. Y. Ö.: Aslında çok partili siyasi hayata geçiş sürecinde bunu fark etmeleri gerekiyordu ama biraz geç fark ettiler” diyebilir miyiz?

Metin Eriş: Tabii, 30 yıl geç fark ettiler ama biraz geç oldu. Şimdi bakın 14 Mayıs 1950'yi de iyi irdelemek lazım. 14 Mayıs 1950'de İsmet Paşa ve ekibinin seçim kaybedeceği hesapları yoktu. Çok açık olarak burada Fahrettin Kerim Gökay o zaman Vali ve Belediye Başkanı, “işte İstanbul Paşam” deyip Taksim'e toplamış olduğu hazirunu gösterip İstanbul'da seçim kazanacağını beyan ediyor. Bu beyanlar Türkiye çapında geliyor ve ne kadar doğrudur ben bilmem ama, İsmet Paşa seçim kaybettiği vakit “nankör millet” diyor.

F. Y. Ö.: Öyle bir anekdot vardır. Ama 1946 seçimlerinden sonra da İsmet Paşa'nın yaveri yanına gelip, "seçimi kazandık Paşam" diyor, "siz değil jandarma kazandı" diyor o da. Öyle bir anektod da geçiyor ama nerde geçtiğini hatırlamıyorum.

Metin Eriş: Zaten 1946'da seçim kaybetmek diye bir mesele yok! Açık oy veriyorsunuz, gizli sayım yapılıyor. Herkes biliyor ki o seçimleri DP kazanmıştı ama kaybetti!. Çok affedersiniz bu başlangıçta, demokrasinin ırzına geçmektir! Demokrasiyi böyle yok ediyorsunuz, demokrasiyi böyle yok ettiğiniz vakit de bugünün dertleri dert değildir. Ben her zaman onu söylüyorum, Türkiye öyle bir 1946'da "yok edişle" ile yola çıkmıştır. Ben babamın 1950'de Şükür namazı kıldığını hatırlıyorum. "Ya Rabbi bizi bunlardan kurtardın" diye. Böyle şey olur mu? Türk halkı şükür namazı kılıyor!. Düşünün ki halkın sadece biri değil, büyük çoğunluğu 14 Mayıs'ta 1950'de de Halk Partisinin seçim kaybedeceğini düşünmüyordu. Seçim kaybedeceğini düşünseydi belki yine başka yöntemler uygulanabilirdi. Aslında Şemsettin Günaltay Hükümeti bu süreçte çok önemlidir. Yani 1948'dedir onların hükümeti. 33 kişilik bir kadrodur Halk Partisinin içerisinde bu görüşe sahip olan, rahmetli Şemsettin Günaltay Başbakanıdır, Tahsin Banguoğlu Milli Eğitim Bakanı'dır. Güzel bir ekip vardır hükümette... Halkını biraz daha yakından tanıyan. O ekip demokrasiye geçişi kolaylaştırmıştır. Demokrasiye gidişi onların eseridir, yoksa İsmet Paşa ve ekibinin değil. Zaman geçtikten sonra birden bire kör gözler elâ göz haline geliyor ama değil. Bu ekip çok önemli bir ekiptir. Şemsettin Günaltay'a çok şey borçludur bu millet, ben o kanaatteyim.

Gelelim şimdi ne noktada kalmıştık; A.O'nın yayılmasını söyledik, Turgut Bey ile olan bağımız bu idi. Turgut Bey ile olan bağlarımız devam etti. Geniş katılımlı toplantılar hep devam etti birbiri peşi sıra ve bu arada yurt çapında toplantılar yapılmaya başlandı. Ankara'da, Bursa'da, Konya'da birtakım toplantılar yapıldı. Türkiye'nin gündeminde olan bütün meseleleri değerlendiriliyordu ve mümkün olduğu kadar o zemindeki, Ankara'daki, Konya'daki, Bursa'daki ilim adamları ile daha çok ağırlıklı olarak toplantılar yapılıyordu. Gelelim Türk-İslam Sentezine!

F. Y. Ö.: Hocam ondan önce 1980'i konuşuyorken Orhan Aldıkaçtı ile bu Anayasa Komisyonu arasında nasıl bir bağlantı var?

Metin Eriş: 1982 AY'sı nasıl yapıldı? 1982 AY'sı yapılırken yine mutad olarak bir kurucu meclis kuruldu, Kurucu Meclis çalışmalarını yapıyor, ama şekil olarak da sivil toplum örgütlerinin bu konudaki görüşleri alınıyordu Kimin alınıyor? Bütün toplulukların, örgütlerinin alınıyor. Yani DİSK'in, MİSK'in, TİSK'in alınıyor, Odalar Birliği'nin alınıyor, başka kurumlardan alınıyor. Bu arada biz kendi başımıza A.O olarak bir Anayasa taslağı hazırlayalım kararı verdik. O dönem ben yönetim kurulunun dışındaydım. Ama komisyon çalışmalarına katılıyordum. Anayasa komisyonumuzda bizim Aldıkaçtı hocamız da vardı, Süleyman hocamız da vardı, Salih Tuğ hocamız ve Muharrem Ergin hocamız vardı, hukukçu olan Selçuk Özçelik hocamız vardı, başka hukukçu arkadaşlarımız da vardı. Ceza hukukundan Sulhi Dönmezer vardı, Servet Armağan vardı, birçok isimler vardı ve altyapıyı oluşturuyorlardı. Yönetimin dışında olmamla beraber komisyon çalışmalarına ben de katılıyordum. Bu hocalarımızın büyük kısmı zaten yönetimin dışındaydı. Zannediyorum Salih Tuğ hocamızın başkanlığı döneminde. Orhan Aldıkaçtı hocamızsa zaten askeri mercilerden Anayasa taslağının hazırlanması hususunda görev alan isim. Onun getirmiş olduğu konular müzakere ve tartışmaya açılıyordu ama o metne kesin olarak bağlılık hissedilmiyordu.

F. Y. Ö.: O sizinle istişare mi ediyordu?

Metin Eriş: Evet, istişare ediyordu. Yani bu komisyon çalışması dışında o bizimle istişare eden heyetle beraber oluyordu zaman zaman. Bir başka şans şu oluyordu tabi, aynı şey TİSK'e de görev olarak verilmiş olduğu için ben de TİSK'in yönetim kurulunda olduğumdan A.O'ndaki bu fikri gelişmelerin tamamını aktarıyordum ama bir bölümünü kabul ettirebiliyordum işadamlarına. Orada hazırlanan anayasa taslağı ile A.O'nun hazırlamış olduğu anayasa taslağı ile aşağı yukarı bir bağlantı da oluyordu. TİSK'te ben vardım, Hulusi Çetinoğlu bey vardı, Bülent Çorapçı ve İdris Yamantürk beyler vardı, ki biz aşağı yukarı aynı temayülleri taşıyan insanlar olarak TİSK'de de bu temayülü işliyorduk. Bütün bunlar ne kadar tahakkuk etti? Bana göre % 50 tahakkuk etti, daha fazlasını tahakkuk ettirmek mümkün değildi zaten. Siz çünkü askeri mercilere ancak belli bir zeminde müessir olabiliyorsunuz. Onlarsa insanlarımızı istedikleri tarzda yönlendirdiler Kurucu Mecliste ve 1982 Anayasa kanununu da çıkardılar. Anayasa kanununu çıkartırken de Evren Paşa Cumhurbaşkanlığını garanti edecek uygulamayı da ihmal etmediler! Diyorlar ki efendim bu kadar devletçi, bu kadar Kemalist, bu kadar

katı hükümler var bu Anayasa'da. Doğru ama bunun öncesinde 1961 AY'na bakmak lazım, 1982 anayasasını 1961 AY ile kıyaslamak lazım. 1961 AY'na baktığımız vakit yasama, yürütme ve icra dediğimiz şeylerin hiçbiri birbiri ile örtüşecek noktada değildi. Bunu ortadan kaldırmak bakımından belki birçok maddeler bu defa kontr-garanti olarak düşünüldü. Böyle düşündüğünüz vakit de tekrar içinize kapanmaya başlıyorsunuz. Üstelik 1980 zemininde bakmanız lazım veya 1970 zeminine bakmanız lazım. 1961 AY'sı o kadar laçka bir yapı getiriyordu ki T.C. devletinin bu yapıdan sağlıklı çıkması mümkün değildi. Bu durumda 1982 AY'sı tam bir tepki Anayasası hüviyetine bürünmüştü. Hatırlayınız bugün aksini söyleyerek ahkâm kesenlerse o günlerde 1982 Anayasasını en çok methedenlerdi! O gün herkes alkışlıyordu bu anayasayı. Anayasanın eder tutar taraflarının bozulmuş olmaya başlaması hemen 83'den itibaren ortaya konulmaya başlandı. 16 defa değişiklik yapıldı 1982 Anayasasında. 86 maddesi değişti. Bir de şunu diyorlar; "efendim darbe anayasası" Oysa yapılan tadilatlarla, eklemelere vs baktığımızda darbe anayasası olmaktan o kadar çıkmış ki artık ilk yapısıyla özdeşleştirmek uzak ihtimal haline gelmiş. Zaten 180 maddesi var 86 maddesi değişmiş, 100 tanesi kalmış. Ama düzeltmeler yaparken doğrularını yapamamışsanız o zamanki iktidarların boynunun borcudur. Doğrusunu yapsaydınız. Nihat Erim değiştirmişti, Demirel, Ecevit, değiştirmiş! Üçer madde, beşer madde değışe değışe bugünkü hale gelmiş. A.O'nın müessiriyeti var mıdır o günkü anayasanın yapılışında? Tabi ki vardır. Ama TİSK'in de vardır, DİSK'in de vardır, TÜRKİŞ'in de vardır. Fakat tabiatıyla askeri iradenin daha çok vardır! Her birinin birtakım şeyleri geçerli olmuştur. Ağırlıklı olarak askeriyenin. Yani yine son sözleri onlar söyledi. Yani adamlar darbe yapmış, niye yapmış darbeyi son sözü söylemeyecekse? Başka türlüünü düşünmek mümkün değildir. Ama bugüne kadar yamalı bohça haline gelmiş sizin de söylemiş olduğunuz gibi. 80'den bu yana hükmeden arkadaşlarımız bu hale getirmişlerse ne yapalım! Gelelim şimdikilere. Sekiz yıldır iktidardasın şimdi mi aklın başına geliyor diye soruyorum o zaman.. Yani sekiz yıldır iktidardaydın, bundan önce daha güçlüydün ama muktedir değildim mi diyecekler. Hep öyle diyorlar zaten. Yani iktidardayım ama muktedir değilim. Ama o zaman da suç başka yerde aranmamalı. Şimdi seçime giderken birden bire aklın başına geliyor? Özbudun hocamıza hazırlatmış oldukları düzgüne yakın bir anayasa taslağıydı ama öyle yola çıkarsanız onun reddedileceği o kadar bellidir ki. Yola çıkıyorsunuz gelin benim peşimden diyorsunuz. Bu Halk Partisini

tanımamaktır, MHP'yi tanımamaktır, siyasi platformu tanımamaktır. Öyle şey olur mu? Neyse siyaset bizim işimiz değil.

F. Y. Ö.:Hocam bir de o dönemde rektör atamaları var. En çok gündeme gelen.

Metin Eriş: Çok fazla müessir olabildiğimizi zannetmiyorum, eğer biz orda müessir olsaydık İstanbul Üniversitesine doğru dürüst rektörler atattırırđık.

F. Y.Ö.: Mesela Erol Güngör'ü rektör olarak atanması.

Metin Eriş: Bir tek o doğru. Yani başka da yok. İstanbul'a biz başaramadık! İstanbul için az kavgasını yapmadık ama başaramadık açık konuşmak lazım. Çünkü dediğim gibi darbe yapan hükümetlere müessiriyetimizin çok fazla olabileceğini düşünmemek lazım. Efendim din dersleri falan filan ama siz de çok güzel vurguladınız onu temayüllerde bir değişiklik olduğu için akıl yolu bir kaynağa doğru gidiyordu. Ama yine de darbe yapan kendi gücünü muhafaza etmeye çalışıyor açıkçası, rektörleri de ona göre atadı. Galiba biraz da İzmir'de muvaffak olduk o zamanlar. İzmir'de zannediyorum Adnan Gülerman Hocayı rektör yapabilmıştik. TRT Genel Müdürlüğü macerası da var. TRT Genel Müdürlüğü'nde de çok başarılı olduk mu, bilemiyorum! Ona girmeyeyim derseniz. Çünkü biz Muharrem Ergin'i düşünüyorduk. Muharrem Ergin'e Demirel tarafından verilmiş olan bir de söz de vardı TRT Genel Müdürlüğü için. Sonra nasıl oldu bilmiyorum; Nevzat Yalçıntaş hoca genel müdür oldu, sonra Şaban Karataş genel müdür oldular. Yani çok başarılı oldular mı bilemiyorum ama az da olsa solun hükümranlığını kırdılar.

F. Y. Ö.: Aslında Nevzat Yalçıntaş olunca Aydınlar Ocağı da orda temsil ediliyormuş gibi düşünülmüş olabilir.

Metin Eriş: "Gibi!" düşünöldü. Aslında ben o konuya hiç girmek istemiyorum. O kalsın. Zannediyorum hocalarımız o genel müdürlükleri dönemleriyle ilgili hatıralarını yazdılar.

1977'de yapmış olduğumuz bir kurultay vardı. Turgut Bey ve ANAP iktidara gelmişti. ANAP iktidara geldiği vakit bazı sosyal içerikli, iktisadi içerikli, sosyo-kültürel içerikli diyelim isterseniz olaylarda A.O müessir oluyordu. Nasıl? Kamuoyuna açık büyük toplantılar yapmakla. Ama bir zemini kaybetmemesi gerekiyordu. A.O çeşitli mahalli

noktalarda kuruluşlarını tamamlamıştı. Bu arada oralardan bazı dostlar siyasi hayata geçmişti, Kazım Oksay gibi, Hasan Celal gibi.. Başka arkadaşlarımız da bürokrasiye girmeye başlamıştı.

F. Y. Ö.: Türk İslam Sentezinden bahsedecektiniz.

Metin Eriş: Evet, o noktaya gelirken bizim görevlerimizden birinin yeniden yeni nesle kapı açacak, hareket kabiliyeti sağlayacak ilmi ve fikri bakımdan sosyal olarak bütünleştirici mahiyette yeni bir kurultay kararı verdik. 1987 kurultayının başlangıcı budur. IV. Milliyetçiler Kurultayı yine Tarabya Otelinde yapılma kararı verildi ve o toplantıya kurulmuş olan A.O mensupları da davet edildi. Yine aynı tempoda çalışıldı yani 10 komisyon kuruldu, 10 komisyon çalışması devam etti, 10 komisyondan çıkan sonuç bildirimleri genel kurula aktarıldı ve genel kurulda bunlar müzakere edildi. O müzakere zemini içersinde ve öncesinde bir başka şey ortaya çıkmaya başlamıştı. A.O'da artık 77'den 80'e doğru giderken T-İ-S düşüncesi daha müessir, daha açık beyan edilecek noktaya doğru gelmişti ve biz bunu her yerde vurgulamaya başlayacaktık. Zaten kurultayı da "TİS düşüncesi doğrultusunda IV. Milliyetçiler İlmi Kurultayı" hüviyeti ile başlık yaptık. Bütün tebliğcilere de bu ifadeyi açıkça sorduk, açıkça bu ifadeler doğrultusunda tebliğlerini istedik. Bazı arkadaşlarımız sonradan "hayır böyle olmadı" falan diye de yazdılar ama onları Yüce Mevla' ya havale etmek en doğrusu. Hele bir arkadaşımız bu işin içersinde olmasına rağmen "hayır onlar sonradan TİS eklendi" falan dedi ki buan sadece pes! Diyebilirim. Hayır, böyle olması mümkün değil, kitapları biz kurultaydan önce bastık ve kurultayda herkese dağıttık. Üstelik tebliğcilerin orda itirazları olsaydı, ya itiraz ederlerdi veya tebliğ vermezlerdi bu istikâmette...

F. Y. Ö.: İbrahim Kafesoğlu'nun kitabında mıydı?

Metin Eriş: Hayır, Kurultay tebliğleri için hazırlanmış olan üç tane kitaptan bahsediyorum. Sizin söylediğiniz o üç kitap var. Türk İslam Sentezi Görüşünde Meselelerimiz'dir. O her kitap üç veya dört komisyonun tebliğleri ile doludur. Kurultay günlerinde gazetelerimizi çıkardık. O gün baskılı gazeteler çıkardık, A.O'nın görüşleri istikametinde. Tebliğler alındıktan sonra da TİS'nin neticelerine ihtiva eden yeni baskılar yapıldı. Daha önemlisi belki de A.O'nın kurucularında olan rahmetli hocamız Kafesoğlu'nun vardığı noktadır. Çünkü Kafesoğlu hocamızın ilk yıllarına yöne veren

düşünce tarzı TİS düşüncesi değildir. Ama A.O bünyesinde, A.O başkanı olduktan sonra da İlim İstişare Başkanlığı hep devam etti. Bu gelişme içersinde rahmetli hocamızdan 1987 kurultayına giderken iki ricamız olmuştu. Biri tebliğ, ikincisi tarih görüşlerini TİS zemininde hazırlamaları. Evet, TİS kitabı odur. Hocamız bu kitabı hazırladı ve o kitabı hazırladıktan bir hafta on gün sonra da vefat etti.

Düşününüz ki “sentez” lafına takılan arkadaşlarımız bile oldu. Sentez “ayrışım” dediler. Peki buna “terkip” diyelim dedik. “E terkipte eski kelime” dediler. Bizim bazı arkadaşlarımızda böyle saplantılar vardır.

F. Y. Ö.: Seyyid Ahmet Arvasi hoca da ülkü diyor mesela.

Metin Eriş: Evet yani çeşitli isimler kullanabilirsiniz ama çok güzel söylediğiniz bir şey var; Türk ile İslam’ın birlikte müşerref oldukları bir noktadan hareket ediyorduk biz. De facto olarak Türk dünyası var ama Türk dünyasının müttekâmil olmasının, daha yücelere doğru tırmanmasının sebepleri imparatorluklar kurarken, dünya hâkimiyetine gidişindeki yol nedir? İslam ile bütünleşmesidir! Bizim söylemek istediğimiz bu. Yani ayrışım değil, yani ben İslamcıyım, Türkçüyüm değil! Beraberiz, bütünüz, bu bütünde buluşalımdır bizim oradaki görüşümüz. Allah rahmet eylesin İbrahim Kafesoğlu hocamız bu kitabı yazmıştır ve kitabın 159. ve 213. sayfalarında da Süleyman Yalçın hocamızın bir takdim yazısı vardır. Kitabı takdim eder ve Kafesoğlu hocamızı çok iyi anlatır. O kitap bizim artık el kitabımızdır. Ama o diğer komisyon çalışmalarından sonra hazırlanmış olan tebliğlerden sonra çıkan bir sonuç kitabımız da vardır. O sonuç kitabı da önemlidir. Orda biz aslında her şeyi söylemeye çalışıyoruz. Yani Türk’ün fikir dünyası ile İslami manevi değerlerinin bütünleşerek gün yüzüne çıkmasının sebebidir. Olay budur.

F. Y. Ö.: Hocam bir de milli kültür kavramı var, ısrarla kullanılıyor.

Metin Eriş: Bunun toplumsal yansımasıdır tabi, Milli kültürdeki kastımız biz ayrışımçı olarak, ırki olarak şunlar da var bunlar da var gibi ifadeler kullanamayız. Tüm bunların üstünde başka bir ifade daha var. Bir şemsiye kültürün var. Bunun alt dalları olacak tabiatıyla. Yani sizin içinizde ırki bakımdan bakın Mehmet Akif’i nasıl kabul etmeyeceksiniz ki? Yani Arnavut mu diyeceksiniz şimdi ona İstiklal Marşı’nı yazan veya Çanakkale şiirini yazan? Diyebilir misiniz? Ziya Gökalp’e ne diyeceksiniz? Kürt

mü diyeceksiniz? Bizim düşüncemiz ayrışmıcılık değil. Tam manasıyla biz TİS derken Türk'ü irki manada söylemiyoruz, -irki manada söyleyen arkadaşlarımız var hala-, İslamı bununla bütünleştiriyoruz. “Efendim o mu önde bu mu önde?” -bir de bunu yapanlar var arkadaşlarımız arasında- “İslam-Türk diyelim” niye öyle diyelim? Yani çağlar öncesinden gelmişim Orta Asya'dan, beş bin yıllık tarihim var, İslamiyet'le müşerref olmuşum bin küsur yıldan beri, e tamam demek ki benim manevi veçhemi sağlayacak olan, iç dünyamı sağlayacak olan bu yapıdır., Yakutistan'a kadar gittim. Türk diyorlar onlara. Birtakım adamlar var, üç kelime sayıyor beşincisini sayamıyor, evinde domuz besliyor! Ben şimdi onu Türk mü kabul edeceğim? Türk-İslam mı kabul edeceğim?!! Mümkün değil! Böyle baktığımız için de hala o kavgayı yapıyorum..

Şimdi bakın A.O'nın asıl başarısının sırrı bu inanç temelinde yatmaktadır. A.O. günlük siyasetin dışında ve üstünde olmuştur, her konuda ilmi ölçülere bağlı kalmıştır, daima milletin ve devletinin yanında olmuştur, daima fikir, kültür ve sanat çalışmalarında çağdaş, ilmi ve Türk-İslam ideali yönünde hareket etmiştir” özÜ bu!

F. Y. Ö.: Hocam bir de biz şemsiye kültürden bahsettik ama işte son dönemde demokratik açılım sürecinden bahsediliyor. Bu konuda ne düşünüyorsunuz.

Metin Eriş: Kelimelere bağlayarak bu kelimelerden hareket ederek yönlendirmeye başlarsanız tepkiler ve anti tepkiler doğar. Daima tehlikeli bulmuşumdur. Benim şahsi kanaatim olarak. Bir meseleyi yapmak onu güzergâhına oturtursunuz, güzergâhına oturtduğunuz vakit ona “açılım” demenize veya bir başka ifadeyle belirtmenize ihtiyaç yoktur. Benim fikri hareket noktam gün yüzüne çıkmış olan gelişmelere ışık tutucu olmaktır. Bundan önce Osmanlı var, Selçuklu, Artuklu var, Karahanlılar var, var oğlu var... Türk dünyasının gelişmesindeki potansiyel var, onları açılımlarla ifade etmeniz için sebep yoktur bana göre. Ana fikri harekete geçirirsiniz, harekete geçirdikten sonra ki; ben bunlara ihtiyaç olduğu kanaatinde de değilim. Ben Güneydoğu Anadoluluyum. Bizim oralarda Kürt ayrımını ben hiçbir zaman duymadım. Ermeni ayrımını Kapalı Çarşıda çalışan rahmetli babamdan hiç duymadım, görmedim. Biz Ermeni'yle kardeş gibiydik. Babalarımız kardeş gibilerdi. Şimdi bunlara açılım dediğiniz vakit ortaya bir şey koyuyorsunuz, diyorsunuz ki; “var bir vakıa, o zaman ben bu vakıayı çözmek istiyorum...” Vakıa var mı acaba? Suali de böyle sormak lazım. Sahiden var mı? Kim Kürt asıllıdır? Cumhurbaşkanılarımızdan Cemal Gürsel'in olduğu söylenir. Turgut Özal

için de söylerler. İsmet Paşa için söylenir. Turgut Özal bizzat kendisi anasının Kürt olduğundan söz etmiştir. Şimdi bütün bunlar varken, böyle bir şeye girmiş olmanın anlamı var mı? Bunu şöyle yapmanız mümkündür diye düşünüyorum: Güney Doğu Anadolu bölgesi çocukluğumdan itibaren geri kalmış bir bölge itibariyle değerlendirildiğinden değil, oraya memur atamalarında adeta mahrumiyet bölgesi hüviyeti verildiği için yanlış yapılmıştır. Yani ikinci, üçüncü sınıf adamınızı yollamışsınız, beşinci sınıf adamınızı yollamışsınız. Yoksa benim o bölgedeki mahrumiyetimle, Isparta'daki, İzmir'deki, Antalya'daki mahrumiyetim birbirinden çok farklı değildir. Bakınız bir hatıramı anlatayım; 1958 yılında rahmetli babamın “Türkiye’ni tanımadan yurtdışına çıkmayacaksın” ifadesinden hareketle seyahatlerim oldu. Elmalı’yı biliyor musunuz? Finike’yi biliyor musunuz, Antalya’da? Elmalı ile Finike arası sanırım bugünkü imkânlarla 45 dakikayı geçmez., Seyahat sırasında Elmalı’ya geldik, Finike’ye gideceğiz. Üç arkadaşız, dediler ki “sabahleyin kamyon gitti”. Anlamadım dedim, “sabahleyin kamyon gitti”. Ee ne olacak? “Bir hafta sonraki kamyonu bekleyeceksiniz” dediler. Elmalı’dan Finike’ye Antalya’dan bahsediyorum, sene 1958’den bahsediyorum. “Peki, ne yapacağız?” “Misafirimiz olacaksınız, Tanrı misafirimizsiniz” dediler. Yapmayın etmeyin filan falan, bize affedersiniz bir katır verdiler, eşyalarımızı katırın sırtına yükledik, bir de genç arkadaşı mihmandar olarak verdiler ve biz Elmalı’dan sabah namazında çıktık, ikinci namazında Finike’ye vardık. Mahrumiyet bölgesi değil mi burası? Şimdilerde Fethiye’ye toz kondurulmuyor, Fethiye’de bir gece konakladık o seyahatte, sivrisinekten uyumak mümkün değildi. Her tarafımız dabaz oldu tam manasıyla!

Bu açılım laflarına doğrusu hiç katılmıyorum. Ve de yanlış buluyorum. Yani Kürt açılımı, Ermeni açılımı filan açılımı demeye başladığımız vakit, hiçbir şeyi inkâr etmek durumunda değilsiniz ama inkâr etmeyeceğiniz şeylerin içersinde boğulmaya başlıyorsunuz. Haklıyken haksız duruma sürükleniyorsunuz. Hatta kendi içinizde, sizin yabancılaştırmış sömürgeci aydınlarınız bile sizi, daha doğrusu kendilerini tam bir sinik anlayış içersinde suçlamaya başlıyorlar. Benim Kürtlerle hiçbir zaman meselem olmamıştır. Olduğunu da hiç hatırlamıyorum. Ha şu var; cumhuriyetin başlangıcında, isyana teşvik etmişler onları, onlarda başkaldırmışlar! İsyân edildiği veya baş kaldırıldığı vakit devlet de sizi cezalandırır tabiatıyla. Evet gönül diler ki kurunun yanında yaş da yanmasın ama olmuyor. Bakınız darbelere! Gidenlerin arasında Türk

evlatları yok muydu? Tedip derler buna başka Türkçesi de yok! Başka yolu da yok. Yani isyan ederseniz, başkaldırırsanız başka yolu yok. Hele hele sebep vergiden dolayı ise. Sebep şudur budur, İngiliz'in atına binmişsiniz! Yani İngiliz sizi tahrik etmiş, siz onun oyununa gelmişsiniz, gelmeseydiniz! Ben sana gel mi dedim? Geldiğiniz vakit de başınıza gelenin sebebi olabilirsiniz. İngilizler, Ruslar, Amerikalılar, Fransızlar tahrik ettiği için Ermeniler başkaldırmış, ne yapacaktım, elimi kolumu bağlayıp "gel beni kes" demeye devam mı edecektim? Onun için ben bu açılım lafını sevmiyorum, katılmıyorum da. Ha demokratikleşme! Genel manada bütün Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için geçerlidir. Buna da amenna diyorum. Demokrasiyi yeniden ihya etmektir bunun adı. Yeniden değer hükümlerine oturtmaktır bu. Bunun için de AB'yi bana güzergâh olarak göstermesine de katılmıyorum. Ben kendim için yapmalıyım bunu. Neden AB için, bana yol gösterdiği için yapayım ki?

F. Y. Ö.: Hocam 1987 kurultayından bahsedebilir misiniz?

Metin Eriş: Bakınız 1987 kurultayını yaptık Kurultayda sevgili hocam Süleyman Yalçın ile ve yönetimi kurulunda şunda mutabık olduk: A.O bundan böyle her on yılda bir kurultay yapacaktır. Ama bu kurultaylara giderken on ana başlığımız vardı; iktisat, kültür, siyaset, dış politika, sanat vs. gibi her biri için de her yeni yılda, yani 88'den başlamak üzere yeni bir şehrimizde, küçük boyutlu o konuya münhasır kurultaylar yapılacaktı. On sene sonra da bu boyutta olanı yeni anlayışlarla devam ettirmek gerekecektir dedik. Bu beyanati verdi Süleyman hocamız. Ben Genel Kurul öncesinde Almanya'ya şirketim vesilesiyle gitmek mecburiyetindeydim. Bir ay kalmak durumundaydım, birtakım yatırımlar meselesi filan vardı. Geldim, Necat Birinci, şimdi milletvekili biliyorsunuz. Eski Milli Eğitim Bakanı Müsteşarı, A.O'nun yönetim kurulundaydı. Beni aradı, "ağabey haberin var mı? Birtakım yazılar dolaşüyor, bu yazılardan biri MHP tandanslı, biri Refah Partisi tandanslı, biri de sanki bizim yönetim kurulumuzca ifade ediliyormuş gibi işte bizi seçin filan falan". Hâlbuki A.O'nı yakından tanımanız bakımından söyleyeyim; A.O'na o ilk, size anlattığım, MÇP ve MSP'nin sızma hareketinden sonra bir daha da böyle bir sızma hareketi olmadı. Arada bir ufak tefek şeyler oldu ama onlar izole edilmişti. Genel Kurul öncesinde Yönetim kurulu için İlim İstişare Heyeti'ne gidilirdi. Yeni yönetim kurulunu tespit etmek için. Konu orada tartışılır, İlim İstişare Heyeti onaylar İH'nin listesi tek liste olarak Genel

Kurul'a giderdi. Teamül bizde bu idi. Ben çok şaşırdım. Hemen yönetim kurulu toplantısı için Süleyman hocayı aradım. Süleyman hocanın da haberi yoktu böyle bir şeyden. Toplantı yaptık. Üzüntü verici olan o yazıların karakteristik yapısının aynı kalemden çıktığını belgeliyordu ama cince ifadeler kullanılıyordu! Yazanı tahmin ediyorum, konuda Nihat Bozkurt beyin de görüşü benimkiyle örtüşüyor. İsim vermeyeceğim. A.O'nun yapısını çok yakından tanıyan bir isimdi bunları hazırlayan ve herkese ayrı ayrı ulaşabilmişti! Orada hizmet de vermiş bir isim, sonradan TİS'ne karşı çıkan isimlerden biri. A.O'nun bünyesinde dediğim gibi kemiyetle keyfiyet arasındaki farkı biz keyfiyette tutmuşuz. Sumenin altında benim dostum olmakla beraber ya da Süleyman hocamızın dostu olmakla beraber veya birçoğumuzun dostu olmakla beraber A.O'na üye olması mümkün olmayan isimler de vardı. Şu veya bu şekilde yani partizanlığı bakımından veya bir başka bakımdan, onları da almıyorduk üyeliğe açıkçası. İH'ne götürüyoruz tasvip almıyoruz. Ama bizden sonra, duyduğuma göre, üye sayıları birkaç yüzleri aşmış. Bu ayrı bir konu. Ama Kongre öncesinde 80-90 kişiyi yakından tanıyan, yani temayülleri bilen birisi veya birileri tandanslara göre seçim beyannameleri yazıyor!.. Listeler de buna göre hazırlanmış. Ama 3 listede de bazı isimler aynı! Güya yönetim kurulu olarak biz de seçim beyannamesi yazıyoruz. Diyoruz ki; biz şu kadar hizmet yaptık, bu kadar hizmet yaptık falan filan, bizi seçin! Yok böyle bir şey. Onun üzerine şu kararı verdik. Çok çirkin bir tavidir, biz genel kurula gidelim genel kurulda çok açık ve net olarak diyelim ki "bu ayrışıcılıktır, yanlış bir tarzdır, bu tarzı lütfen benimsemeyin". Böyle bir karar verdik ve kavgaya girmedik, açık söyleyeyim. Kurul Divan Başkanlığı'na Aydın Bolak bey'i rica etmiştik., Aydın Bey Divan Başkanlığı yaptı. Toplantı sabahı geldiğim vakit, üzüntüyle söylüyorum, Mustafa Erkal aşağıda liste dağıtıyordu. "Mustafa çok doğru yapmıyorsun" dedim. Yukarıya çıktım. Ama o üç ifadeli tarz ikiye dönmüş biz yönetim kurulu olarak İ.İ.H.den almış olduğumuz listeyi götürüyoruz. O listede Necat Birinci var, benim çok ümitvar olduğum Mim Kemal Öke var. Ufkunu açacağız bu gençlerle A.O'nın diyoruz. Tabi Nevzat hoca da var bizim listemizde çünkü bir önceki dönemde de var. Öbür listede de Nevzat Yalçıntaş var. Bizim listemizde Muharrem Ergin de var, öbür listede de Muharrem Ergin var. Ötesi değişik. Biz faaliyetlerimizi anlattık. Tenkitler faslına geldi. Üç arkadaşımız; Mustafa Erkal, rahmetli olan Tefvik Ertüzün ve Ömer Aksu. tenkit babında değil suçlama tarzında Süleyman Hocayı hedef alan konuşmalar yaptılar.

Bu arada ama benim ağırıma giden Süleyman Hocaya yüklenirken beni methettiler. Yani başkanı zemmediyorlar, genel sekreteri methediyorlar. Benim için şoktu tabii. Yaşanabilecek ve olabilecek en korkunç şey. Süleyman hocayı da biliyorum öyle hassas bir insandır ki, ruh dünyası da öyledir. “Hocam” dedim “cevap vereceksiniz değil mi?” dedim. “Hayır Metin” dedi, “ben bu işten sarf-ı nazar edeceğim”. “Hocam o zaman müsaade edin ben konuşayım” dedim. Karşı ifadelerle biraz da arkadaşlarımızı ağır suçlayan bir konuşma yaptım. Bu tarzın çirkin olduğunu ifade ettim. Seçimlere geçildi, bizim listemiz seçimleri kaybetti. Süleyman hoca ile ben onların listesini yani Erkal’ın listesini delerek girdik. Ben sonuncu girdim galiba, Süleyman Hoca da bir öncesi olarak girdi! Aydın Bolak Bey dedi ki, “Metin kırılma, devam et”. Ben de dedim ki, “ağabey kusura bakmayın, ben hiçbir noktada sosyal hizmet yaptığım yerde hizip, kulis, ikilem olan yere bir daha ayağımı basmam, bu benim tavrımdır, ben bugüne kadar hizmetimi yaptım”. Genel Kuruldan sonra yönetim kurulu kendi arasından başkanını seçer. Bizde başkan önceden seçilmez. Genel kurulda Nevzat Yalçıntaş yoktu, İstanbul’da olmasına rağmen yoktu. İki listede de vardı Nevzat Yalçıntaş. Yönetim kurulu toplantısı oldu, yedi kişilik yönetim kurulu toplantısında altı kişi toplandı. Yine Nevzat Yalçıntaş yoktu toplantıda. 1987 kurultayına giderken Hürriyet gazetesi ile Cumhuriyet gazetesi A.O’nu hedef alan çok ağır ve suçlayıcı yazılar yazmışlardı. Çetin Yetkin filan yazılar yazdılar aleyhimize, benim resmimi, Süleyman Yalçın’ın resmini koydular, yeşil kırmızı bilmem neler ifadelerden bahsettiler. Yani boy hedefi göstermek babında, yani bu adamları vurun, bu adamları devreden çıkarın tarzında boy boy resimler verdiler, müthiş neşriyatlar yaptılar. Hakaretimiz şeyler vardı. Duygun Yarsuvat benim çok yakın arkadaşım, Galatasaray Lisesi’nden. Duygun bey vasıtası ile Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerine dava açmıştık. Süleyman Yalçın başkan olarak açmıştı. Yönetim kurulu toplantısında, “Süleyman hocamız dava açmış durumdadır, bu dönem de başkanlığı devam etsin, çünkü bu davanın sebebi asliyesi odur. O açtı davayı” dedim. Bir arkadaşımız, ismi lazım değil; “yani genel kurulun yapmış olduğu oy çokluğunu ihmal mi edeceğiz?” dedi. Anlaşıldı ki bunlar tezgâh! “Etmeyiniz” dedim. Ben Muharrem Ergin’i teklif ettim. Muharrem Ergin “yok yok yok” filan dedi, Nevzat Yalçıntaş’ı söylediler. Nevzat Yalçıntaş toplantıda yok. Ben oy vermedim, Allah biliyor. “Hay hay” dedim ve Süleyman Yalçın hocamıza dışarı çıktığımızda dedim ki “benim için A.O bitmiştir ama sizlere yalvarıyorum, rica ediyorum bir dönem daha

devam edin bu davayı kazanın” ve davayı kazandı Süleyman Hoca. O gün bugündür bir daha da ayağımı atmadım A.O’na. İstisnaları var, İstanbul dışındaki A.O’ları davet ederlerse toplantılarına gidiyorum. Bu hizip kongresidir. Ondan sonra da A.O maalesef bir partiye demirlemiştir. A.O’nın bir bölümü de başka bir partiye demirlemiştir. Bugün 42 A.O olduğu söyleniyor Türkiye çapında. Bir bölümünün AKP tandanslı ve AKP’ye demirlemiş olduğu söyleniyor! Bir bölümünün, İstanbul dahil, MHP’ye demirlemiş olduğu atık her yerde konuşulan! Üstelik “değişen zaman” safsatasına sığınarak yıllarca davalarına küfretmiş olanlarla kola kola olabiliyorlar! Ne denir? Biliyorum 1988’den sonra siyasi ve sosyal ağırlıkları kaldı mı? Ben onun cevabını vermeyeyim. Cevap verirsem yanlış olur.

F. Y. Ö.: Ben 28 Şubat sürecini bir kırılma olarak düşünmüştüm ama siz 1987 Milliyetçiler Kurultayı’nı bir kırılma noktası olarak söylediniz.

Metin Eriş: 28 Şubattan sonra zaten yeni başkan Doğu Perinçek’le ve benzerleriyle işbirliğine girdi, biliyorsunuz. Onlarla beraber aynı zeminde oturdu, aynı zeminde konferanslar vermeye kalktı. Düşüncelerimize, inançlarımıza yıllarca küfretmiş olan, yani küfür, başka manası da yok. Yani bizimle kavgasını yapmış olan insanlarla aynı zeminde oturup konuşuyorsanız! Değişen zaman mı? Siz siyasetçi değilsiniz, siz fikri olması gereken bir STK’nın mensubusunuz. Benim söyleyeceğim daha başka bir şey yok!

F. Y. Ö.:Hocam son olarak ılımlı İslam tartışmaları hakkında ne düşünüyorsunuz?

Metin Eriş: Onun bizimle hiçbir ilgisi yok! O laf Amerikan menşelidir, bizim düşüncemizde Türk İslam Dünyası vardır. Türk-İslam Sentezi düşüncesi vardır. İlimli İslam diye bir şeyi kabul etmemiz mümkün değildir. Yani İslam’ın ılımlısı, sıcağı soğuğu veya nedir o kavram, fundamentalisti böyle bir şey olamaz. İslami anlayışta böyle bir mantık yoktur, böyle bir düşünce yoktur. Bu tarzda kullanılan insanlar vardır. Her cemiyette vardır, her sosyal zeminde vardır, her cemaatte vardır, her düşüncede vardır, her ideolojide vardır. Uç noktaları yok mudur hepsinin? Vardır. O insanın kullanımına bağlıdır.

F. Y. Ö.: Peki, milliyetçi muhafazakâr camianın, aydınların tekrar bir araya gelme ihtimali var mıdır sizce?

Metin Eriş: Bakın Fatma Hanım Aydınlar Ocağı'nda keşke bu hizip olmasaydı. Süleyman hoca iki dönem bıraktı, ben bir dönem bıraktım biraz önce de söyledim. Yani biz şahsen bıraktık. A.O yönetim kurulundan ayrıldık ama biz hizmetimize dışarıdan devam ettik. Böyle bir iç çalışma, hizip çalışması olmasaydı, böyle bir çatışma zeminine sokmasalardı Ocağı ve deselerdi ki; “Süleyman Hocam sen bir dönem daha iki dönem daha beş dönem on dönem daha dışarıda kal” zaten adamın hevesi yok biz getirdik iki dönem. Bana da deselerdi ki, “Metin ağabey sen şöyle bir tarafta dur bakalım, yaşlandın” pekâlâ olur bunlar. Biz zaten bırakmaya hazırız. Böyle bir kavgaya soktuğunuz vakit ki sizin o zaman bir ideoloji saplantısı içersinde olduğunuz görülüyor. Nitekim gidiyorsunuz şu veya bu partiye yanaşıyorsunuz. Şimdi ne oluyor? Sizi bağlandığımız partiden başka takdir eden, ki ondan da emin değilim! Sizi değerlendiren, sözünüzü çevrenizden başka ciddiye alan hatta düşmanlıklarını, kavgalarını size tevcih eden, yani itibarınız ne kadardır? Yahu siyasî ifadeyle sorayım. Baskı unsuru olabilme gücünüz nerelerdedir? Türk-İslam mütefekkirlerinin, aydınlarının bir araya gelmelerinde zaruret vardır. 1988'den 2008'e gelene kadar Aydınlar Ocağı'nın o güçlü baskı olma yapısına birkaç kere daha ihtiyaç doğduğunu hep gördük sanırım. Şimdi yine ihtiyaç var. Allah rahmet eylesin Mehmet Turgut ağabeyimiz eğer vefat etmeseydi, biz şu sıralar belki yeni bir birleştirme hareketinin içinde olacaktık. Ama ne kadar bu zeminde olur, onun hakkında fazlaca bir şey söylemek istemem. Böyle bir birleşmeye ihtiyaç var. Kurumsal olarak olur mu olmaz mı onu bilemiyorum ama kurumsal olmasına da ihtiyaç yok. De facto olarak böyle bir birliğe ihtiyaç var. Umarım gençlerimiz bizden daha olgundurlar, bizden daha düşünce âleminde zengindirler ve Türk-İslam dünyasının mütefekkirlerini, düşünce adamlarını, aydınlarını bir araya getirecek zemini bulurlar. Ama biz birbirimizle kavga etmeye çok açık olduğumuz için bunda ne kadar başarılı olurlar! Onu da bilemiyorum.

F. Y. Ö.: Şu anda siyasal konjonktür, Türk kelimesini yani bir kesim var Türk kelimesinden ürküyor diğer bir kesim İslam kelimesinden ürküyor. Yani o yüzden müthiş bir çekinme var.

Metin Eriş: Gerçek durum bu. Siz bu zemini tam kurmuşsunuz, birileri bir şey yapıyor ve zemini şahsi ihtirasları uğruna tarumar ediyor. Bu hizip hareketi o arkadaşlarımızın subjektif şahsi hareketlerinden mi kaynaklanmıştır? Ondan emin değilim!. Ben bazen

derin devlet falan diyorum da kızıyorlar bana, “ya Aydınlar Ocağı’nın derin devletle ne alâkası var falan gibi ifadelere sığınıyorlar..” Bakın ama ortada tam zirveye doğru yürüyen bir sivil toplum kurumu varken içine fitneyi niye sokarsınız? Tabir biraz ağır belki ama fitne sokuyorsunuz. Fitne soktuğunuz vakit bir bölümü yok kabul ediyorsunuz. Kim bu bölüm? Türk-İslam idealinde olanlar. Onu da söyleyeyim. O başkan seçimi yapılan yönetim kurulu toplantısından sonra toplantılara gitmedim. Beni düşürmelerini bekledim. Baktım olmuyor bir ay sonra da istifa ettim. İstifa mektubu noter kanalıyla yolladım. Daha sonraki zamanda hocalarımızın bir bölümü Ocak üyeliğinden istifa edeceklerdir ama ben bilhassa istifa etmedim, hâlâ etmedim. Atmalarını bekledim, aidatlarımı falan yatırmadım, belki de attılar bana bildirmediler. Süleyman hoca bir gün telefon etti bana, çok ağır bir şey “Metin senin iki arkadaşın, ki aralarından biri yıllarca sessizce bu konulara iştirak ederek tatbikatçı rolünü oynamıştı, TİS’ne karşı geldiler, yönetim kurulunda!” Ve ben başka bir şey söylemiyorum.

F. Y. Ö.: Hocam sorularım bitti, bana vakit ayırdığınız için çok teşekkür ederim.

EK 5. AYDINLAR OCAĞI'NIN ESKİ GENEL BAŞKANI PROF. DR. SÜLEYMAN YALÇIN İLE YAPILAN MÜLAKAT

F. Y. Ö.: Aydınlar Ocağı'nın ortaya çıktığı dönemden ve bu dönemde milliyetçi muhafazakar aydınların bir araya gelmesini etkileyen faktörlerden bahsedebilir misiniz?

Süleyman Yalçın: 1970'te Aydınlar Ocağı'nı kurduk. Arkadaşlar şu aydın kim ne olduğunu bilmiyoruz. 3-5 devrede ele alacak bir çalışma yapalım tamam dediler ve bir plan yaptık. O zaman Türkiye nin idarede aydınları da bizim ocak mensubuydu. Benim Kabataş lisesinde öğrenci olduğum yıllarda Milli Eğitim Bakanımız olan Tahsin Banguoğlu olan hoca Aydınlar Ocağı'nın ak saçlılarındandı, sevdiğimiz. Hâlbuki lise yıllarında sevmezdik hocayı ne hikmetse. Böylece 6 yıl bir büyüttük sonra ben iştirak ettim, başkanlık yaptım, sonra da hepsi terk etti, 90 dan sonra istifa ettim. Orda çalışan Şahin Ceylanlı'ya dosyayı getir bana dedim. Yaş ilerlemiş Metin'i aradım dedim sen gençsin, devamlı çalışırsın çalışmadan duramazsın, yanında da devamlı arkadaşlar var. Bizim profesör meşhur Mustafa Kemal'in hekimi de olan Hekim abi milli mücadelede düşüp de kaburga kemiği kırıldığı zaman ilk yardımını yapan Mim Kemal Öke.

Ben öncelikle nasıl bir aileden geldiğimden bahsedeyim size. Çanakkale'nin Eceabat ilçesinin Büyükanafartalar köyünde doğmuşum. Yani Trakya'nın son parçası belki. Babam o köylü ben de o köylüyüm. Annem Gelibolu'nun Karayenibeli köyünden önce Eceabat'a bağlıydı sonra Gelibolu'ya bağlandı. Dedem ise Anadolu'ya ilk gelen ve Balıkesir bölgesinde yaşayan Karesi Türklerine mensup bir insandı. Hatta resmini görseniz tipik bir orta Asya Türkü gibidir. Uzun boylu, seyrek sakallı, okumuş yazmış bir adamdı, şiirleri falan vardı. Buna mukabil baba tarafım rahmetli dedem Bulgaristan'dan Mestanlı köyünden hemen bizim hududa yakın babamın dedesi oradan elmiş. Kırcaaliye bağlı bayağı büyük bir köy gittim gördüm yani dedemin soyu nereden gelmiş diye 1860-65 arası gelmiş.11-12-13 yaşlarında 3 çocuk olarak çıkmışlar 3 arkadaş bizim köye gelmişler. İkiisi bizim köyde kalmış birisi babamın dedesi fevkalade çalışkan. Babam 1911 yılında 10 yaşındayken hafızlığını bitirmiş 4-5 sene sonra İngilizlerin donanması gelip de bizim köy civarını bombaladığı zaman yıkılan şadırvan falan öyle bir hadise vardır. Orada cami de hafız merasimi yapılmış biraz açık göz bir adammış hafızlıktan sonra okumak istemiş ama dedemin tarla işleri, köy işleri bırakmış.

1.Dünya Harbi esnasında İstanbul'a gelmiş. Bir buçuk sene falan medresede devam etmiş. O tat damağında kalmış. Dedem yeter artık demiş gel bakalım, gelmiş. Köyde dükkan açmış önce Eceabat'a gitmiş, sonra Çanakkale'ye gitmiş. Ben 6-7 yaşına kadar köydeydim dedemin yanındaydım, çok sevdiğim bir insandı hakikaten sözüne sahip, mesuliyetini bilen, fevkalade çalışkan bir insandı. O zamanlar köyde ilkokul müdürlüğü de yapan Vali Mehmet Bey babama demiş gelsin efendim kaydını da yaparız. İşte oradan başlamışım. Ondan sonra tabi yaş dolayısıyla uygun olmadığı için Çanakkale'ye gittim. Çanakkale'de babamın açmış olduğu kırtasiye vesilesiyle benim hayat istikametimi yönlendirmiş adeta isteyerek istemeyerek. Cumhuriyet ilkokuluna gitmişim orasını bitirmişim o zaman ilkokulda iki defa üst üste kalıp terk eden insanlar var. O zaman Çanakkale orta mektebi vardı. Şimdi bir otel gibi kullanılıyor oraya gitmişim. O esnada babamın dükkanına giderdim ben mesleği kitapçılık olduğu için kitap düşkünlüğü başlamış, romanları anlamadığım için böyle bakarmışım rahmetli babam gelip de sokmuşsun yine kafanı kitabın içine derdi. Orta sonda okuyacak mısın dedi. Okuyacağım dedim. Bak istersen okuma dedi, dükkanı genişletiriz, kazanırsın, 3-5 sene sonra evlenirsin falan okuyacağım baba dedim. Bir kuruşum kalıncaya kadar okutacağım çünkü babam bana engel oldu dedi. Ortaokulu bitirirken sevdiğim bir arkadaşım, benden bir yaş daha büyük Kabataş Lisesi'nde okuyor. Biraz da aşırı zampara bir adamdı. Şöyle böyle Kabataş'ı oradan öğrendik. Bende Kabataş'ı bitirdim. Kabataş'a geldik. Kabataş'ta Çanakkale orta mektebinden tabi İstanbul havası başka, hocalar başka. Çamlıbel edebiyat hocam Fransa da felsefe tahsili yapmış her felsefeci gibi biraz kaçık. Babam hala Çanakkale'de sene sonu geldiğinde okumaya devam mı dedi yoksa yedek subay mı olacaksın okuyacağım dedim. Ne okuyacaksın dedi. Okumaya o kadar meraklıyım ki hukuka gitsem belli kanunlar 15-20 sayfa ezberlenir biter, en çok değişen şey tıp ben tıp okuyacağım dedim. Tıp fakültesi imtihanına girdim onu kazanmışım. Zaten sene sonu babam kapattı dükkanı, tasfiye etti her şeyi İstanbul'a gitti. O zaman askeri tıp da bizdeydi. Sağlık Bakanlığı'na bağlı okuyan, yurtlarda barındırılan 6 sene okul 4 sene mecburi hizmeti var. Ali Kemal Tezcanlı bilinen bir insandı bir hayli kitabı vs. vardır. İlkokulu, ortaokulu, liseyi hep birinci bitirmiş bir insan. Aynı zamanda hafız. O zaman biz İstanbul'da yurttan veya evde kalan ayrıydı asker veya öğrenci olarak. Onlar Osmanlı tebaası olarak bir araya geldiler, padişahlara karşı büyük bir sevgileri, muhabbetleri vardı. Hatta rahmetli dedem Karesi

Türkleri'nden olan gün görmüş insandı, 9 sene mi 12 sene mi ne ordu da askerlik yapmış. Kendi memleketime mesela babaannem Çerkezlikle alakalı Kafkas muhaciri. Anne tarafım Türk-İslam bir tane ninem var o da Kırmırlı gelmişler Bursa'ya. Ben çıkardım şecereyi çünkü lise 1 deyken Kabataş'ta küçük bir hadise oldu. Biyoloji hocamızla takıştık ben bu oğlanı geçirmem demiş. Müdür muavini Cafer Bey Allah rahmet eylesin babama demişti bu oğlana taktı bu hoca sen özel bir liseye git. Boğaziçi Lisesi vardı o zaman beni oraya çağırıldılar. Bu sefer başka bir muhite geldim bir kısmı beyzade çocukları ama değerli hocaları vardı. Orda benim edebiyat hocam zaten kökeni bağlı, kök değerleri sağlam bir aileden geldiği için hakikaten adam gibi adamdı. Son zamanlarda da hekim olmanın ayrı bir şeyi var pek çok insanla rahat temas kurabiliyorsun ondan dolayı pek çok insanla temas mümkün oluyor. Bu geniş muhit, değişik insanlarla tanışmak açılmaya imkân verdi. O bir taraftan ben Anafarta'da doğmuşum, ben doğduktan 10 sene evvel 1.dünya harbi başlamış. Babam o zaman hafızlığını vermiş. Arkadaşları da 14-15 yaşındayken seyretmeye gelirlermiş cepheye o hikâyeleri hep dinledim. Mustafa Kemal'in yanında bulunan bizim köyde bir gazi vardı harmanımız yan yanaydı yazları o harp hikâyeleri anlatırdı. Böylece o hikâyeler içinde çok dini, manevi havası vardır. Velhasıl tıp fakültesine girdiğim zaman Çemberlitaş'da Suriyeli bir hanımın ama kocası tabi Osmanlı bahriyeli, hanımın evinde 5-5,5 sene kaldım. O esnada Nihal Atsız'la, Faruk Nafiz'le, Necip Fazıl'la, Nurettin Topçu hocayla tanıştım. Topçu benim oturduğum evin bir sokak altındaydı. Babam orada Mimar Sinan Camii'nde imamlık yapardı. İstanbul'un omurgası Edirnekapı, Fatih, Şehzadebaşı, Beyazıt, Sultan Ahmet hakikaten Osmanlının aydınlarının, münevverlerinin toplandığı yerlerdir. Liseye geldiğimiz zaman ilkokuldan itibaren tabi kesin bir Cumhuriyet, Atatürk anlayışıyla yetiştik. Ama rahmetli dedelerim fasa fiso bunlar derdi.

Ben Atatürk'ü gören nadir insanlardan biriyim hala 1936 senesinde Çanakkale-Balıkesir yolu o civarda açılmıştır. Oraya İran Kralıyla beraber yazdı üstü açık bir arabayla geldi. İlkokulda kesif bir Cumhuriyet çocuğu ama eve geldikçe ikilem arasında kaldım hakikaten. İstanbul'a gelince tahsil esaslı hocalarım ve o esnada bilhassa fakülte yıllarımda eski Osmanlı münevverleri içlerinde kimler yok, 80-90 da doğmuş Osmanlı münevveri malum Türkiye'de ki ilk imam hatip mekteplerinin açılışında öncülük eden Celal hoca, Meşhur Tahir Mevlevi şair, aydın hakikaten büyük bir münevver İstiklal muharebesinde Ankara'da yargılanan insanlar bunlarla tanıştım. Dolayısıyla gerçeği

bildiğim için Cumhuriyetin ne kadar boş olduğunu biliyorum. İşte ondan dolayı fakülte yıllarında biz 6-7 arkadaşlık Nasrettin, Ali Kemal üçümüzde birisi Samsunlu birisi rahmetli Cemil iç hastalıkları rahatsızlığı nedeniyle Afyonkarahisar başhekimiyken olmayacak bir olay, intihar etmişti. Bir tanesi Lütfi Bilgen, bir tanesi askeriyede hekim olan iki sene evvel vefat etti. Bu insanlarla beraber fakültenin ilk yıllarında güngörmüş, sözü, sohbeti dinlenir insanların evinde dolaşırdık. Mesela Beyazıt Camiisi müdürlerinden Maraşlı Ahmet Tahir Efendi bunları dolaşırdık. Dolayısıyla muhitimiz gelişti. Aydınlar Ocağı'na şimdi geliyorum. Necip Fazıl'la 46 yılında tanıştık o zaman çıkarma başlamış arkadaşlarla beraber 6-7 kişi değişik tipte bir adam dehalar böyle oluyormuş. Yerinde duramıyor konuşurken ayağa kalkıyor, gidiyor geliyor ama söylediği kelimeleri takip etmek benim için, bizim için bir mesele. O kadar yoğun konuşuyor ki çıktığımız zaman her birimiz konferanstan çıkmış ama hiçbir şey anlamamış sersem gibi oluyorduk. Velhasıl Necip Fazıl'la 46 da başlayan yakınlık, beraberlik 50 den sonra zamanında devam etti. Ne zaman hapse girse zaten Süleyman diye haber gönderiyordu 50 lira gönder, 100 lira gönder derdi. Evinde karısı hasta, çoluk çocuk hasta onlarla meşgul olduk. Velhasıl bu beşeri faaliyetler içinde devam ederken tabi 50 de Demokrat Parti'nin iktidara gelişini unutamayız hakikaten bir dönüm noktasıydı.

Yani 1922-23 ten başlayıp 1938'e kadar gelen devrede Atatürk'ün mutlak bir diktatörlüğü, konuşulmaz, tartışılmaz bir gücü var. Onu 1950 ye kadar da İsmet Paşa taşımıştır. O kadar ki mesela burada aşağıda Tophane'de mahkemede ben gelirdim, hapisaneye gelirdim. Orada üniversite öğrencisi olarak gördüm ki vatandaş olmanın başka bir şeyi var. Orada diyor Atatürk'ü sevmiyoruz diye gönderme yapıyor savcı diyor ki kimseyi sevmeye mecbur değilim. Atatürk bile olsa sevmeye mecbur değilim. Vatandaş olarak benim haklarım var, dokunulamaz haklarım var diyor. Bunlar onun müdafaasına örnektir. 27 Mayıs'tan evvel çok karıştı Türkiye İsmet Paşa'nın kafasına taş attılar falan velhasıl 27 Mayıs sabahı Türkes'in tok sesi hepimiz tabi karabasan gibi kalktım. Birinci Meclis'te Balıkesir mebusu olarak bulunan Hasan Basri Çantay hoca hala ilişkimiz vardır. Onun yanına gittim sokağa çıkma yasağına rağmen orada daha kapıdan girer girmez fevkalade müteessir oğlum Süleyman dedi bu hareket askeri hareket İslama karşı yapılmış Türkiye'yi 30-40 sene geriye getirir. Velhasıl 27 Mayıs sır oldu. Ondan sonra başlayan davalar vesilesiyle gidip gördük Adnan Bey gibi zarif bir

adamın ne hale geldiğini, Ali Fuat Başgil hocanın Allah rahmet eylesin kemale ermiş Türk aydınlarından birisidir yakını oldum onun da hatta İsviçre’de ki evlerinde 2 gün kalmıştık. İnsanlar her an değişik imtihana tabi oluyor. Bir kısmı çabucak söndürüyor yelkenleri, öbürü elinde kılıç sonuna kadar çarpıyor. Ali Fuat gibi mahkemede önümüzde öldü. Lütfü Kırdar İstanbul belediye başkanı, valisi idi eşi yanımdaydı. Süleyman ne duruyorsun düştü adam, askerler kıpırdatmıyor, kalkayım dedim hekim olarak askerler müdahale etti. Yani bu fecaati gördük, yaşadık. Dolayısıyla aydın olmanın birtakım mecburiyetleri olduğu hissiyle büyüdüm. Bir köylü çocuğuyum, aydın sınıfından olan bir aileye mensup değilim ama Cenab-ı Hak okuma şansı verdi, üniversiteyi bitirdim, akademisyenliğim de ulaşabileceğim son noktaya kadar geldim. Ama o halde köylüyüm evvela kendi ailemin nereden geldiğini, ne olduğunu bilmem lazım. Sonra kendime, köyüme, vatanıma ait beni bekleyen vazifeler var ve hekim oldum. Hekim olarak insanlara hizmet edeceğim. Ondan dolayı 60 dan sonra o büyük baskılar esnasında Milli Birlik Komitesi Türkeş’in yanındaki Büşo dedikleri rahmetli Atsız hocanın yüzbaşılar, üsteğmenler falan vardı. Muzaffer vardı Allah rahmet eylesin, oğlu var şimdi. Bizim Bigalı Numan Esin vardı onlarla temas ettiler. Hekim oldum, hekimlikte mesleğime ve milletimin insanlarına hizmet edeyim. Demek ki buradan yetişmiş bir Türk aydını olarak ne yapmam lazım etrafımıza bir hocanın çok güzel bir sözü vardı ”İnsan bilmek, bulmak ve olmak için yaşar” yani güzel konuşmaya yatkınlığım var, mecburiyetim var ve bu konuşma zevkini orta mektep talebesi iken Çanakkale’de nafia müdürü olan Tevfik İleri den aldım. Bayramlar da, orada, burada konuşmalar yapılırdı, nefis konuşma yapardı Allah rahmet eylesin. Ondan sonra İstanbul’a geldim hocalarım vardı, tarih hocam vardı avukatlık seçmiş ama beğenmemiş ondan çok tatlı ders anlatırdı. O esnada dini vecibelerini öğrenmişti Elhamdülillah İstanbul’a geldiği zaman hafta sonu cumaya getirirdim. Etyemez’de bir hoca efendi Şemsettin Yeşil isminde hitabetin sonuna kadar çıkmıştı harika bir konuşma, 2-3 saat sürer ağlayan, bağırın, çağırın şeklinde. Onun da yakını oldum. İşte bu temaslarım sonucu 27 Mayısın getirdiği çöküntü devrinde aydınlar olarak ne yapalım, Tıp fakültesi dekanı çağırılmış zamanında ilk ihtisasımı vermek üzereyim ne yapacaksın Süleyman demiş patolojide yapacağım hocam demiş, demiş nerede yapacaksın Prof. Frankın yanında yapacağım hocam demiş, bize gelmez misin demiş gelirim demiş. Senin yerin hazır Besim Turan patoloji anabilim dalı başkanı mayısa kadar seni tutsun, mayısta

senin kadron hazır. Çok sevmezdim Ekrem paşayı ama büyük hekimdi hakikaten o benim evlenmemde de katkısı oldu her neyse. Bu yakınlıklar ortaya çıkınca 58-60 yılları arası o karabasanların arttığı devrede arkadaşlarla sık sık bir araya geliriz Necip Fazıl'ın, Topçu hocanın, Ayhan Songar sınıf arkadaşım küçük çaplı dehalardan biridir Ayhan, Mazhar Osman'ın yanında Bakırköy'den, biz Bakırköy'e de giderdik dağılmış bir Osmanlı imparatorluğuydu bu sefer Çapa'ya Anadolu'ya geldik. Ayhan da doçent olarak geldi Çapa'daki yeni yapılan binaya pek yakınlığımız yoktu ama baktım ramazanda oruç tutuyor. Sen oruçlusun Cuma namazına niye gelmiyorsun nereye gidiyorsun bana haber ver dedim. Hatta bir gün Ayhan bunu yazdı iki defa Cihat Adaoğlu diye Atatürkçü, modernist, ahlaki zaafı içinde olan bir hocamız vardı asker kökenli Cuma namazına gidiyoruz, Hasan onbaşı vardı koştu koştu arkamdan Süleyman Bey dedi Cihat hoca seni çağırıyor, o esnada ezan okunuyor, baktım şimdi Allah çağırıyor o zaman işim bitince gelirim dedim. Ayhan'a çok dokunmuş bu hakikaten Ayhan ondan sonra 5 vakit namazda oluyor o da Necip Fazıl'ın konuşmalarını Aydınlar Kulübü'nde dinledikten sonra başa geldi. 60-61 içinde ne yapalım ne edelim Anadolu'da birtakım tanıdığımız arkadaşlarla aynı fikir köküne bağlı arkadaşlar ben yeni doçent olmuşum, Ayhan daha evvel doçent olmuş, benden iki sene evvel fakülte mezunu yurtlu ama sınıfın ilk beşi içinde olan Op. Dr. Asım Taşer, Ayhan Songar, Necmettin Erbakan bir başka deha da o. Dehaların iktisadi olmuyor. Dedim arkadaşlar bir teşekkül kuralım yasak o zamanlar nasıl olacak diye Necip Fazıl'la konuşuyoruz. Aydınlar Kulübü olsun dedik o isimle kurduğumuz bir teşkilat.

F. Y. Ö.: 1961 Aydınlar Kulübü'nden bahsedebilir misiniz?

Süleyman Yalçın: 1961'de kuruldu. İçimizde İsmail Dayı sonra Turgut'un yanında iki devre milletvekili oldu. İki tane böyle ismi daima hürmetle anılacak insan tanıdım. Birisi İsmail Bey'dir diğeri Metin Eriş'tir sözünün eri, çalışkan ve verdiği sözü tutan insanlar. Söylediğim gibi Ayhan Songar, İsmail Dayı, Asım Taşer, Necmettin söz verdi ama sözünde durmaz kardeşi vardı Kemal Erbakan o dedi ki ne maaş alıyoruz, o zamanlar 150-200 lira maaş alıyoruz. Bir yer açacağız ve üniversite talebelerinin gelip gidip onların ilmi ve içtimai gelişmelerini sağlayacak bir kulüp kuralım. Nihal Atsız benim hocam ama Nurettin Topçu'dan pek haz etmez Necip Fazıl'ı severim o ondan haz etmez öyle bir vaziyette. Ama hepsini bir araya topladık 10-12 Mart devrinde

sohbet, toplantılar var oraya gideriz. Hepsini getiren nedir gençler değişik kafalardan, değişik türde fikirleri alsınlar. Onun üzerine Aydınlar Kulübü kuruldu. Daha 50 şer lira vereceğiz. Necmettin Erbakan bir kere olsun vermedi ama kardeşi Kemal abisinden çok daha erkek adamdı. Balıkesirli İsmail Dayı'yı kulüp müdürü yaptık. Kulübe girmek için özel giriş kartı olsun dedik çarşı kapı da Karaağaç iş hanı diye bir iş hanı vardı. Onun sahibi rahmetli Kambur İzzet dedikleri bir doktor, Müslüman, 5 vakit namazını kılan bir insan onun oğlu da Mahmut Karaağaç bizim talebelerimizden. Üst kat müsaitti orayı kiraladık ayda 50 şer lira verirsek 10 kişi bu iş tamam. O zaman toplantı falan da yok ama kulüp olduğu zaman özellikle giriş kartıyla girilebiliyor.

Eyüp'deki caminin imamı Şemsettin Yeşil, Sultan Ahmet de şekerci dükkanı var. Yanında babamın dükkanı var, babamla ahablığı var, ben de oradan gider gelirim. Yakınım oldu, güzel insandı, güzel konuşan bir insandı hakikaten hatip idi, 3-5 tanıdığım müthiş hatiplerden biridir. Bir tanesi şimdi yeni oluşuyor İbrahim Hami Bey'in Çanakkale seramik merkezinde cumaları iki haftada bir o geliyor Cuma hutbesine hakikaten o çevrede ki plazalardan gelen, iş merkezlerinden gelen aydın insanlar etkisinde kalıyor. O da Şemsettin Yeşil'i model almış. Şemsettin Yeşil'den, İsmail Hami'den, Nurettin Topçu'dan, Necip Fazıl'dan, Edebiyat fakültesindeki tarihçi, edebiyatçı hocalardan ve o devirde bizimle aynı yaş grubundan Muharrem Ergin rahmetli, İbrahim Kafesoğlu tarih hocası daha Aydınlar Kulübü devresindeyiz. Amerika'ya gitmeyi kafama koymuştum. İki bakımdan koymuştum birincisi madem ki yeni ihtisasa başlamışım Türkiye de karaciğer hastalıklarını önlemek istiyorum. O zaman iç hastalıkları hepsine dahildi. 50-60 lı yıllarda yeni ihtisaslar ortaya çıkıyordu. Alerji ayrı, endokrin ayrı, böbrek hastalığı ayrı, karaciğer ayrı bunun adımları atılıyordu. Ben de ilk ihtisası yaptığım patolojik anatomi. Çünkü o hoca Türkiye'deki Alman hocaların gelmesine vesile olan hakikaten patoloji de büyük isim Prof. Chivas öyle ders anlatırdı ki pazartesi akşamları saat 6 da başlar 8-8 buçuğa kadar dersi yapılan otopsisler üzerine anlatırdı. Bize teşvikleri de oldu. Akciğer tüberkülozunun nasıl dağıldığını o gösterdi dünyaya. Hatta 49 senesinde burada dünya patoloji kongresi oldu Amerikalılar, İngilizler vs. geldiler çıktı ilk defa bahsedecek. Almanca konuşuyor İngilizler, Amerikalılar terk ettiler Almanca konuşuyor diye Alman düşmanlığı. Ben de efendiler dedim bize Türkçe de konuşurdu ama esas Almanca konuşur tercüman yanlış yaparsa ben düzeltirim derdim Türkçeye de vakıf bir insandı. Derslerinde not tutardım

ben, daktilo ederdim, kitap haline geldi çok da güzel sonunda pekiyi almıştım ondan da beni de severdi hoca imza atar mısın dedim. İnşallah istikbalde beraber çalışacağız dedi. O notları geçen sene patolojik antoloji enstitüsü kütüphanesine hediye ettim. Hakikaten o yıllarda öğrendiğim bilgilerin bir kısmı hala geçerlidir müthiş bir şeydi hatta sonra Amerika'ya gidince beni yanına almak istedi bir psikiyatri hastanesine. Bunamanın esasını bulduk dedi. Çok ısrar etti dedim ben hayır ben karaciğer dalında çalışacağım. Hatta yanına gittim Dr. Papel de yolcu hastanesi o da Yahudi Hitlerden kaçarken İstanbul'a gelmişler 2-3 gün kalmışlar ondan dolayı Türke karşı ayrı bir ilgisi vardır Papelin. Ben de gittim Amerika da onun yanında Aydınlar Kulübü'nde ki konuşmalar gençlere çok tesir etti. Özellikle Necip Fazıl seri konferanslar vermiştir.

F. Y. Ö.: Aydınlar Kulübünde etkin isim Necip Fazıl mıydı?

Süleyman Yalçın: Tabi ocağa devam etti sonradan. Orada ne yapalım ne konuşalım dedik Cağaloğlu'nun orda bir lokantadayız. Dedim üstat aydınlık meselesi aydınlar ve Müslüman Türk'ün ahlakına dair dedim tamam dedi sonra geldi hazırım dedi. O zaman sigara yasağı yoktu basık tavanlı bir yer Ayhan da sigara içiyor 27 defa bırakmış başlamış ama en sonunda bıraktı. Arkadaşlar içmeyin bak hepimiz boğuluyoruz derdim ben içeceğim derdi dedik ya dahiler böyle oluyor illa zıtlık yapacaklar ya ama o konuşmadan sonra Ayhan beş vakit namaza başladı o konuşmalar pek çok gece istikamet verdi. Nihal Atsız haber gönderdi beni çağırmasın ben gelmeyeceğim demiş. Bir akşam üzeriydi. Karaköy köprüsünden karşıya geçecektik trenle gidecektim Maltepe'ye dedi sen İslam İslam diyorsun dedi güneş batıyor arkasından minarelerin kubbeleri hiç unutmam o görüntüyü İslamın koyduğu şu minarelerle, kubbeleri kaldır İstanbul'un İstanbulluğu kalır mı sonunda geldi benim milletimin dinidir ona söz söyletmem dedi ama sonunda kanser şüphesiyle 1-2 test falan yaptık son Bozkurtlar Diriliyor kitabını da çocuklarına ithafen yazmıştı. Atsız'ın gelmeme hikâyesi böyle hakikaten gelmedi. O zaman Erol Güngör büyük kafalardan biri tabi öğrenci Ayhan ile beraber gider gelirler. 64 de falan Amerika'ya gideceğim karar vermişim. Arkadaşlar dediler gitme. Bir istikbalim için bu lazım ikincisi de yabancı dilden 2-3 defa takılmışım. Orta mektebi bitirirken takılmışım, Kabataş lisesini bitirirken takılmışım, üniversite de bütün derslerden pekiyi ile geçmişim yabancı dilden Fransızca'da tekrar takılmışım geçemezsem her şey yanacaktı geçtik neyse. Dedim şu İngilizceyi biraz daha

bileyim çocuklarım öğrensin birisi iki öbürü ortayı Amerika da bitirdi 2 defa gittik çünkü. 64 de giderken Ali Fuat hocaya uğradık falan döndüm geldim Aydınlar Kulübü hemen hemen kapanmış gibi. 65-70 arası aşırı sol acıtasyonu vardı Türkiye de her türlü rezalet vardı. O kadar ki benim patoloji ihtisası yaptığım yer şimdi bir başka bilim dalı olarak devam ediyor. Ben üniversiteye gireceğim kapıdan o solcu haytalar nereye giriyorsun dedi, sen kimsin dedim ya ben burada öğrenciyim giremezsin dedi kavgaya ettik falan o şekilde girdim. Dolayısıyla o yıllarda uçuk gençler ortaya çıktı. Sağda solda yaralılar hastaneye gelirler onlarla uğraşırız. Edebiyat fakültesinde milliyetçi insan İbrahim Kafesoğlu'yla beraber bir toplantı yaptık ben katıldım orada Nihat Sami Banarlı. Siz okumadınız sanırım onun edebiyat kitaplarını.

Kabataş'ın hocalarından biriydi o da. Devamlı Bebek'te otururdu güzel bir köşkü vardı. Fuat Köprülü'nün de talebesi Nihal Atsız'la beraber 1925-30, arası zarif bir adamdı. Her birini getirdim ve o empresyonla İsmail Kahraman ve arkadaşları hukuk fakültesinde talebe cemiyetini ele aldılar. Sonra milliyetçi hava oradan geldi. 70 de ben tekrar giderken 69 sonu 70 başında Kafesoğlu'nun şeyiyle beni ikinci başkan yaptılar. İsmi ne olsun dediler Aydınlar Kulübü var dedim bu Aydınlar Ocağı olsun Necip Fazıl ismi beğenmişti tamam dediler ben ikinci başkan. Aman gitme dediler mesleki bakımdan gitmem gerek dedim gittim. 2 buçuk, 3 sene kaldım döndüm geldim. Kulüp aşağı yukarı kaybolmuştu Ocak olarak çalışmalar başladı. 14 Mayıs 1970 de kuruldu o esnada Sunay Cumhurbaşkanı. Ne olacak ne bitecek ben telefon ettim cumhurbaşkanlığına randevu istedim kalktık gittik biz 10-15 kişi belki. İbrahim Bey Allah rahmet eylesin 2-3 defa mektup yazdım Süleyman Bey kalk gel demişti. İçimizde ülkücü gençler de var onlar biraz aşırı gidiyorlar. İçimizde ticaret mensubu insanlarda vardı rahmetli oldu trafik kazasında Balıkesirli Uğur ailesinden avukat Yusuf Türel İlim Yayma Cemiyeti'ni kurmada öncülük eden unutulmaz bir insan. Ben kelimesini kullanmayan ama hizmete koşan bir insan Metin Eriş de öyledir, İsmail Dayı da öyledir. Maddi bakımdan hemen destek verdiler Cağaloğlu'nda kuruldu. O zaman hükümet bir türlü kurulamıyor ön ayak olduk. Rahmetli Muharrem Ergin'le beraber partilere davetiye gibi bir şey yaptık. Mecmuaları, gazeteleri Metin'e verdim belki göstermiştir. Sizi millet iktidarda görmek istiyor vazifeden kaçamazsınız diye zaten daha evvel Süleyman Demirel ile konuşmuştuk. Geldi hatta şu koltuğa gerindi, oturmuştu.

F. Y. Ö.: Sanırım orada Ferruh Bozbeyli ile Süleyman Demirel arasında bir çekişme var.

Süleyman Yalçın: O çekişme şöyle şimdi parti kuruldu. Saadettin Bilgiç mi olacak Demirel mi olacak. İlginç tabii ikisi de Ispartalı ama Bilgiç sağlam bir aileden Süleyman Demirel de benim gibi köylü ailesinden. Bir Balkan göçmeni ama aileden İslami terbiyeyi az çok almış. yediği zeytinin bile beş kere yediği olmasına dikkat eden bir insan ama cin fikirli bir herif yalan söyler gözünün içine baka baka. Ama Sadettin Bilgiç hiç öyle değil aynı zamanda meslektaşım da olur. 40 kadar mukaddesatçı insanlar parti içinde kaç defa Ankara'ya gittik geldik Süleyman Bey'in evinde bir akşam tartışırken Allah rahmet eylesin Süleyman Bey dedi o senin adaşın yalan söylüyor. Bak dedim adaşım öyle diyorsun ama bir saat evvel Faruk Sukan ile konuştuk sen böyle değil diyorsun. İddia ediyorsan gidip ben Faruk'u getireceğim buraya dedim. Hanginizin doğru hanginizin yalan söylediği ortaya çıkacak bozuldu bu parti başkanı ben miyim dedi evet şimdilik sizsiniz dedim. O zaman parti başkanının dediği olur dedi. Anlaşıldı kimin yalan söylediği ortaya çıktı dedim. Hakikaten o zamandan beri sitkim sıyrılmıştır o adamdan neyse uzun hikaye. Ayrı düştük 45-50 kişi Ferruh Bey de o zaman meclis başkanıydı daha sonra onlar intikal etti. Hakikaten birkaç kitapta yazdı bu Alaca Siyaset diye de. Süleyman'ın daha önceden beyan etti. Biz burayı 68 de almıştık işte 69 falan o esnada Çanakkale'den Demokrat Parti kurucularından Ezineci bir grup geldi buraya. Telefonlaşması da meseleydi o zaman 68-69 Allah selamet versin ulaştırma bakanı Bilgiç bakanlık emri olduğu zaman her şey oluyor hemen Çanakkale'den telefon geldi. Bir kısım köylü vatandaşlar, partici vatandaşlar falan illa sen ayrı bir parti kuracaksın dediler. Kardeşim ben partiye gelemem, siyasete gelemem çünkü siyaset yapma ehliyetim yok yani yalan söylemek yok dedim. Olur mu olmaz mı yok. Son olarak Özal. Türkiye'yi çıkmazdan çıkarmak için rapor hazırladık, ettik. 25 Nisan mı ne telefon ediyor Süleyman hoca ismini koyuyorum kurucu olarak. Turgut Bey dostluğumuz devam etsin biz elimizden geldiği hizmeti size severek veririz ama siyasete girip de bozşmayalım dedim. Bir daha söyledi yok dedim. Şişli Camii'nin karşısında orada bir apartmanın 5. katında gidiyoruz rahmetli Sabahattin Zaim ile Muharrem Ergin'le falan 2-3 defa gittik. Ne zaman olsa bir perde var şöyle perde arkasından tak tak tak hanımının topuk sesleri geliyor, müdahale oradan geliyor o olmazsa olmaz. Ben dedim yine dostluğumuz kalsın biz size yine yardım edelim. Allah

razı olsun karım da beni teşvik etseydi kapılır giderdim ben bakan olurduk neyse adam olduk. Cumhurbaşkanı Sunay'dan randevu aldık gittik. Ağustos ayının sonuydu galiba grup olarak gittik. Sunay'la ben New York'u ziyaretimde de görüşmüştüm ya dedi üniversite de böyle insanlar var mı dedi. Var tabi dedim. Ya ben bunalıyorum Cuma namazına bile gidemiyorum dedi o kadar şey altındayım siz çıksanız ortaya dedi. Dedim siz oradasınız bize yardımcı olun dedik 3-4 ay sonra kalktı Amerika'ya gitti. Döndüm gelişt beni tekrar ikinci başkan yaptılar sonra bıraktı İbrahim Bey. Zaten o yıllarda üniversite konferans salonunda oturuyoruz rektör seçimi vardı. Bir yandan da bizim fakülteden iç hastalıklardan sol eğilimli ama dürüst insan, çalışkan insan Haluk Alp iki devre rektörlük yaptı sonra solcu olduğu ortaya çıktığı için Necdet Duru ve askerler istifa et yoksa atacağız seni dediler istifa etti. Yanımda İbrahim Kafesoğlu oturuyor baktım uzanıyor, nabız kötü, İbrahim Bey sen hastasın dedim seni hemen fakülteye hastaneye göndereceğim dedim öbür tarafta da Haluk'un adamı bize dekanlık yapan Güngör o da Atatürkçü, arabasını verdi. Sigara nasıl içer o Necip Fazıl gibi dedim sigarayı bırakacaksın hakikaten bıraktı. Ondan sonra işte demek ki 5 sene falan yaşadı. O devrede 1970'de kurulan Aydınlar Ocağı 75'e kadar oluşma devresini yaşadı.75-85 arasında da olmak istedikleri yükselişi yaşadı 85'ten sonra duruşa geldi sonra yine ilerledi. Ondan sonra da yok oldu maalesef. Tabi o zaman değişik Osmanlı ve Türk aydınları o kulüpteydi. Kimler vardı Osman Turan tarihçi profesör, Türk Petrol Vakfının kurucusu Aydın Bolak tabi Aydınlar Kulübü zamanında Necip Fazıl vardı. Aydınlar Ocağı zamanında da vardı. Kulüpte Ayverdiler vardı, İsmail Hami vardı, Nihat Sami Banarlı vardı, Nurettin Topçu vardı.

F. Y. Ö.: Hocam ocakta üye olarak bayan var mıydı hiç o dönemde veya daha sonraki dönemlerde oldu mu bayan üye

Süleyman Yalçın: Kulüpte yoktu.

F. Y. Ö.: Kulüp'te yoktu Ocak'ta var mıydı?

Süleyman Yalçın: Ocakta toplantılara gelirlerdi. Üyelik olmaz diye bir kaide yoktu. Aydınlar Kulübü zamanında cumartesi akşamları toplantı olur saat 7 buçuk-8 de başlar 12 ye yarıma kadar devam eder. O saate kadar bayan kalır mı? Ama Aydınlar Ocağı zamanında pek çok zanaat doğdu tabi, gösteriler de oldu, Türk musikisi konserleri oldu.

F. Y. Ö.: Toplantılara katılım açısından bayanlar geliyordu fakat etkin isim olarak mesela sizin gibi Metin hoca gibi çalışan, aktif olan bayan var mıydı?

Süleyman Yalçın: Öğretim üyesi, Profesörler olmuştur mesela Cemil Meriç'in kızı Ümit Meriç, Rifat Kaptanın talebeleri, Balıkesirli güzel sesli Türk musikisinin Alaeddin Yavaşca Antep'li bunlar hepsi gelirdi ve istedikleri yere otururlardı ayırım olmazdı yani. Ama gelen bir kısmı başörtülü gelirdi bir kısmı açık gelirdi.

F. Y. Ö.: Hocam ben birkaç tane soru hazırlamıştım ama siz bazılarını konuşurken cevapladınız. İlk sorum Aydınlar Ocağı'nın ortaya çıkışından bahsedebilir misisiniz diye soracaktım ama siz zaten 60lar da ortaya çıktığını o dönemin siyasi yapısından bahsettiniz.

Süleyman Yalçın: Evet 59-60 arasında o baskı esnasında çıktı. Ondan sonra 14ler gönderildi Milli Birlik Komitesi'nden, Türkeş'i karşılamaya gittik. Onlara, ramazan olduğunu dikkat edilmesi icap ettiğini, Fatih mezarlığını mutlaka ziyaret etmeleri gerektiğini söyledik. Orada Sultan Ahmet'de benim basit küçük bir evim vardı 50 metrekarelik 4 katlı bina orada oturuyoruz. Evlendiğimde de annem, babam, babaannem, kız kardeşim hep beraber 4 katlı evde oturduk. Nurettin Topçu gelir, Necip Fazıl gelir bazen gece kalır. O esnada Necmettin Erbakan ile Türkeş'i bir araya getirdim. Rahmetli çok severdi ve sayardı beni sık sık Süleyman Bey sizin evde Necmettin Bey'le konuştuğumuz günü unutmuyorsun derdi.

F. Y. Ö.: Milliyetçi Cephe Hükümetleri'nin kurulmasında belki de bu sizin aracılığınız önemli etken olmuştur.

Süleyman Yalçın: Oldu evet Aydınlar Ocağı'nda küçük bir beyanname hazırlandı. Onu daha çok Muharrem Ergin hoca yazdı. Biz oturduk düzenledik onu Erol Güngör'ün baş muhabirlik yaptığı milliyetçi bir gazete çıkıyordu. O gazete kocaman bir yazıyla "Millet sizden vazife bekliyor" başlığı ile koydular. Kimi tanıdıysam mesela Ali Uras eline hâkim nadir Türk cerrahlarından biridir. Benim babamın kanserini güç şartlarda çıkardı kanseri 64 de ben giderken 18 Mart da ameliyat oldu. 77 de babam vefat etti yaşlılıktan dolayı. Ali Uras annesi Müslüman başı örtülü Sinop'lu bir kadındı. Ali Uras da ramazanlarda oruç tutar ama onun dışında alkolü pek sever. Dedim böyle bir şey var senin imzanı koyuyorum koy dedi. 7-8 imzalı bir üniversite mensuplarının şeyi gibi o

bayağı bir etkiledi. Gittik Türkeş ile Süleyman Demirel'i bir araya getirmeye. Bir araya geldiler herkes kendi tarafına çekiyor ya bırakın hizmete koşun hizmete. Bir süre bayağı güzel işler yaptılar. Faruk edebiyatta doçent Muharrem Ergin'le beraber erken yaşta gittiler. Milli kültürde bir neşiat safhası başladı. Bir yere kadar götürdü hükümet sonra tercümanın sahibi Kemal Ilıcak aldı. 8-10 sene devam etti, güzel başlangıçları vardı. Tabi onların başında Nihat Sırdar vardı. Nihat Sami Banarlı enteresandır yani cumhuriyetin ilk gençleri onlardır. Üniversiteyi bitiriyorlar ama işgale uğramış vatandan, istikbalini kazanmış bir devlet, Osmanlı'nın Türkiye Cumhuriyeti, Türkiye'in İslamdan soyunması, Türk insanının İslamdan soyunması, alafranga Kemal dedikleri Mustafa Kemal'in izinden gidilmesi hepsi olmuştur. O istikamette gidince nesiller çatışması olmuştur ve hala devam ediyor. Artık zaten ahir zamanda yaşıyoruz insanoğlunun çıkardığı Tanrı dergisi son devrin yazarı diye onun hakkında iki makale yazmıştı. 90 yaşında falan vefat etti. Biz öğrenciyken her pazartesi akşamı evinde evi şimdi İlim Yayma Cemiyeti'nin oradadır bir köşk içinde çok gittim elini de öptüm. Müslüman çocuklara yardım etsin diye o zaman vakıf yoktu tabi. Allah razı olsun Aydın Bolak ile 67-68 senesinde meclisteki arkadaşları vasıtasıyla hazırladı etti ve vakıf çıkmasına vesile oldu. Evvelce tabi tesis olarak ortaya çıktılar İbn'ül Emin Mahmut Kemal Vakfı, Türk Hizmet Vakfı gibi vakıf 68 -70 den sonra ortaya çıktı. O öyle demişti İbn'ül Emin Mahmut Kemal Bey fevkalade, şaşırtıcı hafıza sahibi biriydi, kıdem sahibi bir insandı. Abdülhamitlerin, Abdülazizlerin zamanını yaşamış Nihal Atsız'ın da dediği gibi çok muhterem bir insandı. Bir gün pazartesi akşamlarından bir tanesinde 5 vakit abdestini alır, abdestsiz ayağını dışarı çıkarmazdı, musiki bilir, edebiyattan, dilden, siyasetten anlar. Soğuk bir kış gecesi sana söyleyeyim dedi ben sekiz sene Beyazıt Camii'nde hadis okudum dedi. Ben görmem dedi ama sen görmezsen senin çocukların görecektir bunu ahretin, kıyametin gelişini hakikaten dedikleri çıkıyor. Yaşayanı öldürecek, öleni yaşatacak hale geldik. Karaciğeri değiştiriyoruz İzmit'den bir hastam karaciğer sirozu bir çocukları vardı trafik kazasında öldü perişan oldu aile. Çocuk istiyorlardı. Çocuk sahibi olursunuz ama dedim bu karaciğerin iyi değil benim dedim. Her şeye hazırız dediler çocuğu oldu. Çocuk ilkokula gidiyor 92-93 senesinde bende emekli olacağım geldi, yatırdık. Kadın doğumda doğumunu yaptı. Biz de 90-91 senesinde Türkiye de ilk karaciğer nakline başladık.

Gece telefon geldi vaka geldi, kalkıp hastaneye gidiyorum. Arkadan iki çocuğu doğurdu fakat hepatit B idi, hepatit tekrar nüksetti. Tedaviyle hala hayatta yaşıyor.

F. Y. Ö.: Hocam bu arada Aydınlar Ocağı'nın kuruluş amaçlarından da kısaca bahsedebilir misiniz?.

Süleyman Yalçın: Amacı Türk insanının Türkü Türk yapan maddi ve manevi değerleri nakledebilmek. Onun gerçek bir Türk münevver olarak yetişmesini sağlamak.

F. Y. Ö.: Hocam münevver ve aydın kavramlarına açıklık getirebilir misiniz? Başlangıçta siz Münevverler Ocağı diye bir isim kullanmıştınız?

Süleyman Yalçın: İşte rahmetli Necip Fazıl ile konuştuğumuzda şu kulüp hikâyesinde ne yapalım Münevverler Kulübü mukabili Osmanlıca'ydı bir de şimdi artık geçerli değil dedi. Bunu Münevverler Kulübü de olsa sen bunu Aydınlar Kulübü yapalım dedi. Tamam dedim. Arkadaşlar da tamam dediler. Eksik olmasın hepsi, inanırlardı bana. Dedim ayın başı, maaşlarını alınca gelirler beşer lira zarf içinde verirler. O Mahmut Karaağaç'ın babasından intikal eden 4 sene ama 1965'e kadar iyi hizmet verdik. İşte bu güzel insanların yetişmesinde vesile olduk. O zaman Nevzat da Fransa'ya gitmişti. Yani daha Aydınlar Kulübü zamanında yoktu.

F. Y. Ö.: Peki, neden Ocak hocam, hani dernek değil, vakıf değil, cemiyet değil, topluluk değil?

Süleyman Yalçın: Çünkü şimdi bir fikrin, bir inancın alevini vermesi lazımdı ondan dolayı Ocak. Hani dede ocağı derler ya...

F. Y. Ö.: Aydınlar Ocağı'nın fikri temellerini oluşturan Türk - İslam sentezi düşüncesi hakkında bilgi verebilir misiniz?

Süleyman Yalçın: Türk-İslam Sentezi çeşitli eleştirilere uğruyor. Evet, Türkü anladık İslamı anladık bu sentez nerden çıktı gibi. Efendim insanın hayatta yaşadığı hadiseler kendisine belli bir istikamette zaten sevk ediyor. Ben Amerika'ya ilk gidişimde hatta şöyle söyleyeyim; ilk Türkiye dışına çıkışım 1956 yılıdır. İlk ihtisasımı patolojiden 1954 başında verdim. 1957 de iç hastalıkları ihtisasımı verdim. Baş asistan olarak kaldım. Ve hocamız, dekanımız ve rektörümüz Ekrem Şerif Hoca Fransa'da bir karaciğer şeyine gidecek bana orda verilecek bir konferansın hazırlığı için vazife verdi.

Patoloji ihtisası yaptım ya hani karaciğerden parça alıyoruz, onu ben rapor ediyorum. 1944 den beri başlamış orda Ekrem Hoca başlamış. Onlardan hepatiti biliyoruz da ne olduğunu bilmiyoruz. Hepatit falan virüsler bilinmiyor, sonra tabi onlarda hepatit a-b-c vs. ortaya çıktı. O şekilde hazırladığım bir rapor, o rapor Fransızca'ya çevrildi. Ondan sonra beni de biraz evvel sözünü ettiğim o berrak kafalı, çalışkan, zeki insan, dürüst insan Haluk Alp bizim dekanımız oldu, rektörümüz oldu. Ama eski solculardan Pertev Mahileddin kardeşi tıp talebesindeyken sınıf arkadaşı olduğu için solculuğu ona o aşlamış ama çok dürüst bir insandı. Haluku beni hoca götürdü. İlk defa İtalya'ya gidiyoruz vapurla gittik. Napoli'ye çıktık başka bir dünya. Vasiaya çıktık o da Paris gibi kongreler yabancı muhitlerde bir şeyler söylemeye çalıştık neyse döndük geldik. Amerika'ya gittiğimde New York'da Cuma namazı kılmak için bir yer istedik. Hastanede üstte bir teras katı var orada bir kapalı mekan var o mekanı bize verdi. Bana orada akıl danışan bir zenci Müslüman'dı Muhammet Ali. İstedğim şeyi şıp verir. Bayramlar, kandiller falan çayından yiyeceğine kadar verirler. O zaman Cuma namazı kılmak şimdi Pakistan'dan bir arkadaşımız vardı onla Pazar günleri de orada olalım Müslüman çocuklara İslamı öğretmek için oturalım dedik. Gelenler Kafkasyalılar, Kırmılılar, Kazanlılar Orta Asya'dan gelenler hatta Iraktan gelen de vardı Irak Türklerinden vardı. O zaman gördüm ki mesela Kazan Türkleri'yle Tatarlar anlaşmakta güçlük çekiyor. Ama Orta Asya'dan gelenlerle fazla güçlük çekmiyorum. Bakıyorum ki bizi birleştiren şey Türk olmasa dahi Müslüman olmanın getirdiği bir şey Osmanlı diyor, İslam diyor. O insanlarla zaten köküm Müslüman Elhamdülillah, Türküm Nihal Atsız'dan ırkçılık desteğini almışım ama o kadar ırkçı ki rahmetli. Çanakkale'ye yürüyüş vardır arkadaşlar gelmişler fakülte de asistan arkadaşla beraber o zaman vapurla gelmişler Çanakkale'ye oradan İstiklale geçmişler yürümüşler Seddülbahir'e kadar orada Balkanlardan gelen mübadele oldu ya. Oradan gelen Müslümanlar Çanakkale'nin meşhur avukatlarından Davut Bey'di. Çanakkale Üniversitesi'nin kuruluşunda arazi veren Davut Bey'in arkadaşlarındandı. Davut Arnavut, şehirde ona geniş bir arazi vermişler bir kısmı Çingenerin elinde kaldı. Davut Bey'in çiftliğinde bekçisi Arnavut, Nihal Hoca gelmiş rastlamış Arnavut'um ben deyince tepesi atmış. Onu yazmış günlüğünde burada da Arnavut çıktı. Mehmet Akif'de de Arnavutluk var. Sonra çok münakaşa etti dedim ki ben Akifleri geçmişte aramıyorum gelecekte arıyorum dedim. Yani Türk'ten başkasıyla evlendirmemek için çalışmak lazım dedi tabi

yaşamışlar o devirde İstanbulun işgal kuvvetleri altında olduğu zaman Yahudilerin çılgınlığı, Ermenilerin çılgınlığı ve Türklere hakareti yaşamışlar. Dolayısıyla mecburi bir şey. Ben dış dünyada görmüşüm özellikle Amerika'da görmüşüm o İslam'ın Osmanlı'yı birleştiren büyük kudretin İstanbul olduğunu görmüşüm ne Arnavut'una bakmış ne Sırp'ına bakmış Sokullu gibi bir adamı gördüm. Fuzuli gibi bir adam Türkçe şiir yazıyor, Arapça şiir yazıyor, Kürtçe şiir yazıyor ve gayesi o bu kültür duymak da duymak esas. Dolayısıyla İslam kültürünün şeyi o çok münakaşa ettik İsmail ırkçıdır pek çok yerde sadrazamın vs.nin Türk oluşuna dokunur ama gerçek İslam'a ulaşmış bir insan ırkçılıktan vazgeçer. Nitekim benim göz ameliyatımı yapan Türkiye hastanesi başhekiminin bir kızı bir dostumuzun oğluyla evlendi şimdi doktora falan da yaptı. Çerkezlerin toplanmasıyla uğraşıyorlar. Ne uğraşıyorsunuz dedim Çerkez İslamı kuramazsınız. Irak'a kadar dağılmışlar ne olduğunu bilsin ama Çerkezlik yapmasın. Nihal Atsız öyle derdi rahmetli benim milletimin dinidir ona söz söyletmem. Mustafa Kemal'in Mustafa adlı sınıf arkadaşı vardı. Adapazarlı Kabataş'da çalışkan bir oğlandı o makine mühendisi oldu. Onunla Nihat Sami hocanın talebesiydi o, ona giderdik dedi ki bir gün Atsız'a beni götürür müsün kalktık gittik. Nihal Bey'e Atatürk hakkında ne dersiniz dedi. Büyük askerdir, dahi bir askerdir ama sapıtmış bir insandır dedi. Niye? Çünkü Türk'ün kültür temelini iddia etmiştir, reddetmiştir dedi. Yazısını değiştirdi dedi Yahudisi olsun ayrı alfabeyle yazıyor. Japon olsun, Çin olsun, Rus olsun ayrı alfabeyle yazıyor. Asırlardır kullanmışız edebiyatı, tarihi hepsi geçmiş şimdi ben babamın yazılarını güç bela okuyabiliyorum o kadar emeğimden sonra. Bu hazır onlar ne yapmış ajanda yapmış alfabeyi kullanmış Latin alfabesini Yunan da yapmış ama Latin alfabesiyle kendi alfabesini kullanıyor. Bulgar da aynı şeyi yapmış. Türk yapsaydı ne kaybederdi yani.

F. Y. Ö.: Erken Cumhuriyet Dönemi İslam'dan kopuş niteliği taşımaktadır diyebilir miyiz? Hem İslam'dan hem de Osmanlı'dan bir kopuş...

Süleyman Yalçın: Necip Fazıl'ın iddia ettiği Lozan'ın temelinde İngilizlerle anlaşma var o anlaşma İslam'dan koparmadır hakikaten İslam'dan koparmanın sıkıntısı çekiyor cemiyet hala. Pek çok şeyler var da eskiden kalma Gata'da yatan şimdi ki Çetin Doğan Çerkezlik de yapıyor, Alevilik de yapıyor hatta Ege kumandanı olduğu devreler falan. İslam'a kapılamadığı zaman ben öyle diyorum. İslam'a düşman olmadığı takdirde

askeri Nihal Atsız gibi hiç değilse benim milletimi millet yapan en önemli unsurdur o kültür unsurunu ihmal edemezsin, ona hakaret edemezsin. Adamlar geçen de gittim 60. hekim oluşumuzun şeyini verdiler Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde İstanbul Tabip Odası ben gelmem dedim arkadaşlar niye dediler yani işleri güçleri yokmuş gibi Manisa'ya gittiler domuz eti yedirmek için, İslam'a küfretmek için Manisa'da toplantı yapıyor bu adamlar. Ya tıbbi bir şey getirsinler, bu milletin köküne bu kadar düşmanlık olmaz ki onun için İslam ile zıtlaşmamış bir insan dinsiz olsun, başka dinden olsun hatta Gagauz gibi Hıristiyan olsun ama bu benim Türk milletinin, İslam milletinin bir ortak değeridir, hayata mana veren değerdir. Eşim bir sene evvel önemli bir kan hastalığı şüphesi içindeydi, hala takip ediyoruz hatta hastaneden çıktık taksiye bindim arkada gözlerimden yaş aktı. Çünkü 1 hafta evvel köyde dedemin bahçesinde yaptırdığım köy evinde bir akşam kalmıştık o sıcak havayı hatırladım bir daha onu yaşayamayacak mıyız dedim gözlerim yaşardı. Ama rabbim sana inanıyorum, senin gönderdiğin peygambere de inanıyorum, imanım var ve bana çizdiğin kaderin her şeyine razıyım nitekim bu imanımı bu ifademi kurulmasında vesile olduğum Türkiye karaciğer araştırma derneğinin toplantısında da çıktım söyledim Cenabı hakkın bana çizmiş olduğu kadere sonsuz hürmetim var, şükürüm var. İslami kader imanı olmasa yaşamaya değmez bu hayat. Kadere inanıyor hanıma ne olacaksa o kadar belki 8 sene sonra belki 6 sene sonra eşimde lösemi çıkacak belki çıkmayacak kader. O iman her şeye değer.

F. Y. Ö.: Hocam bir de ben aslında Aydınlar Ocağı'nın Türk siyasetini etkilerini çalıştığım için 80 sonrası süreçte Aydınlar Ocağı'nın ne gibi etkileri olmuştur ondan da bahsedebilir misiniz?

Süleyman Yalçın: Turgut Özal teknik üniversite mensubu. Necmettin İstanbul yüksek mühendis mektebindeydi. Onlar fatihteki Mehmet Zahid Kotku'nun mensupları Necmettin de oranın mensubu Hoca efendinin talebeleri zaman zaman giderim sevdiğim bir insandır rahmetli Mehmet Zahid Kotku benim Eceabat'ta köyümün sahilinde ki yazlığıma kadar gelmişti. Eşimle kayınvalidemle tanıştı hatta ben yokken gelmişti. Necip Fazıl ile birkaç defa gittik İskenderpaşa'da gece sohbetlerine özel konuşmaya gittik. Hatta bir seferinde efendi hazretleri dedi Necip Fazıl size mensup olan bu adama niye çeki düzen vermiyorsunuz. Vermem mümkün değil dedi. Mustafa Kemal nasıl ipe sapa gelmezse bunlar da gelmez dedi. Küçük çapta bir dehadır Ayhan Songar.

Amerika'dan bir şey getirmiştik fırın. Geldi kapağını açıyorsun kapamıyor, kapağı otomatik yayını bozacak ne yaptın ya diyorum böyle adamlar işte dolayısıyla Necmettin de öyleydi ama Turgut kardeşi Korkut tabi bu İlim Yayma Cemiyetleri'nde bir araya gelirdik Milli Kültür Vakfı kuruluşunda beraber ben o zaman Amerika'daydım. O 80 öncesi ekonomik sıkıntı, yollar ararken Turgut Bey ile beraber Aydınlar Ocağı'nın en güzel tarafı oydu haftada bir belli başlı idareciler bir araya gelirdik ona katılanlar oldu. Mesela Tahsin Banguoğlu ayda bir mutlaka genel değerlendirme sohbeti yapardık. Ekrem Hakkı Ayverdi beyefendi gelirdi, İbrahim Kafesoğlu gelirdi. Muharrem Ergin zaten idare heyeti olarak gelirdi, oturur konuşurduk edebiyatçılar tabi bir zamanlar eski devirde Nihat Sami de gelirdi Nurettin Topçu da gelirdi. Bunlarla beraber bir genel değerlendirme yapılırdı. Bir de arada toplantılar yapıp değerlendirmek ve icabında değişik fikirleri vermek üzere Ankara'ya gitme meseleleri çıkardı. İlim Yayma Cemiyeti kapanmıştı askeri durumu dolayısıyla. 12 Eylül'den sonra 1. ordu kumandanı sonra Genel Kurmay Başkanı olan Necdet Üruğ ile temas kurdum, nazik, terbiyeli bir insandı. O zaman bizden çok bilgi aldı ne tavsiye edersiniz dedi birtakım raporlar hazırladık, götürdük. Hatta Ankara'da tabip odaları başkanı solcu, ahlaksız ama iyi nörolog onun profesörlük meselesi konuşulacak kurulda. Çıktım ben bir konuşma yaptım, kalktım gittim kendi hocası profesörü dedim bu adamları niye getiriyorsun. Süleyman hocam başka adam bulamıyorum dedi. O gün ki yoklamada profesör olmasına engel olduk. Ama sonra da oldu. Olsun da ahlaksızlığı da var işte şimdiki bu paşaların bir kısmının olduğu gibi. Bu millete millet olmayı hissettiren zaten varlık duyustur dışarıdan gelen, çevreden gelen bedenimizin görerek hissettiği duyguları alamazsak hayatla alakamız kesilir. Ariel Şaron İsrail'in eski başkanı hala nefes alıyor bu duymadır.

İslam Türk sentezinde onu işlemeye çalıştım ben. Sonradan Süleyman Demirel'in himmetiyle yıkılan bizim yazlık binamız, bahçemiz 60 bin dolar aldılar İngilizler den oradaki bizim evleri yıkmak için 5-6 sene evvel 27 Mayıs Çanakkale seramik bayramın da gelmişti. Bir mektup gelmişti bana hocam nasılsın dedi kötüyüm dedim niye dedi. Sayenizde dedim bizim yazlığı yıktınız dedim. Türk olabilmek bu tarihin çocuğu olmak son konuşmalarımdan birisi de daha evvel İslam Türk sentezi derken ırkçılığa hiçbir zaman kaçmadım ben ama ırkçı olduğum yıllar lise ve üniversite talebeliği yıllarımda oldu. Şiir bile yazmaya çalıştım beceremedim tabi. Duyustur bir güzel manzara

karşısında, duyduğunuz bir müzikte, Hacı Arif'in bir bestesinde, bir Necip Fazıl'ın Sakarya Türküsü'nde. Eşimle anlaşılamadığımız şey o. Bu adam yalancıdır diyor şudur budur diyor ama şair ve mütefekkir. Bir akşam üzeri rastladık kumarbaz aynı zamanda. Daha evvel de alkoldü alkolü terk etti sonra akşam kumara gidiyor. Dedim kalk bize gidelim Süleyman eli ayağı titriyor tutkunluk o. Bırak dedi bu akşam bana dokunma biliyorum ne yapmak istediğini dedim. Ya dedim bu dertten kurtul yani perişan vaziyette böyle özür dileyerek, rica ederek gitti. Ama ne zaman ki 70 den sonra 70-75 arası değişti evvel de namazı şöyle böyle kılardı sonra 5 vakit kılmaya başladı. Bir sürü borcu vardı borçlarının hemen hepsini kitaplarla vs. ile hepsini ödedi. Ama eş meselesi mühim hep öyle derim eşim bir Cumhuriyet Hâkiminin Çanakkale gazisi aynı zamanda rahmetli kayınpederim İstiklal gazisi aynı zamanda ve Yargıtay üyesi bir Osmanlı münevveriydi efendi bir insandı. Onun kızı ama annesi kayınpederimin 2. hanımı oluyor. İlk hanımı tüberkülozdan vefat etmiş. Onun son çocuğu yetmiş tabi İnönü'nün tanıdığı ettiği için rahat İnönü çünkü hukuk danışmanıymış milli mücadelede. Çankaya'ya çıkar gelir o zaman Celal Bayar Danıştay'da bir hoppa halde. 20-50 tane kız gördüm ben ailem beni erken evlendirmek istedi ya paramız yok pulumuz yok dedim 4 katlı binada babaannem dâhil 2 çocuklu kız kardeşim dul dahil, anam dahil bir de üstüne gelin geliyor. O vaziyette gördüm tamam onu tamam olur dedik geldi. Allah razı olsun ama işte oruç tutar namazlar falan şöyle böyle. Cenab-ı haktan iki şey istedim şıp diye verdi. Birisi odur 75 senesinde Sabahattin Zaim ve Nevzat Yalçıntaş ile beraber üniversitede İslami havayı yaşayan insanlardan müteşekkil Cidde Üniversitesi davetiye yaptı bizlere o rektör zamanla benim hastam da oldu halen kullanırım bir tasvir haline getirmiştik o davetiye yaptı. Mühendislikten hukuktan da gelen arkadaşlar vardı Ahmet Özçelik vs.. Böyle bir grup gittik. İlk haccım dediler ki kabeyi gördüğün zaman ne istersen dua et. Dedim yarabbim eşim öyle güzeldi ki şimdi beni tenkit ediyor 30 senedir tasavvuf okuyorum diyor dolayısıyla ikinci şeyimde 75 de bir trafik kazası geçirdim Çanakkale'ye giderken şurada dikişler vardır şurada bir çivi vardır Ali Urasın emaneti Allah razı olsun. Emekli olacağım 1993, merdivenden inerken ara sıra rahatsızlık hissi veriyor. Basit bir hastalık tarifim var benim. Bir dokunun bir organın varlığını hissetme halidir. Gözün kaşınır, gözün yaşarır, miden ağrır o hastalık halidir işte. Bu hastalık hali işte neden bu dedim romatoloji bilim dalını kuran sınıf arkadaşım Nihat Biçen onun yetiştirdiği doçenti profesör de oldu şimdi emekli olmak üzere

herhalde ona dedim böyle böyle sen dedi bundan sonra namazı oturduğun yerden kılacaksın olmaz efendim çaresi yok dedi. Yarabbim dedim sana secdeden beni mahrum etme. Elhamdülillah hala secdede kılıyorum. Hayırlı bir son istiyorum cenab-ı haktan başka bir şey değil.

F. Y. Ö.: Hocam 80 sonrasındaki siyasal yapılanmada Aydınlar Ocağı'nın etkisi var mıdır? Mesela anayasa yapım sürecinde Aydınlar Ocağı da aslında bir anayasa taslağı hazırlamış, Orhan Aldıkaçtı da gelmiş toplantılara.

Süleyman Yalçın: Başkandım ben. Hatta onu bastırdık milletvekillerine dağıttık, partilere dağıttık. Biz hizmet etmeye çalıştık doğru bildiğimizi, doğru söylemeye çalıştık ama her birimizin birçok hatası vardır, eksigi vardır hayat bu, insan bu hatasız kul olmaz demişler. Yani İslam Türk sentezi derken o İslamın geniş, mevlanavari telakkisini alıyorum nitekim son bizim Rasim Cinisli o da bizim kulüp zamanında talebeydi Kahraman'la beraber hukuk fakültesinde. O karşı tarafta bir ev kendisininmiş oraya bıraktı 1-2 haftada bir falan evinde topluluklar yapıyordu. Orada benden de konuşma istediler orada yaptığım konuşma da yani Türkiye'de yaşayan ekaliyetler ve onun dışında Müslüman olup da Türk olmayan ekaliyet gibi telakki ediyor insanlar. 24-25 ayrı etnik grup çıktı orda. Ben artık Türk olmayı bu vatanın vatandaşı olmayı yeni telakkilerle beraber şeyden çok etkilendim. Ali Bayramoğlu'nun yazılarından. Evvela vatani nasıl Fransızlar bir sene Fransa milleti Fransız vatani yaratmışlar. Benim köyümde Çanakkale şehitlerinin hatırası olmasa bir şey olmuyor. Dolayısıyla vatan bir, iki tarih zaman, üç devlet ondan sonra devletle beraber modernlik geliyor hukuk geliyor. Dört ana esas vatan, millet, devlet, hukuk veya insan hakkı. Mesela bu vatanda yaşamış arkadaşım İstanbul Tıp Fakültesi'nden benden 1 sene evvel mezun olmuş Dr. Vahe Alexenya doçentliğe kadar gelmiş. Biraz evvel sözünü ettiğim Cihat Habeoğlu'yla beraber kitaplar çıkarmış etmiş hala Palmiye'de 85-86 yaşında hekimlik yapıyor. Bu topraklara bunun hatırasına bağlı ama şimdi böyle kenara çekilmiş gibi ayrı bir şey halinde yaşayan ve bunu da yaşama hakkı var vatan biliyor burasını aileleri, nenesi burada, mezarlığı var bu vatan olmadan mezarı mezarlık olmuyor o olmadan tarih olmuyor. Onların olabilmesi için devletin olması lazım ve devletinde insan hakları tanıyarak var olabilmesi için hukuk olması lazım. Bu dört ana esası esas vazgeçilmez, devredilemez haklarla telakki edilmeli.

F. Y. Ö.: Hocam son dönemde özellikle bu Türkiye'nin gündemini de meşgul eden demokratik açılım hakkında ne düşünüyorsunuz?

Süleyman Yalçın: Evet hanımla anlaşamadığımız hususlardan birisi. Benim başbakanla yakın bir temasımız oldu Aydınlar Ocağı vesilesiyle o zaman talebeydi o sonra.

F. Y. Ö.: Gelip gidiyor muydu hocam Tayyip Erdoğan da

Süleyman Yalçın: Evet gelip giderdi.

F. Y. Ö.: Aslında Aydınlar Ocağı bütün sağ görüşlü insanların belli bir dönem yetiştiği bir okul gibi miydi?

Süleyman Yalçın: Ama her türlü fikre açtık biz güzelliğimizde bu Tayyip Bey de bu işi yürütmek istiyor hala dolayısıyla hapise soktular bir mevsim sonu giderken arabayla oraya uğradık. Kırklareli tarafına gittik, uğradık. İlk defa hanım da tanıştı orada hanım bizim yazlığa davet etti iki sene sonra kalktı geldi çocuğuyla beraber 3-4 gün kaldı. Bize imamlık yaptı falan yani sonra kendisine dedim ki ben sizi bizim orda tanıdığımız kadarıyla bu kadar becerikli, bu kadar kabiliyet sahibi bir insan olarak görmedim ama maşallahınız varmış. Hakikaten öyle yani bu kadar büyük, ağır yükü yüklenmiş gidiyor ve etrafında da CHP gibi Menderes mi söylemişti onlardan biri söylemişti Allah kimseye muhalefet vermesin demişti yani bir bela. Bülent Bey de çok güzel konuşur ama ondan geri kalmıyor başbakan da ondan 5 vaktimin üçünde bile her seferinde mahcup etme o insanı diyorum. Hanımda bu Kürtler ne olacak diyor. Kürt dediğin Necip Fazıl'ın karısı kürt.

F. Y. Ö.: Ziya Gökalp mesela.

Süleyman Yalçın: Ziya Gökalp ama Türkçülüğün Esasları'nı yazmış adam burada yaşama hakkı yok mu. Bizim yıkılan yazlıkta 8-10 sene hizmet etmiş Nusaybinli Ekrem 5 vakit abdestli namazlı Kürt. Ama haz etmez onlar senin İslamına sığılmaz derdi ama İslam olmasa dahi yaşama hakkı var. Burası vatan işte dediğim gibi Vahe Alexenya var severim dürüst adamdır o kadar dürüsttü ki bizim fakültede bizden bir sene sonra hekim olmuştur. amerikaya giden sonra Eskişehir üniversitesinde rektörlüğünü yapan Esat Erenoğlu vardı. Esat yani insanın zekası vardır kabiliyeti var zeka olmadan kabiliyeti olamaz ondan sonra bir de dengesi var muvazenesi var 3 ana vasıf çok önemli. Rahmetli

Necip Fazıl bana kaç defa burada otururken evindeyken senin kadar dengeli olabilsem derdi. Ben de senin yarın kadar deha olsaydım derdim o ifadeler Necip Fazıl'da şiirse şiir, romansa roman sahne eseriye eser, fikir eseriye eseri hepsi ama o muvazene o denge yok o yürümüyor. Allah doğru yoldan evvela doğru bildiğimiz yoldan doğru bilmek, bulmak bileceksin iyiyi, kötüyü, doğruyu, yanlışı bileceksin. Ondan sonra doğruya sapacaksın ve orada kemale ereceksin. Rahmetli tanımazsınız Org. Prof Ali Fuat Başgil hoca...

F. Y. Ö.: Tanıyoruz hocam Gençlerle Baş başa diye bir kitabı var.

Süleyman Yalçın: Tabi. O kemal bir şey onun kemaline hayranım gözlerim yaşarır hep. O din hürriyeti ve demokrasi konulu bir seri konferans vermişti sonra kitaplaştı o. O ölmez bir eserdir. O zaman dedim ya yakındık hocaya milletvekili olması için, parti başına geçmesi için, cumhurbaşkanı olması için çalıştık, ettik falan. İsmail Bey aramızda olan dedi ki o şartlarda gel İçişleri bakanı ol ama hoca Fransa'da, İsviçre'de öğrenciliği yıllarında alkole alışmış Mustafa Kemal gibi değil Mustafa Kemal tabi o sonuna kadar giden o kadar kötü Ankara'dan gelirken arkadaşlarıyla beraber içmiş zıvanadan çıkmış Dolmabahçe'ye sarhoş gelmiş. Hoca dengeli şey yapar dedi ki çocuklar dedi ben kendimi o makama layık görmüyorum.

F. Y. Ö.: Hangi tarihi hocam, hangi dönemdi.

Süleyman Yalçın: Demokrat Parti zamanı 1954-55 o yıllardı.

F. Y. Ö.: Hocam Aydınlar Ocağı'nın kuruluşundan sonra yakın dönemde veya uzak dönemde Milliyetçi Hareket Partisi ile bir ilgisi alakası bir bağlantısı oldu mu?

Süleyman Yalçın: Evet Ocak'ın bağlantısı zahiren oldu ama resmen olmadı. Oldu niye dediğim gibi Türkeşin rahmetli ben 43-44 Turancılar davasında şeyden tanırım oradaki hapisneden tanıyordum 27 Mayıs'ta ismi çıkınca bir mektup yazdım baktım geliyor gidiyor. Ankara'da ben sizi şuradan tanıyorum ben Nihal Atsız'ın öğrencisiyim ama gediklilikle her türlü ihanete açık bir insansınız gerekli tedbirleri alıyorsunuz falan o mektuba sevinçle, sevgiyle cevap verdi. Sonra 14'ler çıktılar yurtdışına ben Amerika'ya gittim. Hindistan'daydı o zaman görüştük ettik sonra ben döndüm onlar dönüyorlardı işte benim hocam direktör Besim hocanın o da İstiklal Muharebesi gazilerindendi.

Turanoğulları fetheden soyundan aileden gelen bir insan onun kullanamadığı kullanmak istediği ama öğrenemediği bir mersedesi vardı şoförü de vardı dedim Türkeşi karşılamaya gidelim kalktık gittik. 2-3 arkadaş başladık kaptan ileri kaptan dur onlardan birisi onun arabası da geldi hemen onun arabasına geçtik işte o zaman İslamı tarafı şey yapmak için gerekli tedbirleri dedim bakın önümüzde bitmeden birkaç gün sonra ramazan oluyor dedim dikkate alın bir ikincisi geldiniz yurda direk yeni geliyorsunuz mutlaka Fatih Sultan Mehmet'in mezarını ziyaret edin üçüncüsü Nurettin Topçuyla temas etmeniz lazım dediğim gibi.

Evet o yıllarda önemli bir insan vardı bir hoca vardı. Mümtaz Turhan hoca rahmetli Erol Güngör'ün hocası Erzurumlu çok sigara içerdi. Aydınlar Ocağı'nda İzmit'e, Adapazarı'na, Konya'ya beraber gittik yani bir ekip olarak böyle bu fikrin taşıyıcısı olduk. Oralarda yeni ocakların kurulmasına vesile olduk. Onun gibi Malatya'da, Diyarbakır 'da, Mersin'de, Adana'da tanıdığımız arkadaşlar vardı onlarda vesile oldu birkaç defa Necip Fazıl'la Anadolu'yu dolaştık İzmir'inden Malatya'sına kadar. Öyle yazmıştı rahmetli Necip Fazıl ben Amerikaya giderken çok karşı çıktı gitme etme burada hizmet veriyorsun şudur budur mektubunda şimdi seninle başladığımız Anadolu'nun hemen her vilayetinde ayrı çiçek açtı demişti. Her tarafa bir hizmetti o hiçbir menfaat beklentimiz yoktu tek bir Allah rızası insana insan olduğunu bilgisini ulaştırabilmek ve Müslüman gibi yaşayabilmek. Dolayısıyla o hizmet ettiğimiz yılları dediğim gibi Turgut Özal'la o Aydınlar Ocağı'nın çok güzel çalışmalarından birisi haftada bir, ayda bir mutlaka bir araya gelirdik o belli ekip hiç olmayacak yerde başka bir fikir de gelirdi. Ayhan'ı getirdik şu meseleyi sen dile getir Ayhan tabi zıppıktı ama ud çalmayı öğrendi, Japoncaya çalıştı, Kuran okumayı öğrendi. Böyle Turgut Özal'la rahmetliyle Türk devletini yeniden ihyası gibi ekonomik yönden çıkış yolu diye o zaman Türk ilim ve dostluk cemiyeti vardı orada Sabahattin Zaim ile Nevzat Yalçıntaş da hizmet veriyordu ben de oradaydım hatta bir zaman başkanlık bile yaptık. Maçka'da büyük bir apartmanın bir katında toplanır, görüşürdük, yeni fikirler üretirdik günlük ihtiyaçlara göre bilgiler gelirdi kafamıza bunu tartışırdır unuttur geçerdik o kadar çok notları vardı ki ancak köyde ki evimin sobasında veya ocağında yanmaya yarayacak.

Dediğiniz soruyu tamamlıyım ben ilk Amerikaya gidişimde dedi ki İbrahim Kafesoğlu bana ben artık tahammül edemiyorum kalk gel yoksa bırakacağım yazdı. Geleceğim

biraz sabret dedim o esnada ülkücü kadrosunda ülkücü olan MHP tavrında olan insanlar vardı onlardan birisi mesela sonrada Mustafa'ydı, Nihat, Nevzat yüzüne karşı söylemişimdir en büyük günahın seni yerine bıraktığın vatandır. Mustafa'ya kaç defa dedim. Mustafa bu bir cemiyet değil dernek değil bu Aydınlar Ocağı, derneğe herkesi alırsın ama Ocak'a alınmaz orada bir şahsiyeti olan yetişmiş alacaksın yok hoca dedi hakikaten dernekleştirdi yok etti. Ben zaten 95te istifa ettim ayrıldım. Benden sonra pek çok arkadaş da ayrıldılar. İşte onun uzantısı içinde şöyle 85-86 mı bizim toplantıda.

F. Y. Ö.: 1987'de

Süleyman Yalçın: 1987 de su yüzüne çıktı. Onunla kaderimiz bu kadarmış dedik bizim elimize bu kadar nasipmiş dedik. Soruyorlar Aydınlar Ocağı'ndan ne haber diye öyle bir şey var mıydı ya diyorum.

F. Y. Ö.: Siz galiba şimdi daha çok Türkiye Milli Kültür Vakfı'na gidiyorsunuz. Ben de katılmıştım Kırk Vakıf İnsanı başlıklı toplantısına.

Süleyman Yalçın: Milli Kültür Vakfı evet onun kurucularındanız yine arkadaşlarımız var. Şimdi yarından sonra onun senelik toplantısı var yani. Vakıf insanı diye bizi de koydular. Evet ama iyi hizmet yapıyor Allah razı olsun maddi bakımdan iyi besleniyor burs verip yetiştirdiği insanlar belli bir seviyeye geldikten sonra oraya sadece insan ve fikir vermiyor maddi de veriyor. O Kemal gayet iyi yetişmiş bir insan o bakımdan şu yaşta Salih Bey hoca illa sen başkanlık et dedi. Benden çoktan geçti artık. Benim hanım öyle demişti bana bugün geleceğine cumartesi gelseler ya cumartesi Milli Kültür Vakfı'nın toplantısı var dedim yoksa tabi eşi bulunmaz sizinle tanışmak isterdi sizinle tanışmak isterdi.

F. Y. Ö.: Hocam 28 Şubat hakkında ne düşünüyorsunuz. 18 Şubat sonrasında Türk-İslam sentezini tamamen ayırtırdı mı?

Süleyman Yalçın: Tabi 12 Eylül bir bakıma İslam Türk sentezine sempati besleyen bir paşalar grubuydu. Necdet Üruğ Paşa oldukça bizim kafaya yakın bir insandı, dürüst bir insandı. Ama içlerinde her türlü insan elbette bulunabilir. 28 Şubat zaten esasen Atatürkçülük ve Alafranga Kemalizmi getirmek istemiştir ve İslami her şeye neredeyse maalesef o bizim cildiyeci Türkan yaşam destekçisi o kafada. Dolayısıyla 28 Şubat tabi ordu içindeki ayrı bir kıyıyı Kemalist aydın ve siyasi kategoride işbirliği halinde ortaya

çıkmasıdır ve bu Türk İslam inanişinin hayat tarzının, sekte atılışının bir başka noktasıdır.

F. Y. Ö.: Hocam, sorularım bitti, bana vakit ayırdığınız için çok teşekkür ederim.

EK 6. AYDINLAR OCAĞI ESKİ BAŞKANI SALİH TUĞ İLE YAPILAN MÜLAKAT

F. Y. Ö.: Aydınlar Ocağı'nın ortaya çıktığı dönemden ve bu dönemde milliyetçi muhafazakâr aydınların bir araya gelmesini etkileyen faktörlerden bahsedebilir misiniz?

Salih Tuğ: Tabii 60lı seneler, 60lı kuşak, 68 kuşağı gibi terimlerle anılan bir devirden bahsetmek lazım. Bu devirde her önüne gelen zümreler Türkiye'yi bir yere götürmeye çalışıyorlardı. En acı tarafı da zor kullanmak suretiyle sokak hareketlerinde birtakım cebri hareketler suretiyle, etrafa zarar vermek suretiyle ve hükümetlerin çalışamaması biçiminde, iktisadın bozulması biçiminde hareketler ortaya çıkıyordu ve bunlar bazen de kanlı bir biçimde cereyan ediyordu. Üniversitelerde işgaller, boykotlar almış başını gidiyordu. Bir nevi anarşi demeyeyim fakat bir karmaşa hali bir kaos hali, anarşi başka bir şeydir bildiğiniz gibi. Bir kaos hali ortaya çıkıyordu zaman zaman ve hükümetler icra edemez hale geliyordu. Yani Türkiye'yi refaha ve feraha ve Türk insanının standartlarını, iktisadi standartlarını, kültürel standartlarını yüksek seviyeye çıkaramama gibi bir durumlar yani bir nevi köstekler ayak kaymaları hükümet adına söylüyorum ortaya çıkıyordu. Biz de bir şey yapalım dedik. Sosyal yapıya bir katkımız olsun biz sosyal yapıya çekelim dedik ve güya düşünüyorduk ki bu talebe dernekleri vardı çeşitli sağ ve sola mensup kimseler vardı. Bunları da belki peşimizden sürükleriz ve onları da itidalli bir şekilde zor kullanmadan, cebir kullanmadan, üniversitelere zarar vermeden bilhassa üniversiteler bizi alakadar ediyordu zarar vermeden tabii neticede hükümete de zarar verilmiş oluyordu. Bu sokak hareketleri çok yaygındı bilmem siz hatırlar mısınız? Her gün bombaların atıldığı, hocaların kürsülerinden söküp alındığı, derslerine mani olduğu bir hallerden çıkış yolu arıyordu bir münevver takımı. İşte o münevver takımı aydın kesimi biz de bir dernek kuralım ve bu dernek bir şeyler yapsın. Bu karmaşa gidişine son verelim ve bir yapı ortaya çıksın milliyetçi görüşe kültür milliyetçiliğine sahip olan bu kimseler bir araya gelsin ve bir iş yapar hale gelsin. İşte baskı unsuru dediğim şeyler ortaya çıksın gibi niyetlerle kuruldu aydınlar ocağı. Kulüp eski bir meseledir o 50li senelerde daha çok kendisini gösteren bir kültür derneğidir. Ben orda üye değildim ama konferans verdim. Konferanslarına iştirak ettim. Nurettin Topçular vardı, Süleyman Yalçın vardı, Necip Fazıllar vardı daha başka birçok kültür adamı vardı. Aydınlar Kulübü'ydü onun adı. Ama daha sonra 70 senelerinden itibaren

faaliyete geçen Aydınlar Ocağı oluşumundan daha geride başlangıç nüve şeklindeydi. O nüveyi yine Aydınlar Ocağı benimsedi, kendi içine aldı, ayırım yapmaksızın bütün görüşlerden kimseleri de kendi bünyesine aldı. Yani MHP'nin de kimseleri vardı bizim içimizde hatta yönetim kurulunda kimseleri vardı, üyeler vardı. Erbakan'ın partisi hangisiydi bilmiyorum.

F. Y. Ö.: Milli Selamet?

Salih Tuğ: Milli Selameti temsil eden demiyim ama o görüşü paylaşan adamlar vardı bizim içimizde. Kubbealtı gibi tamamen sanata gene kültürlerimize yönelmiş olan derneklerin, vakıfların müntesipleri vardı. Üniversitelerden adamlar vardı, dindarlar vardı, dinsizler vardı hatta ateistler vardı dinle alakası olmayan kimseler vardı. Biz bütün bu Türk kültürünü temsil eden insanları bir araya toplama ve bir güç olmaya çalışıyorduk. Bir kültür gücü olmaya çalışıyorduk dernek aracılığıyla tabi. Dolayısıyla kapalı bir dernek değildi. Herkese açık bir dernekti. Bunda da başarılı olduk galiba birbirlerine muhalif birçok parti liderleri bizde konferanslar verdiler. Çok da alaka cezp etti. Ama biz müstakil ve bağımsız kalmaya çok dikkat ettik. Biz yönetim kurulunda bulunuyor iken hep benim başkanlığıma isabet eden devre değildir o. Daha önceki devrelerde de ben başkan yardımcılığı yaptım. Metin Eriş değişmez genel sekreter Altan Deliorman ocağın sekreter yazımı, idari mekanizmadaydı. Daha başka kimselerle beraber iyi götürdük yani ocağı. İyi yerlere getirdik ve fikir ürettik. Ürettiğimiz fikirleri de kendi kendimize paylaşmadık yani başkalarının da paylaşması için biraz ilgili makamlara, ilgili mercilere, makam sahiplerine, icra adamlarına ulaştırmaya çalıştık.

F. Y. Ö.: Her yerden görüşler vardır dediniz hocam ateistler var dediniz.Peki bu ateistler milliyetçi olanlar mı?

Salih Tuğ: Tabi tabi milliyetçi olanlar

F. Y. Ö.: Soldan muhakkak birileri vardı

Salih Tuğ: Tabi. Sol doğrudan doğruya gözükmez de daha çok o zaman ki terimlerle söyleyeyim sosyal görüşlere sahip olan sosyalist görüşlere sahip kimseler var ama komünistler bizde yok.

F. Y. Ö.: Bunlar sadece Aydınlar Ocağı'nın seminerlerine gelip giden, seminer veren kimseler mi?

Salih Tuğ: Veren ve dinleyen

F. Y.Ö.: Resmi üyelikleri var mı?

Salih Tuğ: Kısmen üye olanlarda vardı üye olmamakla beraber bizim konferanslarımıza, toplantılarımıza katılanlarda vardı. Hatta iyi açtınız bu bahsi her kesime biz açık olduğumuz için askerler de sivil kıyafetlerle tabi bizim toplantılarımıza gelirlerdi. Mesela Ankara'da ki o milli eğitimle toplantımıza çok alaka gösterdiler ve biz orda ortaya çıkardığımız fikirlerle icraya da tesir etmeye çalıştık ve galiba biraz da tesir ettik gibi geliyor bana. Yani baskı unsuru meselesi yine. Bu 1983- 1984 gibi ben başkanlıktan ayrılmıştım. Bir genel kurulda bir heyet birtakım hazırlıklar da yapmışlar.

F. Y. Ö.: 1987 yılıydı o.

Salih Tuğ: 87 mi? Ve şey yaptılar, biz yeni eski ayırmayız da onlar ayırıverdiler bunu ve biz de çekildik. Bir kenara çekildik madem siz bize hiç şey yapmıyorsunuz. Gönül isterdi ki yeni mütevelli heyetinde eskilerden bir iki kişi bulunsun. Süleyman Yalçın Bey olsun bilmem kim olsun Metin Eriş bulunsun isterdim yani hayır yepyeni bir şey çıkardılar bir de baktık ki o listede mütevelli heyetinin üyeleri bambaşka bir ekip demek ki bambaşka bir yola gidecekler. Bıraktık kendi haline işte o istifa edenler etti ben işi biraz buzdolabına koydum hala öyle de ve onlar öyle bir faaliyet tarzı tutturdular ki bizim eski düşündüğümüz tarzın ötesine geçtiler veyahut gerisinde kaldılar öylede diyebiliriz. Sıradan bir kültür derneği halinde kaldı. Partiler üstü olmayı fikir üreten, siyasette gözü olmayan, sadece uzmanlık faaliyetleriyle bu kültür derneğini yaşatmaya çalışan insanların yerine bir grup adına bir hizip, bir parti adına çalışan MHP'yi kastediyorum. Çalışan bir şey haline geldi bizim zamanımızda da MHP'si hangi partiler varsa o partiler yine de bize dış geçirmek istemişlerdi. Hatta sokak hareketleri yapan 71-70 senelerinde ülkücüler bile bize sığınırlandı tabancalar patlatırlar bizim şeye gelirlerdi işte onları yasakladılar. Olmaz ne yapıyorsunuz siz ya burası şey mi eylem bürosu mu burası Aydınlar Ocağı. Aydınlar Ocağı fikir üreten bir merkez öyle eylem yapan bir merkez değil öyle bir iddiası da yok gösteri yapamaz bilmem ne yapamaz şey yapamaz onu yapamaz. Neyse elini eteğini çektiler küstüler. Küssünler bizim istemediğimiz bir şey sonra bizi küstürdüler. O küsmeden sonra biz çekildik işte herhangi bir sıradan kültür derneği halinde devam ediyor işte bizde mevlit falan yapıyoruz böyle bir duruma geldik.

F. Y. Ö.: Aydınlar Ocağı'nın dayandığı Türk İslam Sentezi düşüncesi hakkında bilgi verir misiniz?

Salih Tuğ: Milliyetçilik deyince bazı kesimler insanlar yanı ırkçılık karışık anlıyorlar yani Türkçülük gibi anlıyorlar. Türkçülük başka şey ötekisi başka şey. Yani biz kültür milliyetçisiyiz buradan Atatürk'ten de parçalar var, tarihten gelen parçalar var, münevverlerden bin bir çeşit münevverden gelen parçalar var, dinimizden gelen parçalar var ne dini inkâr ederek ne geçmişi, geleneklerimizi, ananemizi ve tarihimizi inkar ederek böyle bir yumuşak bir zemine oturtulmuş bir milliyetçilik anlayışıdır bu. Bunu belirtmeniz lazım. Bu Türk İslam sentezi kitabı İbrahim Kafesoğlu'nun o önemli bir kitaptır. Tabi bizim de benimsediğimiz bir tezdır bu. Hemen hemen paylaşılmıştır yani. Yani bu milliyetçilik anlayışını iyi belirtmek lazım diyorum ve Türk –İslam sentezi geleneklerimiz, tarihi dayanaklarımız, Osmanlı'dan da geriye giderek Selçuklu ve daha geriye gidebiliriz tabi bu kültür anlayışında ve bunların ortaya çıkarılması için biz kurultaylar falanda yaptık Metin Bey bahsetmiştir bunlardan 1. Milliyetçiler Kurultayı, 2. Milliyetçiler Kurultayı bunlar çok başarılı toplantılardır. Buralarda sunulan tebliğler olması lazım geleni araştıran tebliğlerdir tabi bu tebliğleri bulabildinizse çok önemli. Bir de açık oturumlar yaptık, seminerler yaptık mesela Ankara'da Milli eğitim din eğitimi meseleleriyle ilgili seminerler yaptık orda tebliğler sunuldu. Onlar önemli tabi o kayıtları bulamazsanız Aydınlar Ocağı faso fiso olur yani. Dolayısıyla bizim anladığımız manada milliyetçilik kültür milliyetçiliğidir. Bu kültür milliyetçiliği her milletin kendine mahsus kültürü vardır. Bu kültür dayanaklarıyla kendi sanatını kurar, istikbalini tayin ve tespit etmeye çalışır. Bir de milliyetçiliği ırkçılık biçiminde anlayanlar var bu ırkçılıkla bizim alakamız yok yani biz daha çok tarihten gelen bir yapıyız. Osmanlı bunun en sonu nihayet Cumhuriyete intikal etmiş burada da bir yapı var kültürel bir yapı var. Bu yapıda tabi batılılaşma biçiminde Osmanlıda da başlamış olan 3.Selim'den beri gelen bir batılılaşma hareketi var. Bu batılılaşma hareketinin tabi niçin başladığını da iyi tespit etmek lazım onu siz yapacaksınız ki nasıl odluda durup dururken batılılaşma, batı teknolojisine, askeri taktiklerine, stratejisine girmek, ona göre okullar açmak, askeri okullar, mühendishanelikler, düyun-u hümayunlar falan. Bu mühendishanelerde askeri olmak üzere tıp fakülteleri nihayet harbiye mektebinin kuruluşu Abdülhamit zaman 1880 midir öyle bir şey galiba. Hatta harbiyenin kurulması çok önemli bir harekettir. Nihayet İttihat Terakki bakın buralardan hep gelen fikirler Cumhuriyete intikal ediyor tabi Cumhuriyet de biz bunlarda biraz süzgeçler kullanmak suretiyle olması lazım gelen kültürel yapımızı ortaya çıkarmaya çalışıyorduk. Tabi

bunun için uzmanlar hep çalıştırdık. Bu uzmanların yaptıkları komisyon çalışmalarında da birtakım sonuç bildirimleri çıkardık ortaya bunları icra makamında olan kimselere arz ettik. Bu arzlarımız neticesi onlar tesir altında kalırlar kalmazlar o ayrı bir mesele az evvel söyledim biz bir baskı unsuru olmaya çalıştık yani bu ortaya çıkardığımız fikir ve görüşleri icra makamında olan kimseler takdim etmek suretiyle onların yürürlüğe konmasını yürürlük kazanmasını istedik. Ama yetki bizde değil onlarda icra yani hükümet veyahut ta parlamento neye karar verirse devlet olarak onların yapacağı işler vardı onlara biz karışmadık. Bir de dediğim gibi aktif bir şey ve çok kaliteli bir dernekti. Bu dernek başarılı işler yapmanın yanında siyasilerin, parti reislerinin, başkanlarının da dikkatini çekti tabi onlar bizimle temas etmekle beraber biz de buna razı olmakla beraber onlara da biz tesir etmeye çalışıyorduk. Kültürel yapımızı anlatmak ve tanıtmak bakımından icralarına belki önyak olur biçiminde ama onlar bizi kullanmak istiyorlardı. Biz buna çok karşı durduk. Mesela bunlardan biri bir teklif geldi bize anonim bir şekilde reisi cumhur seçmelerinde güçlük çekiyordu Türkiye 80 öncesinde. Uzun uzun oylamalar Millet meclisinde, senatoda daha başka yerlerde falan böyle karmakarışık bir halde reisi cumhurunu seçemeyen bir Türkiye ortada vardı. O sırada gelen teklif anonim teklif ama menşeyini ben Genelkurmay diye düşünüyorum. O teklifte Aydınlar Ocağı'nın reisi cumhurları Genelkurmay başkanlığı yapmış kimseler arasından seçilmesi lazım geldiğine dair bir tez oluşturmamız bizden istendi. Yani o teze o iddiaya göre bundan böyle adaylar reis-i cumhur adayları parlamentonun oylayacağı adaylar vaktiyle Genelkurmay başkanlığı yapmış kimselerden biri olabilirdi aday. Bu teklifi biz kabullenip de tez olarak müdafaasını yapsaydık ve bir de tabi icraya girseydi kanun, anayasa değişecekti şu bu falan gibi meseleler. Bu yönetim kuruluna geldi gündem maddesi oldu ilk parmağı ben kaldırdım bu hukuka aykırı dedim, bu saltanat kurmak gibi bir şeydir dedim yani askerler saltanatı kurmaktır biçiminde ve hukuka yani anladığımız manada hukuka aykırı bir şey olduğunu söyledim. Yani ne anayasa hukukuna ne hukuk anlayışına, hukuk ilmine uygun bir tekliftir. Bu teklif bir hanedan ortaya çıkarmak meselesidir. Yani Osmanlı hanedanı nasıl bir Osman gazi soyundan gelen bir yapı da bir ailenin ise bu da Harbiye mektebinden yetişmiş subay olarak general rütbesine kadar çıkmış ve oradan da Genelkurmay başkanı olmuş kimseleri ki sayıları 10-15 kişidir zaten hayatta kalmaları itibariyle söylüyorum. O 15 kişinin içinden çekmek yani askeri bir yapıya kavuşturmak Riyaseti cumhur makamını olur dedim ve

hukuka aykırıdır dedim. Anayasa anlayışlarına dünyada aykırıdır dedim. Yani batılılaşıyoruz ya batı anlayışına uygun değildir, hukuk anlayışına da ayrıca aykırıdır. Bunun böyle olmaması lazım gene münakaşalar devam etti birkaç celse ve fikir terk edildi. Bu tezi desteklememe kararı çıktı. Mesela bakın nerelerden Aydınlar Ocağını kullanmak isteyenler meselesine temas etmek istiyorum. Tabi bu çerçevede bizim bu anladığımız manada Aydınlar Ocağı bütün kesinlere açık, basına, medyaya açık, üniversite adamlarına açık, ticaret adamlarına açık, kültür adamlarına, sanat adamlarına açık bu yapı belli bir zümrenin idaresine geçti. Bu zümre hakimiyeti hala devam ediyor. Nereye götürdüler işte dediğim gibi bir kültür derneği olarak devam eder hiç şüphesiz devam eder. Türkiye’de binlerce belki on binlerce dernek var bir kısmı kültür derneği bunların onlardan biri olur. Biz öyle değil biz aynı zamanda Anayasa esasları çerçevesinde hukuk esasları çerçevesinde bir baskı unsuru olmaya çalışıyorduk. Ağırlığımızı bir yere koyduğumuz zaman burada bir uzmanlar hareketi var bu uzmanların yani ilim adamlarının ve heyetlerin ortaya çıkardığı fikirler dikkate alınmalıdır baskı unsuru dediğim bu. Bu anayasamızın da kabul ettiği baskı unsurları meslek teşekkülleri, sendikalar, barolar, diğer meslek teşekkülleri, mühendisler, mimarlar, tabipler vs. bütün bu çerçeve hep baskı unsuru aynı zamanda vazifesi yüklenmiş şeylerdir. Biz de Aydınlar Ocağı olarak böyle bir yapıyı elde etmeye çalıştık ve olduk bence olduk. Yani iktidarda kaldığımız müddetçe ocak bu anlayışı müdafaa etmeye çalıştığı nispette biz bu baskı unsuru olur. Bu anayasadan doğan bir hakkımızdı ve bunu kullandık. Ama bugünkü idareciler bunu dikkate almadılar bir zümrenin temsilcisi gibi hareket etmeye başladılar biz çekildik. Onun üzerine çekildik olmaz dedik bu aydınlar ocağının anlayışı ve kuruluş gayesi bu değildir ve geri çekildik. İstifa edenler oldu benim gibi buzdolabına girenler oldu devam ediyor Ocak.

Bu kültür milliyetçiliğini ifade ediyor. Çünkü bir kültür deyince tarihten vazgeçemezsiniz, müşterek sanat hareketlerinden vazgeçemezsiniz, dilden hiç vazgeçemezsiniz ve ananelerimizden, geleneklerimizden vazgeçemezsiniz. Tabi bunun içinde kültürün içinde dinde vardır. Dini dışlayarak kültür milliyetçisi olunmaz. Kültürün içinde çünkü dinde vardır, tarihte vardır, sanatta vardır, dilde vardır lisan yani. Bütün bunlarla beraber bir halle hamur etmek suretiyle bir kültürel varlık ortaya çıkıyor. Dolayısıyla Türk-İslam sentezi bugünde benim üzerinde durduğum bir şeydir. Biz tarihten geliyoruz çünkü toplum olarak tarihi bir geçmişimiz var gökten düşmedik

Anadolu'ya veyahut Balkanlara veyahut Ortadoğu'ya gökten düşmedik. Bizim geleneklerimiz var bir tarihimiz var bu tarihle birlikte bizim bir de dini yapımız var. Bu dini yapımız bizim her şeyimize işlemiş. Musikimize işlemiş, plastik sanatlarımıza işlemiş, günlük hayatımıza işlemiş, komşuluk ilişkilerimize işlemiş, toplumsal yapımıza kılık kıyafetimize dahi işlemiş bu dini yapı. Bu dini yapıyı dışlayarak milliyetçilik olmaz. Bununla beraber geleneklerimizde var ki geleneklerin mevcudiyetini dinimiz zaten reddetmiyor. Geleneklerin mevcudiyeti her milletin kendi gelenekleriyle farklı farklı milletler olarak yaratıldığını Kuran-ı Kerim söylüyor zaten. Yani farklı milletler farklı toplumlar diyelim daha genel olsun. Farklı toplumları biz yarattık diyor kabileler ve gruplar olarak insanları yarattık, toplumlar olarak yarattık, farklı toplumlar olarak yarattık. Bunların birbirleriyle temaslarını temin edelim. Bunlar birbirleriyle tanışsın, görüşsün ve yeni birtakım oluşumlara sebep olsun diye yorum yaparak söylüyorum. Ayet bu. Burada geleneklerde var tabii toplumların varlıkları geleneklerle yürütülüyordu bilhassa geçmişte yani yazılı kaynakların daha henüz yaygın hale gelmediği devirlerde gelenekler ve örf çok önemliydi. Bu örf de her millete mahsus örfler ve gelenekler vardır. Bunları reddederek dindarlık, İslam da olmaz. Kültürle beraber yani geleneklerle beraber İslam yürür. Her milletin bir geleneği var. Hindistan'daki Müslümanlarında geleneği var. O Hindistan'a mahsus gelenekler yapısı içinde bir dindar toplumdur. Yani Hint-İslam kültürü diyebiliriz. İran'a geçin. Fars-İslam toplumu anlayabiliriz. Türklere geçin. İç Asya'dan beri yani başlangıçtan beri, İslamla tanışmalarından beri Türk-İslam geleneğiyle birlikte yürüyen bir yapı söz konusudur. Selçukluyu ortaya çıkarmıştır. Daha sonra daha küçük devletleri ortaya çıkarmıştır. Daha sonra Osmanlıya kadar gelmiştir. Bunlar hep bir kültür çerçevesinde dinle beraber geleneklerin yaşaması meselesidir. Dinimiz buna aykırı bir şey söylemiyor yani geleneklerinizi terk edin İslam başka bir şeydir demiyor. Onlarla beraber İslamın kendine has bir mahsus bir takım esasları var teferruat olacak o tabii uzun süren bir şey. İslamla beraber geleneklerinizi yaşatın ki bu işte Türk-İslam sentezidir. Yani İbrahim Kafesoğlu'nun kitabında da bu fikir layıkıyla işlenmiştir.

F. Y. Ö.: Hocam Kenan Evren tam da aslında 1980 darbesinden sonra bu Türk-İslam sentezine yani bu çizgiye yakın söylemlerle yola çıktı. Mesela onun darbe sonrası konuşmaları, il il gezdiği zaman ki konuşmaları var. Orda yaptığı söylemler

aslında tam da aydınlar ocağının yıllardır söylediği şeyler.Bu bir tesadüf mü yoksa Kenan Evren de geliyor muydu dinliyor muydu?

Salih Tuğ: Kenan Evren ile ilgili bir hatıramız yok bizim bir ilişkimiz yok fakat bu biraz evvelden beri söylemeye çalıştığım Aydınlar Ocağı'nın baskı unsuru olması ve ürettiği fikirleri uzmanlar tarafından üretilen fikirleri layıkıyla belli kimselere ulaştırabilmesini gösterir ve ispat eder. Organik bir bağ olarak söz konusu edilemez ama ürettiği fikirler vardır yayınlarında o gözüktür, dosyalarında, arşivlerinde gözüktür. O ürettiği fikirler tesir ettiğini söyleyebiliriz. Yani 12 Eylül sonrası ortaya çıkan iktidarın faydalandığı, kullandığı ve icra ettiği fikirler olarak söyleyebiliriz. Ama organik bir bütünlük içinde düşünülürse yanlış olur. Yani bizim benim de baştan beri müdafaasını yaptığım müstakil kalmak, bağımsız kalmak, partiler üstü kalmak her şeyin üstünde bir ilim adamlığının çerçevesinde ortaya çıkarılan görüşlerin halka ve yahut da ilgili makamlara ulaştırılması biçimindeki faaliyetlere aykırı olur o organik ilişki. Öyle bir organik ilişki hiç kurulduğunu zannetmiyorum. Yani ben hatırlamıyorum öyle bir insanı görmedim. Her kesimden kimselerle irtibatlarımız oldu. Hatta Ecevit'ten bile istifade etmek istedik. O bir konferans planlandı fakat o tahakkuk etmedi maalesef.

F. Y. Ö.: Yani her kesimden insana ulaştığınız zaten o milliyetçi cephe ve hükümetleri kurmak için işte MSP'yi, Adalet Partisi'ni, Milliyetçi Hareket Partisi'ni bir araya getirme çabanızdan belli zaten bütün sağı bir araya toplayan bir organizasyon.

Metin Eriş: Tabi. Yani bizim şöyle söyleyeyim Süleyman Demirel ile ne kadar yakın ilişki içindeysen fikir teatisi bakımından, kültür alışverişi bakımından Ferruh Bozbeyle'yle de öyle, Rasim Cinisli'yle de öyle, Erbakan ile de öyle. O zamanlar pek fazla tanıımıyorduk Ecevit son senelerinin Ecevit'i değildi o zamanlar çok sosyalist fikirlerle hareket ediyordu. Biraz bize aşırı bir sosyalist gibi geliyordu. Bize öyle geliyordu yani ama gene de ondan istifade etmeye çalışıyorduk. Tabi konferans versin onu da istedik fakat o tahakkuk etmedi. Daha başka kimler vardı parti başkanı olarak. Alparslan Türkeş ile falan hep onlarla görüşürdük biz kültürel manada. Bir dernek olarak irtibatımız vardı. Ama bu irtibat dediğim gibi daima müstakil ve bağımsız bir kültür derneği çerçevesinde olmuştur.

F. Y. Ö.: Hocam 28 Şubat süreci Türk-İslam sentezinin ayrışmasına neden olmuştur diyebilir misiniz?

Salih Tuğ: Ben tespit etmedim hiç söyleyemeyeceğim. Yani onların hedef ve gayeleri neydi bilemiyorum fakat bu bir askeri darbedir yani post modern darbe falan değil doğrudan doğruya askeri bir darbedir. Yani aydınlar ocağının dışında başka bir fikri yapıya sahiptir. O fikri yapıda askerlik ağır basıyor tabi. Askeri disiplin ve merkezîyetçilik ve otoriterlik ağır basıyor. Bu ağır basma içinde Aydınlar Ocağı'nın görüşü herhalde iyi müdafaa edilemez. Yani 28 Şubat her halükarda dini yok etme politikasıyla yola çıkmış bir kimse değil belki dini frenleme, tesirlerini azaltma ve 28 Şubatı ortaya çıkaran veyahutta icra eden kimselerin görüşlerini hakim kılmaya çalışan toplumda bir harekettir o.Yani Türk-İslam senteziyle veyahutta dini bir hareket içinde veya dini hareketin dışında dini yok etmek üzere ortaya çıkarılmış bir hareket gözüyle bakamayız.

F. Y. Ö.: Yani Türk-İslam sentezi siyasi anlamda ayrıştı gibi.

Salih Tuğ: Olabiliyor evet Alparslan'ın vefatından sonra bunu görüyoruz. Alparslan sağken parti başkanı olarak buna çok dikkat ederdi. Bizim gördüğümüz uzaktan oydu yani. Kendisi bu dengeyi sağlamaya çalışıyordu. Ama onun vefatından sonra maalesef İslamla ilgili kültürel değerleri yabancılaşmak gibi telakki eden zümre bugün MHP'yi idare ediyor. Ne dereceye kadar idare ediyor onu bilemem ama herhalde bu büyük birlik partisine bakacak olursak onlar ne demek istiyor orada çıkar meydana. Yabancılaşmak hatta diyebiliriz ki Araplaşmak olarak da algılayanlar var. Yani bir dindar insan dinine sağlam bağlı bir kimsenin Araplaştığını düşünebilen MHP'lilerde vardır maalesef milliyetçiler arasında.

F. Y. Ö.: Yani İslamcılar arasında da.

Salih Tuğ: Belki evet kurda tapanlar, kurdu öne alanlar Ergenekon'dan kurt çıkarınız falan havasında kurda tapanlar gibi görenler de vardır İslamcılar arasında ve o da değil oda değil ikisi de değil. İşte Türk-İslam sentezi de bu zaten ne geleneklerimizden vazgeçeriz onlar büyük kültürel yapılarıdır. Bu yapılarla ancak Türkiye kendi sağlam ayakları üstünde durur ne de geleneklerimizden de vazgeçeriz. Dinimizde zaten son dindir onun da bizim tarihimizde, kültürümüzde büyük yeri vardır. Bizim toplumsal olarak ayakta tutan ve bu kadar başarılı bir tarihi geçmiş 600 sene hatta Selçuklu'yu da katarsak 1000 senelik tarihi geçmiş. Hep İslamla hallihamur olmak suretiyle işte Türk-İslam sentezi biraz buralara dayanıyor, tarihe dayanıyor, tarihi geçmişe dayanıyor.

F. Y. Ö.: Hocam bir de son dönemde demokratik açılım adı altında Ermeni açılımı, Alevi açılımı, Kürt açılımı gibi açılım paketleri var. Sizce Milli kültürün neresinde duruyor bu açılım hareketleri?

Salih Tuğ: Tabii ırkçılık yapmamak üzere hiçbir ırkın üstünlüğünü iddia etmemek üzere her bir Anadolu'da yaşayan bugün Cumhuriyetin hudutları içinde Misak-ı milli hudutları içinde düşünüyoruz ve yaşıyoruz. Ne kadar ırki mensubiyet varsa onların birlikte yaşaması lazım. Bu birlikte yaşamak kendi fikirlerinden vazgeçmek manasına gelmez fakat senin fikrin sana benim fikrim bana biçiminde gene bir dostluk ilişkisi sen Türk isen Kürt olabilirsin ben de Kürtsem Türk olabilirim. Ben kimsem o olabilir bu olabilir ama hep birlikte yaşamak ve bu toplumu dağıtıp parçalamamak biçiminde bir görüşün bugün de geçerli olması lazım. Bu açılımlar sizin söylediğiniz, saydığınız açılımlar bu birlikteliği toplum yoğunluğunu ve toplum bütünlüğünü ortaya çıkarır mı çıkarmaz mı belki zamanla göreceğiz. O açılımların da mahiyetini veyahutta teferruatını ben bilmiyorum. Gazetelerde ne kadar yer alıyorsa o kadar biliyoruz. Ama her halükarda bir ırki grubun diğer bir ırki grubu reddetmesi biçiminde, dışlaması biçiminde bir bütünlük ifade eden bir toplum Türkiye'de ortaya çıkması diye düşünürün şahsen düşünürüm. Bu Aydınlar Ocağı'yla alakası yok yani.

F. Y. Ö.: Din eğitimiyle milli eğitim semineri yapıldı 1981 de ardından da tam da icra makamı din eğitimini zorunlu hale getirdi. Şimdi günümüzdeki tartışmalar 82 Anayasasında zorunlu hale getirilen bu din eğitiminin Alevileri dışladığı yönünde ve o yüzden bir alevi açılım yapılması gerektiği yönünde.

Salih Tuğ: Belki o dediğiniz tatbikatlar da 80 sonrasındaki askeri hükümet tatbikatlarında eksik ve yanlışlar yapılmış olabilir. Eksik ve yanlışlar her zaman düzeltilmeye muhtaçtır yani burada atlanmış bazı şeyler varsa geçerliliği olmayan pratikte hiçbir değeri olmayan birtakım yollara girilmişse bunlar terk edilmelidir. Olması lazım gelen pratik yollara girilir yani gerçekçilik hâkim olması lazım diye düşünüyorum. Şimdi mesela bizim Karadeniz'de yaşayan insanlarımız var. Bu insanların kendilerine has kültürleri var, mesleki kültürleri var, komşuluk ilişkileri var, sanat anlayışları var. Güneydoğu'ya inin orda ki insanların farklı. Balkanlardan gelen insanlar Bursa civarına yerleşiyor onların kendilerine göre bir anlayışları var. Şimdi her şeyi Trabzon'a göre ayarlayacak, her şeyi Diyarbakır'a göre ayarlayacak olursak olmuyor onları dışlamış oluyorsunuz. Dolayısıyla bu dışlanmayı önlemek için

farklılıklar içinde birlikte yaşamak ve tekamül etmek yollarını aramak lazım. 80 Anayasaları veyahutta 80den sonraki hükümet icraatları böyle bir ayrılık gayrılık getirse bile veyahut eksiklerle dolu olsa bile bu eksiklerin tamamlanması lazım bizlere düşen bizim nesle düşen şeyler olması lazım. Bizden sonra gelecek olan nesillerin bunların hem hukuki yapılarını hem kültürel yapılarını iyi tespit edip bu bütünlüğün bozulmaması lazım. Bu bütünlüğün bozulması yazık olur çünkü Trabzonlu'yla da ben çok iyi anlaşıyorum Diyarbakırlı'yla da çok iyi anlaşıyorum Edirneli'yle de Bursalı'yla da çok iyi anlaşıyorum. Müşterek değerlerimiz var bu müşterek değerler üzerine kültürümüzü bina etmemiz lazım. Bunun içinde dinde var, sanatta var, tarihte var, geleneklerimizde var, ananelerimizde var yani toplumsal yapımız var. Bu yapıdan her bir parça, her bir parçanın iştirakiyle kuvvetli bir yapı ortaya çıkarmamız lazım dışlayarak değil kabullenerek. Bakın bir misal vereceğim 70li senelerin başıydı galiba Güzel sanatlar akademisinde okuyan nereliydi galiba Urfalı bir talebe biliyorum. Ben o zaman Edebiyat fakültesinde doçenttim. Dostluk ilişkileri içindeydik gelirdi giderdi tanışmıştık yani. Onlar sanata önem veriyorlardı. Güzel sanatlardı zaten. Bunlar bir şey kurmuşlar folklor ekibi kurmuşlar. Anadolu'da ki folklor dansları icra etmek üzere bir kulübümsü bir şey kurmuşlar akademi içinde ve bunu icra etmek üzere talim terbiye yapıyorlar yani egzersiz yapıyorlar, provalar yapıyorlar. İdare mani olmuş. Niçin mani oluyorsunuz çünkü diyor Urfalıların bulunduğu bir bölgenin folklorik danslarını biz göstermeye çalışıyoruz arkadaşlar itibariyle. Urfa'da ki folklorik dans hareketini kültür hareketidir netice itibariyle dışlıyor hayır olmaz diyor zeybek oynayacaksın diyor. Şimdi olur mu zeybeğin üstünlüğü nerede zeybeğin üstünlüğü tek başına başkaları üzerinde baskı kurarak ortaya çıkmaz o da bir varlıktır. Ama Hakkari'nin dansları varsa, Erzurumlu'nun kendine mahsus daha başka şeyleri var, Trabzonlu'nun bilmem nesi vardır horonları vardır. Bu horon diğerlerinden daha üstündür diyerek ortaya çıkamazsınız onların hepsi ayrı bir değerdir toplumsal bir değerdir. Bu değerlerin hep birlikte yaşaması lazım ve birbirlerine anlayış göstermesi lazım dışlayarak değil kabullenerek. Bu açılımlarda da belki bunlar varsa iyi bir şeydir diye düşünürüm tabi.

F. Y. Ö.: Dil farklılığı bunun neresinde kalır hocam. Bu açılımı nereye kadar açar dilin farklı olması. Mesela ana dilde eğitim talepleri var. Birlikte yaşayacaksak bu dil kabul edilmeli ve ana dilde eğitim de kabul edilmeli şeklinde söylemler var.

Salih Tuğ: Bakın bu bütün ülkelerde neredeyse söz konusu hepsinde değil tabi söz konusu edilebiliyor mesela ben Kanada da 1 sene kadar bir burstan istifadeyle bulundum. Orada İngilizler hakim bir de Fransızlar var. Fransızlar hala Molyer Fransızcası konuşuyorlar. Paris Fransızcasını bilenler Molyer Fransızcasını çok zor anlarlar veyahut anlamazlar yani 16.asrın 17.asrın Fransızcasını konuşuyorlar eskiden gelmişler yani yerleşmişler Kebek bölgesinde.Şimdi bunlar orada burada ses bombaları patlatmak suretiyle Kebekliliği müstakil bir ülke olarak ortaya çıkarmak istiyorlardı ben ordaydım. Çok yerde bomba patlatıyorlardı halk hareketleri yapıyorlardı, gösteriler yapıyorlardı, hükümeti sıkıştırıyorlardı. İngiliz hakimiyetinden yani İngilizce hakimiyetinden diyelim kurtarmak istiyorlardı. Ama bugün hala ne Kebek müstakil bağımsız bir ülke haline geldi ne Kanada diğer bölgeleriyle müstakil hale geldi. Müstakil bir Kanada Devleti var içinde İngilizler de var, Almanlar da var, göçlerden Hintliler de var, Pakistanlılar, Türkler var daha ne kadar varsa. Böylesi bir Kanada var.

F. Y. Ö.: İki resmi dil

Salih Tuğ: İki resmi dil evet onlarda öyle bir kabullenme oldu.

F. Y. Ö.: Bizde olur mu?

Salih Tuğ: Olur mu meselesi pratik mesele benim sahamın dışındaki bir şey. Doğrudan doğruya bir şey söyleyemeyeceğim. Ama her halükarda bir ana dil diye bir şey vardır. Ana dili yani çocuğun annesinin konuştuğu dil kabaca böyle söyleyebiliriz. Bu ana dili o çocuk öğrenmiş ve konuşuyorsa bırakın konuşsun. Bu ne kadar eğitimde kullanılmalı, ne kadar siyasette kullanılmalı, e kadar resmi dil haline gelmesi meselesi var. Ama o dillerin konuşulması ve görüşülmesi lazım. Bu dillerin yaşaması ve yaşatılması lazım. Açılım dediğim gibi teferruatını bilmiyorum.

F. Y. Ö.: Aşında kimse bilmiyor. Hükümet daha belki ağzından açılım lafını çıkarınca medya bunu Kürt açılımı olarak ele aldı. Hükümet önce Kürt açılımı olarak söyledi sonra çevirdi demokratik açılım dedi şimdi samimiyetine pek fazla insan inanmıyor yani bize de öyle geliyor.

Salih Tuğ: Yani tabi bir şeyler yapmaya çalışıyor hükümetler ama onlarda problemleri biz ne kadar şaşkınlıkla karşılıyorsak onlar için de yepyeni şeyler masaya dökülmüş ellerinde daha başka evrak var veyahutta şeyler var bilgiler var. Bu bilgilere göre bizden daha iyi düşünüyorlar yol arıyorlar herhalde. Bu yol nedir? Ama onların yazılması lazım yazılı metin haline gelmesi lazım onları bilmiyoruz ne düşünüyorlar. Bunlar

konusulmadı müzakere edilmedi. Aslında bizde ki bir eksiklik görüyorum ben daima kanun tepeden inme 3-5 kişi tarafından konuşulur meclise sokulur hop çıkar. O kanun benimsenen bir kanun değildir o birileri tarafından empoze edilmiştir sanki öyle yapılmayıp da bir kanun diyelim.

F. Y. Ö.: Mesela yeni anayasa.

Salih Tuğ: Bu komisyonlarda tartışılıyor. Bir teklif var, bir proje var. 3-5 kişinin bildiği bir konu halindeydi. Mesela bu açılım bir metin haline gelseydi zaten görürdük değil mi? Bir metin değil de birtakım dokümanlar var ellerinde yapmak istedikleri birtakım yollar var, o yollara girmek istiyorlar. Ama ne olduklarını kendileri de doğru dürüst münakaşa ve müzakere etmemişler gibi geliyor bana. Bunların zamanla oluşacağını ve bir şekle bağlanabileceğini düşünüyorum. Bakın bugün bombalı hadiselerden sonra Kebek 1963tür benim Kanada da bulunduğum 1 sene boyunca şahit oldum. Şoförler benimle konuşmazdı Fransızca. Çünkü ben Fransızca'yı Paris Fransızcasıyla konuşuyordum. Konuşmazlardı yani o kadar koyu bir Fransızlık havasındaydılar. Bugün biraz daha sükunet var şimdi mesela tartışıldı, görüşüldü ve bir şeyler ortaya çıktı.

F. Y. Ö.: Kanada da Kebek eyaletin de 2005 yılında oylama yapılıyor. Müstakil devlet olunması yönünde yüzde 49 çıkmış.

Salih Tuğ: Bakın hala mesela müzakere ediliyor. Yani bu bazı milletleri arzuluyor. Şimdi bu Kürtçülük yani ırka dayalı Kürtçülük hareketi Anadolu kültürü çerçevesinde değil de daha çok ırkçılığa dayalı kültür hareketi olarak. Kürtçülük çok eski senelerden beri Kürt münevverleri tarafından yurt içinde değil tabi yurt dışında sunuluyor her şey. Yurt dışında enstitüler kurdular, kürsüler kurdular, heyetler kurdular, üniversitelere sızdılar ve oralarda bunları hep müzakere ettiler ve kendilerine göre şekiller oluşturdular. Buna mukabil biz hangi fikri hareketi Kürt meselesiyle ilgili geliştirdik ve işte dil meselesi, sanat meselesi, iktisadi meseleler o bölgelerde Doğu bölgeleriyle ilgili ne kadar münakaşa ettik. Mesela Kürt kelimesi hiç anılmazdı bölücüler denirdi. 60lı,70li senelerde bölücülük vardı. Bölmek yani Türkiye'yi 2ye bölmek, 3 bölmek neyse bölücülük hareketi denirdi. Kürt kelimesi anılmazdı bile bugün artık rahat Kürt meselesi konuşulabiliyor. Ama bunlar belli bir sulh içinde, ilmi ve akademik yapıda münakaşası yapılmadığı için, bu konuda eserler ortaya doktora tezleri neyse sizin yaptığınız gibi yapılmadığı için bilinmezlikler içinde mesela ben bile bu açılım nedir bilmiyorum, sizde bilmiyorsunuz. Belki Deniz Baykal da bilmiyor. Ama öbürküler belki

bir şeyler yapıyor masalarında evrak var. Bir şeyleri yazmaya çalışıyorlar ama müzakere ve tartışması tam manasıyla yapılmış, topluma mal edilecek bir biçime gelmiş mi varılan sonuçlar itibariyle söylüyorum. Varılan sonuçlar itibariyle her halde ortaya bir şey çıkmamış ki, müzakeresi ve münakaşası yapılmamış ki tartışmasız bir fikir ortaya çıkar mı çıkamaz. Önce tartışacaksınız.

F. Y. Ö.: Aydınlar Ocağı'nın gündeminde olmuş muydu hiç hocam sizin döneminizde.

Salih Tuğ: Hayır olmadı. Bölücülükte bahsedilirdi. Bölücülükten kasıt Öcalan gibi şeylerin Marksizme dayalı yapılarının mevcudiyeti söylenirdi ve Marksist bir yapı olarak Türkiye'yi bölmek istediklerinden bahsedilirdi o kadar. Zaten PKK'nın hareketleri de başlamamıştı yani, silahlı hareketleri başlamamıştı. Başlamamıştı ama fikirler olarak vardı. Marksist bir yapıya sahipti bunlar. Eski mesela Şeyh Sait isyanındaki dini lehçesi de yoktu bu hareketlerin 70ler de. Daha çok materyalist ölçülerde sosyalist fikirler çerçevesinde oluşmaya çalışan bir Kürt hareketiydi. Bölünme hareketi gibi de telakki ediliyordu ve tabi endişeyle karşılanıyordu. Nihayet PKK da dediğimiz şey çıktı ortaya ben ona parti, komünist, Kürt diyorum. Tabi uyduruk oluyor bu ayırım onun bir Kürtçe ismi var galiba. Ama orda yine biraz marksizimle karışık bir kelime de var onun için hatırlayamıyorum onu. Dolayısıyla bu harekette herhalde o toplum kesiminde de bir ezilme var, iktisaden bir ezilme var, dil meselesinde bir ezilme olmuş öyle anlıyorum. Bakın bir misal vereyim. Anadolu'ya Osmanlılar Osman Gazi'den itibaren hakimiyetlerini kurmaya, kabul ettirmeye başladıklarından itibaren tabi herkes Türk değildi ki bir Bizans vardı değil mi Anadolu'da da Bizans vardı. Ama Selçuklularla biraz kendine göre bir şekle sokulmuş bir Bizans'la birlikte Selçuklular yaşadılar. Osmanlı da aynı şeyle karşılaştı beraber yaşıyordu. İstanbul fethedildi Fatih'in kanunnameleri arasında herkesin dilinde serbest olduğu söylenir. Resmi dil diye bir mesele yok o devirde herkesin dilinde serbest oluşu söyleniyor. Ama sonra Cumhuriyet devrinde 70li senelerde benim gördüğüm, hatırladığım 'Vatandaş Türkçe konuş' sloganı ortaya çıktı. Vatandaş Türkçe konuş ama adamın ana dili Rumcaysa, ana dili Ermeniceyse Ermenice de konuşacak, Rumca da konuşacak, Kürtse de Kürtçe de konuşacak. Ama bir de Türkleştirme meselesi var ya biraz ırkçılığa dayalı o bizim Aydınlar Ocağı'nın paylaştığı bir şey değildir İrkçılığa dayalı Türkleştirme politikası.

F. Y. Ö.: Ama aslında tek parti dönemine dayanıyor.

Salih Tuğ: Evet oralara gider çok uzun meseleleri tartışmak lazım. Bu açılım yani dil bakımından bence normalleşmedir, kültür bakımından normalleşmedir. Biraz evvel o Urfalı Necati şimdi Kanada’ da yaşıyor. Ailesini ve iş merkezini oraya kurdu, korkunç paralar kazanıyor. Bir güzel sanatlardan mezun olsunda çok para kazansın nadirdir ama kanada belli imkanlar olur. Şimdi o güzel sanatlar akademisi anlayışından bu hallere gelmek arada farklar olduğunu gösteriyor. Yani yapılarımız da farklı farklı düşünen insanlardan müteşekkil. Mesela Mimar Sinan üniversitesine tahammül edemedi eski güzel sanatlar akademisi. Mimar Sinan üniversitesi olmaz dediler. Ne dediler bugünkü ismi Mimar Sinan güzel sanatlar fakültesi Mimar Sinan’ı bozmadılar. Edebiyat fakültesine tahammülleri yok. Edebiyat fakültesinde Türkoloji var, kültür var, tarih var yani böyle bir kültüre bağlanmak istemeyen bir garip, kültür anlayışına sahip üyeler var bugün Mimar Sinan Üniversitesi’nde. Bu farklılıkları mecz ederek, farklı düşüncelerle beraber birlikte yaşamaya alışmak lazım. Ben tenkit ediyorum, o da beni tenkit edebilir ama beraber yaşamalıyız, merhaba demeliyiz en azından komşuluk ilişkilerimiz olmalı. Bu ayrılmaya sen öyle düşünüyorsun sen affedersiniz başka şekilde söyleyeceğim ama gavursun gibi fikir uyuşmazlığı sebebiyle dışlamak, atmak Türkiye’yi bölmekten başka bir şey değildir bölücülük bu işte. Gerçek bölücülük bu.

F. Y. Ö.: Türkiye de bu demokratik açılım ihtiyacı biraz da aslında Avrupa birliği süreciyle alakalı.

Salih Tuğ: Ama dünyanın da gidişatı budur. Bakın ben ters bir misal vereceğim şimdi birden gerilere gideceğim. Peygamberimizin de anlayışı budur. Çeşitli dinler beraber yaşamayı Medine de sağlamıştır. Emeviler devam ettirmişlerdir, Selçuklular devam ettirmişlerdir, Hindistan da devam etmiştir. Birlikte yaşamak çeşitli dinler, dillerinde yaşaması devam etmiştir, kültürlerin yaşaması devam etmiştir hiç kimse kimseyi dışlamamıştır. Kilise kilisesiyle meşgul olmuştur, cami camisiyle hatta hukuki yapıları müstakildi. Adli cihazları farklı çalışırdı.

F. Y. Ö.: Osmanlı’da millet sistemi vardı.

Salih Tuğ: Tabi millet sistemi meselesi onu demek istiyorum. Millet sistemi aslında Peygamberimizin tatbikatında da gözüktüyor hatta müşrikler İslamın en çok red ettiği insanlar grubudur peygamberimiz gitmiş güzel güzel onlarla anlaşılırdı yani. Mahalleler var müşrik kabillerle o müşrik kabilelerle bir “site” dediğimiz bir şehir devlet ortaya çıkarmış. Medine merkez olmak üzere etrafta ki ne kadar bölge ve kabile

adamı varsa Mekke müstesna fetihten evveli söylüyorum. Fetihden sonrada aynı şey devam etmiş tabi o bölgelerde yaşayan müşriklerle dostluk ilişkileri içinde bulunmuş. Bütünlüğü sağlamaya çalışmış, dışlamamış. Savaş ilan etmiş üstüne geliyorsa müşrikte olsa, Hıristiyan da olsa bakmamış tabi nitekim daha sonra Tebuk'e doğru bir gidiş var de mi yani Hıristiyanlarla Bizanslılar çatışmak üzere. Bu millet anlayışı tabi peygamberimizle başlıyor ve bugün batı hukukunun da gelişmesi bir hukuk olduğunu biliyoruz sabitleşmiş ve yerinde sayan, yerinde duran bir hukuki yapı batıda benimsenmiyor. Rönesastan sonra ortaya çıkan bu fikir, bu gelişmeci hukuk yani sabitleşmiş ve olmuş bir hukuk yerine gelişmek daima toplumun ihtiyaçlarına cevap veren hukuki yapılar ortaya çıkarmak tabi kanunlar, yönetmelikler gibi şeyleri de içine alıyor ve öylece toplumu yerinde sayan değil daima atılım yapan ve ileriye doğru gelişen bir toplum haline getirmek fikri batıda var. Biz de buna doğru gidiyoruz sabitleşmek yerine varmak. Mesela Medeni Kanun 1926 da tercüme edildi değil mi tercüme bir kanun yürürlüğe de kondu. Sonra ne oldu 90li senlerin sonunda bizim milli yapımız yani milli yapımız derken hukuki anlayışımıza göre yeni bir medeni kanun ortaya çıkarıldı. Bu yeni kanunun İsviçre medeni kanunla tercüme edilen kanunla hiç alakası yok. Hem toplumsal ihtiyaçlara cevap veren, hem örfi birtakım şeylerimizi dikkate alan ve bir de gelişmeci hukuk batıda ne gibi şeyler varsa onları dikkate alan bir medeni kanun ortaya çıktı. 1926'dan çok daha iyi çünkü bizim yerli mahsulümüz, bizim mahsulümüz iyi veya kötü beğenilmeyen taraflar olabilir. Şimdi borçlar kanunu yapılıyor. Borçlar Kanunu da dışarılardan almıştık. Ceza Kanunumuz Osmanlı zamanında iktibas edilmiş, yürürlüğe konmuş bir ceza kanunudur. Ticaret kanunumuz öyle, Usul kanunumuz öyle Osmanlı'da başlamış bu yabancı kanunlar. Şimdi Cumhuriyette de devam etmiş tabi. İtalyan kanunu ceza kanunu alınmış. Anayasalarımız yapısı batı sisteminde düşünülen yapı biçiminde olması temin ediliyor. Bizim de mesela tarihimizde istişareye dayalı birtakım yapılar olabilir devlet idaresinde onlardan da istifade etmeliyiz diye de düşünebiliriz tabi. Yani bu gelişmeciliği elden bırakmamak lazım. Hukukta da bu böyle, kültürde de böyle, musikide de böyle, sanatta da böyle. Dolayısıyla gelişmeye açık bir toplum olmamız lazım. Dil, kültür, sanat meseleleri farklılıklar içinde de olsa hep birlikte yürümeli. Ayrı gayrı veya benim kültürüm daha üstündür dediğiniz an bölünme başlıyor. İsterse bu Türk kültürü altında etiket altında

olsun, daima benim kültürüm hakim olacaktır biçiminde olsun yürürlük kazanmaz gibi geliyor bana. Ayrılıklar olur, bölünmeler başlar.

F. Y. Ö.: Hocam Aydınlar Ocağı'nın kuruluşundan sizin en son bulunduğunuz döneme kadar bayan üyeniz var mıydı Aydınlar Ocağı'nda veya üye olmasa bile aktif çalışan, Türk-İslam sentezini benimsemiş, katkıda bulunmaya çalışan.

Salih Tuğ: Düşünüyorum ama pek hatırlamıyorum. Yani konferanslarımıza katılırlar, uzman olarak da çalışanlar olmuştur muhakkak komisyonlarda yani ama üye olarak hatırlayamıyorum, arşivlere bakmak lazım.

F. Y. Ö.: Hocam Aydınlar Ocağı üye sayısını daha çok arttırmamak yönünde yani artırmamış, arttırmak istememiş. Metin Eriş Hoca Milliyetçiler Derneği'nin başına gelen Hüseyin Üzmez olayından dolayı hatta biz başka illerde ocak açılmasına dahi belli kurallar ve ön değerlendirmelerle yaptık demiştiniz.

Salih Tuğ: Tabi müstakil ocaklar açılmasına müsaade etmiştik. Ama şube açmak biçimde değil yani merkeze bağlı değil tamamen müstakil. Mesela Ankara Aydınlar Ocağı en meşhurlarıdır. Onlar hiç bizimle problem bağı olmaksızın tabi karşılıklı fikir müstesna. Onlar ayrımcı görüşlerdir. Sonra bunlar çoğaldı galiba İzmit de, İstanbul'un çeşitli ilçelerinde Aydınlar Ocağı oldu. Tabi çeşitli ocaklar, parça parça birtakım şeyler çıktı. Onların merkezle organik bağı var mı onu ben bilmiyorum bugünkü idareyi. Şube mi onlar yoksa temsilci mi veyahut müstakil şeyler mi. Ama biz müstakil olarak kabul ettik. Hiç organik bağımız yoktur.

F. Y. Ö.: Yani Aydınlar Ocağı üyeliğini de belli koşullara bağlamıştınız galiba. Mesela çoğu profesörlerden oluşuyor, akademisyenlerden oluşuyor.

Salih Tuğ: Tabi tabi. Ama ayrılmazdık biz. Münevver ve belli kültür seviyesine sahipse medyadan da çok üyemiz vardı, ticaret aleminden üyelerimiz vardı dediğiniz gibi üniversiteler ağırlıktaydı tabi, sanat alanından kimseler vardı.

F. Y. Ö.: Hangi dönemlerde başkanlık yapmıştınız hocam.

Salih Tuğ: Ben kuruluşundan beri galiba hep başkan yardımcısıyım. Sonra 1980 senesinde başkanlığa geldim. 1982 senesinde de buraya dekan olarak vazifeye başladığımda uygun olmadığını söyledim arkadaşlara kabul ettiler yani hem dekan hem bir böylesine vasıfları olan bir ocakta başkanlık yapmamı uygun bulmadığını söyledim, kabullendiler. Ben istifa ettim. Ayhan Songar benden sonra başkan oldu. Birazda binalar değişti para pul meseleleri de vardı. Bütün derneklerin tabi derdi odur. Doğru

dürüst kendi sahip olduğumuz bir mekan yoktu. Benim başkanlık yaptığım sırada Amcazade Medresesi vardı. Horhor caddesinin başında Fatih'te, hava şehitleri parkı vardı, büyükşehir belediyesinin karşısındaki medresedir. Oraya sığınmıştık en son sonra biraz daha genel üyelerimizden kimseler bu böyle olmaz bir müstakil daire alalım. Aralarında galiba para topladılar Malta da ki bugünkü merkezi o binayı satın aldılar. Nevzat Yalçıntaş başkanlığı zamanına yansıdı o ve oraya çekildiler kendi binalarında hala devam ediyorlar. Kendi mülkü olan dairede orada galiba konferanslarını da yapıyorlar. Biz de öyle yapardık yani Cağaloğlu'nda ki Molla Fenari Caddesinde ki bir şeydi. Orda konferans salonumuzda vardı ama 100 kişilik falan yani çok büyük değil. Ama büyük toplantılarımızı hep dışarıda yaptık.

F. Y. Ö.: Hocam, bana vakit ayırdığınız için çok teşekkür ediyorum.

EK 7. AYDINLAR OCAĞI ESKİ BAŞKANI PROF. DR. NEVZAT YALÇINTAŞ İLE YAPILAN MÜLAKAT

F. Y. Ö.: Aydınlar Ocağı'nın ortaya çıktığı dönemden ve bu dönemde milliyetçi muhafazakar aydınların bir araya gelmesini etkileyen faktörlerden bahsedebilir misiniz.

Nevzat Yalçıntaş: Öncelikle belirtmem gerekir ki, benim aile geçmişim, sonra öğrencilik hayatım, sonra Aydınlar Ocağı'na resmen girmeden önceki kültürel hayatımda yazdıklarım çizdiklerim hepsi milliyetçi bir çizgide oluştu. Aile olarak Anadolu'nun tam ortasından bir aileydik veya melez bir aileyiz. Çünkü babam Ankara'nın Keskin ilçesinden, eski bir Türkmen kasabasından. Annem o da bir Türkmen ama Güneydoğu'da Fırat üzerinde bir yerde Birecik'te, O da tamamen bir Türkmen ailesinden. Babamın ailesi daha çok sanatkâr dedem demirci ustası, annemin ailesi ise bürokrat, daha varlıklı bir aile. Her ikisinin de babası Çanakkale Şehidi. Ayrı ayrı birisi Ankara Keskin'den askere gidiyor, Çanakkale'de şehit oluyor. Biri Birecik'ten gidiyor o da şehit oluyor. Böyle bir aile içinde ben de annemden babamdan tabi şehitlik, Çanakkale öyküleri dinleyerek büyüdüm. Her ikisi de mümin Müslüman ne zaman hatırlasam seccadede, namazda annem gayet güzel kuran okur şairdir, şiir kitabı neşredilmiştir. Ankara'nın o heyecanlı havası içerisinde babam Demokrat Parti'de vazife almış bir insan. Hatta bu yüzden karakola götürülmüş, annem gidip onu oradan almış. Onlar benim hayatımda yazıldı. Basılacak yani filme çektiler çözüyorlar şimdi. Onun da son kısmında ben biraz tembellik ettim. Bakınca oradan tamamen milliyetçi muhafazakâr değerlerine bağlı bir aile yapısı iki tane dede ikisi de şehit ve genç bir anne genç bir baba mütemadiyen çalışıyorlar. İkinci Dünya Harbi arkasından 1946 ile başlayan demokratikleşme, ama Kıbrıs meselesi mitinglerine koşuyoruz veya komünistler ortaya çıktığında Nazım Hikmet ortaya çıktığında kaçtı gitti bir Stalin yarattı falan böyle gençliğimiz bu adamları protesto ile geçti. Dolayısıyla yetişme tarzı olarak tamamen milli hisleri, manevi hisleri güçlü bir aile yapısından geliyorum.

Türkiye'nin benim yetişme tarzımdaki problemleri, komünist tehdit olarak Stalin tehdit ediyor. Yurt dışındaydım, sonra biz Türkiye'ye döndük, döndük ki ihtilal olmuş geldik yine Yön mecmuası çıkar. Siz o zaman doğmadınız ama duymuşunuzdur bunlar sosyalist. Ama çoğu cahil sosyalizmin ne olduğunu falan da bilmiyor bunların

sosyalizme ana itici gücü manevi değerlerinin zayıf olması dindarlara karşılar. Milliyetçiler yani eski bir sloganı milliyetçiliğe düşmüşler milliyetçi olursanız kafatasçısınız derler faşist derlerdi. Dindar bir aileden geliyorsanız anneniz babanız hacca gitmişse namaz kılıyorlarsa başları örtülüyse neyse bir şeyse o zaman da mülteci derlerdi. Gerçi mülteci kelimesi tekrar dirildi ama gerici derlerdi. Bundan dolayı solculuğa sürüklenmişlerdi. Yani bunlarla bizim Aydınlar Ocağı'nda mücadelemiz şu izahat ettiğim noktada başlıyor. Hani Avrupa'da sosyalizm komünizm alt gelir grupları fakir zavallı istismar edilen fabrika işçileri filan yani ekonomik zayıf kitlelerin bir sözcüsü gibi bir sosyal adalet olsun gelir dağılımı olsun. Bizde tam tersi bizde manevi değerler bakımından fakir. Yoksa normal tabakalaşmada öbürlerine göre durumlar daha da iyi. Bu durumu seçimlerde görüyorduk. Türkiye'yi alırsanız daha da belirgindir ama İstanbul'u da alsanız şu bizim oturduğumuz semt Şişli, Kadıköy bunlar İşçi Partisi oy alamadığı için alakası yok. Ama daha fakir semtler Zeytinburnu, Eyüp, Üsküdar vs. bunlar muhafazakâr partilere oy veriyorlar. Burada bir şeye sahip olma, bir şeylere sahip olamama problemi ortaya çıkmıştır. Sahip olanlar o bahsettiğim semtleri Süleymaniye'ye sahiptir ve efendim büyük abidelere sahip. Türkiye'nin geçmiş zenginliklerine sahip o maneviyata sahip. Ama öbürleri nasibi olmayan imana sahip irfana sahip ama maddi bakımdan ya işçidir veyahut küçük hesap gelmiş bir gecekonduya sığınmıştır.

Şimdi Avrupa'dan dönüşümüzde bu manzarayla karşılaştık. Üstelik ihtilal hemen oldu. Siyasal Bilgiler'de önce başladım asistanlığa. Sonra İstanbul'a baktık azgın adamlar halleri vakitleri diğerlerine göre çok iyi ama tabancalar patlamaya başlamış. Bizim talebe zamanımızda olmayanlar. Biz de talebeydik, dernek başkanıydım birlik başkanlığı yaptım. Hiçbir zaman 1950 ile 1960'lar için söylüyorum sopaydı, silahtı, yaralamaydı böyle bir şey yok. Böyle bir şey katıyen yok. Ve bu 27 Mayıs'tan itibaren bu da başladı. 5000 tane genç ölmüştür. Bunların çoğu genç sendikacısı da genç, hocası, hacısı, talebesi genç, 1980 öncesi olaylar. Yön Mecmuası çıkıyor. Akşam Gazetesi'nde Çetin Altan köşesinde "sosyalist olmak insan olmak" demektir yazmıştı. Bu da bizzat yazılmıştır, uzun sürede üzerinde durulmuştur yani insan olmak için sosyalist olmak lazım. İkinci sebep de budur. Birincisi aile geçmişim, içinde yetiştiğim Ankara muhiti. İkincisi de böyle bir geldik sosyalizm yurt dışında Vietnam meseleleri var komünistler Doğu Avrupa'yı ele geçirmiş. Türkiye üzerinde emelleri var. Üst olarak

Bulgaristan'dan silah getiriliyor. Karadeniz sahillerinde, Zonguldak sahillerinde yakalanıyorlar falan. Ve bu arada Türkçülük başladı. O zaman bizde bu vatanın çocuğu olarak bir tepki başladı. İkincisi Milli değerlerimiz, bayrağımız tarihimiz kendi dilimiz, manevi değerlerimiz yani dini diğer manevi değerler bunlara hücum ediyorlar. Bunları tahrip etmeye çalışıyorlar bir işçilik şeyi tutturmuşlar işçilikle alakası yok hepsinin elleri pamuk gibi maşallah benim elimden daha güzel. O durumu iyice olanları namusuyla kazanmış adam diyelim Türkiye'nin meşhur zenginleri Koç'tu. Bizim Ankara'da bizim dükkânın ilerden 200 250 mt ileride tanıyoruz aileleri diğerlerini hepsini rahmetli Sakıp Bey'i temiz bir Anadolu çocuğu Kayseri'den babası hamal. Hamallar eskiden semer takardı. Belinde daha rahat şeyi çektirmek için. O semeri zengin olduktan sonra o atlı köşkün önünde asılı senelerce asılı kaldı. Sonradan kaldırdılar. Daha başka aileleri de sayabilirim. Şimdi bunların hepsi alınlarının teriyle kazanmış insanlar ne soymuşlar ne eşkıyalık yapmışlar. Bunlara düşmanlık, kazan sen de kazan çalış onlar o kadar zamanda elde etmişler. Bu gerçekler vardır. Bu gerçekler bizi gidip kenarda oturup seyretmek ne bizim karakterimize ne de vicdana sığmaz. Türkiye'de bu ortamda çatışmalar da başladı, adamlar ölüyorlar bizim üniversiteye gidin etraftaki sokaklara caddelere bakın bir kısmı şehit edilen öldürülen profesörlerin isimleri atmosfer bu. Ben evlendim hanımla 1964 yılında ben gidiyorum İstanbul'a okula kadıncağız arkamdan arkadaşlarını topluyor salat-i tefriciyeler, Allahülalalar, Allahülazimler Yasinler bunları okuyorlar. Seneler sonra öğrendim. Okulda olaylar oluyor. Kalabalık sınıfları bize veriyorlar doktoramızı yurtdışında yapmışız buraya gelince tabi doçentliğimizi çabuk yaptık. O zamanlar doçent olmadan ders verme hakkınız yok. Biz doçent olduk ders vermeye başladık. En büyük sınıflar 250 -300 kişi var. Kısaca anlatayım ders veriyoruz merkez binada amfide 250 kişi oturuyor 50 kişi de ayakta. Yer kapıyorlar hepsi birden tam dersin ortalarına doğru kapı gürültüyle açıldı. Serseri kılığa benzeyen bir grup 8- 10 kişi önde de bir kız var. Kız büyük bir sesle hocam hani Fransızca bir tabir vardır tavuk etine dönmek tavuğun tüylerini kesersin hani diken diken olmuştur. Tavuk şeyine döndüler. Kız hocam biz burada şey yapacağız forum onun için sınıfı terk ediniz dedi. Ben de ayaktayım senelerce derste ayaktayım. Anladım ne mal olduklarını demek daha önce de böyle şeyler yapmışlar. Ben de onlardan daha yüksek bir sesle burada ders okutuyoruz bizim burayı terk etmemiz söz konusu değil. Siz defolun ve çıkın ya çıkarsınız ya da iki şey yapacağım polis çağırırım ve bir de fakültenin disiplin kurulu

kararı ile sizi buradan attırırım. Tabi şaşkırdılar kendilerinden daha yüksek bir ses olunca bir anlık tereddüt geçirdiler çıkıp gittiler. Bir gün geçmeden çocuklar gazetede hocam size ait haber o sınıfın çocukları gazete o zaman okuyucu mektuplarından oluşturuluyor ya oraya yazmışlar hoca bizi kurtardı diye. Bizi o kadar sevindirdi ki o kadar memnun olduk ki daha önce aynı grup isim de vermişler şimdi bir tanesi hayatta isim vermeyeyim o okutmuyor ders öbürlerini söylemem doğru olmaz o hocadan önce Mükerrerem hocanın dersi vardı. Hoca bu memlekette ders okutulmaz ilim yapılmaz deyip dersi terk etti gitti bu seferde onlar defoldu yazmışlar. Çok iyi talebeler var. Onlardan bir tanesi bugün Cumhurbaşkanı. Onlar da zavallılar toplanıyorlar, toplantı yapıyorlar bilmem ne yapıyorlar. Bu sebeplerden dolayı ben sadece çoluk çocuğuma bakayım ondan sonra geleyim bugün ne olmuş memlekette kimi basmışlar kimi öldürmüşler hangi okullar kapatılmış. Onun için arkadaşlardan tanıyordum bazılarını, Avrupa'ya gitmeden önce çünkü ben bu şehirde okudum yüksek ekonomi iktisat okudum Sultanahmet'te o zaman bu okul sistemi vardı yüksek okullar. Dericilik yüksek okulu bilmem ne yüksek okulu. Sonradan talebe birliği başkanlığını da ben yaptım. Dolayısıyla dönüp Türkiye'yi de böyle görünce üzüldüm. Aydınlar Ocağı'nda da önemli isimler o zamanlarda konferanslar veriyordu. Ali Fuat Başgil, Mehmet Kaplan, Nurettin Topçu gibi önemli isimler vardı. Kimseye benzemeyen adam fikir apayrı çok orijinal bir adamdı. Ben de Aydınlar Ocağı'na katılmak istedim. Biraz uzun oldu ama ben de o şeyi atmosferi yaşayın diye bu hava içinde konuştum. Kısacası ben de o şartların bir mahsulü olarak yetiştim.

F. Y. Ö.: Peki, hocam Aydınlar Ocağı'nın dayandığı Türk İslam sentezinin içeriği yani fikri temelleri hakkında biraz bilgi verir misiniz?

Nevzat Yalçıntaş: Türk İslam sentezi formülasyonu bu dönemde en belirgin olarak ilk defa o dönemde Prof Dr İbrahim Kafesoğlu tarafından ileri sürülmüştür, yazılmıştır hatta. Ve bunun İbrahim Kafesoğlu tarafından o devirde kullanmış olması daha önce kullanılmış olmaması manasına gelmiyor. Çok daha önceleri meşrutiyet döneminde Yusuf Akçura'nın Üç tarzı Siyaset eserinde ve Ziya Gökalp Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak eserinde bu formülasyonun izlerini görebiliriz. İşte orda Türkleşmek ve İslamlaşmak Türk İslam sentezi ilmi çerçevesinin temellerini oluşturur. Ziya Gökalp, sosyologdu Türkiye'deki belki ilk sosyologdu. O çerçevede işledi tabi ona üçüncü bir

ayak da koydu tabi muhasırlaşmak. Muasırlaşmak Atatürk'ün muasır medeniyet seviyesi şeklinde daha ileride ortaya çıktı. Çünkü Atatürk'ün fikriyatının temelinde bariz olarak iki kişi vardı. Birisi Namık Kemal'di başucu kitabı olduğu anlaşılıyor. Ve o meşhur konuşmasında Namık Kemal'in “vatanın bağına düşman dayamış hançerini, yokmuş kurtaracak baht-ı kara maderini” sözünü almış, “vatanın bağına düşman dayasın hançerini, elbette bulunur kurtaracak baht-ı kara maderini” sözleri ile karşılık vermiştir. Bu ve başka şeyler kendisini kastediyor arkadaşlarını.

Ziya Gökalp'in zamanında kullanılmış Türkleşmek, İslamlaşmak ve Muasırlaşmak fikirleri de Cumhuriyet döneminde aynen benimsenmiştir. İslamlaşmak vurgusu belki zayıf kalmıştır neticede inkılâplar yapılıyordu. İnkılâpların bir hikâyesi de İslami yanlış tefsir edenleri doğrultmak. Çünkü Atatürk Türkiye'nin şahsiyeti fikirleriyle anlatılması zordur biz kitap çıkartacaktık Atatürk incelemeleri meşhur tarihçi Mehmet Saraylı o da geldiği zaman Atatürk'ün incelemelerinden istifa edebilirsiniz. Atatürk araştırmaları onun takribini yazmayı benden rica etti. Yazarsanız bu kitap çıkar dedi. Atatürk, Ziya Gökalp'ten Türkleşmek ve muasırlaşmak tam benimsemiştir. Bu neticede Türk Tarih Kurumu'nu ve Türk Dil Kurumu'nu kurmuştur.

F. Y. Ö.: Erken Cumhuriyet döneminde İslam ötelenerek bir sentez yaratıldı. Yani Türk Batı sentezi yaratılmaya çalışıldı aslında.

Nevzat Yalçıntaş: Evet, Türk-Batı sentezi yaratılmaya çalışıldı. Ama Atatürk, İslam dinine önem vermiş bir kimsedir. Bu sözlerinde de var. Fiiliyatında da var. Şimdi adamcağız subay efendim, subay lojmanlarında kalıyor. Annesini sokmuyorlar başörtülü diye. Ben bunları bizzat gözümle görmüş değilim. Onu İzmir'de gazetede okudum yazdılar çizdiler. Oğlu evleniyor ordu evinde yapılıyor. Anne baba geliyor bunlar tabi fakir insanlar köylü insanlar. Çoğu zaman da zaten zengin insanlar çocuklarını harp okullarına vermiyorlar. Veya imkânları bol insanlar vermiyorlar. Benim hanım, benim küçük oğlum subay olmak istedi karşıda kuleli var. Kuleli rahatlıkla kazanabilecek durumda, vay sen niye subay olacaksın efendim oradan buraya gideceksin falan, tabi çocuğun bütün hevesi kırıldı. Şimdi anne bu annenin sözü evlat üzerinde tabi. İster istemez orta sınıf alt gelir grubu iki grup ve bu olan aileler çocuklarını veriyorlar. Askere, orduya sevgi, olur mu öyle, subay elbisesiyle görmek ben Ankara'da yedek subayken efendim Genelkurmay'da, sonradan annem arkamdan

bakar övünürmüş. Ben subay elbisesiyle geliyorum eve araba tahsis etmişler bana, böyle ben giderken arkamdan bakarmış. Anneye çocuklarını resmi kıyafetle görmek gurur veriyor. Hala rastlıyorum ben gittiğim zaman. Ben şeyde rastladım Keskin’de hem de annemin memleketinde davul zurnayla yolluyorlar. Şimdi böyle bir şey de yetişmiş Atatürk’ün bugün yapılan gayri mantıklı gayri milli birtakım uygulamaları tasvip etmesine imkân yoktur. Zaten kendi hanımı da kapalıydı kadıncağz.

Dolayısıyla bu Türk İslam sentezi yeni yoktan var edilmiş bir şey değildir. Ana şeyleri meşrutiyetteki Yusuf Akçura’nın Üç Tarz-ı Siyaset. Veya Ziya Gökalp’in Türkleşmek için muasırlaşmaktan alabiliriz getirebiliriz. Neyi kastediyor. En güzel ifadesiyle Türkiye’nin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşırken milli değerlerini Türk manevi değerlerini muhafaza ve geliştirmek gerçekleştirmek kısacası budur. Çünkü buna niye ihtiyaç görülmüştür. Avrupa’nın içerisinde daha sonra Amerika’nın içerisinde, Amerika’dan gelen naylon gömlekleri giymek bir zamanlar 1950 lerde Türkiye’de modaydı. İnanabiliyor musunuz gömleğin naylonu moda olabilir mi? En güzel gömlek koton dedikleri pamuktan yapılandır. Hatta yaz olursa şile beziyle falan. Hayır Amerika pazarları vardı. Tophane’de orda dükkânlar görmüşsünüzdür. Yolcu salonu var ya yolcu salonunda Dolmabahçe’ye doğru yürüyün orda ilk cami vardır daha orda dükkânlar göreceksiniz. Yani Tophane denen mıntıka orası güzel bir çeşme var. O çeşmenin karşısında dükkânlar var o dükkânlar hala duruyor. Onların etrafında Amerikan malı satan dükkânlar var. Her taraf Amerikan malı kimi kullanılmış kimi kullanılmamış veyahut batının Türkiye yaşam standartlarına uymayan taraflarını taklit etmek taklitçilik, kompleks aşağılık duyguları herkesin ağzında bir laf vardır. Bunları Türkiye çoktan geçti. Ya bizler biz adam olmayız. Biz hiç bir şey yapamayız. Biz bir toplu iğne bile yapamayız. Bu laflar çok yaygındı. Hakikaten toplu iğne ithal edilirdi. Hele iğneler hanımların kullandığı dikiş iğneleri bu gibi şeyler her şey ithal. Fakir bir memleket. Atatürk vefat etmiş, milli hisler bir tarafa itilmiş. Öyle bir manevi çöküntü gibi taklide dayanan bir okumuş kitlesi. Bunlara aydın bilmem ne demek çok yanlış olur. Gördük ettik yani bir kültür şeyi yok. Temeli yok. Öyle bir acayip toplum yapısı oluşmaya başlamıştı. Batı taklitçisi batıyı da tanımıyor. En kabadayısı 15 günlük turlarla Avrupa’ya seyahate çıkmışlar. İşte Viyana’yı görmüş, Paris’i görmüş, Roma’yı görmüş turla dönmüş. Bu kadar meşruiyetin getirdiği düşünce bolluğu da yok. Düşünce bereketi de yok. Tek parti tek düşünce tek şey böyle birden bire fikri gerilik işte orda milli

değerler ve manevi değerler önemli bir erozyonla karşı karşıya teknolojinin getirilmesi bunu daha da gerilere itebilir. En güzel tahlilleri o devirdeki büyüklerimiz yapmıştır. Başta Mehmet Kaplan Bey, Mümtaz Soysal hoca, onun talebesi Erol Güngör, yine bahsettiğimiz Ord. Prof. Ali Fuat Başgil, Peyami Safa biraz evvel bahsettiğim insanlar akademisyenler, akademisyenlerin etkisiyle bir akademik çevrede belli bir düzeyde kalıyor. Ama iş Peyami Safa onun ekolleri onlara gelince halka yayılıyor. Peyami Safa fevkalade kalemi kuvvetli bir yazardı. Türkiye'nin en iyi gazetelerinden biri Milliyet gibi günlük makale yazıyordu. Romanları çok vurucu romanlardı. İşte Fatih Harbiye, Matmazelin Koltuğu, O arada Necip Fazıl bir şair olarak belirdi. Bu saydığım isimler daha bunlara çok şey edilebilir. Türkiye'nin manevi ve kültürel yapısındaki çökmeyi görmüşlerdir. Ve bu çökme nasıl giderebiliriz düşüncesinde idiler. Bunun da manevi değerlere sarılarak onları yücelterek yapılabileceğini biliyorlardı. Bu değerlerin birisi milliyetçilik noktasında toplanıyor. Öbürü de İslamiyet manevi kökleri tabi derinlere kadar gidiyor. Namık Kemal'e kadar uzanıyor. O devrin Namık Kemal'in mesela Renan'a cevabı var Paris'te ateist bir yazar profesör. İslamiyet'e aykırı saçma sapan şeyler söylüyor. Önemli bir olay olmuştu.

O broşürler yeniden basıldı. Osmanlı İslamiyet'i tek başına temsil eden bir devletti. Başka temsil eden bir devlet yok. Oradaki münevverlere iş düşüyor. Anglikan Kilisesi'ne cevap veren o devrin münevverlerinin manevi İslami değerlerinin müdafaası için çaba sarf etmişlerdir. İşte bu söylediğim tek cümlelik o şeyin Türkiye'nin Modernleşmesi yani kendi kök değerlerini o kadar milli ve manevi değerlerini deniyor kanunlara falan geçmiştir bu tabir. Milli eğitim kanununda var mesela başka yerde bu değerlerimizi bunun manası kimliğimizi muhafaza ederek ilerlememiz.

F. Y. Ö.: Hocam şimdi milliyetçilikle İslam'ın, Yani Türk milliyetçiliği ve İslam'ın birbirinden ayrı şeyler olduğu düşüncesi var. mesela, modernite Batı'da milliyetçiliğin ortaya çıkması aydınlanma döneminden sonra dinin ötelenmesiyle olmuş. O yüzden Batı'daki tecrübeler milliyetçiliğin dinden farklı olması şeklinde ilerlediği için Türk milliyetçiliğinin de sanki dinle İslam'la bir araya gelemeyeceği gibi düşünce alt yapısı var. Halbuki biz bunun aslında birbirleriyle örtüştüğünü, bizdeki milliyetçilik tecrübesinin daha farklı olduğunu, ilerlediğini söyleyebilir miyiz?

Nevzat Yalçıntaş: Tabiatıyla o birinci kategori, yani milliyetçi olan fikriyatın dinden uzak olma şeyi çok dar ve bugün aşağı yukarı belli bir seviyeyi ele alırsak kalmamış olan ama bir zamanlar müdafaa edilen bir görüş var Türk milliyetçiliği bu manada kullanılmaz bu manada bir formülasyon yoktur. Hatta bugün son 10 yılda diyebiliriz. Ortaya atılan ulusalcılık tabiri, o sizin buyurduğunuz düşünce tarzında yeniden kendine bir formülasyon bulmasıdır. O makaleyi alabilersen Servet Kabaklı'dan "Ben Ulusalcı Değilim Türk Milliyetçisiyim" diye güzel bir makale. Servet Kabaklı, Ahmet Kabaklı'nın yeğeni, biliyorsun Ahmet Kabaklı Türk İslam sentezinin savunucularından oldukça etkili bir yazar olmuştur. Ve Aydınlar Ocağı'nın istişare kurulu başkanlığını yapmıştır. Onun devamlı üyesiydi.

Asıl Türk milliyetçiliği batıdaki milliyetçilikten farklıdır. Hatta bunun formülasyonu demokrasiye geçerken Türk milliyetçiliği kendileri ya da başkaları tarafından, milliyetçi ve mukaddesatçı olarak, sonradan ise bu milliyetçi ve muhafazakâr olarak isimlendirildi. Mukaddesatçı kelimesi yerine muhafazakâr kelimesi geldi. Ak Parti'de de mesela milliyetçi kelimesi kullanılır ama demokrat ve muhafazakâr tabiri kullanılmıştır. Şimdi önemli isimlendirmeler dün de farklıydı, bugün de farklı dün de, Aydınlar Ocağı'nın kurulduğu dönemdeki ondan önceki hazırlık döneminde milliyetçiler kendilerine milliyetçi mukaddesatçı derlerdi. Türk Düşünce Dergisi kütüphanelerde vardır mutlaka. Peyami Safa'nın çıkardığı başka bir etütte burada kullanamazsanız bile. Şimdi nedir fark batıdakiyle, demek ki batıyla iki ayrı kavram iki ayrı anlayış iki ayrı hareket karşısındayız. Doğru, batıda bazı ihtilallere dayanan nasyonalizmle ifade edilen ve kiliseye karşı yani Hıristiyanlığa karşı laiklik var işin içinde. İnsanlık dini diye din kurmaya kalktılar bu Fransız İhtilalcileri ve kiliseyi sadece ayırmakla kalmadılar karşıt oldular. Bunu da aydınlanma olarak nitelendiriyorlar. Bütün bir hayatın her safhasını kapsayan alanlara kadar götürdüler insanın yaradılışını dahi bu düşüncenin aydınlanma düşüncesinin sanki aydınlanmanın parçası, eğer siz daha önce onun şeyine inanmıyorsanız aydınlanmanın dışında sayılıyorsunuz. Yani bütün diğer konseptleri kavramları kabul etseniz milli devlet ulus devlet dedikleri şey hürriyetleri insan hakları bütün bunları kabul ediyorsunuz ama diyorsunuz benim tabi insan, hayır aydınlanma felsefesinin tümü içerisinde yer bulamazsınız. Felsefeye girmeyelim. Bu sonuç olarak dinden ayrı bir nasyonaliz/milliyetçilik kelimesi Arapça milliyet şeyine dayanıyor, kavimiyetçilik değil, millet kavramında çok çeşitli kavimler bir arada

olabilir. Yani Osmanlı Devleti'nin yapısına uygun çeşitli milliyetler. Batıda ise bu ulus devlete gitmiş bütün imparatorluklar Batı da parçalanmıştır. Ve daha ziyade krallıklar küçülmüşlerdir. Ve bu tip bir milliyetçilik sonuçta bazı batı ülkelerinde daha da ileri giderek ırkçılığa dönüşmüştür. Bunun sadece siyasi tarafını insanlarımız biliyor ve ilgileniyor. Nazizim hareketi hatta İtalya'daki faşizm daha başka felsefeye dayalı sadece siyasi tarafı korporatizme dayanıyor. Loncalar anlayışına oralara girmeyelim. Ama batıdaki milliyetçilik sadece dinden kopuk değil dine karşı siyasi şeylerine bakın Protestan falan değil adamlar. Protestan karşıtı İstanbul'a geldiler hocalar bizim üniversitede ders okuttular herkes bunların hepsi Yahudi olduğunu söylüyor, değil. Yahudi olan birkaç tane var ama iktisat fakültesinde sizin fakültenizin temeli ordadır. Çoğu büyük çoğunluğu Hıristiyan Protestan'dır bunlar. Bizde ise milli hislerin doğması önce vatanın muhafazası ile başlıyor. Osmanlı, o vatanın üzerinde Osmanlı milleti yaşıyor. Onun muhafazası var. Daha sonra yine Fransa İhtilali'nden gelen cereyanlar sonunda gayrimüslim tebaa ayrılıkçı bir sürece girince ve bu harplere çatışmalara Sırp'lar ayrılıyor, Bulgarlar ölüyor gayrimüslim tebaa o zaman bütün bir Osmanlı tebaasını, vatanını muhafaza etmesindeki milli davranış Tanzimat'ta falan bunları görmüştür, hele meşruiyette papazlar ile bilmem hocalar hürriyet geldi falan diye. O zaman anlaşılmıştır ki hayır bunu, bütün bu unsurları beraber tutarak vatanı müdafaa realist bir isyanla harpler yani Balkanları kaybediyoruz. Osmanlıyı bir arada tutma ihtimali kalmayınca hiç olmasa Müslüman tebaasını bir arada tutma noktasına geldiği zaman iş Türk unsuru ve diğer unsuru asli eden Çerkezler, Kürtler, Araplar, bunlarla beraber bugün Türkiye'nin yapısı bu aslında. Ve hilafet yani dini otoritenin bütün devlete hâkim olduğu, o toprakları da hilafet zamkıyla tutuyoruz. Yani Mısır'ı, İngilizler şeyden çıkartmışlar ama Kübralık hakkı yine Osmanlı'da egemenlik hakkı Suriye bütün Arap, Türk ve Arap olmayan unsurları diyelim Kürtlerin diyelim başka unsurları Boşnakları o otoritede hilafet otoritesi de kurulması gereken muhafazası gereken Osmanlı döneminden bahsediyoruz bir unsur yani dinle karşı karşıya değil dinle barışık. Dindar gruplar o zaman milliyetçilik fikrine sahip oluyorlar. Tek tip dine karşı kimseler yok mu? Var ama onlar asla Osmanlı'nın son dönemlerinde hatta Cumhuriyet döneminde ortaya çıkmış olan Türk milliyetçiliği cereyanını temsil eden insanlar değildir. Abdullah Cevdet, dine karşı tam batıcıların içerisinde biraz önce söylediğimiz tahlille uygun olarak, tam batıcı öbür milliyetçi fikriyatına tamamen karşı

hatta o zaman ki hedeflerden birisi meşhur kendisinde şöyle bir benzetme yapmıştır. Abdullah Cevdet'in bazı fikirlerinden dolayı Allahütealâ demiştir bu adamın yüzünden hayâyı tırnaklarıyla söküp aldı. Bunu söyleyen sanırım Cenab Şehabettin. Sebebi de şu, adam öyle fikirler müdafaa ediyor ki Türk nesli bozulmuştur falan biz artık karma evlilikler yapmamız lazım İtalyanlarla falan başkalarıyla evlenmeler falan yapmalıyız. Irkımızı düzeltmemiz lazım. Bu ırkçılık. Bunu hayâsızca bir düşünce olarak görüyor. Tırnaklarıyla söktü aldı demesi fotoğraflarından görmüşsünüzdür. Çiçek hastalığı izinin yüzünde olmasıdır. Çok yakın 25 seneye kadar bu çiçek salgını vardı Türkiye'de. Allah vermesin göze gelse gözü kör ediyor. Diğer şeyleri deriyi bozuyor deride böyle delikler bir sürü delik her tarafta görüyorsunuz. Hatta Tefik Fikret ve Mehmet Akif arasında çatışmalar var. Türk milliyetçiliğin ana şeyi Tefik Fikret değil aynı dönemde Çanakkale'yi yazan İstiklal Marşı'nı yazan Mehmet Akif İslamcı aynı zamanda. Yani bu dini değerlerde o kadar ileri gitmiştir ki kendisi İslamcıdır müdafaada. Vatanın bütünlüğü manevi değerlerimiz, ordu orduya ithaf etmiştir İstiklal Marşı'nı Çanakkale Marşı muazzam "Kimi Hindû, kimi yamyam, kimi bilmem ne belâ...Hani, tâuna da züldür bu rezil istilâ!" bir şaheserdir. Açıkça söylüyor bakıyor ki Arnavutluk isyan altında o meşhur isyanı "ben ki bir Arnavut'um işte perişan yurdum". Arnavut milliyetçilerinden Arnavutluk yaşasa da bir kısmı Müslüman değildi. İki büyük kavim kavmin bir tanesi Hıristiyan, İskender'i onlar abideleştirmişlerdir. İskender, önce Müslüman oldu sonra Hıristiyanlığa dönmüş. Yani oradaki karmaşalıktan istifa ederek, Arnavutları Osmanlıya karşı ayaklandırmışlardır. Akif bunun karşısında "ben bir Arnavut'um işte perişan yurdum" demiş kalkıp Ankara'ya gelmiştir. Abide şahsiyettir, onun için Türk milliyetçiliğin temellerinden bahsediyor. Ama Fikret o da var şair Abdulhamit'i öldürmek isteyen Ermeni kominitacılarının tuttuğu o suikastçı Belçika asıllı avcı aslında vuramadın diye şiir yazmış. Ama bunu bir suikastçı Ermenileri'nin şeyine bu kadar ileri varabiliyor. Bunun bir başka tezahürünü cumhuriyet döneminde görüyoruz. Nihal Atsız o kadar ileri gitmiş değildir. Asıl geniş anlamda herkesin bildiği açık anlamda Nazım Hikmet, Peyami Safa çatışması vardır. Şimdi Nazım Hikmet o da kendine göre milliyetçi İstiklal Harbi'ni yücelten kendine göre şeyler yazmıştır ama nihayeti komünist şeyiyle, peki Peyami Safa o da Kemalizm'i müdafaa eder ama milli bir görüşle milliyetçi bir görüşle yapar ve büyük polemik çıkmıştır. Biri şair biri yazar. "Ey yetimi Safa" diye şiiri vardır, Nazım Hikmet'in. "Bir düşün oğlum, bir düşün, ey

yetimi Safa, bir düşün ki son defa anlayabilesin” diye. Babası ölmüş genç yaşta Peyami Safa öksüz kalmış yetim kalmış bununla başlıyor bununla vurmaya çalışıyor. O da cevabını vermiştir gerçi. Buyurduğunuz şeye gelince kimden bahsetmişiniz az önce?

F. Y. Ö.: Nihal Atsız.

Nevzat Yalçıntaş: Nihal Atsız meselesi, Nihal Atsız, Türk milliyetçisidir, tarihçidir, tarih hocasıdır ve komünizme karşı ilk direnenlerdir ve bazı yayınlar çıkarmıştır. Buradaki en meşhur yazılarından biri o zaman ki başbakana yazdığı o açık mektup o günün mecmuasında. Çünkü sanatçı onlar. Bu ülkeyi bu köy enstitüleri falan komünizme götürüyor falan bunların Peyami Safa’dan ayrılan tarafı ve diğer milliyetçilerden, Türk milliyetçi fikriyatının doğuşunun 19. Asırda Süleyman Paşa diye mütefekkir asker vardı tıbbiye talebeleri ondan sonra şeye kadar harbe kadar gelen Türkleşmek İslamlaşmak Muhasırlaşmak bu kadar açık formüle edilebilir. Onun tam köklerini ve prensiplerini tam savunan kişi olmadığındandır. Eksik tarafı oradaki manevi İslami, İslamlaşma meselesinde onu pek gölgeye itmiştir derim ama kendisi bir Abdullah Cevdet gibi, bir Beşir Fuat gibi efendim bir Fikret gibi İslama cephe alan bir çizgide değildir. İşte bizlerden size bir örnek. Daha ziyade İkinci Dünya Harbi’nde yani 1940’la 1950 aralarında aktifti ve Türkçülük fikirlerini Turancılık fikirlerini atıyor onun şeyini darp ediyorlardı. Ve milli bir onun fikirlerini tasvip eden bir genç grup vardı etrafında herkesin tanıdığı ama evine gidip dâhil olmuş değiliz.

F. Y. Ö.: Süleyman Yalçın çok şey bahsetti, hocasıymış.

Nevzat Yalçıntaş: Tabi daha iyi tanır Süleyman bey kaç doğumlu benden herhalde beş yaş daha büyüktür.

F. Y. Ö.: 1928 hocam

Nevzat Yalçıntaş: 1928 tam beş yaş demek iyi tahmin etmişim biz 1950 de geldik onlar 1940’lardan itibaren 1945ler de yakinen tanımıştır, talebesi olmuştur. Herhalde onların fikirleriyle milliyetçiliği şey etmiştir ama benim bildiklerim de var Nihal Atsız’ın dine karşı cephe almış ve dini dışarıda bırakan bir milliyetçi olarak anlamak yanlış. Belki Türk İslam sentezi biraz evvel bahsettiğim örnekler Namık Kemal’den gelen Ziya Gökalp’e ulaşan Mehmet Akif’de başka bir anlam kazanan o daha çok İslamcı ve aynı zamanda milliyetçi bir adam bu ekolden diyemeyiz ama tarafsız objektif bakarsak dine

karşı da bir adam değil. Etrafında bulunan gençler Atsız'ın diğer fikirlerinden de belki etkilenecek din dışı kalmışlardır. Dinsiz demek istemiyorum. Ama dindar talebeler de vardır. Onlara çok hürmet eder. Nihal Atsız'ın evi karşıdaydı. Süleyman Bey belki söylemiştir. Asya tarafında, Erenköy'deydi. Erenköy İstanbul'un en güzel muhitiydi. "Erenköy'de Bahar" diye bir de güzel bir şiir vardır. Bütün evler bahçeli her bir ev konak gibi çam ağaçları zambaklar güller Erenköy'de Bahar şahane bir şiirdir. Atsız'ın hanımı da öğretmendir namaz vakti geliyor. Bir misafiri namaz kılmak istiyor. O da bir odada gösteriyor namaz kılmak için. Namaz kılarken diğerleri bunu yani bunu bir nevi gericilik Arap şeyleri neyse biraz menfi diyelim menfi bir tonla karşılayınca hemen onları azarlıyor. Türk milleti Müslüman'dır diyor. Bu genç çocuğumuz da dine bağlı ona böyle namaz kılıyor diye şey etmeniz asla kabul edilemez. Ayrıca benim geldiğimde eylülde geldim hayattaydı. Çok fazla bir şeyimiz olmadı öğretmenlikten uzaklaştırılmıştı. Süleymaniye Kütüphanesi'nde sadece Orkun Mecmuası çıkarttı İsmet Tümtürk de onun en yakınındaydı.

Bende o mecmuayı her hafta İsmet Tümtürk'ün Sirkeci'deki yazıhanesinde o büyük postane vardı şeyde bir ara mahkeme de oldu orası. O sokağa girince sağda şerbetçiler var. Cağaloğlu'ndan aşağıya in Sirkeci'ye gitmeden sola dön büyük postaneyi biliyorsun oraya varmadan Sait Bilgici'nin yanındaki şerbetçilerin üstündeki yazıhanelerden biri İsmet Tümtürk'ün avukat, Türkçü, milliyetçi, turancıydı. Alırdım ben de belli yerlere dağıtırdım. Ondan sonra onların satılan parası verilir. Ben o mecmuada hiçbir zaman ne dine karşı bir şey, ne İslama karşı bir şey böyle bir şey yok.

F. Y. Ö.: Ben zaten Türk milliyetçiliğini hep Nihal Atsız'dan ifade etmeye açıklamaya çalışırlar o yüzden sordum

Nevzat Yalçıntaş: Hayır bu bir ekoldür ekol. Nihal Atsız ile başlamış İsmet Tümtürk bunun son temsilcisi Allah rahmet eylesin hatta bir ay önce vefat etti. O bir çizgidir. Türk milliyetçiliğin tümünü asla şey etmez. Fikriyat olarak Süleyman Paşa veyahut da Namık Kemal oralarda bahsedilir. Atatürk, Atatürk'ü yanlış aksettirenlerin perspektifinden değil doğru aksettirenlerin perspektifinden baktığımız zaman sözleri ve fiiliyatı Türk Tarih Kurumu'nu, Türk Dil Kurumu'nu kurarak Türklüğü yücelterek siyasette ve tatbikatta önemli bir temsilidir. Ondan sonrada hemen demokrasiyle birlikte Ziya Gökalp'ten sonra biraz önce isimlerini saydığımız onlarca çoğu akademisyen

sayabiliriz. Yani saymak istemiyorum onları yayınlar içerisinde Nurettin Topçu var, bunlar Türk milliyetçisi olan gruplardır. Ve o sırada zaten 1950'den önce bazı dernekler kurmuşlardır. 1951'de bunlar ben de onların kurucularından biriyim, Milliyetçiler Derneği olarak çıkmıştır. Birkaç derneği birleştirmiştir. İşte o derneğin oluşmasında bu saydığım insanlar ön plandadır. Mehmet Kaplan her zaman gelir ders okutur bizlere falan. Saydığım isimler falan bizlere konferanslar verirler. 1960'da da Vietnam Harbi sonrası, komünizmin yayılma tehlikesine karşı, kurulan Komünizmle Mücadele Dernekleri var mesela Recai Kutan Bey onun Diyarbakır'daki başkanı. O da teknik üniversiteden mezundur. Barajlar yapmak için gitmişlerdir DSİ Bölge Müdürlüğü'ne büyük bir hacim kazanmış ve büyük bir düşünürler yazarlar akademisyenler grubunun fikriyatı olarak gelişmiştir. Burada bazı ortaya çıkan şeyleri yanlış olarak onlara mahal ederler vardır. Onu da söylemek isterim. 27 Mayıs'ta Alparslan Türkeş'in şeyin içinde yer alması, aynı şekilde Muzaffer Özdağ'ın Türk milliyetçiliğinin içerisinde kişiler 14'ler haline getirilmiş. O grup milliyetçi bir gruptur. Sivil elbiseleriyle şeyin Türk Aydınlar Kulübü'nün seminerlerini dinlerlerdi. Onun için 1970'de Aydınlar Ocağı'nın seminerlerine gelip dinlerlerdi.

Aydınlar Ocağı sanki özellikle ve daha çok Kenan Evren'in, Milli Güvenlik Konseyi ile Aydınlar Ocağı'nın direk ilgisi varmış gibi aksettiriliyor. Doğru tarafı şu, onu organik bir şekilde ifade etmek istiyorlar. Hayır, organik değil. Aydınlar Ocağı'nın, müdafaa ettiği fikirlerin temel düsturuna baktığı zaman şunun görüyoruz. O devir içerisinde özellikle bir, ülkenin bütünlüğünü sağlamak Türkiye bölücülüğüne karşı bizim yayınlarımızda bu işlenmiştir. Milliyetçiler Kurultayı'nda bu işlenmiştir. Türkiye'de sonradan Kürtçülük PKK olarak çıkacak olan sosyalist esasa dayanarak PKK'nın açılımını yaparsanız, Kürt İşçi Partisi çıkıyor aslında. Bunu gören aydınlar bunun Türkiye'de çok yanlış istikamette gideceğini gördüler, birincisi bölücülük titizlikle bakın konferanslara, yayınlara Türkiye'nin bütünlüğü bölünmez bütünlüğü ikincisi, demokrasi yerine totaliter bir idare yani komünizm, komünizm demiyorlar. Ne diyorlar sosyalizm diyorlar, ama çoğu Marksist ikincisi budur. Yani milli irade, milli devlet yerine böyle bir görüş var. Milli değerler ile ya alay ediyorlar ya hücum ediyorlar, ya gerici diyorlar, ağızlarındaki söz gerici o zaman mülteci lafı çıkmamıştır. Şahıslara hücum ediyorlar müesseselere hücum ediyorlar. Bu şahısların milli hisleri varsa onları yıpratmaya çalışıyorlar. Daha fazla uzatmayayım biz o zaman ortaya sürülen bu fikirlere

karşı tam tersini müdafaa ettiğimiz, doğrusu da oydu 12 Eylül harekâtı da Türk ordusu tarafından yapılmıştır. 12 Eylül den önce bir 12 Mart var. 12 Mart'tan bir gün öncesi var 11 Mart. 11 Mart'a hazırlanan bir sosyalist darbe vardı. 12 Mart haline sokarak askerler, cumhurbaşkanının büyük katkısıyla bu solcu darbeyi önlemişlerdir. Solcu darbenin askerlik içindeki uzantıları temizlenmiş ve sivil kadrolara tevkif edilmiştir.

12 Eylül'deki tevkifat O'dur. O üniversitedeki insanlar tevkif edilmiştir. Hatta isim vermek istemem İstanbul iktisat fakültesinden bile bazıları var. Ankara siyasaldan Sadun Aren bu kadroları temsil edenleri, mahkemelere zabıtlara bakmak bizim işimiz değil, başka işlerle meşgulüz, ama görüyoruz takip ediyoruz. Bunlar bir darbe hazırlığındalar. Tam yapacakları sırada, bu darbeye hazır olan karşıt grup, karşı darbeyi yapıp bunları tevkif ediyor. Ankara'daki Yıldırım Beyazıt askeri kışlasında çocuklar Sadun Aren de bunlardan biri, bazı diğer hocalar. Bunlar darbe yaparlarsa, kurulacak hükümetin üyeleri olarak seçilecek, şeye çok benziyor şimdiki Ergenekon meselesine. Uğur Mumcu da var.

F. Y. Ö.: Hatta 11 Mart gecesi arabayla sürekli dışarıda dolaşıyorlarmış. Yakalanmamak için ne olur ne olmaz hesabı bir yandan da konuşuyorlarmış, sen iç işleri bakanı olursun ben, şu olurum diye.

Nevzat Yalçıntaş: Büyük bir potansiyel vardı o dönemlerde. Şimdi böyle bir siyasi dönüşüm Türkiye'nin Vietnam haline gelme riskini bertaraf etmiştir. 12 Eylül'ün başlangıcı olarak. 12 Mart'taki aynı çizgiler şeydir. Ülkeyi kurtarmışlardır. Gerçekten kaosta bir iç çatışma. İnsanlar etrafa baktıkları zaman sağlıklı insanlar düşünce itibariyle sağlıklı fikirler aradılar. Sağlıklı fikirler o zaman en güçlü olarak Aydınlar Ocağı tarafından tefsir edildi. Söyledi hatta o sizdeki broşürlerde, alındı bazılarında benim önsözüm vardır. Önsözde dikkat edin üzerinde durmuşumdur. Özellikle birinci bölümde Türkiye'nin bölünmez bütünlüğü gerçekten bölünme, ayrılma, parçalanma temayülleri o zaman başlamıştı. Bunların en kendilerine yaraşır olanı Kürtçülük, olduğunu gören iç ve dış güçler olur etrafında onu besleyerek kanlı olaylara sebebiyet vererek, 40.000 tane insanımızı kaybettik. Birinci safha öyle değildi. Birinci safhada, yani bu sol-sağ diye bahsedilen Safa'da ideolojik çarpışma oldu geride 5000 tane genç gitti. 5000 insan üniversite talebesi, efendim memur, serbest meslekte şurada burada sağ sol çatışmaları Allah'tan o tarihlerde, ya bebektiniz ya doğmamıştınız. Karanlık

zamanlardır. Bu şey bastırıldı. 12 Eylül falan ondan bir müddet sonra da 1984'te Kürtçülük, PKK başladı yani orda da 40.000 insan gibi bir facia teziniz çok hayatidir. Yani bunların arka planları yan yana göstergeleri Aydınlar Ocağı incelerken bunlardan kopuk bir Aydınlar Ocağı fikriyatı hareketi düşünülemez. Böyle oluyordu, insanlar birbirlerini öldürüyordu. 5000 genç, çoğu masum MHP'li İstanbul il başkanı Recep (Haşatlı) karşı tarafta, adam oğluyla gelmiş bunlar Bolu'lu, ailesiyle gelmiş. Kapısında ikisini birden öldürdüler, gençti oğlu. Öyle facialar var ki, Fatih'te, kardeş kardeşi Tercüman Gazetesi'nde yazı yazıyor adamcağız, abi olan, öbürü solcuların birine takılmış, komünist faaliyetler yapıyor, hücre faaliyetleri yapıyor. Abi nasihat ediyor ne yapсын, sizin bir kardeşiniz olsa çıkmaz sokağa girse kardeşim burası çıkmaz sokak, ya mezara götürür ya hapse götürür senin zararına demez mi? Kaldırdı öldürdü abisini. Yani birisi daha, sizin sahanız müsait, siz hoca olup tezler verip, gazeteleri, gazeteleri ideolojik cinayetleri göreceksiniz. Bu hava içerisinde Aydınlar Ocağı'nın temsil ettiği fikir. Şüphesiz ki can kurtarıcı bir simit. Her anlamda hiçbir zaman çatışmaya şey etmiyor. Hiç kimse Aydınlar Ocağı'nda ne kendileri ne onları, etrafındaki gençlik silaha sarılmamalı böyle bir şey yok. Milli iradeye saygı huzurlu bir ülke, milli değerlerimiz, manevi değerlerimiz ve halkımızın refahı, ana kaideler bunlardır. Bakarsanız şeylere bunlardır. Asker bunu benimsemiştir. Hatta bazı diyaloglar kurmuşlardır. Mesela çağırırlardı Ankara'ya, Muharrem Ergin hocamız rahmetli oldu. Diğerleriyle alaka kuralım geçmişe tecrübe olanla, onlar bizden yaşça büyük. Eski milli eğitim bakanı, büyüklerimiz vardı onlarla, Prof. Dr. Tahsin ile diyalogları vardır. Bazılarını kurucu meclise almışlardır. Ve Türk Ocakları faal orada da bir de ayrı bir fikir temsil ediliyor. Buradan hareketle işte Aydınlar Ocağı efendim bu askeri idareyi desteklemiştir burada, böyle bir şey söz konusu değildir. Bu fikirleri onlar benimsemiş ve onlar istişare etmişlerdir.

F. Y. Ö.: Hocam 12 Eylül'den önce, 1970'lerde milliyetçi cephe hükümetlerinin kurulmasında Aydınlar Ocağının rolü var mıdır?

Nevzat Yalçıntaş: Rolü var.

F. Y. Ö.: Bu dönemde siz 75 yılında TRT Genel Müdürlüğü'ne atanmışsınız. O zaman üyeydiniz değil mi?

Nevzat Yalçıntaş: Tabi Tabi

F. Y. Ö.: İkinci milliyetçi cephe hükümetiydi galiba sizin bir TRT Genel müdürlüğünüz var.

Nevzat Yalçıntaş: TRT genel müdürlüğü, başka zaten, Türkiye’de Televizyon Radyo yok. Orda başka bir olay cereyan etmiştir. O olay şudur. Aydınlar Ocağı orada etkili olmuştur. Çok da etkili olmuştur. Askerlerle falan alakası yok. O nasıl cereyan etti. Şöyle. 1974 yılında rahmetli (Bülent) Ecevit ve (Necmettin) Erbakan koalisyonu vardı. Bu koalisyon Kıbrıs çıkarmasını yaptı. Kıbrıs çıkarmasını da iyi bilmek lazım Türkiye’nin o zaman ki siyasi durumunu zannediyorum ki son olarak İsmail Müftüoğlu, eski adalet bakanı, İsmail Müftüoğlu daha çok yeni bir ay oldu olmadı, bir kitap çıkarttı Kıbrıs harekâtı diye. O sırada kendisi bu koalisyonda adalet bakanıydı. Orda çıkarma iç yüzü olan olaylar kısa bir kitap yani okumanızı tavsiye ederim devri anlamak için. Ve çıkarma başarılı oldu. Ve bu anlatıldığının popüler olarak bilindiğinin aksine o çıkarmada ve o başarıda Necmettin Bey’in çok önemli ağırlığı. Ecevit gazeteci, gazetecilikten gelme tüm dostları gazeteci, içeride gazetecilere, dışarıdakilere bilmem neye bakarsanız, onlarda Ecevit’in ön planda gözükmemesi kendi dünya politikaları bakımından uygun gördüler. Hoca, hocalığın verdiği tevazu ile sizde siz de meslek hayatında göreceksiniz olgunlaştıkça dereceler aldıkça Doçent olacaksınız, profesör olacaksınız, ilmi hamuleniz arttıkça mütevazi olacaksınız. Daha ağırlaşır insan daha mütevazi olur, daha egoizmden uzaklaşır. Bunun en güzel anlatımı Fransız atasözü o atasözü de şudur: “Olgun başakların başları eğik olur. Ama olgun olmayan yemyeşil dimdik durur.” Yeşilken içinde hiçbir şey belirtisi bile yokken, başaklar dimdik olur. Böyle adamlar yürüyen görürseniz üniversitede, bakın biraz. Ama burası ağırlaştıkça başak gibi öne düşer. Şimdi orada asıl bizim konumuzla ilgili TRT genel müdürlüğü meselesi şudur. Zafer kazanıldı, Kıbrıs zaferi kazanıldı millet göklere çıkıyor. Ecevit yurtdışına gidecek, zannediyorum kuzey ülkelerine İskandinav ülkelerine gidecek, şeyi başbakanlığı Erbakan yapması lazım. Ben giderim de ne olur ne olmaz diyordu adam. Velhasıl vermek istemedi kriz oradan koptu koalisyon dağıldı. İstifa etti adam. Vermek istemiyor. 1 hafta 3 gün yapacak. Efendim devlet hükümete kaldı. Türk devleti açıkça hükümete kaldı. Bu icrai bir durum. O gidince yerine Sadi Irmak bizim üniversite hocalarından hukuk fakültesinde yaşlı başlı bir adam onu tarafsız yeni bir hükümet için, Korutürk de cumhurbaşkanı, millet mektup yazıyor herkes fikrini söylüyor yani sokaktaki adam da, herkes kahvelerde oturup nasıl hükümet kurulacak, nasıl yapılacak

diye mektup yazıyorlar. Konuşuyorlar formül arıyorlar. Yok hükümet. Sabri yaşlı başlı adam yani onun kısıda bizimle asistandı o zaman. Efendim şey alındı talebelerim yeter dedi. Güvenoyu tabi. Getirdi başbakan oldu kabinesini kurdu. Siyasetin ne menem bir şey olduğunu onlar siyaseti tek parti zamanında görmüşler. Parti başkanı başbakan cumhurbaşkanı ne derse o olur. Öyle şey olur mu. Yanlış hatırlamıyorsam o koca meclisten 72 oy aldı. Güvenoyu alamadı. Güvenoyu alamayan bir hükümet. Böyle kaldı. O sırada ambargo, şeylerle Amerikalılarla silah ambargosu, Kıbrıs'tan dolayı onu biliyorsunuz. Yani dinlemişiniz okumuşunuz, öğrenmişinizdir. Bu ambargo çok kötü devam ederse bir müddet sonra Türk ordusunun elindeki silahlar ile bize karşı olanların silahları denge bozulacak. Ambargonun kalkması lazım. Kalkması için de bir halkı temsilen Sadi Irmak hükümeti bir şey kurdu. Komite, komite şeydir, heyettir. Hükümeti resmi şahsiyetini değil. Türk halkını temsilen bir heyet olacak. Bu heyet gidecek Nato ile Amerika ile baş edecek ve diyecek ki biz partici değiliz, mebus değiliz, siyasetçi değiliz, ama Türk halkını temsil ediyoruz. Siz bu ambargoyu yapmakla çok kötü bir şey yapıyorsunuz. Türkiye ile Amerika arasındaki ilişkileri bozuyorsunuz. Yarın Türkiye'de Amerika aleyhtarlığı başlarsa bundan suçlu sizsiniz. Tamam heyete, heyete beni de koymuşlar, ben o sırada, en genç amatörüm. Dediler ki siz de gideceksiniz. Diğerleri kelli felli adamlar. Bir iki tane hoca var diğerleri büyük sanayici, halkı temsil eden ama entelektüel değil. Heyet olduk. Önce NATO'ya gidelim, NATO da Brüksel'de gittik. NATO Genel Sekreteri Rus eski Hollanda dışişleri bakanı. Efendim gittik bizi dinledi Brüksel'de tam zamanında geldiniz. Hiç Amerika'ya gitmenize gerek yok ben de sizinle aynen düşünüyorum. Gitmeyin ben bir gün sonra Washington'a gidiyorum. Türkiye haklıdır, bu Amerika'nın yanlışıdır. Böylece biz Türk halkının ortak hakkını savunan insani bir görüşmede bulunduk. Diğer arkadaşların da ayrı vasıfları var. Hükümet kurulamıyor, heyet olalım gidelim. Onları ikna edelim herkes bir tarafa çekiyor. Ve bu gideceğimiz insanı da hepimiz tanıyoruz. O sırada da Orta Doğu diye bir gazete hala bu gazete çıkıyor ama şey bir gazete. O zaman Ömer Öztürk başkanlığında çıkıyor. Ve ilk yardımı da Allah rahmet eylesin Kemal Ilıcak yapmıştır. Efendim o da müdafaa ediyor bir araya geliyor, hükümete devlet olmaz. Toparlandık Ankara'ya gittik bir heyet halinde. Heyette Süleyman Yalçın var, Muharrem Ergin var. Bu Aydınlar Ocağı, bu heyet tamamen Aydınlar Ocağı heyeti. Metin Eriş var. Yani Ankara'da en etkili, bir kuruluş halinde. Bizim de fikirlerimize itibar edilir. Neyse biz gittik kısacası bütün parti,

başkan adaylarıyla görüşerek, Necmettin (Erbakan) Beyle, (Bülent) Ecevit Beyle, Süleyman (Demirel) Beyle, Mehmet (Turgut) Beyle, Ferruh (Bozbeyli) Beyle. Ferruh Bozbeyli koalisyonla tamamen karşı, Süleyman (Demirel) Beyle bir koalisyonda yer almak istemiyor. Yani Sadi Bilgiç, Mehmet Turgut'a gittik hükümet olacaksınız. En büyük parti de Süleyman Beyle partisi, Adalet Partisi'ydı (AP). AP ile koalisyon kuracaksınız. Yok bunun çaresi. Neyse hepsini ikna ettik, apayrı şeydir, onu açmayalım. Büyük bir çaba içerisindeyiz aydınlar ocağı olarak. Hatta bazı arkadaşlarımızı şaka yoluyla tehdit ediyoruz. İşte birisi o sırada DP de milletvekili, Rasim Cinisli idi. Bu hava içerisinde güvenoyu alacağız tabii şeyde var Prof. Turan Fevzioglu. O da Güven Partisi'nin başkanı, Milli Selamet Partisi var, Adalet Partisi var. Demokratik Parti Ferruh (Bozbeyli) Bey'in. Hepsiyi görüşmüş hepsiyi halledilmiş. Ve artık iş güvenoyu isteyecek boyuta gelmişti. Biz de heyetçe kalktık gittik Ankara'ya meclise gidip takip edelim düşüncesiyle, güvenoyu için temaslarda yapıyoruz. Şüphelendiğimiz, insanları ikna ediyoruz anlatıyoruz. Genellikle 10 kişi gitmişsek 8'i üniversite hocası. Elimizin altında gazete Ortadoğu Gazetesi var Tercüman Gazetesi falan. Oy verileceği zaman gittik. Oturup seyretmek için genel müdürlük meselesi, senato vardı. Senatonun başkanı da Tekin Arıburun Paşa. Bizi gördü, girin benim odaya dedi benim odada ekran var, televizyon dahili televizyon, orda canlı yayın yapılıyor dedi. İşte hayır evet neyse, tek tek oy veriliyor. Urfa'ya geldi. Urfa'da evet denilince biz ayağa kalktık. İş bitti, ondan sonra bir iki Zonguldak falan eski vilayetler, onlar yoktu o zaman Zonguldak'ta bitiyordu. 67'de bitiyor, şimdi 81 oldu. Urfa evet diyince biz ayağa fırladık. Birbirimize sarıldık bitti. Sayılar geldi anons etti meclis başkanı, hükümet kuruldu memleket krizden kurtuldu. Süleyman Bey başbakan onun yardımcısı, koca reis, Turan Feyzioglu, Alparslan Türkeş. Biz Süleyman Bey'e gittik tabii başbakan oldu. En büyük parti zaten onunla asıl diyalogumuz oradan. Odaya gittik o da aşağıdaydı biraz sonra geldi. Karşıladı bizi ilk bana sarıldı. Hem öndeydim, hem de ilk işim onunla olmuştu. DSİ'de. Bir sarıldı vallahi her tarafı su gibiydi. Kolay değil. Sonra arkadaşına sarıldı. Sonra bana döndü dedi ki "Nevzat, bizi bırakmayın" dedi, sayın başbakanım emriniz olur. Bırakmayımı iki manada söylüyor adam. Birisi her an şey çıkarabilir bunlar gideceksin anlatacaksın yapmayın etmeyin. Bu işi şöyle halledin falan diye. O manada ikincisi de, yani fikri ve idari manada biraz sonra daha anlaşılacak, ben daha önce çalışmışım onunla başbakan olmadan önce planlamada hala da zannediyorum müsaittir. Üniversite

kanunu madde vardır. Devlet, alabilir benim asistanlarımın, doçentlerimin, 5-6 kişiye 4 tanesi Ankara'da çalışma bakanlığında çalışıyor. Nezaket icabı orda çalışıyorlar.

Her neyse böyle bir anlayış içindeyiz hepimiz. Zaten başka türlü niye hepimiz işimizi gücümüzü bırakalım Aydınlar Ocağı'nda şurada burada konferanslar yapalım, yayınlar, hayati tehlikeye girmişti o dönemde bazılarımız. Bunlar hep oldu bir sürü insan şehit ettiler. Bunlar canı insanlardı. Yani İslami inancı olmayan insan her şey yapar. Allah korudu. O olmasa her şey olur. Ben bununla karşılaştım. Güvenoyu alındı ve biz hepimiz tebrik ettik. Döndük aradan 15 gün geçti geçmedi, maliye bakanı olmuştu Allah rahmet eylesin Yılmaz Ergenekon, Doç. Dr. Yılmaz Ergenekon, o benim muavinimdi planlamadayken, ben onu almıştım. Yapacak bir işler vardı. Teklif edildi Turgut ağabey sağ olsun çok istiyordu. Geldi çalıştı. Daire kurduk. Teşrif etti oraya geçti arkadaşımız. Benden de bir iki yaş belki büyük. Benden randevu istedi. İstanbul'a geldi Etiler'deyiz geldi eve. Dedi hocam Allah razı olsun geldiniz uğraştınız ettiniz hükümet kuruldu. Muhalifler Birinci Cephe Hükümeti, Aydınlar Ocağı'nın hükümeti diyorlar hücum ediyorlar. Biz vazifemizi yaptık işimize geri döndük. Yazımıza çizimize devam ediyoruz. Ama dedi vazife almanız lazım, Süleyman bey size söyledi o gün, ben de ordaydım, bizi bırakmayın. Tamam, vazife yaparız. Ama başkaları da varsa bizi çağırmayın. Yok yok dedi en iyisini siz yaparsınız. Merkez Bankası da onlara bağlı, maliyeye bağlı şimdi daha özerk statüye sonradan kanunlar değişince. O zaman hazineye bağlıydı. Hazine merkez bankasının tayinini yapar denetler, falan yönetim olarak. Sen dedi gel bu işi hallet. Ben tabi ekonomik planlamaya bakıyorum sosyal planlama yapıyorum iktisatçı, o da beraberdik bize danışman olarak gelmişti sonra teşvik ve uygulama dairesi başkanlığı toplantılarını görüyor. Dedim ki Yılmaz bana böyle bir şey teklif böyle bir vazife almamı. Ama hocam siz iktisatçısınız, hepsini biliyorsunuz. Dedim kardeşim tamam mesele o değil, izah ettim. Ama dedi vazife alacaksın. Alırız dedim. Böyle işlere talib olmayan işi gücü para olmayan şeylerde. Ben muhtaç bir adam değilim. Allaha şükür muhtaç bile olsam benim kazanacağım alacağım yerler. Gitti uğurladım ettim. Aradan gene bir 10 -15 gün geçti geçmedi. Benim bizim kürsümüz biliyorsunuz sosyal siyaset ve işçilere seminerler yaparız. Sendika kanununda madde var gelirlerin yüzde beşini eğitim ve kültür şeylerine bizlere diyenler olsun TÜRKİŞ olsun diyenler. DİSK'i kabul etmediler. DİSK'i şimdiki olsa olur Süleyman Çelebi'yle bu işi yaptılar ama o zaman tam komünist adamlar vardı.

Yıkıcı, bölücü birtakım şiddet olaylarına çok karışıyorlardı. Komünist rejim, ama tuhaf komünistler de mesela onun Allah rahmet eylesin katledilen bir başkanları vardı. Kemal Türkler bu mülakata da bunları da öğrenin diye yazıyorum. Kemal Türkler DİSK'in başkanı. Yakıyorlar, yıkıyorlar her tarafı grevler götürüyor, yürüyüşler, suikastlar her türlü rezalet var. Türkiye bugün cennet zamanını yaşıyor sendikalar bugün 1 Mayıs'a bile müsaade ediyorlar. Uslandılar adam oldular bizim hocamız rahmetli ismini duymuşsunuzdur. Orhan Tuna bunların yüzlerine bir gün bir tokat yiyeceksiniz dedi, devletten ya da milletten aklınız o zaman başınıza gelecek dedi. Nitekim şey oldu kapattılar 12 Eylül'de. Kemal Türkler bizim yanımıza gelir giderdi. Hocamız da bunlar gelince bizi çağırır, konuşmalara katılalım diye ramazan günü oturduk üçümüz hoca sordu çay, kahve falan ben oruçluyum dedi. Ben de bir tuhafım biz de oruçluyuz tabi ayrıca ben komünist falan değilim. Komünizm Marksizm, Marksizm dinsizlik. Marks'ın kendisi dinsizlik şey etmiyor ama onu müdafaa eden şey Marks'ın kendisi yazmış bir iki cümle efendim din bir afyondur lafı ona ait. Ben böyle hocaya baktım falan. Nasıl oluyor bu adam DİSK'in başında yatıyor, yıkıyor, komünizm propagandası yapıyor, bir sürü işler yapıyor falan. Bu oruç da tutuyor. Güldü, hoca anladı. Nevzat dedi, oğlum dedi, bu Kemal, Kemal dediği sendika başkanı DİSK sendikası başkanı, bunlar Müslüman komünistler. Adam Adapazarlı falan rahmetli, oranın halkı da ya Gürcü'dür, ya Karadenizli, ya Kafkaslardan gelmiş Müslüman insanlardır. Siz de orda görüyorsunuz. Dinsiz imansız pek yoktur. Tahmin etmiyorum. Böyle bir havadayız. Ben de ders okutuyorum ama DİSK değil her şeye rağmen DİSK'i şey etmek istemiyorum. Birisi tümüyle komünist, dinsiz bir doktrini ikmal yakmanın peşinde adamlar, başkanı böyle olabilir, Rıza vardı. Allah rahmet eylesin öldü, ki bunlar sendikanın parasını bana veriyorlar. Yani bize para ödüyorlar, bu dersleri biz bunlara verirken yüzde beşini harcamak durumundalar kültür ve eğitime biz de ders başına niye bunların parasını alayım vermiyorum. TÜRKİŞ olunca veriyorum. TÜRKİŞ'in termalde, termal nerdeydi Yalova'da. Yalova'da ders veriyorum 3'ü sendikacının oğlu bir de içeriye memurlardan biri geldi termalin, hocam sizi Ankara'dan arıyorlar. Ben tam al da ismini ben sonra ararım diyecekken, anladı adam Başbakan arıyor. Başbakan arayınca beklesin ben onu sonra ararım denmez. Sendikacılar koca koca adamlar dedim siz aranızda devam edin. Beni başbakan arıyormuş konuşayım dedim gittim. Buyurun sayın başbakanım emredin dedim. Dedi Nevzat seni TRT genel müdürü yapıyorum.

F. Y. Ö.: İsmail Cem ayrılmış galiba?

Nevzat Yalçıntaş: Ayırdılar! Allah rahmet eylesin iyi, hoş adamdı, sosyalist ekibe mahsuptu. Bunlar ideolojik bizim yapamayacağımız şeyler. İlim adamı ideoloji sahibi olamaz. İmanı olur istikameti olur, prensibi olur. İdeolojiye sahip olan insanlar o gün kendi şartlarına göre o gün ne görüyorlarsa yazmışlar Adam Smith de olabilir Marks da olabilir, şu da olabilir, bu da olabilir. Devir değişir, adam değişir. Dünya görüşü o günün sahip olduğunuz prensipler ve o günün şartlarına göre insanlara en faydalı formülasyonlar bulmaktır. Yaklaşımında Politika formülasyonu her neyse. Dedim ya İsmail Cem uzaklaştırıldı boş kaldı. Sayın başbakanım dedim bana birkaç gün müsaade etseniz dedim. Ne için dedi. Dedim bazı kimselerle, konuşacağım dedim. Ama dedi karar verildi senin için. O zaman dedim bana 6 saat müsaade etseniz dedim, cevabımı vermek için. O da tabi zeki adam ama buna rağmen sordu bana, niye dedi 6 saat istiyorsun. Dedim burayla Ankara'ya gelmem 5 saat sürüyormuş, ben 6 saat dedim, gelip sizinle görüşüp, öyle kabul etmek istiyorum. Size bazı şeyler anlatmak istiyorum. Onları anlattıktan sonra katileşti. Hiç gelmene lüzum yok dedi. Niçin dedim, biz kararnameyi gönderdik dedi. Benim anlatacağım şey basit, sonradan İsmail Cem o ekole bağlı arkadaş Marksist, sosyalist Marksist diyorlar, komünizm bunlar kendi olmasa da etraflıca uğraşacaklar, Danıştay'a gidecekler bozdurmaya kalkacaklar. O adamlar militan, ben üniversite hocayım benim militanlıkla ne alakam var. Ve formüllerini de biliyorum benim tecrübem var. Durup dururken TRT'ye geçmiyorum, kaç senelik kendisinin yanında DSİ'de tecrübem var. Arkasından senelerce Planlama'da yönetimin en üst kademesinde, emrimde bir sürü adam çalışmış, bir sürü personel işleri var onların hepsini biliyorum. Yöneticilik, hayatım, anlatacağım bir formül bulup tıkmak istiyorum. Beni uğraştırmasınlar, hemen iptal davası açıyorlar, durdurma davaları açıyorlar hadi bakalım uğraş babam uğraş. Velhasıl, bu imkânı bana verdiniz, peki efendim dedim. Ve geliyorum dedim, derslerimi bitireyim, yarın da bir dersim var İstanbul gideyim çoluk çocuğuma durumu anlatayım zaten, çoluk çocuğum ordaydı, zaten Murat o zaman 1975 kısa pantolonlu koşup koşup duruyordu. Hanım ordaydı velhasıl gittik ve başladık. Yani TRT'ye genel müdür atanmam, Aydınlar Ocağı üyesi olmamdan değil, Aydınlar Ocağı'na üye olmasam dahi o fikriyatta ve o prensiplerde olmam ve hükümetin kurulmasında, evet çerçeve Aydınlar Ocağı idi. Aktif bir yere bağlı olmam. Onlar da beni biliyorlar, tanıyorlar. Benim ilk işim Süleyman Bey'in

yanında daha Fransa'dan döndükten sonra. Askere gidecektim, onlarla vaktinizi almayayım. Hayır dedi. Burada yapılacak bir iş var bunu yaptıktan sonra, Süleyman beye beni gönderdi. Orda benim 5-6 aylık Süleyman Bey'le bir çalışmam vardı. Ondan sonra Süleyman Bey beni bırakmamıştır. O idareciler öyleydi. Şimdi ki bizim arkadaşlar, bunlar adam seçme, adamı takip etme gençleri, anlatamıyorsun. Ama mecbur kalıyor ondan sonra. Çalışma bakanı di mi, kaç senedir Çalışma Bakanı. İlk defa geçen sene gördük ki bu düz memurlar ile bu iş gitmez. Hele akademik kadro müstakil düşünebilme ihtiyacı göbeğine bağlı olmayan insanları getirip koyacaksın, o adamlar cesurdur, bilgilidir, zavallı sıradan bir memura büyük mesuliyet veremezsin, zaten imza atmaktan korkar. Dolayısıyla bizi o kadroya yani milliyetçi cephe dediğimiz hükümetin bütün kadrolarından yakın olmamız bizi çok iyi tanımaları ve sonunda da hükümetin kurulmasında aktif çalışmamız, pısrık insan vardır, bir sürü şeyden kaçan insan vardır, köşeye sıkışan vardır, aman ağabey ben yapmadım diyen vardır. Bir de çalışan uğraşan bir işi becermeye, çalışan insan tipi vardır. Bizim aile geçmişimiz, temelimiz, gelişimiz, yetişmemiz, ağabeyimin bir tanesi Türkiye'nin boks şampiyonuydu. Diğer benden küçüğü 40 küsur defa milli forma giydi. 44 defa, genç milliler diye bir şey vardı, dünyadaki genç milli takımlar bir araya gelirlerdi ve genç milliler olurlardı. İki ordu millisi vardı. Orduların takımları vardı. Türk ordusunun takımı, bunları da sayınca bir o kadar da ordu birincisi oldu geriye kalan 20 küsur defa milliydi. Bu bir ailede tesadüf bu kadar olmaz. Ben de boks yaptım. Önce üniversitede yüksek tahsilimi yaparken, dolayısıyla açık hareketli ülkeye hizmet etmek isteyen, insanlar diğerleri de öyledir. Yani böyle bir atmosferde, dürüst insanlarla özellikle Allaha şükür bozulmuşta değiliz, akademik kadroda memleketimizde eskisine göre daha bozuk adamlar olabilir, çünkü sayı çoğaldı, yani üniversiteler 150 falan oldu. Öğretim üyesi de arttı böyle olunca çok bozukların gelmesi mümkün olabilir. Eskiden sayı da azdı sizin girdiğiniz zaman kaç tane üniversite vardı. Talebeyken düşün.

F. Y. Ö.: 60 tane olması lazım.

Nevzat Yalçıntaş: Şimdi 160 tane falan olmuş, senin talebeliğinle doktoran arasında 100 tane üniversite fark var. Bunların hepsinde biraz kadrolarda işe yaramaz adamlar var. Her neyse, şimdi devletin böyle ihtiyaçları, olur ve bizler gittik bulunduk o TRT Genel Müdürlüğü bu şekilde olmuştur.

F. Y. Ö.: Hocam 80 sonrası yeniden siyasal yapılanma sürecinde aydınlar ocağının bir anayasa taslağı var bunun dışında, yine o dönemde atanan rektörlerin de Aydınlar Ocağı üyesi olduğu söyleniyor. Mesela Erol Güngör var.

Nevzat Yalçıntaş: Üye olmuş olabilir. Aydınlar Ocağı fikriyatında olduğu için onlara Aydınlar Ocağı öyle olmuş olabilir. Şimdi onun bir sebebi şudur, YÖK kanunu çıkarken, biz Aydınlar Ocağı olarak bir heyet yaptık, Ankara'ya gittik, Milli Güvenlik Konseyi vardı. Bu konseyin başında da idareci olarak eski İstanbul birinci ordu komutanı Necdet Üruğ Paşa tayin edilmişti. Daha önce başka biri vardı. Necdet Üruğ Paşa da bizim fikrimize çok itibar ederdi. Zaman zaman çok kritik şeyler oluşur. Şimdiki Necdet Üruğ Paşa Ankara'da Milli Güvenlik Konseyi Genel Sekreterliği'ne getirilmeden önce İstanbul'da birinci ordu komutanı, kritik şeyler olur, bütün İstanbul civarından mesul bu adamcağız, üniversite şehrin çok önemli bir varlığı, Türkiye'nin en büyük üniversitesi diğer birkaç üniversiteyle beraber İstanbul'da, yüz bine yakın öğrenci var. Diğerlerini de katarsak sadece bizim öğrenci sayımız 50.000'i geçmez. Üniversite hareketleri hoca takımı, talebeler vs'ler onun sorumluluğunda. Nitekim birtakım üniversite hocaları tavsiye olmuştur. Fikir sorar birisini gönderir danışır, istişare yapardı, fikir sorardı, yaşlı başlı adam, yaşı benden o zaman da büyüktü. Orgeneral. Gene bir gün bir albayı göndermiş, ben Türkiye'de bir dostluk cemiyetinin başkanıydım. Cemiyette şurada güzel bir yer tutmuştum, Nişantaşı'nda. Orda bir kız okulu var. Kız meslek okulu mu ne bir de lise var, orda okulların karşısında. Adamcağız geldi. Biz arabayla gittik. Birinci ordunun merkezi Selimiye'ye taşınmıştı, hala ordadır zannediyorum. Neyse Paşa benimle görüşmek istemiş. Ve 15dk kadar önce gitmişim. Oturdum özel kalemde bekliyorum. Paşanın işi bitsin diye. Orda bir benden 10-15 yaş büyük bir adamcağız oturuyor. Beni tanıdı. Özel kalemde tabi subay bana dedi. Yalçıntaş evet. Hocam dedi bir şey istirahat edebilir miyim? Dedi. Ne var dedim beyefendi. Kendini tanıttı. Yargıtay üyesiymiş Ankara'da. Ankara'dan gelmiş hâkim, Yargıtay'da hâkim. Biraz sonra gireceksin dedi, evet dedim. Bir şey rica edecektim dedi, buyur dedim. Benim kızım aşağıda, ne işi var orda dedim. Çalışıyor mu, memur mu, dedim. Ne memuru hocam dedi. Keşke memur olsa dedi. Sivil memurlar vardır. Orda çalışanlar. Yok dedi, öğrenci yakaladılar dedi, attılar oraya. Nedir anlat dedim. Anlattı, bir yürüyüşe katılmış. Dün gene şeyleri gösteriyorlardı. Şeye atılan yumruk, Ahmet Türk'e. Hakkâri'de İstanbul'da şurada burada, nümayiş, yerde sürüklüyorlar,

kızlar da var içlerinde. Bizim hanım ne zaman görse dehşete kapılıyor. Hadi erkeği biraz, erkek daha dışa dönüktür. Bağırır çağırır yakalarsın, tokat yer falan askerde de dayak yer. Ama kızların gidip de şu siyasalın içerisinde. Tabi aile kızı öyle terbiyeli yetişenin, aklının ucundan geçmez. Korkarlar kaçarlar bizim zamanımızda öyleydi. O kızlar şey gibi saçlar başlar perişan. Anladım ki onlardan biri. Benim kızım şöyle, benim kızım böyle, yürüyüşe katılmış, Adam da Yargıtay'da hâkim, kız burada İstanbul'da komünist şeyleri yahut da anarşi neyse yürüyüş yapıyor, pankart açıyor, polise taş atıyor. Aman dedi efendim. Ben de hocayım dedim, biliyorum onun için söyledim dedi. Ben de bu halleri biliyorum dedim. Elbette genel bir şeyse söylerim dedim. Hepsi kız çocuğu ise. Benden sonra dedi, sadece görmek istemiş dedi. Oturup uzun uzun konuşarak, Başka bir şey yok. Koca İstanbul adamın sırtında. Neyse girdim içeri, hoş beş bir şey soracağım dedim. Aşağısı dedim. Aşağısı doldu hocam dedi, bütün davası bu adamın. O arada da bir askeri hâkim, benim geldiğimi öğrenmiş, Allaktan da erken gitmişim biraz. Hâkim koşarak geldi. Hocam bir dakika şeye çıkar mısınız? Paşamızın sizinle görüşeceğini öğrendik dedi. Zaman zaman bu görüşme olayı istişare anlamında. Çağırır giderim nitekim bu memleketin hocasıyım. İstanbul Üniversitesi'nin göbeğindeyim hiç bu işlere bir zerre karışmam, çünkü beyinsizlik akılsızlık bu işlere karışmak. Hoca, bana orda bir şeyler dedi, onlar da baş edemiyorlar aşağıdaki, orda depoyla, hâkim. Pankart asıyorlar, hatta afişleme derler oraya buraya, yapıştırıyorlar, bizim pankartlar, geceleyin çıkıyoruz kapılara asıyorlar yahut adam kaçırıyorlar, adam yaralıyorlar, banka soyuyorlar her türlü var. Ve paşanın da şeyi var, formül arıyor paşa, hocam doldu dedi. Geliyorlar ben ne yapacağım dedi. Paşam ben çok açık söyleyeyim dedim, çağırdığınıza çok teşekkür ederim dedim. Çünkü ben hocayım, talebelerim, bana gelen insanlar 18 yaşın üstünde, sonra ben çoluk çocuk sahibi insanım. Mücadelede tek yaşamıyorum hayatı. Çok dikkatle dinliyorum dedi. Bütün samimiyetimle söylüyorum ve yapılabilecek bir şeyi sizi de, bu insanları da Türkiye'yi de kurtaracağım, söyle dedi. Bunları suçluyor, bunları itham eden suçlar belli dedim. Tabi hepsi ona göre yakalanıyor dedi. Para sızdırmış tehditle haraç kesiyorlarmış. Dükkânlardan falan bir zavallılık Türkçülük, Türk dükkânında oğlunun 20 yaşında delikanlının tehditle parasını adam kaçırmış, adam yaralamış, fiilli olarak devlete karşı suç işlemiş bomba koymuş. Hepsi var dedim bunların. Molotof kokteyli, geçen sene biliyorsunuz bir otobüse Molotof kokteyli attılar bir kız öldü. Yaktılar. Dün haber öyle

veriyor, dün yine atmışlar, haberin ilk şeyi şöyle, yaralanma olmamıştır, tabi haberin detayına girmeyeceğim, belediye otobüsüne atmışlar bu sefer yaralanan falan olmamış. Çünkü o Türkiye’de bir facia var. Bu fiili suç işlemiş olanlara kanun neyi gerektiriyorsa yapılmalı. Afişleme yapmış, yürüyüşe katılmış sınıfta şey yapmış forum falan, forum yapıp sınıfın şeyini bozmuş, bunların çoğu lise talebesi yahut da üniversitenin ilk sınıflarında. Bunlar tek tek, çağrılacak iki tokat atılacak, resimleri saklı yapılmış bunların, resimleri çekilmiş bunlar gösterilip kendilerine şu anda serbestsiniz, ama adresiniz belli, dosyanız belli, bundan sonra en ufak yapacağınız bir şeyde, buraya gelirsiniz, buradan sonra gideceğiniz yer hapisanedir. Hepsini tahliye edin, ama tokat atılacak. Osmanlı tokatı atılacak. O bir şok. O şok ne olduğunu ben bizzat Ayhan Songar ismini duydunuz mu onun dönemi ile benim dönemim aynıdır, tıpta. Ayhan Songar o sırada asistandı, benim de bir senelik, tahsilim vardı. Yoo yoo tokat yiyecek güçlü olanlara, güçlü kuvvetli olanlara iki tokat, şeylere de bir tokat zayıflara. Tokat yiyecek biri de var dedim lafın arasında. Ne kim hocam falan dedi. Dışarıda bekleyen adamın kızı dedim. Allah razı olsun o da iyi bir adamdı, bu adamın kızı da dâhil hepside tahliye yapıldılar. Tokatlarını yediler, resimlerini adreslerini filan. Şimdi, bunu anlatmamın sebebi, Aydınlar Ocağı mensupları hepsi yani özel idarecileri evli barklı adamlar hepsinin çoluk çocuğu var, hepsi ister Rumeli’den ister Anadolu’dan bu ülkenin, dengeli suça karışmamış yani vatandaş dediğimiz insanları ülkesi için canını verecek, biraz evvel anlattım her iki dedem de Çanakkale Şehidi.

Bu insanlar öyle kriz döneminde, nasıl ekonomik kriz döneminde istikrar yapmayan namuslu çalışan, işçiyi çıkarmamaya azami gayret gösteren sanayici, tüccar, Türkiye’ye hizmet ediyorsa, bunlarda yardımcı oldular. Doğru dürüst fikirlerini söylediler. Karışıklıkları önlediler. Yönetici insan ister sivil yönetici olsun ister askeri yönetici olsun, üzerinde çok ağır bir yük var. Şurada farz edin nişanlımız İstanbul Sıkıyönetim komutanı oldu. Yedek subay iyi bir yedek subay gitmiş o sırada anormal bir şey olmuş, adam da bulamıyorlar, gel iki aylığına şurada. Şimdi dolayısıyla bunlara yardımcı olmak durumunda. Aynı zamanda böyle bir kadrosu vardı, yardımcı şimdiki durum nedir. Şimdiki durum anayasadan söz etmiştik, o zaman bir anayasa yapılması gerekiyordu. Ve sadece biz Aydınlar Ocağı değil barolar, bilmem üniversiteler, bunların hepsi hazırды. Biz kendimizi dışarıda tutamazdık. O zaman niye bir araya geldiniz, niye

kendinize aydın diyorsunuz, niye bu ülkeyi sevdiğimizi iddia ediyoruz. Sevginin bir tek karşılığı vardır. Bunu hiç unutma. Bir tek başka öbürleri hepten fedakârlık,

F. Y. Ö.: Hocam, aydını nasıl tanımlıyorsunuz?

Nevzat Yalçıntaş: Aydın, döneminin bilgi seviyesini temsil eden, kendi çevresi ve dünya olaylarını takip eden ve üçüncü unsurda, problemler karşısında çözüm üretebilen kişidir. Ve bu üç unsur, olursa aydın olabilir. Ya da son unsur olmadı ona tam aydın diyemeyiz. Ülke meselelerini yani dünya meselelerini takip eden ama hiçbir çözüm üretmiyor, çözümü dünya meseleleri için ya da ülke meseleleri için değil, okulundaki bölümündeki içinde bulunduğu ortamdaki için bir problem için çözüm üretmiyorsa o aydın değil. O okuryazardır, bilgili adamdır. Malumatlı adamdır. Zaten bu üç şey olunca dördüncüsü kendiliğinden geliyor. O nedir sorumluluk duygusu. Sorumluluk duygusu olmadan da aydın olunmaz. Bugün modern manada entelektüel dediğimiz şey, sadece bir egzersizden ibaret değil. Onun bu üç unsuruna sahip olursanız, iyi bir bilgi seviyesine yani çağdaş bilgi seviyesine, ülkenizin toplumunuzun meselelerini ve dünya meselelerini takip edecek formasyon içinde bunu yapıyorsunuz. Fikirler üretiyorsunuz demektir. O fikirlerin önemli bir kısmının çözüm getiren fikirler olması lazım. Aksi halde entel diyorlar şimdi o şey edilmiş bir şey değil. Tesadüfen uydurulmuş değildir. Bir vaka var ki entel diyorlar. Entelektüel demiyorlar. Entel, yani mırıldanan kendi kendine kafası, karışık diyorlar hatta. O kadar karışık ki bed bazen, mesela dün başıma geldi, haber arıyordum. Bir hanımefendi, bir diğer hanımla beraber bir nevi açık öğretim şeyi idare ediyor, kendisi tekmiş ama o gün bir başka hanımı almış açıyor, telefonla ulaşıyor ve onlara sualler soruyor işte, TRT’de Haber 2 ye bağlanıyor. Başkanın Obama’yla görüşmesi, Ermeni meselesi, atom meselesi falan, mütalaayla söylüyor, ben, bu kızın doğru düzgün bir fakülte bitirdiğine kani değilim. Öyle kızları getiriyorlar, gazeteci, şunun bunun ahababı. Hiçbir ilmi, düşünce tarzı teşkil etmemiş. 1, 2; el attığı konuda, ana temel bilgiyi edinmemiş, ama o makama geçmiş işte, yüzeysel lisan biliyorlar muhakkak adam sanıyorlar, ona buna bağlanıyorlar. Öyle bir karman çorman, tahammül edemiyorum kapattım. Hakikaten üzülmünecek bir durum memleketin bir numaralı şeyi TRT artık bundan ilerisi yoktur. O da eksik olan nedir, şu bilgi seviyesi, eksik dünya meselelerini yabancı şeyler okuyabiliyor. Bir de sorumluluk duygusu yok. Çözüm. Sorumluluk duygusu olursa çözümü arıyor. Sorumluluk duygusu olmaz ise

bilgi hamallığı yapıyor. İhtiyaç duymuyor ve problemi ortaya atıveriyor. Yani mutfakta yemek pişecek malzemeyi getirmiş evladım oraya hazırlıyor hepsi tek tek ama ondan bir şey yemek olmuyor. Dolayısıyla bu 4 unsur lazımdı. Aydın demek için hem o bilgi hamuru olacak, hem ülkesinin meselelerini bilecek, dünya meselelerini her anlamda, yani Filozofik anlamda teorik anlamda günlük olaylar, aşına olacak ve nihayet çözüm üretecek. Bütün bunların temelinde de o sorumluluk duygusu yatar.

F. Y. Ö.: Hocam bir de 28 Şubat sürecinde siz, Aydınlar Ocağı'nın genel başkanıydınız. 1998 'de görevi bıraktınız. Aydınlar Ocağı'nın tavrı 28 Şubat'a tavrı nasıl oldu?

Nevzat Yalçıntaş: Olumsuz oldu. Yanında olmadı. Çünkü benim ifadelerim var. Ben başkan olarak. Üye olarak yapabilirsiniz ama başkan olarak Aydınlar Ocağı siyaset dışı fikir ocağıdır. Bir fikir ve bir ahlak ocağıdır. Sadece fikirle bitmez bu iş. Sorumluluk duygusu duyan kişilerden müteşekkiller. Orada ben yanlış olduğunu görüyorum. Yanlış. Ana yanlışlık ilk defa Türkiye'de bir müdahalede ve post modern müdahale denildi, yani orda mekanizmaları çalıştırdılar, hükümeti devirdiler, üyeleri istifa etti biliyorsunuz, zorlandı etti yani koalisyonudur. Koalisyonda bir hanımefendi vardı. Tansu Hanım'dan bahsediyorum. Bunu çöktürmek için, allem ettiler kalem ettiler yani bizatihi adam yakalayarak değil. Brifingler verildi, hakimler gelir de askeriye de brifing olur mu? Asker çıkıyor o zaman başları belli, hepsinin ismi bilinen. Bu yanlıştı. Ana temel yanlıştı. İlk defa ordu, orduyu temsil ettiğini söyleyen bir grup ülkenin asli vatandaşlarını yani azınlıklar da var, bu memlekette ekstremler de olabilir, marjinal gruplar da olabilir, ama ulusun aslisine bu milyonlarca Türk demek her fikirde her şeyde milyonlarca insan. Efendim marjinal varmış, olabilir. Aşırıları varmış olabilir. Koca bir ülkedeyiz ama bu diğerlerinden farklı olarak, ilk defa Türkiye'de unsur-u aslisine, darbe vurmaya başladı, ilk defa, milli ve manevi değerlere darbe, vurmaya başladı. Yapmadıkları şey kalmadı. Hatta o yüzden ona taraftar olan bazı milletvekilleri, mecliste Ali Coşkun gibi, Abdulkadir Aksu gibi, efendim şimdi isim verilerek daha elle tutulur hala gelsin, Cemil Çiçek gibi, hatta Korkut bey var. Bunlar istifa ettiler, imam hatip okullarının alt kısımlarını kapattılar. Orta kısımları kalıyor. Efendim kız öğrencileri başörtüsüyle üniversitelere sokmadılar talebe dışarıda kaldı. Oraya gelen talebe, lise mezunu 18 yaşını bitirmiş, kızlar 16-18 yaşında bunlar evlenebiliyorlar mı

evleniyorlar. İŖe verilse girebiliyor. Hangi fakülte Ŗunu Ŗunu yazıyorsun, tam bir vatandaŖ. Ama ben senin kılığına karıŖacađım, kıyafetine Bu ne kadar saçma bir Ŗey. Sonra meslek okullarına da darbe vurdular. Darbe vuracağım diye meslek okullarına vuruyor. Ben onun üzerine zaten senelerce çalıŖan biriyim. OİSD'den heyetler getirmiŖiz, eğitim Ŗeyleri TŖrkiye'nin eğitim yapısının nasıl olacağını tespit etmiŖiz, koymuŖuz. Tamamen ters bir yapıdan dŖzgŖn bir yapıya geçmemiz lazım. Ters yapı %60-70, geneli ise %25-30 meslek lisesi. Hâlbuki tam tersini yapmamız lazım. Uluslar arası, %65'inin meslek lisesi olması lazım. %40-30'da genel lise olabilir. E bunu biz nasıl sağlayacağız. Elbette meslek liselerine birtakım imkânlar vereceğiz. Gitmek isteyen insanı, teŖvik edeceğiz, aynı imtihana girmiyor mu kardeŖim. Aynı imtihana giriyor, aynı yere oturmuyor mu oturuyor. Sen genel liseli olanın Ŗeyini tam kabul ediyorsun, öbüründe tenzilat yapıyorsun. Vicdansızca ve tamamen baŖka gayelere dönŖk bir Ŗey. İmam hatibi köreltmiŖler. Bu çocuklar, Ŗeyler yapıyorlar, nŖmayiŖler kapıda duruyorlar. KarŖı tarafta Ŗmraniye tarafında imam hatip okulunun önünde bu kızlar, bazıları içeride bazıları dıŖarıda zayıf bir annecik, tartsan 60 kilo olmaz yanında kızı, Ŗeye doğru uzaklaŖıyor ya da gidiyorlar kapıya doğru bir polis geldi. Merdivenli bir dŖkkânın önündeler, sıra sıra dŖkkânlar var. Yüksekçe yaklaŖık 8-10 tane merdiven var. Bir itti bunları ikisi birden kapaklandı. İnsanda vicdan var ya bu kadar rezalet bir Ŗey olur mu? O adam kaba saba bir adam olabilir ama bu fiiliyatın arkasında ya İslamiyet dŖŖmanı olacaksın yahut da vicdansız olacaksın büyük bir Ŗeyler olacaksın yani. Ne olursa olsun bir kadına yerde çocuğu duruyor, orda kız çocuğu duruyor böyle bir Ŗey olabilir mi? Açtım seyrettiniz mi dedim, yok hocam seyredemiyorum dedi. Dedim seyret, mutlaka açığa alın, açığa aldığınızı da beyan edin çŖnkŖ baŖkası yapacak yarın, baŖka biri yapacak, kaldırıp götürŖrken bile bir nŖmayiŖçiyi nŖmayiŖ yapana tekme tokat giremezsin canım. Ŗimdi 28 Ŗubat milletin iradesiyle kurulmuŖ bir koalisyonu, oy vermiŖler kadıncağız kazanmıŖ, tasvip edelim, etmeyelim, vatandaŖ öyle uygun görmŖŖ bir de hoca kazanmıŖ bunlar koalisyon kurmuŖ. Bunları kendilerine göre irtica, telakki etme hocadan dolayı, öbürü ona taviz veriyor diye. Bunların üzerine yürŖdŖler ve antidemokratik bir Ŗekilde istifalar. O zaman pek hatırlamazsınız gerçi ama sonlarını göreceksiniz suni yollarla hakimleri toparlatıp götürŖp onlara brifing, vermeler, ve daha kötü Ŗeyler. Ayıp değil mi bir devlet böyle bir Ŗey yapar mı? VatandaŖına karŖı komplo kurar mı? Daha yeni yeni bunları resmen açıklıyorlar. O gün biz biliyoruz. Hasan Celal

Güzel zannediyorum o zaman bir vazifesi vardı. Başbakanlık'ta bir şey idi, neydi müsteşar mıydı, önemli bir vazifede. Hocam diyor. Ya Allah aşkına durdurun bunu dedim, yani vatandaşlar öğrenecek bunu, adamlar nerde, nerde o aczimendinin başında olanlar. Yine vazifesi vardır. Ya milli istihbaratta çalışıyordur. Ya da ordu istihbaratta çalışıyordur. Bu bir rezalet böyle bir şey olur mu? Hepimiz bu ülkenin vatandaşıyız. İrticai diye birtakım adamları, o adamları harcamıyor, onlar maaşlı adamlar. Fabrika kapattırarak, insan tevkif ettirecek, elbette ki tasvip etmedik. Ama bunları o dönemde Türkiye Gazetesi'nde köşem vardı orda yazıyordum. Ve televizyonlara sık sık davet ediyorlardı, ben söylüyordum. Bunu Aydınlar Ocağı fikriyatı olarak yapmam bana yakışmaz.

F. Y. Ö.: Şöyle bir şey var Aydınlar Ocağı Türk İslam sentezi altında oluşuyor, 28 Şubat'ta Türk İslam sentezinin aslında bir nevi ayrışmasına sebep oluyor. Türk İslam sentezi ayrışıyor gibi 28 Şubat sürecinden sonra. Yani şu anda şöyle bir ittifak var hocam, muhafazakâr ve solcular, yani daha özellikle ordu, daha demokratik açılım noktasında birleşiyorlar, Türk milliyetçileri ile ulusalcılar arasında bir birliktelik var gibi gözüküyor.

Nevzat Yalçıntaş: Yok bu bazı olaylar duyduğunuz doğrudur, bazı olaylar da bu intibayı veriyor. Ulusalcılar, İşçi Partisi darbe düşünen cunta mensupları askeriyede ve medyadaki bir grup isim vermeyeyim. İşte adamların ifadelerini aldılar, hala gazeteci televizyoncu falan. Bir ara biz Aydınlar Ocağı deyince, Türkiye'de 40'a yakın Aydınlar Ocağı'nın tümünü kastediyoruz, bir ara bir vaka oldu o vaka İstanbul Aydınlar Ocağı'ndan bazı kişiler, İşçi Partisi'nin bir şey organı var, televizyon Ulusal Kanal, Ulusal Kanal'a çıkıp sanki şimdi sanık olarak Silivri ceza evinde bulunan Doğu Perinçek ve yine onun fikirdaşları ile bazı açık oturumlara çıktılar. Bu bir yanlış görünüm ortaya çıkardı. Çünkü ben bunun yanlışlığını şuradan bizzat görerek tespit ettim. Türklere Talat Paşa'nın öldürülmesi değil de ondan önce, bir başka vaka vardı Avrupa'daki Türklere karşı yapılan bazı yanlışların Ankara'da bir toplantı yapmak istedi İşçi Partisi. Bizi de çağırdılar ben pek olumlu cevap vermedim. Bulunmamı istediler. Ankara'ya gitmem gerekiyordu, milletvekili gitmem gerekiyordu. Uçakta yan yana Kıbrıs Cumhurbaşkanı Denktaş'la, nereye gidiyorsun sen dedi. Biz çok iyi tanışırız Eskişehir'den. Dedi Ankara'da bir toplantı oluyormuş yurtdışındaki, Türklere genelde

Türlere Ermeni meselesinde, aleyhte bazı faaliyetler yapılmış, Almanya'da şurada burada. Evet dedim ben de duyuyorum. Orda bir toplantı olacak dedi, şunlar şunlar geliyor dedi. Baktım çoğunu tanıyorum. Beni de davet ettiler dedim. Gel sen de dedi beraber, gidelim dedi. Ben biraz şeydim ama baktım üzülecek. Çünkü Ankara'da başka bir işim var. Peki dedim açılışta bulunayım gideyim. Gittim. Hakikaten İşçi Partisi'nin adamları, İşçi Partisi'nin olmayan başka adamlar da var. Zannediyorum bir iki rektör var bir iki dekan var. İşte şeyin kendisi var cumhurbaşkanı. Tuhafıma gitti. Neyse zannediyorum Doğu Perinçek de vardı. Ordaydı. Ankara'daydı bu toplantı. Otelin birinde Hilton olabilir, ona benzer bir şey. Konuşmalara başladılar, söyledikleri şeyler doğru şeyler Türkiye'yi, bu Ermeni soykırımını propagandası sonucunda mahkûm etmek falan o iş belki o tarafa. Ben AGİT üyesi olarak gerekeni yapıyorum yaptım üzerime düşünme vazifeleri Londra'da Lordlar Kamarası'nda konuştum, Fransız parlamentosunda konuştum bir sürü, biliyorum içindeyim. Onlarda aynı gayeyi şey ediyorlar ama o insanlarla beraber görünmek çok yanlış imaj verirdi. Fikirlerimiz hiçbir şekilde uyuşmuyor onlar ulusalcı, biz milliyetçiyiz. Ulusalcı ile milliyetçi arasındaki en büyük fark sizin az evvel sorduğunuz o Atsız'ın, düşüncesinden daha derin, Atsız'ın İslam karşıtlığı değildi, ama onun milliyetçilik anlayışında mukattesat, İslam mukattesatı zayıf ihmal edilmiş. Bunların bir kısmı karşı, o zaman biz bunun içinde olamayız. O toplantıya gittik, şeyden de özür diledim ayrıldım. Denктаş Beyefendi beni mazur görün, yok dedi ben de bundan sonra katılmam dedi, bunlar çalışınlar kendileri ne yaparlarsa yapsınlar, fakat arkamızı bırakmadılar, açık oturuma davet ederler, açarlar beyefendi şu toplantı bu toplantı, Talat Paşa bilmem ne, hiçbirine tabi katılmadık. Tabi İstanbul'dan bazı arkadaşların katılması, Aydınlar Ocağı içinde, bir infiale bir şeye sebep oldu. Onlar da, velhasıl korktum. Daha sonra İstanbul'da birkaç arkadaşla, onların televizyona çıkıp açık oturumlara katılması yakanızı bırakmaz. Siz bu işin içinde değilsiniz inşallah da olmayın. Ama İstanbul'a geleceğiniz Doç, Prof. olduğunuz zaman mütemadiyen yağacak. Mütemadiyen Berlin'de yürüyüş yapacağız, sizi davet ediyoruz, sizde şu oluyor, hiçbirine gitmedik. Fakat o arkadaşların gitmiş olması bana göre hatadır. Neden hatadır? Modern toplumlarda, sadece neyi düşündüğünüz, ne gibi insan olduğunuz kadar bazen ondan çok daha önemli, olan husus nasıl göründüğünüzdür. Verdiğiniz imajdır. Siz o adamlarla, ben o açık oturumları, kabul etseydim, Ulusal televizyonda ebettteki kendi fikrimi söyleyecektim veya onların devamını yaptıkları her

ay mı ne yaptılar. O toplantıları böyle ilk Allah'tan ki Denktaş'ın şahsiyeti belli benim de şahsiyetim belli, yan yanayız falan, öyle yapmayı da Ermenilere karşı bir mesele Talat Paşa'nın öldürülmesinin protestosu deyip safça gidip bulunmaya kalksaydık kimin durumuna düşerdik? İstanbul Üniversitesi'nin Rektörünün durumuna düşerdim. Koca bir rektör sen nasıl kabul edersin böyle bir şeyi. Her şeyi bir tarafa bırak siyasi bir parti bunların partisi. Rektörlük ilmi şey vazife. Allah'tan ki Ankara'da milletvekiliydim yoksa bizzat gidip kendisine bazı şeyler söyledim. Sonra öğrendim bazı yakın arkadaşları tıp fakültesinden, nasıl olur da şahsi düşüncesi ne olursa olsun ama görünüş itibarıyla, başka bir siyasi arenada rektörlük şeyiyle çağırıyorsun davet ediyorsun, konuşuyorsun. Bunu da herkes görüyor ediyor. Ve bu zatın fikirleri belli. Bizim fikirlerimizin onunla bağdaşmasına imkân yok. Biz İslamın dışındaki insanları kendi şeylerinde olabilirler, insan ateist de olabilir, Allah ile kendi arasında. Ama bizim camiamızda öyle bir insan olabilir mi? Bizim dayandığımız fikirler belli bir kere, kendi milletimiz, Türk derken bir ırkı kastetmiyoruz. Türk milliyetine mensubiyet şuurunu kastediyoruz, adamın kökenini annenizi, babanızı, kendi annemizi babamızı, seçmek elimizde mi? Herhangi bir milliyetten doğabilirdik, romanlardan da doğardık belki bize göbek attırırdı. Ama bu zihniyet değil. Bir millet var bu milletin içindesin. O milliyete mensubiyet sorunu var. Mensup isen sen de Türksün. Ben Türk'üm diyebiliyorsan tabi Türksün kim sizden bunu alabilir. Hatta Türk anne babadan doğduğun halde mikro milliyetçilik yapıyor isen bilmem kendini azınlığa çekiyorsan, azınlığın ne olduğu hem şuur olarak Türk tarihinde hem de hukuki olarak tespit edilmiştir. İşte şuur olarak bir insan ben Türküm Müslümanım tamam artık. Seni kim bu ülkenin unsur aslisi olmaktan dışarı tutabilir. Ama insanın kökeni olur Kafkasya'dan gelmiştir. Çerkezlerin tümü, kimi Dağıstan'dan gelmiştir, kimi Adige'dir, kimi Avar'dır, kimi hatta tam bir Türk kavmi olan Çerkez şeyi Kafkas kavimleri var. Ama Çerkez olabilir. Arap bir anne baba, Antakya'da doğmuştur. Veyahut da efendim Kürt bir kökeni vardır. Olabilir. Allah insanları bir de yaratabilirdi, hepimizi tek bir kavimden de yaratabilirdi. Bunları bilmiyorlar, takip etmiyorlar. Sırf böyle günlük şeylerle eğer inanıyorsak, eğer Müslüman isek Kuran'a inanacağız, ne diyor, "Ey insanlar, biz sizleri yani Müslümanları, bir kadın ve bir erkekten yarattık aileden, ondan sonra ne yaptık, sizleri, kavimlere ve kabilelere ayırdık", kabilelerde var şey bir de bizim mensup olduğumuz, milliyetin Oğuzların 9 tane kabilesi var. Hala onların, benim en başta hanımım şeyden

Kınık meşhur, İzmir de bir yer var meşhur Bergama herkesin bildiği bir yer güzel geliyor. Kınık kabilesi belli ismi belli cismi belli, Oğuzlar, benim annemin mensup olduğu belli bunlar temayül şeyler, ama niye böyle yaptı literatür, sizi biz milletler ve kabileler olarak yarattık. Bir Arap kavmi diyor millet ama içinde kabileler var. Hala var. Ondan sonra, cenabı hak onun hikmetini söylüyor. Yani birbirinizi bilesiniz onun manası dayanışasınız, dayanışma yapın birbirinize yardımcı olun.

İslamiyet'i de bizim milletimizin yaşadığı İslamiyet içinde yaşıyoruz, öyle de yaşamamız lazım. En güzelini yapmış bizim milletimiz. Bu da bu kavmi bu milleti bir arada tutuyor. İçimizde herkes olabilir. Kürt vatandaşlarımız yok mu? Bunlara biz kardeş demiyor muyuz? Bunların ekseriyeti bu bölücülüğün dışında değil mi? Dışında olmasa biz en fazla oyu oradan alabilir miyiz? En fazla oy alan yere bütün bu Ak Parti, daha önce Refah Partisi'ydi, Refah Partisi'nin belediye reisleri gittim tanıştım, hepsi efendi. Bir adam vardı, Diyarbakır belediye reisi, fakülteden bir doçent arkadaşımız. İstanbul edebiyattan mezun, gayet güzel icraatta bulunuyor. Onun abisi de Kürt olabilir. Bu son olarak bizim hanımlar orada okul yaptırdı bir Kürt köyünde, bir tek sınıf, onca idealist öğretmen hanımefendi var. Beş sınıfı birden okutuyor. 6. Sınıf diye yeni bir sistem çıktı, kadın bunalmış. Gayet bizim hanımlar falan şey etmişler. Para topladılar, ettiler. O bir tek sınıfın şeyi, 5 tane sınıf için. Diyarbakır Üniversitesi de bitti şükür üniversite arazisi. Gittik gördük yerlerini, Türk bayrakları, istiklal marşları. Yani zaten gerçek anlamda dengeli kafasın işleyen, insan gidip de Kürtçü olmuyor.

F. Y. Ö.: Ben de, size onu soracaktım hocam. Bu son dönemde kimlik farklılık talepleri var. Ve hükümetin de desteklediği bir demokratik açılım paketi var. İçinde işte alevi açılımı var, Kürt açılımı var. Bunlar hakkında ne düşünüyorsunuz. Türk milliyetçiliğini siz ırki bir milliyetçilik olmadığını, herkesi kapsadığını bu milleti, burada yaşayan herkesi kapsadığını söylediniz ama şimdi artık biz farklıyız diye Kürtler taleplerde bulunuyorlar.

Nevzat Yalçıntaş: Efendim, bir insan kendini nereye mensup buluyorsa, bizim hiçbir hakkımız yok. Bir insan Ben a milletindenim b milletinden değilim, tamam kardeşim. Onun beynini biz mi şekillendireceğiz, tabiatıyla bir insan ben filanca kavimdenim filanca şeydenim olmuyor. Mesele şuradan başlar. Kendine bir eşit vatandaş olarak bazı talepleri varlığı, talepleri Türkiye'nin bölünmez bütünlüğü ile bağdaşıyorsa onu da

yapılır ama yapamayacağım bir şey vardır. O da Türkiye'nin bölünmez bütünlüğünü tahrip etmeye zayıflatmaya, bölmeye, hakkın yoktur bu bir. İkincisi silahla, şiddetle, insan öldürerek, insan kaçıracak kendi gayelerini tahakkuk ettirmeye de hakkın yoktur. Bunun dışında normal bir ülkede ne yapmak istiyorsan yap. Yapıyorlar efendim biz bilmem ne olmak istiyoruz. Bazen ben okuyorum gazeteden oldunuz. Yani isim vermemize gerek yok. Öyle cumhurbaşkanlarımız olmuştur ki ırki nazardan bakarsan, biz bakmayız bakmamışızdır. Ülkenin cumhurbaşkanı olmuştur. Ülkenin bakanları olmuşlardır. Ülkenin büyük elçileri olmuşlardır. Bunlara bu hak verilmiyor değil ki buradaki problem 1984 yılında Ermeni terörizmi Asala terörizmi bittiğinden aynı sene, PKK terörizmi başladı. PKK terörizmi silahla oldu en modern silahla, parayla olur, paraları var, teşkilatla olur, teşkilatları var. Facia meydandadır. 40.000 küsur kişi hayatını kaybetti. PKK terörizminden kaybetti. Ondan önceki sağ sol çatışmasından bahsetmiyorum. Hala her şeye rağmen hala mayın patlatıyor insan öldürüyor. Analar, babalar, yavuklular, çocuklar, ağlıyor. Buna biz göz yumamayız. Buna biz iyi de olmuş filan efendim, gelin uzlaşalım, neyin pazarlığını yapacağız. Yani Mardin'in Diyarbakır'ın pazarlığını mı yapacağız. Hangi şeyde, bunu hangi kişi kabul edebilir. Dolayısıyla, ülkenin bölünmez bütünlüğünde Türkiye Cumhuriyeti hassas olacaksınız. Harp boyunca Irak'ın işgali boyunca, hemen bizim bulutlarımızın ötesinde Kandil diye ismi geçiyor ama başka yerlerde de, bizatihi Irak hal böyle ya Amerikalıların tam işgali altında Amerikalı ülkeler orada bulunan devamlı cinayetlerini icra ettiler. Şuan ki cumhurbaşkanı talebemiz öğrencimiz, Abdullah Bey dışişleri bakanıydı. Zavallı az mı uğraştı az mı didişti, bunları ikna etmek için. Amerikalıların dış işleri bakanı, (Condolezza) Rice'in yanına az mı gitti, o kadın da, az mı geldi. Ya bunlarla mücadele ya edin, ya beraber edelim yahut da bırakın biz edelim, hiçbirini yapmadılar. Senelerce bunlar orada teşkilatlandılar, silahlandılar, Eğitim gördüler, paralar topladılar, falan ettiler. Amerikalılar bizi oyaladı, başta da bu Rice, dışişleri bakanı olarak ve Bush ikisi, sadece Rice için evin kızı derlerdi. Rice'in her şeyi Bush'un ailesi içinde yetişmiş, kadıncağz okumuş etmiş, ve neticede hiçbir şey yapmadılar. En son artık iş şeye gideceği zaman, biz size istihbarat hizmeti yaparız dediler. İstihbarat verecek, yani oradan bir heyet kalkıp da Türkiye'ye sızıp da, silahlı bir grup, bir cinayet adam öldürmeye geliyorsa haber verecekler. Ve biz böyle 20 kişilik bir grup, sizin falanca şeyinize doğru gidiyor, hududunuza doğru, bize haber verecek biz de, gidip orayı

bombalayacağız, bu kadar. Dolayısıyla orda, kendilerinden haberdar oldukları bir ufak tip, Süleymaniye’de çalıştığı yer belli yaptıkları belli, havadan gökten inmiş değil, aşağılamak için başlarına, torba geçirdiler, çuval demeyelim, torba geçirdiler. Biz bunları bilmeyen böyle ağzı açık bu işleri dışarıda gören adam değiliz ki. Biz o şeyin nasıl geçirildiğini elbette biliyoruz nasıl olduğunu. Orda hiçbir zaman için komutanlar kendi başına karar almaz. Dakikasında bu işi yapacağı, orda bizim timimiz ufak bir timdir 5-6 kişi. Aylardır orda ne yapıyor. Katar’daki şeye bildiriyor kuvvet komutanına karargâhına o da 2-3 dakika geçmeden. Bütün bu şey yarım saat içinde halledilecek muharebat, operasyonun yapılma şeyi, bunu müsaade olmadan da yapamaz. Demek ki bunu yapmayı Türk timini gidip silahlarla dışarı çıkarmayı, başına torbalar geçirmeyi, ondan sonra bir yerlere alıp sonrada sınır dışı falan. Bunlara orda birisi karar verdi. Bununla ancak çocukları, vatandaşları ikna edersin. Karargâh buna karar verir. Oradan tasdik ile Pentagon’dan alıyorlar. Böyle insanlar ile karşı karşıyayız. Elbette ki memleketimizin, vatanımızın bütünlüğü için, bütün bu bizimle doğru düzgün işbirliği yapmak istemeyen müttefikimizin, böyle el bağlayıp duracak değiliz. Benim verdiğim cevap var işte. Yarın öbür gün alırsanız. Niye elçinizi yani elçi niye çekildi diye bana soruyor. Çekmeyelim mi? Benim cevabımı öyle verdim çekmeyelim mi? Yani en ufak da bir jest de mi yapmayalım. Türkiye, Amerika yokken Türkiye var. Amerika ailesi davet etti beni hangi sene. Amerika’yı gezdiriyorlar, en tarihi bir yeri size gösterecekler, en tarihi yer nedir, dedim, bir malikâne dediler. 170 senelik. O da malikâne dediği eski İstanbul konakları, mütevazı bir konak. Onu allamışlar pullamışlar, tamir etmişler levhalar koymuşlar. İşte bu biz 2000 senelik devletin Metehan’dan bu yana dolayısıyla bu bölücülük şeyinde hassas olmamız, en tabii hakkımızdır. Buradaki her karış toprağın, edebiyat değil bu ecdadımızın kanıyla canıyla alınmış, muhafaza edilmiştir. Hududun tespitinin de cemiyeti ahkâmdan bir İskandinavya generalinin başkanlığında heyet tespit etmiştir. Kabul edilmiştir. Evet, hudut bizim aleyhimize. Hazır altında biraz daha aşağısı düzlük olması lazım. Tam kayalıklarda başlıyor. Dik kayalıklarda. Adamlar sızıyorlar, gidiyorlar. Bizim orada 20-25 km içeri girmiştik, Saddam zamanında. Saddam’ın tabiatıyla, idrak edeceğinin kabulü ile yani hot pursuit, dedikleri sıcak takip, yapabiliyorsun, geleni görüyorsun. Şimdi ta kayaların, üzerinde zaman zaman görüyorsunuz televizyonlarda, şeylerde filmlerde, adam o elle orayı gözlemeye çalışıyor. Arkadan dolanıyor, baskın yapıyor öldürüyor. Ee biz burada hiçbir zaman

haksız değiliz, hakkımızdır. Zaten bu katiller Kürt vatandaşlarımızın ekseriyetini temsil ediyor değiller. Ufak bir gruptur, şüphesiz ki dış, desteklidir. Alabilecek mi siz o mayınları, o silahları dışarıda Türkiye'nin dostları olduğu gibi düşmanları da var. Yapılacak iş hiçbir şekilde bunlara müsamaha etmemektir. Kürt normal Türk vatandaşı bir Türk gibi yaşıyor bu memlekette. Kürtçe ders veren kurslar açtılar ee ne oldu? İzin de verildi ne oldu kapandı.

Ben kabul edemem. Kendi şahsım olarak söylüyorum. Çünkü siyasetçi tarih bilmese hiçbir şeyi sağlıklı karar alamazsın. Zannediyorum ki sizin bölümde de siyasi tarih okutuluyor. Bunun en güzel kitaplarından birini yazan da benim hocam oldu, rahmetli dostumdu, ahbabımdı. İş bankası bastı, Türk siyasi tarihi diye, Prof. Dr. Fahri Armaoğlu, Siyasal Bilgilerden. Bu devletlerin parçalanmasında, azınlıkların genel bütünden ayrılıp o ülkeden ayrı bir devlet olması Osmanlı tarihinden ilk eğitimden lisandan başlıyor. Ufak bir etüt Robert Koleji'nin, eski Osmanlı zamanında talebelere baktığın zaman görülüyor. Bulgaristan'ın bütün öncülerini baktığın zaman onlar yetiştirmiş. Şimdi şurada resimlerimiz var, fotoğraflarda albümlerde. Kendiliğinden Kürtçe öğrenmek istiyorsa öğrensin. Ama her milli devletin bir lisanı olur. Bir imparatorluk olan Osmanlının bile, resmi dili Türkçe idi. Libya'da bir kasaba da hâkim kararını verirken Türkçe, eski yazıyla. Şam'daki devlet mekanizması 18-19. Yy arasında daha da büyüdü. Yani Fransız sistemi oldu, vilayet sistemi, jandarma sistemi, modern mahkemeler, okullar açıldı. Hala onların isimleri var resmi dil Türkçe. Benim büyüklerimden birisi, kolağası Şam'da şehit olmuştu o da. Hepsi Türkçe idi. Şimdi dili çatalla iki dilli, Onların ana maksadı. Önce tarih bilmek lazım. Tarih bilmeyen, gazeteci olsun, bir parti olsun, bir grup entelektüel olsun, bugünü formüle edemez istikbali göremez. Ülkeyi maceraya sürükler, sonu da o işin işte önümüzdedir, Yugoslavya gibi falan olur çıkar gider. Bu iş dilden başlıyor. Önce dili ayırmaya, başlıyor. Sonra dile dayalı literatür, yapabildikleri kadar, kendi dillerinden romanlar var, burada bir tiyatrocü var, Allah affetsin adamın şeyini, gitti Diyarbakır'da Kürtçe, ilk tiyatroyu oynatmış. Müsamere gibi bir şey ama o onlar için, çok önemli. O Diyarbakır belediye reisi, orda mesaj veriyor bizim dilimiz, her şeye kadir. Diye ilk belirtiler başladı, bu dilde, edebiyatta, birtakım tarihi olayları yorumlamada başlar. Ondan sonra ayrışma süreci başlar. Ayrışma süreci, sen filanca millettensin, ben değilim, ben filancayim. Almanya'dayız, alışveriş merkezine girdik, hanım bir şeyler aldı, para ödemek için,

vezneye benzer şeyler var ya, para ödeyecek hanım, öndeki para alan kız birisiyle, Türkçe konuşuyor müşteri bizim önümüzdeki. O müşteri gidip biz gelince Melahat Hanım parayı ödedi, ben de konuşuyor ya, ne güzel konuşuyorsunuz, Türksünüz değil mi? Dedim. Birden bire cadılaştı hayır Türk değilim dedi. Kürdüm dedi, bizim ki daha da cadı olabilirdi. Ne olursa olsun, ben sen Türkçe konuştuğun için, Kürt isen Kürtsün dedi ona da cevabını verdi, neyse hadi para ödeyelim çikalım dedim. Bunlar daha düne kadar, bu memlekette doğdular, bu memlekette büyüdüler, buranın nimetlerinden istifa ettiler, buranın pasaportuyla gittiler. Kin kusuyor. İşte bu ikincisi, ayrışmadır. Ayrışma, önce dil ayrılma yeni şeyler öğrenme filan tarihi yorumlama manasında söylüyorum sonra ayrışma. Ayrışmadan sonra, çatışma zemini yani ayrışma şeyden bahsediyorum. Şeyh Said ayaklanmasından bahsediyorum, Dersim'den, bilmem neden yani, birtakım düşmanlık kin ve nefret, şeylerinden ve ondan sonrada fiili mücadele. Biz bunu Balkanlar'da gördük. Biz Filistin'de gördük. Dolayısıyla, bizim görüşlerimiz, itikadımız meydandadır. Biz bu zincirin, basamağın etraflarını gerçekleştirmek için, müsamaha gösteren yol açan görüşü tasvip edemeyiz. Bunun anlamı bunların tabi haklarını ellerinden alma değil. Hiçbir zaman alınmış değil. Hiçbir zaman ayrı telakki edilmiş değil. Hangimiz telakki ediyor, bizim sınıflarımızda Kürt menşeli çocuklar var. Hangisi, akrabalarımız var. Benim en yakın amcamın oğlu, tanınmış bir Kürt ailesinin kızıyla evli. Kızı istemeye, onların âdeti öyleymiş erkekler kadınlar ayrı gittik, büyüğümüz istedi, kabul edilince o aileye mensup bir delikanlının büyüklerin elini öpmesi lazımmış damat adayı öpmezmiş.

Yani bizim tabumuz da yok, bizim itikadımız da yok, müsamaha yok o kadar da değil. Yani ülkeyi sen böleceksin, silahlanacaksın, edeceksin, ondan sonra senin isteklerini bu istikametteki isteklerini mahsur karşılayacağız, iş çıkırından Allah vermesin de çıkmasın. Yani o yumruk meselesi Samsun'da Ahmet Türk'e atılan çok fecidir. Bu tür olayların Karadeniz'de çıkmasının bir sebebi var. Çünkü oranın insanı sapına kadar Türk ve Müslüman, kâfir değil yaşamış, Rumların, Pontus'u orada kurmak istediler. Ben o sahile gittim, benim orda akrabalarım var. Bizzat hikâyelerini dinledim. Topal Osman olmasaydı, Atatürk ona o vazifeyi vermeseydi ne olacaktı. Adamlar akıllarına koymuş Pontus kuracaklardı. Pontus'ları sonra Selanik'te gitti. Yazı yazdım, yazıdan sonra bir sürü bir şeyler oldu bana. O mevzuya hiç girmeyelim. Elbette Karadeniz halkı en az, daha hareketli daha heyecanlı, bize benzemez. Hassastırlar. Orta Anadolu biz

biraz batı, biraz yavaş, bizim büyüklerimizden biliyorum. Biraz yavaştır. Orası öyle değil, Karadeniz gibi. Doğrudur, yaptıkları. Adamı yumruklasın demiyorum, hassasiyetleri doğrudur. Dolayısıyla, vatandaş gibi olsunlar. Sırrı Sakık ne diyor, çok enteresandır, gazeteden takip ediyorum, nerden çıkmışsa onu saklayacağım, dedi ki bizim oralar da dedi, Kafkasya'dan gelmişler. Kafkas Türklerini kast ediyor. Biz onlara karşı herhangi bir şey yaptırmıyoruz dedi. Gözünüzden kaçmış olabilir. Bu bir tehdit, demek istiyor ki Karadenizli şöyle yaparsa, Ankaralı böyle yaparsa biz orada, Diyarbakır da, Bitlis de, Siirt de, neyse 17 vilayette, oralarda da Türk unsurunu, Kafkas unsurunu, insanları kovarız ederiz basarız. Burası hep şeyin memleketidir, İstanbul Üniversitesi'nde edebiyat fakültesinde bir ağabeyimizin, oralıdır kendisi. Ama kökleri onların Kafkaslardan gelmiştir Türk. Muharrem Ergin duymuşsunudur. Prof. Dr. Muharrem Ergin, Türk Edebiyatında, Türk Dilinde bir otorite. Milliyetçi bir adam. Azerbaycan'dan, Kafkasya'dan falan gelmişler. Ruslardan kaçan şeyler yerleşmişler oralara.

F. Y. Ö.: Hocam peki alevi açılımı hakkında ne düşünüyorsunuz. 1981 yılında Aydınlar Ocağı'nın düzenlediği bir, Din Eğitimi ve Milli Eğitim semineri var. Orada özellikle ben baktım kitaba, orada özellikle mesleki eğitime çok vurgu yapılıyor ama bir yandan da din eğitimine çok vurgu yapılıyor. İşte 1982 den sonra da din derslerinin zorunlu hale getirilmesi de Aydınlar Ocağı'na mal ediliyor. Yani bu yazılan çizilen konuşulanlardan dolayı, şimdi de aleviler de bu zamana kadar çok sıkıntı çektiklerini, din eğitiminin zorunluluktan çıkarılmasını talep ediyorlar.

Nevzat Yalçıntaş: Orada talep eden aleviler de var, etmeyenler de var. Şimdi din eğitiminin mecburi hale getirilmesi Milli Güvenlik Konseyi zamanında, anayasaya konulması. Koyanlar askerlerdir. Kenan Evren zamanında olmuştur. O kararı almada güvenlik konseyi biliyorsunuz meclis gibiydi. Aldığı kararlar, kanun sayılıyordu. Anayasa taslağı, onlar sonuçta, hazırladılar, kurucu meclis filan kabul etti. Referandum yapıldı herhalde.

F. Y. Ö.: Evet yapıldı, hatta Cumhurbaşkanıyla beraber oylamaya sunuldu ve %97 evet oyuyla kabul edildi.

Nevzat Yalçıntaş: Çoğu da ben biliyorum bu iş bitsin askerler gitsin diye verdi bir de o dur. Kaldı ki o şey o darbe, 27 Mayıs gibi olmadı. 27 Mayıs'da insan öldürdüler,

idamlar yaptılar. Neyse onun oluş şeklini ben hocalardan dinledim. Bu hocalar ilahiyat fakültesi, hocalarını çağırılmışlar, o rapor yazan da hatta belli başlı raportörlerden birisi Karadenizli bir hoca, Ankara İlahiyat Fakültesi'nde. Bunları dinlemişler ve sonunda tek başlarına oturup pat diye yapmamışlar. Türkiye de anarşiliğin çıkması, bölücülüğün çıkması, insanların öldürülmesi, öldürenler 60 yaşında adamlar değil, yaşları 17 ile 25 arasında ki katil gençler bunları yaptılar. Bunların ana sebeplerinden birisi, dini itikatlarının ya olmaması ya da zayıf olması, ya da dinin İslam'ın adam öldürmenin ne kadar büyük günah olduğu, Allahın verdiği canı Allah alır bunu bilmedikleri için gençler katil olur. Yahut devlete düşman olur ve yahut sabotaj, bomba atar. Yani bütün bu kötülüklerin ana kaynaklarından birinin fikri yapılarında dini kutsalların olmaması. İnsan hayatı kutsal devlet hepimizin, sahip çıkması gelen bir, kuruluş, adalet hissi vs. Bunun için, dini tedrisatın verilmesi şey edilmiş. Bunu nerde yapacaksın, okulda yapacaksın. Bunun okulda yapılmasının bir nedeni de bana göre Türkiye şartlarında, haklıdırlar. Bırakılsa özel sektöre insanlara, kimi nereye götürüleceği belli olmaz. Biz bir imparatorluk varisiyiz, her türlü insan, her türlü düşüncede, anlayışta kişiler var. Küçük, bir ülke değiliz. İşte 75 milyona varıyoruz. Rusya'dan sonra Avrupa'nın en gelişmiş ülkesiyiz ve her taraf, dağlık taşlık engebe, düz bir şey olsa idare olur. Dolayısıyla çeşitlilik çok. Çeşitliliğe bıraktığında nereye varacağı belli olmayan. Devlet kendisi, kendi milli eğitimi şeyinde buna karar veriyor. Bazıları şimdi denildiği gibi laiklik meselesini o müzakerelerde söyleyenler var. En büyük reaksiyonu Kenan Evren gösteriyor. Diyor, sizin dediğiniz bu laiklik, işi dinsizliğe götüren arkadaşlar biz bu ülke de Allah'ı, peygamberi, ahlakı öğretmek mecburiyetindeyiz. Ama yapar ama yapmaz. O ayrı bir şey. Laiklik oradan başlar. Ve bu anayasaya girdi. Ve baktım bizim, öğrenelim dediğimiz şeyleri, bizim çocuklarımız öğreniyor. Bizim de evlatlarımız var. Yeğenlerimi de katarsam koca bir şey tutuyor. Geçen gün Murat bir yemek vereyim demiş. Koca bir kalabalık var. Cemile Sultan Korusu'nda. Şimdi bunların, anne baba çalışıyor, sabah erken mi gidiyor. Kadınlar da çalışıyor, şimdi. Meslek şeysi bu da güzel bir şey. Bu çocuğa okulda vermesen nerde vereceksin. Akıl bali olduktan sonra Allah vermesin, Allah neslimizden öyle bir şey çıkartmasın, dinsiz olur, imansız olur o başka bir şey o kendi sorumluluğu. Bak benim evladımken bu insan hakları beyannamesinin 10. Maddesi bunu gâvur da böyle düşünür. Hristiyanı da Yahudisi de. Ebeveynine de sor. Yarın Allah siz evlenince sizin çoluk çocuğunuz olacak siz sorumlusunuz. Amerika

da bilmem efendim bazı ebeveynler çocuğu yalnız başına falan bırakıyormuş. Bunlar, sorumluluk almamak için. Bunlar fedakâr, anneliğin babalığın, fedakârlık için olduğunun farkında değil. Torunum, şeye girecek giriş imtihanlarına. Ben İstanbul da ilk yapılan şeyin, en baş görevlilerinden biriydim. Çünkü iktisat fakültesinde yapıldı. Orada dedim ki, bak oğlum. Pazar günü olur o iş değil mi? Kendisi Amerika'ya gidecek imtihandan önce Amerika'ya gitmek falan yok. Başbakan gider sen arkadan gider. İmtihan günü, Pazar günü evladını alacaksın, istersen hanımını da sen kendin götüreceksin. Çocuğun yanında olacaksın. Çocuğa dedik biz burada bekliyoruz. Sonra sen bırak karını ne yaparsa yapsın. Çocuk içerde annem babam dışarıda, beni getirdi. Çok taze çocuklar, bunlar. O da çocuk lise talebesi nedir ki. Yani onlar kâhin her şey bilir dersin yanılırsın. O anne baba için o çocuktur. Atladım böyle, Dedim oğlum yarın beraber gideceğiz, merak etme. Dedim bak unutma ta hicazdan geldim senin için. Küçüğe de çocuğa da öyle yaptım. Götürüp orada ona o moral şeyi vereceksin. Dini imanı kendisi seçsin. Laiklerin bir kısmının düşündüğü bu. Bugün misyonerinden tut da, her türlü bozucu şey, televizyon kâfi çocukların ana baba sevk etmez ise nerelere götürebileceği kâfi. O şey diye bir şey var. Bilgisayar ile konuşuyorlar, ne diyorlar onlara, chati yasak ettim. Kız torunlarım var, chat salonların da saf temiz insanlar olarak, kızlarımız. Şimdi gayet tabi okuyoruz doğru bu hakkı, bu imkânı onlara vermiyoruz. Sonunda istikametsiz bir sürü şey doğabilir. İki, bu ülkenin şeyi icabı, diyor ki efendim seçimi kendisi yapsın ben, şeyi İslami olmak istemiyorum, İslam şeyi almak istemiyorum, evladım almasın falan din dersini mecburi etmiyoruz. Onun şeyine bırakıyoruz. Onu kabul etmiyoruz. Yarını da tarihi de diyecek. Diyecek ki benim ben tarihim, Türk tarihine bağ değil. Ben ayrı bir şeyim, milletim, bana Kürt tarihini okutursanız. Onları ilave edin. Kürtler de var, yazılacak bir şey yok ama kendilerine göre var. Türk edebiyatı sen eğer, dinini empoze ederken öğren bu memlekette en azından %80-90'nı ben Müslümanım diyor. Müslümanca yaşamaya çalışmıyor. Yaşadığın yerin şeyini öğren. Sen buna itiraz eder bunu ortadan kaldırırsan yarın, adeta, Türk tarihi dersine, Türkçe dersine itiraz edebilirsin. O vilayetlerde efendim Türkçe dersi isteyenler, Türkçe dersine gideceklermiş, Türkçe ve edebiyatı, Kürtçe ve edebiyatı, biraz evvel buyurdunuz ya, yani efendim Kürtçe de okutulsun, yani bilgi olarak değil de ders, olarak, bunu diyeceğinizde kapıyı açıyorsunuz. Ve ortak kültür alanlarını müşterektir. Fransa da yaşadık biliyoruz. Fransa'da da öyledir. Ulus devlet olarak hepsi

Fransızca okur. Fransız tarihini okur. Din dersleri için serbest zaman bırakılmıştır. Onu da kilise okutur. Kilise diye bir müessese var. Papazlar var kıyafetleri var. Hiyerarşisi var parası var, bütçesi var, okuyor adam. Onu tanımıştır devlet. Onun için biz de Alevilik bilgisi verilsin o derslerde, onu da öğrensin, Aleviliğin ne olduğunu öğrenmekle alevi olunmaz ki bir insan, eğer aile sağlam ise. Niçin olsun. Biz, Osmanlı tarihinde benim başıma geldi. Evlatlarımla ben Ankara'dayım, Ankara'nın göbeğindeyiz. Ve okulumuzda o zaman ki başbakanlığa, benim gittiğim Necati Bey hala duruyor. Yürüyüşle 15dk da gidilir. Başbakan Ulus'da o zaman, Maliye Bakanı Ulus'da, Meclis Ulus'da, eski meclisi görmüşünüzdür. Hepsi Ulus'da, benim de okulum da Necati Bey, gideceğiz o zaman, siz o devirde sabah ya da öğleden sora okudunuz değil mi okulunuzu. Ya sabah ya öğlen. Sabahçı öğlenci yok, sabah gidersen akşama kadar okul, öğle yemeği meselesi vardı. İki şey vardı ya annen sefer tası yapar her çocuk sevmez, ya okulda bir şey yersin. Örnek okuldu benim okul ortaokul ve lise. İlkokulda babam Allah rahmet eylesin, ayrıca lokantaya tembih etmişti, sabah kahvaltısı için ve öğle yemeği için, ona rağmen annem sefer tası yapardı. Adama dedi ki, bu adam geldiği zaman ne istiyorsa vereceksin yiyecek. Babamı tanıyorlar, ben size ayda ya da hafta da ne ise öderim. Biz çıkıyoruz sabahları annem, tam kapıdan çıkarız, kar kış ortalık, kar buz gidiyor, çok şiddetli soğuklardı, tam çıkacağımız zaman aklınızda olsun balık yağı, içiriyor. Balık yağı üzerine şey sıkıyor, portakal suyu. Portakal suyu yukarda kalıyor balık yağı aşağı da iyice bizi doyurmuş, buna rağmen tam dışarı çıkacağız, oğlum şu balık suyu, oğlum pekmez her neyse çocukluğumuz bu şekilde geçiyor. Ve bütün bu maddi destek, beslenme, elbise, kundura hepsi siparişle olur hepsi ölçüleriyle olur. Ne demiştir. Annem babam oğlum okula başladığında, size ikinci sınıftan itibaren tarih okutacaklar, hep hasta padişahlar, deli padişahlar, bunların hepsi yalan. Bunlara katiyen inanma ve ben de okula giderken bunlara katiyen inanmadım. Böyle şeyler söylerse gel bize anlat biz sana, doğrusunu söyleriz diye, hakikaten öyleydi. Yani ben birinci sınıfta bir şey demediler ama ikinci sınıfta, deli padişahlar, havuzdaki balıklara inci dağıtıyorlar, atıyorlar, öbürü deli öbürü bilmem ne.

F. Y. Ö.: Biz de böyle öğrendik.

Nevzat Yalçıntaş: Öyle, annem babam tembih ettiği için ben bunlara tabi inanmadım. Ama uslu bir talebeydim. Padişah deli olsa bilmem ne olsa bu ülkeyi bize bırakırlar

mydı, bu ülkede biz kalabilir miydik, şu vatan bizim olabilir miydi? Anlattı bizim beynimizi düzeltti. Daha sonra, işte benim çocuklarım gidecek Murat ve Mehmet. Oğlum dedim bak birinci sınıf mı ikinci sınıf mı bilemiyorum, böyle padişahları Osmanlıyı kötölemeye başladıklarında sakın inanma ama bir şey de söyleme. Gel annene anlat annen sana doğrusunu, ben evde isem üniversitede değilsem ben anlatırım. Murat'ta işler doğru dürüst yürüdü, Mehmet'e geldik küçük, hoca yaka silkiyor. Mehmet'te tarihe çok düşkün bütün padişahları sayıyor, padişahların hanımlarını sayıyor bilmem kimlerin, annesini babasını, böyle bir çocuk dehşet gibi bir hafıza tarihe de düşkün, hocası çok iyi bir kadındı. Genç bir kadındı. Bizim hanımı çağırıyor, rica ediyor, ben ne zaman tarih anlatsam senin oğlan fırlıyor hocam öyle değil, diyor. Ben baş edemedim, başka türlü de yapamıyorum, ama rica ediyorum falan, diye zor şey yaptı ikna ettik. Şimdi öğretir çocuğa, dinini de öğretir, dini de öğretiyor, dindar olur olmaz, kılar kılmaz, oruç tutar tutmaz, aileye bağlı bir şey, İslamiyet nedir hilafet nedir öğreteceksin şartı nedir, peygamberimizin hayatını, güzel telkinleri, vatan sevgisini, bunları vereceksin. Sen buları şeye bağlasan, öyle aileler var ki özellikle bizim bu semtler de, tanışıyoruz görüşüyoruz, öyle aileler var ki, çocuk rahat etsin diye, istemez din dersini, dinsiz olduğu için değil, bir yük daha oradan gelmesin diye, kendi biliyor mu kendi de bilmiyor öğretir mi öğretmeye de şeyi yok. Bu kapıyı açtık mı yarın bazı yerlerde, biz bu tarihi de istemiyoruz Türk tarihi. Türkler ve bizler diyor, adamlar belediyeyi kazandılar şey de Iğdır'da. Kadın kalktı dedi ki; Kürdistan'ın sınırının neresi olduğu belli oldu dedi. Oldu mu şimdi al bakalım. Onun için bunların keyfine, bırakılmaması lazım, bizimkilerin öyle bir şey yapmamaları lazım. Benim başka bir konuda hatta bizzat milletle teşebbüsüm oldu. AB, AB de çok fazla, abartıyorlar, AB de din hanesin yokmuş. Olan da var olmayan da var ama bir yerde iki yer beş yer de yok. İçişleri Bakanı Abdulkadir (Aksu) arkadaşımız, bak bunu yaparsan öbür dünya da bunun hesabını verirsin, bu dünya da, millet seni lanetler. Eğer bir insan Müslüman ise, ne diye Müslümanlığı yazdıramıyor. Hristiyan ise yazdırırsın. Museviyse yazdırırsın. Ermeniyse ve yahut da Yahudi ise yazdırırsın. Bu hep böyle gelmiş, yarın başka problemler çıkacak. İki, problem çıkacak evlenme meselesinde çıkacak. Herkes birbirini tanıyacak. Sizin benim gibi evlenme ilişkisi kurmuyor. Tanışıyor acaba bu kız oğlan Müslüman mı? Nerden bileceksin bir kere ilk objektif olarak, kendisi eğer bir şey söylemiyorsa. Bilemezsin. Benim beş kız kardeşim, 5 oğlan kardeşim 10 kardeşiz. 5

kızımız da babam tahkikat yapar. Kızlar istendiği zaman babam hemen tahkikat yapardı. İyi bir tüccardı zeki ve girişken bir adamdı. Hemen tanıdıklarına falan gider, nereli ailede, bir karışıklılık var mı yok mu? Filan daha da hassaslar köylülerimiz çok hassaslar. Demokrasiyi hepimiz kabul ediyoruz. Liberalizm de iyi. Ama her şeyin bir hududu var. Kimliğimizi bozacak şeylere ben müsamaha gözüyle bu bizim iktidarımız da olsa, bakamıyorum

F. Y. Ö.: Hocam AB sürecini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Nevzat Yalçıntaş: Ondan vazgeçmeyelim ama Türk birliğini korumaya çalışalım. Son olarak şey de imzalandı. Nahçıvan da, Türk birliği şeyi, mecliste bir senatoda toplantı yaptılar. Hem meclisteki şeyler geldi, hem de diğer Türk ülkelerinden temsilciler. 3 celsede sunuldu. Onları kitap haline getirecekler, dolayısıyla orda ben bu şeyi çok açık, söyledim. Biz Avrupa'daki 50 senede işte şu bu birtakım, haklar elde ettik. Hala da o haklar işliyor işlemiyor, bir yandan efendim, Fransız cumhurbaşkanı Sarkozy karşı çıkıyor. Bir yandan Merker karşı çıkıyor filan problemler. Avrupa'daki haklarımızı sonuna kadar müdafaa edelim. Gidelim korkmayalım. Ama asıl bizi kendi bölgemiz olan Türk havzasındaki birliğimizi kurmaya çalışalım. Ve bu birlik de hukuken, müstakil devletler arasında kurulabilir. Bunlar da 7 devlettir. 3 tanesi Hazar'ın batısındaki Azerbaycan, Türkiye, Kıbrıs, 4 tanesi de Hazar'ın doğusundadır, Kazakistan Özbekistan her neyse. Onun öncülüğünü de Özbekler, Özbek Cumhurbaşkanı yapıyor imzaladılar. Diğerleri de imzalar ise merkez, sekreteryaya dâhil İstanbul olacak. Meclis nerenin birliği Bakü de olacak, ilimler akademisi de olacak.

F. Y. Ö.: Ne zaman imzalandı hocam?

Nevzat Yalçıntaş: Geçen sene ekim ayın da Özbekistan cumhurbaşkanı katılmadı. Bazı onlara bir madde konuldu, isteyen katılacak. Kısacası Türk birliği bizim için daha önemlidir.

F. Y. Ö.: Hocam benim sorularım burada bitti. Bana vakit ayırdığınız için çok teşekkür ediyorum.

EK 8. AYDINLAR OCAĞI GENEL BAŞKANI PROF. DR. MUSTAFA ERKAL İLE YAPILAN MÜLAKAT

F. Y. Ö.: Neden Aydınlar Ocağı'na üye olma ihtiyacı duydunuz?

Mustafa Erkal: Aydınlar Ocağı 1970'li yılların başında, kuruldu. Milli bir endişe ile ortaya çıkan, farklı siyasi görüşlere sahip ancak ortak noktada Türkiye'yi göz önüne alan, Türkiye'nin çıkarlarını göz önüne alan. Türkiye'deki fikir buhranını, Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasi karmaşayı, aydınların içinde bulunduğu çelişkileri hesaba katarak, yerli, milli, muhafazakâr, daha ziyade sağ eğilimli aydınları içine alan bir birliğe ihtiyaç var. O dönemin şartları soğuk harp şartlarıdır. Komünizm, antikomünizm mücadelelerinin olduğu, iki kutuplu dengenin dünyada bir detant yarattığı soğuk harp şartlarının gündemde olduğu iki kutuplu bir denge, ortamında, tabii sol karşıtı veya antikomünist olan insanların o dönemde, dönemin şartları içerisinde bir araya getirdiği bir yapılaşmadır. Ama dünyadaki değişimler Türkiye'nin iç dinamikleri, dünyadaki dış dinamikler ister istemez, değişen dünya şartları karşısında bugün o günkü manzaradan biraz farklıdır. Bugün Aydınlar Ocağı içinde çok değişik siyasi partilere mensup, sağ sol eksenin den çok yerli milli ve evrenselci, küreselci ayrımını daha ziyade göz önünde tutan. Tabii sağ sol, ayrımı Türkiye'nin gündeminden gitmiyor, ayrı bir konu ama bugünkü ekseninde, biraz farklıdır. O bakımdan sağ olarak ifade edilen kesim homojen değildi. Bu kesim içinde çok farklı çizgide olan insanlar vardı. O bakımdan o günkü, çerçeve ile bugünkü çerçeveyi sosyal değişmeyi hesaba katmadan aynı kabul etmek, aynı beklentileri 70'li yılların başındaki beklentileri bugün gene var olması gereken beklentiler gibi, düşünmek yanlış olur. Sosyal değişim ile çelişir. O dönem farklıydı. O dönem, sadece bugün öyle çevreler var ki önceden Aydınlar Ocağı'nın üyesi olmuş, sadece bugün antikomünist olmak, insanların bir araya gelmesini sağlayan tek bir, faktör değil o yıllarda olduğu gibi. Bugün bir değişim var bunu yakalamak lazım o dönemlerde, Aydınlar Ocağı sağın her kesimini kucaklıyordu. Bugün biz İslamcı Kürtçüleri kucaklamak durumunda değiliz. Ayrıılıkçı, ırkçıları sağ ilimde diye, çünkü onlar için sağ liberal sol kanatları var. Sağ liberal kanatları kucaklamak durumunda değiliz. İslam'ın altını oymak isteyen Vatikan güdümlü bir, diyalogcu hareketi sağdır diye kucaklamak durumunda değiliz. Şartlar değişmiştir. Dünya değişmiştir. Onun için bugün sağın milliyetsiz kesimi ile solun milliyetsiz kesimi ve liberal çevreler arasında

bir ittifak vardır. Türkiye'ye karşı bir ittifak vardır. Aydınlar Ocağı burada tüzüğündeki maddeye göre tavır almıştır. Çok açık ve kesin. Aydınlar Ocağı'nın tüzüğünde, Türk milliyetçiliği geçiyor. Ne Amerikan milliyetçiliği var ne Rus milliyetçiliği var. Ama Türk milliyetçiliği ibaresi geçiyor gaye maddesinde. O bakımdan Aydınlar Ocağı, bugünkü dünya şartlarına göre, bugünkü Türkiye'nin içinde bulunduğu özelliklere göre, tavrını net almıştır. Bunu anlamayanlar olabilir. Bunu anlamayanlar, 2000'leri değil 70'li yılları yaşayanlar, 60'lı yılları yaşayanlar. Aradaki fark budur. Onun için bu amaçla kurulmuştur. Bugün de tabii kuruluş amacına uygun faaliyetlerimizi sürdürüyoruz, ortaya koyuyoruz. Ama tabii bugün, dün birlikte olduğumuz bazı çevrelerle bugün beraber olmamız mümkün değildir. Sağ liberallerle anlaşmamız mümkün değildir. Teslimiyetçi çevrelerle anlaşmamız mümkün değildir. Etnik ırkçılık yapanlar ile anlaşmamız mümkün değildir. Veya dışarıdan kumandalı bir diyalog hareketi sürdürenlerle üç peygamberli, üç dinli Müslüman yaratma peşiminde olanlarla anlaşmamız mümkün değildir. Bu değişimi yakalamak lazım. Onun için Aydınlar Ocağı kuruluşundaki şeylerle gene, kavram anarşisini önlemek, tüzükte olduğu gibi milli manevi değerlere bağlı yayınlar yapmak, toplantılar yapmak, Türkiye'ye karşı yönelen iç ve dış tehditleri, konusunda toplumu aydınlatmak, olup bitenler hakkında. Türkiye'nin gündemini oluşturmasında yardımcı olmak. Bu konuda gene üstüne düşeni fazlasıyla yapıyor. Tabii şu söyleniyor. Mesela deniyor ki eskiden Aydınlar Ocağı, hükümetleri daha çok yönlendiriyordu. Ama o zamanki hükümetler bu ölçü de dıştan kumandalı değildi. Biz bu iktidara yardımcı olamıyoruz. İstekli olmamıza rağmen yardımcı olamıyoruz. Çünkü o pazarda ben malımı satamam. Benim Türk milliyetçiliği ibaresi var Tüzüğümde. Onun için bizim etkili olduğumuz dönemlerdeki iktidarlar bizim fikirlerimize saygı duyan ve zaten Türkiye Cumhuriyeti hükümeti olmanın amacı da o. O çizgide olan insanlardı. Ama bugün, bugünkü anlayışta özellikle küreselleştirmenin Türkiye'ye yansımaları, olarak ifade edebileceğimiz, kimlik bunalımı, etnisiteyi milletleşmenin önüne geçirmek, etnik taassup, etnik yobazlık, bütün bunların karşısında biz bu çizgide olan insanlara nasıl yardımcı olabiliriz. Olamayız. Bunu iyi yakalamak lazım.

F. Y. Ö.: Hocam siz o dönemde nasıl üye oldunuz Aydınlar Ocağı'na?

Mustafa Erkal: Efendim o dönemde ben tabi, 1970’li yılların ortalarına doğru Aydınlar Ocağı’na ben üye oldum. Bu endişelerle üye oldum. Yani neticede, Türkiye’nin karşı karşıya kaldığı iç ve dış sorunlar karşısında bir birlikteliğe bir dayanışmaya ihtiyaç vardı. Bir yükselen sese ihtiyaç vardı. Ben de belki onun bir parçası olabilirim diye tabi üye oldum. Yani gidip de, başka bir kuruluşa üye olmadım. Neticede. Buna üye oldum. Onun için bu çizgi önemli. Aydınlar Ocağı bir okuldur. Yani Aydınlar Ocağı partiler üstü bir kuruluştur. Aydınlar Ocağı her gelen iktidara yıkama yağlama servisi yapmakla görevli bir kuruluş değildir. Bazılarının anlamadığı o dur. Çok önemli bir çelişkidir. Biz fikirlerimizden vazgeçerek, işimizi görmek için veya birtakım imkânlar sağlamak için, birtakım yerlere yönetim kurulu üyelikleri şunlara bunlara, üyelerimizi daha fazla getirebilmek için, her gelenin arka bahçesi olma konumunda olan bir kuruluş değiliz. Bunun altını özellik çiziyorum. Çünkü eski yönetimleri bizden ayıran 88’den sonra çok önemli bir farktır. Biz doğruyu söyleriz. Olmadık yerlerde, olmadık taviz verici bir aydında olmaması gereken tavırları ortaya koymayız. Koyamayız.

F. Y. Ö.: Aydınlar Ocağı’nın dayandığı Türk İslam sentezinin içeriği yani fikri temelleri hakkında biraz bilgi verir misiniz?

Mustafa Erkal: Türk İslam sentezi; sentez deyince diyalektik anlayıştan hareket edenler, yani tez antitez bundan bir senteze gidilir şeklinde, ister Hegel’in ister Marx’ın diyalektiğinden fazla etkilenmiş olanlar, neticede bizi yanlış değerlendirir. Kendi zihniyetindeki tasavvurlara göre bizi, değerlendiriyorlar. Bunlar birbirlerinin tezi antitezi değil. Bir kimliğin oluşmuş, iki ayrılmaz temel unsuru. Bizim toplumumuzun temel unsuru, Türklük, milli kimlik bir de mensubiyet bulunduğu din dairesi yani ümmetin ismi İslam. Bunlar birbirine rakip değil. Bunlar birbirini tamamlar. Çünkü biz İslami da Türk üslubu içinde yaşıyoruz. Diğer İslam topluluklarında olmayan, yaşama tarzımız var. Bayramları idrak edişimiz, ramazanları idrak edişimiz bir üslup yaşama tarzı farklıdır. Bunu göz ardı etmek mümkün değil. Bu daha iyi böyle bir şey söylenmez. Ama neticede bir algılama yaşama tarzı var. İşte Türk İslam sentezi denen şeyi yanlış anlatmışlardır. Veya hiç anlatamamışlardır topluma. Bazıları da o 80’li yıl, tabi 88’den sonra biz, burada özellikle eğildik. Türk İslam sentezi bir kimliğin, sentez kelimesi de belki burada doğru düşmeye bilir. Türk İslam Kimliği denebilir. Zaten Türk dendiği zaman büyük oranda İslam anlaşılıyor. Yani çok küçük topluluklar var bugün Türkiye

içerisinde. Hristiyan toplulukları var, Yahudi toplulukları var. Yani bunları, bütün onlar ile bir tutmak mümkün değil. Türk diyince Müslüman anlaşılıyor zaten. Türk, Bazı Aydınlar Ocağı başkanlarının ifade ettiği gibi benden önce, Türk, Türkçe konuşan kişidir. Hayır yanlış. Türk, Türk kültürünü yaşayan kişidir. Çünkü kültür eşittir dil değil sadece. Dil çok önemli, bir kültür ögesi. Ama kültür eşittir dil değil ki siz Türk'ü tanımlarken Türkçe konuşan kişi Müslüman diyeceksiniz. Süleyman Yalçın'ın bu yanışı vardı mesela. Yanlış öyle bir şey söylenmez. Tabi herkes her şeye talip oluyor. Bir tıpçı bu konularda fazla şey ortaya koymamalı. Bende tıpla ilgili veya fizikle ilgili alanlarda konuşmam

F. Y. Ö.: Türk İslam sentezinin yapay bir birliktelik olduğunu ileri sürenler var bu konuda ne söylersiniz.

Mustafa Erkal: Şimdi tabi Bazıları Türk İslam o söylediğinizi unutmayın. Bazıları Türk İslam sentezi deyince mesela, işte RP ile MHP'nin birleşmesi tehlike var ittifak doğuyor falan diye baktılar. Var Çok zeki insanlar var toplumda. Öyle bakanlar olduğu gibi Türk İslam sentezi dendiği zaman sanki böyle şeyi kimliği, kültürü dine dayalı olarak düşündüğümüzü zannettiler varsaydılar. Bunlar yanlış. Yani din eşittir kültür değil sadece. Aynen dil gibi kültürün bütün unsurları var organik bir bütün kültür. Biz buna bakarız. Onun için bu bizim kimliğimiz de bu var bazılarında olmayabilir ne yapayım ben yani. Yani bazıları İslami Türklüğü içine sindiremez, o da benim işim değil yani. Benim kimliğim bu. Ben bunu söylüyorum. Sonra bunu yanlış noktalara çektiler, ay dedeyi taşlamaya çalışanlar oluyor. Ay dedeye taş ulaşmıyor. Onun için, bu kısır döngü içerisinde bir tartışmalar sürdü. Belki bunun net olarak belli bir dönem Aydınlar Ocağı yöneticileri tarafından fikren anlatılmaması, ortaya konmamasının birtakım peşin hükümlere, şuur altına yerleşmiş ezberlere, sebep olduğu söylenebilir. Şimdi tabii ki sosyal bilimlerin temel özellikleri biri relativizmdir. İtibarilik, görecelik, yere zamana farklı toplumlara göre, kavramları ve konuları farklı düşünebilme alışkanlığıdır. Sosyal bilimciler buna uymak zorunda. Buna uymadığı takdirde kolay ve basit genellemelere gider. Çok yanlış bir metot. Şimdi bizim milliyetçilik anlayışımız, batıdaki milliyetçilik anlayışından, tamamen farklıdır. Bizim milliyetçilik anlayışımız Fransız İhtilali'ne dayanmaz. Yani bizim milliyetçilik anlayışımız, batıdaki milletleşmenin yani şehir devletlerinin, merkezi milli devlete dönüşmesi feodalitenin dağılması, o dönüşmeden

sonra ortaya çıkan, şehirli gerçeği ile gündeme gelen, kapitalizmin doğuşu ile biçimlenen bir milletleşme hareketi değildir. Yani burjuvazinin doğurduğu bir hareket değildir. Benim milliyetçilik hareketim olduğu dönemde 8. yy 9.yy orta Asya'da Türk topluluklarında burjuvazizm yok. Kapitalizm yok. Şu halde batılı yorumlara göre doğulu toplumların tarihini yorumlama ne kadar yanlış olduğunu gösteren tipik bir örnek, batıdaki milliyetçilik kavramı ile bizim bakışımızdır. Mesela bazıları diyor ki efendim, milliyetçilik diyor, milletin karşılığı ümmettir. Şu halde, milliyetçilik oturmamış bir kelimedir. Zaten tarihi ise tarihle beraber yok olmuştur gitmeye mahkûmdur diyenler var. Bazıları ümmetçi siyasi ümmetçi, ümmetçi dediğim siyasi ümmetçi kesimde bunları görüyoruz. Olmuyor yani, yükselen milliyetçilik hareketleri bugün küreselleşme ile ortaya çıkıyor daha fazla. Hatta 20 sene önce bu reddediliyor. Küreselleşme milliyetçilik hareketlerini ortadan kaldıracaktır, dünya bütünleşiyor, sınırlar ortadan kalkıyor, deniyordu. Bugün tam tersi oluyor. Çok enteresan. Küresel, kriz bile alınan tedbirlere bakıyorsunuz, öyle aşırı ultra liberal müdahalesiz yaklaşım yok. Tam da müdahale fikri var. Çöken bankayı kurtarmaya çalışıyor. Çöken sanayiye kurtarmaya çalışıyor Avrupa'sı Amerika'sı. Demek ki Türkiye gibi ülkelere tavsiye edilenleri hiçbiri uymuyorlar. Ama Türkiye'ye tavsiye edilenleri Türkiye yerine getirmeli ki, malı başkaları götürsün. Yani milliyetçilik sadece laf değil eylemdir. Milliyetçilik konusuna iktisadi konular da girer. Sadece duygusallık değildir milliyetçilik. Milliyetçilik, sadece tepkicilik de değildir. Milliyetçiliği biz dışa kapanma olarak anlamıyoruz, duygusallık olarak anlamıyoruz, bir milleti diğer milletlerden ayıran özelliklerin korunarak geliştirilmesi olarak algılıyoruz. Bizim anlayış tarzımız çok farklı duygusallık değil sadece, sadece laf değil, eylem ve fikir birliği olarak anlıyoruz. Bunun içine tabi ekonomik konularda giriyor. Çünkü milliyetçilik bir tavır alışlar bütünü sanattan ekonomiye kadar. Sen özelleştirmeyi hesaba katma, başka şeyleri konuş. Sen küreselleşmenin önü açılmış milli devletler üzerindeki etkileri konuşma başka şeyler konuş o zaman eksik kalır. Yani bizim Türkiye'deki milliyetçilik hareketi tabi, orta Asya kökenli aydınların da bunda çok büyük etkisi var.

F. Y. Ö.: Türk ve İslam birlikteliğinin aslında Genç Osmanlılar ve Jön Türkler tarafından da benimsendiğini ve Türk milliyetçiliğinin de dinden ayrı bir gelişiminin olmadığını söyleyebilir miyiz?

Mustafa Erkal: Yani onların büyük etkisi var tabi. Tabi milli mücadelenin, yıkılan Osmanlı'nın önce şu Üç Tarz-ı Siyaset, bir anda ortaya çıkmış şeyler değildir. Yani üçü de aynı piyasa da bir grup onu tuttu bir grup bunu tuttu bir grup bunu tuttu değil. Önce İslamcı,

F. Y. Ö.: Önce Osmanlıcı

Mustafa Erkal: Önce Osmanlıcı tabi. Önce Osmanlıcı bir hareket dikkat çekiyor. Niye, çünkü Osmanlı tutkalı ile bütün toplulukları, tekrar yakalayabiliriz. O elden kaçınca hiç olmaz ise din birliği diyorlar. İslamcı hareket gündeme geliyor. Hatta o kadar enteresan ki mesela Çanakkale'ye gelen İngilizlerin getirdiği askerler, Osmanlı kâfir oldu Protestan oldu diye Almanlar ile işbirliği yapıyor. Gelin Osmanlıyı kurtaralım diye getirmişler onları Osmanlıyı kurtarmaya geliyor savaşmaya Osmanlıyla. Çok enteresan. Yani bu birbirini takip eden dönemlerdi. Bakılıyor ki yapılacak bir şey yok. Ne Osmanlılık kimliği ile mesela, 2. Abdülhamit niye Meclisi Mebusan-ı fesh ediyor? Bakıyor. Herkesin kimliğinin ne olması lazım Osmanlı kimliği olması lazım öyle değil. Etnik ırkçılık var. Dini ayrımcılık tepeye çıkmış. O zaman Osmanlı'ya karşı ırkçılık yapılıyor. Osmanlı Meclisi Mebusan-ı da Osmanlı'ya karşı ırkçılık yapılıyor. Yani Osmanlıcılık bunu önleyen faktör olsaydı bu olmayacaktı. Abdülhamit, Meclisi Mebusan-ı kapatmayacaktı. Çok enteresan. Onun için en sonunda bakılıyor ki yapılacak şey, artık Osmanlı'nın enkazından bir milli devlet doğurmak. Millet yaratmak ortak paydalarda. Yani millet yaratmak diyince bazıları biyolojik tasnif zannediyor. Kavram hiç bilinmiyor. TBMM'nin önemli bir bölümünü hizmet içi eğitime almak lazım, kesinlikle. Başbakan bilmiyor milletleşmenin ne demek olduğunu. Türk milleti dersek, başka milletlerin de ismini saymak lazım diyor. Yani etnisite ile millet gerçeğini, milletleşme sürecinin birbirine rakip olmadığını birbirini tamamladığını, etnisiteler milliyete rakip olmadığını milli kimliğe rakip olmadığını Türkiye'yi yönetenler fark etmiş değil. Onun için Türkiye sadece Türklerin değildir diyor. Türkiyelilik kimliği böyle bir şey yok. Yani Almanya'da, Fransa'da, İtalya'da, ya da başka bir yerde, bir grup çıkarsa dese ki zaten çıkarmıyorlar. Türk okulunun açılmasında bile kadın pazarlık yapıyor ben Alman Lisesi şu kadar senedir burada eğitim öğretim yapıyor. Sonra Almanca kime yarayacak ya. Alman Lisesi ne ihtiyacı var Türkiye'nin bugün. Mesela. Onu bırak Türk Alman Üniversitesi açılıyor Almanca eğitim öğretim yani komik. Ama

Senin Türk okuluna müsaade edilmiyor. Senin çocuğun geri zekâlı diye önü tıkanıyor. En iyi entegrasyon asimilasyondur diyor, 2004 yılında Alman İçişleri Bakanı. En iyi entegrasyon asimilasyondur diyor. Ve bizim insanımızı eritmeye uğraşiyor. Ya dünya ne yapıyor, Türkiye ne yapıyor büyük bir çelişkidir. Onun için bizim anlayışımızda eritme yoktur. Bizim milliyetçilik anlayışımızda. Yani şimdi Avrupalı kendine milliyetçi demez ama milli menfaatleri içerisinde hareket eder. Almanya'da çok değişik siyasi partiler var. Bu siyasi partilere bağlı değişik vakıflar var. Her partinin vâkıfı var. Ama hepsinin ortak noktası, farklı siyasi yörüngelerde olmalarına rağmen Almanya'nın çıkarlarıdır. Buna gayret ederler. Onun için hiçbir ciddi devletin konuşmadığı tartışmadığı konuları Türkiye tartışmayı demokratikleşme zannediyor çelişki burada. Farklılıklar ne zaman zenginlik yaratır. Onun için biz sosyoloji de anlatırken primitif etniklik, çağdaş etniklik diye anlatırız.

F. Y. Ö.: Hocam siz az önce Aydınlar Ocağı'nın soğuk savaş döneminde ortaya çıktığını ama dönemin değiştiğini, yani sol sağ ayrımının da artık kalmadığını ifade ettiniz.

Mustafa Erkal: Kalmadı değil var.

F. Y. Ö.: Yani var ama dengeler değişti.

Mustafa Erkal: Küreselleştirme İspanya'dan Portekiz'e, Yunanistan'dan Türkiye'ye kadar değişik bir yörünge yarattı.

F. Y. Ö.: Hocam 28 Şubat süreci bu ayrımı daha da belirginleştirmiştir. Ya da bu ayrımı sağlamıştır diyebilir miyiz.

Mustafa Erkal: Küreselleştirmeye hizmet etti. İçeriye değil dışarıya.

F. Y. Ö.: Türk İslam sentezini ayırtmıştır diyebilir miyiz.

Mustafa Erkal: Yok hayır. Öyle bir amaçla ortaya çıktı ama amaç başka idi zaten. Yani aslında karşı olduklarını iddia ettikleri 28 Şubatçıların karşı olduklarını iddia ettikleri fikirlere pek karşı olmadıkları sonra ortaya çıktı. Başbakan ve Cumhurbaşkanı'nın danışmanı oldular. Şey gibi, Genelkurmay 2. başkanıydı etrafındaki grup. O büyük bir tezgâhtı, Türkiye'ye yöneltilen. İşte kadayıftı altı kızardı. Yani maksat o dönemin gerekli tavizlerin alınamayan iktidarını devre dışı bırakmak çiller, Erbakan iktidarını

devre dışı bırakmak. Devre dışı bırakmaktı. İki partili bir meclise gitmekti ve Refah Partisi'ni bölerek kullanabilecek olanları alıp yeni bir parti de gündeme getirmek. Diğerlerini de saf dışı etme hareketi idi. Bu başarılı oldu Türkiye'de. Yani 28 Şubat ona hizmet etti. Dışarı hizmet etti. Ama Türkiye'de şöyle bir şey yapıldı. Destek bulunsun diye laiklik adına hareket edildi. Efendim bilmem ne adına hareket edildi. Ondan sonra Aczimendiler bilmem neler Çarşamba'da gruplar birden buharlaşıp uçtu. Görevini yapıp gitti. Onun için o hareket tamamen batının çıkarlarına uygun küresel çıkarları belirleyebilecek ama örtünün üstünde laikliği koruyucu cumhuriyeti koruyucu, etiketle ortaya çıkmış olan bir kamuflajdı.

F. Y. Ö.: Ben siyasal anlamda Türk milliyetçileri ve İslamcıları keskin bir şekilde birbirinden ayıran bir süreç olarak değerlendiriyorum.

Mustafa Erkal: Keşke herkes Mehmet Akif kadar İslamcı olsa keşke. Keşke herkes Mehmet Akif çizgisinde olsa. Onun akrabaları ile görüşürdük doğduğu yerde giderdik ziyaret edildi. Arnavut atasözleri var. Türklüğüm üzerine yemin ederim ki. Balkanları dolaşınca Avrasya'yı dolaşınca Türkiye'nin gündeminin çok yapay konularla işgal edildiğini görüyorsun. Türkiye'nin gündemi bunlar değil. Ama Türkiye'nin güvenlik çemberinde etkinliğini azaltabilmek için Türk kimliğiyle uğraşmak lazım, Türkçeyle uğraşmak lazım. Bizim orda Aydınlar Ocağı'mız var. Kosova da Prizen de Aydınlar Ocağı'nın irtibat bürosu var. Bosna'da da var. Ferhat Derviş var şimdi onun başında. Prizren'in de yöneticisi aynı zamanda Prizren Derneği var, Doğru Yol Derneği var aynı zamanda.

F. Y. Ö.: Doğru Yol Derneği'ne gitmiştik.

Mustafa Erkal: Doğru Yol çok faal bir yerdeydi son yıllarda biraz durdu. Prizren daha öne çıktı. Bosna Hersek'te var irtibat büromuz. Bosna'da merkezde Kardeş birliğimiz kuruluşlar var orda. Bosna Türk kardeşlik Derneği. Yani bizim, anladığımız manada milliyetçilik anlayışı Türk milletine mensup herkesin duyması gereken bir anlayış. Yani bir milliyetin tezahürü bir milliyetin gerektirdiği tavır alış bütünü, yani bir insanları öyle Ermeni vatandaşlarımız vardır ki benim kadar bu fikre sahip. Ben onu dışlayamam mesela. Çok var olmayan da var o ayrı bir konu. Genelleme yapamam yani. Musikide yaşatmış beni, sanatta değişik dallarında yaşatmış. Ya ben Türk Kimliğini ve Türk

milliyetçiliğini o çerçevede görürüm. Başka tasnif olmaz çünkü sosyolojiye girmez. Biz kültürel bakarız bu konuya. Doğrusuda burdur yani.

F. Y. Ö.: Hocam son dönemde gündem de kimlik farklılık talepleri var. Bu çerçevede de hükümetin de yapmaya çalıştığı demokratik açılım pakedi var. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Mustafa Erkal: Sahibi biz olmayınca işte kolay isim değiştiriyoruz bebeğe annesi babası olmayınca, annesi babası asıl sahibi olmayınca, bebeğin ismi durmadan değişiyor.

F. Y. Ö.: Bunun içinde işte Alevi açılımı var Kürt açılımı var, yani içeriğinde.

Mustafa Erkal: Ermeni açılımı var işte o tabi ne oldu yani bilmiyoruz 2-0 iyiydi ama sonra gerisi, kim yazıyor Yılmaz Özdemir diye mi ne biri yazmış. Yenildik diyor ama ezilmedik diyor. Bu şeylerden sonra soykırım tanıma komik yani komik diğer ülkelerde.

F. Y. Ö.: Aydınlar Ocağı bu konu ile ilgili bir sempozyumlar hazırlıyor düzenliyor.

Mustafa Erkal: Var var yapıyoruz ayın 24'nde yapacağız Türkiye Ermenistan ilişkileri ve Ermeni açılımı 24 de yapacağız. Eminönü halk Eğitim'de olur bütün toplantılar orda. Geçen açılımlar ile ilgili toplantı vardı. Dinler arası diyalogla ilgili güzel bir toplantı vardı. Son toplantımızdan biri cumartesi günü milli şehit Boğazlıyan kaymakamı Kemal Bey'in kabrinde yaptık. Çok dikkat! Öğrenmek lazım. İbret verici bir şeydir. İbret burada asıl. 10 Nisan 1919 İstanbul Üniversitesi merkez kapısından dışarıya çıkın, 25 30 adım atın sağda asıldığı yer yükseltinin hemen altında asıl. Yabancılar istediği için astılar. Kelle istediler. O zaman bugünden farklı değil. O zaman Hürriyet İtilaf Fırkası var, bugünkü iktidar partisine benziyor. O gün ittihat Terakki var. Artıları ile eksileriyle, yanlışlarıyla doğrularıyla, İttihat ve Terakki var. İttihat Terakki mensupları alınıp Malta'ya sürülüyor. O sürgünlerin amacı da zaten biraz da Ermeni meselesini yoklama. Evlerini burada açtılar, evlerini bir şey bulamıyorlar çıkaramıyorlar ortaya. Onun için karşı taraf diyor ki biz konuya ilmi bilimsel falan bakmıyoruz, tarihi ve filmsel bakıyoruz. Biz siyasi bakıyoruz. Biz var kabul ediyoruz. Sen bana diyorsun gel arşivime gir. Bakalım bedeli falan kim. Benim işim bununla yok, ben siyasi bakıyorum diyor. Bir de ispat edebilseler, mavi kitaplar yayınladılar, İngiliz istihbaratı. Londra'da bu konuyu şey yapmak için orda da yürütemediler. Talat Paşa'nın telgraflarını değiştirip yayınladılar, Onda da başarılı olamadılar. Talat Paşa şu kadar adam ölmüştür diyor.

Harp halinde ölecek tabi Ermeni de ölmüş Türk de ölmüş. Harp hali sen beni arkamdan vurmaya kalkmışsın Ruslarla beraber. Ben 1915'de Çanakkale'de uğraşıyorum. Doğu cephesinde efendim şu olmuş bu olmuş. Benim hocam Erzurum'un Tortun Yukarı Yamaç Köyü'ndendi. 70 li yılların başıydı 74 miydi? Yok 71'falan. Hiç öyle görmedim. Bir gün derse gittik şu yeni binaya, iki tane köpek gördü, böyle irkildi. Bu adam 65 yaşında bir adam köpek görünce niye irkiliyor falan. Sonra bana anlatma ihtiyacı duydu. Herhalde hissetti benim de baktığımı falan. Bunlar Erzurum'dan kaçmak zorunda kalmış bütün Erzurum ailesi çünkü sivil öldürülüyor evden eve delik delerek giriyorlarmış, delik delerek evden eve girerek katliam yapıyorlar Ruslarla Ermeniler. Birçok aile Erzurum'u terk etmek zorun da hatta şiiri vardır. Ord. Prof. Ord. Prof. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu. Şiir de Erzurum'a hasret şiiridir. Bir tane 5-6 aileye asker vermişler asker çıldırmış, dağa kaçmış. Kafayı üşütmüş asker. Akrabalarından ölenler olmuş. Akrabalarının bir çocuğunu gözlerinin önünde köpek parçalamış o onu hiç unutmamış, onu anlattı bana. Yaşayan şey, köpek parçalamış çocuğu bu da o zaman 5 yaşında mıymış neymiş o yaşlarda. Onun için, bazı şeyleri iyi anlatmamız lazım. Ben Van'a gittiğim zaman bazı şeyleri fark ettim. Bana tarihimi öğretmedi tarih kitaplarım hikâye benim, kronolojik sıra. Niye yok, neden yok, sebebi nedir yok. 1500 1599 muydu Preveze'de Osmanlı önünde ortak haçlı donanma niye ya, bu haçlı donanma benim önümde niye var. Bana okutuldu sebepleri, sonuçları, niye benim önümde bu. Niye Osmanlı'ya karşı böyle ortak bir şey var. Bunun içinde halk var mı yok mu? Feodalite dönemi niye, feodalite niye çökmesi istenmiyor oralarda. Toprak aristokrasi neye hâkim orda bunlar anlatılmıyor. Niye bana, karşı ortak bir cephe kuruluyor. Osmanlı o dönemin şartlarına göre çok iyi kurumlar getiriyor. Feodalite etkileniyor bundan. Serf senyör ilişkileri etkileniyor bundan. Serfler köylüleşiyor. Sebebi bu. Serf köylüleşiyor. Bunu anlat bana. Yağsız, tuzsuz, salçasız yemek gibi, tarihten de şey yapıyor insan, tarih çok önemli bir durum. Tarihte şu kitapları muhakkak okuyun yani alın muhakkak, Bilal Şimşir'in Kürtçülük 1 Kürtçülük 2 son 200 sene Osmanlı'nın, İngiliz ve Osmanlı belgelerine göre tarihini veriyor. Okurken şaşırıyorsun, tüylerin diken diken oluyor. Dünü iyi yakalamak lazım. Çok önemli bir kitap Bilal Şimşir Bilgi Yayınevi süper bir kitap. Osmanlı'nın son 200 yılı, 1780'li yıllarda Ermenilere ve Kürtçülere Kürtlere karşı olan tezgâh var. Onu anlatıyor. Belgeleriyle. Önce Katolik, papalık ondan sonra tabi ona rakip Amerikan Protestanları kullanıyorlar. Dün

Osmanlı'ya yapılanlar bugün Cumhuriyet Türkiye'si'ne yapıyor hiçbir şey değişmiş değil. Onun için bunları çok iyi okumak lazım. Çok nefis bir kitaptır. Ben bunu okurken çok etkilendim. Orhan Türkdoğan'ın Etnik Sosyoloji'sini okumak lazım. Yeni çıkan bir kitabı var onun. Şu, bunu okumak lazım Türk Toplumunun Tarihsel Kimliği güzel bir kitap. Bunu okumak lazım. Benim şeylerime bakın Yol Ayrımındaki Ülke. Küreselleşme Etniklik Çok Kültürlülük. Sosyoloji kitabına benim, bana sorduğunuz sorularla ilgili, orda hemen hemen birçok şey var. Başka bir şey var mı?

F. Y. Ö.: Hocam birkaç sorum daha var eğer vaktiniz varsa.

Mustafa Erkal: Tamam evet.

F. Y. Ö.: Yeni anayasa değişiklikleri ile ilgili Aydınlar Ocağı'nın bir hazırlığı var mı?

Mustafa Erkal: Aydınlar ocağının bu konu ile ilgili fikirleri var. Yani biz, bir kere mevcut anayasayı 12,13 kere değiştirmişiz. Aydınlar Ocağı'nın fikri şu. Yani Aydınlar Ocağı dış ısmarlamalarla içerde ismini sözümlerine ona sivil ve yerli adı takılan bir anayasanın yapılamayacağı düşüncesindedir. Bizi dış taleplere uygun bir yapılaşmaya sürükleyecek bir, anayasal çerçeve bizim işimiz değil. Biz böyle bir çalışmaya karşıyız kesinlikle. Şimdi bugünkü anayasa çalışmaları neticede bir arkadan dolanarak neticede anayasanın temel maddelerini hedef almış bir hareket olarak görüyoruz. Yani bugün tümdengelimci bir yaklaşımdan hareket ediliyor. Bütünden bazı çerçeve maddeler üzerinde oynuyor. Ama gelecek olan asıl şey anayasanın değiştirilemez tartışılması bile mümkün olmayan temel yasalar Türkiye'yi Türkiye yapan değerlerdir. Milli irade orda var. Yani teslimiyetçiliği reddedip milli mücadeleye kalkmak, bağımsızlığı kazandırmak ve onu cumhuriyetle taçlandırmak bize göre asıl milli irade budur. Diğer dar anlamdaki milli iradedir saygı duyulması gereken. Yani ülke yönetiminde belirli dönemler içerisinde halkın tercihlerine göre, belirli dönemler arasında ülke yönetimin de etkin olacak bir siyasi kadro tayin etmektir. Geniş anlamda milli irade farklı bir şeydir. Dar anlamda milli irade farklı bir şeydir. Çoğulcu demokrasi farklı bir şeydir. Çoğunlukçu demokrasi farklı bir şeydir. Bu konuda olduğu gibi. Onun için biz anayasa değişikliklerinin ihtiyaç olabilir. Ama bu değişiklikler Türkiye'yi Türkiye yapan değerlerden Türkiye'yi uzaklaştırmamalıdır.

F. Y. Ö.: Aydınlar Ocağı'nın bir çalışması var mı?

Mustafa Erkal: Anayasa üzerine toplantılarımız oldu bizim. Birçok toplantı oldu. Ama oldukça eski orda Turhan Fevzioğlu falan konuşmuştu. Diğerleri konuşmuştu. Yeni bir şey yapmadık çünkü, başka evet herhangi bir şey var mı?

F. Y. Ö.: Hocam bir de AB süreci ile ilgili düşünceleriniz ya da faaliyetleriniz nelerdir diye soracaktım.

Mustafa Erkal: AB konusunda biz hani, zaten Avrupa ülkeleri ile OECD kapsamında ekonomik ilişkilerimiz var. NATO siyasi bakımdan birçok şeyle iç içeyiz. Bu ülkelerle zaten dış ticaret ilişkimiz var. Burada önemli olan AB'nin son yıllarda aldığı şekildir. 10 sene sonra Ab ne olacak. Bugünden bazı ışıklar vermeye başladı tünelin ucu. O bakımdan bugün AB'nin geleceğini pek ana hedeften sapma olarak 10 sene sonra, ortaya çıkacak şekilde biz tahmin ediyoruz. Yani AB konusu, 10 sene sonra ne olabilir, tek bir Avrupa mı olur? 25 ülkeyi taşıyamayan yapı ikiye mi bölünür? Yine, anahtar ülkelerin takım kaptanlığında, İngiltere, Almanya, Fransa üçünün takım kaptanlığında ne olur bunu ileri de göreceğiz. Ama AB'nin gelişmeleri itibariyle bizim AB'ye bakışımızda özellikle, Türkiye AB ilişkileri ortaya çıkardığı gelişmeler itibariyle Türkiye'nin iç ve dış güvenlik sorunu olarak bakar hale geldik. Gerek AB'nin Türkiye'den istekleri, gerek ulusal programlar, gerek ilerleme raporlarını göz önüne aldığımız takdirde belgeleri göz önüne aldığımız takdirde sizin üye olacak bir birliğin size karşı politikasının bu olmaması gerektiğini düşünüyoruz. Ama karşı tarafın, Türkiye'den taleplerine baktığımız zaman hiçbir ülkeden talep etmediği taleplerle karşımıza çıktığını görüyoruz. Ve Türkiye için bir iç ve dış güvenlik sorunu haline geldiğini düşünüyoruz. Yani Türkiye hangi Türkiye AB üyesi olacaktı. Yani bundan artık fazla bir şey beklemek mümkün değil. Biz tabi birçok fedakârlıklar yaptık. AB için çok. Gümrük birliğine (GB) girdik, GB nin Türk ekonomisi üzerinde olumsuz etkileri var. Çünkü üye ülkelerle dış politikada üye ülke gibi davranmak zorunda kalıyorsun. E bunlar, var. Ama bunun karşısında Türkiye ne aldı? Ne aldı. Bugün Yunanistan nelerle karşı karşıya kalmış. Bir AB üyesi olarak. Bütün bunları hesaba katarak gerçekçi olmak lazım 1980 başlarında Portekiz'in Yunanistan'ın üye olması onlara birçok şey kazandırdı. Ama bugün, Türkiye'nin AB'den alabileceği fazla bir şey yok. Zaten GB'ne girdin diyorlar. Almanya karşı çıkacak buna özellikle çünkü posayı bırakmış asıl şeyi

faydalanmış. Senin üye olman onun lehine değil, maliyeti arttırıyor onun için. Üye ülkelerin katıldıkları payları arttırıyor. 1997 mi 87 müracaatına, 86 müracaatına verilen cevap çok enteresan bir cevaptır. Kesinlikle o, bugüne ışık tutuyor. Neyin ne olduğuna ışık tutuyor. Yani AB Türk ilişkilerine bizim olumlu bakmamız mümkün değil. Bu Türkiye'nin kapanması değil. Türkiye'nin kendi çıkarlarının kurulması demek neticede, İngiltere ne yapıyorsa siz de onu yapacaksınız, ciddi devletler ne yapıyorsa siz de onu yapacaksınız.

F. Y. Ö.: Hocam az önceki demokratik açılım konusu biraz eksik kaldı. Biraz daha açabilir misiniz?

Mustafa Erkal: Benim yazılarıma bakın, internete girin onunla ilgili, Aydınlar Ocağı'nın sayfasına bakın, Yeniçağ Gazetesi'nde benim Pazar günleri çıkıyor yazım, Yeniçağ sayfasına girin benim o açılımla ilgili başlıklarına girin bakın. Yeni bir kitabım çıkacak önümüzdeki ayda Etnik Tuzak Kimlik Açılımlar diye onun ilaveli güncelleştirilmiş 18 sene oluyor çıkmalı. Onunla ilgili oraya baktığın zaman zaten onların hepsi var orada. Yani açılımlar pozitif ayrımcılıklar olmaz. Kürt açılımı ne demek ya, Ermeni açılımı ne demek ya. Yani anayasanın 18 maddesi herkese eşit davranmayı gerektiriyor. Böyle bir şey olur mu? Herkes için düşünebileceğiniz bir şeyin açılımı olur. Aslında Türkiye'nin çok açılıma ihtiyacı var. GAP açılımı Türkiye'de örneğin. Sanayi açılımına ihtiyaç var. Bitiriyorlar sanayiye. Bunları konuşmak lazım, tarımı konuşmak lazım. Asıl konuları konuşmamak için öne atılmış bir, vitrin gibi açılım. Yani insanları birbirine ötekileştiren, birbirine soğutan, ben senden değilim, sen benden değilsin. Peki, nasıl bütünleşecek bu. Demokrasiyle çelişen çünkü neticede açılım insanları birbirinden soğutuyor uzaklaştırıyor. Etnik fitneyi gündeme getiriyor. Siz zorla iktidar tarafından etnik fitne zihinlerinize sokuluyor. Etnik ırkçılık sokuluyor aslında. Onun tohumları ekiliyor. Bu bütünleşme değil ki. Bir Demokratikleşme olabilsin. Demokrasi bütünlük arar. Demokrasi o bakımdan kalabalıkların rejimi değil. Milletleşmiş toplumların rejimidir. Milletleştirmeyi gerçekleştiremeyenler demokrasiyi tartışır. Ama tam uygulayamaz. Demokrasinin arka planı var, temeli var, tabanı var. Bu olmadan demokrasi yürümez. Etnik ırkçılıkla demokrasi bağdaşmaz. Etnik taassupla demokrasi bağdaşmaz. Milletleşme de bağdaşmaz. Çünkü milletleşme, her türlü boy, etnik, mezhep asabiyetinin üzerinde ortak seviyede bir milli, mutabakatlara varılmasıdır.

Kültürel milli mutabakat demek, milletleşmektir. Boy, kabile, aşiret etnik asabiyetin aşılması demektir. Yani, dar anlamdaki biz duygusunu yok etmek anlamına gelmez. Ama bunların aşılması, toplum seviyesinde biz duygusuna ulaşmaktır, milletleşme. Milletleşme ile bugünkü açılım anlayışı tamamen ters demokrasiyle de ters. Demokrasi ufalanmanın ideolojisi değil, çözümlenin de ideolojisi değil demokrasi. Türkiye'deki çelişkiyi yakalamak lazım.

F. Y. Ö.: Hocam sorularım bitti, bana vakit ayırdığınız için çok teşekkür ederim.

ÖZGEÇMİŞ

Fatma YURTTAŞ, 13 Ocak 1980 tarihinde Trabzon'un Maçka ilçesinde doğdu. 1996 yılında Sinop/Ayancık Lisesi'nden mezun oldu. 1998 yılında Sakarya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'nde lisans eğitimine başladı ve 2002 yılında buradan mezun oldu. 2004 Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı'nda yüksek lisansını tamamladı. 2003 yılından itibaren Sakarya Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapan Yurttaş, halen Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda Doktora öğrencisidir.